

I. Hackius sculp.

LANSC
ION

Sereniſſimo & Potentiſſimo

PRINCIPI,

LUDOVICO XIII.

Galliæ & Navarræ Regi Chriſtianiſſimo, &c.

JO. BARCLAIUS

S. D.

NOvo iſti generi ſcriptionis, nec forſitan in Latinis antea viſo, LUDOVICE Rex Chriſtianiſſime, ut faveas ipſe, & favoris publici viam regia humanitate aperias, facile poteris exorari. Nunquam enim hæc bella, hos caſus, regnorumque diſcrimina, & amores pudicæ juventutis, quos habet iſte liber, Tu illo flore ætatis, illa vividæ indolis lætitia, tam capaci ad ſeria & re-

miſſionem ingenio, contemnes. Videbis virtutum vitiorumque certamina, nullibi quam veſtris in Aulis atrociora. Deſpicies quid indulgentia Regum peccaverit, quidve audacia. Oderis publicæ paci infeſtos, gaudebiſque mulctari. Tuas ſæpe virtutes reperies: Tua in aliis Heroibus ſimplicius facta miraberis: Popularem denique tuum, tot fatis, tot hoſtibus exercitum Poliarchum, ipſa virtutis & dignitatis ſimilitudine habebis chariorem. Nec pollues ſanctitatem famæ tuæ, quæ Te virum & Regem ab inaſſueti candoris fortitudine celebrat, ſi amabis Argenidem. Satis denique ſe hic liber Tuæ Majeſtati probabit, ſi intelliges, in illo aliquot Principum laudes referri. Tua enim intereſt, ut, qui tot hiſtoriarum mat[illegible]am Orbi daturus es, jam nunc literis faveas, Regum vitam quacunque ratione narrantibus. Ibunt Muſæ, exemplo licentiaque quam feceris, per Optimatum domos, miſcebuntque ſe juventutis colloquiis, & pro-

vectio-

vectiorum ſeria utiliſſime excolent. Nec aliud ingerent ſæpius quam tui nominis dotes, in quo omnia ad æternitatem famæ conſpirant, nobiliſſimo regno & indole nobiliori. Nam altiſſima Europæ in ſcena, ſolio emines gentis illius, quæ nunc armis peragravit arcana Orientis adhuc Franciſcum nomen horrentis; nunc vicinioribus bellis eo fato efferbuit, ut regiones ægre reperias quæ non aliquando Gallicæ gloriæ ditionique acceſſerint: cujus denique viribus, ubi ipſa ſibi conſentit, nihil nimium eſt, nihil impervium; quæ autem pietate & religionum amore præcipua, neſcit poſſe quod poſſe non debet. Jam vero iis Tuam Majeſtatem moribus numen finxit, iis caſibus pueritiam & juventutem Tuam erudiit, ut videatur aliquid à fortuna Tua majus Gallia expectare, quam dederit ipſa Tibi. Eo enim parente es genitus, qui vel confeſſione hoſtium ſæculi ſui ſummus, Magni cognomen ferre vivus debuerat, quod Vos modeſtius

extincto addidiſtis. Tali ſcilicet authore ingenerari debuit Tibi virtus, & ad gloriæ ſucceſſionem cupiditas inſeri. Is autem vix octuenni tibi raptus; Quippe hoc modo elucere optime potuit Numinis cura Tuæ Majeſtati propitia, propriæque virtuti ſeges dari, ne omnia Patri deberes. Nam eo ſublato motus ſenſim exarſere in Gallicis animis, plerumque ad vicariam contumacibus poteſtatem, & mox arma civilia; dum Tu, Nobiliſſime Regum, jam virilis conſcius ſenſus, properares enatare ex pueritia ad ætatem firmiorem. Præveniſti tandem annos, momentoque compoſuiſti patriam pene everſam. Sed ut crebrioribus triumphis tua ſe fama per hominum ora inveheret, ſæpe deinde arma gentilia novis ac pene anniverſariis tumultibus exſonuêre; totieſque oppreſſiſti factiones, hoc ipſo ſtupentes, quod præter ſpem Tui vindex adeſſes. Iviſti, circumtuliſti regia ſigna, denique pugnaviſti. Illico multis ceciderunt ſponte

te arma, multis excussa sunt. Hi tuam virtutem amaverunt, illi timuerunt felicitatem. Tu vero magnitudine animi effecisti, ut omnes dubitent, plus fuerit in fortitudine an clementiâ tuâ. Victor enim eas ut plurimum leges scripsisti, propter quas vincere isti voluerant.

Cæterum, quamquam imbutus regia armorum voluptate; non his tamen, plus justo indulgens, passus es belli malis pacem esse infestam: nec acrior sceptri vindex fuisti quam deinde salutis singulorum: impio more sublato, qui jubebat Gallos tuos, levibus inter se rixis commissos, passim jugulum suum dare, aut petere alienum. Hæc atrox & pestilens lues tantum Gallici cruoris exhausit, ut vix plura gladiatorum paria olim Romanorum arena conspexerit. Usu quoque & fama populari invaluerat insania: quia illi vitio ex virtute, sed corrupta, erat semen. Quoties totæ stirpes excisæ? quoties emeritorum patrum senium, aut ignaram miseræ prolis pue-

ritiam, hæc furia orbavit? An ſpes eſſet, adeo efferum morem, qui multorum toties Regum, & ipſa maximi tui Patris edicta, contumaci audacia eluſerat, ad Tuæ adoleſcentiæ vocem expiraturum? Voluiſti: ſed non perfunctorio nutu. Strinxiſti auctoritatis tuæ arma: haud mora confectus eſt. Addat Numen Tuæ vitæ illos annos quos à juventute Gallica perire vetuiſti. Tibi illa ſervabit; &, ſi tuæ Majeſtatis & patriæ res expoſcent, ſpiritum reddet, quem privata & intempeſtiva odia, niſi caviſſes, geminata morte merſiſſent.

Magnæ hæ quidem, Rex Chriſtianiſſime, pace belloque laudes. Adhuc tamen mihi intactum eſt quod in tuis præconiis potiſſimum eminet: Religionis cura, Numinis cultus. Subactæ provinciæ, ut ſanitatem pati incipiant: & in ultima illa ad Iberiam Galliæ ora, templis reddita ſacra, ſacris Pontifices, Pontificibus ſecuritas. Sed hæc magna majoribus factis deles. Quos non quotidie

tidie triumphos tuos audimus? quos non indies expectamus? Quoscunque Religionum aut Regum cura tangit, mirantur, obstupescunt; se felices existimant, quod tuo sæculo vivunt, pluresque vero affectu congerunt in Majestatem tuam laudes, quam adulatio in immeritos Principes solet.

Dum hæc scribo, dum plura quæ scribam occurrunt, vix mihi habeo fidem annorum tuorum paucitate. Nam veræ hæ laudes multis celebrium Principum ad senectutem suffecerint. Tu porro adhuc stas in juventutis exordio; Nec parces ad illum cumulum laureas addere, divinæ indolis Princeps, ac, quod felicissimum in Rege est, labore atque curis à pueritia exercite. Ut hic ergo verissimæ triumphus gloriæ per posteritatis seriem inoffensos agat cursus, ineundum est cum litteris fœdus: quo & illis præsens faveas, & Tibi illæ aliquando absenti æternum paremque virtutibus tuis locum inter Heroas constituant. Pa-

rum enim eſt in hominum memoria, ſi eam non vetat conſeneſcere ſcribentium fides. Hoc Orientis domitor Alexander, hoc Cæſar, hoc veterum Regum nobiliſſimi ſenſere: nec aliam ſperaverunt triumphis ſuis ſortem quam quæ ex eruditorum favore contigiſſet.

Magis anxie de Literarum præſtantia ad alium ſcriberem, Auguſtiſſime LUDOVICE. Sed diu eſt quod mutuis beneficiis Reges Chriſtianiſſimi cum iis coiviſtis. Scimus totius Orbis bono quantum Muſis regnum ſit in Francia tua: quæ duplici quoque nomine Tuæ Majeſtati devinctæ ſunt. Nam præterquam quod Regum liberalitate, cura, hortatu, nunc in Galliis pulcherrime vigent; Italia quoque Medicæorum Principum munus agnoſcit, eas à patrum veterno excitatas: quam laudem Sereniſſima illa gens pulcherrimo ſtudio augere non deſinit. Ita paterno atque materno jure Tu patronus Literarum, Tu omnes amabis. Sed hic arctius liber, Chriſtia-

niſſime

nissime Rex, à Tua Majestate expectat foveri, quem multiplici suaviorum Musarum mixtura regii amores, regia odia, spiritus denique regii implent. Vale. Romæ, Kalend. Jul. cIɔ Iɔ c xxI.

NOBI-

NOBILISSIMIS ADOLESCENTIBUS S. T.

BUGNOTIUS S.

DUdum expetiiſtis, ſuaviſſimi Muſarum alumni, ut Argenidis tenebras ſucciſivis ſaltem horis excuterem, ac ſalebras penitùs explanarem. Tantæ molis argumentum mutuus noſter amor tandem expreſſit, & ſatis obluctantem ad ea compulit, quæ moribus veſtris περιεργικῶς *deberi credidi. Si Authoris hujus nunc primùm Notis illuſtrati doctrinam multiplicem altiùs in mente impreſſam tenueritis, tenueritis quod vobis ad honeſtam vitam, ſeu in ſeculo, ſeu in eremo; in aulis, vel aris degeritis, haud mediocri adjumento futurum ſit: ſpectabitis* virtutum vitiorumque certamina nullibi quam in aulis atrociora; *mox aulæ tropicos & vaniſſimam pompam, niſi ſapuerit, exemplo virorum fortium, qui hanc pariter ſcenam excurrent, pari virtute faſtidietis. Terſioris litteraturæ amantes eſtis? floſculis iis luxuriat Argenis, quorum vix alibi copioſior ſeges. Inſtituendæ vitæ illuſtria documenta, & morum candidiorum ſpecimina placent? nulla alibi ditior officina. Conſtituendi aut conſervandi imperii ideas quæritis? habet Argenis ſublimioris Politicæ inſtituta. Dicam*

cam compendio, nostram Argenidem multiplici suaviorum Musarum mixtura regii amores, regia odia, spiritus denique regii implent: *nec pascetur solum ea lectione animus vester ad magna creatus; verum etiam ad majora semper assurget. Ne quid dissimulem serio indignor, doctorum hominum monumentis omni laude majoribus obortivos partus sæpe anteferri, ab iis sane viris, quos doctinæ quidem fama mendax, sed nullum hactenus Musarum suffragium aut merita in Parnasso laurus cætero vulgo supervexit. Scatet Argenis nostra purioribus Hypocrenes aquis, omnisque doctrinæ genere cùm moralis tùm politicæ efflorescit; & ne prolixioribus passim orationibus nimis intensi animi enerventur, aut defessi nauseent; lepido argumento dum ludit, solerter eosdem sic remittit, ut medicina dici possit, suavissimis condimentis temperata. Quis Odysseam vel Æneidem certiùs æmulatur? Quis diu suspensas mentes suaviùs allicit? Quis affectus accuratiùs discutit, acriùs castigat, strictiùs coërcet? Quis cupiditatum insolentiam, luxumque ac cæteras animi pestes potentiùs invadit & exagitat? Denique vix alium reperire est, qui gravitati numeros, Venerem Minervæ, solidamque sapientiam jucundæ varietati peritiùs junxerit, qui virtutem prudentiùs vel hostium animis, blandiusque inspiret. Non ergo famæ vestræ sanctitatem polluetis, si Argenidem amaveritis, quam vobis remoto omni fuco aut velo nudam ac genuinis fulgentem*

tem illiciis exhibeo. Vos ſi tantillum hoc ſinceriſſimi animi pignus, quod ad amicitiæ aram depono, æqui bonique conſulueritis, ſi benignis oculis huic fœtui noſtro incubueritis, ego defœcatioris Minervæ aliis partubus dudum conceptis incumbam. Valete.

Ex Eremo noſtra prid. Idus Sextil.

NE lectio aurei hujuſce voluminis defeſſis ingeniis crearet faſtidium, in multa Capita hoc diſtinguere & compendioſa Argumenta cuilibet præfigere operæ pretium eſſe duxi.

IN
JO. BARCLAII
ARGENIDEM
A
D. THEANDRO BUGNOTIO
ILLUSTRATAM
EPIGRAMMA.

QUod te, BARCLAI, magnum & memorabile nomen,
Quæ te fama potens, quis ſequeretur honos,
Ni lux ingenii ſoli conceſſa THEANDRO
Excuteret noctem, quæ malè fœdat opus?
ARGENIS *& fruſtrà toto legeretur in Orbe,*
Hanc fruſtrà noſter ſollicitaret amor.
Nam quos alliciat quamvis ſit plena lepôris,
Ignoti cum ſit nulla cupido boni?
Hujus & occultos quis poſſit noſcere ſenſus,
Verbaque tam variis nubila facta modis?
Maxima pervigili debetur gratia curæ,
Quæ lux eſt operi clarior orta tuo:
Qui tibi pro ſcriptis poſthac referentur honores,
Hos tanto debes ipſe referre viro,
Qui lucem è media potuit deducere nocte,
Et cœcis donat lumine poſſe frui.

VINCENTIUS SABLONIUS
Carnutæus à Regiis tributis.

JO. BARCLAIUS

Natus 28 Ianuary 1582 — *Obyt 12 Aprilis 1621*

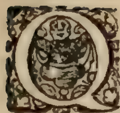

Gente Caledonius Gallus natalibus hic est
Romam Romano qui docet ore loqui.

H. Grotius.

JOANNIS BARCLAII

VITA.

QUI fuerit Joannes Barclaius, aurea ejus monumenta ſatis produnt, Gallia prædicat, promulgat Anglia, Roma eloquitur. Natus eſt Aberdoniæ ex antiquiſſima Scotorum familia, dignus planè quem omnium gentium vota optent in civem. Patrem habuit Guill. Barclaium inſignem cum Mariæ Stuartæ Reginæ gratia, tum commercio litterarum, quas cum idem Guillelmus videret una cum avita religione ſordeſcere; Principem vero ſuam marceſſere in infamis carceris ſitu, dolore confectus migravit anno milleſ. quingent. ſeptuageſ. primo Lutetiam; inde Avaricum ſalutavit Muſarum Themidoſque libaturus aquis; donec Caroli primi Lotharingiæ ducis expetitus voto Muſſipontum acceſſit. Ab hoc ergo principe liberaliter acceptus ſupplicibus libellis, atque adeo ſcholæ juris civilis præficitur: deinde cum Anna de Malavilla contracturus nuptias ex Scotia regias litteras accerſivit, quibus ingenuæ nobilitatis titulos futuræ ſponſæ approbaret. Geminam prolem maſculam habuit, ſed alteram mors præcox demeſſuit; Altera fuit Jo. Barclaius; qui poſtquam ſub tanto patre adolevit, puriſſimas eminentioris doctrinæ aquas hauſit, quas poſteris libandas propinaret. Unde viceſimo ætatis anno cum Thebaidem Statii notis illuſtraſſet, obſtupeſcens gaudio pater quod ad hunc doctrinæ apicem filium provexiſſent Muſæ, voluit eum ex Scholaſtico pulvere, paterniſque focis inter aulæ Pariſienſis lumina rudimentum ponere veræ lucis, & pari Muſarum negotiorumque ſtudio creſcere, genere ac moribus ad ejuſmodi vitam cum ferentibus. E paternis ergo laribus eductus in regiam ibi Coſpeanum audivit arcana naturæ publicè reſerantem. Tum cogitavit in Angliam, ubi Jacobi Regis

munificentiâ exceptus: & in lecta nobilium centuria qui regio conclavi præsunt, est constitutus. Ibi suæ Palladis ægide agitata hostium tela retundebat; solus prandente Rege, seu eodem jubente legebat. Et quanquam à Regis religione differret, nemo tamen propiore amicitiæ gradu apud illum fuit, nec unquam plebeiæ patuit invidiæ, quæ in eos desævire solet qui principum amicitiis illustres sunt. Illius nomine legationes obivit ad Rodolphum Imperatorem, ad Matthiam, Pannoniæ Regem, & ad Emanuelem Philibertum ducem Allobrogum. Tandem uxorem duxit Aloysiam Debonnaire, Quæstoris militiæ Gallicæ filiam: ex quo fœdere conjugali emersit gemina soboles virilis, tertia fœminea, ut ipse hoc carmine est testatus:

Pinge meos (dixi) Pictor fidissime vultus;
Pinge. Feret longos ista tabella dies.
Paruit his Pictor, digestisque ordine conchis,
Ergo meam verbis duc, ait ille, manum:
Primum, inquam, qui me capiet locus, orbe pudico
Sit similis templis, liminibusque meis.
Non mihi plebeio species sit vilis amictu,
Nec stola sit luxu conspicienda suo.
Sed faciles cultus, & quos velit esse maritus,
Præcipuè falsus non tegat ora color.
Nam nec Arabs nobis, nec mittit Iberia vultum,
Nectit adoptivas nec mea dextra comas.
Sit mihi vir juxta, quem toto lumine figam;
Lumine, quod varium non sinat esse pudor.
Sit mihi jurantis facies, non ulla dearum
Connubia his nostris anteferenda thoris:
Nec fiet ingrato qualis marcescit amore
Frons mihi, sed parili qualis amore nitet.
Adde quoque & Floræ signum, signumque Minervæ
Artificis: sunt hæc Numina magna mihi.
Denique pinge lares, fac parvos ludere natos:

Hæreat

Hæreat hic dextræ, pendeat ille ſinu.
Has ubi reddideris formas, ne nomina pone,
Ut quondam, faceret cum rude pictor opus.
Sit ſatis hos verſus ſub imagine ſcribere noſtra:
Hæc ſunt, hæc animi pignora vera mei.
Nulla maritarum plus me dilecta marito;
Pluſque ſuum coluit nulla marita virum.

Huic autem triplici ſuæ proli timens quæ legi adverſus Catholicos promulgatæ erat obnoxia, iterum ſolum vertit. Non ſine tamen aliquo doloris ſenſu, & amicitiæ argumento eum Rex dimiſit: abeunti enim effigiem ſuam inſertam aureæ pixidi, multis gemmis diſtinctæ, dono dedit. Miſſa Gallia Romam deſtinat peregrinationis metam, quo amicis precibus Romani Pontificis Pauli V. vocabatur per Gondomarum legatum Regis Hiſpaniæ. Iſtic per quinquennium cum vixiſſet, tandem obtinente Gregorio XV. (qui & amore in eum Paulo V. ſucceſſerat, eumque & illuſtribus honorum titulis, & annua penſione una cum majore natu filio impertiverat) defecit hoc Europæ lumen, atque breviſſimæ, ſed acerrimæ febris æſtu ultimum diem clauſit anno milleſ. ſexent. vigeſ. primo, Auguſti duodecimo, vir de Muſis optime meritus. Morti proximus locum ſepulturæ deſtinavit ſibi extra omne hominum commercium.

Libros doctrinæ ſuæ obſides reliquit plurimos, quos inter Argenis hæc noſtra gentium omnium donata linguis, multam feret ætatem, & plenum gloriæ authorem ſuum deducet ad poſteros: nec labem abſterget tam illuſtri authori geminæ ſatyræ ſtilus petulans, quam vix ex ephebis egreſſus publicæ luci dedit: enimvero & ſi Juvenalis, Perſii, Lucilii, Terentii, Varronis, Martiani, Minæi, Petronii, Apuleii, Horatii æmulus, tamen æmulus innocens, ut luculenter probavit ipſe in Apologia ſuâ: eum purgat & Icon animorum, ubi gentis cujuſque genium gnaviter exprimit: diluit præterea æſtum illum ju-

venilem non poesis illa modo, quæ illustrem ipsi inter Scotiæ poëtas locum promeruit: sed & illa Parenæsis ad sectarios Angliæ, quam Romæ edidit. Mitto plures conceptos animo fœtus quibus præcox fatum obicem posuit. Vix repererat Argenidem suam, cum subito expirat Philomela sub ictu. Facessant autem quæ ascititio Jo. Barclaii titulo insignita protruduntur in vulgus; qualis est Alethophilus: sic enim sentit Hyeremias Drexellius Societ. Jesu, in Aurifodinâ suâ; ubi inter poëtas non vulgaris notæ Jo. Barclaium collocans hæc scripsit: *Jo. Barclaius Latinus oppido scriptor & elegans, Iconem animorum, & Argenidem edidit, solutæ orationi ligatam hinc illinc miscuit.* Et paulo post: *A Barclaii morte homines simplices, & prorsus albæ mentis quædam ejus nomine obtruserunt edita, ac si litterarum hoc ævum à plumbo nesciret aurum distinguere.*

Ad immortalitatem Barclaii una sufficiet illius Argenis, quam Richelæus ævi nostri miraculum assiduis, ut ajunt, versabat manibus, habebatque quasi præceptricem ac directricem illius regiminis,quo deinceps Galliam venerabilem juxta terribilemque gentibus cæteris fecit. Sed hercle nemo nisi forte non amans, aut ignarus optimarum artium divini, ut ita loquar, istius operis admiratione non rapiatur: nam si cum rerum gravitate majestatem characteris ponderas, mirabere in una Argenide Pandoram donis omnibus à Diis auctam: apiculam variorum florum succo gravidam undequaque delibato: habet enim heroicum Tullii vigorem, Laconismum, & politicam Taciti, Livii antiquitatem, flosculos puros Petronii, sales fabulosos Nasonis, poëticam Maronicâ vix inferiorem. Ubi solutâ, nemo pene disertius; ubi strictâ, nemo solertius. Seria jocis, prophanis sacra sic temperat, nemo ut sit ex templo, ex foro, qui non imbutus modo optimis artibus, sed & optimis moribus institutus ab hac Argenidis lectione abeat. Sed quam suaviter suspensos animos fallit! Quam solerter triumphantem de vitio, fortunæque

ludo

ludo virtutem ſub fictis nominibus, & ad ſuſtinendas perſonas idoneis in ſcenam inducit? quis fuerit Jo. Barclaius dicit compendio Hugo Grotius:

Gente Caledonius, Gallus natalibus. Hic eſt
Romam Romano qui docet ore loqui.

Neque te prætereat iſtud Naudæi in Bibliographiâ ſua, ubi ſic ille: *Prodiit tandem aurum ex marchaſitâ, & uniones ex matrice conchâ Icon animorum Jo. Barclaii; cui ego authori non modo præſtanti facundia; ſed omni genere laudis quæ ex litterarum ſtudiis elegantioribus provenire ſolet, ne ex veteribus quidem Romanis quenquam antepono.* Attamen inter tot opes naturæ prodigæ, Jo. Barclaio unum defuit vita prolixior, *quæ magnis eſt ſæpe negata viris:* ſiquidem vitam temporalem immortali commutavit Romæ anno ætatis nono cum ſemeſtri ſupra triceſimum.

Heu plangit, meminitque ſui Parnaſſus alumni,
Sicque gemit ſparſis Muſa ſecuta comis.
O fatum! Ah! noſtræ cecidiſti gemma coronæ:
Occidit ante ſuum noſter Apollo diem.
Parcite Pierides lachrymis, in lætius ora
Fingite; nam terris veſter Apollo micat.
Dum vivent æterna tui monimenta libelli,
Barclai, vives cuncta per ora virûm.
Hæc tua per totum te prædicat Argenis orbem,
Cum ſcelus imperii, ſed ſine dente notas.
Caſtaliis puras hauſiſti è fontibus undas,
Quas modo digeſtas ecce propino libens.
Has quicunque tumens prono non appetet ore,
Tantalus in mediis ardeat alter aquis.
Fercula diverſis dapibus condita miniſtro,
Hoc ſine non ſapiet docta Minerva ſale.

Erat Jo. Barclaio gracile corpus, ſtatura media, lene ſupercilium, glaucus & ſuavis oculus, coma ſubnigra, frons ad hilaritatem porrecta: denique is erat quem non plus Muſæ quam Charites amaverant.

EPISTOLA JOANNIS BARCLAII AD PAULUM V. SUMMUM PONTIFICEM.

Beatissime Pater,

SI *votorum copiam mihi numen antea fecisset*, Beatissime Pater, *nihil optassem avidius quam quod tuæ clementiæ sponte nunc obtigit; ut nempe mutata rerum mearum sorte, tuam sanctitatem placatam habeam, possimque te non communi tantùm Christianorum jure, sed præcipuo aliquo parentem appellare. Equidem augustissimam tuam sedem unicum veræ fidei virtutisque domicilium, teque in eâ divinis auspiciis collocatum, Beatissime Pater, semper colui; sed locorum divortio, & temporum culpâ, minor quam voluissem fuit hic cultus; & minor quam fuerit, fuisse est creditus. Urebar anxiis motibus quod offensum tantum Patrem haberem, & placare non auderem. Sed nobilissimi viri, & hic omnia pro tua sanctitate experti, Domini Didaci Sarmiento de Acuno, legati Catholici, opera atque verbis, primum de tuæ serenitatis clementia, omnia sperare visus sum; mox non sperare modo, sed credere. Ingenti itaque gaudio ubi primum tuam sanctitatem vocantem audivi, relictis retibus & navi tuam vocem secutus sum: nec luculentius animi mei pignus dare potui, quàm quod spem mihi meisque liberis undecim annis quæsitam apud Regem nunc maximè mihi benevolentem, non modo omisi, sed prorsus interverti ad tuam sanctitatem pervolaturus. Urgeo profectionem meam quantum impedita mulierculis & infantibus familia sinit. Habebis nos propediem omnes sanctitatis tuæ pedibus stratos, nec aliam salutem aut fortunam habituros, quam quæ tuæ sanctitati placuerit. Deus te, S. P. incolumem diu servet in Ecclesiæ utilitatem, augmentumque coronæ, quam quotidie in felicissimam immortalitatem texis.* Vale. *Londini, Idibus Septembris,* 1615.

EPI-

EPISTOLA
JACOBI
SCOTIÆ REGIS,
CAROLO
LOTHARINGIÆ DUCI.

JACOBUS Dei gratia Scotorum Rex; omnibus, ad quos hæ litteræ perferantur, ſalutem. Cum eſſet nobis relatum à dilecto noſtro conſanguineo Georgio Comite de Huntlie, nec non à dilectis noſtris Domino Patritio Gordonio Auchindoun, Domino Valtero Ogiluio de Fin-Sater Equitibus Auratis, Joanne Leſleo Domino ac Barone Balguane, Joanne Gordonio Domino ac Barone à Pitlurge, Valtero Barclaio Domino ac Barone Actolie, &c. & à Davide Barclaio, Domino ac Barone à Cularne, &c. ac etiam ab aliis regni noſtri primi ordinis nobilibus Guglielmum Barclaium prædictorum virorum Illuſtriſſimum cognatum in Galliam ante aliquot annos profectum, jam tandem ſub amantiſſimi fratris & cognati noſtri ditione in Lotharingia conſediſſe, ibique affinitatem genere moribuſ-

que ſuis non indignam contraxiſſe, precibus à nobis contenderunt, ut noſtra teſtificatione exteras nationes de ejus viri antiqua nobilitate redderemus certiores, idemque maxime ut intelligat chariſſimus frater noſter ac cognatus Illuſtriſſimus Dux Lotharingiæ cæterique omnes apud quos dictum Guglielmum Barclaium habitare impoſterum contigerit eum ſuam nobilitatem nichil eſſe ementitum, quod facere interdum nonnullos humili & obſcuro loco natos nobis ſuggeſtum eſt, ſed ex antiquiſſimis regni noſtri familiis longa avorum ſerie ortum traxiſſe. Nos itaque verum eſſe, quod prædicti viri Illuſtriſſimi nobis narrarunt, re tota diligenti inquiſitione explorata comperientes, eorum ſupplicationi, eo quod juſtiſſimam videtur continere petitionem, libenter annuimus ac præſentium litterarum tenore tam prædicto fratri ac cognato noſtro chariſſimo, quam cæteris omnibus, quorum hoc ſcire intereſt, hoc locupletiſſimo teſtimonio ſignificamus, præfatum Guglielmum Barclaium ex conjugali toro natum antiqua majorum ſuorum nobilitate eſſe illuſtratum, ex quibus complures etiam Torquati Equites, ut fideliter accepimus, multis retro ſeculis extiterunt.

terunt. Quod ut planius præfato fratri ac cognato noſtro Illuſtriſſimo Duci Lotharingiæ cæteriſque omnibus innoteſcat, hoc authoritatis noſtræ teſtimonium à nobis ſubſcriptum magno Sigillo noſtro communiri præcipimus. Datum Edimburgi decimo nono die Martii, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſecundo, & Regni noſtri decimo ſexto.

JACOBUS R. S.

Cum Sigillo magno Regni.

Amico suo in ultimis

HARDUINO

G. B. S.

Est quod tibi, quamvis mei amantissimo, jure succenseam, & contractam indignatione bilem in te effundam. Ergone tibi satis non fuerit, notulas quas in Argenidem Barclaji subcisivis horis utcunque dictabam, consanguineo meo in re litteraria adhuc rudi, vix ignoscendo furto subtraxisse; easdem tu publicæ luci, ne expectatâ quidem morâ, quâ ego fœtum hunc meum lambendo gnavius effingerem, ausus sis committere? imo ne emendatis quidem, ut audio, eis erroribus, qui ex inscitia exscriptoris irrepsere. Dici non potest quam graviter istud feram, & sim laturus; maximè nisi huic editioni præfueris, aut, si non potes, peritus aliquis tui loco ei præsit. Ut ut se res habeat, volo hanc epistolam innocentiæ meæ, & furti tui testem huic operi præfigi; ut qui illud ad manus & oculos admoverint, sciant in quem illius nævos debeant refundere, mihique alieni peccati labes non imputent. Vale.

HUMA-

HUMANISSIMO
LECTORI
HARDUINUS S.

INnocentis furti conſcium ac participem ſi te fecero, ne delictum puta, humaniſſime Lector; furtim enim has notas cum ſubripui, reipublicæ litterariæ conſulebam. Inſcio ſuffuratus ſum, ſed familiari, quem inter & me communia cuncta ſemper credidi. Succenſet quidem ille mihi; ſed ejuſdem Reip. litterariæ precibus, quam juvero, ut ſpero, ſe facile patietur exorari. Cur enim uni ſibi, ſuiſque tantùm invidioſiùs premat, quod naturâ ſuâ poſtulat in publicum diffundi? Quaſi vero tantis litterarum diſpendiis ipſi modeſto eſſe liceat. Acceptam igitur referes & mihi hanc illius Argenidem unà cum notis, Argumentis, novâ clavi, & analyſi ſermonum, quibus aucta tibi reponitur: in quibus omnibus quidquid fabuloſa antiquitas amœnum habet, quidquid reconditum, dilucidè tibi explicatur. Sed quoniam adoleſcenti earundem notarum deſcriptori, haſce ſubripui, excùſabis, ſi præter editionis errores, adhuc aliqui nævi irrepſerint, quos propter feſtinationem, & locorum intervallum non potui detergere. Peccaſſem, fateor, in amicum, ſi quo modo poſſent in eum illi refundi: ſed & ex iis quæ habet ibidem eruditiſſima, & ex aliis ejus operibus doctiſſimis, facilè ſe apud non iniquum judicem ab eorum infamia liberaverit.

Totum porro volumen de incude prodiens attente revolventi præcipui iſti nævi occurrere, quos in ultima poſt Indicem Pagina annotatos exhibere viſum eſt.

TABU-

TABULA NOMINUM FICTORUM IN ARGENIDE.

Acegoras. Ginuillæ princeps.
Anaximander. Pontanus Marchio.
Aneroëstus. Clemens VIII. Pontifex.
Antenorius. Querengus.
Aquilius. Imperator.
Archombrotus. Princeps regi Franciæ ſubditus, virtutibus heroïcis, ſummam facientibus ſpem, ornatus.
Argenis. Deficiens in Henrico III. Valeſiorum ſtirps, vel etiam alter ab rege locus, eodem tempore à tribus æmulis, Navarreo, Alenſſonio, & Guiſio, callidè petitus.
Arſidas. Dux Bullonius.
Arx non everſa. Londinenſis arx.
Auxilia Meleandro data. Litteræ, quas anno M D LIX. ad Franciſcum Galliarum regem Philippus Hiſpaniarum rex dedit.
Britomandes. Antonius Borbonius Henrici IV. pater.
Cleobulus. Villaregius.
Commindorix. Allobrogum Dux.
Dereficus. Federicus Comes Palat.
Dunalbius. Ubaldinius.
Eriſthenes. Mainius Calignaci Comes.
Eurymedes. Bironii Mareſcallus.
Gelanorus. Turennii Marchio.
Gobrias. Harlæus, Sanciaci.
Hiero-Leander. Hieronymus Aleander.
Hippophilus. Hiſpaniarum Rex.
Horti Reginæ Mauritaniæ. Vigna di Madama in Roma.
Hyanisbe. Elizabetha Angliæ Regina.
Hyperephanii. Calviniſtæ.
Ibburanes. Barberinus, Urbanus VIII. Papa.
Liphippus. Rex Hiſpaniarum.
Lycogenes. Duces belli civilis.
Lydii conjuges. Ancræus cum uxore, in Gallia.
Meleander. Henricus III.
Menocritus. Retii Mareſcallus.
Mergania. Germania.
Nicopompus. Barclaius.
Oloodemus. Elbovii Dux.
Peranhylæus. Bethlehem Gabor.
Poliarchus. Perſona eorum in quos belli civilis furor deſæviit: quales Henricus IV. Rex Navarræ, & Eſparnonii Dux.
Praxetas. Domus Albigniaci.
Procerum primus in aula Hippophili. Franciſcus Gomezius Sanctivallis, Lermæ Dux.
Phryges conjuges. Comes Somerſeti cum uxore in Angl.
Purpurati Sacerdotes. Cardinales Lerma & Cleſelius.
Radirobanes. Hiſpaniarum Rex.
Regio ab adverſo littore Siciliæ æmula. Anglia.
Seleniſſa. Regina Mater.
Sicilia. Galliæ Regnum.
Timandra. Jana Albretia Henrici IV. Mater.
Timonides. Domus Albigniaci.
Vſinulca. Calvinus.

JOAN-

JOANNIS BARCLAII ARGENIS.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Archombrotum appulsum in Siciliam, componentemque in arena caput maris erroribus circumactum, subitò Matrona confundit sparso crine miserabilis. Hæc hospitem ad opem præstandam Poliarcho, quem adorti prædones fuerant, enixè sollicitat. Sed dum præsto est, stupet quatuor jam profligatis, cæteros in fugam aversos.

1 NONDUM Orbis adoraverat Romam, nondum Oceanus decesserat Tybri, cùm ad oram Siliciæ, quà [2] fluvius Gelas maria subit, ingentis speciei juvenem peregrina navis exposuit. Servi ope nautarum cultum domini militarem ex alto comportabant, suspensosque per præcincta ilia equos demittebant ad littora. Ille insuetus navigii malis, procubuerat in arenam, quærebatque circumactum pelagi erroribus caput sopore componere: cùm acutissimus clamor primùm quiescentis mentem implacidâ imagine con-

1. N*ondum orbis adoraverat Romam, nondum Oceanus decesserat Tybri.*] Antequam totus orbis Romano Imperio subjiceretur, & Tyberi Oceanus. Vel, antequam Oceanus fluvio Tyberi fama cessisset: quod evenit postquam Roma universum terrarum ambitum suæ ditionis fecit. Decesserat enim, id est, cesserat.

2. *Fluvius Gelas.*] Urbem ejusdem nominis in Sicilia præterfluit, dictus est, vel ἀπὸ τῆς γέλης, à pruina, quam multam gignit; vel idem est quod γέλως id est, risus, quia ripis ejus nihil amœnius, in quibus cum Nymphis Proserpina amabat spatiari. Inde campi circumjacentes Geloi dicti sunt. Æneid. lib. 3.

— Campique Geloi
Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.

 1. *Sparso*

confundens, mox propius advolutus ſomni ocium horrore ſubmovit. Sylva erat in conſpectu, raris quidem, ſed in ingens ſpacium effuſis arboribus, ſubter quas tumuli, fruticum dumorumque caligine, velut ad inſidias ſurrexerant. Hinc repentè in campum erumpit fœmina optimi vultûs, ſed quæ corruperat oculos fletu, [1] ſparſo quoque in funebrem modum crine terribilis. Incitatus verberibus equus non ſufficiebat in curſum effuſæ, [2] nec mitiùs quàm in Phrygio aut [3] Thebano furore ululanti. Concuſſere illico juvenis mentem præter favorem in miſeros pronum, etiam reverentia ſexus, gemendique atrocitas: [4] Omen quoque in ſpectaculo captabat quod intranti Siciliam primum occurrerat. At illa, ubi potuit exaudiri; ô quicunque es, ſi virtutem, inquit, amas, ah ſuccurre Siciliæ, quam in fortiſſimo viro prædones nefarii oppugnant. Nec diu me orare patitur inſtans malum; nec leviter deprecari pro Poliarcho poſſum, quem non hinc procul graſſatorum ferox turba circumſedit improviſo facinore. Ego inter tumultum effugiens,

1. *Sparſo in funebrem modum crine.*] Phrygiarum inſtar mulierum, quæ ſolutis de more crinibus funera proſequuntur. Æneid. lib. 3. & 11.

Et circum Iliades crinem de more ſolutæ.

In fabula Niobes Metam. l. 6.

—— Stabant cum veſtibus atris
Ante thoros fratrum demiſſo crine ſorores.

Et Petron. Arbiter in Satyr. *Non contenta vulgari more funus paßis proſequi crinibus, &c.*

2. *Nec mitius quam in Phrygio.*] Vel more Iliadum, ut ſupra; vel certius, more Corybantum, id eſt, Cybeles ſacerdotum, qui ſacro correpti furore cymbala cum ululatu pulſabant. fuere ex utroque ſexu. Idam Phrygiæ montem tenuerunt; de his Martial. l. 5.

Quem ſectus ululat matris Enthea Gallus.

Claud.

Sed cu ſanguineis ululantia Dindyma Gallis
Incolis. ——

3. *Thebano furore ululanti.*] More Mænadum ſeu Bacchantum, quæ ſua Orgya in Cythærone monte Bæotiæ juxta Thebas, cum ululatu & ſuo Euohe celebrabant. Ovid. 3. Metam.

Vadit ubi factus facienda ad ſacra Cythæron
Cantibus, & clara Bacchantum voce ſonabat.

4. *Omen captabat quod intranti.*] Sic erat ſuperſtitioſa Gentilitas, ut in omen omnia traheret, maxime ſubita, & primum ſe offerentia: Inde Adagium, *ominabitur te conſpecto.* In Apophtheg. Plutarch. *Paulus Æmilius cum lachrymantem filiam reperiſſet, ſit fœlix, inquit, ô filia, omen accipio.* Ita Meleander infra lib. 2. Accipio, inquit, omen, ô filia. Adrianus ab occurſanti ſibi Mauro infauſtitatis argumenta duxit. Anchiſ. Æn. lib. 3.

Quattuor hic primum omen equos in gramine vidi.

1. *Digitis*

giens, te primum opportunè, nec plus forſitan in illius ſalutem, quàm in gloriam tuam vidi. Hos quoque (nam dum ipſa loquitur, ſervi acceſſerant) ſeu juberi ſeu rogari à te fas eſt, provoca ad egregiæ pietatis officium. Hæc ut mulier inter anhelitus & ſuſpiria effudit, ad galeam ille enſemque reſpexit: & dum equum miniſtri admovent; ego, inquit, ô matrona, modò in Siciliam veni. Liceat hactenus homini extero nomen Poliarchi ignoraſſe. Sed fortunæ beneficium debebo, ſi qualem memoras ſtrenuum virum meo adventu levari voluerit. His dictis in equum exiliit, & duceret ergo juſſit. Servi omnino duo erant: Unus, & ipſe armatus, dominum ſequebatur; alius præſidio ſarcinarum, quæ colligi tam turbulentâ profectione non poterant, manſit in littore.

Jamque pervenerant ad ſylvæ confinia; cujus aditus in ſemitas variè ſectus memoriam mulieris ſic confudit, ut dubia quà quæri Poliarchum oporteret, novis gemitibus cœlum impleverit. Ambigebat tanto fletu territus hoſpes, an progredi præſtaret, an hærere; cùm ſtrepente ſubitò ſylva, clamor, & arma, & venientium equorum veſtigia mentem ad præſentiora pericula advertunt. Quippe tres armati veniebant, admiſſis habenis incitati, nudo ferro, vultúque aliquid ingens vel auſo vel timente. Veritus ille inſidias, & ut in ſubitis, quæ timeri vix debent, occurrunt, de matronæ fide ſolicitus, exigit, hinc eſſent in quos pugnari ipſa vellet; ſimul [1] digitis in amentum aptatis, haſtam, quam nemo violentius torquebat, in venientium dirigit ora, ne inultum occuparent. Sed hi fugam, non bellum adornabant; diverſiſque itineribus properabant elabi victori. Nam urgebat fugientes unus ille Poliarchus, cui tam prolixè matrona timuerat. ultimumque aſſequutus ita cecìdit, ut per caput cervicemque continuatum vulnus ad pectoris ima deduxerit.

Hoc

1. *Digitis in amentum aptatis.*] Eſt amentum lorum quo jaculatores utuntur, ut longius haſtas emittant. Ovid. 12. Metam. *Inſerit amento digitos.*

Hoc collapſo cùm pervicaciùs inveheretur in cæteros, humus ſcrobibus inæqualis deprehendit equi veſtigium, qui dominum celeri quidem, ſed innoxio caſu, effudit in gramen. Subitoque matrona, (nam Poliarchum agnoverat) ex equo ad jacentis auxilium ſe advolvit. Sed ille non lapſu, non vulneribus gravis, quæ duo acceperat, ne omiſſo quidem enſe proſiliit. Cumque ex Timocleâ (id mulieri erat nomen) audiſſet, ut ipſa in peregrinum juvenem incidiſſet, quamque ille humanus promiſiſſet auxilium, haud mora ad eum tanti beneficii gratias habiturus convertitur. At ille jam equum reliquerat, priorque loquutus Poliarcho, Si dii voluiſſent, vir fortiſſime, inquit, me antehac tuæ virtutis conſcium eſſe, iſtius matronæ lachrymas accuſaſſem, quæ coëgit ut veniam petere debeam, quod tibi tanto viro auxiliari voluerim. Tres armatos in fugam à te verſos, quamvis eſt eximium, minùs tamen mirarer, niſi me illa vis quâ ex iis tardiorem mulctaviſti, admoneret quàm juſtus omnes terror in fugam abſtulerit. Poliarchus & ipſe blandiſſimus, egit gratias properati auxilii; neque ſuæ virtuti, ſed graſſatorum ignaviæ ajebat tribuendum, quòd illi fugiſſent.

Inter hæc verba in amplexus abierunt; & ſalutatione mutuâ functis non modò quid dicerent, ſed & cui loquerentur, vacavit cogitare. Tunc igitur alterius forma ad oculos alterius tota pervênit; & hæſêre mutuâ contemplatione perculſi, id quiſque miratus in alio quo ipſe viciſſim mirantem rapiebat. Ætas, forma, habitus, & arcanus luminum vigor; pares anni, & quamvis in diverſis frontibus una majeſtas. Cum tanta ſpecie monſtrum erat fortitudinem conveniſſe. Neque minùs Timoclea fortunam adorabat, quæ tantum par mirabili occurſu coëgerat. [1] Votum etiam fecit, ſi per eoſdem liceret, ſe ta-

1. *Votum etiam fecit.*] Vovebant olim templa, ludos, ſtatuas, tabellas, idque conceptis verbis maxime pro incolumitate Principis, & poſt pericula maris declinata. Ita Cic. de Aruſp. reſponſis.

1. Se

[1] ſe tabulam, in quam pictor vultum utriuſque tranſtuliſſet, [2] Erycinæ Veneris templo daturam. Et quamquam varii caſus diſtulêre id votum, eo tandem ſe exolvit, his carminibus ad oram tabulæ inſertis:

Sic roſeus ſtat forma genis, ſic frontis honore
Fulget apex, tales accendunt lumina flammæ.
Humanum ne crede decus; non pulchrior altos
Phœbus agit currus. Non unquam ſydere tanto
[3] *Oebalii micuere Dii,* [4] *quos nauta ſolutis*
Puppibus, & jam-jam vincentibus invocat undis.
[5] *Nec tu Lemniacus Mavors formoſior armis*
Fræna quatis, [6] *Paphiiſve ſoles miteſcere blandus*
Cultibus, * *ah miſero tantùm metuende marito!*

Cùm

1. *Se tabulam templo daturam.*] Caligula habuit in matrimonio Agrippinam M. Agrippæ & Juliæ filiam, & ex ea novem liberos tulit; quorum duo infantes adhuc rapti unius pueraſcentis effigies habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris dedicata eſt. Inquit Tranquil. in Caligula. In tholis autem ſeu camera interioris templi, columnis, vel parietibus votivæ tabellæ affigebantur, teſte Statio 2. Theb.

His ego majorum pugnas, vultuſque tremendos
Magnanimûm effingam Regum, figamque ſuperbis
Arma tholis.

Sic Tibullus l. 1. Eleg. 3.

Fixa docet templis multa tabella tuis.

2. *Erycinæ Veneris.*] Cognomentum ab Eryce Siciliæ monte, ſic dicto ab Eryce filio Veneris, ibi humato. vide infra cap. 3.

3. *Oebalii micuere Dii.*] Caſtor & Pollux ab Oebalia Laconiæ regiuncula oriundi. Ovid. l. 5. Faſt.

Effugere Oebalidæ curſu potuere ſequentes.

4. *Quos nauta ſolutis puppibus, & jam-jam vincentibus invocat undis.*] Dii maris Caſtor & Pollux habiti ſunt, & à nautis ſæviente procellâ vocati tanquam ſalutares, tum quia pyratis mare purgaverunt; tum quia, cum ingens tempeſtas Argonautas, è quorum erant numero, è Sigeo digreſſos invaſiſſet, atque pro incolumitate Orpheus vota concepiſſet, geminæ flammæ circa Caſtoris & Pollucis capita viſæ ſunt: ſecuta eſt paulo poſt admirabilis maris tranquillitas, & clementia ventorum: quamobrem credita eſt divinitas quædam in his ineſſe; Et quoties hæ flammæ geminæ apparent, navigantibus ſalutiferæ putantur: ſi una tantum, periculoſa navigiis eſt; & eo magis ſi terribilis illa & dira peſtis quam nautæ Helenam vocant, ſuo adventu geminas flammas fugaverit.

5. *Nec tu Lemniacis Mavors, &c.*] Senſus eſt: neque tu ô Mars juvenibus iſtis, Poliarcho, ſcilicet & Archombroto formoſior es, cum armis indutus Lemniacis, id eſt, in inſula Lemno, Cyclopum manu fabricatis, currum tuum regis Odryſiis ſeu Thraciis quadrigis tractum.

6. *Paphiiſve ſoles miteſcere, &c.*] Neque tu Veneri blandior & gratior es, ô Mavors, cum unguentis delibutus Paphiis (Paphos autem Veneri ſacra & famoſa luxu) poſito furore bellico, ejus lenociniis vinci te ſinis.

Cùm deinde Poliarchus collegiſſet ſe ab hoſpitis vultu, matronam familiarius intuitus, in illius exanimata ora ludebat, maximè quòd in latera atque tergum [1] diſſipati tanquam ad rogum crines jacerent. Rogabat quoque per jocum [2] an incidiſſet in Satyros. Timoclea autem ſimplici riſu; ne hos putes, Poliarche, deſperatione divulſos. Fugam inter virgulta præcipitabam tuo periculo conterrita, cùm obverſantibus ramis ſolutus eſt verticis nodus, & profluentem comam laxavit. Dum loquuntur, libertus interim Poliarchi, duoque Timocleæ ſervi, qui aberraverant, ſuperato callium flexu, haud procul à dominis emerſerunt ex nemore. Sola Timocleæ ancilla jam deerat: ſed & hanc procul vident pavido equo non benè moderari, & inutili virgâ cum clamore ferire contumacem. Satis illi in conſpectu hujus ſcenæ jocati, procurrunt hilares ad trementis auxilium. Interim hoſpes Poliarchum rogabat, quæ illæ in eum inſidiæ quiſve graſſator: an odia, an prædæ cupiditas, tanti facinoris audaciam nefariis feciſſet. Sed matrona ſermonem occupavit, &, utrique neceſſaria quies eſt, inquit; huic à mari, alteri à pugna venienti. Neque hinc longè prædium meum. Illic rectiùs erit vobis; habebitisque levandis corporibus, & mutuis ſermonibus locum. Non ægrè annuerunt tam commodè admonenti; famuloque recepto qui ſarcinas ad littus ſervabat, viam omnes exorſi ſunt.

Jam

* *Ah miſero tantum metuende marito.*] Vulcano marito Veneris Mars metuende propter tuam laſciviam quæ à te fortitudinem expulit: nunc enim non es terribilis ut ante, ſed mollis amator. Solam Venerem à Marte adamatam fuiſſe fabulantur, & indicio Apollinis in flagranti delicto deprehenſam, à Vulcano una cum adultero nexam, eoque infami habitu, Deorum ludibrio expoſitam.

1. *Diſſipati tanquam ad rogum crines.*] Ut ſupra pag. 2.

2. *An in Satyros incidiſſet?*] Fugiendo Satyros, vel adverſus eorum petulantiam obnitendo comam laxaſſet. Laſcivi enim ſunt & in Venerem proclives Satyri: ſiquidem Pauſania aſſertore in Atticis, Euphemus ex Cariâ in extremas Oceani partes delatus, & in Inſulam Satyridum tempeſtate coactus, incolas rufos & caudatos reperit, qui ſtatim concurrere ad naves, nullâque emiſsâ voce, in mulieres impetum fecere: ſed his nautæ expoſuere barbaram, in quam petulantiſſimè irruerunt.

1. *Phthin-*

Jam penè ad familiaritatem initiati juvenes erant, docebatque quærentem hoſpitem Poliarchus, primo mane ſe è regiis caſtris egreſſum; Agrigentum petere negotii causâ: Per viam occurriſſe hanc Matronam in aulâ notiſſimam, quæ à Regis filiâ redibat. Aliquo fato ſervos (ut incurioſi ibant) per viarum anfractus divertiſſe in ſylvâ. Timocleam unam cum ſuâ anu in eadem ſecum ſemitâ perſeveraſſe; cùm obliquo ad latus itinere proceſſerunt quinque latrones, & in ſe unum tot equos effuderunt. Matronam ſuo & equi pavore divertiſſe, & fœliciſſimo errore ad tantæ humanitatis hoſpitem eſſe delatam. Fatis autem, & prædonum ſcelere factum (inquit) quòd primo impetu omnium in me ictus incaſſum cecidère, ſuffecitque cædi illius qui primus occurrit, jaculum quod habebam. Conſerto deinde certamine unus dexteri mei cruris modicam partem libavit; alius ferrum levi vulnere adegit ad latus: Quem ego indignatione concitatus poſtquam meo dolori immolavi, aliumque læſi in capite, infœlici flagitio territi omnes habenas verterunt; ut nec mihi liqueat, fœdius ne aggreſſi ſint ſcelus, an fugerint. Tunc quoque unius celeritatem ſic præcepi, ut ſub veſtris oculis dederit pœnas. Duos qui ſupererant, ipſi vidiſtis, ut mihi equi caſus fugientes ſubduxerit. Qui illi ſint, nec ſuſpicari poſſim, niſi ex Lycogenis caſtris latrones, qui vel obſervabant mea itinera, vel omnino per ſylvam ituris imminebant.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Archombrotus Poliarchi virtute captus ei in ultimis adhæret. Apud Timocleam ambo divertunt. Quærentem Archombrotum unde prædonibus infesta Sicilia esset, docet Poliarchus, furiosæ hujus factionis caput esse, quod Rex summam rerum infidis credit, secundi gradus impatientibus.

HÆc loquente Poliarcho, jam ad prædium matronæ pervenerant, quod non procul [1] Phthinthiâ, ad ripas Himeræ, hinc alveo fluminis cingebatur, illinc arbustis inter se implicatis, & lentato vimine miscentibus nexus. Ipsam domum laterculo conditam, & in altum porrectam, latè fluminis camporumque oblectabat spectaculum. Sylva quoque, & in proximo colles, commendaverant situm. Familia ampla, & ex dominæ moribus casta; quæ elato pridem viro, integerrimâ famâ claritatem stirpis adauxerat. Hæc tunc mutuis inter hospites sermonibus finem imposuit, officiosè obsecrans, ne offenderentur tenuitate hospitii. Successere illi in tectum; invitavitque matronæ humanitas, & provectæ lucis tempus, ut illic pernoctaturi ad cœnam promitterent: quæ dum à familia curatur, interim Poliarchus delibuto aceto vulnera lavit, ne tumore arderent, oleoque deinde, quod Ascyri floribus tinctum erat, permulsit; securior notis inemptisque remediis, quàm in Medicorum fide iniquissimam mercedem ex supervacuâ curationis morâ interdum captantium.

[2] Discubuere deinde in triclinium cœna perlata; riteque insinuatis sermonibus non dubitavit Timoclea quærere ab ho-

1. PHthinthia, *ad ripas Himeræ.*] Siciliæ civitas est ad ripas Himeræ. Himera autem fluvius est, in duo sectus cornua, quorum alterum dulcibus, alterum salsis aquis fluit.

2. *Discubuere in triclinium.*] Dictum à tribus clinis seu toris, quibus discalceati, & veste quæ synthesis dicebatur, induti olim ad epulandum accumbebant, reclinatâ superiori corporis parte in cubitum, capite leviter erecto, dorso pulvinis modice suffulto.

1. Ope

ab hoſpite, quo nomine quave patriâ eſſet; an præterea conſilio, vel errore, appuliſſet ad inſulam. Ille ſe ab Africâ patriâ ſuâ, venire reſpondit; nomen, ac genus, diſſimulari eos velle, quibus in ſe arbitrium erat; dum rediret, Archombrotum juſſiſſe appellari: Neque ſe adverſis actum ventis; ſed in Siciliam curſum fuiſſe, ut conſortio fortium virorum frueretur, quos apud Regem vivere fama vulgaverat. Nihil magis Poliarcho, aut Timocleæ mirum fuit, quàm quòd ille ab Africâ tanti candoris vultum afferret. Non reflexa tumuerant labra, non coacti in orbem oculi ſub fronte receſſerant. Ingentis quoque animi ſpecimen erat, quòd amore virtutis extra patriam trahebatur.

At ille ſoluto convivio interrogare Poliarchum magnopere cœpit, unde infeſta latrociniis Sicilia eſſet: Quis ille Lycogenes, de cujus caſtris ſuſpicio erat eſſe prædones, qui in illum invaſerant; quis denique regni ſtatus, quæve bella urgerent. Poliarchus jam remotis arbitris, (quippe ad quietem ſeceſſerant, placueratque una ambobus cella) Multæ virtutes, inquit, in vitia, Archombrote, degenerant; & quod magis eſt, ſæpe videas eoſdem affectus, pro temporum ſorte, nunc virtutes eſſe, nunc vitia. Meleander, quod opinor non ignoras, paternum avitumque Siciliæ regnum tenet, mitiſſimi ingenii homo; ſed qui non ſæculo, non hominum moribus æſtimatis, ita cæterorum fidei credidit, ut ſibi credi par eſſe ex virtute ſentiebat. Illum quoque exiſtimem nimia fœlicitate laboraviſſe. Nam ſub initia imperii, quia pacata omnia erant, palàm cupiditates ſolvit, lenes quidem & multis Principum familiares, quæ tamen facilem prodiderunt, nec in injurias idoneâ ſeveritate acrem. Indulgere plus juſto venatui, in cujus varia genera annum diſtinxerat. Non conſilio amicitias ſortiri, impetuque eas colere, largiri immodicè, horrere à negociorum ſummâ, quam plerumque infidis credebat. Utinam, hoſpes, ſileri hæc poſſent.

Sed malo ſynceris indiciis, quàm iniquitate famæ rem omnem deprehendas. Nam omnia hoſtes urgent, attolluntque in pejus. Et hinc optimo Regi malorum omnium cauſa; invidiâ præcipuè & ambitione Lycogenis, regiis erroribus perfidiosè imminentis. Is priſcis Regibus ſuæ ſtirpis authoribus ferox, nunquam ſecundi gradûs ſatis patiens fuit, vir manu & conſiliis ſtrenuus, ſolertiſſime populo blandus; cæterùm nemini mortalium, crudelitate, perfidiâ, & quoties tutò licet, ſuperbiâ concedit. Haud ægrè apud Meleandrum candidiſſimæ virtutis principem fefellit pro amico. Dumque Rex animum curis exoneratum ocio paſcit, iſte ſuæ factionis hominibus curiam implet, publica munera, veluti ſui juris, amicis diſtribuit, ne qua deinde pars regni ſana eſſet.

Jamque furor, & ambitus, arma Lycogeni tantum non publicè in Regem induerant. Serò, & propemodum ſtrepente jam bello, excitatus Meleander, cœpit nominis ſui, & cauſæ propter quam purpuram accepit meminiſſe. Magnitudine animi nemini Regum inferior, acri ingenio, prudentiâ quoque eximius; & qui aliter capi non potuit quàm ſuâ bonitate: quæ dotes maximè in eo enituerunt, ex quo alienis vitiis ad ſuas virtutes coactus eſt. Quamquam tamen malè cogitare Lycogenem conſtabat, jus ſuum exequi in eum aliquandiu diſtulit. Satis viſum ſi occuparet conſilia hoſtis, & vires accideret. Sæpe quoque extorquere pœnitentiam ab ingrato ſeu ſperavit, ſeu meruit. At Lycogenes hoc ipſum indignatus, aliquem eſſe qui poſſet ignoſcere, palàm in eum eſt invectus. Animos maximè dabat, quòd Rex filiæ quam unicam habet, tantæ hereditatis fortunam deſtinat. Quis crederet? Archombrote. Eam rapere in violentum conjugium iſte adortus eſt. Arx eſt ad Alabi fluvii oſtium, in quâ Regis filia ſervabatur. Illuc furtim ſicarios immiſit qui puellam & Regem in his fortè munitionibus pernoctantem ad ſe perducerent.

cerent. Credidit Meleander [1] ope Palladis factum, ut insidiæ in se filiamque, exitum non haberent. quippe grassatores in ipso facinore oppressi sunt. Itaque omnibus grati animi signis remuneratus est deam. Nam & in nummis jussit [2] noctuam effingi, & seu diis faciat, seu in conviviis remissio invitet, [3] non aliam quàm ex olea coronam capiti suo imponit. Illud quoque illustrius, quòd filiam, donec in matrimonium detur, Deæ aris præfecit. Videbis, Archombrote, [4] quoties nundinæ redeunt, Sacerdotii infulis cinctam, videbis [5] inter choros Sacerdotum virginumque operantem Numinis sacris. At non tanta hæc in deos pietas bellum removit. Nam inexcusabile Lycogenis crimen non subita quidem, sed ingens, & veluti matura defectio sequuta est.

Is in titulum belli res publicas & privatas prætexens, nunc se insontem ab Rege proditionis insimulari querebatur; destinarique suppliciis; nunc populi injurias proclamabat diutiùs ferri non posse, & publicis armis coërcendam tyrannidem eorum qui Meleandrum ad sæva consilia agebant. Factione & clientibus valebat. Oloodemus, Eristhenes, Menocritus, præcipuarum provinciarum

1. *Ope Palladis.*] Cujus bellicam fortitudinem Theocrine imitata fuerat, nocturnos grassatores hostilibus armis invadendo. Erat autem Deæ simulachrum galea & scuto terribile, hastam quasi vibrans, unde ἀπὸ τοῦ πάλλειν, vibrare dicta est. Malunt alii à Pallante gigante interfecto.

2. *Noctuam effingi.*] Palladi noctuam sacram esse voluere, quod sapiens etiam abstrusa dijudicat. Olim corniculam huic consecratam esse, sed propter nimiam loquacitatem locum cessisse noctuæ. Auctor est Ovidius 2. Metamorph.

3. *Non aliam quam ex olea, &c.*] Divæ Palladi facientes olea, cujus illa inventrix est, coronabantur. Mantuan.

Vimina pacificæ per templa legantur olivæ.

4. *Quoties nundinæ redeunt.*] Nundinæ paganorum feriæ habitæ sunt, ut his qui nundinandi causa in urbem venerant, lites componendi, accipiendi leges facultas esset: quod sacrum velut anniversarium sine piaculo nec prætermitti poterat nec supprimi. Plura habes capite duodecimo.

5. *Inter choros sacerdotum virginumque.*] Ex 2. Metamorph. Ovid. ubi de Aglauro & Herse, liquet Virgines Palladi sacras Palladiique custodes solitas esse Deæ operari, donec essent viro maturæ.

Ibat, eratque decus pompæ comitumque suarum.

1. In

ciarum rectores cum eo consenserant. Multi levis animi vitio in Meleandrum acti sunt; plures contribuere se rebellibus, capti dissimulatione Lycogenis prementis vitia de more tyrannorum. Aderat ergo superbus, pugnamque poscebat. Neque Rex certamen detrectavit, & ipse ingenti exercitu succinctus. Decimus quintus dies est, ex quo non procul hinc [1] in Gelois pugnavimus campis. Acris acies fuit, non his languidiùs pro scelere, quàm nobis pro publicâ salute certantibus. Tandem imminente jam nocte, inclinavit ad Regem victoria. Et Lycogenes palantibus suis, receptui signum dedit, ut pro fugâ species esset militaris obsequii. Nec Meleandro consilium fuit instare perculsis, sive civili sanguini parcebat contentus vicisse, sive noctem & insidias verebatur. forsan & timuit, cùm Optimatum apud se præcipui faverent Lycogeni, suspectarum manuum simulationem in extremam fugientis perniciem experiri. Quippe Lycogenes suos omnes ad aperta facinora non eduxit. Haud pauci sunt circa Regem, lævis aversisque animis, & illinc quidem militant, isthinc favent. Sic infesta omnia Meleandro; infidæ purpuratorum sententiæ, consilia ad hostem delata, neque domi quàm in campis periculosiores insidiæ. Itaque quamquam campum obtineret, quem pugnando hostes instite-rant, tamen ad pacis consilia animum adjecit. Nec victoriæ suæ fisus, tanquam adhuc integro bello mansit in castris. Post privata hinc illincque commercia, Legati Lycogenis ad Regem perveniunt, [2] specie impetrandæ occisis sepulturæ, re autem ut de fœderibus mentionem injicerent; quæ adeo fuit grata, ut illi ab hoste Oratores timeri se rati, dicere pacis legem auderent victoribus. Equidem Meleandro quamcunque placere pacem existimem;

1. *In Gelois campis.*] Quos fluvius Gelas alluit. De quo cap. I.

2. *Specie impetrandæ sepulturæ.*] Æneidos libro II. Latini ab Ænea Victore postulant:

Corpora per campos ferro quæ fusa jacebant
Redderet, ac tumulo sineret succedere terræ.

1. *Qui-*

mem; ut illi qui jam ad Lycogenem coïerunt ictis fœderibus ſpargantur, ægrè in unum redituri. Ita novis artibus ſpatium erit, quo vel inter ſe commiſſos, vel conſeneſcente factione apud populum exoſos, impietas ſua perdat; aut certè exſatiati inquietudine rerum novarum, ipſi ſe ad reverentiam Majeſtatis à ſeditione recipiant. Ego pacem cum ſuperbis ac perduellibus, non probabam; præterea ætatis & generis timebam invidiam, ſi me juvenem externumque Rex (ut ſolet) tantis conſiliis adhibuiſſet. Siquidem juxtà tecum peregrinus ſum, Archombrote; nec me aliud Meleandri partibus junxit, quàm quòd illius calamitas omnibus gentibus abominandum exemplum eſt; quæ quietem nunquam agent, ſi vitiis Principis iraſci liceat, & inſidiari bonitati. Dum igitur inviſa fœdera peraguntur, hoc potiſſimùm tempus habui quo Agrigentum contenderem. Sum armorum telorumque ſtudioſus; nec alibi præſtantiora ſunt, quàm quæ illic [1] quidam ex Lipara hoſpes excudit.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Injectâ mentione de Argenide, hanc à Poliarcho efflictim amari hoſpes advertit. Provectâ jam nocte in ſomnum lapſos diſcurrentium ſtrepitus excitat. Conſurgunt attoniti, cultuque tumultuariè compoſito ædium culmen ſuperant, ex quo proſpectus facilis fuit in ignes qui emicabant ex montibus. Emiſſo ſervo cauſam jubent explorari. Interim rogantibus quis ille mos Siculis, Timoclea qua ratione iſtæ faces negotii publici & à publico procurandi ſignum dent, fusè declarat.

AVIDE Poliarchi orationem Archombrotus exceperat, favensque partibus Meleandri, cùm acriter in factioſos dixiſſet; Regis autem filia, Poliarche, quam hic latro ſibi in prædam deſtinaverat, inquit, quibus annis ſit, dicere placet? Equidem inter rara pulchritudinis & morum exempla eam eſſe, ſæpe in Africâ audivi, appellarique

1. *Quidam ex Lipara hoſpes excidit.*] In hiſce Æoliis inſulis vigebat ars fabrilis teſte Plinio, Solino, &c.

1. *Collu-*

larique Argenidem. Ad hæc verba oculis Poliarchi modico tremore errantibus, ne valida quidem verba, aut intrepida fuerunt; ſtrictimque eam retulit ad annos viginti perveniſſe. Nec latuit Achombrotum tam ſubita in Poliarcho mutatio; ingensque deſiderium ſubiit, deprehendendi quænam illa tempeſtas in ejus vultum inundaviſſet. Igitur ut experimentum caperet, an regiæ virginis oblata memoria, an verò occulta vis rei alterius ſuggeſſiſſet hos motus, nonnulla de Lycogene diſputavit, deque fœderibus quæ tunc publicè agitabantur: Et ut omiſſo frontis horrore, ſatis Poliarchum conſtare ſibi vidit, revocato ad Argenidem ſermone, de puellæ ſpecie & ſtudiis intentiùs quæſivit. Sed neque ad ſecundum hoc fulmen ille conſtantior, paucis ſe ab trepida narratione expediit. Ab Archombroto deinde rogatus de amicis Meleandri, & per quos ſtaret regnum; Non adeò, inquit, fata deſpexêre Siciliam, ut nulli ſint ſuo gradu & amicitiâ Regis digni. Inter illos, Archombrote, eminet Cleobulus conſiliorum prudentiâ eximius, Eurymedes quoque, & Arſidas inclyti bello, nec deteriores ingeniis. Sunt præterea duo externi, de Sacerdotum cœtu qui purpuram geſtant, amiciſſimi Siciliæ, Ibburranes, atque Dunalbius, quorum nunc operâ maximè Rex eſt uſus, ne indecorè cum Lycogene paciſci videretur. Poſſem & alios referre, quorum fidem in Regem nulla vis tempeſtatis libavit. Hos facilè ubi in hac Regiâ aliquandiu vixeris, famâ atque virtutibus ab cæteris ipſe ſecernes.

Jam provecta nox erat, & quies neceſſaria fatigatis; itaque veluti conveniſſet, loqui ambo deſierunt. Necdum tamen curæ ſecretæ in illo vigilandi dormiendíque confinio anxias mentes reliquerant. Archombrotum ingens imago oberrabat paulò antè auditi diſcriminis; nec gravius quicquam erat quàm ad pacem res ſpectare. Quando enim verſaretur in acie? quo campo, quo telo, ſuum animum & virtutem approbaret Meleandro? Præterea,

terea, tacito ſecum riſu volvebat, quòd ad pugnas omnemque fortunam tam alacer Poliarchus, ad virginis nomen obſtupuiſſet; Huic enim, præter virtutem & animum, nihil ad tantarum nuptiarum ſpem à fortunâ aut genere datum credebat. Quòd ſi, inquiebat, Argenidem Rege natam privatus iſte amat, quis dubitet omnium diſcriminum in amando perire memoriam? & magna audere amatores, & imis eximi vilitatem cùm amantur? Neque minùs Poliarchum arcanis intentum conſiliis ſpes ac terror multiplici cogitatione ſuſpenderant. Tandem in ſomnum uterque labebatur; cùm paulatim diſcurrentium hominum fremitus totâ domo percrebuit. Neque mora, aſtitere à Timocleâ ſervi ad hoſpitum fores, qui eam ad ipſos venire admonerent. Conſurgunt attoniti, primo ſopore utique graves, quo diſcuſſo cultuque tumultuariè compoſito, occurrerunt Timocleæ: quæ poſtquam excuſavit, quòd hoc noctis fatigatos inquietaſſet, Magna, inquit, res eſt, ô hoſpites; & eô terribilior, quòd per has tenebras quid ſit, incertum eſt. [1] Collucent in camporum tumulis publici ignes, quos nefas accendi, niſi regio juſſu, & cùm gerendis rebus celeritatem ſalus publica imponit. His dictis, in ædium culmen utrumque perducit. Plumbum non in acumen faſtigii ductum; ſed leniter, & ad ambulationis voluptatem accumbens, oneraverat tectum. Nec ſtipatum nebulis erat cælum; aberatque tunc Luna, quæ ſæpe incendiorum nitorem procul cerni fulgore ſuo vetat. Ex hoc ergo ſolario, ſudâ in nocte, proſpectus facilis fuit in ignes, qui undiquaque emicabant ex montibus. Neque diu in ea contemplatione hæſerant, cùm hominum fremitus cœpit audiri, ex vicinis domibus, oppidoque, quod procul non aberat, per ipſum noctis ſilentium

1. *Collucent in camporum tumulis publici ignes.*] De his ignibus ſic Apuleius, *Per vices incenſæ faces ex omnibus Regni ſublimibus locis uno die ſignificabant quid eſſet opus.* Et 2. Commentar. Cæſaris, *Celeriter ut ante imperaverat ignibus significatione facta, ex proximis caſtellis eo concurſum eſt.*

1. *Ignes*

lentium ad vacuas utique aures horridiùs allabens. Jubebant hoſpites diligentes obſerari ædium fores, ne qui prædones nocturno tumultu uterentur ad facinus : Sed Timoclea, quidquid hoc eſſet tam publicis celebratum tranſmiſſumque indiciis, ajebat nimis maturè cognoſci non poſſe. Phthinthiam in proximo oppidum eſſe. Si placeret hoſpitibus, per unum ex ſervulis ſuis quid illic ſentirent homines, poſſe intelligi. Laudato mulieris conſilio deſcenderunt ad fores, ſervoque emiſſo imperant explorare conſternationis materiem, nec cunctanter referre quæ audiret. In triclinium interim turbati ſuccedunt; ſuſcitatoque foco, cùm matrona ipſis media conſediſſet, interrogant, quis ille mos Siculis, quæve omnino nocturnorum ignium utilitas eſſet. Nam &, inquit Poliarchus, plus jam anno in Siciliâ vixi, & nunc primùm illos aſpicio. At Timoclea, Num tu verò in cujuſque collis jugo arborem non vidiſti in longitudinem mali defixam; cujus apex, in caveæ modum, ferro undique per radios præcingente laxatur? Annuente Poliarcho; Hæ ſunt, inquit, publicæ arbores, ad idipſum conſtitutæ, ut ad Regis imperium impoſitis in vertice facibus, negotii ſignum dent, quod illico oporteat per populum procurari. Et hos [1] ignes Angaros vocant. Qui primi illos conſpiciunt, ſtatim & ipſi ſuorum montium juga pari fulgore illuſtrant, & ab his porrò admonentur qui longiùs colunt; donec totam inſulam flamma mirabili celeritate percurrerit. Populus interim in armis ſtat, ad obſequium cui deſtinatur paratus. Et haud mora à Rege nuncius pervadit in proximam urbem, publiceque quid ille fieri velit enunciat. Inde cives recentibus equis deferuntur in proxima oppida; à quibus & in alias urbes eadem celeritatis fides exigitur. Ita continuatis officiis Sicilia ad Principis nutum penè mo-

1. *Ignes Angaros.*] Angari Perſica voce ſunt Regum nuncii, unde ἀγγαρεύω, id eſt, cogo ad officium præſtandum. Atque hanc vocem noſter Author ad publicos ignes metaphoricè tranſtulit.

1. *Cum*

nè momento erecta eſt. Neque temerè hos ignes excitamus. Semel antea illos vidi, [1] cùm ſicarii ſolum Regem aggreſſi hoc modo quærerentur. Dii faxint, ne nunc causâ triſtiori, & in peractum ſcelus accenſi ſint. Adhuc non probabat Poliarchus rationem, ſubridenſque; Expectabam ô matrona, ut hunc morem ab antiquiſſimâ [2] facum religione deduceres, quas in veſtræ Ætnæ vaporibus orba Ceres accendit. Quid autem in publicum commodum hic tumultus? aut quid Principis intereſt res ſuas nocturnâ trepidatione potiùs quàm diurnis miniſteriis agi? Sed matrona; non prorſus, Poliarche, huic inſtituto utilitas abeſt; maximè cùm hoſtium claſſis furtim in Inſulam timetur appulſura. Nam qui portubus præſident, iſtâ flammâ admoniti, tum catenas ſuis clauſtris objiciunt, tum in tranſtris remiges habent, ſi opus eſt, navigia in pugnam provecturos. Sed & populus ſub ſuis ducibus, tribuniſque à ſignis non recedit, ut nec ſi fefellerit in litore hoſtis, in imparatam Inſulam poſſit invadere. Eſt & alius publicorum ignium uſus; ſi quis reus quem publicè interſit ulciſci, vel fugam extra Siciliam adornat; vel in ipsâ regione, amicorum aut montium fide contegitur. Nam his ignibus ſemel accenſis, nefas eſt ullam ex Silicia navem ſolvere; & quiſquis ſuâ domo communicaverit reum hunc eodem crimine pœnaque leges cenſent.

Ab his Timocleæ ſermonibus diverterunt in alios quærebantque inter ſe, quid potiſſimum crederent huic conſternationi cauſam dediſſe. Poliarchus ultima omnia verebatur. In Lycogene nihil fidum: Patêre Meleandrum inſidiis, tum corruptis ſuorum ingeniis, tum ſui animi

1. *Cum ſicarii ſolum Regem aggreſſi.*] In Arce, ubi pernoctans Meleander à ſicariis circumventus eſt, & à Theocrine ſervatus.

2. *Facum religione quas in Ætnæ vaporibus orba Ceres accendit.*] Hæc cum Proſerpinam ſuam, quam Orcus rapuerat, quærendo, univerſum terrarum Orbem perluſtraſſet, facibus in Ætna monte accenſis; ad hujuſce rei memoriam Siculi per noctem, accenſis facibus, Perſephonem vocitantes diſcurrebant. Hæc ſacra & Eleuſina & Theſinophoria dicta ſunt.

animi magnitudine juſtos metus averſante: Dumque viciſſim civilis belli incommoda loquuntur, Timoclea, hoſpitibus hos verſus porrexit; quos amicitiâ Regis, ſtudioque literarum notiſſimus Nicopompus in Lycogenem condiderat; libero furore execratus, quòd ille & ſceptrum Meleandri, & Argenidis nuptias, concupiiſſet.

Quæ terris funeſta lues! ô fœdera mundi!
O Sceptra! ô Regum cognata potentia cælo!
Quæ tantum inſanas voluit dementia gentes!
Scilicet ut veſtrâ ſedeant cervice tyranni,
Ah miſeri! juſtos amor eſt [1] *evertere faſces*
In dominos ſævire juvat; jus, fáſque, piumque
Occidit, & cæcam [2] *nil purpura tardat Erinnym.*
[3] *Qualiter irato fudit cùm ſæva* [4] *Gigantes*
Terra ſinu, tumidiſque procul monſtravit Olympum;
Illi acres ſubiere nefas, [5] *humilemque per Oſſam*
Speravere polos; donec [6] *lucente procellâ,*
Reddidit injuſtæ fulmen ſua corpora matri.
[7] *At tu, quem furiæ, ceu primum à fronte Ceraſten*
Attol-

1. *Evertere faſces.*] E ſolio deturbare Reges. Metonym. Faſces enim inſignia ſunt Romanorum principum, eoſque lictores Regibus, Conſulibus, &c. præferebant.

2. *Nil purpura tardat Erinnym.*] Regia dignitas furorem Tyranni non frænat. *Erinnys* furia dicta ἀπὸ τοῦ ἐρρεῖν τὸν νοῦν.

3. *Qualiter irato, &c.*] De Gigantomachia fusè Claud. Et Ovid. 1. & 5. Metamorph. Sic ille,

Neve foret terris ſecurior arduus æther,
Affectaſſe ferunt regnum cæleſte Gigantes.

4. *Gigantes Terra ſinu.*] Dicuntur enim ex terra matre progeniti, imbuta Titanum profligatorum à Diis cruore.

5. *Humilemque per Oſſam.*] Montem in finibus Theſſaliæ, de quo Metamorph. 1.

—— ſubjecit Pelion Oſſæ.

6. *Lucente procella, Reddidit injuſtæ, &c.*] Excuſſo Jovis fulmine Gigantes ſub terram detruſi ſunt, quæ *injuſta mater* hîc appellatur, quia natos in cœlum armavit. Metamorph. 1.

Jamque erat in totas ſparſurus fulmina terras, &c.

7. *At tu, quem furiæ, ceu primum à fronte Ceraſten Attollunt.*] Ceraſtes ſerpens eſt cornutus; nam κέρας, id eſt, cornu. Furiis autem angues ſunt pro crinibus: unde Ovid. 4. Metamorphoſeôn:

Cæſariem excuſſit, motæ ſonuêre colubræ.

Et infra:

—— duos mediis abrumpit crinibus angues.

id eſt, à fronte avulſit. Senſus: Tu Lycogenes ſimilis es ſerpenti cornuto, qui in fronte alicujus Eumenidis erigitur, tu primus es anguium in fronte jacentium, id eſt, primus & dux factioſorum.

1. *Sceptrum-*

Attollunt, miseris signum exitiabile terris,
Tu regni turbare decus, tu turpibus ausis
Aggressus [1] *sceptrumque patris,* [2] *gnatæque beata*
Connubia; [3] *ô impar, furiisque Ixionis ardens,*
Et tantùm amplexus vacuæ ludibria nubis!
Quas pœnas vesane dabis? quo funere raptus
Horrida Tartarei [4] *metues ad verba tyranni?*
[5] *An cita præcipiti vinctum rota differet orbe?*
[6] *Vel jecori procumbet avis?* [7] *vel fulmine tactum*
Ætna capax monstri, rapidos quà plurimus ignes
Egerit Enceladus, crepitantibus hauriet antris?
[8] *Sol pater, armentis si pabula grata* [9] *Pelorus*

Educat

1. *Sceptrumque patris.*] Meleandri Siciliæ Regis, Patris Argenidis.

2. *Gnatæque.*] Argenidis Meleandri filiæ, & unicæ hæredis.

3. *O impar, furiisque Ixionis ardens, Et tantùm amplexus vacuæ ludibria nubis.*] Tam impar Lycogenes Argenidi, quam impar Ixion Junoni, cujus amplexus cum temere ambiisset, suppositam ab Jove nubem pro Dea amplexus est, unde nati Centauri nubi velocitate pares.

4. *Metues ad verba Tyranni.*] Seu Plutonis, qui principem inter judices Erebi locum tenet; seu ipsorum judicum Minois, Æaci, & Rhadamanti, quorum interest cuique merita supplicia irrogare.

5. *An cita præcipiti vinctum rota differet orbe?*] An rota perennis cum Ixione te distrahet. Vel differetne rota Ixionis vincti supplicium, ut incumbat tuo. Iste Ixion cum suum cum Junone concubitum jactavisset, indignatus Jupiter hunc fulmine detrusit in Orcum, ubi perenni rota discruciatur, inquit Ovid. l. 4. Metam.

Volvitur Ixion, & se sequiturque fugitq;.

6. *Vel jecori procumbet avis.*] Vel cessabit vultur rodere Tytii jecur, quod renascente Lunâ renascitur; eo quod vim Latonæ inferre conatus esset. Vel alius tuo jecori incumbet avis similis, ut parem pœnam luas, qui paris culpæ reus es? inde Petron. Satyr.

Cui vultur intimum jecur pererrat
Et pectus trahit intimasque fibras.

Et Ovid. l. 4.

Viscera præbebat Tytios lanianda novemque
Jugeribus distentus erat. ——

7. *Vel fulmine tactum Ætna.*] Eodem cruciandum supplicio, sub Ætnâ Siciliæ monte, quo Enceladus, qui fumum & ignes eructat (tanta est supplicii atrocitas) nam hunc Gigantum omnium longe maximum, eo quod adversus Jovem conjurasset, ipse fulmine ictum Ætnæ monti supponit, inquit Virgilius Æneid. 3.

Fama est Enceladi semiustum fulmine corpus
Urgenti mole hac, ingentemque insuper Ætnam
Impositam. ——

8. *Sol pater, armentis.*] Ad illud alludit, quod in Odyssea legitur de gregibus Solis patris, quos Phaëtusa aliæque Solis filiæ, pascebant in Peloro Siciliæ promontorio. Hic invocantur numina Siciliæ.

9. *Pelorus.*] Unum ex tribus Siciliæ promontoriis, pabulis fertile, hodie *Cabo de la terre del Faro.*

Educat alme tuis, septisque fidelibus ambit;
[1] Tuque Erycis victor, [2] tuque ô Erycina, [3] Cereſque,
Voſque dii [4] indigenæ, quæque [5] hoſpita Numina ritè
[6] Trinacrii caſto placamus thure coloni;
Ferte piis vires; Nec ſit violabile Regum
Numen, ut & tutus veſtris honor excubet aris.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Servus ubi rediit, nuntiat Poliarchum ad capitale ſupplicium quæri. Suadet Timoclea ſimulato diſceſſu hunc in abdito ſub ædibus ſpecu latere. Poliarchus conſilium probat, ſalutatque in ſpeciem longioris diſceſſus Archombrotum atque Timocleam.

ERANT in illâ lectione, cùm nunciatum eſt rediiſſe Timocleæ ſervum. Omnes ergo ſuſpenſis animis circumſtant intrantem. Nec diutiùs poterant dubitare, & interrogare trementem non audebant. Neque is ratus quod afferebat coram hoſpitibus evulgandum, ſevocat Timocleam, delatoque indicio, cum ſtupente pauliſper muliere, & ipſe videbatur obriguiſſe. Tandem Timoclea, ut maximè ſubitis conſiliis mulier valebat, manu prehenſum, ne cum cæterâ colloqueretur familiâ, in interiorem

1. *Tuque Erycis victor.*] Hercules, qui Erycem filium Veneris provocatus ad ceſtuum certamen ſuperatum interemit; Syracuſanis Herculem promptum numen & maximi cultus fuiſſe ferunt, quod ope Proſerpinæ Cerberum inferis eduxiſſe diceretur.

2. *Tuque ô Erycina.*] Venus, quæ in Eryce monte, ubi filius ejus Eryx ſepultus eſt, à Siculis colebatur. Templum & montem deſcribit Polyb. l. 1. & Strabo in 6. de quo ſic Virgil.

—— Vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri. ——

3. *Cereſque.*] Cui ſacra fuit Sicilia, vel ob fertilitatem; erat enim frumenti adeo ferax, ut non immerito *Romani imperii horreum* fuerit appellata, ſive quod ibi imperaſſet.

4. *Indigenæ.*] Ut Proſerpina, Alphœus, Arethuſa, &c. quaſi inde geniti, ex Siciliâ ſcilicet.

5. *Hoſpita numina.*] Ut Pluto, ſeu Orcus, & cæteri, qui in Siciliam appulerunt hoſpitioque excepti ſunt.

6. *Trinacrii.*] Siculi ſic dicti ἀπὸ τῶν τριῶν ἄκρων, à tribus promontoriis, Peloro, Pachino, Lilybæo. Nam Ovid. 13. Metamorph.

— tribus hæc excurrit in æquora linguis,
E quibus imbriferos verſa eſt Pachinus ad Auſtros:
Mollibus expoſitum Zephyris Lilybæum: ad Arctos
Æquoris expertes ſpectat, Boreamque Pelorus.

1. *Per-*

teriorem thalamum rapit, monitiſque ut ſequerentur hoſpitibus, oſtium tremens adducit; & jubet palàm ſervum quæ audiſſet nunciare. At ille, Vix in oppidum perveneram, (inquit) cùm plerique occurrerunt, ut in tumultibus ſolet, nec ipſi quò irent ſatis certi. In omnium foribus micabat lucerna, diviſique in coronas haud modicâ admiratione marcebant; Cùm me ad proximum cœtum applicuiſſem, audio Poliarchum [1] perduellionis reum eſſe, & ad capitale ſupplicium quæri; in hanc quæſtionem publicè ignes accenſos. Ego errorem nominis veritus, quod in multos cadere poteſt, curiosè quæſivi quis ille Poliarchus, & quo facinore damnaretur. Vox omnium fuit, Poliarchum eum eſſe, qui plùs anno in Siciliâ, hoſpes, armis, & amicitiâ Regis inclytus fuiſſet. De crimine neminem eorum ſatis ſcire. A Rege damnatum; & quidem diligentiſſimè veſtigari. Ab hoc cœtu digreſſus ad alium, eadem rurſus accipio; & cùm nemo ſuo diſſenſu incertum rumorem faceret, rem ſatis exploratam nunciare non diſtuli.

His auditis, Archombrotus, ſimulque Timoclea, in Poliarchum contemplationem injiciunt. Pallens ille ac tremens, non ut conſcio metu, ſed indignatione periculi, nec contumeliam ferente virtute, identidem à ſervo requirebat, an vera & comperta memoraret; & Matronâ, ſatiſne compos animi eſſet is ſervus. Nec ſeciùs quàm inani ſomnio præcinctus agebatur. Vocem deinde aliquandiu tenuit; ne in tanto animi tumultu quicquam excideret in fortunam aut Regem indignum. Sed tanta res, domuſque incertum an ſat fida, cunctationem non ferebant. Manum igitur atque oculos attollens in cælum; Vos, inquit, Dii Siciliæ, & quotquot præterea Superi jus faſque conſer-

1. P*Erduellionis reum eſſe.*] Graviſſimum inter majeſtatis eſt crimen perduellionis, & ſub illo tamquam ſpecies ſub genere continetur; eſt autem perduellio hoſtiliter adverſus Rempublicam vel principem animatum eſſe.

conſervatis; [1] Vos Genii, Lareſque Meleandri, qui me hoſpitem excepiſtis, obteſtor, ac veneror, ut ſi quid in Regem remve publicam Siculorum offendi, ſi ope, manu, conſilio violavi fidem hoſpitii, aut omnino traduci commerui hac publicæ quæſtionis infamiâ, tum me inter inimicorum manus atque ludibria quàm poteſt funeſtiſſimo exitu conficiatis. Sin omnia contuli ad ſalutem imperii, inundatque hæc in inſontem invidioſa calamitas; date, ô dii, ſaltem ut Regi populoque purgatus, tutò ab Inſulâ excedam, liceatque non fœdam aut ignobilem mei memoriam in hac gente relinquere. Te verò, Matrona, in communionem periculi non voco. Hoc ipſo noctis concubio recedam in agros, meæ fortunæ contagione tuas ædes liberaturus. Fremebat interim Archombrotus; & adeò unius diei amicitia valuerat, ut extrema omnia Poliarcho polliceretur. Ex vultu impetuque, & loquendi ratione, utri hoc periculum eſſet neſcires; niſi quòd adhuc licentiùs Archombrotus videbatur iraſci. Sed matrona ſic quaſi ſervuli indicio fidem non haberet, diſſimulans, alios qui referrent certiora ſe protinus legaturam dicebat. Subſiſtere tamen in triclinio ſervum jubet, hoſpiteſque extra illius conſpectum in proximum conclave ad conſilium ducit.

Illic verò non diutiùs gemitus tenens, deflebat fortunas Poliarchi. Neque ſe enim de illius innocentiâ, ſed neque de Regis iracundiâ dubitare. Quippe ſagaciſſimum ſervum niſi fideliter exacta renunciare non auſum. Se quidem ſuam domum, opeſque offerre Poliarcho, iis ipſe quà poſſet ad ſalutem uteretur. Sed quid, inquit, hæc tecta, aut tua Archombrote ſocietas, poſſit in Regem?

Jam

1. *Vos Genii, Lareſque.*] Jurisjurandi formula, qua Deos domeſticos, Genioſque præſtites innocentiæ ſuæ teſtes Poliarchus invocat, ante quorum aras hoſpitii fœdus icerat. *Lares* autem ſunt Dii domeſtici; *Genii* vero, qui genitis committebantur. Unde Tibull.

Ipſe ſuos adſit Genius viſurus honores.

Genios adeſſe regnis & Regibus Auguſt. apud Feſtum Pomp. docet.

1. *Cultu*

Jam aderit miles armatus, jam ædes aut apertæ nos prodent, aut obrutæ in nos ruent. Nam nec ſperari poteſt toti familiæ integram fidem fore, nullumque ſervorum, ſi hîc clàm hæſeris, Poliarche, noſtri furti ſecreta temeraturum. Scitis quid inter tam ſubitos metus ſuccurrerit? Latens iter, & præter me hodie nemini notum, effoderunt ſub terra qui has ædes condidere. Id triplici errore diſſectum totidem oſtia habet, quibus in varios campos erumpit. Illic facillimè potes tegi, Poliarche, ſubducique diſcrimini. Simula modò te atroci rumore perterritum à me abire, ut ambo defungamur periculo; nec aut tu tanquam nocens, aut ego receptatrix, invidioſo tumultu obruamur. Cùm verò limine exceſſeris, continuus arborum ordo, qui à meis foribus ad Himæram eſt, eò te ducet, unde non procul fluminis ripâ arcanus in promiſſam ſpeluncam eſt aditus. Ego nemine familiarium conſcio per domeſticas latebras cum face in eandem fluminis viciniam evadam. Exceptum deinde in hæc antra ope deorum ſervabimus, dum tempeſtas exſæviat. Hoc ſecretum Archombrotus ignorare non debuit; & ea indole violare non poterit. Libertum quem unum hîc habes, id celari magnopere intereſt, ne timoris tædio, aut præmiorum fiduciâ, mutetur. Poliarchus in gratias ad Timocleam effuſus, id verò conſilium in eam noctem probari ſibi dixit. Neque enim in ſpeluncâ hæſurum, niſi ut certò intelligat quæ hæ larvæ Siciliam in ſe agant. Exploratæ fidei libertum, ab ultimorum ſecretorum notitiâ arceri non poſſe. Nam & ejus miniſteria in illâ tempeſtate potiſſimùm exigi. Ab Archombroto non petendum, ut tantam rem ſilentio premat. Dignum ſe pejori calamitate fore, ſi de illius fide auderet dubitare. In hæc verba de triclinio excedunt: juſtiſque mox armis, ceu pugnam capeſſeret, inſignis Poliarchus, procedit ad Timocleæ fores. Illic ſtupenti familiæ, & quæ hæc rerum mutatio eſſet furtim quærenti, paucis exponit, denunciatum ſibi

periculum illis ignibus quos videbant. Se igitur fugere, ne aut ab his ipſum prodi neceſſe ſit,aut cum ipſo hos perire. Salutavit deinde in ſpeciem longioris diſceſsûs Archombrotum atque Timocleam;conſcenditque in equum, & liberto veſtigiis hærente in præſcriptum à muliere iter ſe conjecit.

Periculi immanitas, & propemodum pudor, ſtimulatum juvenem angebat. &, ô me veſanum, Gelanore (ita libertum appellabat) quòd ulli mortalium poteſtatem fecerim in hoc caput! Quid attinebat ignotum, nec [1] cultu ad meam ſortem idoneo, in hac gente errare? [2] Aut quid fabulæ aliud docent, quæ Lycaonem ad Jovis hoſpitis jugulum nobis effingunt; quàm Principes qui inſperato exitu luunt quòd ſe externis crediderint, non magis alieno ſcelere quàm ſuâ ſtultitia violari? Volui patêre injuriis. Bene eſt: lædor ex merito, Gelanore. Hæc ipſa dum loquitur, [3] ſubit memoriam cauſa quæ eum in Sicilia tenebat; cujus veneratione illico motus, timuit ne pro tantæ ſpei fœlicitate, in quam illic vivebat, ſceleratè doluiſſet de oblato diſcrimine. Gelanorus fidiſſimo metu in domini periculo turbatus, cenſebat debere Poliarchum genus ſuum & fortunas omiſsâ ſimulatione detegere. Nam ſi ſibi perſonam detraheret, ſi ſe ad faſtigium ſuum reciperet, ſponte excuſaturum Meleandrum acerbiora judicia, hoſteſque veniam petituros. Nihil ſapis, retulit Poliarchus. Poſt acceptam injuriam maximè intereſt me celari; Dignitatis meæ reverentia pejùs fortè accenderet cogitantes poſſe me læſum dimitti ſemel tantùm; at ſemper meminiſſe injuriæ. Nihil referebat Gelanorus, ſententiæ incer-

1. *Cultu ad meam ſortem idoneo.*] Rex enim erat Poliarchus, ſed tunc in privato habitu degebat in Sicilia.

2. *Aut quid fabulæ aliud docent, &c.*] Fabula Lycaonis, qui jugulo Jovis ad ſe divertentis inſidiatus eſt, fuse deſcribitur, lib. 1. Metamorph. ἐπιμύθιον, ſeu applicatio fabulæ Poliarcho, qui ſe externis crediderat etiam cum diſcrimine capitis.

3. *Subit memoriam cauſa, quæ eum in Sicilia tenebat.*] Erat Argenis, cujus amore flagrans inter tot diſcrimina in Sicilia degebat.

incertus, & aſtra, quæcunque tunc micabant, in opem, & mentem, ſibi atque patrono, inter ſilentium compellans.

Interim Timoclea munitis foribus, familiares jubebat ſecedere ad quietem: Nolle ſe quicquam nocte turbari; ortâ luce omnia diligentiùs exploraturos. Obire deinde ſingulorum cellas cœpit, tanquam domeſticis curis intenta, reverâ ne quis rebus quas furtim agitabat moleſtus inſpector accederet. Ubi acquieſcentibus univerſis, tuta res viſa, intrat exiguam cum Archombroto cellam, in quâ ſecretum effoſſæ ſpeluncæ aditum peritus artifex abdiderat. Stratus erat aſſeribus locus, quorum inter ſe oræ clavis inſertis nectebantur; niſi quòd duos ex iis nullum ferrum cæteris commiſerat; ut faciles eſſent, ſi quis hos vellet ab ſimulatâ compage revellere. Supra illos oblonga ſtabat menſa, vetabatque calcari; ne quoniam aliis non hærebant, ad perambulantium quaterentur veſtigia, proderentque ſecretum. Pauciſſimos illuc intrare ferebat Timoclea; ipſa raro locum viſebat. Tunc verò ſublatis aſſeribus ſpecum aperuit, graduſque in imum ædium ducentes: Mox concuſſi ſilicis ignem ſulphurato excipiens, præparatam facem accendit; viamque auſpicatur cum lumine. Sequebatur Archombrotus, [1] ſuâ & mulieris causâ nudum enſem manu tenens. Gradus ad viginti erant, per quos ſubibatur ſubterranea porticus, quæ in longum porrecta abibat denique in varios calles; ne poſſeſſo ab hoſtibus uno ore, obſtrui poſſet fugiendi utilitas. Terra huic operi apta fuerat; quippe adeò ſpiſſa, ut quà ſtare illam velles, cætera quæ egerebantur nulla ruina ſequeretur; rurſuſ-

1. *Sua & mulieris cauſa nudum enſem manu tenens.*] Æſtimabant priſci nudo enſe ſubmoveri umbras. Ita Ulyſſes in Odyſſea, & Æneas in 6. Æneidos iter ad inferos carpens:

Tuq; invade viam vaginaq; eripe ferrum.

Et infra:

Corripit hic ſubitò trepidus formidine ferrum Æneas, ſtrictamque aciem venientibus offert.

Platonici & inter Chriſtianos etiam nonnulli aërea corpora Dæmonibus obeſſe exiſtimant. Unde Poëta apud Homerum eos ſignificat intenta ferri acie terreri, quaſi poſſint vulnerari; aërium enim corpus acie ferri facile diſſipatur.

rursusque non difficilis accipiendis fossorum ictibus, quos nec objectis saxis interpellabat, nec cedente arenâ frustrabatur. Longus ille, & arcuato opere continuus fornix, quamquam arva & incumbentem domum ferret, adhuc tot annis vitium non fecerat. In aditu modicum spatium calce liniverant, ut picturâ & literis imbueretur. Sed piger, nec solutus syderum luce aër, gravi humore imagines corruperat. Adhuc tamen cerneres effigiem aræ hominisque imponentis simulata thura in focum, propter cujus verticem ejusmodi versus utcunque legebantur:

Dî quos sub vacuâ fas est tellure precari;
Seu Jovis hîc regnum est, seu Ditem hæc antra verentur,
[1] *Seu qui cæruleis incinctum continet Orbem*
Fluctibus, hîc [2] *trifidi posuit fundamina sceptri;*
Has precor ô fidas dominis servate latebras.
Non istam fraudes scelerent, non turpia noctem
Furta, nec attonitâ radians face [3] *tristis Enyo*
Terreat, aut diræ vanis [4] *stridoribus umbræ.*
Sit pacata quies, sint sancta silentia rebus,
Donec casta domus, nec parci grata nepotes
Thura ferent vobis. Hîc fontibus incubet horror,
Hîc Erebus; placidasque bonis mulcete tenebras.

CAPUT

1. *Seu qui cæruleis, &c.*] Seu locus iste Neptuno sacer est.

2. *Trifidi sceptri.*] Per *trifidum sceptrum*, id est, tridentem, imperium pelagi intelligit Hieroglyphicôs. Virgil. Æneid. 1.

Non illi imperium pelagi sævumque tridentem,
Sed mihi sorte datum. ———

3. *Tristis Enyo.*] Pro furiâ impropriè sumitur, nam propriè Bellona est. Martial. lib. 1.

Nec te decipiat ratibus navalis Enyo.

4. *Stridoribus umbræ.*] Finguntur umbræ à Virg. l. 6. Æneid. volitare & stridere more apum:

Centum errant annos, volitantque hæc littora circum,
Tum demum admissi stagna exoptata revisunt.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Dum Archombrotus, & Timoclea in specum per secretos aditus pervadunt, de gratiosis in aulâ & Regum familiaribus sermonem haud perfunctorium faciunt.

HÆc raptim legebat Archombrotus : Sed gravior de Poliarcho cura à loci contemplatione mentem reduxit. Timoclea percunctantem docebat, quamquam Poliarchus erat externus, neminem fuisse Siculorum propiori amicitiæ gradu Regi admotum; neque bonos invidisse. Sed nescio quod hodie fatum, inquit, desævit in illos qui Regibus fuere charissimi. Ita est, retulit Archombrotus; [1] hic cometes paucis annis quas aulas non perstrinxit? At Timoclea, Verùm, Archombrote, cæteris omnibus ruinæ suæ causa, vel in se, vel in dominis fuit. Istum tantæ virtutis, sub moderatissimo Rege, quis casus afflixit? Retulerisne ad exemplum Lydios conjuges, qui nuper in gente externâ impotentis fœlicitatis pœnas dederunt; hic ad regium limen, in suo sanguine fusus, illa ex carcere ad lictoris ferrum educta? Notissima refero, Archombrote. Sed quid ea in scena simile Poliarcho? nihil illis ad regnum deerat, præter nomen & purpuram. aspernabantur pares esse gentilibus, nec qua virtute tantum supercilium tollerent, habebant. Teneros quoque annos cæci calcabant, illius qui hæc bona & asserere verè poterat, & fortiter sustulit in rudimentum potestatis. At Poliarchus, non libavit regiam gazam: non præsidiis, non castellis fundabat suas vires. Apparebat denique instar Solis hanc virtutem in transcursu lucere Siciliæ: Longè aliter isti Lydi, & (haud absimile fortunæ ludibrium) par aliud conjugum ex Phry-

1. HIc Cometes.] Hoc malum causa pro effectu. Cum fulget Cometes in æthere longa volumina trahens, si Solis geminatur orbis, si idem Sol deficit, si Luna laborat, solemne, mala, pestes, bella præsagire. Cometesque creduntur causam dare malis, hic autem damnat invidiam erga eos qui Regibus gratiosi sunt.

1. *Aversa*

ex Phrygiâ. Nempe illi ſubjicit Archombrotus, quos nuper ex regiæ penetrali, in quâ omnia poterant, veneficii crimen mittebat ad laqueum, niſi Princeps adhuc memor amaſſe, carcerem damnatis munus dediſſet. Ita eſt, inquit Timoclea. Scis igitur quàm multum peccaverint, ipſe quidem tanquam immemor primæ ſortis, & à multis amari dedignatus; illa invidiam non verita abdicati conjugii quod primum erat nacta: Uterque autem [1] averſæ Junoni non litans, ignaruſque ſuum quoque [2] deabus fulmen eſſe.

Miraremur hæc, matrona (ait Archombrotus) niſi crebræ humanarum rerum vices penè omnium rerum admirationem ſuſtuliſſent. Cerne Aquilii aulam, cerne Hippophili. Quid Procerum primos juvit poſt exhauſtum immenſæ potentiæ curſum, ad purpuratum Sacerdotium confugiſſe, [3] tanquam ad aram? Nempe ut precioſius eſſet funus expirantis dignitatis. Sed non ideò mehercule plebeiæ invidiæ unquam accedam, quæ in omnes deſævit, qui Principum amicitiis illuſtres ſunt; ipſiſque Regibus obloqui audet cùm homines ſibi gratos cæteris antepoñunt. Inſignis hæc eſt, inquam, in Reges injuria, velle eos arceri à ſuavitate amandi, & à fide quam omnes in iis expectamus qui per noſtra beneficia creverunt. Amicum tu aut ego habeamus; in eâ lenitate conquieſcamus; Solis Regi-

1. *Averſæ Junoni non litans.*] Non ſibi concilians Junonem,

—— Cui ſunt vincla jugalia curæ.
Virgil.

—— Nec tellus nec pronuba Juno
Dant ſignum. ——

Illa autem deſerebat conjugem ut nuberet alteri, violabatque priorum nuptiarum ſacrum, & alias celebrabat, quibus Juno non favebat.

2. *Deabus fulmen eſſe.*] Ulciſci poſſe Deas. Pallas enim à patre Jove fulmen, clypeum, & ægida accepit. Virg. 1. Æneid.

Ipſa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem.

3. *Tanquam ad aram.*] Servis, obæratis, maleficis in aſyla frequens perfugium erat. Ita Cornel. Tacit. 3. Annalium: *Complebantur templa peſſimis ſervitiorum. Eodem ſubſidio obærati adverſus creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur frequentiſſime ſervi.* Servulus apud Plautum,

Ego interim hanc aram occupabo.

De maleficis ſerviſque Plutarchus περὶ δεισιδαιμονίας. De obæratis idem libello de vitandis uſuris.

Regibus lex barbaræ inhumanitatis dicatur, ne quem eximium habeant, aut cujus familiaritate delectentur? Quid cùm spontè amari se sentiunt? cùm ingenii & affectuum paritate, imò cùm fide & beneficiis provocantur ad amandum? Ne tum quidem audebunt illi impetui indulgere, quem natura dulcissimum habet? Certè neque [1] Herculi Philoctetem, [2] neque Achilli Patroclum invidemus; paucique inter Heroës sunt, qui non aliquem præter cæteros charum, in vitæ & secretorum consortium admiserint.

Hîc Timoclea: Mihi quoque, Archombrote, nunquam placuit tam iniquæ obtrectationis audacia; quæ quamquam publicæ utilitatis larvâ contegitur, plus insani tumoris tamen habet, quàm solidæ pietatis. Plurimi enim Regibus irascuntur, non quòd aliquos gratiâ suâ subvehant, sed quòd sibi gradus ille non pateat: Et in gratiosis, quos tam acerbè devovent, haud rarò nihil magis quam ipsa felicitas displicet. Certe ut ex domesticis nonnullos seligimus, ac veluti adoptamus nostras in curas; fidemque eorum familiaritate & muneribus tam pensamus quàm sollicitamus in futurum; Ita ni Princeps sibi quæsierit ejusmodi vicariam opem, iisdemque rationibus aluerit, non sufficiet publicis laboribus, [3] non [4] mecastor vel si firmiores nostro Atlante cervices incumbentibus negotiis opponat. Nam quod modo referebamus casum eorum, quos

1. *Herculi Philoctetem.*] Philoctetem sic charum Hercules habuit, ut ei moriens arcum & sagittas Hydræ veneno imbutas dono dederit. Ita Senec. actu 5. Hercul. Oetæi,

Arcumque poscit, accipe hæc, inquit, sate Pæante digna, munus Alcidæ cape, &c.

2. *Neque Achilli Patroclum.*] Tam strictus inter ambos amicitiæ genius intercessit, ut inter illustriores priscorum temporum amicitias numeretur. Næ arma sua Patroclo commendavit Achilles, & mortem ejus Hectoris nece ultus est. Homeri Iliade, & Virg. Æneidos lib. 1. & 2.

3. *Non si firmiores nostro Atlante, &c.*] Atlas Mauritaniæ Rex, seu ob peritiam in Astronomia, seu ob cognominatum suo nomine præruptum montem, sustentare cælum humeris dictus est, & ex aspectu Medusæi capitis in montem à Perseo transformatus. Ovid. Metam. lib. 4.

4. *Mecastor.*] Supl. *adjuvet.* Juramentum solis commune mulieribus, ut inferius iterum patet.

1. *Aulæ*

quos diu regiis amicitiis florentes ab ſuo denique axe fortuna excuſſit, nihil inde collegeris, niſi interdum fieri poſſe ut Reges injuſtè amicos ſuos deſerant, aut ſi indignos amaverint, errore deprehenſo præcipites eos agant ex ſuggeſtu, quem invidiosè conſcenderant. Sed quod ſæpe eſt, fac conſtantis animi eſſe Regem, feliciterque inveniſſe quos amet; videbis intactam utrimque benevolentiam utiliſſimè perennare. Ridebis, optime hoſpes, quod mulier apud te hæc diſſeram. Verum in [1] Aulæ tropicis educata, frequentiſſimè vidi hoc argumentum inter peritos agitari, quorum ſapientiam ipſa quoque experientia ſæpe probavit. Sed hæc clades Poliarchi, quæ nos modo ſolicitos habet, forſitan præter omne exemplum eſt: Nam & Meleander probiſſimi ingenii Rex eſt; & iſte nec fidem deſeruit, nec improbè exultavit in tantâ fortunâ: ut in hoc illius diſcrimine non aliam quam fatorum eſſe culpam exiſtimem.

Sic loquente Timoclea, hæſit Archombrotus, ſubito aquæ murmure percepto, quæ in vicino fluebat; rogavitque matronam, quis is ſonus, & an illic perpetuus eſſet: ſimul quantum in lumine facis licebat, humum intuebatur; ne temere in fluenta incideret. At Timoclea; Fons, inquit, eſt, ingenti vi aquæ è vicinis collibus huc illabens, fiſtuliſque ad ulteriores campos deductus, qui commodiſſimo curſu facit ne ſitiant qui iſthic latuerint. Et haud multum inde progreſſa, magni ambitus lapidem oſtendit, qui fontem largo impetu cadentem præcipitabat in ſubjectos canales per foramina toto fundo diſtributa. Pulchritudo, & copia aquæ, tum nativa frigiditas, & quicquid in aquis laudamus, eò plus Archombrotum rapuerunt, quòd ex Africa veniebat, ſicca ut plurimum, & fontium deſtituta ſolatio. Itaque quamquam ad Poliarchum feſtinabat, captus juvenili voluptate, manus primum mox & ora

1. *Aulæ tropicis*] Galli, *intriques de cour*, ἀπὸ τοῦ τρέπειν, verterunt.

1. *Sive*

ora fonti admovit, quâ placidius manabat, inde etiam plurimum bibit curis & vigilia accenſus. Objurgabat intempeſtivum potum Timoclea: fontemque impenſius miranti; Hunc ſpecum Majores mei, inquit, non in viæ tantum & fugæ commoditatem ornaverunt: ſed & quâ licuit, longiori habitationi voluerunt aptatum, ſi quem fortè diutius latere ſua fortuna coëgiſſet. Cerne hoc ſpatium quernis tabulis ſtratum, ligno eodem utrimque latera & fornicem ambiente; ne prorſus inſalubris capiendo ſomno locus ſit nuda liberaque exudantis undique terræ frigiditate. Aſpexit Archombrotus illud cubiculum ad ſemitæ dexteram intra effoſſum ſpeluncæ latus declinans, & ipſa loci caligine offenſus, quam modicus ignis non ſatis ſubmovebat, averſatuſque indigni domicilii omen, non ſine ſuſpirio cogitavit quantus vir illi diverſorio deſtinaretur. Liberiori quoque dolore Timoclea ita locum affata eſt: Tu igitur hoſpitem Poliarchum accipies, tu juvenem fortiſſimum & omni luce dignum tuis tenebris celabis? Sed bene eſt ſi te illius ſalute nobilitaveris! O fortunæ vim, quæ ſæpiſſime facit, ut ei de ſuis in nos injuriis gratias habeamus! Nam & illa peccavit clariſſimum virum ad latibula iſta cogens; ſimulque eximie favit, quod his ſaltem in antris paſſa eſt ſpem ſalutis illius deliteſcere.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Ubi ſe ad conſilium in antro compoſuere, cenſent dimittendum eſſe Gelanorum, qui patronum de luce abiiſſe promulget: ſic enim fore ut laxetur portuum cuſtodia. Dimiſſus Gelanorus tres lecticas funebres ferri videt, multos comitari pullatos: auditque ad corpora legatorum iri quos Poliarchus ceciderat. Devotis iſtis pergit ad Regem. Occurrit Timonides quem commento ſolerter eludit. Mox in Arſidam incidit quem unum vitæ ſuæ conſcium Poliarchus eſſe volebat.

INTER hæc emenſi viam erant, & os ſpecus Archombroto monſtrabat Timoclea, quod non operosè reſeraretur. Vectes introrſum duo oppoſitum egreſſui lapidem tene-

tenebant, ſic in terram nitentes, ut nullâ vi quæ exteriùs movereturquati poſſent. Sed qui intra ſpecum erant eos facilè obliquatos ab exiguis levabant ſcrobibus, quibus ita fulciebantur ne ab impoſito oſtii onere poſſent recedere. His ergo exemptis, ſaxoque deducto, ubi ſpeluncam Archombrotus aperuit, egreſſa Timoclea jactavit manu facem, ut cum Poliarcho convenerat, rurſuſque ignem ſuppreſſit, ne ex morâ in alios quàm quos optabat ſuſpicioſus fulgor incideret. Ille cùm non aberraſſet à viâ, ſtabat ad flumen, expectabatque ſignum, quo dato pervenit ad matronam. Sed quid illius & famuli equis fieret, diu quæſtio fuit. donec Gelanorus; ite, inquit, ad conſilium in ſpeluncam; dum de equis deliberatis, ſtabunt religati ad has alnos, quæ procul omni viâ propter flumen conſurgunt. Dum illi deſcendunt, dum adhuc trepidi nihil in rem meditantur, Gelanorus equos revinxerat, aderatque ad ſpeluncam; in quam ubi receptus eſt, lapidem quo viæ aditus celabatur reductis fulciunt vectibus, & ad conſilium ſe componunt. Cenſebat Poliarchus dimittendum eſſe libertum, qui omnia exploraret, quod ſibi facinus objiceretur, quæ hæc nova in Rege ſævitia, num denique amicorum in extremis fides duraret. Salubre (inquit Timoclea) conſilium, Poliarche, ſi non ſcires nihil priùs homines à Gelanoro quæſituros quàm ubi deliteſcas. De illius fide non dubito; ſed ſi in hoſtes inciderit, fortaſſe per tormenta exprimentverum. Indignatus Gelanorus, ſe in ſalute domini, non verberibus, non equuleo, frangi poſſe reſpondit. Habere ſe præterea quo eludat inimicos. Iturum ſe attonito maximè ſimilem; & ſi quis ex ignotis aut ſuſpectis de Poliarcho roget, jam de luce abiiſſe voce ad fidem compoſitâ eſſe dicturum. Neque rem à vero abhorrere; quandoquidem ſub terrâ ſecretus à ſole receſſerat. Quærentibus mortis genus mentiturum ab equo in Himæram flumen caſum; Quippe fuiſſe Regis edicto perterritum, ingreſſumque nocte flumen, neque vadum tenuiſſe.

nuisse. gravem armis, & subtrahente se equo, fluctibus haustum. (& tunc fortè commodè ad hanc fraudem Himæra plùs justo abundabat.) Addam, inquit, nihil fuisse in me opis, cùm viderem iratis vorticibus dominum in mare deferri. Hoc commento, fama tui interitûs spargetur, quâ nihil nostris rebus commodius. Nam & inimicos satiabit, & cæterorum miserationem inveniet, qui de extinctâ virtute magnificentiùs loqui amant. Laxabitur deinde custodia, quæ jam portus & navigia asservat; & omisśâ quæstione, quam audimus in te decretam, non ægrè aut latebis aut fugies. Nec aliud mortis genus tutiori mendacio fingemus, quàm quòd nihil ex te reliquerit. Tuum præterea equum quò temerè volet patiar ire; tanquam mors domini hanc fecerit libertatem.

Placuit omnibus Gelanori calliditas; Sed adjecit Poliarchus, si incideret in Arsidam, cui inter Siculos maximè fidem habebat, rem ut erat nihil cunctaretur effundere; rogaretque suis verbis ne indignâ calamitate jacentem adire vereretur. Aut si id minùs posset, quæ saltem ex re essent, perferenda concrederet. Consulebat etiam Archombrotus, ne perfunctus officio Gelanorus protinus rediret ad specum (nam nec satis posse pultantem exaudiri; & suspicioni locum fore, si qui viam in proximo obirent) Sed ad Timocleæ fores accedens, uteretur in matronæ familiares larvâ eâdem quâ cæteris imposuisset, patronique tanquam extincti fata expressis prosequeretur gemitibus. Inde secretò Timocleæ ope ad Poliarchum esse venturum. Agitavere præterea, quid supellectili, quid familiæ Poliarchi faciendum. Instruxerat enim domum, quæ non indecora, aut impar regiæ amicitiæ esset. Sed nec familiaribus fidebat. Unum enim suæ gentis habebat Gelanorum. Cæteri erant externi, ac plurimùm sibi ignoti: Nec multùm de bonis laborabat; assuetus in abdito vestium circumferre summi pretii gemmas, & modi-

cum auri; ne fortunæ omnia in abſentem licerent. [1] Sive igitur tanquam damnati hominis bona ad ſe traheret Meleander, ſive illa mercenarii ſervique diriperent; juſſus eſt nihil movere Gelanorus; ſed tanquam à convulſæ domûs excidio cervices ſubtrahere. His præceptis exornatum dimiſerunt. Ipſi Archombroto atque Timocleæ jam non diu licebat cum Poliarcho eſſe. Servuli enim primo mane ad officia ſurrecturi timebantur, aliquo ludo fortunæ tunc potiſſimùm ſeduli cùm minimè velles. Hos matronæ in Poliarchum ſtudia deprehendere, utrique pernicies erat. Rogant itaque ut in ſolatium virtutem adhibeat, quæ nec clades mereri, nec cùm immeritò accidunt, dejici poteſt. Se quidem quàm ſæpiſſimè liceret ad colloquium redituros. Tum pulvinum in quod recumberet, faceſque (plures enim Timoclea intulerat) tradunt; & remenſo ſub terrâ itinere in thoros referuntur. Poliarcho quæ mens fuerit, quantum iracundiæ queſtibuſve in illâ ſolitudine indulſerit, illinc intelligas, quòd non plùs de vitâ quàm de mortis decore laborabat, ſciebatque ex ſpiritu ſuo pendere quos ſupra ſe habebat eximios.

Gelanorus poſtquam domini equum admotâ virgulâ libertatis admonitum avertit in curſus, & ipſe in ſuum conſcendit, deſtinatum iter ingreſſus eſt; Cumque ferè ad ſylvam perveniſſet, in quâ pridie Poliarchus pugnaverat, tres lecticas ferri vidit, multoſque in equis comitari; poſt hos, peditum examen procedere. Quæ hæc pompa duceretur ſcire libuit. Propinquanti liquebat lecticas eſſe funebres, hominesque [2] pullatos. Territus ferali

1. S*Ive igitur tanquam damnati hominis bona ad ſe traheret Meleander.*] Suis enim bonis & facultatibus excidebant rei atque damnati, eaque vendebantur, ut poteſt intelligi ex Dione Chryſoſtomo de Socrate, Oratione 55. Cæterum ſubſtantiam non habebat quæ publicaretur, ſicuti fieri ſolet morte condemnatis; fuerat autem condemnatus Socrates morte, ſed iniquiſſima.

2. *Pullatos.*] Pulla, eſt veſtis atra quâ utebantur in funeribus. Hic mos etiam hodie viget. Ovid.

—— *Stabant cum veſtibus atris.*

Tacit. Annal. l. 3. *atrata plebes, trabeati Equites, &c.* Juven. Sat. 3. *pullati Proceres, &c.*

ferali auspicio rogavit ab extremi agminis uno, cujus exequiæ ducerentur. Ille ad corpora legatorum iri respondit, quos pridie Poliarchus contra jus gentium cæcidisset. Cohorruit Gelanorus; & quæ hæ fraudes, quodve piaculum esset, secum ipse volutans, quò certiora cognosceret, ivit cum illo agmine, donec hominis cadaver quem in limine sylvæ Poliarchus fugientem peremerat, inter ferales luctus vidit attolli in lecticam. Tunc satis constitit, grassatores qui in Poliarchum inciderant, à Lycogene ad Meleandrum fuisse legatos. Sed cur præcipitata ultio erat? [1] cur dies non dicta Poliarcho? Ergo legati latrocinarentur impunè? & Rex in hostes quàm in suos pronior esset? Danda fortitudinis præmia fuisse victori, & legatis in scelere occisis crucem quoque pro funere.

Hæc confusâ & tumidâ pietate volventem tanta ira incesserat, ut jam ægrè aut colorem obtineret aut vocem. Satius visum à spectaculo recedere cui furiosè indignari inceperat. Igitur [2] devotis hostibus, quà ad Regem propior cursus erat, concitat equum. Penetranti ad alteram sylvæ oram, jam sole provecto, visi complures per viam procedere; nam & militaris hæc erat, & tunc regiis in propinquo castris frequens. Inter cæteros occurrit Timonides, non obscurus ex Meleandri familiâ; qui & de Poliarchi vice anxius ad hoc ipsum errabat, ut quid eo esset factum, acciperet. Is posteaquam Gelanorum agnovit, ô te, inquit, opportunum! ubi autem in tanto tumultu Poliarchus? At ille promissæ artis memor, dejectos oculos in Timonidem vix attollens, Poliarchum vixisse

re. Dionys. Halicarn. in funere Coriol. καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα κόσμον μέλασιν ἐμφιασμοῖς χρώμενοι τὸν ἐνιαύσιον πένθησαν χρόνον.

1. *Cur dies non dicta.*] Diei dicendi formula: Ap. Claudi huc ad me Nonis Septembris adesto, ut te accusari audias, quod vindicias contra libertatem dederis. Dicta in hunc modum die in rebus capitalibus vades poscebant. Postquam dies dicta venit, accusator in rostra ascendens, reum per præconem ex rostris citavit. Livius de Judicio Scipioni.

2. *Devotis hostibus.*] Ut 15. Metamorph.

Hostilique caput prece detestatur euntis.

 1. *Tra-*

xiſſe reſpondit. Tum verò in Timonide pietas, atque amor, potior fuit præſentium rerum metu. Vaticinanti ſimilis ſtetit. deinde ſingultibus in hæc verba laxatis, ô infœlicem cum Meleandro Siciliam! vertit habenas. Viſa res non mediocris ſolatii Gelanoro, fictam domini mortem adeò veros, nec occultos gemitus invenire. Neque multùm Timonides proceſſerat, cùm ad illum iterum redit, &, quod, inquit, viri maximi fatum fuit, Gelanore? quàm ſubitò, aut à quibus oppreſſus eſt? Cùm edictum in ſe Regis metueret (retulit Gelanorus) auſus eſt per tenebras vadum in Himæra explorare: Sed imbribus tumens flumen conantem diripuit, & quantum in ſyderum fulgore conjeci, in proximum mare devolvit. Rurſus exclamavit Timonides; & nunciaturus maximam cladem, illico viam ad Regem inſtituit; Sic furenti, non procul Arſidas occurrit; cui uni Poliarchus furtiva conſilia à Gelanoro credi voluerat. Hunc Timonides raptim implet funeſti nuncii horrore; petentique ubi eſſet Gelanorus, oſtendit venientem. Simul his ipſe quidem, ut cœperat, verſus regia caſtra ſtimulat equum; Arſidas verò ad Gelanorum pergens, ſalutemque obiter ferens, de patrono protinus quærit. Sed ille eſſe arcana quæ afferret reſpondit, quibus publicum ſatis aptum non eſſet. declinaret à viâ Arſidas; ſe cùm nemo obſervaret ſequuturum. Paruit monenti Arſidas, cui jam non parvam ſpem inſinuaverat, nihil dum Gelanorum de Poliarchi obitu queſtum eſſe.

Solitudo in convalli proxima erat, quò poſtquam convenere, ita prior Gelanorus; Vivit ô Arſida, Poliarchus; ſed te unum vitæ ſuæ conſcium cupit. In effoſsâ ſub Timocleæ ædibus viâ, matronæ fide celatus eſt. Me autem ad te miſit, ut doceres quis ventus hanc tempeſtatem exciverit, & ſi perculſum non faſtidis, ad ſe quoque perducerem. Arſidas nullum ſe periculum defugere dixit; Duceret modò Gelanorus ad ſpecum, cupidumque Poliarcho con-

conjungeret. Imò, inquit Gelanorus, arte opus eſt quâ Timocleæ familiam capiamus, ne reſciant illic latêre Poliarchum, & in ſordidorum hominum poteſtatem ſummi viri fata perveniant. Prior ibo, ſubornatiſque gemitibus, quod jam apud Timonidem cœpi, illius ſimulatam mortem deflebo. Tu quoque, Arſida, quoſcunque conveneris, illâ fabulâ utiliter eludes. Fiet Poliarcho vita ſecurior, ſi credetur extinctus. Medio die ad Timocleæ limen pervenies, quaſi per æſtum acquieturus. Nec ſuſpicionem faciet, ſi in ædibus matronæ jam olim tibi notæ familiaritatis jure diverteris. Eſt præterea quod te moneam; Juvenem illic eſſe in Siciliam heri advectum. Ex Africâ, niſi diſſimulat, ſolvit. Speciem, & cùm loquentem audiveris, ſapientiam laudabis. fides in Poliarchum ſumma eſt, cui vix dieculæ commercio junctus nunc in ultimis adhæret. Ille tibi, aut patrono meo, ſuſpectus eſſe non meruit.

His inter ſe conſtitutis ſparguntur in diverſa; Et Gelanorus quidem quà compendium ad Timocleam erat, Arſidas, cui diutiùs vacabat, lento gradu in publicam viam divertit. Sed deceptus Timonides [1] tragœdiam latè ferebat. Nam in quemque de notis incideret, author erat obiiſſe Poliarchum. Rumor inde in plures, & pro hominum ſorte diverſis affectibus, ſed ubique ingentibus, exceptus. Statuerat eo die Meleander [2] Hypsâ flumine ſuperato, ire Magellam; quò ipſo jubente Argenis filia Syracuſis advenerat. Jamque pronunciato diſceſſu colligebat miles vaſa; & Rex, dum apta itineri hora eſſet, in proximis vallo campis ſpatiabatur. Medius proceribus erat, haud dubius multos ex illis ſpecie amicitiæ atque officii circumſtare inimicos; Cùm ecce in caſtra Timonides redit nunciatque amicis quicquid acceperat de Poliarchi fato. Dicto citiùs atrox fama dimanavit in milites. Neque ægrè credebatur.

1. *Tragœdiam latè ferebat.*] Ferale commentum de morte Poliarchi.

2. *Hypſa.*] Flumine Siciliæ, de quo Silius l. 14.

Nec non qui potant Hypſamque Malimque ſonoros.

 1. Seu

debatur. Ipſum denique Regem adire Timonides luctuque efferatus ita loqui non timuit. Multum eſt, Domine, quòd gratulemur Lycogeni. Fato functus eſt Poliarchus. Ad hæc verba hæſit Rex incertiſſimâ mente perculſus. Amiſſim juvenis calamitas & jactura, eo magis horrentem agitabat, quòd in ſe tanquam authorem hæc fatorum culpa reciderat. Lachrymæ deinde propemodum ſubibant, & triſte venturarum rerum auſpicium. Sed nec publicè dolere tunc ſecurum, cùm in ejus vultum plerique imminerent ex amicis Lycogenis, frontem, oculos, verba adnotaturi. Obfirmato itaque ore, ne aut lætitiæ aut doloris ederet ſignum, pauca de genere interitûs quæſivit, rediitque in tentorium, certus nemini lætam eſſe Poliarchi perniciem, niſi qui & ipſum Regem periiſſe concuperet. Multis militum reverentia Regis obſtabat, ne coràm lamentarentur. Fidiſſimi procerum vel ſuſpiriis conſtantiam fallentibus deflebant amiſſum, vel indignatione majori, inter mutua colloquia, fatorum temporumque injuriam non premebant. Illos Rex diligentiſſimâ memoriâ diſtinguebat à cæteris, tanquam dignos quibus unis ſe crederet, ſed nec ſine pudore intuebatur, ratus ſe ut interfectorem Poliarchi invidiosè ab illis deſignari.

Mirum fuit, extitiſſe qui auderet ſubito calore effundere hos verſus, furtimque deponere in veſtibulo Prætorii, quà Regem abire oportebat.

Flos juvenum, ſeu te id Stygiis timet omne ſub oris,
Quo pallent alii manes; [1] *ſeu ſydere cælum*
Auxiſti, Siculas non reſpecturus ad oras;
Da faſſis veniam; [2] *gravibuſque accedere vindex*
In miſeros ne quære diis. Satis auſa luemus
Gentibus inviſi, memorique in ſæcula famâ

Hoc

1. *Seu ſydere cælum auxiſti.*] Seu relatus es inter Deos, vel ſemideos, & Heroas per Apotheoſin. Habes apud Senecam Apotheoſin, Herculis Oetei actu 5.

2. *Gravibuſque accedere vindex In miſeros ne quære diis.*] Ne fulminantem Nemeſim & juſtam Deorum iram in nos concita.

1. Tene

Hoc monſtrante nefas. [1] *Tene ergo laceſſere flammæ,*
Te potuit ripis haurire furentibus amnis?
O Superi! qui [2] *nos ignes, undæve piabunt?*
Ipſi amnes, ipſæ meruere piacula flammæ.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Ubi cladis Poliarchi effuſa fama pervaſit ad regiam & ad aures Argenidis allapſa eſt, illa irrepere in thalamum, & liberior in luctum lachrymas ſolvere. Sed ut videt Seleniſſa eam ſtilum longiorem aptantem ad jugulum, nihil cunctata in frementem inſilit, donec Argenis domito gemitu ad vultus redit.

CÆTERUM dum profectio à caſtris ornatur, jam effuſa in populo fama, Poliarchi cladem vulgaverat, Magellamque pervenerat. Fortè in thalamo ſedebat Argenis, cultumque non quem tranquillis rebus haberet, regiâ virgine tamen dignum inter puellas adornabat. Seleniſſa alumna Argenidi erat, ſecretorum omnium conſcia; & tunc illius comam fingebat, cùm una ancillarum ex atrio, in quod fortè proceſſerat, redit, nunciatque Poliarchum obiiſſe. Fefellerat primò Argenidis aures, cui tunc intentior de nocturnis ignibus, & Poliarchi inimicis, cum Seleniſsâ ſermo. Et ad Seleniſſam quidem allapſa ancillæ vox, ingenti tumultu animum, omniaque præcordia concuſſit. Tum verò furtivis nutibus, oculiſque ſilentium ſubinde jubentibus, monebat miniſtras ut premerent vocem; Sed jam ſuſurrantium garrulitas ſedem impleverat. ſubitoque horrore Argenis attonita, necdum certa quid ancillæ loquerentur, rogavit quoſnam caſus aut clades inter ſe muſſarent. Seleniſſa reſponſum intercepit, exciđiſſe de miniſtræ manibus ſpeculum, quod die natali Argenidis

1. *Tene ergo laceſſere flammæ.*] Ignes Angari, accenſi in tumulis.
2. *Qui nos ignes undæve.*] Aquis, ut Æneas apud Virg. 2. Æneid.
—— *Donec me flumine vivo*
Abluero. ——

Silius Ital. l. 8. Punici belli:
Oro Cælicolas ac vivo purgor in antro.

Flammis vero reos expiari teſtes ſunt Paliceni lacus, ſeu Crateres. Ita Theophilact.

genidis Meleander dederat: Illud nunc dominæ iracundiam reveritas queri. Sed non perſuaſit jam ſponte metuenti. Ergo de ſede Argenis exiliit, proximamque puellarum manu prehendens, & in eam ardentibus intuens oculis; Si jam, inquit, mentiri audebis, ſcias te hodie ultimò in conſpectu meo eſſe. Dic verò numquid triſte de Rege allatum eſt? Abominata illa dirum de Meleandro omen, & tanquam adhibitura ſolatium; Imò, inquit, ô Domina, omnia quæ oportet de Rege audimus. Victor, & valens, ut noſti, expectatur. In tantæ fœlicitatis mixturam parva clades eſt, extinctus Poliarchus. Non aliàs fortiùs ſuas partes, quàm tunc in Argenide obiit pudor. Strenuè revocavit abeuntem ſpiritum, eodemque momento & conſtituit, & diſtulit mori. Ac ne ullam ſuſpicionem mulieribus quæ aſtabant relinqueret: Regem, inquit, diis curæ eſſe non dubito, qui civilibus motibus ſecundum jus exitum dabunt. De Poliarcho loqui pertimuit, ne in ipſo nomine hæreret, jam penè collectis gemitibus victa. Cumque diutius coactæ frontis ſcenam non ferret, in arcanam penitus cellam ſola ſe penetrat, tanquam ſubiti negotii causâ: jamque fores obſerabat, ne quis ſuperveniret ſuprema meditanti. Sed non fefellit illa rabies Seleniſſam. In veſtigiis itaque Argenidis hærens (& alumnæ hoc licebat) redeuntem in clauſtra januam ſuſtinuit manu, ſpecieque obſequii dominam in illo ſecreto ſequuta eſt.

Tum demum obſeratis foribus liberior in luctum Argenis, & lachrymas ſolvit, & direptum manu cultum laniatis crinibus projecit in terram. Lectulus ex ebore erat, quem humilem purpureis tapetibus ad diurnam quietem auxerant. In illum totâ corporis mole procubuit. Neque Seleniſſa loquebatur; ſed tacita expectabat, donec ſponte primus turbo lachrymarum concederet. Sed ut vidit nunc mitiſſimis ferventem gemitibus, nexiſque manuum articulis lacertos oculoſque invidioſè tollentem in cæ-

in cælum, nunc ſæviùs intra ſe, & errantibus luminibus, obloquentem; [1] longiorem denique ſtylum, qui ad varios uſus deſinebat in acumen, aptantem in jugulum; nihil cunctata in frementem inſiluit: & brachium jam penè ſceleratum tremulis manibus tenens, laborabat dignos queſtus in furioſam expedire. Nam ſpiſſiſſimis ſingultibus luctus obſtabat. Diu par miſerabile in hoc ſtatu perſeveravit, ut utraque invalidâ manu eſſet, & nec illa ferro uteretur, nec iſta eriperet; ambæ immobiles, & in alterna tantùm ora defixæ. Argenis præcipuè in humerum cervicem reclinaverat; ore quoque incurioſè hianti Seleniſſam intuita, Nihil, inquit, nihil agis, Seleniſſa. Utcunque obſtiteris, mori licebit. Hactenus rectè monſtraſti; conſtantem, memorem, piam eſſe. Quid illa præcepta jam aliâ pietate pervertis? Mihi quidem, tibique, ſolatium erit, quòd inviolato pudore in tumulum ſuccedam. Putaſne me ſuperſtitem Poliarcho eſſe poſſe? [2] Ille me intactam à Lycogene præſtitit. Reddam nunc vitam; & hoc ipſum eſt pudore quem ſervavit, & merito ſuo minus. Ego, ſi neſcis, Seleniſſa, Poliarchum occidi: Crimen non expiabo niſi ſanguine abluerim. Quid illi cum Siciliâ, niſi propter Argenidem, fuit? In hæc verba dolore confuſa ſpiritum quoque amiſerat. Elabitur manu ferrum, & ipſa in Seleniſſam, tunc quoque malè fortem, incubuit.

At illa non de Argenidis modò, ſed & de ſuâ vice ſolicita, omnem medicinam adhibebat parum exaudienti, nunc alterno dolore aggemens, & citò expiraturos luctus credens,

1. L*ongiorem ſtylum qui ad varios uſus, &c.*] Duplex uſus acus muliebris, vel enim componendis crinibus ſubſerviebat, vel picturæ, ſeu vernis texturæ veſtium quas commendabant, ſi matronarum manibus factæ fuiſſent. De quo Mart. l. 14. epiſt. 24.

Figat acus tortas ſuſtineatque comas.

De ſecundo, Val. Flac. l. 6. Argonaut.

Barbarica chlamys arcet acu.

Dicebatur & *diſcerniculum* & *calamiſtratorium* juxta uſum.

2. *Ille me intactam à Lycogene.*] Cum Poliarchus ſub Theocrines habitu graſſatores nocturnos, raptum Argenidis molientes profligavit.

credens, si liberrimè solverentur, nunc in alumnæ supercilium rediens: Patris etiam admonebat, quem tumultibus publicis fractum, si ipsa moreretur, extremo vulnere sauciaret. [1] Esse hanc enim veluti purpureum & fatalem patris crinem; Quem si evelleret instar Scyllæ Minoëm amantis, duplicato parricidio, gnatam & patrem in eadem exitia esse tracturam. An præterea avidæ famæ, & spontè iniquæ, persuaderi posse credebat, tam violento amori pudicitiam superfuisse? Sed hæc frustra apud surdas tunc aures jactabantur. Tunc verò in furentem & ipsa sævire audaciùs; Nolle se tam fœdum exitum spectare; Nisi vivere promitteret, se ad auxilium proclamaturam: Jamque ad fores videbatur processura; cùm Argenis laciniam vestis ducens iterum in amplexus revocat, &, ô mater, inquit, cur à tantis doloribus vetas abire? An Poliarchum si defuncta prior essem, fuisse victurum existimas? Non fallis, Selenissa; Ab cunis ad id quod ætatis meæ est, quid velis, quid commendes, intellexi. Quod jam fieri prohibes, cùm meâ manu patravero, ipsa potissimùm laudabis. Si quid è mortuis superest, amat me etiamnum Poliarchus. Ibo fœlix ad sponsum, & sine invidiâ castissimas miscebimus umbras. Ad extremum, si extinctis sensibus toti in tumulos condimur, hoc cum vitâ malum effugiam (horreo loqui) ne interfectorem Poliarchi venerari necesse sit. Scis cujus imperio ignes hesterni micuerint. An dubites illinc fortissimo viro fuisse exitium? Sed pater est. Impietas erit parentem aversari. Sic igitur inter Poliarchum & patrem partiemur affectus, ut depositâ vitâ, quod mihi utriusque bene-

1. *Esse hanc veluti purpureum, &c.*] Alludit ad fabulam Scyllæ filiæ Regis Megarensium, quæ Minois paterni hostis amore capta, ut eum beneficio aliquo demereret, patrem purpureo capillo, in quo situm erat regni totius fatum, spoliavit; quem capillum Minoi obtulit, tanquam futuri conjugii dotem, verum cum ab illo sperni se videret, doloris impatientià in Cirim avem mutata est; Nisus vero in aliam sui nominis, quæ pœnas à filia repetens eam ubique insectatur. Vide Ovid. Metamorph. l. 8.

1. *Poliar-*

beneficium eſt, neutri poſſim iraſci vel favere.

Contrà Seleniſſa dedecus cædis urgebat ad quam amor impuliſſet; tandemque, veluti melioribus fatis admonita; quid nos autem [1] Poliarchum, tanquam proclamatum, deflemus? famæque tam ſæpè ludenti certiſſimo dolore jam credimus? Neſcis in fabulis [2] errorem Pyrami vulgari, ut diſcamus periculoſum eſſe ex primis indiciis furiosè decernere? Quid ſcis an in paria fata nunc voces Poliarchum, quibus ille ſuam Thisben imprudens damnavit? Poliarchum audimus occidiſſe. At quàm multa fingere rumor ſolet? Quis cadaver inſpexit? quis maculatum ſanguine enſem? Forſitan nunc ſecurus, & deſpectis hoſtibus lætus, ſi cecideris, per tuum vulnus animam efflabit. Mitte qui certiora renuncient; & ſaltem in hoc vive, ne eum, ſi vivus eſt, perdas. Triſti riſu diducta Argenis cervicem movit; & quàm, inquit, vana ſpe extremos luctus differs? Hoc commento nec tibi, ô mater, nec mihi perſuades. Sed hoc dabo Poliarcho, aut veriùs diis, ne temerè credam hoc facinus eſſe patratum; eâ lege, ne cùm certiùs de clade conſtiterit, moleſta ſis vitam & ſenſus poſituræ. Hoc principio læta anus, quæ ſciret atrocia ex luctu conſilia primo impetu pertimeſcenda eſſe, cùm autem moram pati inceperunt, ſua ſponte excidere, juriſjurandi arbitrium penes ſe fecit; & per deos, deaſque, ſed præcipuè [3] per genium Poliarchi, * ſacramentum Argenidi præivit, nihil illam toto biduo, quicquid audiret deinde, vel ſciret, ſuæ vitæ nocituram. Annuente virgine, & in

1. *Poliarchum tanquam proclamatum.*] Septem diebus per intervalla mortuos conclamari author eſt Servius; *quia* inquit, *ſoleat plerumque vitalis ſpiritus tunc excluſus putari.* Unde traxit Terent. *Deſinite. Jam conclamatum eſt.*

2. *Errorem Pyrami.*] Cum Thisbe præiſſet in locum deſtinatum, & leonem fugeret, relictum fera bellua velum cruentavit; quod Pyramus ubi tabo aſperſum advertit, devoratam ſuam Thisben credens, ferro ſibi necem attulit. Rediens Thisbe, ubi funeſtam hauſit tragœdiam, eodem ſe ferro confodit. Ovid. Metam. l. 4.

3. *Per genium Poliarchi.*] Genius Deorum filius, & parens hominum habebatur. Tametſi binos genios ab ipſo natali die, cuique mortali Deorum munere datos, bonum ſcilicet & malum,

& in verba quæ Seleniſſa conceperat jurante, monere anus cœpit ut recomponeret comas, ne cuiquam ad tam arcani doloris notitiam indicium eſſet. Formam, quamquam in Argenide ſumma erat, tamen magnitudo animi vincebat. Domuit ſcilicet gemitus, momentoque in vultus rediit quos ante dolorem habuerat; niſi quòd in oculis rubor tumebat, quem admotâ gelidâ temperavit.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Rex Meleander filiam Argenidem ad Imperia natam rerum ſummam prolixè edocet. Tum quæ res ad ignes adverſus Poliarch. excitandos ſe impulerit, dicere non omittit. Argenis ad mentionem Poliarchi deficit, & in ſpondam attonito Rege transfertur.

ADHUC colligebat animum, & in lætius ora fingebat, cùm una ancillarum ad fores pultavit, monuitque jam Regem in limine arcis eſſe. Neque mora, Argenis, tanquam aliud egiſſet, redit in thalamum, etiam porrectiori vultu quàm res publicæ merebantur; ſive quò à ſuſpicione ſui luctus abeſſet, ſive ut inter ſimulationis doloriſque certamen, in juſtum temperamentum omnia verba, omnes geſtus redirent. A prætorianis inde excepta, qui non procul excubabant, per media regiæ atria ſucceſſit ad portam. Haud procul erat Rex, qui [1] ad genua accedentem, ponentemque dexteræ oſculum, ſuſtollens,

lum, Empedocles reputarit; Menander, unum, alii Junonem & Genium ſuum ſingulis dederunt, quaſi præſides & oppugnatores. Teſtem aſſumi genium, teſtis eſt Claudian. de 6. Honor. conſulatu,

— *Juratur Honorius abſens.*

Neque per genium ſolum jurabant, ſed etiam per fortunam, per ſalutem, per caput.

* *Sacramentum Argenidi præivit.*] Plautus, *Præi quod vis.* Et Tull. *Ut nobis voce præirent.*

1. *AD genua accedentem, &c.*] Legimus victrices dextras imperatorum ob fortia facinora milites deoſculari, apud Romanos patrii moris fuiſſe. Præterea in genibus numen & miſerationis ſedem eſſe arbitramur, etenim ſupplicantes ad genua procumbimus. 3. Æneid.

— *Genua amplexus genibuſque volutans Hærebat.*

Placet Servii notam in hunc verſum adſcribere. Ajunt Phyſici conſecratas Numi-

lens, & mox [1] levi manu verberans genas, usquene valuisset rogabat, maciem simul, palloremque incusabat, quibus inter bellorum metus deteriorem formam fecerat. At illa haud licuisse per pietatem respondit, Patrem & Regem in castra profectum, saltem votis curisque non prosequi: sumptâque lugendi materiâ, nonnihil lachrymis, quæ frequentissimæ instabant, indulsit. Rex eam bono animo esse jubet: Annuisse deos votis: Restitueret placidis rebus vultum, quem adversæ exhauserant. Populus se circùm effuderat, non minùs quàm senectutem Meleandri, speciem Argenidis virtutemque reveritus; quæ eâ arte dispensabat supercilia, oculos, nutum, ut & populus humanitate captus acclamationibus exultaret, & ex Optimatum frequentiâ nemo neglectum omissumve se crederet.

Salutantium supplicumque concursu Rex obsessus paulisper in atrio hæsit; in quo fons erat non plus aquis notabilis, quàm arte signorum, quæ illic [2] hospiti Coccalo ajebant Dædalum polivisse. [3] Aquæ in altitudinem redeuntes originis, per varias fistulas atque formas micabant; mox in subjectum alveum recidentes, fervebant ipso tumultu labendi, reddebantque colorem mari simillimum. In medio [4] Galatea, tanquam in pelago, lugebat recèns

Numinibus esse singulas corporis partes, ut aurem memoriæ, hinc est; *Cynthius aurem vellit, & admonuit.* Frontem Genio, unde venerantes Deum, tangimus frontem. Dextram fidei, unde

— *atque animum præsenti pignore firmat.*

Genua misericordiæ, unde hoc tangunt rogantes. Habes alibi Apophthegma Chrysippi philosophi, qui correptus quod suam sortem ita deprimeret, respondit, in genibus suo Regi, (Dionysio Syracusano) aures esse.

1. *Levi manu verberans genas.*] Ut moris est cum pueris adblandimur.

2. *Hospiti Coccalo ajebant Dædalum polivisse.*] Hic Siciliæ Rex Dædalum peritum artificem, Minois Cret. iram fugientem, excepit hospitio; in cujus rei gratiam Dædalus ei simulacra prius imperfecta expolivit; unde dicitur videndi & ambulandi facultatem dedisse imaginibus. Sic Plato Comicus in decipiente τὰ Δαιδάλεια πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ.

3. *Aquæ in altitudinem redeuntes originis.*] Non altius excrescit aqua extra alveum quam origo, inquit Cardanus, & usus docet.

4. *Galatea lugebat extinctum Acim.*] Nympha marina Nerei & Doridos filia à Poly-

recèns extinctum Acim, qui jacebat in littore, & tanquam inciperet solvi in flumen, duos fontes ore solvebat & vulnere. In confinio aquæ, contumax Cyclopis imago, simul alio saxo imminebat securæ Galateæ, simul audiebat indignantem his versibus, quibus artifex subjectum marmor inciderat:

[1] Durior ô saxo quo nunc meus occidit Acis,
Asperior sylvis & Polypheme tuis;
[2] Ausa lues. Deus hoc faciet, quem tu inscie fati,
Quem non mortalem passus es esse virum.
Nam Deus Acis erit, vivetque perennibus undis.
Quid facies? nullas hæc timet unda minas.
Jam fons corda tenet; jam fons tenet omnia. qualis
Acis erat, dat nunc candidus auctor aquas.
[3] Cincinnique sui memores labuntur in orbem;
Errat & in tremulis annulus ille vadis.
Quàm bona cæruleis periit jam purpura venis!
Nec tamen in gelido sanguine friget amor.
Quò meus Acis abit? quò vos humerique, manusque?
O quanti numen constat habere novum!
Hei mihi! [4] ne se hominem plus vulnere senserit esse,
Quàm nunc thure dato sentiet esse deum.

Hoc conspectu Argenis cladis admonita, dum Rex cunctaretur in obviis, solitario dolore se pascebat. [5] Erat sibi Galatea; [6] meliorem Acim flebat. Sed quis ille Polyphemus?

à Polyphemo adamata, quem cum illa fugeret, indignatus Cyclops saxo de rupe avulso Acim interfecit, hanc Dii maris converterunt in fluvium. Ita Ovid. Metam. l. 13.

1. *Durior ô saxo.*] Quod vibrasti in Acim. Ovidium imitatur in eadem Metam. ubi sic ille,

Durior annosa quercu, fallacior undis, &c.

2. *Ausa lues. Deus hoc faciet, &c.*] Pœnas dabis Aci jam inter immortales relato, quem inter mortales diutius agere noluisti, ignarus ejus fati.

3. *Cincinnique sui memores.*] Cincinni crinium non amittunt suam naturam, sed in circulos flectuntur in aquas conversi.

4. *Ne se hominem plus vulnere senserit esse.*] Non tam meminerit vulneris, quod ulciscatur, quam oblati thuris & votorum quæ remuneret.

5. *Erat sibi Galatea.*] Comparabat se Galateæ Argenis.

6. *Meliorem Acim.*] Poliarchum suum.

1. Erbes-

mus? Quamquam eo destinabat Lycogenem, tamen & culpæ paternæ invita meminerat. Jam ad interiora Aulæ processerant; & purpuratis ad corporum officia dilapsis, penè soli familiarium obsequiorum ministri cum Meleandro perstiterant. Lætus Rex hoc secreto, & ab his quoque cum Argenide diversus, Tua, inquit, ætas & sexus, mea gnata, expertem facerent publicorum consiliorum, nisi te disciplina & indoles erexisset ad magna; & præterea quòd utcunque sis fœmina, tamen in te recumbit fortuna Siciliæ, & viris imperatura es. Assuesce me vivo illis curis, sine quibus regia dignitas sustineri non potest; & quod potissimum in regnante est, disce silere. Pessimo loco sumus, Argenis, nisi pati injurias ita possumus, ut videamur non sensisse. Nam si pondere quod nunc urget flecti nolumus, fortasse frangemur. Scis à me defecisse Lycogenem; Multas urbes in partes abscessisse. Pejùs nocent qui intra viscera hærent, meisque consiliis incubant, veriùs me captivum quàm Regem observantes. Prælium quo nuper certavimus, videbatur Lycogenem admonuisse quid possem. Victus erat, & nisi favisset nox, ne munitionibus quidem tutus vim meorum tulisset. Tum verò Optimatum illorum haud pauci qui apud me erant, quos arbitros consiliorum habueram, diutiùs sua studia non pressere. Fœderibus opus esse clamabant; Validam populi partem consensisse Lycogeni: Hos servare præstaret, an desperatione incensos in mutuam cladem excire, tantùm parricidas dubitare. Jam & ipsum Lycogenem audebant excusare. & hunc quidem prælio victum esse non bello: Sed præterea, ut funditus perdi posset, non tamen expedire. Quo enim oculo Siculos inspecturos qui eorum delicias sustulisset? Acriùs pro ultione defuncti, quàm pro viventis decore certaturos. Occuparem igitur tempus, dum acie victor, pacem civium beneficium meum facere poteram. Non dissimulabo, Argenis, plùs inter has voces timui, quàm in campo, cùm Lycogenis signa fulge-

fulgerent. Prodi dignitatem meam videbam, & timeri poterant graviora si decipi abnuissem. Fecisti, gnata, præcipuè, ut regnum retinere quacunque pace mallem, quàm exheredem te facere obstinata defensione majestatis. Sed nec leges expectarunt à me Rege atque victore. Tabulas à Lycogene obtulere, quarum summa hæc erat. Meleander Rex, Siciliam pleno jure obtineto. Lycogeni apud eum amicitiæ gradus esto, qui fuit. Eidem & maris, & Syracusani agri præfectura servetur. [1] Erbessum, & Heracleam, cum præsidiis habeat in fidei pignus. Cavebant præterea ne liceret meminisse injuriarum, ullove judicio, quicquid per hos tumultus actum est, vindicare.

Non erat meæ dignitatis, Argenis, conditiones ad paciscendam pacem accipere; sed nec recusare, fortunæ. Inter utrumque ambiguo, Ibburranes atque Dunalbius egregiam operam dederunt, ne quid præter majestatem facere crederet. Nam infulas numinum quibus ornantur, convenientissimas sciebam, ut veluti ex officio ad concordiam hortarentur armatos; majorem etiam fidem (quia externi sunt) fore, hinc illis instar sequestrorum commeaturis. Panormi tunc erant; Acceptisque codicillis, quos perplexos illis scripsi, facilè quid vellem intellexerunt. Ergo nunc ad me, nec ad Lycogenem delati, tanquam invitos ad ea coëgerunt quæ potissimùm cupiebamus. Ita conditionibus sum assensus quas ferebat Lycogenes; nisi quòd intra duas cohortes præsidium esse jussi, quo Erbessum & Heracleam teneret. Idque maximè cavi, ne præsidii specie totas illic habeat legiones; in me captato tempore invasuras; neve suspecta sit lenitas mea ad omnia arbitria inimici tam facilis. Hæc legatos jubebam nunciare Lycogeni; & si conditio placeret, postero die ad nos redire. Neque mora in his erat; sed ad me adventantes tristis

1. *Erbessum, & Heracleam.*] Siciliæ urbes. Heraclea autem sita est inter Pachinum & Lilybæum.

1. *In*

ſtis caſus afflixit. In Poliarchum inciderunt. Diriguit Argenis ad rei mentionem; & ut perturbatio oris lateret, ſponte tam violentam tuſſim commovit, ut qui deinde horror aut rubor ſuffundi cœpiſſet, facilè ad excuſſos ſpiritus referretur.

Diu expectante Meleandro, cùm utcunque ipſa ceſſaſſet: Peſſimo fato (inquit ille) in legatos Lycogenis Poliarchus invectus eſt. Dubium conſilio an errore. Sed ferro non pepercit. & tres ea clade extincti ſunt. Duo ſupererant, qui ex fugâ calentes ad me perveniunt. Hìc tumultu cuncta complere, lamentari indignum exitum ſociorum, ita meam fidem appellare, ut penè criminarentur. Cumque advocatis extemplo Proceribus, concilium illis dediſſem, jam non ſoli invidiam mihi fecere. Multi ex meis partes eorum queſtu acerbiſſimo implerunt. Summa clamorum fuit, oportere Poliarchum dedi ad pœnam, ne credi vulgò poſſet immiſſus qui mea fide tutos occideret. Nec mitiùs quàm capite inquirendum in tanti exempli facinore. Hæc jubentibus propiores quàm conſulentibus urgebant. Sed obſtabat ingens in me meritum Poliarchi, qui prælio mihi victoriam conciliaverat. Et virtus experta, ſuſpicioni ignobilis facinoris non patebat. Cleobulo quidem, atque Eurymedi cæteriſque qui in concilio ſani erant, incredibile erat id ſcelus. Reum illi audiendum cenſebant, facilè quæ ſibi objiciebantur excuſaturum. Igitur miſſurum me affirmo, qui eum ad dicendam cauſam accerſerent. Fore enim ſine exemplo ſi defenſione ſublatâ opprimeretur. Hoc audito pejùs hoſtes accenſi ſunt; Eripi enim debitæ vindictæ Poliarchum, ſi ulciſci differrem. Num enim poſt tantæ audaciæ nefas, niſi vi & ingratiis rediturum? Imò niſi prohiberetur, exceſſurum ex inſulâ, & in patriâ jactaturum quàm impunè illuſiſſet Siciliæ. Cùm me diutiùs confuſâ flagitatione laceſſerent, rogavi, quid igitur facto opus. Nam abeſſe Poliarchum; & in abſentem ſupplicia fruſtra conſtitui. Vox

illorum omnium fuit, fugam ipsius occupandam; quod perfacile esset, si juberem nocturnis ignibus provinciæ signum dari: Ita enim occlusis portubus tanquam in custodiâ hæsurum; futurumque exemplo peregrinis scelera ubicunque possunt fieri, posse quoque vindicari. Credidi (Argenis) è salute Poliarchi, ut assentirer quæstioni; ne negatâ ultione accenderem suo se arbitrio vindicaturos. Nam & ubi incolumis ad judicium venisset, multa posse occurrere quæ eum furentibus eriperent. Primâ igitur nocte publici è speculis ignes in Poliarchum fulserunt. & mihi in malis solatium fuit, quòd militum vulgus ægrè ejus periculum audivit. Sed speranti meliora, primo mane supervenit Timonides maximi luctûs auctor, nunciavitque Poliarchum periisse. Non potuit Argenis dolori imperare; sed ingenti suspirio victa, primumque in genua subsidens, mox tanquam expiratura, procubuit. Exclamat Meleander, factoque proximorum concursu, inter manus puellarum in thorum illata est. Aquâ deinde ori perfusâ, vestibusque laxatis, liberior spiritus sudorem compescuit. Percunctabatur Selenissam Meleander; quod ægritudinis genus; & num primùm filiam urgeret. se quidem dum ambo colloquuntur adversæ valetudinis signa notasse, inquietos oculos, & sæpe reprehensos ab errore. Sed nec eundem fronti colorem constitisse. Selenissa aptè dissimulabat, jam biduum esse ex quo illa satis cibum non caperet; hinc se febriculam suspicari; Experientiâ tamen scire, hoc linquentis animi frigus in Argenide breve esse, nec gravioris mali indicio suspectum.

Dum in his rebus sunt, interim à Lycogene litteræ Regi redduntur, quibus significabat ei præstò se futurum, ut in Palladis sacrario (id rex sanctissimum habebat) jurejurando pax perpetraretur. Se postero die, si Regi videretur, esse venturum. Rex ei renunciari jubet, id magnopere sibi placere; sciret se in crastinum expectari. Dimisso nuncio, Eurymedem vocat, virum semper animis succes-

ſucceſſuque egregium. Nam & juvenis ſemel [1] in Olympiâ curſu, iterum [2] luctâ in Iſthmicis, [3] coronaverat papatriam oleaſtro [4] & apio. In paucis deinde Regi charus, & prætorianis Præfectus, ſemperque arci rector, aut urbi, quamcunque Rex iniiſſet; & fidem per hæc bella incorruptam præſtiterat. Huic Rex quæ videbantur imperavit; curarentur intentiùs eâ nocte excubiæ; cohortes, quæ à ſuſpicione perfidiæ aberant, in ſtationibus locarentur; vigilum numerus duplex eſſet; Cavendum, ne quid ſuo adventu moveret Lycogenes; Eum enim non tam conciliatæ pacis fiduciâ, quàm factionis ſuæ viribus tutum, ad aulam accedere. Poſtquam mandata hæc dedit, quia Argenidi meliùs erat, in ejus triclinio cœnavit; illic (ut erat mitiſſimi animi Princeps) maceratum curis animum nonnihil refecturus. Reliquum noctis, quantum per ſolicitudinem licebat, ſomno datum. Sed Argenidem interim dolor per indigna & horrenda conſilia ducebat.

CAPUT

1. *In Olympia curſu.*] Ludis ab Hercule inſtitutis in honorem Jovis circa Olympiam Eleæ regionis urbem, ob ſuperatum Augeam Elidis Regem. In hoc certamine juventus ſe Pentathlo, ſeu Quinquertio exercebat, cæſtibus, curſu, ſaltu, diſco, & palæſtra, in quibus victor ſeu Olympionices oleaſtro coronabatur, & per muri ruinam ſublimis in curru in urbem patriam revehebatur.

2. *Lucta in Iſthmicis.*] Iſthmici ludi inter ſacra certamina numerabantur, quæ ſingulis annis in Græcia celebrari ſolebant: in honorem Neptuni ſeu Palæmonis inſtituti ſunt à Theſeo, dictique Iſthmici à Peloponenſi Iſthmo, in cujus faucibus peragebantur.

3. *Coronaverat patriam.*] Mos fuit cum victori corona dabatur, ut proclamaret præco non illos, qui vincerent, ſed patriam coronati.

4. *Et apio.*] Horatius libro 2. Od. 7.

——— Quis udo
Deproperare apio coronas
Curat.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Arsidas invisit latentem in specu Poliarchum; is in ejus collum invadens petit quo piaculo meruerit sacer esse Siciliæ: Arsidas exponit quantam seditionem legati Lycogenis in castra intulerint. Ergo quo tutissimè emitteretur ex insula insignis latronis capillitio tegi, quod statim Timoclea protulit, ipsa Poliarcho author est.

NEQUE satis placida, aut secura Poliarcho nox erat, Timocleæ quoque ædibus novâ tempestate ferventibus.

Cum enim Gelanorus discessisset ab Arsidâ, rectâ viam ac Timocleæ limen habuerat. Illic apud servulos fictum patroni exitum cautè deflevit. Matrona totam scenam ex arte prosequuta, coram familiaribus rogabat Gelanorum, quonam fato Poliarchus perisset; & ille liberiùs apud intelligentem mentiebatur. Supervenit etiam Archombrotus, fictisque probè doloribus vocem suam & vultum mutavit. Aderat inter hæc Arsidas; quem ut ad hospitium divertere nunciatum est Timocleæ, ipsa ad vestibulum confestim processit. Cumque ille excusaret, quòd nimiâ familiaritatis fiduciâ ad ejus limina de itinere deflexisset; & matrona, id ipsum beneficium vocando ageret gratias, succedunt intra tecta; moxque Archombroto sociantur, quem prior Arsidas cœperat, utpote externum, salutare. Tempus prandii erat, [1] quod Siculi supra cæterorum Græcorum mollitiem, curabant. Hoc confecto, cùm ad sumendum cibum digrederetur familia, solique cum Timocleâ Archombrotus & Arsidas superessent; Scio, Arsida, (inquit illa) te ad pium officium advenisse. Poliarchum, licet in infestâ fortunâ, quæris & amas. Ut ex Gelanoro didicisti, apud me est. Quæ illum causæ perculerint neque hîc quæro, & meliùs apud ipsum à te accipiam. Tum Arsidas; Dii, inquit, in præsens silentium commo-

1. QUod Siculi supra cæterorum Græcorum mollitiem.] Nam Siculi deliciis infames, unde Σικελικὴ τράπεζα proverbio cessit.

1. Pluſ-

commodent nostris rebus. Cæterùm quod secreti (matrona) nunc agimus, nulla ætas tacebit; Sed in ambiguo tuæ domûs fortuna est. Si fidem servabit, si hoc grande virtutis depositum, cùm tutò licebit, Orbi reddet; [1] plusquam Saturni Latium posteris erit. Sin tumuli omen hîc habet sub terrâ Poliarchus, pollutæ erunt sedes: [2] quicquid dirarum in Siciliâ narratur, in his antris, in hoc Ditis adyto, vulgaris infamia inveniet.

Parata fax erat, quam cùm accendisset Timoclea, ad Poliarchum ituros præcessit. Neque diu in illis latebris fuerant, cùm vident assurgentem ex pulvino, & adventantium lumine excitatum. Is posteaquam Arsidam vidit, cæteris obiter salutatis, in illius collum invasit. Fidem deinde amici collaudare, & subinde rogare, an latitantem reumque Poliarchum agnosceret. Et vides, inquit, hanc matronam? Si hæ latebræ mihi pudendæ sunt, culpam deprecari non potest; Sin salutare hoc capitis mei furtum, illi me debeo. Coëgit apud se potissimùm in hoc turbine esse. Dic autem, Arsida, quo piaculo meruerim [3] esse sacer Siciliæ. An Rex de Meleandro [4] Cercyon, [5] aut Busiris est factus? Aut vos Siculi habetis [6] Dianæ Tauricæ signum,

1. *Plusquam Saturni Latium, &c.*] Sensus est: Iste locus si Poliarchum ab suis hostibus securum fecerit, majori apud posteros gloria celebrabitur, quam ipsum Latium, famosum ob regnum Saturni aureum. Inde Latium dictum est, quia ibi Saturnus latuit, inquit Virgil. 8. Æneid.

—— —— *Latiumque vocari.*

—— *quoniam latuisset tutus in oris.*

2. *Quicquid dirarum in Siciliâ.*] Notat Gigantem Enceladum; Scyllam, & Charybdim, Cyclopes, &c.

3. *Esse sacer Siciliæ.*] Execrabilis. Tractus sermo ex more Gallorum. Nam quoties Massilienses pestilentia laborabant, unus è pauperibus se alendum integro anno publicis ac purioribus cibis offerebat. Hic postea ornatus verbenis, circumducebatur per civitatem, cum execrationibus, ut in ipsam civitatis mala reciderent, & sic in mare projiciebatur, ait Servius in Virg. l. 1. *Hunc qui occidisset, parricidii non damnabatur*, inquit Festus.

4. *Cercyon.*] Latro insignis apud Eleusinam Atticæ civitatem tanto corporis robore, ut validissimas incurvaret arbores, quibus viatores discerpebat; à Theseo occisus est & eodem affectus supplicio. Ovid. l. 7.

Cercyonis lethum vidit Cerealis Eleusis.

5. *Aut Busiris.*] Neptuni filius, hospites suos Jovi immolabat, ab Hercule occisus. De quo Virg. 3. Georg.

Aut illaudati nescit Busiridis aras.

6. *Dianæ Tauricæ.*] Huic templum in Taurica regione, ubi carne tantum

ſignum, & hoſpitis ſanguine gravem deam placatis? Ad hæc Arſidas non pauca de Meleandri rebus queſtus, expoſuit quantum ſeditionis inſtar regiis caſtris intuliſſent legati Lycogenis, & cum illis purpurati aliquot Regi infidi. Tantis malis victum Regem, cùm res in tumultum excederet, & Poliarchus fugere ex Inſula diceretur, annuiſſe, ut publicè ignes fierent. Poliarchus non ſine indignatione Arſidam audiebat, crebroque, & mutatis veſtigiis acer, & loquuturo ſimilis erat; Cumque ille deſiiſſet, tum verò Timocleæ manum corripiens, Te autem, inquit, teſtor (nam quamvis præſentiſſimi dii ſunt, tamen nec uſquequaque per ſua numina fallentes perdunt, nec continuò adſunt cùm ritè invocantur) Te inquam, Timoclea, teſtem volo. Adfuiſti facinori. Vidiſti pugnantem. Num inſidias ſtruxi? num quæſii in quos certarem? num obvios laceſſivi? Incogitantem adorti ſunt. & ergo vel ſub illis pereundum mihi erat, vel ſi viciſſem, in me armanda Sicilia? Quod verò meditati ſceleris argumentum? Unus eram; & infirmiſſimum pugnæ ſolatium, mulier comitabatur; Matronæ ſervuli, meuſque libertus, in pacatâ ut credebatur ſylvâ præiverant, ut nec ad illos certantium ſonus pervenerit. Quò autem miſerrimum Regem fortuna adegit? A conjuratis & perduellibus miſſos inſtar juſtorum legatorum venerari; litare ſuorum ſanguine cupiditati hoſtium, & infra eorum crudeliſſima vota famam habere.

Plura quæ dolor, & conſcientia, admovebat ingerentem, vetat Arſidas de famâ publicâ dubitare. Dicere omnes, niſi à Lycogene corruptos, eſſe in paucis eximiam fortitudinis laudem, unum, & itineri non pugnæ paratum, ex tot graſſatorum manibus victorem evaſiſſe; Riderique à militibus fœdiſſimè querentes, quòd quinque, aut plures, ab uno oppreſſi ſint. Sed jam aliud quærendum,

humana litabatur. Unde Lucanus:
Et tauro Schytica non mitior ara Dianæ.

Et Eurip. Αὐτὴ δὲ θυσίαις ἥδεται βροτοκτόνοις.

1. *Ipſum*

dum, Poliarche. Indigna eſt, ut ſe hodie habet, tuâ virtute Sicilia. Exi parumper. Da Regi, ne cogatur aut periculosâ ſuis rebus ſanctitate te tueri, aut cum flagitio inimicis relinquere. Adhuc in te ſic peccavit, ut poſſit excuſari. Cædem enim vel lui, vel purgari judicio, adeò mos eſt, ut [1] ipſum Martem ferant, cæſo Halirrhothio, in Areopago cauſam dixiſſe. Quòd ſi ſecuri & legitimi fori ſpes eſſet, ſuaderem, Poliarche, ut ultrò tui copiam faceres accuſantibus. Neque enim aliud in te decretum, quàm ut ad Judices venias; cauſa autem eſt, quam vel iniquis probes. Sed odium & impietas hoſtilis, non expectaret [2] judicum urnam. Inſidiis, aut impetu, facinus urgerent. Horreo loqui. Abi modò Poliarche. Permitte hanc Inſulam non in totum eſſe ſceleſtam. Poliarchus ſe verò ſi liceret abiturum reſpondit; Nec quid minùs poſt tot beneficia quàm pacatum diſceſſum, ingratiſſimam terram poſſe præſtare. Malè merito Regi ideò minùs ſe iraſci, quòd à fortunâ illum plecti ad inimicorum ſatietatem jam videat.

Inter eos deinde quæri cœptum, quâ tutiſſimè ratione emitteretur ab inſulâ; placuitque in ruſtico habitu eum eſſe. Arſidas [3] ex Brutiis uxorem habebat, poteratque [4] Meſſanâ ad ſocerum ſine ſuſpicione tranſmittere. Is impoſitum ſuo navigio Poliarchum recipiebat in Italiam deferre. Timoclea habere ſe præterea dixit, quo vultum fugientis egregiâ fraude mutaret. Fuit, inquit, in Panormi finibus latro, non ſpernendæ calliditatis arte diu inultus.

1. *Ipſum Martem ferant, cæſo Hallirrothio.*] Erat ille inſignis latro, cæſus à Marte, qui cum capitis cauſam dixiſſet, Deorum ſententiis primum hic latis abſolutus dicitur. Sic alii: Hallirrothius amabat quamdam mulierem, cujus pari Mars amore tenebatur, hic vero æmulum indignatus, illum occidit: quam ob cædem Neptunus voluit Martem dicere cauſam in Areopago coram duodecim præcipuis Numinibus.

2. *Judicum urnam.*] Judicum ſententiam, lapillis in urnam jactatis.

3. *Ex Brutiis.*] Populi in extrema Italia, ſupra Lucanos, in ea parte, quæ olim Siciliæ juncta dicitur.

4. *Meſſana.*] Urbe propinqua Peloro promontorio.

tus. Quippe [1] vultus illi triplex, ut de Geryone quædam anus fabulis memorant. His dictis modico riſu cunctata eſt, quantum in triſtiſſimis rebus decebat. Ætas homini media erat, rara barba, & tenuis: Sed in ſinu capillitia duo, ex quibus totidem barbæ pendebant; hæc horridior, & in ſenilem effigiem cana; fuſca alia, in primæ virilitatis ſpecimen colebatur. Has larvas tanta ars concinnabat, ut nemo aſcititiam formam deprehendere, nemo arguere furtivos vultus poſſet. Igitur modò ſenex, nunc junior, interdum demptâ perſonà cernebatur. Sic impunè latrocinantem mutabilis forma non ſuppliciis tantùm, ſed & ſuſpicioni diu eripuit. Nam juvenili graſſatus ſpecie, mox ſenex occurrebat quærentibus; rurſuſque fallebat juventutis imagine, ſi ſub canis peccaverat. Pater tunc meus provinciam regebat, qui fatigatus [2] peſſimi Chamæleontis ingenio, tandem captum meritiſſimâ cruce fregit. Sed miratus fraudis ingenium ad naturam accedentis, pilos juſſit apud ſe aſſervari. Si placet hos producam, aptabimuſque Poliarcho.

Non expectavit donec ullus annueret; ſed exceſſit ex ſpecu; neque diu morata attulit hæc gemina juventutis & ſupremæ ætatis ſimulachra. Horum alterum cùm impoſuiſſent Poliarcho, frendenti, quòd ſibi alienis & improbis vultibus ad ſalutem opus eſſet, ſtatim ſic alius fuit, ut vel Argenidem fallere poſſet. Opportuniſſimæ fraudi benè precati, rogare perſeverant, ut eâ uti velit. Timoclea quoque idoneas veſtes primâ nocte delaturam ſe promiſit. Nam debere in iis latebris Poliarchum in ignoto habitu eſſe, ut ſi qua illic fortuna tuliſſet curioſos, in proximos campos ſui oris ſecurus, fugere poſſet. Jamque erant diſceſſuri,

1. *Vultus illi triplex, ut de Geryone.*] Hic Hiſpaniæ Rex tricorpor fingebatur, vel propter tria regna, vel propter conſentientes trium fratrum mentes. Dives armentis, ab Hercule cæſus. De quo Virg. Horat. Ovid. in Metamorph. & tandem Lucretius, l. 5.

Quidve tripectora tergemini vis Geryonæi.

2. *Peſſimi Chamæleontis.*] Cujus exemplo in plures formas ſe transmutabat. Unde tritum adagium: *Chamæleonte mutabilior.* De quo Plin. & Ariſt.

1. *Supe-*

ceſſuri, cùm Arſidam Poliarchus ſevocat; Archombroto & Timocleæ excuſans quòd cum eo ſecretus loqueretur; & colloquendi cauſa erat, quòd neceſſitudinem, quæ ipſi cum Argenide erat, amicorum fidiſſimus ſciret. Eum igitur obteſtatur, ne quàm primùm ad Argenidem gravetur contendere; ſe de Virginis vice multò graviùs quàm de ſuâ anxium eſſe. Scire enim ſuam cladem illi immodicè dolituram. Quid verò quòd extinctus dicebatur? Triſtiſſimæ famæ errore, ad ſæva & ultima conſilia poſſe amantem adigi. Iret Arſidas, & mœrentem ſublevaret. Ne illa fleat incolumem. Si dii exitum præſtiterint, in Italico ſe littore expectaturum ejus imperia; aut ſi juberet, tunc etiam quamlibet periculoſo furto ad eam eſſe iturum. Plura nec dicere tempus ſinebat, nec Arſidæ volebat committere; qui operam prolixè pollicitus, tamen quia jam veſpera erat, hortante Timocleâ, nec diſſuadente Poliarcho, in craſtinum diſtulit iter. Sumptâ cœnâ redituri ad Poliarchum erant, cum veſtibus quas matrona promiſerat. Is interim allatis à Timocleâ cibis perfunctoriè veſcebatur; &, quò illum à præſentium malorum ſenſu averteret, nonnihil jocatus Arſidas, Quid doles, vir fortiſſime, inquit, ſi te ſpecus, ſi mutatus habitus ab hoſtibus teget? Tu unus; tu plurimos fugis; At [1] ſuperos omnes, cùm unus inſequeretur Typhœus, fugæ non puduit; nec fortaſſe evaſiſſent, niſi Ægyptus animantium turpibus formis paventes condidiſſet. Audi quanti audaciâ Nicopompus familiaris tuus in illorum metu verſatus, divinis vultibus rictus & roſtra induxerit. Tradidit deinde librum, in quo erat poëſis varii argumenti; jam jamque abiturus, hos verſus, quos ille legeret, ungue ſignavit.

Jam

1. *Superos omnes, cùm unus inſequeretur Typhœus.*] Is terræ & Titani filius, cum in ingentem corporis molem adoleviſſet, eo vecordiæ provectus eſt, ut Jovem cœleſti ſede ſerpentinis manibus deturbaret: ſed tandem Jovis fulmine ictus eſt, & ſub Inarimem inſulam detruſus. Ovid. l. 5. Metam.

Emiſſumque ima de ſede Typhoëa terræ
Cœlitibus feciſſe metum, victoſque dediſſe
Terga fugæ, donec feſſos Ægyptia t[illegible]
Ceperit, & ſeptem diſcretus in [illegible]

1. [illegible]

Jam propè congeſti ſuper aſtra Typhoëa montes
Extulerant; tremuere Dii; [1] nec ſæva Tonantem
Fulmina, nec certæ Phœbum juvere ſagittæ.
Non [2] ferro inſignis Mavors, [3] non Gorgone Pallas;
Non animi, non ora manent; miſeroſque reliquit
Sanguis, & in capto [4] pallebant ſydera cælo.
Horridus aëriâ cumulans faſtigia brumâ,
Exſuperanſque Notos, [5] cœlo conjungitur Atlas,
Inque ſolum [6] præbet ſuperis iter. Aſtra recumbunt
Verticibus, Libycis hærent veſtigia campis.
Ergo per immenſos humeros, mentique ſeveram
Caniciem, & rivis gelidos manantibus artus,
Defluxere polo Superi: Ne fidite terræ
Cælicolæ; [7] Dirum peperit veſana Typhœum.
Qualiter imbelles volucris timor agmine mixto
Exercet curſu Damas; Cùm prima per arva
Suſtinuere fugam, ſtant omnes impete preſſo,
Hauſturæ ſonitum, ſeu quem latratibus horrens
Aura feret, ſeu quem [8] venantia cornua mittent.
Tum ſubitò effuſæ celerant veſtigia, quà dat
Sylva locum. Sequitur falſi terroris imago
Longa, nec auditi ceſſant ſimulachra pericli.
Haud aliter toto fugiunt vaga numina mundo.

Nil

1. *Nec ſæva Tonantem fulmina.*] Non Deos juvêre arma ſua; etſi poſtea Jupiter recepto cœlo fulmine Typhœum deturbarit.

2. *Ferro inſignis Mavors.*] Mars ferreorum armorum author, *Mavors* dicitur per Epentheſin, quod magna vortat.

3. *Non Gorgone Pallas.*] Sua Ægide, ſeu clypeo, in quo pinxerat Meduſæ caput, ad terrorem hoſtium, qui quaſi ad Perſei Meduſæum caput rigerent. Ovid. Metam. l. 5.

4. *Pallebant ſydera.*] Dii, quibus planetarum ſunt nomina.

5. *Cœlo conjungitur Atlas.*] Mons Mauritaniæ in Lybia, ut ſupra, opertus nive, in quem Atlas aſpectu Meduſæi capitis dicitur transformatus. Propter altitudinem, cœlum vertice ſuſtinere fertur.

6. *Præbet ſuperis iter.*] Per hunc montem è cœlo fugiſſe Dii crediti ſunt metu Gigantum, & in Ægypto quæſiſſe latebras, variorumque brutorum rictus induiſſe.

7. *Dirum peperit veſana.*] *Veſana* dicitur *mater Gigantum* Terra, ut ſupra.

8. *Venantia cornua.*] Venantium tubæ.

1. *Eſt*

Nil certum miseris. Superant montesque, lacusque,
Planaque, nec furvis satis est sibi noctis in antris.
[1] *Est regio,* [2] *incertus patriæ* [3] *qua flumina Nilus*
Dividit, & septem succedit in æquora rivis.
Si qua fides, illic mortalia corpora primum
Aspexere diem, [4] *retinens cum terra supremi*
Ætheris informes [5] *animavit Apolline* [6] *glebas.*
Hæc [7] *furto placuit tellus, hîc festa deorum*
Agmina sub [8] *Phariæ latuere crepidine ripæ.*
Huc quoque [9] *Sylvanos, huc &* [10] *nemora alta tenentes*
Egit cura Deas, Panesque auxere tumultum.
Haud procul, ignaræ fati, secura [11] *bidentes*
Gramina carpebant, queis rustica fistula signum
Lene dabat: placidis suberant magalia septis,
Plenaque ludentes poscebant ubera nati.
Has videt, incerto lustrat dum singula visu
Juppiter, & felix, inquit, pecus. Ergo Tonantem
Fata premunt, nullumque timet grex iste Typhœum?
Ite procul radii, semperque invisa potestas;
Pax humiles si tanta fovet. Sic dixit, & albo
[12] *Vellere crispatus demissos induit artus,*

Cur-

1. *Est regio, &c.*] Descriptio Ægypti.

2. *Incertus Patriæ.*] Nili origo nescitur; unum est ex quatuor fluminibus, quæ ex fonte Paradisi terrestris nunc ignoto derivantur.

3. *Qua flumina Nilus Dividit.*] Per septem ostia in mare effunditur Nilus. De quo Silius Italicus:

Septeno impellens tumefactum gurgite pontum.

4. *Retinens cum terra Supremi Ætheris.*] Cum puras qualitates adhuc servaret contractas ex confusione pristina cœli & terræ.

5. *Animavit Apolline.*] Quia Sol rerum pater est, terra vero parens, unde axioma Philosoph. *Sol & homo generant hominem.*

6. *Glebas.*] Nam homo ex limo terræ plasmatus est.

7. *Furto.*] Latebris.

8. *Phariæ crepidine ripæ.*] Scilicet Nili ripa, propter celebrem Ægypti urbem, quæ Pharos dicitur; Sunt autem hac in ripa cavernæ frequentes, quæ super-stagnantes aquas recipiant.

9. *Sylvanos.*] Ipsi Satyri in illo superûm discrimine commoventur.

10. *Nemora alta tenentes.*] Dryadas & Hamadryadas.

11. *Bidentes.*] Quasi biennes oves, seu (ut Festo placet) quæ superioribus & inferioribus sunt dentibus, vel (ut Varroni) quæ duos eminulos habent.

12. *Vellere crispatus.*] Ridicula Metamorphosis Jovis in Arietem.

1. *Men-*

Curvaque celatæ ſinuavit cornua fronti,
Quâ cœlum & terras ſolitus, quâ dira movere
Tartara, ſeu pacem, ſeu bella indigna juberet.
Nec mora,[1] *mentitis aries balatibus ibat:*
Permiſtuſque gregi (mirere Typhoëa captum?)
Et fallebat oves. Fraudis laudavit Apollo
Ingenium, & ſimiles ſeſe curvabat in aſtus.
Sed timuit terras,[2] *corvique horrentibus alis*
Plauſit in alta viam. nec præpetis inſcius alæ,
Ter Superos circum, facili dedit omina gyro.
Proh pudor! aſpiciunt, paſſimque exempla ſequuntur
Cælicolæ. Variis tecti[3] *Memphitica monſtris*
Arva tenent, metuuntque ſibi; Dum ſpondet inanes
Interea ſupplex non exauditus ad aras
Vota, & fruſtratis fumant cultoribus ignes.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Arſidas de eximiis, indole, virtute, ſcientia, viris, & quam rari ſint, & quantum ſit genus inhumanitatis non illos extollere, apud Archomb., in hortis Timocleæ, occaſione Poliarchi ſublimiter differit.

INTERIM Archombroto & Arſidæ, in Timocleæ hortis, nondum inſalubris veſpera per diverſos ſermones agebatur; & occaſione Poliarchi, de iis ſermo erat qui indole & virtutibus præſtant. quàm hæ raræ in mortalibus gemmæ, quàm ſæpe contemptæ ab ingeniis quæ ad ſervitutem facta, liberis tamen ut plurimùm imperant. Dum iſta loquuntur, abſtulit Arſidam cura virtutis, & præſentium faſtidium rerum, ut cum impetu doceret, ſine ſcelere

1. *Mentitis aries.*] Jupiter transformatus ab Ovid. l. 5. Metamorph. Sic deſcribitur:

Duxque gregis fit Jupiter, unde recurvis
Nunc quoque formatus Lybis eſt, cum cornibus Ammon.

2. *Corvique horrentibus alis plauſit, &c.*] Apollo transmutatur in Corvum, qui Apollini ſacer eſt. Ovid. 5. Metam.

Delius in corvo; proles Semeleïa capro;
Fele ſoror Phœbi; nivea Saturnia vacca;
Piſce Venus latuit; Cyllenius, Ibidis alis.

3. *Memphitica arva*] A celebri urbe Memphi dicta eſt Ægyptus.

1. *Jacere.*]

lere & periculo, contumeliosè haberi non posse eximios viros; sed & genus inhumanitatis noxiosissimum esse, non illos extollere, & præmiis solicitare de publico. Nunc (inquit) perversam rationem fortuna instituit, ut in multis gentibus propè sit ad egregii animi indicium arceri à regiis, aut in illis [1] jacere. Adeò timida aut barbara fœlicium vitia amant exarmare virtutem; quasi eâ potiores futuri sint, si egenam aut neglectam superbi calcaverint. Archombrotus, seu sapientiam Arsidæ eliciebat ad imbuendum animum, seu agebat Regum causam, se quidem, quòd ad Poliarchi casum erat, abominari dixit tam protervam fortunæ licentiam; Cæterùm, nihil mirum tot curis totque sumptibus Reges exhaustos, præterire aliquando non vulgaria ingenia. Nam nec compendio fore, si egregios viros oporteret oneri cæteris esse, & naturæ omnes dotes publico auro signari. Sæpè etiam illas mentes quas tantopere miramur, inutiles Regibus nasci, nec aptari ad negociorum usum; Ut quidam fructus sunt ad videndi voluptatem, quos si velis ad gustum transferre, famem ingrato aut noxio succo fallant. Cunctabatur Arsidas respondere; contentus levi risu aspernari hanc defensionem pessimi fati; donec constitit ex Archombroti vultu (nam in eum erat intentus) velle se refutari. Curas autem objicis Regum? inquit. quasi non præcipua esse debeat, secum viros habere, quos non adeò crebros ætas hæc protulit, [2] ut damnes nescio cujus lucernam in frequenti foro unum saltem quærentis. At sumptum Respublica non ferret. O solicitæ prudentiæ mentes! Ergo parcè aucupium procurari; stabula tanquam in Sybaritano exercitu [3] saltatoriis equis non fervere; aut non reparari jacturam, si de venaticis canibus unum Aper perculerit: Hæc,

1. *Jacere.*] Esse in extremo gradu.

2. *Ut damnes nescio cujus lucernam.*] Diogenis Cynici. Sensus est; non adeo frequentes sunt, ut damnes Diogenem Cynicum, qui laterna hujuscemodi hominem quærebat in multitudine.

3. *Saltatoriis equis.*] Luxum damnat Regum.

Hæc, inquam, non ad uſum aut voluptatem Principum magis, quàm in ſpecimen majeſtatis, omitti, nefas ducunt. Tantum auri profundi, tot viliſſimos homines de ærario vivere placet. Sed demum eſt grave haberi magnorum animorum delectum. hîc parſimonia in memoriam redit. hîc ærarium deficit; imò herculè bona mens, Archombrote. Fac enim ipſum Regem non amare eorum conſortia. Num in theſauris ſola reponimus, quæ ingenerato affectu grata ſunt nobis, & non præterea quæ precio ſuo merent? Sed nec anguſtè habitant Reges, ut ſi ejuſmodi virorum colloquia faſtidiunt, aut verentur, non poſſint tanquam abſentem & reconditam penum habere. Nec de multitudine queraris, Archombrote. Quamlibet curioſo delectu, tamen paucos efficias. Quoſnam ergo, ſubjicit Archombrotus, in illam refers claſſem? Tum ille, Si latiùs, & extra Poliarchi hunc caſum, rem totam expendimus; iſthinc primùm ex eminentioribus diſciplinis aut artificiis nulla exegerim. Domitandis alius equis, alius pugilatu ſit nobilis. Pingendo, aut canendo, ſibi nomen hi fecerint; Ille ædium moliendarum celebretur peritiâ, aut derivandis in ſimulachra fontium aquis; vel ſi qua ars alia, ſuo, aut ſeculi genio valet: Statim emantur, etiam quanti ſeipſos indicarint, ſi viliùs fortè non poterit. Ipſa ſtipendiorum magnificentia commendabit artificem, & gloriam poſſidentis. Sed nobiles volo: & ut monui, quales paucos invenias. Jam, quæ altiora ſunt, belli & pacis artes, quid ceſſamus licitari? id eſt, homines fortitudine aut literis notos. Neque meram temeritatem in armis, Muſaſve vulgares, ad hæc præmia arceſſo; Sed illos quidem duces, qui militarem impetum ratione compoſitum habent, aut fortunâ propitium; eoſque præcipuè quos fama amavit, bellicis utique rebus vera momenta

Regum. Notus autem Sybaritarum luxus, qui cum ſaltatoriis equis delectarentur, à Crotoniatis decepti ſunt dolo cujuſdam transfugæ, qui equos in ipſa acie ad ſaltationem ſonitu & tenore buxinæ concitavit.

menta vanissimo numine sæpissimè addens. Eruditorum verò præcipui adeò eminent, ut nisi imperitos non lateant raræ hæ faces, & sæpè in Orbe suis [1] Musis pauciores. Quidam in illis publicæ prudentiæ sunt apti; sed quia hoc deorum beneficio uti nescit respublica, privatis in curis consenescentes, non usu, non negotiis lævigantur. Cæteri, qui solis libris nati sunt, quid tamen apud præsentes & posteros valeant, cùm ex irâ vel favore dividunt mortalibus famam, cùm suos amatores præjudiciis, sectisque imbuunt, si quis nescire vult, dignus est malo omine experiri.

Ita sumus comparati, Archombrote, ut quemque aliquod studium trahat. In illâ autem re quam probamus, aut colimus, eos qui excellunt miramur. Finge ergo artificiis, litteris, armisque præcipuos (nam ea ferme sunt quæ mortalium animos tangunt) velut in uno cælo stellas, convenisse ad Principum ullum. Quis deinde toto Orbe de regiâ illâ sermo? quis eam ignorabit? aut quia illic habet suum deum, cum horrore tanquam sacrarium non colet? Principi ipsi, quanta operis merces? ut excedet mortalium sortem? ut vivus, & sospes, multò certius quàm per odores, & [2] aquilam erumpentem ex funere, se sentiet consecratum? Triumphabit in omnium plausu; Hæc fercula, hæc optima gentium spolia erunt, quorum ad se veluti flores in sertum collegerit.

Optabile votum, retulit Archombrotus, si ad illud spem facerent negotiorum turbæ, & diversa eorum studia qui Regum amici sunt. Etiam illi præstantes, de quibus loqueris, non omnes utique sunt venales; multique præterea

1. *Musis pauciores.*] Sunt in modico numero: siquidem sunt tantum novem Musæ.

2. *Aquilam erumpentem.*] Apotheosis, seu consecratio, maximus honos delatus Romanis Imperatoribus: In pyræ fastigio reserata cavea tegebatur, & in ea vivens Aquila detenta funiculis, quibus igne absumptis efferebat se in nubes, populus vero animam defuncti esse credebat, quæ in Deorum cœtum advolaret. de his ceremoniis eleganter scribit Herodianus l. 4.

terea eorum, ut oportet, optaſve, gratioſi in aulis verſantur; Ut cæteros, quos ejuſmodi fœlicitas præterit, ſit æquius de fortunâ quàm Regibus queri. Tum Arſidas; Neque poſſe credidi, Archombrote, [1] hujus noſtræ contemplationis venuſtatem ad effectum abſolutâ fœlicitate traduci. Sed ut cætera ſapientia juvat, licèt in agendis rebus minùs exacta ſit, quàm cùm ſequeſtri animo concipitur: Sic in hac parte plurimùm erit, quà res & fortuna patietur, non negligere tantæ utilitatis compendium; ut ſi omnes illi non poſſint, at plurimi beneficiis cogantur ad Regiam. Nam quòd Regum palatia, ſummæ indolis viris deſtitui negas, non in totum à te abeo; ſed audi me Archombrote. [2] Eſt medius ordo, & velut equeſtris, ingeniorum quidem ſagacium, & commodorum rebus humanis, non tamen in primam quam celebramus magnitudinem patentium. Eorum hominum, ut ſic dicam, major annona eſt. neque hos nego ad Aulas ſæpè accedere, & cùm provecti ſunt, ita ſplendeſcere aſcititiis radiis dignitatis, ut exactæ naturæ opera eſſe credantur; velut obſcuriores gemmæ interdum ab artificio, & circumpoſito auro lucem accipiunt optimis parem. Sedulum eſſe, nihil temerè loqui, aſſueſcere labori, & imagini ſapientiæ parêre, tegere anguſtiores partes ingenii. Hæc neque ſummum hominem deſiderant, & ſola interdum ſunt quæ in laudatis Proceribus ſuſpicias. Ut vel abeſſe vitia pro virtute ſit; vel [3] non invidioſus prudentiæ rivus in Oceani famam ſe diffundat; dum exercitationem ac uſum quo iſti in civilibus rebus pollent, pro naturâ & magnitudine ingenii plerique accipiunt. Et hos quidem à ſuâ laude non arceo. Magnum eſt, in eam eſſe ſortem productum,

1. *Hujus noſtræ contemplationis venuſtatem ad effectum abſolutâ fœlicitate traduci.*] Non credidi id conſilii exitum omni ſui parte fœlicem eſſe ſortitu-rum.

2. *Medius ordo velut equeſtris.*] Equites erant Senatum inter & plebem mediæ ſortis.

3. *Non invidioſus prudentiæ rivus in Oceani famam ſe diffundit*] Modica prudentia magnam conciliat famam. Allegoria.

ductum, & præterea institutione crevisse. Sed non illi sunt, Archombrote, de quibus disceptamus.

Præter hos ergo (ut ajebas) adhuc scio nonnunquam primæ illius summæque notæ ingenia venire ad Principes, adhiberique negotiis. Quippe & Poliarchus vivebat in regiâ, & te, egregie Juvenis, inter hæc naturæ ornamenta non dubito numerare. Habet & Meleander Cleobulum; habet Eurymedem; Nihil illis sublimius. Sed non ideò palatia Regum pro justis aut fœlicibus habeo, quòd de brevi eximiorum virorum numero paucissimos nonnunquam excipiant. Multò plures retuleris, aut spretos, aut quod pejus est violatos; ut his quæstibus meis æquitas sua constet. Culpa autem interdum est Regum, cùm moneri non volunt timentve virtutem; interdum illorum qui Regibus adsunt, si natura barbaros fecit, aut incuriosos fœlicitas, aut fortuna superbos. Accedit, quòd Procerum multi decedere aliquid sibi credunt, cùm quis extra se suosve de Regiâ plenior abit. Sic neglectâ virtutis familiâ, dispensant animum Principis, interdum nescientis, per suam clientelam. Longè aliud facturi, si candidè dominum amarent, imò [1] mediusfidius, si seipsos sapienter. Nam quid illustrius, quàm publico sumptu homines ad ornatum seculi editos in clientes sibi parare; dubitaturos certè an Regi plus debeant, an illis per quos ad hæc bona producti sunt? Ridere mehercule soleo illorum cæcitatem qui non curant à literis eam laudem impetrare, quæ eorum voluptatibus opibusque superstes sit; & quam nisi avidè ambientibus concedi non oportet. Nam ut eruditi non placent qui precio conducuntur, ut extollant immerentes; ita æquissimos puto qui non dignantur suis præconiis fastidiosam superbamque virtutem, aut denique ignaram quantum sibi literarum favore præstetur.

Quòd

2. *Mediusfidius.*] Juramentum. *Fidius* Jovis filius, à fide cui præest, *Medius Fidius*, id est, me Deus Fidius adjuvet, per aposiopesin.

Quòd ſi ejuſmodi apum mella non placent; ſaltem non ſunt excitandi aculei injuriâ vel contemptu. Unus enim ſive literarum ſive militiæ peritus, quàm ſæpè privatam injuriam publicè ultus eſt? quàm ſæpè unus vicit, unus partes inclinavit? Ejuſmodi capitibus ſolent populi plures inſtar hoſtiarum mactari. Abſit omen; nec & Sicilia ſentiat Poliarchum eſſe iratum. Ille enim aderat ultro Regi; ut eo offenſa ſit gravior, quòd non modò non quærere, ſed nec ferre potuimus hanc virtutem. Equidem neſcio ſanioribus Optimatum ac præcipuè advenienti hodie, ut ferunt, Ibburrani, quâ ſe ratione Meleander excuſet. Ille enim quia externus eſt, dignitatis præterea ſuæ & familiaritatis jure, liberiùs hunc caſum audebit apud Regem accuſare.

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Dum Archomb. & Arſidas inſtitutum ſermonem proſequuntur; Ruſticorum turba ad ædium fores intonat. Timoclea ſubito metu trepidare, Archombr. vero quem Ruſtici Poliarchum eſſe putant, enſem impigre ſtringere: ſed Arſidas continet irruentem, & eodem authore in cuſtodiam iſtorum Archombr. ſponte concedit, dum facto mane ad Regem unâ pergerent.

QUAMQUAM ea probabantur Archombroto, tamen Arſidam in hos prolixiùs ſermones delapſum dolebat; libentiùs ab eo accepturus, quibus moribus Siculi viverent; & quæ ſtudia maximè vigerent in Regiâ. Nam & memor à Poliarcho præcipua nomina audiſſe, quæ tunc ſuis virtutibus aut vitiis inſignia eſſent, de illorum nonnullis ardebat percunctari. Cùm igitur Ibburranem Arſidas nominaviſſet, occaſione arreptâ, Quis autem ille vir, inquit, & quæ illum virtutes vobis commendant? Tum Arſidas; Ille quidem in Lydiâ natus eſt, ait, & ſolâ amicitiâ nobis junctus, quam Meleandri humanitas curioſè ſancivit; Cæterùm dignus quem omnium gentium vota

vota optent in civem. [1] Ex vetuſtâ nobilitate Lydorum eſt; & inter negotia eductus, lætum animum, rebuſque maturum, diſciplinis ac ſolertiâ implevit; cumque accederet opulentiæ vis, omnes honeſtatura dignitates, cœpit juvenis fungi muneribus quæ ſunt in deorum cultu eximia. Paulò tardiùs tamen quàm ſperaverant amici [2] ad purpuram venit; quam multorum opinio illi cum lanugine deſtinaverat. Sed ad gloriam fuit priùs dignitatem mereri, quàm habere. Inde [3] Tribunalia, legationes, provincias obivit; ne quære quo genio: Par illi ubique æquitatis & clementiæ fama. Et quamquam ſplendido cultu, atque in egentes profuſo, patrimonium vexabat, ea fuit integritas, ut non modò à peculatu abeſſet, nec venderet judicia (à quibus vitiis abeſſe nunc magnum putatur) ſed nec oblatis Regum muneribus, quæ cæteri ambiunt, libertatem donaret. Illi animus ſimul hilaris & ſeverus, prout in virtutes offendit aut vitia. [4] Muſas autem, quia eum amaverunt, adeò in ſummâ fortunâ non deſpicit, ut ſæpe eas admittat in ſecretum, referatque deinde amœniſſimo ingenio quæ illæ dixerunt. Itaque [5] ad eum tanquam Apollinem coëunt quos alta & innocens laurus ſupervexit vilibus mortalitatis curis. Ne quid verò ipſi Numina negarent, ſanguine proximos iiſdem moribus in ſuavitatem charitatis ſic junxere, ut & totam familiam templum putes; & non ſine præſagio [6] majores ſuæ ſtirpis

1. EX *vetuſta nobilitate Lydorum.*] Tuſcorum Encomium Cardinalis Barberini, poſtea ſummi Pontificis.

2. *Ad purpuram.*] Cardinalatum.

3. *Tribunalia, legationes, &c.*] Averrionenſi in urbe, Legatus Pontificius.

4. *Muſas autem non deſpicit.*] Urbanus octavus factus Pontifex, bonorum artium ſtudia non modo non neglexit, ſed etiam coluit & aliqua monumenta publicæ luci dedit.

5. *Ad eum tanquam ad Apollinem coëunt.*] Ἀλληγορικῶς. Doctiſſimi quique hunc tanquam oraculum & ſcientiarum theſaurum conſulunt; Apollo enim Muſarum præſes. Laurus pro Doctrina ſumitur, tum quia ſacra eſt Apollini, & in Parnaſſo frequens; tum quia lauro coronantur, qui humanioribus artibus excellunt. Innocens dicitur, nam Divo Hieronymo teſte, *ſi non vis amare carnis vitia, ama ſtudia litterarum.*

6. *Majores ſuæ ſtirpis ſymbolum apes feciſſe, ex quibus nec aculeos.*] Carmen à Gal-

ſtirpis ſymbolum apes feciſſe; ex quibus pro merito atque temporibus, nec aculeos, nec ſuavitatem deſideres. Cæterùm toto hoc triduo apud Lycogenem fuit, de pacis conditionibus acturus: Re perfectâ hodie à Rege expectatur.

Colloquendi ſuavitas in aliquantum noctis ſermones extraxerat, jamque cœna Matronæ officiis cumulata vocaverat convivas; & illi inter epulas tanquam proſperis rebus (nam Poliarchum fidebant innoxie avehi poſſe) curas lenire inceperant. Sed adhuc [1] circumferebatur mulſum, cùm ruſticorum hominum turba ad ædium fores periculoſiſſimâ immanitate detonuit. Rogabat oſtiarius furioſos, jubenteſque intromitti, ut paterentur rem dominæ nunciari. At illi faſtidioſo nutu ſe cum imperio venire reſpondent. Simul his, fores in terram aſſulatim arietant, irrumpuntque vecordes. Tela quoque, quæ ſingulorum conditio, caſuſve obtulerat, ſuperbè ſuſtulerunt. Nam juſta arma nemini erant. Ubi verò in triclinium intravere, Timoclea quidem ſubito metu contabuit; Archombrotus autem & Arſidas ſe de thoro præcipitant, ſuggeſtoſque à famulis enſes impigrè ſtringunt, ſi peterentur eâ rabie, non facili aut inulto exitu perituri. Publici verò motûs origo hæc erat. Mulier ex vicino oppido, eo die in Timocleæ domo verſata, cùm vidiſſet ignotum ſuis oculis Gelanorum, percunctata quis eſſet, audiverat Poliarchi ſervum eſſe. [2] Feſtus Cereri dies erat, & ex vicinis mapalibus multi agreſtes in oppidulum, quod Phthinthia

à Gallis ſparſum in vulgus, de apibus, gentilitio ſtemmate Urbani octavi:

Mella dabunt Gallis, Hiſpanis ſpicula figent.

Reſpondet Hiſpanus:

Spicula figentes & vita & melle carebunt.

Concluſit Pontifex:

Mella dabit cunctis, nullis ſpicula; quippe Rex generoſus apum ſpicula nulla gerit.

1. *Circumferebatur mulſum.*] Ex vetuſtiſſimo vino & optimo melle. Confert ægrotis, inquit Dioſcorides & Plinius, lib. 9. cap. 19. vocatum eſt Oenomeli.

2. *Feſtus Cereri dies erat.*] Nam in Sicilia præcipuo cultu celebrabantur nocturna Cereris ſacra in memoriam facum, quas in Ætna monte orba Ceres accendit. Vide ſupra.

1. *Cum*

thia dicebatur, convenerant. Illuc cùm rediisset mulier, accessissetque in circulum ociosè compositis, temerè retulit servum se vidisse Poliarchi. Statim audientium unus; quid si, inquit, & ipse Poliarchus clàm illic asservatur? Aderat alius audacibus consiliis præceps, qui rei tam seriæ quæstionem amitti non debere [1] cum supercilio dixit. Toti oppido crimen fore, si in ejus finibus Poliarchus latuisset. Jamque in multos eadem opinio pervaserat, cùm attollente se famâ, & subinde majora jactante, jam non quasi rem dubiam aut quærendam agitantes, certò ferebant, receptatricem Poliarchi esse Timocleam: Illinc ad publicum judicium esse trahendum. Vana esse quæ de ejus obitu antè audiverant. Quo indicio id crederent, quem authorem haberent, non curabant, sciebantve. Et ni dii obstitissent, non erraverat furiosorum conjectura. Adeò sæpè temeritas, & fortuna, fœliciùs judicat, quàm inter momenta prudentiæ incerta laboransque solertia.

Incaluerat multitudo, forumque tumultuariâ concione impleverat, pro duce pervicacissimum sequutura. Cumque unus inclamaret, nihil esse cunctandum, prosiliunt universi, & rapta quæ quisque potuit arma ferentes, effringunt Timocleæ limina, creduntque in Poliarchum incidisse. Quippe eorum nemini notus, dicebatur esse juvenis, justâ staturâ, vultu amœno; & hæc omnia in Archombrotum cadebant; quem & vestis peregrina propiori suspicione damnabat. Nam Poliarcho, homini extero, eam convenire crediderant. His capti indiciis plausum fecerunt; & ni vivum tenere voluissent, ipsà multitudine obrutus alienæ invidiæ pœnas luissent. Cumque vultu & ferro se ad pugnam compararet; tum ille quem cæteri agrestes ducem habebant, propiùs mensæ admotus, quæ sibi, & convivis media erat; Nunc, inquit, secundò scelestus es, Poliarche; qui antea Regis iracundiam meritus,

1. *Cum supercilio.*] Arrogantiâ, cujus supercilium index.

tus, ferrum etiam in nos ſtringis publica mandata obeuntes. Pone ocyùs telum, vinculiſque te dede. Timocleæ eadem pœna erit, quæ te tamdiu incolumem auſa præſtare. Poſt hæc unius verba cæterorum clamor increbuit, ſævo confuſoque impetu feſtinari jubentium. Archombrotus, quamquam Græcè ſciebat, tamen in ruſticâ voce nihil aliud perceperat, niſi ad vincula ſe depoſci. Mirari non vacavit, aut quid deliquiſſet rogare in præſenti periculo. Tantùm, juvenili fervore elatus, decrevit inter eorum cædes mori. Sed Arſidas in Siciliâ natus, gnaruſque ſermonis quo ruſtici utebantur, continuit irruentem; &, ſiſte manum, Archombrote, ſiſte, inquit, Quid impari, nec neceſſariâ pugnâ, fruſtra inter iſtos fortitudinem conſumis? Ergo te vincent indigni quos ſuperes? & vel mortem vel victoriam maculabis ignobilitate certaminis? Neque in te adornantur hæ minæ. Poliarchum ſiquidem quærunt. In illum deinde converſus, qui ſubito imperio ferox turbam ducebat; nihil tumultu benè agi admonuit. Cur illa multitudo priùs iraſcebatur; quàm ſe, vel Regem ſpretum ſciret? Adjecit præterea blandimenta; nec ſe ſcilicet dubitare, quin ex illius, cui loquebatur, nutu cuncta penderent. Si ei placeret ſaltem brevem quietem imperare, parituros univerſos. Delinitus ruſtici animus inſuetis ſibi honoribus fuit, ſilentiumque lictori quàm duci ſimilior indixit.

Deſinebat in fremitus ſævientium murmur; cùm interrogavit Arſidas quæ cauſa tantum vulgus in arma exciviſſet; reſponditque ille anteſignanus ad Poliarchum comprehendendum ſe veniſſe. Tum verò Arſidas ſanctiſſimè dejerare, non adeſſe Poliarchum; [1] nec, quod ſciret, luce frui. componerent animos, piâ quidem, ſed cæcâ & præcipiti devotione ad obſequium Regis actos. An neminem inter illos noviſſe Poliarchum? frontem,

1. *Nec luce frui.*] Nam Poliarchus latebat in opaco ſpecu.

1. *Epi-*

tem, os, oculos hospitis, quem malè vinculis destinabant, omnino divertere. Modestissimi agrestium sibilis exceperunt hanc vocem; cæteris iracundia rediit, & diripiendum Regis hostem conclamaverunt. Ægrè tandem redditâ pace, cùm Arsidas diu significasset se iterum velle audiri, in eundem intuens ducem; Vide, inquit, ne flagitii author sis. Hunc externum nefas est violari. Quòd si adeò sedet, injuriâ immerentis probare vestram fidem; sanè in vestram custodiam concedat, eâ lege ne manicas, ne compedes detis. Ubi illuxerit, perducatur ad Regiam. De causâ qui periti sunt cognoscent; neque fugiet pœnas, si meruit. Timoclea cum custodibus quantum prohibendæ fugæ sat erit, hic servetur, donec constiterit esse nocentem. Tu, qui potes, à cæterâ in hanc domum violentiâ abstine oppidanos. Hoc & fidei in Regem, & prudentiæ erit. Deliberantibus illis, jam nec tractabilis Archombrotus Arsidæ erat, negabatque deditionem sibi placere. An se enim rusticis & furentibus pariturum? aut quæ sævæ multitudinis fides, in quâ, cùm fervet, cuilibet impune peccare est? Sed ad genua advoluta Timoclea, elatum animum multo gemitu frangebat; Neque perplexâ ratione Arsidas disputabat, hanc unam salutis viam esse, ut ad Regem se duci pateretur. Nam cur mori placeret? aut quod solatium cladis esset, incondito tumultu (quod dii nefas averterent) indignè pereunti?

His parumper utrinque jactatis, ille æstus, ac veluti procellæ vis ponere cœpit. Nam & Archombrotus monenti Arsidæ paruit, & mitigata plebs erat, quòd non tantùm non contempta, sed & vicisse videbatur. Tum verò prosequuta concordiam efficacissimâ benignitate Timoclea, totos utres jussit in medium proferri, prodigique veterrimum vinum; multo quoque [1] epityro agrestes excipiens. Illi se in excubias partiti, obtinebant stationes.

1. *Epityro.*] Casei, aut cibi caseati genus est, olim Siculis usitatum. Plaut. in Milite: *si unum Epityrum edam apud illam.*

nes. In Archombroti cubiculo, circa acquiescentis lectum, octo in comportatum stramen jacebant: totidem in limine cellæ, in quam Timoclea secesserat. Cæteri in triclinio, aut vestibulo ædium ducebant pervigilio simillimam noctem; nisi cùm temulentis somnus irreperet. quo plerumque jacebant captivis suis faciles, si fallere aut nocere voluissent. Sed si fugisset Archombrotus, id in Timocleæ caput erat, omnibus Poliarchum evasisse credituris.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Nuntiat Arsidas Argenidi Poliarch. esse incolumem, venturumque si ipsa juberet, sed sub capillo ascititio: nec omittit de rusticis dicere, qui amœnissimum juvenem, maximâque in Poliarch. fide, pro ipso Poliarch. ad Regem ducturi sunt. Vix à secreto Argenidis Arsidas dimittitur, cum inconditi homines intrant, medium Archomb. latè stipantes.

CÆTERUM extra illorum curam Arsidas erat, quem neque Poliarchum, neque ædium dominum esse constabat. Is communicato cum Timocleâ consilio, in cellam ad quietem processit, unde aditus ad Poliarchum ferebat. Inde munitis cubiculi claustris, in subjectam specum descendit, vestes, quas Poliarcho mutando matrona paraverat, ferens. Is ut solum Arsidam vidit, interrogare, non sine præsagio mali cœpit, cur Archombrotus, cur Timoclea, non adesset. Et ille furorem rusticorum, periculumque Archombroti narravit, ad omnia verba horrenti, donec eum comperit esse incolumem. Tum verò circumposito sibi ornatu quem mittebat Timoclea, multùm Arsidam oravit, ut ad Argenidem primo mane properaret; inde ad specum cum virginis mandatis, ubi illa jussisset, fide eadem & diligentiâ rediturus.

Cùm haud modicam noctis partem posuissent in illis sermonibus, redit in thalamum Arsidas, momentaneam quietem petiturus. Sed marcidæ voces, & stertentium rauca

rauca ebrietas, interpellavere ſomnum; ut denique abjectâ ſoporis ſpe, riſu irato malediceret ludicris militibus, excitatiſque eorum præcipuis, ad regiam ſe ire moneret; Ipſi ubi placeret, cum Archombroto ſequerentur. Iter erat duodecim millium; quo ſtrenuè confecto Aulam intravit, cùm vix pauci ex Argenidis familiâ evigilaſſent. Illa noctem turbulentis cogitationibus non ſine Seleniſſæ horrore exegerat; quæ memor furoris pridiani, & ad omnem inquieti corporis motum pavens, ſurgebat ſubinde de ſtrato, & quis miſeræ ſtatus, quis impetus eſſet, anxiâ contemplatione quærebat. Adhuc in illis erat officiis, cùm Arſidas miniſtros excitavit, rogavitque ad Seleniſſam intromitti. Rem ipſi ad ancillas detulerunt; & una, cui licebat, reſerato Argenidis thalamo, in quo Seleniſſæ ſtratum erat, adeſſe Arſidam, & matronæ colloqui velle dixit. Ipſum diei tempus nondum ſalutationibus maturum, (cùm præterea ſciret, charum imprimis Arſidam fuiſſe Poliarcho) facilè perſuaſit de rebus quæ tantopere turbabant aliquid nunciaturum advenisse. Sed ſi triſtia afferebat, nefas erat ſcire Argenidem. Itaque Arſidam in proximum conclave matrona duci jubet, eoque proceſſit, vix ſatis interiori tunicâ circumductâ, & ubi ſoli fuerunt, prior ſic orſa eſt: Scio venire te de Poliarcho dicturum. Age modò; vivimus, Arſida; an cum illo periimus? Non tulit Arſidas diutiùs anum ambigere; & verò Poliarchum incolumem eſſe; ab eo ſe ad Argenidem advenire. Turbata gaudio Seleniſſa præcipitem Arſidam in Argenidis thalamum trahit, cumque ſe apud humilem thorum reclinaſſet in genua, nihil circuitu uſa eſt, (neque enim dandi gaudii feſtinatio ſinebat) ſed, vivit, ô domina, inquit, valetque Poliarchus. Sponſor tuæ ſalutis Arſidas adeſt. Argenis conſumptis lachrymis penè exanguis, & tunc fortè cùm advenit Seleniſſa, doloris quoque oblita, langueràt; cùm repentinâ conſolatione icta, periculoſiùs celeritate gaudii, quàm antea dolore oppreſſa eſt. Ubi verò reſpi-

 ravit,

ravit, dicere Arſidam jubens, reſedit in thoro, avideque in eum intuita, cùm audiret Poliarchum ſalutem illi dicere, effugiſſe inimicorum manus, & tutiſſimo ſecreto latêre, ita exiliit, ut tamen nondum excuſſo metu ſubinde cogeret jurare Arſidam vera eſſe quæ afferret. Ille, venturum quoque Poliarchum affirmabat, ſi ipſa juberet: barbâ capilloque alieno notos vultus condidiſſe; veſtem quoque indutum quæ imæ ſortis hominem deceret. Nec omiſit de ruſticorum vi dicere, qui pridianum convivium turbaverant; ut furere, ut mitigari cœpiſſent, ut amœniſſimum juvenem, & maximâ in Poliarchum fide, pro ipſo Poliarcho ducturi eſſent ad Regiam. Hæc non ſemel narrari Argenidi ſatis erat: quæ tandem ire Arſidam ad Meleandrum jubet, & de agreſtium adventu nunciare; ne venienti Archombroto quicquam durum indignumve accideret: His curatis ad ſe redire; Interim quid agere, quò ire, Poliarchum præſtaret, ſecum agitaturam.

Vix à ſecreto Argenidis dimiſſus Arſidas erat, cùm urbem inconditi illi ex agris homines intravere, medium Archombrotum latè ſtipantes: Et militibus qui in ſtatione erant, quid vellent afferrentve rogantibus, Poliarchum à ſe captum, ad Regem adduci retulerunt. Simul his intra mœnia recepti ad arcem venere, à quâ objectis clauſtris excluſi, cùm ſciſcitaretur Eurymedes qui eſſent, quemve quærerent, eodem errore dixerunt, ad Regem ſe venire tradituros Poliarchum. Hoc audito ſimul lætus Eurymedes, quòd viveret Poliarchus, ſimulque de amici periculo anxius, petiit ſibi Poliarchum monſtrari. Illi totis manibus Archombrotum indicaverunt. At Præfectus in ignoto ſibi vultu non hærens, negavit eum eſſe quem dicerent. Jamque ſuſpecti erant, & arma ponere jubebantur, verente Eurymede ne ſubornati à Lycogene venirent. Sed in Archombrotum præcipuè intuens; quæ hæc autem eſt fabula, inquit, ô juvenis, aut cur te Poliarchum

eſſe

esse assimulas? Tum ille, Se verò neque unquam simulasse, neque sponte hoc perductum comitatu processisse ad Regiam. Sibi errorem rusticorum fraudi esse non debere. Dum inter hos sermones sunt, interim aderat Arsidas, & imperante Meleandro omnes produxit in atrium. Ibi Cleobulus regiorum consiliorum Præfectus, Regis nomine ita locutus est jam gnaris se errasse, ut Principem præstitæ fidei memorem abundè promitteret: Servarent ad omnia animum, atque manus, quæ præterquam Diis & Regi nihil debebant. Deinde Archombrotum, ut erat imperatum, duxit ad Regem. Quem ille postquam idoneo gestu cultuque propitiavit, ita exorsus est: Absit omen (Rex) quòd reus tuos oculos primùm subeo. Summum votorum fuit ad tuam regiam pervenire. Hoc consilio & patriam reliqui, & Siciliam, tanquam terrarum omnium te rectore fœlicissimam sequutus sum. Cæterùm quamquam in conspectum tuum prodire his authoribus noluissem; non hæc tamen sine deorum mente contigisse crediderim. Quantum intelligo, Rex, nemo tuis rebus Poliarcho addictior fuit, nemo bellicâ laude præstantior. Cur non glorier visum esse me dignum, qui ejus vicem subirem? Certè ut de fortitudine concedam; ita præstabo, ne in te colendo diligentior fuerit. Nec contumax ista de Poliarcho est mentio. Accusatum quidem scio: sed adhuc indemnatam memoriam fas est apud te laudare, & tueri. Quòd si armis meis, & manibus, uti placebit, intelliges viliorem mihi vitam imperiis tuis esse.

Hæc & similia disserente Archombroto, Meleander avidissimo vultu in eum hærebat. Juventus, & species oris, tum luminum vigor, neque tristis aut inepta modestia, conciliabant dicentem. Utque desiit loqui, Rex primùm gratias egit, quòd ad se divertisset; experturum omnibus officiis, nullos sibi chariores, quàm qui ab externis regionibus virtutem non debitam, natamve Siciliæ, ultrò

ultrò afferrent: [1] Simul porrectam dexteram Juveni tradit, quam ille subjectâ manu excipiens, quaque licuit pronus, osculo pressit. [2] Receptus est deinde in amplexum, (nam Rex summa de eo augurabatur) sed de genere, & patriâ postquam rogatus est, nihil aliud retulit, quàm se natum in Africâ. eoque intentiùs erecto Meleandri studio, haud quicquam ulteriùs potuit ab obstinato extorqueri. Saltem cùm ambitiosiùs rogaretur, unde illi cum Poliarcho necessitudo; gentiles, an cognati; an duntaxat eos amicitia junxisset? omnia, præter Timocleæ furtum, nihil dissimulatâ oratione exposuit.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Nova Rusticorum turba Heraleontem vitio mentis lapsum pro ipso Poliarch. ad Regiam ducit. Ad primos rumores capti Poliarchi Argenis concutitur; donec fabulam ipsa cum aliis ridet. Nam mox Heraleon ad genua Regis procumbere, veniam petens quasi ipse esset Poliarchus. Tandem solutum metu hominem Rex jubet abire.

CUM deinde de violentiâ agrestium inter jocos sermo esset, Rex ipse conjecit, præter vultum & ætatem Archombroti, peregrinum quoque cultum errori suffecisse, visumque inexpertis hominibus, quia Poliarchus erat externus, eum in externâ veste solere. Atqui, refert Archombrotus, non committam ampliùs patrii habitûs vitio plecti. [1] Addam tunicæ pallium, & transibo in mores eorum, quibus hîc imbuendum animum trado. Tum Rex; Imò expecta donec magis placeamus, & consuetudo insolen-

1. *Simul porrectam dexteram Juveni tradit.*] Fides in dextra. Sic enim in fidem recipi credebatur. Infra, *In amicitiæ tesseram manum amplexus est.* Tacit. lib. 1. Et Æneid 3.

Ipse pater dextram Achilles haud multa (moratus
Dat Juveni, atque animum præsenti pignore firmat.

2. *Receptus est in amplexum.*] Salutatio inter æquales, cujus postea rationem subjicit, quippe summa Rex de Archombroto augurabatur.

---

1. A*Ddam tunicæ pallium.*] Nam tunicati sunt Africani, Siculi vero palliati, unde palliatæ Comœdiæ.

ſolentiam noſtri cultûs apud te mitigarit. Nunc quidem tibi novi videmur; places tibi plenus veteri conſuetudine, necdum ex animo imagine populi tui deletâ. Sed poſtquam impleverit mentem noſter aſpectus, miraberis te diverſum, & ferre non poteris. Equidem memini, & cùm juvenis tranſirem in Africam, riſiſſe me diſpares à nobis amictus; cumque deinde illos uſu probaſſem, rediiſſemque in Siciliam, non minori aſpernatum faſtidio patrias veſtes; donec has rurſus mihi patientia videndi conciliavit. Adeò nihil eſt injuſtius, quàm damnare quæ ipſi non facimus, aut vidimus; ſi præſertim totæ gentes in illa conſenſerint. Cùm enim ipſo tempore iis placemur, apparet non vitio ſuo, ſed ignoratione noſtrâ, diſplicuiſſe primùm viſa: Et præterea cogitandum eſt, congruentes ſuis ſedibus amictus atque mores ſingulas gentes habere, quos & tibi inſinuabit genius regionis, ſi illum juſtæ moræ experientiâ conceperis. Nihil te ergo, præter virtutem, aut vitium, magnopere moveat in tuâ gente vel exterâ. Velim tamen tuos ad mores atque uſus, mi hoſpes, hîc omnia tibi procedere.

Dum hæc loquitur Meleander, & ſenili ambitione philoſophatur, interim Arſidas haud ægrè ad Argenidem delapſus eſt; laudavitque Archombrotum, qui primò cum Rege congreſſus, Poliarchi mentionem cum honore intulerat. Sed cùm avidiſſimè à virgine & alumnâ hæc hoſpitis audiretur conſtantia, ſubitus per thalamum rumor fuit, correptum Poliarchum in vinculis eſſe, & ad Regem deduci. Nec territa Argenis, ſcilicet rata de Archombroto imprudentibus eſſe ſermonem, ſuſtulit cum aliquo riſu vultum, & errorem deponerent juſſit; qui ad Regem erat adductus, alium à Poliarcho eſſe. Excepit ſermonem Virginum una, dixitque longè aliud quàm quod ipſa crederet, jam afferri. Scire omnes externum juvenem, quem ruſtici homines produxerant, non eſſe Poliarchum. jam verò certiori rumore conſtare, Poliarchum

chum è ſpecu, in quâ mutatis veſtibus latebat, ab aliis agreſtibus erutum, trahi ad Regem. Qui id nunciarent præmiſſos, ad aulam perveniſſe. Hoc fulmine attonita Argenis, tamen vix horridiùs, quàm aut Arſidas, aut Seleniſſa, contremuit. Et Seleniſſa quidem ſilentium tenebat. Sed Arſidas ad aurem Argenidis demiſſus; Vicit, inquit, noſtras artes fortunæ malignitas. Actum eſt, Domina; niſi palàm audebis Poliarchum defendere. Poſtquam ſpecum audivi, cultuſque mutatos, non dubito quin vera calamitas nuncietur. Et illa velut ultimis & laceſſentibus malis robuſtior facta; Cùm, inquit, referretur de obitu Poliarchi, Arſida, res non minùs ſolatio videbatur quàm ſpe carere. Solis luctibus tantos luctus proſequi tunc licebat. Nunc cùm vivere poſſit, & periturus timeatur, nunquam dignâ pœnâ defungar, niſi vel diligentiâ meâ vivat, vel ego in illius malis conſumar. Ibo ad patrem; Silentium pro crimine eſſet. Sciat tandem, quid debeat Poliarcho. Solatio erit, ſi nos perditos dii volunt, nihil omiſiſſe virtutis ad ruinam eluctandam. Seleniſſa audaci conſilio perterrita, verebatur Regis iram, [1] ſi quæ tam diu ipſa ſiluerat Argenide profitente cognoſceret. Sed nec diſſuadendi locus, nec ratio erat. Omnia fortunæ credi oportuit. Jam enim ad Meleandrum Argenis corripuerat gradum, paucæque ex comitatu primùm, ut in re improvisâ, mox & ipſa ſequuta eſt.

Rex tunc fortè erat in hortis, & ipſe de Poliarcho ſolicitus, quem conſtans fama erat, eſſe in vinculis. Miſerrimus ſenex, & nunquam quietus à fortunâ. Quid diceret, faceretve? Omnia adverſa, omnia in novos dolores compoſita. Propè biduum erat, ex quo tanquam mortuum ſic apud ſe defleverat, ut perfunctus videretur officio, & culpam abluiſſe. Nunc de integro quæſtionem fata reduxerant, malletne peccare in juvenem, an coëuntem Siciliæ

1. *Si quæ tam diu ſiluerat.*] Nempe quæ geſſerat Poliarchus ſub habitu Theocrines.

1. *Quaſi*

Siciliæ pacem intutiſſimâ æquitate reſcindere. Jamque qui acerbiùs oderantPoliarchum,frequentes convenerant, dicebantque eo juvene vivo nihil in Sicilia firmum fore. Aderat Archombrotus, Regiſque vix minùs quàm Poliarchi miſertus, expectabat donec erumpentibus hominum ſtudiis, poſſet amicos Poliarchi dignoſcere. Paulò antè advenerat Ibburranes, & cum Dunalbio paris dignitatis Antiſtite, qui tunc erat in Aulâ, cogitabat de patrocinio Poliarchi. Cùm certatim decedentibus cunctis ſubita Argenis ad Regem procedit; ita dolorem adgubernante prudentiâ, ne priuſquam res poſceret, ſuam cauſam vellet orare. Securitatem faciebat deſtinatus niſi vinceret interitus, oculiſque in hoſtes Poliarchi circumlatis, acriùs ipsâ æmulatione accenſa eſt. Nemo illic mediocriter Poliarcho vel infeſtus, vel propitius erat.

Ecce autem, dum omnes velut imperato ſilentio in incertos exitus animum intendunt, Eurymedes ſuſpenſis ſupervenit, Heraleontem manu tenens. Hunc lapſæ mentis error notiſſimum aulæ effecerat. Et hic, inquit, nobis eſt Poliarchus. hic ab agreſtibus de fugâ retractus eſt. Tum Heraleon in genua ſupplex procubuit, veniam paſſis manibus petens. Rex jam hilarior, ecquid peccaviſſet rogavit; Nihil, inquit, niſi quòd ſum Poliarchus. Omnibus in riſum effuſis, Rex ab Eurymede petiit, hæc ſeriò an joco agerentur. Et Eurymedes; Cùm pro limine arcis ſtarem, illic ut imperaveras Poliarchum, ſi traderetur, excepturus, video ruſticorum magnam turbam Heraleonti circunfuſam. Is qui inter illos videbatur potiſſimus, multùm ſuæ fidei imputabat, quòd diligenter Poliarchum vinxiſſent. Erat autem Poliarchus, Heraleon. Suppreſſo ego riſu, quæſivi quâ fœlicitate incidiſſent in prædam. Qui ex noſtris hominibus primi, inquit, hoc mane ad opus exiere, mirati quòd iſte per invios campos ageret equum, nitereturque in impeditum montem, primùm monere errantem, mox ſequi ſuſpectum, inſtituerunt.

runt. Quippe tanquam omnes vitaret, ut in quemque inciderat, avertebat equi veſtigia, quem per tot amfractus cùm ſpiritus defeciſſet, ipſe jam pedes ſpecum in proximo nactus, præceps in eum ſe abdidit. Jam ad ſpectaculum coïeramus multi, & facto agmine in ſpeluncam concurrimus; Clamantem horrentemque cùm educeremus, quis eſſet, curve lateret, rogatus, ultrò ſe Poliarchum eſſe profeſſus eſt. Veſtis erat indigna Poliarcho; ſed facilè credidimus cultu mutato aufugiſſe. Neque mora, vinximus reluctantem, & ad Regem, ut vides, reduximus. Cùm ſic ruſticus peroraſſet, laudavi fidiſſimos homines, & ad ſuos agros dimiſi. Hunc autem (Rex) tibi en ſiſto. quod videbitur, in illius caput conſtitue.

Hæc loquente Eurymede, etiam triſtiſſimis aliquem riſum is caſus expreſſerat. Quippe Heraleontem ſciebant affectæ mentis vitio eò prolapſum, ut vulgò ſe eſſe Poliarchum jactaret. Solus erat qui fabulam ignoraret Archombrotus, quem à proximis ſciſcitantem quid negotii eſſet, Meleander ad ſe vocat, & de Heraleonte hæc memorat. Quò magis hunc mirere, Archombrote, cætera ad hunc modum non deſipit. Rem familiarem ſobriè curat, negociorum meminit; in agendo, in colloquendo, non ineptus, niſi ad Poliarchum ſermo flectat. tunc [1] quaſi œſtro perculſum amentia ſua rapit. Se Poliarchum vocari, laudes quæ illi nomini dantur, ſuas eſſe, & in alium iniquiſſimâ ratione transferri. Plùs ſex menſes ſunt, ex quo illi mens laborat ſub hac larvâ. forſitan & accenſis in Poliarchum ignibus ſe quæri putavit, aufugitque perterritus: & imperiti homines, neque vultu, neque inſaniâ æſtimatâ, pro eo, quem ſe eſſe ajebat, indignum mulctaverunt. Sed ipſum ſi lubet audiamus. Dic verò, Poliarche, quæ te res adegit ad fugam? At Heraleon; quid te autem, Rex,

1. *Quaſi œſtro perculſum.*] Furorem & amentia. Juno in pellicem Inachidem immiſſo œſtro, egit eam in furorem. *Poëtæ furore correpti, œſtro perciti dicuntur*, inquit Plinius.

1. *Aderat*

Rex, ut fugere me cogeres? Ex notis ignotiſque nemo fuit qui conſilium latendi non laudaret. Sub hac veſte quam ſqualidam mihi impoſui, credidi fugam bene texiſſe. O ut nunquam fuiſſem Poliarchus!

Avertit ſe riſurus Meleander; qui ſubitâ deinde naturæ humanæ miſeratione commotus eſt, quam præter fortunæ injurias, nec ſufficiens tot cladibus corpus, adhuc præcipuâ ſui parte tot mala exercerent.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Illuſtri ſermone diſcutit medicus inſaniæ cauſas, & qua ratione Heraleon, quoties ad unum Poliarchum ſermo flectitur, à ſana mente diſcedat. Sed diſceptationem abrumpit adventus Lycogenis, quem Rex ſolita humanitate excipit.

1 ADERAT Regis medicus, quem Philippum appellabant. Is parum rogatus, intemperiem cerebri faſtidioſè deſcripſit, quæ veluti ſummam mentis intactam relinqueret, partemque duntaxat compleret amentiâ, quod Heraleonti accidiſſe multi ſtupebant. Sunt, inquit, in ejuſmodi hominibus laxa cerebri clauſtra, ſuâque tenuitate nimis apta recipiendis imaginibus rerum, quas vocamus phantaſias. Has in rarâ illâ ſubſtantiâ, & ſuâ levitate quocunque impellatur obnoxiâ, ſemel impreſſas, ideò delere eſt arduum, quia ut plurimùm aliquâ ſuavitate placent, & præterea veluti intingunt animum, non aliter quàm per vehementius ſuccedentes diverſarum rerum ſpecies in alios colores abiturum. Vix eſt igitur ut illa ingenia unquam vacent; ſemper immodicè ex irruentium cogitationum impetu aut ægra aut hilaria. Quòd ſi in aliquem potiſſimùm affectum iſti homines cœperint inclinare, hunc aſſiduum habebunt in animo, hunc præſentem mentis

1. *ADerat medicus Regis.*] Egregio ſermone variè affecti cerebri qualitates deſcribuntur, maxime unde fit, ut quis agendo loquendove non ſit ineptus, niſi ad unum ſermo flectatur. Habes autem ejuſdem nominis Medicum Alexandri apud Quintum Curtium, & Plutarchum.

mentis oculis dulci ſtudio alent; ſeu ille ſuperbia erit, ſeu habendi cupiditas, aut impatientia ultionis, aut quicquid aliud turbidæ cupiditates nobis objiciunt. Ita ſpontè inclinati, ſi vis aliqua vehementior in eam partem ingruit, facilè perturbantur; ut quod diu eſſe voluerunt, tandem eſſe exiſtiment; nec jam illæ in domito & aſſueto animo imagines, rem ut optabilem, ſed ut veram & præſentem figurent. Vis autem hæc vehemens, vel ex creſcenti habitu eſt, & in dies graviùs premente; vel ex ſubito impetu, qui ingens & improviſus occurrat, impleatque tanquam turbinè laceſſita ingenia. At cur, inquis, ſic mentes affectæ in totum ejuſmodi tempeſtate non pereunt? Faciunt verò ſæpiſſimè; Sed & interdum ſola illius rei contemplatio quæ in animo nimia fuit, peccat; Nam ut membra jam ſpontè imbecillia, haud raro profluentium humorum vim ſic in ſe derivant, ut ex morbo nihil ſuperſit, quod ſynceras partes afflet; Sic iſte Heraleon, & ſi quos non injucundæ amentiæ ſocios habet, conſumpto in cupiditatum unâ ingenii vitio, quo aliquid nimis velle cogebantur, pacatiùs, & propemodum ſine præjudicio, res alias intuentur, intelligunt; denique humano more vivunt: Ut pleriſque mirum ſit, quòd aut inſaniam reliqua prudentia, aut hanc illa non perdat. Adderes, ſubjungit Meleander, vix mortalium ulli peperciſſe hoc genus inſaniæ. Quotuſquiſque aliquid ſibi non fingit periculoſius, ſtultiuſque, quàm ſe eſſe Poliarchum? Hic deos non eſſe, hic omnia eſſe deos, aut nihil voluptate precioſius, aut inulta numinibus facinora eſſe. Pauci denique Heraleontem non ſuperant; niſi quòd tectius, aut magis ad genium vulgi furunt. eò quoque lachrymis digniores, quòd excutere dementiam nolunt; iſte non poteſt.

Inter hæc jacebat ſupplex Heraleon, ab averſo Rege ratus de ſupplicio ſuo agi; Nec defuere qui revocarent Meleandrum ad jucundum ſpectaculum tam vana metuentis, ſcenamque ornabant; hi tanquam orarent, ut remitteret

mitteret pœnam; alii proclamantes ad vindictam. Sed exhorruit Meleander ad Poliarchi memoriam, crudelis ſibi viſus, ſi ejus nomini quem periiſſe ducebat ſuum crimen, adhuc ſuperbæ fabulæ contumaciâ illuderet. Ergo ſolutum metu abire Heralcontem juſſit; cauſatus, ſat nugarum rebus ſeriis obſtrepuiſſe.. Nam & nunciabatur adventare Lycogenes; quem ipſe quo vultu exciperet, quibus verbis affaretur, nonnihil cunctatus, tandem in cubiculum ſeceſſit, manuque ad proximam ſellam nixus, cœpit ex compoſito Argenidi loqui. Quippe Lycogenes pauciſſimis familiarium comitatus, iiſque, quò fiduciam ſimularet, exermibus, intraverat Magellam; non conſcientiâ ſuâ, ſed Regis ingenio, & ſuorum ſtudiis, qui circa Regem erant, ſuperbe ſecurus. Vehi quoque curſoriis equis voluerat ad longioris pompæ ſive moleſtiam declinandam, ſive intempeſtivam invidiam. Quidam ex amicis regis, interque eos Timonides, à Meleandro juſſi, tanquam ſpontè ei obviam ire, ab limine arcis ad conclave in quo Rex erat, tumentem deduxere.

Intrat ille, haud vulgari vir ſpecie, quam ingens fiducia augebat; viſoque cum Argenide Meleandro [1] in terram de more ſe demiſit. paulùm inde progreſſus, iteratâ veneratione cunctantes proſequitur. Nec tum quidem Meleander ullo nutu venientem excepit, obliquos in Argenidem vultus, tamquam ſermonis causâ tenens. Sed ut propior Lycogenes intra pauca veſtigia fuit, tum Rex ſubitò porrectiſſimâ fronte in illum aſpiciens, [1] petenti genua dexteram dedit; addidit expetitum veniſſe, & cætera quæ in humanitatis pignus omitti non ſolent. At verò Ly-

1. *In terram de more ſe dimiſit. & petenti genua dexteram dedit.*] Mos apud Siculos invaluit: quod tamen objectum Chryſippo, tanquam indignum Philoſopho; ſed, ut ſupra; ille, alios quidem in capite habere ait, Dionyſium vero Syracuſanum in genibus. Etiam apud Perſas Reges adorari, &c. In ſalutando, homines toto corpore procidere invenimus. Quare Thebanus Iſmenias juſſus Artaxerxem adorare, ne contra decus faceret, prolapſum annulum ſuſtuliſſe, & ita adorantis ſpeciem præbuiſſe dicitur.

 1. Ayuno

rò Lycogenes inter officiosæ demiſſionis verba nihil artis omiſit, quò altorum ſpirituum retinens, nec vilis eſſet Regi, & factioſorum animis, qui multi tunc aderant, fidem faceret adhuc ſe duce contumaciam belli poſſe reſurgere. Excuſavit breviter neceſſitatem, ut dicebat, armorum, ad quam à ſalutis ſuæ inſidiatoribus eſſet adductus. Se verò nec fœdera, nec publicam fidem, expectaturum fuiſſe, niſi ut ab iiſdem hoſtibus apud Regem tutus eſſet. Meleander non modò abolenda odia retulit, ſed & odiorum mentionem. Poſtero die, in fano Palladis, deos teſtes reconciliationis eſſe futuros. In varios deinde ſermones digreſſi ſunt, utroque potiſſimùm lætitiam, & quæ eſt pervicaciſſima ars Aularum, amorem fingente.

Eurymedes jubente Meleandro, Lycogeni ſuorumque præcipuis prandium eo die inſtruxerat; quoſdam præterea vocaverat meliorum partium Optimates, in quibus & Dunalbius fuit, qui quamquam exteræ gentis homo, nulli Siculorum charitate in Regem cedebat. Erat ille in deorum miniſterio præcipuus; ex Sacerdotibus qui purpurâ veſtiuntur, tantamque dignitatem ornaverat ingentibus animi bonis. Strenuus, & par negotiis; Invenire amicitias, & colere optimus; nudis inter ſynceros affectibus. In tantâ fœlicitate naturæ eminebat eruditionis amœnitas, omniumque Muſarum conſortium, quarum nullam factæ illæ ad uſum & negocia virtutes excluſerant. Nec id impunè fuit; Sæpè, ut ſolet, ulciſcente fortunâ in egregio viro virtutis amorem, & ſtudium literarum. Nam & [1] Avunculum olim Regem ſacrorum habuerat, quem ſuos pro merito ſubvecturum, [2] tam ſubito mimo febris eripuit, ut triumphales lucernæ rogi flammas ſpectaverint.

Ab hac

1. *Avunculum regem ſacrorum.*] Leonem XI. qui viginti tantum diebus rexit Pontificatum, unde ſequitur: *Triumphales lucernæ rogi flammas ſpectaverunt*, alluditque ad veterum triumphos & exequias.

2. *Tam ſubito mimo.*] Tam ſubito exitu & cataſtrophe. Allegoricè.

I. *Lega-*

Ab hac ſpe dejectus novoque periculo [1] legatus ad exteros miſſus, penè temporum invidiam ſubiit, quia gens illa ſubitis motibus cœpit ardere; ut difficillimum eſſet in turbulentâ tempeſtate aut diviſis placere, aut ab armatis & ad ſua intentis conſilia exigere, quæ ſani dediſſent. Fortiſſimè tamen ad littus enatavit. Tuncque fortè in Siciliâ erat, cùm iſthæc agerentur; amicitiâ, & conſilio utiliſſimus Regi; Et in ejus amicis eminebat Nicopompus, quem & Eurymedes ad idem provocavit convivium.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Anaximander Ariſtocratiam, & Democratiam Monarchiæ præferendam his probat argumentis: Quod plus vident oculi quam oculus: Quod in diſpenſandis honoribus Reges impetu, non electione ducantur: Quod juventus ad magna audenda magis ſtimuletur: Quod populi ſint ſui juris. Nicopompus hæc argutè ſubvertit: Quod ſub magiſtratu non ſit magis libera plebs: Quod ſæpe invidia populi ignavis faſces deferat: Quod magiſtratus ſint corruptibiles, maxime ſi in parvo ære ſint: Quod ambitus factionum origo ſit.

CUM inter veſcendum multa hilariter referrentur, & occaſione mulſi de apibus mentio eſſet, Juvenis quidam Lycogenis nepos, Anaximander nomine, ſive patruo placiturus, à quo ſciebat regiam poteſtatem oppugnari, ſive jactaturus philoſophiam ſuam, negavit verum eſſe quod de apibus referunt, habere illas Regem: Sed hoc vanæ & facilis antiquitatis eſſe commentum, quæ & [1] canere Cygnos credidit, & formidinis opinione Leones oneravit, qui in Gallos cantantes incidiſſent. Addebat his pleraque ſimilia eſſe, quæ majorum inexplorata authoritas pro veris tradidit famæ. Cæterùm omnia animantia

1. *Legatus ad exteros miſſus.*] Ad Francos; ubi nihil magnæ rei geſſit. Extant aliqua ejus poëmata, ſtylo exarata utique non ignobili.

---

1. C*Anere Cycnos credidit, &c.*] Cantantis Cycni authoritas multa, experientia nulla, quemadmodum & Leonis paveſcentis ad Gallicinium. Etſi dicat Ovidius Metamorphoſ. libro 14.

Carmina jam moriens canit exequialia Cycnus.

mantia ductu naturæ non Regem, aut alieni superbiam imperii, sed libertatem sequi. Cùm hæc ille dixisset, mox à convivis cœpit vulgare agitari argumentum; Ecquod inter homines esset æquissimum imperii genus. Nec dubitavit Anaximander id præferre, quo Populus, aut verò Optimates potiuntur. Cur enim ex unius hominis libidine omnia pendeant; quem si in vitia deflectit, nullus metus aut pudor cohibeat; qui sævitiâ, qui exemplo, altissima reipublicæ vulnera imponat; qui sic denique patriâ civibusque utatur, tanquam sui unius causâ hæc omnia natura produxerit? Quantò verò alacriùs symbola in ærarium conferuntur à populo, cùm illa deinde pecunia sic plurium consilio atque fide collocatur, ut hanc quisque de privatis adhuc suam jure existimet; quàm ubi ex unius Principis nutu in gratiosos ac sæpè indignos improvidâ & crudeli liberalitate effunditur? Quid quòd ad reipublicæ usum se plures aptabunt, ingenia excolent, militiam aut eloquentiam studiosiùs persequentur, denique suis civibus se probabunt; ubi eorum suffragio scient esse parata virtuti præmia, summasque reipublicæ dignitates patêre merentibus; quàm cùm illas unius domûs ac liminis ambitiosa angustia ita dispensat, ut vix unquam ex merito, vel publicæ famæ judicio, probis viris aut laboriosis contingant? Num præterea uni Regi tantum solertiæ, tantum animi superesse, ut possit æquari tot Optimatum ingeniis, qui in liberis urbibus ad publica consilia solent acciri? Illos quidem & idoneâ ætate, & claris virtutibus deligi; tum virtutis æmulatione, & dedecoris metu, utilissima quæque reipublicæ sentire ac facere. Sæpè autem obstrepere adulationem Regibus, sæpè indolem monitoribus non patêre; ac illorum præterea mentes quamvis egregias atque rectas, eo ipso corrumpi, quòd utcunque præclarè se gesserint, nihil est sublimius quo in præmium rapiantur; nec si peccent, ullum tribunal, cui reddant rationem. Nihil denique ajebat suavius libertate,

aut

aut quod magis cum naturâ conveniat. Hac autem populos frui qui legibus ſuis vivunt, qui magiſtratus facere ac premere poſſunt. Nec verò cùm ipſe hæc dicat, ſe oblitum aut quis ipſe ſit, aut ubi terrarum. Scire ſe ſub Rege eſſe Siciliam; & id cuique genus imperii chariſſimum eſſe debere ſub quo eſt genitus. Verùm ut quibus imbecilla valetudo eſt, corpuſcula quidem ſua amare ac tueri eſt neceſſe; ſed & illis præterea licet aliorum contemplari fœlicitatem, qui firmiori habitu abſunt à morbis; Ita ſe regiam dignitatem colere, cui erat naſcendi conditione obnoxius; & populorum tamen libertatem ſuſpicere, qui ſui potentes ſunt. Neque præterea ſe Meleandro injuriam facere; cujus virtutibus ſi ſimiles utique eſſent cæteri Reges, nihil ſe Regibus divinius, aut Regno inter homines utilius crediturum.

Hæc audacter ingerentem Nicopompus non tulit. Vir erat literarum à puero amans. Sed qui ſolis in libris hærere contempſerat. Adoleſcens reliquerat magiſtros; ut in Regum ac Principum Aulis, tanquam in vera & liberali ſcholâ, tyrocinium poneret publicæ lucis. Ita pari ubique Muſarum & negotiorum ſtudio crevit; genere quoque ac moribus ad ejuſmodi cum vitam ferentibus; & multis Principum charus, ac inprimis Meleandro: Cujus tunc, & cæterorum Regum cauſam acturus; Quid faceres, Anaximander, inquit, in populari imperio, qui hîc tantam loquendi ac ſentiendi libertatem uſurpas? Non me hercule tam impunè ſub populo liceret regnum laudare quàm nunc plebis aut Procerum poteſtatem extuliſti; Ut vel inde intelligas, hîc veriſſimam eſſe, illic fucatam libertatem. Nam quòd ad naturam provocas, quæ libertatis amorem animantibus ingenerat; unà perſuaſeris omne genus imperii abdicandum. Neque enim ſub Republicâ minùs quàm ſub Regno, leges ſunt, magiſtratuſque, quibus obtemperes. Quæ omnia eodem modo aut conveniunt, aut abhorrent, à naturæ libertate. Si contineri

ſuâ ſponte intra fines juſtitiæ poſſet genus humanum, tunc in pari omnium pietate non ſupervacua modò, ſed injuſta eſſent imperia, quæ cives jam ſponte æquiſſimos ad inutilem ſervitutem adigerent. Sed cùm ex vitiis mortalium hæc fœlicitas ſperari non poſſit, ea maximè forma regiminis ad naturam accedit, quæ homines vetat extra leges naturæ ipſius, virtutiſque exerrare. Ut non interſit pluresne an pauci imperent, ſed in utro regimine ſanctiùs cives agant. Luſiſti præterea in permiſcendâ populi & optimatum poteſtate, quæ utique diverſiſſima eſt. Tu verò ad fucum & libertatis pompam, populum nominaſti; ad utilitatis verò ſpeciem, retuliſti Optimatum ſolertiam. Atqui ſi reſpublicas intelligis, in quibus ſummum populo jus eſt; quid prudentia illic Procerum poſſit? Cùm ſæpè ad imperitos, atque ignavos, populi levitas [1] deferat faſces, cùm factionibus, invidiâ, impetu, rapiantur vulgi ſtudia; & plerunque fuerit ingens virtutis ſpecimen, ab imperitâ multitudine malè mulctari? Sin illuc te refers, ubi Proceres omnia poſſunt; pudeat iſtiuſmodi ſenatui regnum, Anaximander, poſthabere, & multiplicato numero dominorum, augere ſerviendi vilitatem. Nam pro unico Rege tot heros obtrudis, quot illic homines ſenatum conſtituunt. At ſcilicet maturiùs inter multos, quàm Rege ab uno publica expendentur negocia. Quaſi prudentum ſententiis Reges uti non ſoleant; & iſte quem laudas Optimatum ſenatus ſæpè tranſverſus non agatur, dum quiſque propii commodi ſtudio laborat, vel amore in ſuos, vel in pares invidiâ. Sed enim majoribus præmiis excitata juventutis induſtria (inquis) ad ſtudia & labores propelletur; florebitque illuſtribus reſpublica ingeniis; regna verò tanquam ſtudiis & virtutibus adverſa marcebunt. Quæ autem reſpublica? An illa popularis? In quâ ad ſeditiones,

1. *Deferat faſces.*] Magiſtratus. A faſcibus, qui ante eos per Lictores deferebantur, inſignia & inſtrumenta ſuæ in vitam civium poteſtatis.

1. *In*

tiones, ad furorem, ad captandi populi atque fallendi consilia, aptare se solent improbæ ac factiosæ mentes, adulatione, obsequio, suavitate orandi; in qua denique vix est, ut eximia ingenia, & ambitu accensa, nisi ad publicam perniciem emineant? Sub Optimatibus verò, quid spei laboriosis illis hominibus, quæ amplior sub Rege non pateat? Intra certas (ut nosti) familias atque stirpes, includunt hi Proceres reipublicæ munera atque potentiam; ut generi, non virtuti serventur dignitates, nisi fortè quædam obscuræ, & quæ te à supercilio nobilitatis non eximant. Et hæc præterea munera ad quæ licet pervenire, an putas in alios dividi quàm in istorum potentum clientelas? ne fœliciùs, quàm sub Rege eloquentiam illic, aut virtutis alia studia; sed gratiam, sed amicitias, sed privata obsequia, valere existimes. Pone verò tam regnum, quàm rempublicam, Principum vitiis tanquam affectâ valetudine laborare; utribi faciliora expectes ad publicam sanitatem remedia? Nimirum & Regem & ipsius vitia mors saltem de medio tollet; poteruntque à successoris indole sperari mitiora. At labem corrupti senatus non uniuscujusque mors eluit; sed afflicti semel mores in deteriora semper labuntur, donec publicam salutem suo casu obruerint.

Sic disserente Nicopompo, timuit Lycogenes invidiam, quòd ab suo nepote oppugnaretur jus regium. Nam & hoc inutile suis cœptis facinus erat, qui non delere, sed habere sibi regnum optaret. Aliud commodius visum: quandoquidem ille sermo inciderat, arguere gentium ritum, quæ uni se stirpi in hereditatem permiserant, cæterasque extollere post singulorum obitum Regum in comitia & suffragia euntes. Et hoc quidem Lycogeni placebat argumentum; tum quod sceptro Meleandri imminens id posse se consequi tumultuariâ populi electione sperabat; tum quòd illic erat Dunalbius, sibi protinus ut

credebat assensurus; quia [1] in illo Antistitum collegio summos ad gradus non hereditate, sed suffragiis itur. Sic igitur exorsus turbavit Nicopompum; Dies abeat, inquit, priusquam, Nicopompe, quæ in utramque partem dici possunt, enumeres. Nam quotusquisque Philosophorum non invenit quæ pro Regibus vel Republicâ diceret? Et tecum quidem sentio, unius imperio rem communem meliùs geri; Illud magis in perplexo est, an adigi populum præstet ad unius familiæ servitutem, an jus illi relinquere ex omnibus civibus optimum deligendi. Siquidem in eâ populi libertate, qui regio sanguine nascuntur, impensiùs rectis artibus se dederent, certi non antè in sceptra majorum quàm in virtutes venire se posse propter quas illi majores regnaverunt. Etiam populo gratias quisque Regum haberet, memorque se ab eo subvectum, moderatiùs uteretur creditâ potestate. Nunc verò quasi nata mancipia, si subimus imperium, ne respicimur quidem; sin detrectamus, pro flagitio habetur. Cùm deinde in infantem, in puerum, in imbecillis animi hominem, summam rerum fatorum ludibrium transfert, quid hac luctuosâ successione acerbius? Non expectat mehercule civium improbitas donec ille Rex adoleverit; sed dum simplex & inutilis ætas superbè despicitur, eæ clades publicè eveniunt, quas deinde vix multorum fœlicitas annorum sarciverit. Tunc utique omnes regnant, populum omnes despoliant; ut nec saltem à solis calcatus Regibus contumeliæ solatium habeat ipsam peccantium dignitatem. Quòd si gubernatori navis utcunque præstanti, filium rudem in successionem non sufficimus; ne quos ille servavit, iste evertat; Nec Philosophiæ scholam proximus extincto præceptori, sed sapientiâ simillimus excipit: Cur regnandi unam hanc artem præceptorum plenissimam,

1. *In illo Antistitum collegio.*] In electione summi Pontificis Cardinalium sola suffragia valent, non jus hæreditarium; unde postea: *suffragiis Regem sacrorum renuntiamus.*

nissimam, & ex cujus erratis omnium pernicies pendet, pueris tradimus; qui si hereditatis jure habent, ut regnent, nobis jure eodem ut pereamus relictum est? Huic quidem instituto ignosco; si putamus populos atque urbes gratiâ Regum ipsorum conditas esse. Perdant enim illi quod suum est; ferantque populi illam sortem quam numina dederunt. Sin fatemur hanc tuendis gentibus dignitatem esse repertam; miror majores non cavisse, ne ex illâ pejor interdum calamitas esset, quam quæ ejus beneficio prævertitur. Sed hæc tibi Dunalbi relinquo exequenda; Tu sanctior nobis author comprobabis eligendorum Principum morem, quem & vos [1] in sacris comitiis justissimo ritu servatis.

Dunalbius in publicè obloquendo semper religiosior, eò tamen devenerat, ut assentiri Lycogeni, vel in eum differere cogeretur. Præterea omnium oculos, & maximè Nicopompi, in se videbat esse intentos. Modestè igitur abnuens sibi placere quæ Lycogenes attulerat, tandem omnium pertinaci silentio, sic eum ad dicendum invitantium, in hanc sententiam loquutus est: Scio te Lycogenes, hæc philosophandi magis causâ dixisse, quàm quòd reverâ sic sentias: Nisi id fortè tuæ in nos pietati dedisti, ut quia suffragiis Regem sacrorum renunciamus, author sis eum ritum ubique sanciendi. Sed ne sceptri & sacerdotii jura confundas; Vide quàm diversa utriusque sit ratio. Nobis quidem cùm lex vetustissimæ sanctitatis matrimonia abstulerit, quomodo [2] infulas relinquemus liberis nostris quos tollimus nullos; Multa præterea in sacris sunt, quæ sacerdotes per se peragere, non mandare aliis debent. Si igitur in pueros hoc munus successionis jura devolverent, quò aræ, quò templa, quò divûm illi cultus, qui profanis nec numini initiatis, committi non possunt? Ita quoque

1. *In sacris comitiis.*] In Cardinalium conclavi.

2. *Infulas.*] Dignitatem pontificiam. Metonymice.

1. *Ipsi*

quoque admonemur non divitiis incumbere, aut cæteris mortalium curis; ſed pro domo, pro familiâ, pro poſteris cœlum habere: neque illa noſtra eſſe, ſed numinum, quæ à nobis duntaxat procurata ad heredem non tranſeunt. Sed & uni familiæ ſi hæ ſummi ſacerdotii infulæ donentur, quamdiu putas illam cogitaturam ſe hanc Numinibus magnitudinem debere, neque ſibi, ſed diis, regnare? Vel Reges ac populos tantæ cognationis ſupercilium eſſe laturos? qui nulli nunc ſtirpi, ac penè nec homini, ſed officii ſanctitati, ſeipſos ſine æmulatione aut vilitatis ſuſpicione ſubjiciunt? At in civilibus imperiis quæ opulentiâ viribuſque conſiſtunt; quæ populo quietem præſtare, & contumaciam frangere impiorum armatis legibus debent, multa ſunt quæ ſucceſſionis utilitatem concilient. quorum præcipuum fortè eſt ambitus Optimatum exarmandus, ne in Regni ſpem audeant ipſum Regem violare.

Finge enim in nobilibus & inquietis gentibus, quas cernimus hereditario contineri imperio, hunc quem laudas electionis morem vigere; quid facturos Optimates exiſtimas, nunc quoque vix Regum patientes? Jam hæc illis accederet ſui fiducia, poſſe ſe quoque regno potiri, jam deſpectus in Regem, qui & ex illorum ordine fuiſſet, nec majores liberos relicturus. Aſt ubi fortuna regnandi ſtirpe in unâ conſenuit, Regum præteritorum reverentia adeò vivit in poſteris, ut vel cunæ puerorum in purpuram natorum tacitâ confeſſione ſortis noſtræ nos tangant; nec iis parêre indignemur, quos priuſquam lucem ſubeant, ſcimus naſci ut imperent. Nec dubium grandius quiddam inſinuari illis ingeniis quæ ad regnandum à puero inſtituuntur; ſive natura hoc facit, ſive diſciplinæ rectitudo; aut potiùs deûm cura. Certè enim conſuetudine honorum, qui ipſis habentur, obſtupeſcit ſuperbiæ geſtus ac veluti acies; aliturque imperandi ſortis illa ſecuritas, quæ ut contemni vix poteſt, ita nec in odium venire, quia plerumque accedit comis animus, & cum Optimatibus fami-

familiaritas, nullâ præteritæ humilitatis verecundiâ erubeſcens. Altiora deinde aſſueſcunt cogitare, regnoque, tanquam liberorum ſuorum patrimonio, cum fide incumbere. Qui verò ſuffragiis in hunc verticem rerum humanarum attollitur, nondum primæ immemor ſortis eſt, in quam recidere ſui heredes poſſunt. Itaque à publicorum munerum ſedulitate propiori curâ ſubducitur; ut filio vel proximo cognatorum eos conciliet, quorum eſt regnum dare; aut familiam ſaltem tot opibus expleat, ne deinde ullus ignoret fuiſſe ex eâ qui regnarit. Sic publica ornamenta, publicæ opes, quacunque ratione in privatam degeruntur familiam; & quæ ſplendori, quæ utilitati communi vota majorum deſtinaverant, triſtiſſimo errore in neſcio quos lares profunduntur, eoſque laborant in lucem vindicare. Nec ejuſmodi Reges ſuis modò peccatis Remp. lædunt; ſed & Optimatum erroribus, quos perniciosâ indulgentiâ ideò ſibi devinciunt, ut purpuram cognatis ſuis ſervent, aut largiri immodicè non vetentur; aut denique ne futurum lædant Regem (nam quis ille de tot Optimatibus incertum eſt) injurias in deceſſoris familiam vindicaturum. Jactes nunc licet electionis prudentiam, quæ novas identidem ſtirpes obtrudit malo publico ſaginandas. [1] Ipſi Aquilii diverſo è genere lecti, quàm ſæpè Majeſtatis ſuæ vires his proditas curis fregerunt? Inter hos ille cujus [2] ſanctiones aureas dicunt, ut filio regnum pararet, quo precio ſuffragatores emit? quo deinde ſceptri incommodo cùm ſolvendo non eſſet, publica iis vectigalia conceſſit; quæ primùm pignoris nomine

1. *Ipſi Aquilii diverſo è genere lecti.*] Imperatores ſic dicti ab Aquilis, quas in ſuis geſtant ſtemmatibus. Hoc enim inſigni Jovem adverſus Titanas uſum ferunt, quod Cervos Draconeſque ſternat Aquila, vel certè quod pugnanti Jovi auſpicio fuerit. A Cretenſibus ad Trojanos, demum in Latium ab Ænea mos tranſlatus defluxit; unde Romani Aquilam velut auſpicatiſſimum ſignum habuere.

2. *Sanctiones aureas.*] Imperator Carolus quartus, qui deceſſit Anno ſalutis 1378. Imperii ſui 32. poſtquam Romæ inauguratus eſt, cæſo competitore Gonterio, remenſus eſt in Germaniam Dietamque coëgit, in qua pragmaticam illam tulit ſanctionem, quæ Impe-

ne occupata, mox isti imbecillitate vel errore regnantum in hereditatem verterunt? Multa præterea sunt, ut scitis, sive opera, sive consilia, quæ non statim ac concepta sunt, reipublicæ prosunt; sed expectant maturitatem suam, & instar frugiferarum arborum, legitimo denique tempore edunt baccas. Ex his longioris spei consiliis plerunque solida regnorum salus consistit. Sperni tamen, aut omitti sæpissimè solent ab Rege, qui non patrio, sed comitiorum jure obtinet sceptrum. Quia illis operibus inchoandis labor est ut plurimùm sumptuosus; eoque suis authoribus ingratior, quod non viriditatis, nedum messis, ea ipsis voluptas est, quæ posteris Regibus olim continget. Qui autem erunt hi Reges? liberi, amici, familiares mei? Imò fortè ex ignotis, aut invisis. His ego securitatis, lætitiæ, opulentiæ fundamenta stabiliam, magnis curis, & jacturâ ærarii, quod nunc melius in meos effuderim? Fac me velle; at hi ipsi successores fortè invidiâ suâ inutile meum munus efficient. & opera in spem longioris utilitatis inchoata, vel negligent, vel evertent; quoniam mihi meisque temporibus erit in decus ea instituisse; ipsis autem, ut altoribus tantum, & sapientiæ nostræ custodibus, inglorius sumptus accedet. Hæc neque vano timore, neque tamen præter rerum publicarum perniciem, ejusmodi Regum animos solent ab ingentibus cœptis avertere.

Minori tamen utcunque Reipublicæ incommodo regnare electi Reges possunt, quàm eligi. Nam in vividis gentibus, subtilique & exerto ambitu ferventibus, num quieta fore speres comitia? num largitionum armorumve immunia, ubi multi opibus, genere, animis pares, neque cedere

Imperatoris eligendi continet formam, juxta quam cum ambiret suffragia pro filio, septem Electoribus divisit Imperii dominium, & sic proditas sceptri vires fregit. *Hoc sceptri incommodo* (ut subjicit postea) *cum solvendo non esset, publica iis vectigalia concessit, quæ primum pignoris nomine occupata, mox isti imbecillitate, vel errore regnantum in hæreditatem verterunt.*

1. *Can-*

cedere invicem poterunt, neque omnes regnare? Quid deinde cùm in duos [1] candidatos ſtudia dividuntur, amboque in regnum ſe aſſerunt, ut neſcias uter vitio ſit creatus? quantæ hæ turbæ? quàm ſæpè longiſſimo bello cruentæ? Ut ſileam quòd populus Regem facere jure aſſuetus, ſæpe quoque eum audet amovere injuriâ. Ne vetera nunc curem; [2] cerne Aquilium. Duo regna totidem comitiis non pridem adeptus, paulò pòſt eorumdem hominum pœnitentiâ excidit ſceptris. Ritè inauguratum negavere. Ita ferro, cladibus, vaſtitate terrarum repetendæ res fuerunt hinc in Peranhyleum alterum ex regnis ambientem, hinc in Dereficum jam alteri incubantem, qui pro dapibus quas in menſam Aquilii ipſum ferre oportuit, ferè ſuſtulit & penum & menſam. Hæc verò nonne ſumma diſcrimina exiſtimes, iiſque pejora quibus interdum noſtrorum pueritia Regum funeſta eſt? Nam non nego vel regnantum infantiam, vel tenue ingenium, ineptumque negotiis, ſæpè publicis rebus nocere (quid enim ſic ad hominum commoda exactum ut undequaque ſit utile?) Sed hæc ipſa multò mitiori tempeſtate in nos volvuntur, quàm quæ procellæ ex comitiorum freto exæſtuant.

At nec putes optimum quemque, aut maximè ad regnandum idoneum, per hæc comitia venturum ad purpuram. Quam multæ ſunt factiones! Ut ſæpè qui ſtirpe & poten-

1. *Candidatos.*] Illi ſunt, qui Magiſtratus ambiunt: *οἱ περιαγγέλλοντες τὰς ἀρχὰς οἱ δεξάνδροι*, a toga candida, quæ notabat integritatem, quod ſolus hic color purus eſſet; ſive ut diſcerni poſſent.

2. *Certe Aquilium. Duo regna totidem comitiis adeptus.*] Alterum fuit Boemiæ, alterum Hungariæ, quæ in Comitiis Germaniæ & utriuſque dicti regni in ditionem Imperatoris venerunt. Sed Ferdinando ſe ad Imperium promovente, Bethlemus Gabor, & Palatinus, quaſi ille Ferdinandus nullis legibus, jure nullo ad Aquilas perveniſſet, hæc duo regna concitarunt invaſeruntque; Bethlemus Gabor, Hungariam, accitis ad opem Mahumetanis, Fredericus vero Palatinus Boemiam; & ſic eorumdem hominum pœnitentiâ excidit ſceptris; rite inauguratum negavere, ita ferro & cladibus repetendæ res fuerunt. Ubi nota, hæc accidiſſe cum Joannes Barclajus Argenidi ſuæ coronidem poneret: nam poſtea Ferdinandus Catholicis ſuccinctus copiis juxta Pragas victor rebelles Urbes domuit.

potentiâ præcipuus est, animi bonis deficitur; tanquam verentibus fatis, ne si summam fortunam ac mentem dent homini, deum faciant ex mortali? Non igitur dignissimus utique erit quem Principem comitia dicent, sed aut potentissimus, aut fœlicissimus; quorum utrumque ab arte regnandi abesse multùm potest. Ille viribus suis suffragia aut terrebit aut emet; ille ignaviâ favorem apud eos inveniet qui sperabunt sub tali Principe ipsi regnare. Nam si denique eligentium studia atque vota sic integra fingis, ut in eo quem destinant Regem, solam virtutem respiciant, solerterque inveniant; si præterea candidatorum modestiam & assensum populorum hunc facis, ut præbeant obnoxias cervices sic ad sceptrum provecto; Addas innocentiam novi regis inter recentis fortunæ blandimenta, adeò memorem sui futuram ut nunquam conniveat; Tunc ego ad hanc fœlicitatem proclamabo, diisque charissimas gentes credam quibus illa contigerit. Sed hæc bona sperari non possunt. Reclamant vitia hominum & toties experimenta in contrarium versa; Ut injuriâ accusetur nationum sapientia, quæ dedidere se uni stirpi, ex quâ tranquilliora sint & magis illustria apud se imperia.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Poliarchus acceptis ab Argenide litteris accingit se viæ, sed quo tutissimè in Regiam nulli notus accedat, & ab Argenide absque invidia videri possit, latronis oblato à Timocl. capillitio tegi placet.

IRATISSIMUS Lycogenes erat, destitutam à Dunalbio esse spem suam; quod tamen ne convivæ adverterent, aliquot jocis, quos elegantissimos habebat, rei seriæ gravitatem mutavit; adjuvante Eurymede, cui apud se tot periculosæ Philosophiæ argumenta jactari non placebat. Maximè de Peranhyleo, & Derefico, inter convivas sermo fuit; quorum in Aquilium audaciam Dunalbius modò nota-

notaverat; Et hos quidem dissitarum tumultus gentium, plerique narrare amabant, vel audire. Sed Arsidas inter hæc, jam provecto convivio facilè elapsus, ad Argenidem ivit, breviterque narravit quàm contumax Lycogenes esset in Reges. At illa de temporum injuria breviter questa, codicillos ei tradidit perferendos Poliarcho, quibus sua mandata commiserat. Cumque plurimùm navem, & iter, & secretum, & quicquid ad fugientis securitatem erat, commendavisset; Tibi denique, Arsida, inquit, qui tantum hominem suis inimicis subduces, primum præmium dii, consciusque virtutis animus persolvet; tum Poliarchus aliquando fœlicior; & si cætera abfuerint, à me saltem tuæ benevolentiæ fructum expecta. Ille hilarior Argenidis verbis factus, & cum Archombroto deinde quæ videbantur loquutus, pronâ jam vesperâ ad Timocleæ prædium venit; cui Agrestes comperto errore tunc fortè pridianos tumultus excusabant. Illa sæpiùs cogitans se in leges peccavisse, quàm scrutatoribus abfuisse fortunam, comiter omnes habebat; si quid in posterum opus esset, animos sibi parans. Arsidas eosdem benignè affatus est, omnibusque dilapsis, primâ nocte ad Poliarchum descendit. Is morâ & ægritudine æger, ut venientem conspexit, quid, ait, vobis placet me viventem sepeliri? Eripe me ab hac nocte (Arsida) & vel hostibus permitte. Certum est non diutiùs ferre hunc situm. Ille gnarus quanti gaudii chartam afferret, nihil ad omnes questus; sed literas Argenidis profert, [1] gemmamque, & manum, jubet inspicere. Confestim Poliarchus exultatione plenissimus, Ut valet, Arsida? ut meminit nostri? Neque nomen adjecit; nam & Timoclea audiebat loquentes;

1. *Gemmamque & manum.*] Sigillum & Chirographum. Antiquis annulorum usus fuit, ut in gemma aliquod symbolum vel Imperatorum majorumque imagines insculperent, quo signarent Epistolas. Lentulus avi figuram, Africanus patris effigiem insculpsit annulo, Augustus Sphynges, &c. Plaut. sc. 2. act. 5.
Sub gemmam tuos parentes clistrusos habeo.

 1. *Finxta*

tes; Sed lino deducto, deflexit aliquantùm ne legentis affectus vultuſque notarentur. Perlectâ epiſtolâ, ſecretum Arſidam ad ſe trahere cœpit, illumque conſulere, ſatiſne fidere veſti ignotæ, & aſcito capillamento poſſet, ſicque ad Argenidem ire; an tutiora ſequi præſtaret, & ad navigium Meſſanam proficiſci. Et hunc ſtatim navigare Arſidæ quidem placebat; ſed cunctanter obſtabat Poliarchus avidus videndi Argenidem, & verecundè pro amore ſuo pugnans: Quod ubi Arſidas ſenſit, exoneraturus pudorem amatoris, mutatâ ſententiâ author maximè fuit ad Argenidem eundi. Quid enim facilius quàm poſtera die templum, quod omnibus patebat, intrare? Argenidem de more ſtaturam ad aras, quibus oſculum ponere nec miſerrimi ſupplices vetantur. Obfirmato Poliarchi conſilio, Timocleam advocant; monentque ſub diem Poliarcho eundum ad navem, quæ in Italiam eum ferat (nam ad aulam proficiſcendi conſilium premebant.) Adjecit Poliarchus, nunquam hoſpitii gratiam apud ſe vanam fore; Vitam & quæcunque per eam homines habent, ſemper illi debiturum. Matrona inter preces atque vota lachrymis manans, jam non ut hoſpiti tantùm, ſed propemodum tanquam alumno, omnis curæ, omnis ſolicitudinis affectum impendebat. Multùm erat ad amorem beneficium dediſſe. verebaturque ne jam ſuum Poliarchum inclementior fortuna exciperet. Et tunc quidem flens acquieturum reliquit.

Nocte verò inter vota, & metus, anxiè ductâ, rediit in ſpecum cum Arſidâ, attulitque [1] fruſta panis mero intincta; & ad Græci moris jentaculum adegit adhuc de ſomno [2] faſtidientes. Emiſit deinde paulò ante Auroram cum Gelanoro Poliarchum. Et Gelanorus quidem cum Arſidæ ad uxorem literis, Meſſanam profectus eſt. Nam Meſſanæ

1. *Fruſta panis mero intincta.*] Jentaculum Græcorum, Ita Theocritus.

2. *Faſtidientes.*] Excitatis è ſomno nauſea oritur.

1. *Neceſ-*

Meſſanæ Arſidas habitabat, urbem ſibi à Meleandro creditam regens. Literarum ſenſus erat, ut conjux inſtructum navigium haberet in portu, quo ipſe propediem in Italiam uteretur. Sibi [1] neceſſariam Rhegium viam eſſe; hominem qui has literas ferebat, diligenter apud ſe ſervaret. Se Meſſanæ intra quatriduum fore. Poſtquam ille diſceſſit, jam ſolus Poliarchus Arſidam ſequebatur lentè in equo præeuntem. Pedes erat, vilis amictus; & ſcipione non neceſſario utebatur; manibus quoque ne candore proderentur, dilutâ fuligine, in ſufflavum colorem mutatis.

Pervenerunt in urbem, cùm recluſo jam Palladis fano deæ copiam feciſſet ædituus; necdum frequens populus commodiora ad ſpectandum occupaviſſet. Poliarchus quàm licebat proximè reſedit ab arâ; Arſidas ad Argenidem ivit, docuitque quàm religioſus cultor in templo illam maneret. Obſtupuit virgo, ſimul periculo Poliarchi, & oblatæ lætitiæ ſenſu perculſa; ſigniſque diligenter quæſitis, quibus mutatum agnoſceret, Res, inquit, periculi plena erit, Arſida, ſi Rege atque Lycogene mox ad templum ituris, Poliarchus veſtium furto duntaxat & capillorum celabitur. Ex tot viris, qui Principes circumſtabunt, neminem putas ſenſurum hanc fraudem? Maximè cùm mutuis ſuſpicionibus erecti, & qui Regi, quique Lycogeni ſtudent, vultus omnes, & quicquid inſidias tegere poteſt, ſolertiſſimâ ratione explorent. Venire juberem huc ad arcem; ſed larvam qui in ſtatione ſunt milites fortè excuterent. Pergam potiùs ad Parentem, moneboque, ex quo me voluit Palladi miniſtrare, nunquam nundinarum hunc diem, imæ plebi ad vota negatum: Cùm autem

1. *Neceſſariam Rhegium viam eſſe.*] Extremum agri Bruttii oppidum: inde nomen habet quod ibi Sicilia ab Italia credatur eſſe avulſa. *ῥήγνυμι* enim, id eſt, rumpo. Virg. lib. 3. Æneid.

Hæc loca vi quondam & vaſta convulſa ruina
Diſſiluiſſe ferunt, cum protinus utraque tellus
Una foret.

tem ſanciendæ mox paci, ad ſacra cum Lycogene ſuccedet, templum ſtipatoribus & comitibus plenum, nec capturum populi turbam, nec ſupplicum vilioribus poſſe patêre. Si igitur placet (ne quid de conſuetudine hodie pereat) me ſtatim ad aras proceſſuram, ut qui de plebe volent, ritu ſolito luſtrentur; Vulgi cultu finito, ipſum meliùs publica ſacra procuraturum. Ita metu ſoluta videbo Poliarchum, commodiuſque in incurioſo populo noſtra conſilia latebunt. Probante induſtriam Arſidâ, & ut maturaret monente, puella ad Regem digreditur: Neque is minùs ſententiam laudavit, idoneâ fraude deceptus; Et illa acceleratâ pompâ (vixdum enim [1] horam diei ſecundam religioſi homines Palladi nunciaverant) inter ſtipatores, miniſtraſque, ad templum producta eſt.

Is autem ſacrorum ordo erat, ex quo Argenis ſacerdotio fungebatur. [2] Siculi nundinas ad fori conventus, & mercatum, celebrabant. Tunc Regum edicta vulgari, tunc in ſontes edicta conſtitui. Tempus hoc rebus, ſi quæ ſacræ, ſi quæ publici ritûs, datum. Confluebant in proximas urbes ex vicinis mapalibus atque vicis, qui vel ruſticis opibus abundabant, vel egebant urbanis. Hæc dies conſtituta Palladis ſacris erat, quò frequentior populus videret Argenidem; quæ quacunque per Siciliæ diverſa procederet, habebat in comitatu vates, & ſacerdotum chorum: Majores hoſtiæ, & cætera victimarum genera ſequebantur. Cùm lucebat nonus dies, ſi quod Minervæ templum in proximo erat, illuc deferebatur ſimulachrum cui honores haberi conſueverant; Sin minùs, [3] ex commodiſſimâ æde evocabatur

1. *Horam diei ſecundam religioſi homines Palladi nunciaverant.*] Apulejus lib. 2. in inauguratione Iſidis ſacerdotum: *rebus jam ritè conſummatis inchoatæ lucis ſalutationibus religioſi primam nunciantes horam perſtrepunt.*

2. *Siculi nundinas celebrabant.*] Vide ſupra capite 2. hic deſcribitur ratio cauſaque nundinarum, qualis eſt dirimendi lites, leges promulgandi agreſtibus, ſacris vacandi, commutandi merces. *Nundinæ* dictæ ſunt, quod nono celebrantur die; deducto more à Romanis; vide infra: *Cum lucebat nonus dies, &c.*

3. *Ex commodiſſima æde evocabatur.*] Mos priſcus evocandi deos paſſim apud veteres reperitur, quatenus fiduciariam ſedem,

cabatur qui deus deave habitabat, ut quia duo numina unum templum non capit, ſuo diſceſſu commodaret Palladi fiduciariam ſedem. [1] Fores laureâ redimitæ augebantur lucernis atque vittis. [2] Signum quod ad aram colebatur, acre erat, & deæ ſua arma decentis. Strictum ſupercilium hinc acie oculorum, hinc caſſide ad mediam frontem productâ, pulcherrimè horrebat. Vultus, qui virginis, ſed implacidæ eſſent. [3] Haſtam ex auro, errantibus per metalli fulgorem radiis, quati à dea, ſæpè vulgus aſſeruit. [4] Ægidem quoque in parmâ omnibus coloribus qui ſerpentum ſquamas mutant, pictor expreſſerat. Veſtigium veluti ſtantis ad pugnam, lævo pede ſic porrecto, ut totum ſimulachrum nonnihil obliquaret in latus. Serpentis quoque ſpecie [5] Erichthonius erat ad pedes, ſpiris extremam haſtam cingens. Cæterùm lectas victimas, vittiſque & cætero ritu [6] præterquam molâ, mactatas,

ſedem, id eſt, quam in tutela ſua habebant, hoſpiti Deo commodarent ad tempus; nam plebiſcito confirmatum eſt, ne ulla cella duobus diis dicaretur: tanquam una ædicula duos deos non caperet.

1. *Fores laureâ redimitæ.*] Ita Ovid. 2. Metamorph. in Daphne:

Tu ducibus lætis aderis, non læta triumphum
Vox canet, & longas viſent Capitolia pompas.
Poſtibus auguſtis eadem tutiſſima cuſtos
Ante fores ſtabis mediamque tuebere quercum.

Et Tacit. lib. 3. Annal. *poſtes feſto ornatu, &c.*

2. *Signum quod ad aram.*] Statua Palladis: nam hæc dea quod virilibus exercitiis addicta erat, galea & ſcuto terribilis, haſtam manu geſtabat. Unde Minerva dicitur, quod vim minetur.

3. *Haſtam quati à deâ.*] Ita Sinon apud Virgil. lib. 2. Æneid.

Nec dubiis ea ſigna dedit Tritonia monſtris;
Vix poſitum caſtris ſimulachrum arſere coruſcæ
Luminibus flammæ arrectis, ſalſuſque per artus
Sudor iit: terque ipſa ſolo (mirabile dictu.)
Emicuit, parmamque ferens, haſtàmque trementem.

4. *Ægidem quoque in parmâ.*] Ægis dicitur illa pellis capræ Amaltheæ nutricis infantuli Jovis, qua Jupiter parmam obduxit, quam filiæ ſuæ Minervæ dono dedit. dicta eſt ἀπὸ τῆ αἰγὸς, id eſt, capra. In ægide depictum erat caput Gorgonis anguibus crinitum, quarum ſquammas vivi colores expreſſerant.

5. *Erichthonius erat ad pedes.*] Is ex ſemine Vulcani obluctante Pallade, in terram delapſo genitus, unde & nomen habet ἀπὸ τῆ ἔριδος καὶ χθονὸς, id eſt, à certamine atque humo. Serpentinos habuiſſe pedes fertur, quorum deformitatem ut tegeret, primus curruum morem invenit.

6. *Præterquam molâ.*] Sacerdotis ritus

ctatas, producebant ad vestibulum templi (nam intus mitti sanguinem erat nefas.) Postquam victimis jam subjecta aqua erat, superveniebat Argenis, cultu eximia, qui Principem & Sacerdotem decebat. Miri operis stolam erat induta, quæ per intextas imagines assurgens, Palladem faciebat [1] de cerebro Jovis nasci, & [2] in lite cum Neptuno inventâ oleâ triumphare. Hanc à tergo per multa volumina diffusam, ne vestigia verreret, sex virgines suspendebant. Crines Argenidis religabat purpurea fascia, [3] ramis oleæ impedita. Ex eâdem arbore summo capiti coronam posuerant. Sic ornata, & postquam ad victimas accesserat, imposito velo caput operta, concipiebat solemnes sacrificio preces, [4] molâque devota animalia conspergens, muliebri ictu in earum frontem reclinabat argenteam clavam. Vero mox ferro excipiebant victimas

præ-

tus ultimo observandus, antequam ante aras victima mactaretur; unde paulo infra, *molaque devota animalia conspergens*. Ubi observabis immolandarum hostiarum ritum : sine sale & farre, seu mola non fiebat sacrificium. Hinc adagium, *ne sacrificato sine farina*, apud Alciatum. Et Virgil. Ecloga 8.

Sparge molam.

Hinc *immolare* dicebant.

Imponique suæ videt inter cornua fronti,
Quas voluit fruges.

qui mos à Judæis receptus est apud Mosen, Philonem, & Josephum.

1. *De cerebro Jovis nasci.*] Cum Iupiter quereretur, quod nullos de Junone liberos sibi peperisset, indignatione calens arietavit in Saxum tanto impetu; vel (ut Lucianus) malleum in caput ejus Vulcanus sic incussit, ut cataphracta virago ex ejus cerebro statim exiliret. Præclarum æternæ verbi divini generationis involucrum.

2. *In lite cum Neptuno.*] Fabula est: cum Neptunum inter & Minervam lis esset, de imponendo Athenis nomine, cum uterque plus urbi se contulisse jactaret, coacto deorum cœtu, decretum est, illum impositurum nomen qui quidpiam utilius orbi produceret. Ergo Neptunus concusso solo, phaleratum equum eduxit. Ita Lucanus,

Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes belli feralibus omen:

Minerva vero eduxit oleam, quæ quia pacis symbolum est, equus vero belli, honos denominandæ Urbis Minervæ concessus est, dictaque est ab ejus nomine, Ἀθήνη, id est, sine mamma; nullius enim nutricis lac suxisse Minerva dicitur. Stat. Theb. l. 12.

Lis superum dubiis, donec nova surgeret arbos
Rupibus.

3. *Ramis oleæ impedita.*] Ex supradictis constat oleam sacram esse Palladi, eamque in ejus sacris in usu fuisse.

4. *Mola conspergens muliebri ictu reclinabat argenteam clavam.*] Virg. 12. Æneid.

Dant salsas manibus fruges, & tempora ferro
Summa notant pecudum.

1. *Fata,*

præcincti Sacerdotes; jugulisque suffossis, [1] fata, & deos in extis credebant deprendere. Tum ingressa templum Argenis, thuribulo argenteo præferebat solitos diis vapores; & ad aram admota, demptam suo capiti coronam ad armati signi pedes suppliciter collocabat. Thura tunc, & odores, novo igne refecti; qui dum ex acerra dissipantur, cantu, à proximis virginibus orto, quisquis ex populo sciebat, hoc carmen modulabatur:

[2] O pars, sed potior, tui parentis,
O [3] Tritonia, [4] nulla cui dearum
Maternas teneræ blanditias tulit;
O virgo studiis nata virilibus,
Sacris ipsa tuis ades.
At vos [5] Sicelidum chorus,
Forti plaudite Virgini,
Cantus addite plausibus.
Tu belli decus, [6] axibus severis
Lethum, vim, gemitum, arma, fata, ducis.
Stat dextrâ jaculum; [7] Gorgonis asperæ
Monstris terribilis læva, dat hostibus

Facto

1. *Fata, & deos in extis.*] Extis inspiciendis, quod extispicium dixere. Dido 4. Æneid.

—— pecudumque reclusis
Pectoribus inhians spirantia consulit exta.

Et lib. 15.

Protinus ereptas viventes corpore fibras
Inspiciunt, mentesque deum scrutantur in illis.

2. *O pars, sed potior, tui parentis.*] Dixi Palladem eductam ex Jovis cerebro, est autem cerebrum potior pars.

3. *Tritonia.*] Pallas à Tritone Africæ palude, ubi primum Pallas visa est cataphracta, tempore Ogygis Regis; vel à Tritone amne Bæotiæ; vel quod τρίτη, tertia nata est post Dianam & Apollinem; vel quod è Jovis capite nata sit; Attici enim τριτῶνα caput appellant eam: alii Pallantis & Nymphæ Trithonidis filiam fuisse fabulantur.

4. *Nulla cui dearum, &c.*] Dixi & Palladem sine matre natam.

5. *Sicelidum chorus.*] Siculorum. Sicilia autem nomen sortita est, quasi Secelita, id est, resecta, nempe ab Italia.

6. *Axibus severis.*] Poëta conjungens currui Palladis quadrigarum loco, lethum, vim, gemitum, arma, fata, ad illud primæ Odes lib. 3. Horatii videtur alludere:

Fastidiosus sed timor & minæ
Scandunt eodem quo dominus, neque
Decedet ærata triremi,
Et post equitem sedet atra cura.

7. *Gorgonis asperæ.*] Jam supra laudata parma Minervæ, in qua depictum Medusæ caput.

[1] Facto vivere marmore.
Tu pacis dea, pinguibusque campos
[2] Exornas oleis: & [3] ipsa stamen
Monstras, ipsa colum ducere candidis
Quæ te virginibus cunque vocaverint
Casti thuris odoribus.
[4] Tritonis cupit unda te paludis,
[5] Urbs diis hospita te vocabit Argos,
Et [6] Pandioniis qui colit arcibus.
Sed tu Trinacriæ pronior Insulæ,
Huc vultus meliùs refer.
[7] Adsis Sicaniæ benigna genti,
Servatosque diu tuere Reges.
Nobis, diva, semel cùm bona veneris,
Optamus meritæ sæpiùs, & novas
Læti reddere gratias.
At vos Sicelidum chorus
Forti plaudite Virgini,
Cantus addite plausibus.

Sequebantur omnium vota, quibus palàm incolumitas petebatur Principibus; addebant innoxios cœli haustus, nec fallentem Agricolas humum. Occultis precibus privata familiæ commoda quisque optabat. Tunc verò ad dexterum latus aræ, in altiori sede Argenis quiescens, vitta-

1. *Facto vivere marmore.*] Id est, transformat in lapides more Persei ad aspectum Ægidis.

2. *Exornas oleis.*] Dixi Palladem terræ concussu oleam eduxisse.

3. *Ipsa stamen monstras.*] Doces virgines nere, & telam texere, ô Pallas, quæ lanificii inventrix es.

4. *Tritonis cupit unda te paludis.*] Circa Tritonem paludem, ubi primum visa est Pallas, sacri ludi in honorem deæ celebrabantur.

5. *Urbs diis hospita te vocabit Argos.*] Argos Urbs Græciæ princeps, non longè ab Athenis *Deorum hospita*, dicitur, quod Argonautas excepit aliosque deos, ibique Pallas templum habuit.

6. *Pandioniis qui colit arcibus.*] Athenarum incolas peculiari clientela servabat Pallas. Dicuntur Athenæ *arces Pandioniæ*, à Pandione Rege filio Erichthonii, sive Ericthei.

7. *Adsis Sicaniæ benigna genti.*] Sicilia sic dicta est à Sicano Rege Briarei Cyclopis filio, vel à Sicaniis populis, qui primi hanc insulam incoluisse feruntur.

[1] vittatum manu ramum tenebat, quem undis lustralibus rorantem modico victimæ cruore asperserant, credebantque efficacis esse tutelæ, si fronti orique esset impositus. Stabat in armis circa virginem satellitum duplex ordo, ad eam ituris semitam aperiens quæ vix binos capere posset; ne tumultu, & imperitorum rixis, aut ara aut Argenis pulsaretur. Sic admissi, ad illius pedes prolabebantur, abibantque breviter ramo tacti. Nulli de plebe exclusi; pluresque Argenis quàm Pallas acciebat ad sacrum.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Ubi pervenit in Regiam Poliarch. reclusum Palladis fanum subit. Hunc postquam Arsida docente videt Argenis in veste degenere, & genis alienis, ira simul atque pietate accenditur. Vulgo digesto ad virginis genua Poliarch. accedit, à quibus abire non sustinet. Jam hinc & inde Rex & Lycog. mediam habent hostiam, cum Argenis quasi ad vaticinium furit Rege tot ominibus ægro. Fæcialis longo carmine diras in fœdifragos recitat. Tum Meleander animi curas fraudaturus ludos inspicit.

QUo igitur die Arsidas Poliarchum adduxit, parata erant sacra in veteri templo, quod Magellani habebant Palladi nuncupatum. Et Argenis maturiùs, tanquam dimittendo populo priusquam cum Lycogene Meleander adesset, reverâ ut extra periculum Poliarchum aspiceret, descendit ex arce. Cumque pro foribus templi [1] tactas victimas reliquisset inter decollantium manus, & in deæ limine thuribulum sumpsisset, jam tunc quidem inquieto animi tumultu completa, pervenit ad locum, in quo, Arsidâ docente, sciebat sedere Poliarchum. Hunc verò postquam vidit, in ignobili veste, & genis alienis, miserabilia in se

1. *Vittatum manu ramum tenebat, quem undis lustralibus rorantem, &c.*] Lustrandi morem habes apud Virgil. lib. 6. Æneid.

Spargens rore levi, & ramo fœlicis olivæ.

Ibid.

Ter circumfusa socios circumdedit unda.

1. T*actas victimas.*] Præludebat enim sacerdos mactationi, libando caput victimæ, ut paulo ante dictum est: *Summa notant pecudum.*

 1. *Sponsi*

in se lumina figentem; adeò irâ & pietate accensa est, ut penè sacri ratio amenti excideret. Utcunque tamen perrexit ad aram; ibique in deæ signum intuens, interim dum cæteri solemne carmen celebrant, arcanos gemitus effudit. Testabatur cælestium fidem. Innocentiam suam, candorem, pietatem, tacitâ exprobratione ingerebat scientibus. Nunc si se adjutam vellent, auxilio esse tempus. Si hæc mortalia curant reguntve, cur non virtutibus precium erat? cur nec à se, nec à Poliarcho violati sæviebant? Scire illos quàm non fœdo amore, virginique pudendo, in tanto viro hæsisset. Si per jura naturæ licuisset, optaturum hunc fratrem fuisse. Adeste saltem fugienti, inquit, & si quid durum in utrumque paratis, illo incolumi omnia in meum caput citate. Ab his precibus, quamquam verissimo affectu flagrabant, subito cogitationum æstu aversa est. & nunc sui, nunc [1] sponsi miserebatur. tum in Lycogenem inexpiabilis odii rabies. & quoties occurrebat nec insontem patrem esse, qui tam facilis in Poliarchi annuisset perniciem, ab hac mente refugiens quæ periclitabatur pietatem violare, redibat ad deos, stupensque, & inter mutos dolores attonita, plùs illos suis malis quàm votis exorabat. Fletum tamen in potestate habuit, pudore intempestivos in publico luctus vetante; fortè etiam quia erat calamitatis major moles, quàm ut iret in lachrymas.

Neque tunc minùs ægritudinis aut tumultûs in Poliarcho erat. Relinquendæ dulcissimæ sedes; aufugiendum veluti perduelli. Quàm non generi, quàm non animo conveniebat hæc fortuna! Jam quæ oblectamenta fuerant, lacerabant diductum doloribus pectus. Omnes Argenidis virtutes, omnes dotes, redibant in mentem; etiam quæcunque exigua esse crediderat, tunc augustiori specie, quia erant amittenda, cogitationem imple-

1. *Sponsi miserebatur.*] Poliarchi, cui Argenis suam fidem dederat.

1. *Decan-*

implebant. Inter tot mala, nihil molestius visum, quàm quòd Argenidi doloris causa esset; Nec levior metus repugnantem animum lentè subibat, ne sacramenta amicitiæ inter ipsum & virginem concepta, tempore & absentiâ delerentur; essetque aliquid quod Argenidi charum deberet odisse. Simul in iram versus, cogitabat Siciliam armis repetere: Simul Argenidem in patre aut patriâ lædere verebatur; & iracundia dolori confusa, per varios affectus nunc stupebat, nunc errabat.

Inter hos animi motus, [1] decantata ter carmina publicæ voci finem fecerunt; conseditque Argenis non procul ab arâ, sacrum ramum venientibus protendens. Selenissa, virginumque delectæ, à tergo sedentis constiterant. Eurymedes, atque Eristhenes, longè diversum par, erant ad latera: Ab illis milites ad testudinem templi porrexerant geminum ordinem, definiebantque viam processuris ad virginem. Eurymedes cùm in Argenidis vultu crebros motus notavisset, submissus ad aurem, rogavit ecquid ipsi malè esset. Utitur colloquentis commoditate virgo, ad illum utique vultu converso, quoties nimius dolor exundabat in ora. Vulgo digesto, penè ultimus restabat Poliarchus, qui ad lustralem ramum accederet. Et animus & vestigia deerant processuro: vicissimque à frigente, & penè inutili puellâ, expectabatur. O amantium insana consilia! Tanquam fugitivum gaudium percepturi, ad hanc brevis mutique congressûs audaciam devenerant; Jamque piget irritati doloris, simulque periculi, multò acrius devoturos suam sortem, nisi sic dolere licuisset. Demum miser, [2] nec jam frustra innixus scipioni, promovit ad Argenidem gradus, acciditque ad genua: & tan-

1. *Decantata ter carmina.*] Quia primo constant pari & impari, ideoque perfectissimus est, uti deus entium est principium.

Numero deus impare gaudet, inquit Virg. Eclog. 3. & Therius Smyrneus Platonicus *ternarium numerum omnia esse* dixit. Multa de ternario numero Proclus ad initium Timæi Platonis.

2. *Nec jam frustra innixus scipioni.*] Quia nempe paulo ante dixerat, *scipione non necessario utebatur.*

1. *Memi-*

& tanquam vota conciperet, Vale, inquit, castissima Sacerdos; [1] memineris Palladem tuam abire semper tuam, ô virgo; sed si patieris, [2] non sine patrio fulmine redituram. Intellexit miserrima virgo; nec aliquid ausa referre, tamen mœstis oculis in eum breviter fixis efficaciùs omni voce loquuta est. Sed ab illius pedibus abire non sustinebat Poliarchus; sive illum oblivio sui ceperat in tantæ calamitatis caligine; sive sentiebat poplites erraturos: Cœperatque vereri Selenissa, ne ille intempestivâ morâ fabulam proderet; Cùm Eurymedes hominem ratus ad Argenidis pedes ignarâ rusticitate consistere, virgâ quam dexterâ tenebat grandem ictum procumbentis lateri non sine risu inflixit, jussitque abscedere. Poliarchus inter paucos Eurymedi charus erat, & hanc injuriam non ab odio ullo, sed vestibus suis factam sciebat à nesciente quem cæderet; consurrexitque properè, suo quoque judicio meritò castigatus. At non Argenis tam composito animo ictum aspexerat. ægrè pudore prohibita, ne Eurymedem ab oculis juberet abire; Mox discedentem Poliarchum quà licuit oculis sequuta, opportunè Arsidam in limine templi videt, ut conjici potuit, viam fugienti præeuntem. Quippe ille gratulatus suo Regi, quòd à bello quies esset, simulaverat necessitatem sibi oblatam [3] trajiciendi in Italiam ad socerum: Impetratâ Regis pace, templum Palladis petit, cernitque venientem ab arâ Poliarchum. tum paululum cum eo secedens, monet per infrequentem portam abire ab oppido; Viam quæ Messanam tendit tenere, donec secundo miliari in dumetis quæ occurrunt

1. *Memineris Palladem tuam abire.*] Ænigmaticè Poliarchum intelligit sub habitu Theocrines, quam Meleander Palladem esse crediderat, quod se filiamque suam eripuerat discrimini.

2. *Non sine patrio fulmine.*] Jovis patris fulmen cum Ægide Palladi traditur. Virg. Æneid. lib. 1.

Ipsa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem.

innuit autem hoc ænigmate Poliarchum rediturum à patria cum ingenti exercitu sub habitu Theocrines, uti promiserat.

3. *Trajiciendi in Italiam ad socerum.*] Dixit enim supra Arsidas uxorem se accepisse in Bruttiis.

1. Me-

currunt lateret; se postquam loquutus Argenidi esset, confestim assequuturum.

Interim Meleander ad Argenidem misit, qui popularis sacri solemnia juberet maturari. Tempus enim in multum diei procedere: Dandum sibi & Lycogeni templum esse. Illa apud se non erat, stimulisque quos credebat constantiâ suâ domitos, jam sensim concedebat. Regi tamen renunciari jussit, peracta quæ pertinebant ad populum. Destinata sacrificia, cùm placeret, obire illum posse. Ingens pompa, & pro decôre Meleandri, atque Lycogenis, in regiæ vestibulo stabat, manebatque ad templum prodituros. Ipse Lycogenes in Meleandri thalamo erat, specie officii, varios, ac plerumque non serios, cum Rege sermones instituens. Ubi maturum fuit, Meleander in regio cultu, pallioque purpureo, manu tenens insigne majestatis, ad stipatores processit. Proximus antecedebat Lycogenes, cujus latus de Regis imperio tegebat Archombrotus. Ante hos ibant, quorum magistratus eminebat, aut gratia. Ingens egregiæ juventutis numerus inchoaverat pompam. Ne populum quidem satis viatores arcebant, spectandi avidum, maximeque quà prohibebatur ruentem. Præter regium, assuetumque imperio nomen, ipsa senectus, vultusque lenissimi animi index, & suo fastigio digna majestas, omnes in Meleandrum converterat. Neque tantùm quibus incorrupta in eum fides erat, hoc conspectu movebantur; sed etiam ex inimicis illi quos errasse potiùs diceres, quàm peccasse; ut is dies haud pœnitendus Regi processerit, in quo hos dolor, illos pudor incessit, quòd ad hæc fœdera adigeretur. Ergo Lycogeni Rex jurabit? Ergo ad necessitatem fœderum cum cive descendet? Et hæc publicè? hæc tanquam legitima, populum testem habere? Quid ampliùs externum Principem, parem æmulum, justo bello esse facturum? Quibus autem altior sensus, aut spe vel metu sagacior erat, ulteriùs cogitationem mittebant; Neque verò colendum illum diem,

tan-

tanquam pacem relaturum : ſæviora reſtare ; nec futurum ſtabile quod coactus Rex cum cive pepigiſſet. Nam Principes, quod à ſe injuriâ extortum eſt, aliâ injuriâ ſæpè repetere. Aut itaque Regem, ubi licebit, illius facinoris vindicem fore ; aut ceſſantem iri à Lycogene oppreſſum. Fortè Senex, in aula educatus, interroganti ſodali, quid unquam humanius vidiſſet Regis vultu, ita reſpondit, ut vox ad Regem perveniret, Humaniorem dicerem, commilito, niſi ſibi crudelis illa humanitate eſſet. Cùm hanc vocem [1] Meleander accepiſſet, à fidiſſimo homine miſſam, jam antea perturbatus, & in eos ſermones cogitatione hærens quos de ſucceſſione Regum, heſterno apud Eurymedem convivio, audiverat à Lycogene eſſe jactatos ; [1] ſic offendit in ſaxum quod aliquantulùm eminebat, ut in terram manus affligeret. Subitus ſpectantium clamor terrorem latè dedit. Proximi ad ſublevandum Principem concurrerunt. Qui longiùs ſtabant, ipsâ ignoratione pavidiùs concitabantur ; donec conſtitit fortuitum & levem lapſum eſſe. Ipſe excuſavit riſu caſum : Multùm enim ſe telluri debere, quæ Principem venerata, cùm exurgere non poſſet, eum deduxit ad oſcula. Hanc, ut ſuam, libenter ſe amplecti. Triſte tamen aut lætum ſingulis omen fuit, ut quiſque Lycogeni vel Regi ſtudebat. Nam quid eò portendi, quòd ſtratus Rex ad Lycogenis pedes erat? quòd procubuerat tanquam victima, ipſe ad ſacrificandum paratus? quàm levi momento, quàm ſubitò fuiſſe everſum?

Dum hæc cogitant, jam [2] in aream primi pervenerant, in

1. *Meleander ſic offendit in ſaxum.*] Sext. Jul. Front. Stratag. lib. 1. *Cajus Cæſar cum forte conſcendens navim lapſus eſſet, teneo te terra Mater inquit.* Habes idem factum omen Quinti Curtii lib. 2. in Alexandro Aſiam petente. Ita Titus Livius lib. 5. *Convertentem ſe inter hanc venerationem traditur memoriæ, prolapſum Camillum cecidiſſe, idque omen poſtea eventu rem conjectantibus viſum ad damnationem ipſius Camilli.* Idem etiam contigit Gulielmo Normanorum duci, cognomine *le Conquerant*, ut primum è navi ſua in Angliæ ſolum diſſiluit, quam poſtea ſuæ ditioni mancipavit.

2. *In aream, in qua hoſtiæ.*] Opperiebantur mactandæ ante aras victimæ in atrio templi, quod & arenarium dicebatur.

1. *Redi-*

in qua hostiæ erant [1] redimitæ vittis insignibus, præcinctique ministri expectabant, donec Argenis [2] legitimis verbis ad munera deos vocaret. At illa magis magisque supervenienti dolore incitata, in secreto templi loco, cæteris paulùm jussis abscedere, ita secum loquebatur: Quid tu autem calamitiosa Argenis? quid tu præstantissimo viro malorum omnium causa? quid vidisti; aut in quæ supplicia duras? Poliarchum abire: triumphare Lycogenem? Pati hoc potes? ô regia virgo, ô sceptro destinata! Si te Principem meministi, cur non Poliarchum hîc asseris? si sponsam, quid ille solus fugit? Ecce autem, restabat ad fata [3] ut pro Feciali esses tuo parenti atque Lycogeni firmantibus pacem; ô dii, quam sanxerunt Poliarchi discrimine. Tu deinde quà fronte, non dicam in Poliarchum inspicies, sed loquêris cum absente, sed audebis meminisse virtutum, vultusque, atque verba, ad animum secretâ cogitatione arcessere? At pietas in parentem; at publica regni salus hoc jubet. Quæ autem in patrem impietas si inauspicatum scelus refugero? aut quid mihi cum regno, si mori decrevi? Sed nec timiditate semper regnorum salus constat. Forsitan audaciâ meâ corrigam quæ pater mansuetudine peccavit. Sed quid ages? discrimen nunc appetit, obruetque imparatam. En genitor, en Lycogenes adest. Poscor ad sacra. Si sceleratæ paci abnuo ministrare, quæ verba mihi erunt, quæ publicè ad patrem argumenta?

Sic dicebat; nec jam mœsta, sed concepto furore augustior, graves oculos huc & illuc ferebat; cùm subiere hæc ultima verba abeuntis Poliarchi; meminisset [4] Palladem suam

1. *Redimitæ vittis insignibus.*] Ovid. l. 7. Metam. —— *feriuntque secures*
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis
Sistitur ante aras.
Item, *Vittis præsignis & auro.*

2. *Legitimis verbis.*] Certis & à lege præscriptis quibusdam verbis, quibus sacerdos præibat.

3. *Ut pro Feciali esses.*] Fecialis munus erat bellum indicere, firmare pacem certo quodam ritu, ut infra eodem capite mox dicturus sum.

4. *Palladem suam abesse, & cum fulmine esse*

ſuam abeſſe & cum fulmine poſſe redire. Certè, inquit, abiit mea Pallas. quid fruſtra hîc morer? profanæ ſunt preces; diſtitutum numine templum. Nihil conſultius quàm ut vaticinari me ſimulem, vetarique à deâ, ultrà his ſacris incumbere. Sic effugiam facinus hujus pacis conciliandæ, & ingentibus deinde conſiliis liberiùs vacabo. Cùm illud placuiſſet, ut erat fœliciſſimi ingenii, & tunc maximè concitati, cœpit orationem parare, qualem fatidici habent. Vultus atque oculos, ubi furori indulſiſſet, quem ſuggerebat diſceſſus Poliarchi, ſciebat ſuo ardore mendacium optimè adumbraturos. In his cogitationibus hærentem adiere, qui monerent eam dicandis victimis expectari. Adeſſe enim Regem, & ſilentium per præconem imperatum. Hilarior virgo erat, poſtquam conſilium animo ſederat, cui acquieſceret. Ergo ſe ituram reſpondit; animumque ſimul & greſſus ad deſtinatam fabulam comparavit. Jamque hinc Rex, inde Lycogenes, [1] mediam hoſtiam habebant. Circumfuſi Optimates diverſiſſimas mentes ſub uno componebant ſilentio. Populus cuneos undequaque ſtipaverat; & deſtinatum ſacris ambitum, ægrè appoſiti milites tuebantur. Sed pro monſtro fuit Argenis, ubi primùm à templo egreſſa, variantibus oculis, comiſque per horrorem jactatis, ſua veſtigia turbavit. [2] Furentis ſpecies erat;

poſſe redire.] Poliarchum, qui Pallas creditus eſt. Idemque cum valido milite rediturus, ut ſupra ænigmaticè loquitur, utiturque noviſſimis Poliarchi verbis Argenis.

1. *Mediam hoſtiam habebant.*] Ut in fœderibus. Sic Romulum inter & Tatium; Servium Tullum & Metium Suffetium; Livii lib. 1. de prioribus. Ita Virgil. lib. 8.

Poſt idem inter ſe poſito certamine Reges
Armati Jovis ante aras, pateraſque tenentes
Stabant, & cæſa jungebant fœdera porca.

2. *Furentis ſpecies erat, quæ motus deorum, nondum animo benè conceptos eluctaretur.*] Sic furentem Virgil. 6. Æneid. deſcribit Sibyllam:

——— Non vultus, non color unus,
Non comptæ manſere comæ, ſed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument.

Et paulo poſt,

Et Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum ſi pectore poſſit
Excuſ-

erat, quæ motus deorum, nondum animo bene conceptos, primâ ægritudine eluctaretur. Meleander in primis obriguit; Qui casus, quæ furiæ, quisve deorum filiam sic urgeret. Ea autem aliquantò severius rotatis luminibus orationem exorsa est, non in carmina quidem conditam (nec tam subitò licebat) sed tamen ab humanâ consuetudine in divinos sermones vergentem; ut hanc facilè fuerit Nicopompo, non multis immutatis, in versus sic cogere:

Cur fugis ô, sedesque tuas sanctissima linquis?
En mea Pallas abit: video currumque volantem
Aversamque deam. Proh dira audacia nobis!
[1] *Exilio damnata fugit. Quid thurea flammis*
Dona feram, cæsique greges altaria tingent?
Me mage Diva rape, & volucri per nubila tractu
Siste ferens, queiscunque tibi placet ire sub astris.
Arma tamen quatis minax; procul Ægidis auro
[2] *Hasta incussa sonat: redeunt per inane tumultus;*
Sævaque proscisso [3] *dirùm rubet orbita cœlo.*
Parce istis, ô diva, minis. Neu vindice ferro
Bella para, [4] *patrios neu corripe nubibus ignes.*
Heu furiæ! quò fata cadent? Quid ponere templa
Juvit, & auratis attollere limina saxis,
Si placet hoc audere nefas; si bella movemus
Cœlitibus, Numenque suis prohibemus ab aris?

Post-

Excussisse deum, tanto magis ille fatigat,
Os rabidum fera corda domans.
sic Claudian. de raptu Proserp.
Jam furor humanos nostro de pectore sensus
Expulit, &c.

1. *Exilio damnata fugit.*] Poliarchus reditur Pallas, ad quem suos questus effundit.

2. *Hasta incussa sonat.*] Juxta illud Virgil. 2. Æneid.
Emicuit parmamque ferens hastamque frementem.

3. *Dirùm rubet orbita cœlo.*] Vestigia currus deæ abeuntis. Quod enim sulcus rotæ ignescit, iratæ deæ præsagium malum est.

4. *Patrios neu corripe nubibus ignes.*] Ne extorque nostrum in caput patris tui Jovis fulmina, quæ in nubibus decoquuntur.

Poſtquam his ſimilia vaticinantis vultu profudit, mutata in ejulatus, maximè implevit ſpeciem divino tumultu correptæ. Et in illam quidem omnium oculos ſtupor defixerat: Sed præcipua Meleandri cura erat, revolventis quæ in oraculi modum edita erant; Juſſam Palladem exulare, abeuntem deam minari; denique [1] piaculum eſſe commiſſum. Hæc quò minùs capiebat, eò frigidior animum metus inceſſerat. At Argenis, velut effusâ vi ſpiritûs, qui intra præcordia ad vaticinium ſævierat, omiſſis infulis, quas ademit de capite, ſupplex acceſſit ad patrem, rogavitque ut ſibi abſtinere ab iis ſacris liceret. Pudere enim ſe furoris inaſſueti; nec conſpectum populi tam ſubitò ferre. Hærebat Rex tot ominibus æger, & præter cætera metuens, ne Lycogeni in ſuſpicionem veniret; quaſi hæc monſtra turbandis fœderibus ipſe ex compoſito finxiſſet. Virgo autem inter ſilentium patris elapſa, deducentibus eam aſſuetis cuſtodiæ ſuæ militibus, conceſſit ad regiam. Arſidaſque tanquam officii causâ ſequutus, acceptis ad Poliarchum mandatis, ſtatim arce digreſſus eſt.

Fremitus interim, & mox liberius murmur in territâ plebe. Alii pacem ajebant [2] præſentiſſimo Numine improbatam; alii ad venturas Siciliæ clades referebant prodigium. pergere quidam ad ſacra miniſtros jubebant, & [3] quicquid id erat expiare; Sententiam ferebant promptiſſimè, qui minimè conſulebantur; Sed maxime eminebat vox, Fecialem vocantium. Nam ut Siculis Græcos mores ſua origo tradiderat; ſic vicinia Italiæ inſinuaverat multos ritus; in quibus & [4] Fecialium tota religio. Igitur Melean-

1. *Piaculum eſſe commiſſum.*] Piacularia auſpicia dicebantur, teſte Feſto, quæ triſtia portendebant.

2. *Præſentiſſimo Numine.*] Quod Argenis eluctari videbatur.

3. *Quicquid id erat expiare.*] Sacra ſemel incepta ſine piaculo non differebantur; inde Rex Euander ad Æneam, 8. Æneid.

Interea ſacra hæc, quando huc veniſtis amici,
Annua, quæ differre nefas, celebrate faventes.

4. *Fecialium religio.*] Dicti ſunt à faciendo

Meleander, ſedaturus pugnantium vota; Nihil intereſt, inquit, Palladiſne an Jovis auſpiciis firmentur? de quibus bonâ fide inter viros convênit. Ades Fecialis Siculorum, & legitimos fœderum ritus obi. [1] Fecialis in veſte prætextâ longum carmen recitavit, quo diræ in fœdifragos continebantur. [2] Cæſa inde hoſtia fuit, cujus exta Rex ſimul, & Lycogenes tenuerunt. Ab hoc ſacro intraverunt in templum, [3] aramque & pulvinar tangentes, rurſus fidem obligarunt numinibus. His peractis, ſe ad regiam pompa convertit. Sed nec plauſus populi ſequebatur; nec gratulantibus amicis ſynceri vultus erant. Rex tamen, ut oportuit, animi dolore fraudato, & ad hilaritatis indicia verſus, eo die [4] publicum convivium iniit, ludoſque proximo die inſpexit; in quibus [5] poëta ſoccis egit, retu-

ciendo, quod belli paciſque faciendæ penes eos jus eſſet; neque enim licebat bellum inferre, niſi ex juſta cauſa ſuſceptum declaraſſent, ut ſept. Verrina; *habemus hominem in fecialium manibus educatum, unum præter cæteros in publicis religionibus fœderum ſanctum ac diligentem. Fecialium collegium à Numa Pompilio inſtitutum eſt.*

1. *Fecialis in veſte prætextâ longum carmen recitavit, quo diræ, &c.*] Ita Livius lib. I. *Audi Jupiter, pater patrate, &c. Illis legibus populus Romanus prior non deficit, ſi prior defexit publico conſilio, dolo malo, tu illo die, Iupiter populum Roman. ſic ferito, quanto magis potes polleſque. Hæc ubi dixit porcum ſilice percuſſit.* Carmen autem vocat hoc fœdus jurejurando firmatum Titus Livius lib. I. quæ longo, inquit, effata carmine, &c.

2. *Cæſa inde hoſtia fuit.*] Porca ſcilicet, ut ſupra.

3. *Aramque & pulvinar tangentes.*] *Sic de more*, ut ait Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 2. *litare ſola non poteſt oratio, niſi & is qui deos precatur, etiam aram manibus apprehendat. Fama eſt*, inquit, Livius lib. XXI. *Annibalem, cum perfecto Africo bello ſacrificaret, altaribus admotum tactis ſacris jurejurando adactum ſe hoſtem populo Rom. fore.* Sic de Iarba Virgil. 4. Æneid.

——— *Araſque tenentem*
Audiit Omnipotens.

Et lib. 6.

Talibus orabat dictis araſque tenebat.

Apud eundem Macrob. Varro ait *aras* primum *anſas* dictas, quod neceſſe eſſet eas à ſacrificantibus teneri. Pulvinar autem diis quaſi præſentibus in ſupplicationibus ſternebatur, unde & dicta lectiſternia. Titus Livius lib. 5. *Pulvinar ſuſcipi poteſt, &c.* Cicero Catilin. 3. *ſupplicatio ad omnia pulvinaria decreta eſt.* Horat. lib. I. Ode 37.

Ornare pulvinar deorum.

4. *Publicum convivium.*] Publicæ lætitiæ argumentum, celebrabanturque palam in fœderibus & triumphis. Tacit. 3. Annal. *Fuit inter irritamenta invidiæ domus foro imminens, feſto ornatu, convivium & epulæ.*

5. *Poëta ſoccis egit.*] Ut cothurnus heroïcam tragœdiam notat, ſic & ſoccus comœdiam, in quâ privati plebis mores exhibentur; ut acute à Menandro, Plaut., Cæcilio, Nævio, Licinio, &c.

retulitque facetos de populo jocos. [1] Regia enim & tragica, edi illo tempore non placebat. Per multos hosce dies, utriusque amici, à Rege & Lycogene moniti, non modò abstinuere rixâ; sed & frequentibus mutuisque epulis, securitatis & lætitiæ larvam auxerunt. Nam & Argenis, quæ simulatione morbi jacuerat, in publicum prodiit, postquam Arsidàs literis significavit, se, suumque vectorem, incolumes Italiam tenuisse.

JOAN-

Socco ne ingrediatur Tragœdia, nec Comœdia in cothurnos assurgat, inquit Quintilian. & Claudian. lib. 1. in Eutrop.

Quæ socci superent risus, luctusque cothurni.

1. *Regia enim & tragica.*] Agit enim tragœdia de Heroïbus. Æschylus, Sophocles, Euripides, Andronicus, Accius, Pacuvius, Seneca, &c. in hoc genere primas tenent. Horat. de arte Poëtica,

Omne genus scripti gravitate tragœdia vincit.

1. *Reum*

JOANNIS BARCLAII ARGENIS.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Rex uni Argenidi consilium aperit sibi regiæ dignitatis ultionem in animo esse. Gratulatur Argenis fortissimum consilium patri, & ad Epercten iter adornat. At Selenissa œstro invidiæ perculsa, Timocleæ famæ detrahit.

POLIARCHUM ex Siciliâ exegisse, visa Lycogeni ingens de Meleandro victoria: Quippe acer juvenis, maturusque consilio, sui genii magnitudine regias partes extulerat, & faciliora factiosis scelera erant hoc extincto, vel saltem absente. Mortis enim ipsius opinio diu non constitit; sed sive res suspecta tantùm fuit, sive à consciis edita, non obscurè Arsidas jactabatur, illi cum navigio salutem obtulisse. Et hæc prima Lycogenis in Regem criminatio; cùm per homines subornatos, in populum spargeret, Meleandro fluxam fidem fuisse & Rege indignam. Quippe illius jussu legatos à Poliarcho cæsos, & [1] reum clàm exemptum supplicio; jamque securum in Italiâ, fortè ad paria facinora, præstari. Hæc modestè Lycogenes, & tantùm apud eos, quibus invisus Meleander: Sed clientes licentiùs infamiam Regis urgebant. Novis enim motibus materia quærebatur; Nec deerant qui hæc tumultuandi initia

1. *Reum clàm exemptum.*] Poliarchum notatum perduellionis.

initia ad Meleandrum deferrent. Ille consultò in pristinæ lenitatis specie perseverabat; ut quæ incuriæ imago res antea ejus afflixerat, jam imponeret inimicis. Accendebat ejus animum, præter facinora Lycogenis, periculumque fortunarum, virilis in Argenide constantia: Apud quam cùm quereretur, quòd sacrificium destituisset, fecissetque suspicioni locum, quæsitæ rationis quâ fœdera turbarentur; Si quid hîc (retulit ipsa) peccatum est, justius erit de Numinibus te queri. Stimulos ego nec recusare, domine, potui, nec tenere. Cæterùm plures sunt qui mirentur te iniisse pacem, quàm me Deosque ab eâ refugisse. Ignosce libertati, quam mihi bonitas tua facit: Fortè melius esset inter strenua opera semel perire, quàm tot injuriarum patientes regnare precariò. Rex indole supra muliebrem erectâ permotus, diu pensatæ severitatis consilium exequi statuit; Cui rei conducebat, Epeircten, sive bello, sive fugæ, aptissimam sedem, incolere; in quam pridem, quæ utrique fortunæ conveniebant, dissimulatâ ratione convexerat.

Epeircte in Panormitanorum finibus mons est, aliquot millium ambitum amplexus. Imæ radices abscissis præruptisque rupibus attolluntur; Mox ubi per inaccessas cotes mons in modicum tumorem excrevit, paulatim faciliora latera acclinat, donec ad verticem pervenias, haud modicâ planicie æquatum: in quâ & tumulus commodè eminet, tanquam à naturâ productus in arcem. Illud jugum munitionibus Reges firmaverant: Reliquus montis vertex justo oppido, sparsisque præterea, & amœnis ædificiis incolebatur. Quo latere ad mare mons pertinet, capax omnis navigii portus sese inter saxa insinuaverat, laxo aditu, aquâ præaltâ, & propter montis amplexum, à procellis securâ. Huic portui oppidum tam opportunè imminebat, ut iis invitis à quibus obtinebatur, nec subire naves possent, neque arcta semita teneri, quæ à mari ducebat ad jugum. Quà verò interiora insulæ mons spectat, duobus

bus duntaxat callibus aſcendi tunc poterat, iiſque pari modo impeditis. Ingens quoque levamen Epeircten colentibus, quòd quacunque intermittunt ædificia, uberrimi pecoribus paſtus naſcuntur. Et ut hunc ſitum, beneficium deorum putarent, effecerat copia fontium, & innoxius aër, in quo nulla veneno infeſta animalia vivebant. In limine callis qui ſurgebat à portu; [1] Cereris ſignum, cum ſpiceâ coronâ, & [2] ſerpentum volucri jugo; religionem offerebat intrantibus, ne inſalutato numine progrederentur, vel ſaxum negligerent, quod rudibus litteris deam loqui in hunc modum faciebat:

Si mihi [3] quà curvo Nereus vehit æquora cinctu
Omnis humus fruges, atque omnis mitia debet
Jura locus, [4] vetuique fero nemoralia ritu
Pabula Chaoniis miſeros decerpere ramis:
His ſaltem ô cunctæ meritis concedite gentes,
Sicanio ſim tuta ſolo. Reverentia noſtri
Adſit, & has nullus ſurgat populator ad oras.
[5] Namque mihi hæ ſedes; hæc fatis dedita tellus,
Hæc placet. Exerti tantùm ferat arma coloni
Pingue ſolum, & duro tantùm de vomere vulnus.
Haud injuſta precor. Si quis tamen impia contrà
Signa feret; me me ille gravem, me ſentiat hoſtem.
[6] Ipſa faces; ipſa arma feram; [7] cognataque junget
Mecum

1. *Cereris ſignum, cum ſpiceâ coronâ.*] Quia frumenti inventrix.

2. *Serpentum volucri jugo.*] Sunt enim ſacri Cereri, eo quod nullum magis terreſtre ſit animal, quodque generantur ex corruptione. Ovid.

—— Geminos dea fertilis angues
Curribus admovit frænisque coërcuit iras.

3. *Quà curvo Nereus, &c.*] Per totam terram, quæ cingitur Oceano, pro quo Nereus deus marinus ſumitur.

4. *Vetuique fero nemoralia ritu Pabula Chaoniis miſeros decerpere ramis.*] Senſus eſt, Ceres ego nemoralibus pabulis, id eſt, glandibus vetui, quo minus veſcerentur mortales, ritu fero, hoc eſt, veterum, qui more porcorum glandibus alebantur, quia inveni modum ferendi. Chaoniis ramis, id eſt, glandibus decerptis ex Chaonia ſylva, ſacra Jovi & celebrata columbarum, quercuum oraculis.

5. *Namque mihi hæ ſedes.*] Sicilia ſacra Cereri ob fertilitatem.

6. *Ipſa faces.*] Alludit ad religionem facum, de qua ſupra lib. 1.

7. *Cognataque junget Mecum omnis Natura manus.*] *Cognata* dicitur natura Cereri, quia per cæterorum elementorum conjunctionem mixta producuntur.

Mecum omnis Natura manus. Saturnia proles
[1] *De Jove sum mater;* [2] *fraternos cærula nutus*
Unda timet, [3] *nigroque gener capit omnia mundo.*

Meleander multò antè assueverat illuc divertere, quasi pulchritudinem loci sequutus; venationum quoque simulato amore quas vicina regio ferebat; Fidissimi militum in præsidio erant, &, ne si cœptis fortuna abfuisset, etiam intercideret fuga, vario prætextu, regiarum triremium partem ad stationem applicuit. Captatis quoque temporibus; quicquid olim cumulaverant Reges, in eam arcem delatum est. Vis magna gemmarum: [4] coraliorum multiplices rami, quos ex vicino mari petierant. Exoticam purpuram per aliquot sæcula coactam [5] pinguis murex suo fulgori servaverat. Vasa aurea atque argentea; quorum pauca recenti artificio nitebant: rudia plura, impensiùs in vetustatis reverentiam colebantur. Signatæ pecuniæ ingens modus non erat, per liberalitatem Principis exhausto ærario, quam denique futuri conjectura minuerat.

Rex uni Argenidi consilia aperuit; sibi regiæ dignitatis ultionem in animo esse: Si simul Lycogenes & factiosorum præcipui, variâ negociorum specie cogi possent ad regiam, (jam enim in diversa secesserant) omnibus se judices, & supplicia daturum. Huic rei Epeircten esse idoneam, unde & vicina regio teneretur, & in potestate maria essent. Forsitan, inquit, violenta consilia reliquos frangent, qui meæ clementiæ fiducia peccant. Sin resurgent sæviùs bella, consiliumque eventus destituet; relinquam

1. *De Jove sum mater.*] Ceres filia Saturni, compressa à Jove fratre peperit Proserpinam.

2. *Fraternos cærula, &c.*] Id est, frater Neptunus maria moderatur.

3. *Nigroque gener, &c.*] Pluto raptor Proserpinæ, inferorum Rex.

4. *Coralliorum multiplices rami.*] Frutex est mollis & viridis coloris, dum sub aqua nascitur, bacchas producit candidas; aqua exemptus statim lapidescit, ruboremque contrahit. Nascitur in mari rubro, laudatius in Oceano septentrionali, juxta Orcadas insulas. Conversionem viridis coloris in rubrum fabulantur poëtæ attactu Medusæi capitis esse factam, ut Ovid. Metamorph. lib. 4.

5. *Pinguis murex.*] Piscis, ex cujus sanguine purpura exprimitur.

quam ingratissimum solum, tecumque divitis triremibus imponens navigabo in Africam. [1] Neque enim illic desunt qui fugientem excipiant: Et aut ego tantus natu, aut tu in annis ejusmodi clade indignis, fortunam placabimus. Si ea calamitas incidet, solam Epeircten commendabo Eurymedi: Hanc cum delectâ manu ad extremum propugnet. Interim nobis, (gnata) pœnas dabit Sicilia, gravibus inter ipsos conjuratos odiis lacerata; vulgusque errore discusso, quid illi sint, & quid fuerimus, tristissimâ æstimatione pensabit. Quippe nec in dividendis facinoris præmiis unquam convenient, nec Lycogeni omnes accedent. Multi enim me percelli, non everti, desiderant. Sic inter se commissi, pars ad nos respicient: & reditus noster fortè illorum beneficium erit, quorum scelere pulsi fugerimus. Tu interim, Argenis, in arcem concede; Vereor enim ne bellum improvisò aut accipi aut inferri oporteat. Unum vide, ne in tuam familiaritatem ignotæ fidei mulieres admittas. Satis est, mea gnata, proditione virorum nos lædi.

Ad hæc Argenis, gratulata fortissimum consilium Patri; & hortata novo bello experiri fortunam, adjecit se hactenus cum fide curasse; ne ignoti ingenii mulieribus sua familiaritas pateret. Sed postquam digressi sunt, cogitare acriter cœpit, à qua muliere timendum Rex monstrasset: quæve secum omnino viveret ipsi invisa. Statimque consuluit Selenissam, ignara, illam esse, quæ Timocleam Regi suspectam occultissimâ fraude effecerat. Et tunc quidem callidissima anus, quamquam læta suas artes procedere, perfidiosè apud Argenidem simulavit mirari se, quis ad has curas impulisset Meleandrum. Causa autem cur arcanis consiliis Timocleam petiisset, hæc erat. Argenidem illius officiis in Poliarchum senserat esset captam;

1. *Neque enim illic desunt, &c.*] Scilicet Hianisbe, quæ Annæ conjugis Meleandri soror fuerat, ut infra.

ptam; verebaturque ne jucundissimâ novitatè Matrona veteres amicitias anteiret. Ergo invidiæ curis gravis, ad familiaria in aulis flagitia & odia se convertit. Nihil tamen apertè in Timocleam loquuta est. Ars enim & causa perierat, si deprehenderet Argenis fraudis ingenium. Sciebatque præterea, se mulieri graviorem hostem fore, si eam odisse non sciretur. Varia itaque ingerebat, quibus consultissimum esse probaret, ut Argenis beneficium in eam aut omitteret, aut differret. Visne, inquiebat, scire Timocleam hæc præmia esse occultati Poliarchi? visne secretæ inter te & illum fidei pignora in plures emanare? Solertiùs [1] mecastor feceris, si tanquam tuopte ingenio illi mediocriter favebis; ut dari, non referri beneficium credat. Sit verò suæ domi. Non careret suspicione, illa tuæ familiæ accessio. Finge enim (quod & Superi faxint) nunquam in vulgus periculosè emanaturum, ab ipsa Poliarchum esse servatum. At quid iste hospes Archombrotus? Scit quantùm de eo sit merita; & præmia tam subitò scilicet à te solvi non sentiet?

His, & pluribus, sibi veriùs quàm alumnæ cavebat Selenissa; rata actum de gratiæ quo eminebat fastigio, si præter se alia esset cui nihil sileretur. Sed tam commodè, tantoque circuitu peccabat, ut videretur unam Argenidem curare: Assiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratiosi prætextu juvandi aut monendi, satiant invidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt, ut maligna deinde inserentibus sit pronior fides. Ergo & Selenissa suspiciones secretò ornaverat, quæ in Timocleam Regi allapsæ sunt; Hanc olim favisse Lycogeni & adhuc incertam fide esse; tamen ab incautâ Argenide amari. Rursusque apud Argenidem ejusdem matronæ laudes, & merita, miscebat imagine periculi, quod in eâ subvehendâ ti-

1. *Mecastor.*] Supple, adjuvet. Proprium fœminarum jusjurandum, quo Argenis hic, ut supra Timoclea, utitur.

dâ timendum videbatur. Et quoniam partim vera monebat, effectum est, ut vix meliùs ab Argenide Timocleæ esset; nisi quòd interdum, ut solebat, venienti, familiariùs se præbebat, augebatque recedentem aliquot donis, liberalitatis occasione utique semper aptè quæsitâ.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Post profectam cum Ibburrane Argenidem, Meleander quoque Epeircten ex constituto proficiscitur. Eò dum se confert, equis in lacum demersis, ingens vitæ periculum adit. Sed Archombr. accepta pone Regis veste periclitantem è lacu detrahit. Regis aurigam vultu horrenti ad ripam tendentem Eristhenes, tanquam Regem vindicaturus, improviso ictu excipit: quod consultioribus minime placuit. De regni negotiis, & revocando Poliarcho Rex concilium cogit.

INTER hos dies Argenis, ut erat imperatum, comitante Ibburrane, qui tunc fortè negociorum causâ in regiâ erat, Epeircten profecta est. Nec multò post Meleander, cùm in idem oppidum se conferret, ingens vitæ periculum adivit, sive suorum fraude, sive fatorum consilio, gratiam & favorem Archombroto quærentium. Lacus erat passuum non plùs mille in ambitu; placidis quidem & facilibus ripis, sed aquâ deinde præaltâ, & instabili fundo. Ad illum Regis auriga declinavit tanquam viâ magis apricâ ducturus. Frequentia curruum, qui illic quotidie agebantur, multis orbitis notabilis, ne quid timeretur, effecerat, cùm ecce Regis equi seu sponte consternati, seu culicum palustrium stimulis acti, aut denique proditione ductoris, quassatis altè jubis, & periculosè arrecti, viam in lacum præcipitant; omnibus quidem qui in comitatu erant pavidissimâ vociferatione certantibus: sed pauci ferebant auxilium; sive intempestivo metu sibi cavebant, sive subiti atrocitas periculi vires torpentibus eripuit. Inter illos qui ruentem per devia currum cum fide sequebantur, nemo Archombroti celeritatem æquavit. Nunc aurigam ille monere, ut acriùs equis obsisteret,

ſteret, nunc Regem ut ab curru in aquas deſiliret, nondum hominis menſuram æquantes. Ferebatur interim currus, primaſque jam rotas altior aqua ſuppreſſerat. Tum verò Archombrotus virile facinus auſus, quia impeditus fluctibus equus tardius eum vehebat, ſe in lacum pedes miſit; Ad vicinum deinde currum præcipitans, volentem Meleandrum arreptâ ponè veſte tam maturè detraxit; ut eodem fermè momento lacus ſubitâ voragine deſidens, totos cum vehiculo equos abſorpſerit. Archombrotum Regis pondus in ſe è curru collabentis afflixerat; tum ex pingui argillâ lubricum fundum, & ipſius aquæ inſtabilis moles quæ perveniebat ad humeros. Nec minus Rex laborabat ſua veſtigia obfirmare. Ita luctantibus ſimillimi inter ſe invicem hærebant; cùm jam propè cedentes incumbentibus undis celerrimi amicorum eripiunt.

Ubi ad ripam Meleander pervenit; tanti quod evaſerat periculi horridior imago, tum ſuo, tum ſuorum animo inſedit. Illud præcipuè horrorem augebat, quod imperitus natandi certiſſimè periiſſet, niſi Archombrotus contemptâ ſalute veluti in ſe avertiſſet periculum; quem ubi & natandi rudem eſſe compertum eſt, cœpere utique omnes impenſiùs mirari hunc in Regis diſcrimine adeò vilem ſibi fuiſſe, juvenem, externum, non beneficio, non lege obligatum; cùm tot, proh pudor! gentiles & obnoxii ceſſaſſent. Præcipuè Regem, ut debuit, hoc beneficium permovit. Cupidè illum amplexus erubeſcentem ad ſuas laudes tenebat; & jam antea tantâ indole ad amandum compulſus, gaudebat hoc caſu poteſtatem eſſe factam eum ſibi intimâ, nec invidioſâ familiaritate jungendi. Interim Regis auriga elapſus fluctibus vultu horrenti ad ripam tendebat, cùm Eriſthenes diu ante verbis in eum bacchatus, gladium ſtrinxit, & tanquam Regis periculum vindicaturus, improviſo omnibus ictu excipit infœlicem. Confoſſus ille ruit in aquas, magno quidem juventutis, quæ aderat, plauſu. At non illa conſultioribus placuerunt. Si non

non enim hæc aurigæ culpâ contigerant, cur miser tam cruentè mulctabatur? Sin noxam meruerat, cur non habitâ quæstione, non editis consciis, facili morte eripiebatur suppliciis? An unus denique Eristhenes Regem amabat, tam properæ ultionis minister? Lapsi inde animi, ut auriga crederetur factione Lycogenis emptus Regis vitam hoc facinore petiisse, & quoniam sceleri fata obstiterant, ne conjurationem prodere cogeretur, ab Eristhene Lycogenis amico esse sublatum. Sed Eristhenis potentia, nondumque maturum ad ultionem tempus, quamvis invitum Meleandrum ad dissimulandum coëgit; vultu quidem sic placido, ut nec se Eristhenes senserit esse suspectum.

Ubi Epeircten perventum est, frequens Optimatibus oppidum fuit, de Regis salute gratantibus, Meleandro tegente quid animi sibi esset, & ad omnem hilaritatem se cogente. Erant in primis Lycogeni amici Oloodemus, & Eristhenes, per hunc ad ingentis potentiæ gradum subvecti. Nam Eristheni summam ærarii Meleander crediderat; certus se has vires hosti conferre; sed ita tempora, & quam inviterat simulatio, ferebant. Oloodemus, [1] quicquid ad Pachynum promontorium jacet regendum acceperat. Hi facinus inter se partiti, diversa procurabant; & cum Lycogene Oloodemus corrumpendæ Siciliæ à Regiâ aberat; Eristhenes muneris sui specie incumbebat Regis consiliis. In his tribus summam hostilium virium esse constabat. Rex quamquam consilii jam certus, tamen quid Cleobulo sententiæ esset, scire expetiit. Eurymedis quoque consilio plurimùm utebatur; Et Archombroti summa gratia erat. His tribus secretò convocatis Meleander Argenidem secum habens, ita primùm locutus est, ut non ostenderet suum sensum, ne præjudicio illo periret, libertas sentire timentium Regi contraria, aut se frustra dissuadere credentium. In quo rerum articulo Sicilia esset ostendit;

1. *Quicquid ad Pachynum promontorium.*] Quod Mauritaniam respicit.

1. *Reli-*

dit; importuniorem illam pacem priſtino bello; Hæc ſe pridem auguratum Epeirĉten, in qua tunc arce erant, muniiſſe; ſcire ſe, ex paucis capitibus momenta tam atrocis ſeditionis pendêre. Jam rogare quid authores ſibi eſſent. Nemo in tantis rebus audebat loqui prior, donec in ætatis reverentiam, expertæque prudentiæ, Rex Cleobulum dicere juſſit: Et ille, Strenuè, inquit, agendum eſt, ô Rex; aut expectandum tanquam velatis capitibus maturum exitium. Mediocris virtus pro vitio tibi erit. Nec aut famam, aut deos, ſi te de iſtis hoſtibus ulciſcêris, lædere puta. Nam & primus Lycogenes peccavit in fœdera; & ipſius ſupplicio qui te contemnunt, vel odere, mutabuntur. Scimus ſolicitatas urbes, deſcriptos milites penè ſub ſignis eſſe. Quid moraris? An donec nihil ampliùs in Sicilia ſyncerum ſit? Timeſne turbare adhuc præcoces illorum apparatus; aut [1] religiosè expectas, donec ferrum jubearis recipere? Eriſthenem hîc habes; Lycogenem, & Oloodemum, tanquam ad conſilium in re ſubitò oblatâ, accerſe. Si venient, confeſtim majeſtatis damnatos conficias. Sin abnuent; hos tu verò contumaces, nec dum omnia inſtructos, juſto celerique bello perſequere. His Cleobuli verbis adjecit Eurymedes, ſpondere ſe, peditum ſex milia, equiteſque quingentos, in fide & poteſtate fore. In prætorianis partim hos eſſe, partim in Epeirĉtes præſidio. Alios Panormi, & in arce [2] Epipolis diſtributos. Tantillam veteranorum manum tyronibus poſſe præſtare, quoſcunque delegiſſet Lycogenes. Et ubi regia vexilla fulciſſent, haud dubiè multos ſe melioribus partibus applicituros.

Inter

1. *Religiosè expectas, donec ferrum jubearis recipere.*] Alludit ad gladiatores, quibus ex orcheſtra conclamabatur, ferrum recipe; & ad homines, qui eligebantur in victimas mortuis immolandas, ut eſt apud Homerum in Patrocli funere, & apud Virg. in Palladis exſequiis. Religiosè autem miſeræ victimæ debebant expectare ferrum, nec fugere, ne ſacri turbarent ordinem. Alludit etiam ad victimas homines immolatos Diis Deabuſque, ut Saturno & Dianæ Tauricæ, & in Gallia Mercurio.

2. *Epipolis.*] Juxta Syracuſas.

1. *Igna-*

Inter hæc, Archombrotus, illatâ armorum mentione hilarior, ratuſque locum eſſe, aliquid pro Poliarcho audendi: Ego, inquit, & externus, & juvenis, de ſummâ rerum non diſputo. Sed ſi bellum vobis placet, cur auxilia veſtra reſpuitis? cur ante diſcrimen frangitis vires? Poliarchum Lycogenis invidiâ pulſum, adhuc hodie nemo eſt militum, qui non optet reſtitui. Præterquam quòd bellicis artibus valet, timendumque eſt hoſtibus nomen, ſcitote illius reditu conſpectuque, tanquam ſalutis auſpicio, promptiores ad omnia exercitus fore. Equidem quærendum cenſeo, excuſataque temporum neceſſitate, quæ illum hinc abegit, ad novam lauream invitandum.

Hæc fidenter pro Poliarcho orantem Argenis intuebatur, eò potiſſimùm læta, quòd Rex illum avidè audiebat. Itaque ne quis tam liquida & prolixa omina turbaret, ipſa adjecit, in eâdem qua Poliarchus causâ, Arſidam eſſe; quem omnes ferunt, inquit, in Italiâ moras trahere, tanquam ſolum exilii causâ vertiſſet. Nec aliud ipſi crimen, quàm abvexiſſe Poliarchum. De Arſidæ fide, ô Rex, non dubitas; & fortaſſe de nobis iſto facinore, quàm de Poliarcho plùs meruit. Quòd ſi tamen deliquit, hunc donari mihi peto; licèt quamdiu Poliarchus in damnatis aut inviſis fuerit, non poſſit abſolvi. Argenide in defenſionem Arſidæ, quia cum ſalute Poliarchi cohærebat, erectâ, omnes in virginis gratiam eadem cum ambitu ſenſerunt.

Tum Rex; Diis, inquit, res noſtras curæ eſſe, vel ideò intellexi, quòd mirabili animorum conſenſu, quæ apud me conſtitueram, eadem ut facerem ſuaſiſtis. Sit igitur auſpicibus diis ratum in Lycogenem bellum; ſi abſque tumultu capi, & perduellionum ſupplicio tolli non poterit. Poliarchum autem, & Arſidam, pridem meo ſuffragio abſolvi; Reſtat quærere, qua ratione utrumque reconciliemus domum. Omnibus viſum, notæ fidei aliquem cum muneribus ad Poliarchum mitti debere, eumque orari ut cùm primùm cœptæ erunt in Lycogenem turbæ, remigret

gret in Insulam. Sic constitutis rebus consilium Rex dimisit, omnibus, quæ sciebant, senserantve, diligenter premere jussis. Sed Argenis de amantium more semper immodicè exultans, aut mœsta, objectâ præter spem lætitiâ apertè fruebatur; Ignarusque rei pater; Accipio, filia, inquit, omen: Ex quo in hæc mala incidimus, nunc te primùm hilarem, & porrectæ frontis cerno.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Archombrotus impotenti Argenidis amore torquetur. At Lycogenes nulla non arte nititur plebem demerere. Eum Hyperiphaniis occulte uti, fama est. Qui sint isti Hyperiphanii, & istius sectæ quis author, Archombroto Ibburranes edisserit.

VESPERA appetebat, & in hortum regium Archombrotus, ut plerumque solebat, intravit. Illic cùm solus inter arborum spatia erraret, in noctis memoriam incidit, quâ Timocleæ hospitio cum Poliarcho erat usus. Inter cætera subiit animum, frontis vocisque mutatio, quæ illic Poliarchum de Argenide interrogatum confudit; Id enim Archombrotus in amoris indicium cùm traxisset, deinde exciderat supervenientium rerum mole, eò faciliùs quòd non amorem mutuum, sed juvenilem in Poliarcho insaniam esse conjecerat. Tunc verò diligentiùs omnia revolvebat: bis ad Argenidis nomen Poliarchum obstupuisse: bis de virginis ætate & moribus rogatum, respondisse strictim tantùm, & ut scires incompositi ad hoc nomen animi esse. In illius rei memoriâ hærenti, succurrit, Argenidem, dum Arsidam apud patrem tueretur, inter seria verba & preces, totam arsisse. Facinus autem Arsidæ ad rem Poliarchi pertinebat. His utrinque pensatis, secretæ inter illos necessitudinis facta est Archombroto suspicio. Occurrerunt ilicet cogitanti, virtutes Poliarchi, & quicquid hunc ad spem tantam subvehere potuerat, aut solicitare Argenidem. Certè quòd illius genus lateret,

teret, aliquid eximium posse subesse. Neque enim, inquiebat, solus sum, cujus genus, aut fortunæ, ex illâ quam subii dissimulationis larvâ æstimari non debeant. Sed dum Argenidis speciem, fortunamque, ad animum revocat suum, fœlicemque hoc amore Poliarchum tacitâ gratulatione ingeminat, ea ipsa laudare incipit & mirari, quæ antea intactus aspexerat. Nam quid Argenide venustius esse? cui unquam ad tantum habitum, tantosque parentes, tot virtutes accessisse? Si non generis prærogativa esset, sed ex Siciliæ virginibus delectus haberetur, neminem ante Argenidem ad regnum asciscendam. Sapientiam, modestiam, verba, suo sexui præstare; speciem supra mortalem esse. Post hæc ad se redibat Archombrotus, nec indignam tantâ spe nobilitatem suam, haud dubium novis ignibus alimentum, reputabat. Et id primò non quasi amaturus; sed tantùm veluti ociosa, nec imparia tamen vota. Capi inde paulatim, & oblectatione jam anxiâ ad earum rerum imagines teneri; [1] ignarus, si victor & liber esse vellet, fortitudine opus esse in hæc ipsa amandi initia. Quantùm charior fiebat Argenis, tantùm de amicitiâ decedebat, quæ illum Poliarcho conjunxerat, primùm invidiâ, mox æmulationis malo grassante. Ita æger, & ad animi captivitatem adactus, horto digreditur, quem paulò antè fœlix solutusque intraverat. Accessio mali fuit, quòd ad solatium in eâ tempestate solitudinem quærens, solus cœnavit. Nam cùm tacitus secretusque, non aliud quàm amorem audiret, paulatim, illis curis se permisit, quæ intra paucissimos dies efflictim amantem nondum expertis malis urserunt.

Dum hæc apud Regem aguntur, non solutiori curâ cum suis Lycogenes meditatum facinus adornat. Is ad præcipua oppida non uno prætextu divertens, magistra-

tus

1. *Ignarus, si victor & liber esse vellet, fortitudine opus esse in hæc ipsa amandi initia.*] Ita Ovid. de remedio amoris, lib. 1.

Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

I 1. *Caput*

tus exhibito convivio hilariores monebat, ne publicam libertatem ſinerent prodi. Peſſimis conſiliis infeſtari Siciliam; meminiſſent ſe in regno, non ſub tyrannide eſſe: Nec in Regem quicquam addebat, niſi ita perplexè, ut id poſſet vel Meleandro excuſare. Cùm his verbis incitatos videbat, quaſi familiariùs agens, imperfectum aliquid inter ſuſpiria, vel publicè, vel præcipuis in aurem, loquebatur; ut piâ ſolicitudine plura timere videretur, quàm quæ auderet evulgare. Inde non pauci, in eum ut patriæ columen aſpicere, curâque ſubtriſti Meleandrum faſtidire: Cùm præſertim jactaretur in populo, nunc contemptis popularibus ad publica negocia acciri peregrinos, nunc tributa & portoria augeri: cædes denique imminere à Principe ſuperioribus bellis infeſto. Præter has artes, ſacrificuli pretio empti haud parum valuere. Ominibus & auſpiciis ementitis omnia in religionem vertebant. Seu publicè, ſeu privatim mactata hoſtia erat, effictis prodigiis ſpectantes terrebantur; nunc [1] caput deeſſe jecinori; nunc turbato ordine, fibras emicare extra ſedem; ſemperque nova fata inſtare, & meliora præteritis: Nihil autem quod tunc fieret diis placere. Contigerunt præter has larvas, non falſa, aut fucata prodigia, quibus affimabantur proximæ clades. Nam & [2] de cœlo lapidatum eſt; & alicubi [3] gemini ſoles micuerant. Sed pauca hæc monſtra fictis

1. *Caput deeſſe jecinori, &c.*] Nullum diſcrimen vehementius fuit, quam ſi caput jecinoris, vel ipſum jecur in extis defuiſſet; niſi in ſollicitudine & metu, quia curas tunc perimere putaverunt. Quo menſe Claudius Cæſar veneno interemptus fuit ſacrificanti, jecinoris caput defuiſſe conſtat. Quod & Caio principi eveniſſe memorant. Hæc exta peſtifera dicta ſunt. Livius lib. 8. c. 9. *Decio caput jecinoris à familiari parte cæſum Aruſpex dicitur oſtendiſſe, &c.*

2. *De cœlo lapidatum eſt.*] Plin. Iun. lib. 2. *Celebrant Græci Anaxagoram Clazomenium, Olymp. 78. 2. anno prædixiſſe cœleſtium litterarum ſcientiâ, quibus diebus ſaxum caſurum eſſet è Sole, idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Ægos flumen, qui lapis etiam nunc oſtenditur colore aduſto.* Tit. Liv. l. 7. *Prodigium extemplo dedicationem ſecutum ſimile vetuſto montis Albani prodigio, namque & lapidibus pluit.*

3. *Gemini Soles.*] *Gemini, alias trini ſoles ab antiquis ſæpius viſi ſunt, Spurio, Q. Mutio; Q. Martio, Marc. Portio; M. Antonio, P. Dolabella; M. Lepido, L. Planco Coſſ. & noſtra ætas vidit, D. Claudio principe*, inquit idem Plinius, lib. 2. nat. hiſt.

1. *Demeri*

fictis innumeris fidem fecerunt: ut homines omnia temerè crederent, timerentque. quem miserorum statum quidam Poëta, & ipse publicæ insaniæ non expers, descripsit.

Parcite Cœlicolæ; Quid [1] demere vincula rebus
Heu placet, & miseras [2] monstris evertere terras?
Nunc cœlo informis facies, nunc aëra fœdi
Incæstant [3] Manes. Livent per inane Cometæ,
Et nec friget hiems, [4] vector nec floribus halat
Phryxæus, [5] posuitque suos canis æstifer ignes.
[6] Qualiter ignoto cum Sol novus aëre gyrum
Per modò nascentis cunabula duceret Orbis,
Expers sæpe viæ, sæpe alti pondere currûs
Erravit dubius, totumque immiscuit annum.
Cernis anhelanti quam [7] nigra volumina tollat
Ætna jugo? cernis quantâ vehat æquora mole
Auster, & in nostras spumantia degerat oras?
[8] Ceu quondam Ausonio cum dissociata recessit
Littore, frangentes exhorruit Insula nimbos.

Magna

1. *Demere vincula rebus.*] Aureum illum nexum, qui omnem naturam conjungit, Homerus *auream mundi catenam* appellat, cingulum Veneris, seu vinculum naturæ, & symbolum.

2. *Monstris.*] Prodigiis cœlestibus & metæoris insuetis.

3. *Manes.*] Dæmones, qui aëra inæstant, inter Numina reputabantur.

4. *Vector nec floribus halat Pryxæus.*] Vernum tempus nondum advenit: Est enim *vector Phryxæus* aries ille ipse, qui Phryxum per Hellespontum vexit in Colchidem, ubi Jovi immolatus est, vellere in campo Martis appenso; postmodum à Jove in Zodaici signum constitutus aries, quem sol ingrediens 4. idus Martias Æquinoctium vernum efficit.

5. *Posuitque canis æstifer ignes.*] Æstas suis caloribus excidit. Canis enim est sydus cœleste oriens 18. Augusti; hi dies caniculares dicti, cum in medio cœli contra 'cum Sole conjunctus æstum duplicat, unde & nomen invenit, quod nimio calore mordere videatur.

6. *Qualiter ignoto cùm Sol, &c.*] Non secus ac Sol, cum in exordiis mundi cursus expers tempestatem immiscuit.

7. *Nigra volumina.*] Flammarum ac fumi globos. Ætna enim mons Siciliæ flammivomus.

8. *Ceu quondam. Ausonio cùm dissociata recessit Littore.*] Quemadmodum Sicilia, quæ olim cum Italia juncta, ab eadem facto terræ motu divisa est, & ex peninsula, insula facta. Dicitur *Ausonium littus* à filio Ulyssis & Calipsûs Ausonio, qui quondam ibi regnavit. Virg. lib. 3. Æneid.

Hæc loca vi quondam & vasta convulsa ruina
Dissiluisse ferunt, cum protinus utraque tellus
Una foret. ——

Magna quidem portenta Deûm; Tamen omnia suprà
Sævit corde pavor. Vates sibi quisque malorum
Et clades, & tela videt, pœnasque futuri
Præcipit. O sive hæc nobis insania crevit,
Seu superi jussêre nefas; quid longa moramur
Supplicia? Arma, viri. Sævo cadat hostia cœlo
Quæ meruit. Liceat [1] *lustralia mittere tela,*
Et satiare deos, & morte reposcere vitam.

Inter hæc ad Regem est relatum, intercedere Hyperephaniis cum Lycogene arcana consilia; verebanturque nonnulli, ne eorum usurus viribus propediem [2] à patriis sacris abiret. Fortè cùm talia jactarentur, Archombrotus cum Ibburrane erat, cui jam aliquo usu, commendatione maximè Regis cœperat familiaris esse. Ambo in regiâ porticu spatiabantur, novusque in Siculis rebus Archombrotus, cùm aliquoties Hyperephanios audisset nominari, rogavit quod discrimen inter illos cæterosque Siciliæ incolas esset; cur nomina, cur studia, viresque diversæ. Tum Ibburranes docendi juvenis studio paulùm in se seductus, sic incepit: Hyperephaniis ex suæ superstitionis genio nomen hoc fecimus. Eorum factio regnantibus gravis, quodam Usinulcâ auctore hoc sæculo est exorta. Ille deorum cultu neglecto qualis in Siciliâ semper viguit, ausus est novas religiones afferre, pacemque solicitare animorum qui superbiâ, vel nimiâ simplicitate, diripi possent. Quibusdam igitur ambitiosum fuit à sensu majorum eo duce discedere; Alios eloquentia fefellit cui pietatis species erat intexta. Accessit impetus novitatis, tanto furore excæcans animos, ut barbara Usinulcæ commenta invenerint laudatores, non ex vastis & ultimis terris, sed (quod mireris) ex alumnis Siciliæ: quamquam nihil portentis deterius quibus suam ille scholam fœdavit; ut vel referre

1. *Lustralia tela.*] Quæ Siciliam expient & purgent monstris.

2. *A patriis sacris.*] Ab avita religione.

referre me pudeat contumelioſam numinibus veſaniam. [1] Negat ullum mortalium, ulli ſceleri operam dare, niſi qui illi perpetrando ab adigentibus diis damnatus eſt. Utcunque verò in vitia pugnes, in te ſis innocens, commodus hominibus, in deos liberalis, ejuſmodi pietate effici non vult, ut amicior diis vivas. Non hæc enim omnia eſſe illam virtutem, quæ acceptos immortalibus homines facit, ſed illius tantummodo ſigna virtutis. Præterea non eſſe in delictis diſcrimina; ſed in hominibus qui delinquunt; Si quidem à diis exoſos, [2] vel oleris furto mereri [3] quicquid Furiæ apud Poëtas faciunt. Cæteros verò non parricidio, non inceſtu, libare amicitiam quâ cum Numinibus ſunt conjuncti. Ita ab uno ſcelerum cœno hos intactos, illos amiſſo decore excedere. Velut in aquas ſi quid anſerini generis mergas, inde inviolatâ ſiccitate eduxeris; cùm cæteræ aves, aquis iiſdem, & minori ſæpè morâ tenorem & uſum pennarum corrumpant. Parco cæteram Uſinulcæ amentiam memorare. Nec habuiſſent hæc monſtra longi ævi diſcipulos, niſi incidiſſent in Regum pueritiam, quibus temporibus ut plurimùm turbulentis fœda omnia nec arceri nec corrigi poſſunt. Auxit hunc morbum factionum atrocitas; & quidam Optimates odio eorum qui ſub pueris Principibus rerum potiebantur, præbuere ſe tumultuantibus Hyperephaniis duces. Tum verò [4] luctuoſiſſimo ſydere percurrerunt domeſtica arma Siciliam; & ad Hyperephanios defecerunt quotquot ſeditionum licentiam amabant; in ipſos auſi Reges

1. *Negat ullum mortalium.*] Opiniones erraneas Hyperephaniorum Barclaius ſubvertit, & damnat; quas ego Scholæ diſcutiendas remitto.

2. *Vel oleris furto.*] Dracon Athenienſ. legiſlator eadem capitalia reputavit.

3. *Quidquid furiæ apud Poëtas faciunt.*] Omnia damnatorum ſupplicia, quæ à furiis infliguntur, de quibus habes multa apud Homerum in Odyſſæa, & apud Virg. 6 Æneid.

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.

4. *Luctuoſiſſimo ſydere.*] Sublunaria agi virtute Cœleſtium, & malignos influxus ſubjectis oris ſydera imprimere, aſſertor eſt Philoſophus.

Reges ſigna attollere. Nihil illorum furori relictum eſt. Calcare aras deorum, evertere templa, fœdare oppida incendiis, & civili ſanguine ſuam furiis conſecrare novitatem. Poſt tot annos adhuc veluti truncas urbes [1] exciſis Numinum tholis aſpicias, in quibus ſævierunt. In illis tumultibus tanto divortio à cæteris receſſere Siculis, ut tanquam aliam patriam, aliumque populum facerent, ne ictis quidem fœderibus redierint bonâ fide in communionem reliquæ gentis: diſcordique ingenio acti ſemper arma aut minentur aut timeant.

Ita affectis animis, quid Regibus putes liberi in eos imperii eſſe? Urbes, milites, portus, tantumque non totas inſederunt provincias, ex quibus cum ſupercilio conſulunt quid juvari à ſe Regem aut ſperni expediat. Cui ſi bellis occupato, aut inter alia laboranti negocia, operam ſuam promittunt: tanquam digni quibus gratiæ habeantur, fidem hanc jactant; obliti à bonis civibus tunc ejuſmodi ſponſionem non exigi, nec fore ut toties eam repeterent, ſi ſemel tuta eſſet. Sed ſociorum utique magis quàm civium more auxilia præſtant, Regiſque aut ſequuntur aut averſantur conſilia. Sic deorum Principumque arbitros agunt; quid utriſque ipſi debeant, non ex patrio ritu, ſed ex ſuis ingeniis metiti. Quantas clades hic morbus minetur Siciliæ vel nullo profitente agnoveris. Nam ut pervicaciſſima ſunt odia, quæ ex diverſarum religionum litibus fervent; jure timendum eſt, ne aliquando Hyperephanii quod ſuis conſequi viribus non poſſunt, excidio patriæ quærant, peregrinis gentibus, æmuliſque, non magis ad bellum quàm ad prædam, & veluti Siciliæ poſſeſſionem accitis. Quòd ſi iſta meliores dii avertent, at jam quanta ſunt quæ videmus quæque ſentimus? Si filii iraſcuntur parentibus, ſi Regi Optimates, continuò in hanc

1. *Exciſis Numinum tholis.*] Lugent adhuc lachrymaſque eliciunt ſuperſtites templorum, imaginumque ruinæ.

hanc ſectam, veluti ad certiſſimæ manumiſſionis genus, fucatâ profeſſione ſecedunt: non ignari, quòd ſibi præcipue noceant; ſed tanti eſt ſuo errore æmulos macerare. Quid [1] de Veſtalibus dicam? [2] quid de myſtis deorum? Ubi illos caſtitatis ſuæ tædet, impunè maledicunt religionibus, & inceſtarum mercede nuptiarum ſe Hyperephaniis dedunt. His exemplis, illaque diſſerendi & vivendi licentiâ labefactatur vulgus; ut primùm qui dii aut quâ ratione colendi ſint dubitet; mox rudi aut impio faſtu nihil ſacrum habeat, nihil de Superis certum; Sic Numinum rebus indicta eſt iſto facinore calamitas, ſimulque in publicam pacem ſerpit, & ægræ Siciliæ carpit vires; quæ nunquam in priſtinum robur exurget, niſi priùs Hyperephaniis ad ſaniora adactis [3] vulnus hoc duxerit cicatricem.

Tum Archombrotus; Quid ergo Siculi ceſſant, ait, unâ mole obruere incendium? quidve gravantur juſto ferro hanc tabem noxioſiſſimâ contagione ſerpentem exſcindere? Equidem vel ego externus manus meas & ferrum ad hoc promitto; Neque me unquam gratioribus victimis operaturum credam, [4] quàm ſi eorum ſanguinem diis dabo, [5] vel meum adactis vulneribus ipſi libabunt. Hæc te Meleandro dicere, Ibburranes, & ad hæc bella eum urgere æquum fuit.

Hîc Ibburranes; Laudo impetum tuum, inquit, egregio fervore ſuccenſum. Sed ſunt tamen qui non ſine argumento

1. *De Veſtalibus.*] De virginibus Veſtæ conſecratis agunt Plutarch. Feſtus. Pomp Plin. Et pene omnes Scriptores antiqui. Sub Veſtalium tamen nomine hic virgines ſanctimoniales notat Deo ſacras.

2. *Quid de myſtis.*] Myſtæ ſacerdotes dicti, ἀπὸ τοῦ μύειν, id eſt, ſacrificare.

3. *Vulnus hoc duxerit cicatricem.*] Obductum fuerit vulnus. Alleg. Eſt autem *cicatrix* calloſa caro pro cute inducta; ubi erat hiatus vulneris, quod iam coivit.

4. *Quàm ſi eorum ſanguinem diis dabo.*] Deos exſatiari & placari non ſolum ferino, ſed & humano cruore putavêre, veluti Saturnum, Dianam, Mercurium, Herculem, &c.

5. *Vel meum adactis vulneribus ipſi libabunt.*] Meo ſanguine propitiabunt ſibi Deos, quibus humano cruore litatur. Juxta illud T. Iliad.

Πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται.

Nam læſio, quam Aten vocant, dicebatur filia Jovis.

mento contraria ſentiant; quia rerum ſucceſſu compertum eſt, ut quædam animalia aluntur veneno, ita hanc ſectam invaleſcere publicis malis, interque bella & clades ſaginari. Alias igitur artes, eaſque mitiores quæſivere, quibus maculam Sicilia eluat; crediderùntque Regum prudentiâ, abſque ferro & ſanguine, morbi ſævitiem ponere poſſe. Si quid verò ipſe ſentiam quæris; neque cum illis pacem neque bellum ſimpliciter volo. Nam ſi quietem poſſunt pati, non hos puto ullis motibus ſolicitandos. Sin in Regem remque publicam ſeditioſis conſiliis ſponté inſurgent; ferendos non arbitror; ſed vi armiſque premendam veſaniam ſuperbè furentium. Pia tunc arma, tunc omni laude digna in eos ſeveritas. Totis regni viribus enitendum ne impunè auferant abominandi in Reges exempli audaciam. Et eò quidem celeriùs vindicandum eſt facinus, quò ipſi ferociùs ſolent graſſari in cunctantes: noſtramque patientiam pro imbecillitate comtemptim accipere. Neque enim hæc ſecta, ferendo, parendove (ut ſolent meliores diſciplinæ) quærit ſibi incrementa; ſed jurgio, rixâ, tumultu, ſua facinora aſſuevit aſſerere. Ferro igitur, & pluſquam æmulâ ferocitate, cenſeo in eos eſſe agendum, quoties ſuis injuriis Regem ac Patriam laceſſent. At ſi ſeditionibus, ſi rebellio abſtinebunt, patienturque mitiùs ſe haberi, tunc ego cum illis pacem malim. Jam enim in plures ſerpſit labes quàm ut ſinguli inter reos ſcribi poſſint, & citari à lictore. Ac præterea juventute abundat Sicilia, quam nunc levitas, nunc egeſtas, nunc ipſa armorum cupido ſic verſat, ut non jure aut pudore æſtimato factioſis det nomina, & in militiam coëat quantumvis ſuperis mortalibuſque averſam. Ita multi dum armis certatur accedunt ſpe prædæ ad iſtos Hyperephanios, qui eos in pace devorent: & Reges bello illato plures de novo reos faciunt, quàm de veteribus extinguunt. Præterea veluti fila per ſe tenuia ac ſoluta facilè rumpas: At ſi ea inter ſe violento implicas nexu, quò fortiùs

tiùs premis, eò validiùs ſtipantur, coëuntque denique in funem cui frangendo nunquam ſuffeceris. Sic iſti per ſe fortè negligentiores ſuarum partium, ubi intentatos jugulis vident enſes, qui coactam, id eſt, ut exiſtimant, pudendam pœnitentiam extorqueant, interdum furioſo & quem ægrè exolveris nexu conjurant. Itaque pace, ocio, regni fœlicitate (ſi ipſi importunis tumultibus ad arma Regem non cogent) debellandi ſunt; quo tempore nihil ex publicis latrociniis habent quod incertis & ſeditioſis auxiliatoribus largiantur; neque incitati adverſantium fervore, plurimum quoque de ſuo remittunt. Ex ipſorum deinde præcipuis multi ad Regem reſpiciunt; ex cujus amicitiâ in illo ſereno omnia pendent. Is autem ſi non tam odio quàm contemptu proſequetur eorum diſciplinam, efficaciùs omni bello nobilium animos ad pœnitentiam coget: Qui ſi malo pudore prohibebuntur ſuam ſectam ejurare, ſaltem liberis ſuis conſulent, magiſtriſque eos tradent per quos erudiantur ex veteri more, vivantque in Regiâ gratioſi. Nam qui cœlo, argumentis, veterumque præceptis, unam pertinaciam anteponunt, adhærentque Uſinulcæ; vincentur, mihi crede, hoc honorum aditu, & ſpe regiorum munerum, cautè præclusâ, præſertim ſi non hæ pœnæ legibus publicè latis in eos conſtituantur (nam id ipſum ſatis iratis eſſet ad queſtus, conjurationemque & contumacia arma) ſed lento quodam uſu, Principiſque ingenio, nequaquam in eos dividentis reipublicæ munera, quæ conferri aliis poſſunt; neque ferentis ut extra licentiam quam leges faciunt exerrent. Cætera ſit in eos manſuetus; & interdum familiaribus verbis dignus ipſis videatur cui placeant. Multi enim inter illos, Archombrote, non ſuo, ſed ſectæ & inſtitutionis vitio peccant, abſque hac eſſet, rectâ indole, pareſque majoribus futuri. Hos, cùm licet, corrigi mehercule præſtat, quàm everti, aut ad inſaniora adigi neceſſitate. Iſta verò utcunque lenta remedia, paulatim Hyperepha-

niis nervos exſcindent : & qui ſpecie altioris ſapientiæ coaluerunt ; tandem ſegni nec irritatâ vetuſtate, philoſophiâ quoque excuſsâ atque contemptâ, quæ exoriens tanti ſupercilii fuit, non ægre ſolventur. Sed hæc ſunt ſolidioris pacis conſilia ; quam ô huic regioni numina reſtituant, nec Hyperephanios patiantur auxilium Lycogeni ferre. Hunc certè, quidquid famâ jactetur, ad eorum religiones acceſſurum non arbitror, nec ut illi factioni commendetur, id eſt, vix Siculorum quadrageſimæ parti, cæterorum odia contracturum. Cùm hæc Ibburranes dixiſſet, Archombrotum ad cœnam vocavit, monuitque familiariter, ut & ipſe Hyperephaniis perbenignè uteretur. Nam plùs illos (ut res Siciliæ erant) corrigi blanditiis, exemploque, & ſobriâ diſſertatione, quàm profeſſo, ſemperque mutuo faſtidio, poſſe.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Anguntur Eriſthenes & Archombrotus hic amore in Argenidem, ille invidiæ in Meleandrum, cui occultas ſed irritas molitur inſidias. Argenis vero duplici ſollicitudine icitur, dum & Regno ſtudet, & Poliarcho abſenti munus (armillam) comparat. Hæc deferenda traditur Timonidi; ſed Eriſthenes eam veneno imbuit, Lycog. ſictæ amicitiæ codicillos, quibus Regem veneni arguit, ad Poliarch. ſcribit.

JAMQUE maturis apud Lycogenem rebus, dicta facinori dies erat, [1] medio vere, ad decimum menſis, qui Thargelion vocabatur. Eriſthenes haud procul Epeircte prædium habebat, & ſaltum in eo, quem intactæ diu feræ impleverant. Is deſtinatâ inſidiis die illuc cum Argenide Meleandrum ad convivium vocare ſuſceperat ; ſi procederet fraus, Meleandrum atque Argenidem, tanquam ſignis tabuliſque ſpectandis in ædium penetralia cum paucis deductos adorturus, emiſſuruſque per poſticum celerrimè tradendos Lycogeni. Si reſtitiſſet Meleander, aut

1. *Medio vere, ad decimum menſis, qui Thargelion.*] Menſe Aprili Apollini & Dianæ ſacro, Græciſque auſpicatiſſimo.

1. *Te*

aut ad auxilium pertinaciùs provocaſſet, cum interimi placuerat: Satis eſſe ſi potirentur Argenide. Quòd ſi Meleandrum eo die omina, aut valetudo, intra Epeircten tenuiſſet; tunc Lycogenes, ad eum opprimendum cum ſubito exercitu adeſſet. Hunc enim illo die Syracuſis eſſe volebant; & ad eum ſuæ factionis homines, tanquam Procerum, urbiumque nomine, coire cum tumultu, ducemque dicere publicæ cauſæ in Regem. Supervenire debebat Oloodemus, cum manu ad hoc ipſum antè collectâ, rei novitatem ſuffragio aſſerturus, & viribus. Deſcitura ab Rege pleraque arbitrabantur, tum prioris belli exemplo, tum Præfectorum & Magiſtratuum fraude, quorum multos ipſi ſubvexerant; denique ſponte animis ad ſeditionem ſpectantibus.

In hunc modum inſtitutis utrimque conſiliis, Lycogenem Meleander, & hic illum occupare decreverat. Sed Argenis duplici ſolicitudine icta, cùm & Poliarcho & regno ſtuderet, eximiæ diligentiæ erat in iis urgendis quæ apud Regem amici cenſuerant. Comparanda Poliarcho erant dona; Arſidas revocandus; & qui hæc curaret, fidum hominem res poſcebat. Nemo, extra unum Archombrotum, deprehendebat privatas in virgine curas. Sed illum amori aſſiduè ſævienti penè jam imparem, & in Argenidis pro Poliarcho ſtudia haud vulgari æmulatione quærentem, vix fallebant illa conſilia. Super omnia ſeipſum accuſabat, quòd reducendi Poliarchi author regi fuiſſet; adeò ut interdum ſumeret impetum adeundi ſecretò Meleandrum, & contraria ſentiendi: Sed pudore coërcitus, ſimulque reveritus Argenidis iram, tam pervicaci conſilio abſtinuit. Accidit fortè, ut ad Meleandrum iret, ſuper Arſidæ reditu cum filiâ colloquentem; Et tunc quidem ab recenti beneficio commendati apud Regem Poliarchi gratior Argenidi erat. Ergo ut ſuæ cauſæ patronum hilariter intuita; eum quoque ſolitò familiariùs ſalutavit. ignarumque cur hæ ad ſe blanditiæ eſſent, ita affecit,

cit, ut ſubitâ confuſus lætitiâ, ubi primùm licuit, ad colligendas vires in cubiculum rediret. Illic nimio nec ſecuro gaudio; multùm animi incertus, ita denique ſibi loquutus eſt. Te autem eſſe fœlicem? [1] te amori litaviſſe? Quid enim? Non frontem Virginis vidiſti? non oculos? cùm veniſti, non tota exiliit? Infœlix! nimis ineptè meam ſpem indulgeo. Nunquam dii tanta præmia tam faciles concedunt. Vulgares nuptias nulla tempeſtas, nulli caſus illuſtrant. Eximiis verò amoribus fortuna intercedit, ut ipſo labore ſint precioſi quærentibus. O fallar nec illâ ſalutatione, illo Argenidis vultu, quo tantopere mihi nunc placeo; exitium ipſa portenderit. Hei mihi! quod vix cogitare ſuſtineo; num hæc benevolentiæ ſigna Poliarchum petebant; & ideò blandior fuit, quòd eum apud Regem ſententiâ meâ juvi? An orantis ſpecies fuit quâ patrocinium rurſus meum pro illo depoſceret? Non eſt tanti, [2] non per Argenidem, ullus amor. Nec volo Argenidis in me benevolentiam debere Poliarcho; nec mihi Poliarchum debebit Argenis. Egone alienæ fœlicitatis miniſter in meam cladem pugnabo? Ego vilis abjectique animi penè ad ſervilia officia amabor; & Argenidem alteri tradam; Erras tamen Archombrote; ſi vi agendum putas. Precibus, patientiâ, obſequio, impetrabilis amor eſt. Servire, an imperare Argenidi paras? Aut quàm hæc inverecunda eſſet oratio; Nolo ut ames Poliarchum? Vix auſterus aliquis pater ſic juberet. Quæ ametur indigna eſt, vel præſtantiſſimum amabit. Virtute, gloriâ, famâ in Poliarchum certandum eſt. Et tua quoque intereſt hîc eum revocari. Semper enim de abſentibus teneriùs, & quadam miſe-

1. *Te amori litaviſſe.*] Amorem Argenidis tibi conciliaſſe. Eſt enim *litare*, propitiare, & votum impetrare.

2. *Non per Argenidem.*] Reperio varias jurandi formas, verbi gratia per caput principis, & per eos ipſos, quos in primis obſervabant, & ut ſupra per genium Poliarchi; & Claud.

——— *Juratur Honorius abſens.*

Ut apud Virgil. lib. 6. Æneid. Aſcanius:

Per caput hoc juro, per quod pater ante ſolebat.

1. *Indicas*

miſeratione ſentimus; Præſens autem ut placere Argenidi poterit, ſic aut rixâ aut faſtidio eſſe ingratus. Explorabis cur ametur, aggredieriſque eâdem virtute virgini te probare. Quicquid aget, affectu ſuperabis: & ſi cætera fœliciter non cedent, ferro dejicietur. Facilis erit ad jurgia pugnamque occaſio. Ut ſit verò fortiſſimus, tamen fortior amor eſt qui meam manum reget. Interim dum de reditu ipſius agimus, facilis ad colloquium erit Argenis. Me audire, mihi credere aſſueſcet. Sæpè autem ubi adolevit benevolentia, longè ad alias cauſas valet, quàm propter quas eſſe incepit.

Cùm Archombrotus in hanc ſententiam coëgiſſet reluctantem animum, ad Meleandrum redit; ibique ad novæ indignationis mœrorem præſentiori causâ deductus eſt. Perſuaſerat enim Regi Cleobulus, ut quæ munera ferrentur Poliarcho tanquam ab Argenide eſſent. Ipſa exors eſt facinoris, inquit, quod eum è Sicilia expulit. Regni autem ſecundum Te curæ ad illam pertinent. Sciet prætereà ſub ejus precibus tuas latêre. & qui fortaſſe durior nobis eſſet, certè non litigabit cum virgine. Meleander mirificè probatâ ſententiâ; Age, inquit, reſtat & munus, & hominem qui ferat deligere. Timonides ſtrenuus juvenis erat, fideique in Poliarchum notæ; quem mox Argenide ſuggerente, huic furtivæ legationi Rex deſtinat. Hoc ita conſtituto, jam quod munus mitteretur, inter ſe penſabant. Fortè mercator ex Syriâ [1] Indicas & Arabicas merces, plerunque inutilem vanis gentibus luxum, advexerat. Inter cætera erat armilla ex ſerico texto, quod totum varii generis lapilli ſic implebant, per ſuos colores diſtributi, ut aliquot ferarum aut fugam figurarent aut iram, quas hîc telis venatores ſequebantur, hîc excipiebant venabulis. Precium gemmis, & operi, ingens; quippe quod talentis

1. *Indicas & Arabicas merces.*] Nam ex Indico & Arabico mari gemmæ, corallia, & margaritæ.

[1] talentis quinquaginta indicabatur. Multi Siculorum hanc viderant, plures audierant celebratam non ignobilis Poëtæ operâ, quem suo fulgore ad hos versus rapuerat.

[2] Dicite surgenti confinia littora Phœbo;
Quàm nitidus vestris hic Deus exit aquis?
Cùm tingit virides hilari fulgore smaragdos;
Aut facit, ô adamas, te sibi luce parem.
Pallentemve onycem, varium vel iäspida miscet,
[3] Vel cui purpureo nomen ab igne venit.
Cæruleasque notas & flammis implet, & auro,
Ceu variat curvas comptior Iris aquas.
Hæ tamen haud uno cunctæ sub littore gemmæ
Nascuntur: Nam cui gloria tanta solo?
[4] His nitet immensus Ganges, his flavus [5] Hydaspes;
Est & [6] Erythræi lucida concha sali.
Una omnes armilla tenet; par omnibus una;
[7] Omnis in hæc Oriens lucida texta coit.
Dî superi! pretium nitidæ formamque coronæ!
Quam volet amplecti tanta corona manum?
Ut natat in solidis lux alternata lapillis!

Oraque

1. *Talentis quinquaginta.*] Teste Budæo minus talentum Atticum fuit 60. minarum; singulæ autem minæ drachmas Atticas 100. continebant; valebat itaque talentum, sex millia drachmarum, id est coronatos sexcentos, singulis coronatis solidis Turonibus 35. æstimatis: magnum talentum minas habebat octoginta. Amplius in aliis locis.

2. *Dicite confinia littora.*] Orientalia, qualia sunt Erythræa, Gangetica, ubi & alibi sol pretium lapillis facit; Smaragdum tingens viridi, Onycem pallido, Iaspidem variegato, Sapphyrum cæruleo, Amethystum violaceo, Chrysolytum denique aureis maculis.

3. *Vel cui purpurea nomen ab igne venit.*] Carbunculus, propter igneum fulgorem dictus Pyropus. ἀπὸ τοῦ πυρὸς, & ὄπτομαι, intueor.

4. *His nitet immensus Ganges.*] Indiæ fluvius maximus; universam secans Indiam, aureas arenas trahens. Phison in sacris litteris dicitur; lapillis pretiosis abundat.

5. *Hydaspes.*] Fluvius Indiæ, qui Parthos & Medos, Indiam Nisamque urbem alluit.

6. *Erythræi lucida concha sali.*] In Arabico sinu frequentes sunt magaritæ. Dictum est Erythræum salum, Latinè *rubrum*, à Persei & Andromedæ filio Erythra, qui ibi imperavit, vel à coralliorum, quibus scatet abundantia.

7. *Omnis Oriens.*] Orientis divitiæ, seu gemmæ.

1. *Ditia*

Oraque venantum quàm benè gemma facit!
Dives en hîc cervus, quem [1] *ditia tela fatigant;*
Et leo, quem pretio cerne tumere suo.
[2] *Lemnius? an nondum Telchines naufraga saxa,*
Artifici gemmas sic posuere manu?
Digna quidem Jovis hæc vibrare armilla lacerto,
Cùm quatit imbriferâ luce coruscus humum.
Ipsa, licèt dives, placata hoc munere Juno,
[3] *Poneret offensi jurgia sæva thori.*
At te seu veri, seu famæ gloria tangit,
O quisquis tantâ brachia dote coles;
[4] *Vince animo censum; ne hæc optima saxa putentur,*
Tuque genus Pyrrhæ vilior esse lapis.

Eam armillam Poliarcho munus fore idoneum, Argenis atque Cleobulus cum Meleandro censuerunt, quippe quod se sua mole non proderet. Furtò enim rem agi. Arma, aut equos, si mitterentur, conspectum hostium non posse defugere. Præterea hoc ornamentum in plerisque regionibus non fœminarum magis esse quàm virorum. Aptissimum itaque quod fœmina viro donaret. Rex antea, cùm illam mercator obtulisset, quia majores curæ instabant, penè vilem habuerat; Apud Eristhenem tamen erat, utique præfectum ærario, jussumque inspicere ex artificum fide an in rem Principis emptio esset. Tunc verò ne quis-

1. *Ditia tela.*] Gemmea.

2. *Lemnius? an nondum Telchines naufraga saxa, Artifici gemmas sic posuere manu?*] Sensus: An Vulcanus in insula sua Lemno, quam suo quondam casu & arte sua nobilitavit? an Telchines Minervæ & Solis filii, etiamsi summi artifices in insula Rhodo, quæ horum nomine Telchinis dicta est, an inquam fascinatores isti, nondum in naufraga saxa conversi, tam pretiosas tantaque arte gemmas incidere potuerunt? de his sic Ovid. l. 7. Metam.

Phœbeamque Rhodon & Ialisios Telchinas,
Quorum oculos ipso nutantes omnia visu,
Juppiter exosus fraternis subdidit undis.

3. *Poneret offensi jurgia, &c.*] Juno deponeret iram conceptam in pellices Jovis.

4. *Vince animo censum.*] Supera animo tuo & virtute tua pretium armillæ, ne cum sis ipse ex genere lapidum, qui à Deucalione & Pyrrha in homines mutati sunt, vilior esse videare quam armilla ista. Acumen epigrammatis.

quisquam miraretur confestim hanc emi; [1] Rex talos poposcit, & cum Argenide ludens, ac sponte inferior; quasi victoriæ præmium armillam statuissent, Eristhenem accersit, imperatque quàm possit rectissimè eam Argenidi conciliare. Eristheni sive sua sedulitas, sive fortuna nondum Meleandro propitia, jam suspicionem fecerat legationem ad Poliarchum parari. Credidêre à suâ conjuge ortum suspicandi initium, quæ cum Argenide & Selenissâ frequens, sæpè obliquos de Arsidâ sermones injecerat; callida mulier, & ex viri ingenio ornata. Sed postquam Rex armillam, tali ærarii tempore, emi præcepit, adeò illi aucta suspicio est, ut illico ad Lycogenem scriberet, vereri se ne Poliarchi gratia hoc munere repeteretur. Is autem ad omnis flagitii atrocitatem celer, hortante etiam Oloodemo (nam is fortè tunc aderat) in hunc maximè sensum rescripsit; Nihil consultius quàm ut armillam, quandoquidem apud Eristhenem erat, veneno imbuerent. Si eam Poliarchus accepisset, haud dubiè lacerto circundaturum, & tabem per gestantis calorem in vitalia pervasuram. Sin Rex eam dedisset Argenidi, rem tempori posse sciri. Nam venenum non ad tactum statim nocere; Admonituros autem ipsos prætextu aliquo, de peste quæ latebat, laturosque ingentis fidei nomen, substituto in crimen mercatore. [2] Toxicum domi Eristhenis erat, quod noxiosissimum miscuerant tollendis inimicis. [3] Ephyræi seu miscendis veneno poculis, seu sagittis imbuendis præcipui, dum illuc colonias vehunt, conduntque Syracusas, hanc olim turpissimæ calliditatis artem quibusdam Siculorum tradiderant. Et Meleander eâ peste tentatus, hactenus suorum curâ evaserat, cibum Regis, & vestes, ambitiosâ

1. *Rex talos poposcit.*] Antiquus ludus, in quo fausta Venus, infaustus Canis, Senio medius.

2. *Toxicum domi.*] Quasi taximum, præsentissimum venenum; siquidem jumenta solo tactu frondis moriuntur.

3. *Ephyræi condunt Syracusas.*] Deducta inde in Siciliam Colonia. Ephyra autem urbs est Peloponnensi in ipso sita Isthmo, alio nomine Corinthus dicta.

1. *Insi-*

tiosâ curâ ſervantium. Tanta autem veneno acerbitas, ut non modò guſtatum ſæviret; ſed ex diutino contactu [4] inſinuaret virus in cutem quam calor laxaviſſet. Eriſthenes veneficio perpetrando nullum adhibuit; ſed ipſe in dilutum toxicum interiorem armillæ partem miſit; byſſino utique texto mollem, quia jungenda brachio erat; cumque crederet vim ſuccorum ſatis infuſam, eam in pyxide defert ad Regem, qui tanti ſceleris ignarus, omnibuſque præter Argenidem ſemotis, vocatum ſecretò Timonidem monet eam fidem exhibere quâ dignus cenſebatur. Oſtendit deinde cui miniſterio ſit delectus, & literas tradit ad Arſidam, ſua manu ita ſcriptas. Timonidem quem vides, Arſida, ad te miſi. Ei ſic auſcultare te volo, ut me loqui exiſtimes. quicquid dixerit, egeritve, ratum habebo. Scias tamen quò celeriùs cum hoſpite adveneris, eò te futurum gratiorem. Vale. Tum Argenis ex compoſito de receſſu fluxæ veſtis pyxidem profert; & hanc, inquit, armillam, Timonides, ad Poliarchum defer. eam meo nomine accipiat. unà illi has literas dabis, alteraſque ad Arſidam. Tradit deinde codicillos, non quos Meleandro oſtenderat: frigidos enim, nec amicitiæ ſuæ cum Poliarcho pares obtulerat Patri; & inter obſignandum haud ægrè mutaverat, aliis quos ex mutuâ neceſſitudine ſcripſerat præparatis. Quia autem Timonidis in Italiam iter ignorari non poterat, ne augeretur diſſimulatione ſuſpicio, ſpargere apud ſuos Rege authore cœpit, ſe Italiam Africamque viſurum vacationem impetraſſe à regiâ. Juvenis erat, & commodùm accidit, quòd pridem tranſmarinæ peregrinationis ſtudio ictus, æqualibus ſuis ea vota jactaverat.

Sed Eriſtheni ad inſidias invigilanti, pleraque nota, & ſuſpecta omnia erant. Hunc igitur ad Poliarchum ire conji-

4. *Inſinuaret virus in cutem quam calor laxaviſſet.*] Per poros calore laxatos veneno ſe inſinuante. Vide ſupra; *tabem per geſtantis calorem in vitalia pervaſuram.*

 1. *Senti-*

conjiciens, quò verum erueret, ita fraudem commentus est. In ipsius clientibus juvenis erat, quia nuper agros reliquerat, nondum notus in regiâ. Callidum autem, & ad ea quæ præciperentur impigrum esse cognoverat. Huic imperat abeuntem Timonidem concitato equo persequi: Simulare deinde à Rege se missum, qui etiam atque etiam moneret, ne in Siciliâ cuiquam mortalium indicium faceret de armillâ. Dum loquêris autem, inquit, diligenter audientis vultum observa. Si annuerit, aut visus sit dubitare, tanquam mandato satis functus, ab illo protinus abi. Sin quid velis ignarus sit, ut facilè deprehendes; quî ipse vocetur tanquam dubius sciscitare. Ubi Timonidem dixerit, pete ignoscat errori; alium nempe te quærere. Et inde, si potes, sic discede, ne sciat quam viam institeris. Sin quia ignotus es, hærebit, & qui sis exquiret; ex Selenissæ cognatis te simula recèns transmissum ad regiam; Nomen quod primum occurrerit tibi impone. Ille gnaviter mandata exequutus, nec à solertiâ, nec à fortunâ aberravit. Namque Timonides ubi audivit de armillâ, quòd rem secretissimam sciret, hominem suspectum non habuit: Ire igitur jussit, & Regi renunciare esse omnia in securo. Satis sibi hæc arcana esse mandata.

Sic eluso Timonide, cùm jam de consilio Regis constaret, Eristhenes omnia confestim perscribit Lycogeni, ne sive Timonidem capi insidiis, sive quid aliud vellet, tempore excluderetur. Diu incerto Lycogeni, cùm Regem jam non segnem, sed ex adverso struentem consilia, timidiùs sperneret, tandem novo facinore visum est opus, quo inclinaret in Regem maleficii à se patrati invidiam. Quod igitur nemo unquam putasset, ipsum solicitare ad fœdera Poliarchum, eique scribere hoc exemplo instituit. Lycogenes salutem Poliarcho. Quàm tu in amicorum hostiumve delectu erraveris, hic dies aperiet. Me tanquam inimicum insectatus, Meleandro utinam non plus

æquo tribuiſſes. Sed omitto præterita. Nam neque jam te accuſari humanum eſt; neque in eo ſtatu ſum, ut anxiè me excuſem. Malo te ex beneficiis meis ſcire, quàm verbis, uter noſtrûm in priſtinis odiis peccaverit. Meleander ex tuo exilio te infenſum, & vindicem, cùm timeret, ad nefarias artes confugit. Factuſque de Rege veneficus, armillam infamibus illitam ſuccis, tanquam pœnitentiæ ſuæ confeſſionem, mercedemque injuriæ, tibi miſit. Hanc tu cave geſtaveris. Mortem enim circumegeris brachio, non armillam. Mihi quidem ante experimentum fidem eſſe non curo. Si igitur vel damnatus eſt ſervus, vel humaniori conſilio jumentum aut canem vis perire, nudæ illius cuti hoc munus compone. Niſi intra quatriduum morietur, ego qui vivam indignus ſum. Si ſapis, illum ipſum peſtiferi doni latorem, illum Timonidem coges, ut mortem induat, quam tibi non inſcius porriget. Ego has inſidias, quas ægrè detexi, te reſcire ex me potiſſimùm volui; ne tantæ indolis vir tam turpi exitu cadas; aut omnino ſub invidiâ meâ pereas. Nam quis ex hoſtibus, non te potiùs jactet à me quàm à Meleandro eſſe ſublatum? De cætero, ut voles, gratias ages. Si infeſtus eſſe pergis; eſt quod publicè te ulciſcar: Arma, conſilia, vires in expedito ſunt. Deos cœptorum auſpices habeo. Sin tibi detecta Meleandri perfidia, meliorem mentem dabit, voleſque conjunctis mecum viribus vindicare injuriam, ſpondeo nec te fratris, & quoniam hæc mea ætas eſt, nec patris gratiam me vivo deſideraturum.

Tantæ audaciæ codicillos, expertæ fidei ſervo cum his mandatis dedit, ut diſpenſato itinere ad Poliarchum perveniret octiduo pòſt quàm eodem Timonidem adventaſſe conſtaret. Neque rem eſſe difficilem. Meſſanæ vel Rhegii, in portu aut urbe, tanquam aliud agentem, de adventu Timonidis poſſe habere quæſtionem. Hæc autem improbæ ſolertiæ ratio erat, ut octo toti dies intereſſent, quibus noxium textum geſtare Poliarchus, eoque

interimi poſſet. Nam ſi extincto ſupervenirent hæ literæ, quantæ invidiæ in Meleandrum forent? Sin fortè Poliarchus tamdiu armillâ abſtinuiſſet, tum multum Lycogeni debiturum de periculo in poſterum monenti, tum in Meleandrum acriter exarſurum, quem tanti indicii fallax ſcena damnaret. Etiam Regem audebat contumeliosè appellare; quia hæ literæ Poliarcho reddi vix poterant ante id tempus, in quod à conjuratis erat conſtituta defectio.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Dum fruſtra accitur à Rege Lycog. dum Oloodemus & Eriſthenes Regi traduntur, jam tenebat medium fretum Timonides Poliarch. miſſus. Occurrit recentis naufragii nefaſtum navigantibus ſpectaculum. Navis erat obruta fluctibus, ex qua tamen eminebat adhuc malus, cui nauta naufragio ſuperſtes adhærebat. Hunc in ſcapham accipit Timonides. Et quem vexiſſet, percontatur, ducitque ad Arſidam, qui viſo nauta ſubito metu præſagia cladis haurit.

AT Meleander dimiſſo Timonide totus in eo erat, ut cum Lycogene Oloodemum ad ſe perliceret; utrumque igitur literis advocat. Lycogenes nondum maturis ad ſecedendum rebus, parêre conſtituit, & aliquot paucos dies eſſe cum Rege. Sed Oloodemus acceptâ Regis epiſtolâ, non priùs ad Regiam quam ad Lycogenem contendit. Ibi communicatis conſiliis ſuſpectum illud fuit, quòd utrumque Meleander accerſeret. Si quid atrox parabat, liberiùs in ambos quàm in alterum eſſe auſurum. Nihil ſecurius, quàm ut Lycogenes ſimulatione valetudinis abſentiam excuſaret, & Oloodemus explorandis conſiliis iret ad Regiam. Is ergo à Lycogene profectus cùm intraſſet Epeircten, Meleandro protinus ſalutato, eâ verſperâ ad cœnam admiſſus eſt. Dedit quoque literas Regi, excuſationem Lycogenis ferentes: Illi enim [1] ſonticum morbum eſſe, nec aëris patientem. Rex haud dubius

1. *Sonticum morbum.*] Dictus eſt quod ſontes comitiis eximat & judicii laqueis, dictus & comitialis morbus. Vulgo, *mal caduc.*

bius morbum fingi, tamen eâdem quâ petebatur ſimulatione non pauca de genere invaletudinis quæſivit. Soluto deinde convivio, Cleobulum, Eurymedem, & Archombrotum accerſit, rogatque quid Lycogene faciendum, qui venire contempſiſſet; quid etiam Oloodemo & Eriſthene qui pari fiduciâ quâ ille imperium ſpreviſſet, adeſſe nocentes ſuſtinerent. Archombrotus,& Eurymedes nihildum movendum putabant: ſed Lycogenem adhuc aliâ fraude tentandum. Illo libero, fruſtra in cæteros fore ſævitiam. At Cleobulus; Ego verò arbitror, inquit, nihil de prædâ quam tenemus amittendum. Putatis Lycogenem, niſi concepti ſceleris conſcius eſſet, tam vano ægritudinis mendacio, Regi fuiſſe illuſurum? Dii dent meliora. Sed quantum conjecturâ & fidorum hominum nunciis aſſequor, & mox iſti furtim abſcedent, & nos illum cum armis aſpiciemus. Videte quid ſentiam. Rex hominem rurſus accerſat. Tergiverſationem non verebor pro defectione accipere. Oloodemum interim & Eriſthenem per homines fidos ſic ſervari intererit, ne teneri ſe ſentiant. Ubi compertum fuerit, non venturum Lycogenem, lege in eos agendum eſt. Multùm Lycogenis viribus decedet, ſi tantarum opum, & clientelarum, duces peribunt. Hanc præterea ſeveritatem, in multorum animis reverentia adverſus Principem, timorque ſupplicii, utiliſſimâ mutatione ſequetur. Viſus eſt optimè dixiſſe Cleobulus; Et ex illâ ſententiâ; Rex poſtridie ad Lycogenem ſcripſit; additoque ad blanditias imperio, ad ſe venire imperavit. Ille magis ac magis ſuſpicionibus plenus, non modò non paruit; ſed & per nuncios monere Oloodemum, & Eriſthenem cœpit, ut ab aulâ recederent. Benevolentiam Regis inſidioſam eſſe. Ac præterea apertâ jam vi opus. Quippe ſtatutum bello tempus appetere. Neuter ſprevit conjecturam Lycogenis. Sed neque Cleobuli diligentiam fefellere; ad quem duo de Eriſthenis familiâ diu antè pecuniâ promiſſiſque ſolicitati, multa de

domini rebus per internuncios ſæpè retulerant. Illis tunc authoribus ſcivit, præparatos ſub Epeirčten eſſe equos, quibus noctu Eriſthenes uteretur. Lætus Rex quòd eorum furtiva diſceſſio futura in criminis partem eſſet, imperavit Archombroto, ut ſub ipſo deprehenſos facinore vi ad ſe retraheret. Et ille haud remoratus imperium, ſedulò, quæ in rem erant, maximè ex Eurymedis mente inſtruxit. Sat conſtabat cum paucis erupturos, ne tumultus proderet fugam. Non plures itaque Archombrotus decem militibus aſſumpſit, iiſque Hiſpanis, ne linguæ commercio, aut contagione factionis, cum Proceribus hærerent in quos tunc armabantur. Singuli extra arcem ut Archombrotus conſtituit, ſine ſuſpicione elapſi ſunt: Ipſe deinde ſequutus eſt; accinctoſque paulùm à viâ ſub veteri & opportuno tecto continuit, quà neceſſarius à Regiâ diſceſſuris tranſitus erat. Diu in ſtatione non hæſerat, cùm Oloodemum atque Eriſthenem per Lunam agnoſcit, tribus omninò ſervulis comitatos; celeriterque, & demiſſis capitibus euntes. Iis ergo cum ſuâ militum decuriâ obviam venit; &, quò te, inquit, Oloodeme, quò te Eriſthenes? Sontium per Jovem eſt iſta molitio. Cur noctu? cur ſimul? cur inſcio Rege abitis? Unde iſta circa vos à ſervis, ab amicis, ſolitudo? Obſtupuere deprehenſi. Ille verò correptos, & ſubito malo horrentes reduxit. Treſviris inde permiſſi ſunt qui noxios ſervarent in carcere. Fugæ erant manifeſta veſtigia: Equi haud procul cum agaſonibus parati; & urbano ſub amictu veſtis ad viam expedita.

Summa omnium inde turbatio fuit; & poſterâ luce cùm id renunciatum Ibburrani & Dunalbio eſſet (qui tunc fortè ad Apollinis templum non procul Panormo profecti, ob Antenorium fani Antiſtitem ſuaviſſimæ conſuetudinis virum illic diutius morabantur) citatis haud mora quadrigis ad Regem revecti ſunt; qui amplexus venientes; poſtquam rem ordine enarravit, Si me dii amant, inquit, in ambo-

ambobus his exempla facere volo. Nunquam me ſaltem iſti inultum deſpexerint. Neque me impiorum contumacia movet, ſparſis ſchediis minari audentium. Ecce enim quantæ audaciæ chartam Cubiculariorum unus, in limine meo hoc mane offendit. Acceptâ chartâ Dunalbius, & Rege ad alios divertente, horum verſuum lectione cum Ibburrane inhorruit:

Redde viros; quid ſæva paras, & fraude tyrannus
Imbelli, haud ullo devictos Marte fatigas?
Hoſne duces, hæc Sicaniæ decora inclyta terræ
Ferre ſitum, & fœdo ſqualentem carcere noctem?
Redde viros. Non [1] *Sidoniæ reverentia pallæ,*
Non quæ ſceptra manu, non quæ ſtant [2] *vincula fronte,*
Obſtiterint. Ruimus cæci, & te vindice ferro
Gens excita petit. Cuperent decernere montes,
Teque haurire ſolum. Sed noſtræ debitus iræ
Talis eris, qualis ſub crimine decolor ipſo,
Ignotuſque ſuis, [3] *Tyrii pro vertice montis*
Horruit iratos Pentheus concurrere thyrſos,
Diverſumque trahi pectus, vulſoſque per artus
Ire animam, & ſparſum campis ſpirare cadaver.
Et tua quòd noſtris nondum penetralia flammis
In cineres collapſa ruunt; ne crede remiſſas
Irarum pavitare faces; Sed parcimus illis
Quos Rex ſæve tenes. Hi ſunt tua fata, nec ultrà
Quàm ſpirant lux te alma manet. [4] *Meleagria non plùs*
Mater

1. *Sidoniæ reverentia pallæ.*] Regiæ purpuræ, quæ pretioſiſſima apud Tyros & Sidonios conficiebatur.

2. *Vincula fronte.*] Diadema ex faſciis. Virg. 6. Æneid.

Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.

3. *Tyrii pro vertice montis, &c.*] Non mitius tecum agetur, quàm cum Pentheo in monte Cytherone, ubi Pentheus iſte cum aſpernaretur ſacra Liberi, à matre & ſorore bacchantibus laceratus eſt. Ovid. Metam. 4. Thebæ conditores ex Tyro illuc pervenerant; unde & Tyrii dicti ſunt.

4. *Meleagria non plus, &c.*] In Altheæ poteſtate non certius erat fatum Meleagri, quàm fatum tuum in noſtris manibus: Meleager iſte Oenei Caledoniæ regis ex Althea filius erat: quo nato vidit mater tres Parcas igni aſſidentes. Quæ manu ſtipitem tenentes, æqualem cum ſtipite puero vitam aſſignabant. Recedentibus Parcis Althea extinctum

 ſervavit

Mater in ambusto servabat stipite natum.
Hos serva (si cura tui) ceu pignora vitæ,
Incolumesque velis. Vel si meliora monentem
Dî te audire sinunt, genti tam justa petenti
Redde duces, tantoque exora munere pacem.

In his motibus regia erat; cùm Timonidem aliæ in itinere turbæ versarent. Viæ ratio, & fortuna, hæc fuit. A Rege dimissus triduum in suo prædio invitus consumpsit ominum causâ, [1] quæ Haruspex minori spatio procurare non potuit. Inde Messanam ad Arsidæ conjugem venit. Insana tempestas tunc maria exercebat, aquis ac ventis sub veris initium sponte surgentibus. Quatriduo nemo ex portu solvere ausus. Interim quassabantur navigia, undis mutuò cogentibus allisa; vel ejecta in arenam procumbebant. Timonides quod integerrimum ex eâ peste superfuit, confestim instaurari præcepit, agique à littore, necdum satis constanti maris pace. Præter suos nullum in navi vectorem, recipi passus; jam tenebat medium freti; Cùm occurrit recentis naufragii nefastum navigantibus spectaculum. Navis erat receptis obruta fluctibus; ex quâ tamen eminebat adhuc malus; quia non eversa, sed depressa, desederat. Et quod omnium atrocissimum fuit; stabat in antemnarum amplexibus nauta, superstes naufragio, pallidâ & emorienti facie, nisi quòd vento adurebatur: Ille manu nutuque (fluctus enim intercipiebant fragore suo vocem) orabat eripi morti; & omnium misericordiam

servavit stipitem. Adulto Meleagro contigit, ut pater ex susceptis frugibus Diis omnibus sacrificaret, omissa Diana. Quapropter irata Dea aprum immisit omnes Ætoliæ agros devastantem; Meleager collectâ robustissimorum juvenum manu confecit aprum, deditque Athalantæ filiæ Jasiæ Argivorum Regis. Quod ægrè ferentes Plexippus & Toxeus Altheæ fratres Athalantæ capiti insidiantur. Quamobrem iratus Meleager eos obtruncavit, duxitque Athalantam uxorem. Nunciata fratrum morte, Althea impatientiâ doloris, in furorem versa, fatalem stipitem conjecit in ignem; quo exusto Meleager exustis intestinis consumptus est.

1. *Quæ Haruspex minori spatio, &c.*] Nullum iter, negotium nullum aggrediebantur inauspicatò, hoc est, non captatis auspiciis per Aruspicem, vel è cœlo, vel ex præpetibus, oscinibus, tripudio solistimo, vel ex extis.

1. *Luna*

ricordiam non ægrè elicuit. Aliquot igitur nautæ descenderunt in scapham. Cumque ille se de malo deorsum duxisset, propè rigentem excipiunt, adducuntque Timonidi. Tum verò laxatis spiritibus, quos antea nimius timor intenderat, semianimis super constratum navis se diu explicuit; donec vini odore excitatus, jussusque à Timonide dicere, quis esset, quove euntem tetigisset hæc fortuna; Rhegium, inquit, patriam habeo; censum ex nauticâ arte. Nunc in Galliam cursus erat; quò egregium virum deferendum susceperam. Mare videbam non à tempestatibus tutum. Cœlum enim modico vento, sed incerto agebatur, & tristior aër horrebat. Itaque à portu solvere non volebam. Sed cùm sæpiùs jussus processissem in altum, primùm auræ inter se pugnantes nos alternis rapuerunt in aversos & contrarios cursus: destituerunt deinde simul omnes elusum navigium; Ego in tam subitâ pace acriùs, ut oportuit, timens, comites cœpi hortari ut remis eluctarentur pigriciam maris. Quippe illi sereno proximum malum esse. In Siciliam igitur, quam vicinam fors dederat, ratem appellerent. At ille qui navigium conduxerat, negat sibi placere Siciliam; stringitque demum ensem, recisurus manus illius qui in eam primus partem remum egisset. Inter has cunctationes dies absumptus est. & mox [1] luna igneis cornibus ventum excivit. Tum verò non per gradus, ut solet, tempestas intumuit; Sed direptus subitò aër ita miscuit maria, ut jam à principio mihi artem eriperet. Versabamur incerti quid exigeret ventus, mediam navem adversis complexus turbinibus. In his malis cùm exacta nox esset, diesque afferret tristiora, [2] capillos deponimus nihil profuturâ re-

1. *Luna igneis cornibus ventum excivit.*] Tritum est monostichon: (*renat. Pallidà Luna pluit, rubicunda flat, alba se-*

2. *Capillos deponimus nihil profuturâ religione.*] Tempestati litaturi. Unde Petron. in Satyrico: *Neque ungues, neque capillos deponere, nisi cum pelago ventus irasceretur. Rursus notavit sibi tonsorem ad lunam intempestivo inhærentem ministerio, execratusque omen, quod imitaretur naufragorum ultimum votum, in cubile receptus est.*

râ religione. Ecce enim improviſo exitio hæſimus deprehenſi in brevibus; Cumulaverat arenam vis procellæ, proramque tenebat. Jam tabulata ſolvebantur; & nos utcunque remis & contis tendebamus in puppim, cùm ille cui operam locaveram, cum ſuo liberto, duobuſque qui proximi erant, nautis, in ſcapham deſcendit, & fune præciſo, haud dubio naufragio ſe permiſit. Raptos per turbinem non licuit oculis ſequi. Obſtabant medii fluctus, quibus par ſcapha diu eſſe non potuit; nec pereuntibus nobis vacabat alienos caſus dolere. Feſſa quippe carina aperuit undis viam, quæ victis compagibus properabant intrare. Numinum pietatem! ut voces horruere! quàm feralis pereuntium clamor, cùm deſcendentem navem mare contexit? Evado ego in arborem. Evado heu miſer! mortem ſcilicet tantiſper dilaturus, donec merſa carina in latus procumberet, & malus ſequeretur. Sed ſupra ſpem dii faverunt; areniſque circumvallantibus adeò veluti fundata ſtetit ratis, ut me incolumem illa arbor præſtiterit; quæ nunc non ſine utilitate extra aquas eminet, admonitura navigantes ut maturè ab iſtis brevibus deflectant. Biduum jam eſt ex quo triſti amplexu lacertos ad antemnam continui, deſperatione potiſſimum, & frigore exanguis. Nam nec ſomni, nec cibi memineram. Cùm autem Deorum placata vis veſtram opem monſtravit, tantùm non laxata brachia mittebam in mare.

Hæc loquentem omnes audiebant cum lachrymis: Sed Timonidem altior cura ſubiit, ne ad Poliarchum pertineret calamitas. Nam quis vector toties à naufrago illo laudatus? Ab Italiâ veniebat, fugiebat Siciliam; utrumque conveniebat Poliarcho. Nautam igitur ſociorum fata deflentem; ut nataſſent, ut cautium eminentiora amplexos ſævi fluctus avulſiſſent, turbatus interpellat; Et quod, inquit, viro nomen, quem vehebas? Civis Rhegii erat, an hoſpes? Ille ſe nihil præterea ſcire reſpondit, quàm quòd Arſidas Siculus, cui opima Rhegii prædia erant, conduxerat

xerat navem, & proficiſcentem amicum ad portum produxerat: Obriguit Timonides, & velato capite, quò liberiùs poſſet ingemere, deſcendit in ſecretam partem navigii, juſſis remigibus quamquam proſperum ventum omnibus viribus juvare. Haud multò poſt Rhegium applicuit. nautamque ſervatum ſequi ſe jubet, & ad Arſidam contendit. Ille tunc fortè media luce in ſcimpodio cubabat, variis cogitationibus miſcens animum proximi luctûs ignarum. Sed cùm de amici adventu admonitus, proſiluiſſet ad amplexum, læta verba, & hoſpitalia ingerentem Timonides ſuſpirio proſequutus; quid, inquit, Poliarcho factum, mi Arſida? Nos miſeros! an & ego te ipſo plura ſcio? Inter hæc dicta nautam admovit; quo viſo Arſidas ſubito metu præſagia cladis hauſit; & jam Timonide quoque pallidior: Onus, inquit, ô Nauta, quod tibi tradideram, ritè alicubi expoſuiſti? Nam deſtinata Gallia tantillo tempore teneri non potuit. At ille; Solum me naufragio ſuperſtitem vides. Navem, ſocios, vectores, omnia, ſæva tempeſtas tulit. His auditis Arſidas multo gemitu planctuque turbatus, intra tectum mœrentes recepit. Nec vacabat penè exangui de ordine mali quærere; ſed cum Timonide in cubiculo ſecretus, acerbiſſimum funus, & fata iniqua, terraſque indignas Poliarcho, aliaque in calido & furenti luctu conſueta, ingeminabat. Cumque poſt multum lachrymarum Timonides rogaret, ecquò illa Poliarchi profectio? aut unde exitiale navigandi conſilium? retulit Arſidas, Rhegium ob Siciliæ viciniam ſuſpectum fuiſſe Poliarcho. Nam nec poterat (inquit) latêre iſthic Lycogenem: & quàm facilè ab adverſo littore mitterentur ſicarii? Galliam ergo petere ſtatuit, patriam, ut arbitror, ſuam; illinc ad nos celeriter revehendus. Sed fatorum ſcilicet invidia fuit, ne hominum genus ſe tam vicino immortalibus viro diutiùs jactaret.

At Timonides de Meleandri in Poliarchum animo inter

ter ſingultus agens, literas Arſidæ tradit, armillamque oſtendit de pyxide evolutam, inutile Argenidis munus. Sed artificium, gemmaſque mirari, per dolorem non licebat. Eâque veſperâ luctibus datâ, ambo conſtituunt ad Meleandrum redire, ne aut ille de Poliarcho aliquid ſperaret, aut ipſi neceſſariis temporibus Regis abeſſent. Suſpicabantur jam armis infeſtam eſſe Siciliam. Circumegere itaque curſus, ut in Epeirctes potiſſimùm portu terram ſubirent. Varia, ut ſub vere, & irrequieta flamina erant; ſeptimuſque demum dies Epeircten aperuit. Sed quò propiùs admovebantur littori, eò crudelior miſeros luctus agebat. Recedere terras amaſſent modò omni remigio quæſitas. Nam quo ore tantum facinus nunciaturi erant? aut quis deinde pro ominoſis non eos habiturus? Præcipuè Arſidam non unus, aut Timonidi notus dolor, conficiebat; Nec tam illum Meleander movebat, quàm Argenis. Poſſetne videre morientem, & quod eſt crudelius, illam triſti oratione occidere? Quo ſupercilio exprobraturam, quòd à Timocleâ inter hoſtes fœliciter ſervatum, ipſe ad naufragium dimiſerat? Cur ire, aut cur ſolum, paſſus eſſet tam enixè commendatum? Hæc & ſimilia revolventi, minimum erat quòd fidei & operæ præmia ſibi perierant; Verebatur Virginis iram, ex illius oculis accepturus, an vivere deberet. Nec ipſa poterat aut eludi diſſimulatione, aut morâ mulceri. Num enim quod Meleandrum ſcire intererat, non ſtatim ad Argenidem perveniret? Ac ut ſilere ipſe vellet, nec Regi triſtem caſum nunciare: At quid Timonides, tam ſilentii quàm ſermonis per nimium dolorem impatiens? quid utriuſque familiares, feſtinaturi tantæ cladis novitate ſibi percunctatores parare?

CAPUT

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Arſidas & Timonides concedunt ad Regiam, ubi nullum prius quam Gelanorum aſpiciunt. Audiunt ut everſa navi Poliarchus & Gelanor. in ſaxa diſiliunt, deinde ſupplices pyraticum in lembum recipiuntur. Sed ubi pyratæ tanquam captivis catenas injicere audent, Poliarchus ſtricto ferro omnes juſto furori immolat. Expilatum Reginæ Mauritaniæ theſaurum recipit, remotiſque unius pyratæ tibiarum inſtitis, exhorret ad deſtinatas ſibi à Lycogone litteras, quibus veneni Meleander arguitur.

INTER hanc cogitationum caliginem, navis crepidini portûs applicita, turbatos reddit Siciliæ. Primùm omnium amicis ſervuliſque præcipiunt, ne quid in publicum efferant, priuſquam ipſi Regem adierint. Superato mox calle qui in oppidum ducit evadunt in atrium Regis; & illic (ô mixturam fatorum mirabilem!) neminem priùs quàm Gelanorum aſpiciunt duobus Siculis medium, & temerè læto vultu ſpatiantem. Prior Arſidas vidit; & ad idem ſpectaculum Timonidem veſte prehenſum rapiens, aliquamdiu impotens vocis, manu protensâ anhelavit. Mox redditâ voce, An monſtris deludimur? inquit; aut quæ iſta rerùm omnium mira confuſio? An non illic eſt Gelanorus libertus Poliarchi, quem & naufragii fuiſſe comitem conſtat? [1] quis hunc Mercurius reddidit, miſcuitque viventibus? Horrebat Timonides: Nec reſponſo Arſidæ dato ad Gelanorum cucurrit; qui & ipſe viſis amicis ultrò obviam properabat. Sed hi muti ſtupenteſque nihil niſi hominem contuebantur. Tandemque cum gemitu

1. QUis hunc Mercurius reddidit, &c.] Dicitur virga ſua mittere umbras in Orcum & educere Orco. Virg. 4. Æneid.

Tum virgam capit, hac anima ille evocat Orco,
Pallentes animas ſub triſtia tartara mittit.

Et 6. Æneid.

Lethæum ad fiumen, Deus evocat agmine magno.

Claud. de rapto Proſerp.

—— geminoque facis commercia mundo.

Horat. 10. Ode, l. 1. in Mercur.

Tu pias lætis animas repones
Sedibus, virgaque levem coërces
Auream turbam, ſuperis Deorum
Gratus & imis.

1. Ai

gemitu Arsidas; salvum te video Gelanore? [1] an umbra es; tibique & naufrago domino saltem inanem tumulum quæris? Gelanorus deponere jussit hos metus: Vivere servatum à fluctibus peiratisque Poliarchum. Ab eo se missum ad Regem, Epeircten proximâ die venisse. Avidè illi rem omnem quærere cœperant; qui casus egissent, quæ salus, aut fides, perditâ nave in mari irato. Sed Meleander narrationem prævertit, qui è fenestra conspectos præcepit advocari, alterius scilicet prodigii suspensus ambagibus quas per eos solvi posse sperabat.

Nam ut navis quâ Poliarchus Rhegio Galliam petebat fracta in vadis est; cœpitque undarum pondere diduci, ipse cum Gelanoro, nautisque duobus in scaphulam se recepit; Nec vento obluctabantur; nisi quòd dispensatis remorum ictibus negabant fluctibus latus scaphæ. Ita proximum promontorium circumvecti, extra conspectum navigii fuerunt, ex cujus ruinâ profugerant: Inde mitiùs urgentibus ventis, cùm adhuc permulta spacia errarent, allisa est cautibus scapha, quas undæ humiles celabant, vectoresque destituit. Exiliere igitur in medium pontum, solidis sed imparibus saxis ita excepti, ut fluctus nemini infra poplitem essent, nec ullus ad umbilicum tingeretur. Longè littora; nulla navis in conspectu, & magnitudo cladis etiam vota damnaverat. Placebat Poliarcho exire ferro miserias. Gelanorus rapidos vortices in exitium malebat, & nautæ non vitæ spe, sed horrore interitûs, aje-bant

1. *An umbra es, tibique & naufrago domino inanem tumulum quæris?*] Inanis tumulus, seu Cœnotaphion, sic describitur à Virg. l. 3. Æneid.

Solemnes tum forte dapes & tristia dona
Libabat cineri Andromache, Manesque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridique è cespite inanem,
Et geminas causam lachrymis sacraverat aras.

Et Ovid. l. 11. Metam.

Et sæpe in tumulis sine corpore nomina legi.

Et 12.

Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.

Et 6. Æneid.

Centum errant annos volitantque hæc littora circum,
Tum demum admissi stagna exoptata revisunt.

1. Se

bant in illis rupibus expectandum naturæ fortunæve imperium. Sic de fato deliberantibus visa navis est è longinquo jactari fluctibus, & ad se paulatim accedere. Peiraticus lembus erat, qui habilis, & in tempestates comparatus pertulerat maris sævitiam: & jam remittentibus ventis, incipiebat ad gubernaculi inflexiones regi. Sciebat gubernator, saxa latêre in eâ regione, quorum viciniam jam prodebat crebrior spuma, & fremitus in brevibus semper immanior. Detorquebat ergo navigium; cùm simul naufragæ scaphæ aliquot tabulas videt, quæ paulò ante vexerat Poliarchum. & supplices passis manibus apparent è proximis saxis invocantes prætervehentium opem. Dubitavere Peiratæ an excipiendi essent. Nam quod precium auxilii; aut quid prædæ ex naufragis erat? Humanitatem verò in illis pectoribus deleverat artis suæ crudelitas. Quia tamen plerunque vectores commeatuum preciossima suis vestibus recondunt, placuit ire ad prædam, expedieruntque subitò scapham, minùs acri jam pelago: Ac ne in saxa inciderent, lenta remigia agebant, subinde scrutati quàm alto æquore veherentur. Admoniti quoque sunt supplices, ut quàm proximè fieri posset, ad scapham per saxa solidasque arenas accederent. Tandem remi fuere pro ponte, quibus porrectis proximam rupem suæ scaphæ Peiratæ commiserunt. Sed obstupuere ad Poliarchi & Gelanori vultus, simulque corporum, simul vestium pulchritudine capti, multa de prædæ fœlicitate inter se mussarunt.

Ubi autem è scapha in lembum recepti sunt, tunc non dissimulatâ perfidiâ veluti captivis catenas injicere audent, ad hoc monstrum stupente Poliarcho; qui stricto mox ense, quid vos autem viri? (inquit) quæ odia? quæve rixæ? aut quid tam subitò offendimus, modò digni quos per vestra pericula fluctibus eriperetis? Neque segniùs Gelanorus manu ferrum tenebat, vinculaque repulerat. Sed cùm nihil Poliarchi sermonibus fracti, sæviùs tumultua-

multuarentur, enſeſque expedirent, non diſtulit Poliarchus armis uti, & catenas ſibi indere conantem ita multavit, ut in ima viſcera ferro deſcenderet. Huic cùm alium addidiſſet compari fato; victor quoque unius Gelanorus ſeſe patrono applicuit. Tum juncto, ne circumvenirentur, tergo, utrimque hoſtibus frontem objiciunt. Fractis etiam remis, qui fortè jacebant in navi, raptas palmulas, inſtar clypeorum circumegere capitibus. Nautæ verò quos cum Poliarcho captos catenis Peiratæ onerabant, tanto erecti exemplo, & ipſi contis arreptis auſi ſunt repugnare. Captivi etiam aliquot erant loris conſtricti præter eos qui catenis alligabantur remigio; Illi læti hoc certamen intuebantur; Videbatque oculos miſerorum Poliarchus ſibi propitios. Neque ratus inutile auxilium, lora aliquorum diſcidit ferro, provocavitque ad ingenuam in ſceleratos pugnam. Et hi certatim ſociorum vincula ſolverunt, ut jam penè hoſtium numerus æquaretur. Tredecim omnino Peiratæ fuerant. Ex iis ceciderant ſub Poliarcho duo: unum Gelanorus abſtulerat. Nautæ verò atque ſervitia à Poliarcho liberata, in ſe quinque averterant. Ita res cum aliis quinque Poliarcho & Gelanoro fuit. Sed nec inulti cadebant. Jam enim alterum nautarum Poliarchi in mare compulerant. Et unus clavum ſpinis ferreis horrentem in cervicem Poliarchi ſimulans deſtinare, ſubitâ fraude, adegit ad latus. Niſi lorica obſtitiſſet, quàm magnos Argenidi luctus hæc clava faciebat! Sic quoque multis quidem, ſed non altis vulneribus intravit. Accenditur violentiùs Poliarchus, nec cunctanter ſuo hoſti clavâ extortâ cerebrum miſcet; magnâ atque intrepidâ voce Gelanorum ad victoriam hortatus; qui & ipſe jam in duorum ſanguine victor haud ſegniter perculſis inſtabat.

Timidi, qui adhuc ex clade ſupererant, ſeſe in aliam receperunt certaminis partem, quà ſcilicet liberati vinculis captivi dimicabant. Sed & illis ſucceſſu partium geminata

nata ferocia erat. Inclusi prædones hinc ab ipsis, inde à Poliarcho & Gelanoro ita mulctari cœperunt, ut ægrè inhibuerit Poliarchus quin omnes cæderentur. Eos enim capi malebat, maturisque suppliciis servari. Tres igitur ad genua provolutos in vincula conjici jussit. Et inter gratulationem miserorum, qui eo duce de latronum potestate exierant; suavissimâ consolatione perfusus est, quòd publicæ saluti videbatur operatus. Certatim ingerebant, hunc tutelarem, hunc vindicem deum esse; supra mortale robur afflixisse perduelles; denique unum dignum ad quem toto ex orbe vota miserorum confugerent. Sed in unâ omnium læticiâ vox dissona erat. Qui enim solis loris constricti fuerant, jamque sentiebant libertatem, sibi & patrono sine exceptione gratulabantur. At remiges plenum beneficium volentes, solvi petebant; dimittique in statum à quo per servitutem exciderant.

Poliarchus ne pœnitendum beneficium daret, quis illius navis dominus, quis gubernator, unde peiratæ; omnia ordine exegit. Proclamat de remigibus unus: Miserere quisquis es, Heros. Hanc ego meo censu ratem compegi; hanc & dominus & gubernator regebam; frequenti inter Africam Hispaniamque commercio. Fortè ad ostia Bætis appuleram; depositoque onere, Ibericas merces parabam; cùm isti latrones, vectorum nomine, mihi cladem imposuere. Ne numerus suspicionem faceret, bini ad me aut singuli venerunt. Neque eundem portum fingebant se petere. Hi Adrumetum nominabant, Clupeam illi, aut Uticam. De mercede conveniebat. Rudis ego impiæ fraudis omnes excepi; qui, quò solertiùs fallerent, tanquam inter se ignoti egerunt, quamdiu in portu hæsimus, aut à vicino littore erat auxilium. Ast ubi procul terris ventus impulit ratem, soporque in cœlo securo nautarum pluribus irrepsit; subito impetu irruunt in nos; Me de gubernaculo deturbant. semisopitos alios portant ad transtra, nexibusque devinciunt; &

peiratico ſcelere jam pro vectoribus domini ſuo auſpicio ferri cœpere: Nam nec deerat rei nauticæ inter eos peritus: & pro ſarcinis catenas attulerant, quibus omnium crura impedierunt. Hinc in minora, ut occurrebant, navigia, ſæpè graſſati comparavere arma, captivos, opes. Nec in mari modò ſceleſti, exſcenſiones varias in agros fecerunt. & benè prædatos ad nova ſcelera littoraque agebat hæc navis. Nuper quidem, cùm plerique eorum triduo abfuiſſent, rediere ex Mauritaniâ ad navem, opibus graves, & quantum ex eorum ſermonibus conjeci, expilato per fraudem theſauro, quem Regina Mauritaniæ habebat chariſſimum.

His auditis, Poliarchus è prædonibus unum, quem habebat in vinculis, rogavit, verane eſſent quæ ex nautâ audierat. Ille omnia ſilentio confitebatur. Sed de ultimo facinore intentiùs urgebat Poliarchus; Num de Reginæ Mauritaniæ theſauris prædam egiſſent; quæ illis via ad facinus; & quâ parte navigii recondidiſſent furtum. Ille, gemmarum famam ſibi cauſam audacis conſilii fuiſſe reſpondit. Nocte concubiâ ſeptem ex ipſis armatos conſtitiſſe in plateâ; ut ex proximis compitis tanquam illic à Reginâ appoſiti, arcerent tranſeuntes; dum alii duo ferrum, quo feneſtræ ſpiſſiſſimo jungebantur, harpagine arreptum per ſecretas machinas flectunt. Ita, inquit, aditus nobis factus. Voto potiti ante lucem ad mare receſſimus. duratque inviolata hactenus præda; quia ab eo littore primùm fuga, ac deinde tempeſtas nos tenuit. & ne tanta hereditas rixam faceret, placebat expectare donec in tranquillo divideretur. Subivit igitur navis conſtratum Poliarchus latrone præeunte; arcâque reclusâ, ingentes & plerunque muliebres ex Mauritaniâ opes inſpexit.

Tum verò tanquam ad nova conſilia vocatus à fortunâ, ſe collegit. Profectionem in Galliam Dii turbare ac differre videbantur. Per tempeſtatem curſu exciderat; nactus

nactus erat aſſuetam Africanis littoribus navem; nec fuiſſet humanum, recuperatas opes non ſtatim Reginæ nunciare. Et forſitan (ſecretus inquiebat) gloriam meam cælites curant. Quicquid ſpei privato habitu in Siciliâ exorſus ſum, nolunt me perſequi meæ gentis fortitudine atque armis; Ne generi, ne opibus, ne exercitui, ſed mihi debeam quicquid fælicitatis contigerit. Sequar illa auſpicia. Ex Africâ facillimè res Siculas accipiam, meaſque nunciabo Argenidi.

Ubi hoc placuit, ità prædoni loquutus eſt; Equidem & Reginæ ſuas reddi divitias æquiſſimum puto, & vos quoque (nefarii) dedi ad pænam. Navigatio in Mauritaniam flectenda eſt; ne vindicta pereat atrocis audaciæ, aut forſitan aliquot illic inſontes veſtri facinoris infamiâ laborent. Neque mora, dominum navis, per quem de prædonibus cuncta cognoverat, eximi vinculis jubet, clavoque ſuccedere. Cæteros qui erant in tranſtris, ſolvi prohibuit. Nam & remigibus egebat per quos in Africam veheretur, & tot ignotos, ac fortaſſe vinculis ſuis dignos, nolebat poſſe in ſe peccare. Itaque diligenter quæſitas tranſtrorum & compedum claves, cuſtodire Gelanorum imperavit. Et ne tamen nihil illi in ſuâ lætarentur victoriâ; Agedum, remiges, inquit, in fœlicitatis articulo ſtatis. Date modò Mauritaniæ oram; ita me amet Dieſpiter, omnes ire liberos jubebo. Quid grave eſt, ſi in redemptionis pretium, brevem, ſed mihi neceſſariam vecturam repoſco? Si non fallit gubernator, bidui in Mauritaniam curſus eſt. Illa mihi navigandi, vobis captivitatis afferet finem.

Compoſiti in tantam ſpem remiges, ita juſtos remorum ordines inſtaurant, tanquam non Africam, ſed ſuam domum, ſuas neceſſitudines quiſque repeteret. Sed negabat gubernator genium pelagi ferre, ut cadavera in navi portarentur. Iraſci maris deos, & ſæpè viventibus periculi cauſam fuiſſe, ejuſmodi pietatem in mortuos. Tres

porrò jacebant in lembi constrato à prædonibus inter pugnam perempti. Non ausus est Poliarchus intempestivâ humanitate repugnare omini navigantium. Igitur inferis diis religiosè excusavit quòd insepultos abjiceret; Ubi primùm Africam dedissent, [1] se umbras in littore erectis tumulis collecturum. Factâ igitur potestate, cadavera cæsorum corripiunt; At ne frustra quid periret, scrutari cœperunt, si quid in vestibus pretiosum lateret. Duorum spolia intra paucos nummos fuerunt: Tertius, tanquam delicatior, ambientibus institis tibias & crura velaverat; quas cùm unus nautarum detraheret, tabellæ cecidere, illic ut apparebat ad secretum repositæ. Cùmque jussisset Poliarchus eos codicillos sibi tradi, linumque solvisset, velut ad monstrum exhorruit, destinatas ad se litteras, & à Lycogene quidem esse. Scribere ad Poliarchum Lycogenem? Ceram ad se per tot prodigia esse delatam? Cunctabatur oculis suis credere repetentibus hoc epistolæ initium, Lycogenes salutem Poliarcho. Statim erigi cadaver imperavit, & curiosus inspector diligentiam Gelanori adhibuit, si quo lineamento possent vultus nondum morte recenti confusos agnoscere. Sed ignobilem nuncium, & de servitio Lycogenis unum, facile fuit ab utroque ignorari. Ubi verò diligenter undiquaque inspectum est, num & alias literas aliave prodigia haberet, exoneravere cadavere navem; amicum an insidiatorem crederent adhuc incerti. Erat is autem quem Lycogenes ad Poliarchum miserat. Dum Timonides in prædio suo hæret, occupaverat iter; interceptusque à prædonibus, tunc in pugnâ ceciderat; tanquam dubitante fortunâ

utrum

1. *Se umbras tumulis erectis collecturum.*] Structo scilicet cœnotaphio, & inani tumulo, justa persolvendo, ut superiori cap. sic Virg. de Palinuro, Æneid. 6.

Tu Stygias inhumatus aquas, amnemque severum
Eumenidum aspicies; ripamque injussus abibis:
Sedibus hunc refer ante suis & conde sepulcro.

Et infra:

Prodigiis acti Cœlestibus ossa piabunt,
Et statuent tumulum & tumulo solemnia mittent.

1. *Ceram*

utrùm tantæ improbitatis literæ Poliarcho tradi deberent.

Poliarchus totius ſcenæ ignarus ſeſe ad lembi malum applicuit; Vultu deinde & animo perturbatus, ad omnia verba exhorruit. Veneficii accuſabatur Meleander; delator Lycogenes erat. A Meleandro ſe ad mortem audiebat depoſci; Lycogenes amicitiam ſpondebat. Quæ autem illa armilla; aut quò miſſus ad ſe Timonides? Non ſe literas legere, aut ſatis vigilare, arbitrabatur. Ubi mora deinde reſtituit mentem, & iteratò totam [1] ceram evolvit; Aliquid magnum, inquit, agitur, Gelanore. Nunquam Lycogenem magis timui, quàm ex quo meæ ſalutis curam agit. Si vixiſſet qui epiſtolam ferebat, forſitan illi excidiſſent indicia, quæ viam nobis facerent in tantâ caligine. Nunc quid cogitem, aut quibus argumentis ad verum perveniam, eſt incertum. Secum deinde agitabat, an credibile eſſet, voluiſſe Meleandrum amicitiæ ſpecie innocentem violare. Magis conveniebat moribus Lycogenis de Rege mentiri, quàm Regi tam infanda ſolertia. Hæc & ſimilia animo verſanti abiit dies; & nox per inſana commenta animum deduxit. Varia agitanti conſultiſſimum viſum, ſi Gelanorum in Siciliam mitteret, nullis ad Regem litteris, ſed cum hac ipſa Lycogenis epiſtola, quam redderet Meleandro. Non liquidiùs poſſe verum deprehendi. Quippe ſive in vero crimine, ſive in falſo, doliturum maximè Regi, vel de infamiâ inutilis fruſtratique facinoris, vel de injuſtâ ſuſpicione. Ex illius, & proximorum vultu, ac vocibus, Gelanorum intelligere poſſe, de hoc Lycogenis indicio quid credendum. Nec Lycogenem eo facto dubitabat offendere; cui, etiamſi Meleander

1. *Ceram evolvit.*] Cerâ veteres ante inventum papyri uſum pugillares ſuos obducere ſolebant. Videntur hodie in Bibliotheca Benedictina Sancti Germani à Pratis tales tabellæ cerâ obductæ. De his Juvenalis,

Nonne licet medio ceras implere capaces
Quadrivio.

Inde deductum, *in prima & ima cera*, *&c.*

 1. *Muſis*

leander hoſtis eſſe mereretur, tamen amicus fieri nollet. Adjuvabat ea conſilia ingens cupiditas ſcribendi Argenidi; ad quam literas, niſi Gelanoro, aut Arſidæ, non credebat.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Jactâ ad Africæ littus anchorâ Poliarch. furtum referat Reginæ, quæ ubi inviolatam prædam explicat, lætioribus lachrymis madens, ciſtellam maximè unam complexa, ſe denuo vivere, ſe Reginam eſſe proclamat.

JAM non modò erat Africa in conſpectu; ſed & Lixa, tunc Mauritaniæ caput, pulcherrimo ſitu ab cogitationum ſolitudine nonnihil Poliarchum deduxerat. Fluvius, quem & Lixam appellant, non repugnanti pelago miſcebatur, ut in utriuſque undæ confinio, non fremitus diſcrimen faceret, non ſpuma, ſed color. Arbores quæcunque fluviis gaudent, ab utraque parte alvei, cum cæterâ riparum imagine in aquis ludebant. Urbs ingens, & mercatorum commercio gravis, ubi paululùm eſſes à mari provectus, uno duntaxat ſtadio receſſerat à flumine. In urbem ab littore euntibus dexter erat omnium qui ſunt in Africâ pulcherrimus collis, & in eo Reginæ ſuburbanum, quam dicebant Dominæ villam. Illuc amabat Regina divertere, curis feſſa, & ad negotiorum tumultum poſt alternam ſolitudinem reditura hilarior. Et tunc fortè in ea verſabatur. Quod ut ex obviis lintribus percunctanti Poliarcho relatum eſt, in proximâ orâ jubet anchoram jaci; Et ne remiges quicquam ſe abſente turbarent, aut etiam à portu diſcederent; quærit ex Afris, nemone cuſtos portûs, aut cui magiſtratus delegaſſent fluminis curam. Præſtò lictores adfuere, & neſcio quis redemptor portorii; cui ſic Poliarchus, hujus lembi cuſtodiam tibi trado, quem Africæ intereſt ſalvum eſſe; dum fero ad Reginam neceſſaria quæ ex me intelligat. Simul his præ-

dones

dones educens detracta pedibus vincula jubet addi cervicibus, unumque licium ad omnium vincula pertinens ponit in manus gubernatori navis, præmittitque versus collem.

Ipse cum Gelanoro sequebatur, loci formam curiosis oculis lustrans, quem recens maris horror faciebat gratiorem. Non anxiâ arte quæsitus erat decor. Plura Naturæ debebantur, cujus facilitas, atque ingenium, omnes artificum labores prævertit. Rusticus ad villam ascensus (nec lævigari Regina passa erat) obliquum colli latus sic dederat, ut circumvenire montem potiùs videretur, quàm in illum eniti. Lævam itineris tegebant densi frutices, crebrarumque stirpium inæquali viriditate lætissimi. Tumuli illic leves, crescente molliter campo, donec oblongum, & spissis opacum arboribus supercilium montis subito tumore consurgeret. A dextrâ convalles visebantur, vinetis hortisque excultæ; & in collium radicibus, qui dimidiatum orbem ducebant, uberrima pastu prata se eadem viriditatis hilaritate porrexerant. Sub ipso montis jugo sublimis & sponte extensa planicies erat, in quâ villam condiderant. Ad fores cùm venisses oblectabat oculos alia loci forma, prospectusque in remota liberior. Quippe ante vestibulum patebat hominum curruumque area capax, paucis, sed ingentibus distincta arboribus; ad quarum umbram sedilia, & lapideas mensas, milites custodesque extulerant: Ac ut editus locus erat, errores fluvii in valle monstrabat; montes quoque ex adverso Magnatum prædiis distinctos. Visebatur à dextro latere pars potissima urbis, per suos colliculos & templorum fastigia elatæ. Si oculos longiùs mitteres, mons Atlas incultâ hyeme, & sterilibus saxis, per multos vertices in nubibus fractus, delectabat animum mutatione conspectûs, & propinquam fœlicitatem blandiùs commendabat asperitatis imagine. Domus pro Reginâ non ingens. Sed debebat artifici, quòd venti, quicunque perflarent, admissi, omnem æstum

temperabant; & triclinia lumen accipere poterant non obnoxium radiis solis. Hortus deinde modicus, & porrectus in longum, [1] Musis quidem erat dignus, & omnibus diis quos cepit stirpium colendarum humanitas. A domo in illum, porticus ducebat, in quâ solebat Regina convivari, aliquot signis & picturis exculta. Jam verò sinistrum horti latus claudebat montis vertex non illi utique tantùm horto, sed domui, saltuique perpetuo contiguus dorso, & duntaxat parietis interjectu coërcitus. Hanc partem fons amœnus decorabat, è marmorei Elephantis proboscide in tessellati operis alveum decurrens. At dextra ad prospectum vacua erat, exiguo muro in hoc tantùm erecto, ut lapsus in abruptum caveretur, & in eum innixi fruerentur vivarii subjecti spectaculo. Nam mediocre stagnum coërcebant latericii aggeres: Pisces in eo variæ senectutis, quos ab horto Regina amabat, præcipitato in aquam pane, inter se concitare ad certamen. Porta ex horto ducebat in exiguum saltum, quem facti manu calles, virgultisque liberi, secabant. Cervi in eâ, & capreæ, & cætera animalia in Africam importata; quæ ea pars terrarum gignere nescit: incisique [2] Numidico marmore isti versus, qui lucum Dianæ consecrabant:

[3] Alma soror Phœbi, quæ nunc per confraga cursu
Præcipitas, volucri mandas nunc vulnera ferro,
Seu damam fortuna dedit, seu fortiùs ira
Intumet, & nostri fugiunt tua tela Leones;
[4] Numen [5] iô nemorum: si Te, comitesque pudicas

Casta

1. *Musis quidem erat dignus, & omnibus diis quos cepit stirpium colendarum humanitas.*] Hortos amant & secessus nemorum montiumque camœnæ. Neque Dii ab hac hortorum voluptate abstinuêre, ut Flora, Venus, Adonis, Priapus, Pomona, Vertumnus.

2. *Numidico marmore.*] Pretiosissimum marmor ex Numidia. *Pauper sibi videtur ac sordidus, nisi Alexandrina marmora Numidicis crustis distincta sint:* inquit Seneca, epist. 87.

3. *Alma soror Phœbi.*] Diana eodem cum Apolline partu edita.

4. *Numen iô nemorum.*] Diana eadem quæ & Sylvis præesse credebatur.

5. *Iô.*] Vox est lætitiæ, solita in triumphis usurpari.

1. *Fœda*

Casta domus, castæque juvant pia jugera sylvæ,
Exaudi, mitisque tuos agnosce, nec usquam
Hîc, Dea, Sylvicolis sit [1] *fœda licentia Faunis.*
Hos tibi sacramus lucos, hæc surget honori
Sylva intacta tuo. Tu nostris annue donis.
Et cùm spumiferos junctis in retia campis
Impellemus Apros, & cùm tibi sacra feremus,
Non occulta veni; Vel si invidiosa precamur,
Huc ades ô quo more licet, cursuque tuorum
Sæpè canum, & sacris aures latratibus ure.
[2] *Hîc Dryadum committe choros, &* [3] *Oreade multâ*
Cinge latus. Nunc vos nemorum, nunc fontis in umbrâ
Ludite, nunc magni quà subter viscera montis
Antra per agrestes exudant frigida tophos.
[4] *Illic si calidas exolvet fibula vestes,*
[5] *Non erit Ogygius secretis arbiter undis,*
Cornua cui fingas; Non quem tibi vulnere parvo
Terra necet, campis tumidus [6] *se tollet Orion.*
[7] *Nec pharetram, vultusque tuos, venator habebit*
Juppiter, atque aliam cœlo dabit improbus Ursam.
Hunc modò tu saltum [8] *Delo,* * *Dictynna, sonanti*

Annu-

1. *Fœda licentia Faunis.*] Sunt enim lubrici minores isti nemorum Dii, ut dictum est, cap. 1.

2. *Hîc Dryadum, &c.*] Nymphæ Sylvarum, sic dictæ ἀπὸ τῆς δρυὸς, à quercu.

3. *Oreade multâ.*] Nymphis montium. ἀπὸ τοῦ ὄρεος.

4. *Illic si calidas exolvet fibula vestes.*] Si post venationem æstu nimio fervens vestem deponis abluendam in antri fonte.

5. *Non erit Ogygius.*] Actæon Thebanus sic dictus ab Ogyge Thebarum rege & conditore. Vide Ovid. Met. l. 3. Ubi Actæon venator cum in valle Garganoë ad fontem lympidissimum recessisset, à Diana nuda convitiis lacessitus est; mox in cervum mutatum discerpsêre canes.

6. *Se tollet Orion.*] Et Urion ex urina Jovis, Nept. & Merc. procreatus, cum arte sua venatica plus æquo intumesceret. Indignatæ Dianæ precibus exorata terra tumentem interemit Scorpione immisso. Deinde mota pietate Diana hunc juxta Tauri signum locavit. Ovid. Metam.

7. *Nec pharetram, vultusque tuos, venator habebit Jupiter.*] Non se denuo Jupiter in Dianam transformabit, ut stuprum inferat Calisto, quam tamen postea mutatam in ursam in Cœlum juxta polum nostrum transtulit. Ovid. 2. Metam.

8. *Delo.*] Insula est Ægæi mari, Cycladum nobilissima, Apollini & Dianæ sacra, quòd Latona hunc geminum fœtum ibi enixa est.

 * *Dictyn-*

Annumerare velis, [1] Lyciæque nivalibus arvis.
Nec magis [2] Eurotæ, nec sis magis incola [3] Pindi.
[4] Tum quæcunque suos Nympharum exegerit annos,
In formas abitura novas: cùm frondea fiet
Arbor, & erectis attollet brachia ramis,
Seu quercus, seu laurus erit; fac, [5] Delia, nostras
Augeat hæc sylvas. [6] Erisichthonis impia clades
Hinc procul, & lucus nunquam sciet iste securim.

Longum esset singula memorare; ut natura inæqualitate locorum luserit, ut exiguo spatio retulerit omnes formas quibus totæ regiones variantur, ut sylvam ex aureis malis, [7] rhododaphne, lauro, pinu, subere, penè totam, non mutarit innoxia hyems; & antra hîc sponte, hîc manu aperta, dederint fontes, aut opacum subeuntibus frigus. Sed fons præcipuè notabilis erat, de industriâ sic ornatus, ut quæ artificii erant, sponte producta viderentur. Quippe in arcum mons effossus modicam planiciem dabat, exiguis lapidibus quasi temerè stratam. At utrimque lateribus saxa ingentia, tanquam rupes ita natas, admoverant. Ubi is labor duodecim pedes in altum excreverat,

* *Dictynna.*] Propriè est Britomartis Dianæ comes, cassium inventrix, quasi δίκτυα, sed pro ipsa Dea sæpe sumitur.

1. *Lyciæ.*] In qua Patara, ubi Apollo reddebat sortes hibernis sex mensibus. Unde Virg. 4. Æneid.
——— *& Lyciæ sortes, &c.*

2. *Eurotæ.*] Fluvii Laconiæ, consiti lauris, sacris Apollini.

3. *Pindi.*] Thessaliæ montis, Apollini & musis sacri.

4. *Tum quæcunque suos Nympharum exegerit annos, In formas abitura novas.*] Ad Nympharum Metamorphosin alludit, quæ apud Ovid. frequens est, ut Daphnes in laurum; subdit enim
Seu quercus, seu laurus erit.
Vel ad Hamadryadas, quæ nascebantur & occidebant, nascentibus, & occidentibus arboribus.

5. *Delia.*] Diana, ab insula Delo, ubi nata est.

6. *Erisichthonis impia clades Hinc procul.*] Is ob emissam securim in sylvam Cereri sacram, famem tantam passus est, ut filia ejus Methra, ad sustentandum patrem, dono Neptuni in varias se formas transmutaret. Ovid. Metam. lib. 8.
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt, poscuntque simul, cibus omnis in illo
Causa cibi est, semperque locus fit inanis edendo, &c.

7. *Rhododaphne.*] Ex lauro & Rhodo: id est, rosa, cujus similitudinem habet. Frequens est in Helvetia, dicitur & Rhododendron.

verat, semitam fecerant quâ locus circumiri facilè posset: Tum verò super hanc molem in gyrum arbores ita severunt, ut inflexorum stipitum cacumina in subjectam aream verterentur. Hæ, ubi in procerum adolevere, speciem referebant jamjam cadentium stirpium, & suo pondere radices extra terram trahentium. Inter illius ruinæ innoxias minas, peribat sub frondibus calor Solis; & laterum aggere primùm, mox curvatis in hunc modum arboribus, denique increscentis collis mole, tegebatur simplex Reginæ hilaritas, quæ fontem illic per aliquot fistulas cadentem sæpè inter suas virgines læto ocio celebrabat. Viris, præterquam magistratuum præcipuis, nefas domum intrare. Pauci custodes in vestibulo erant: A quibus jussus sistere gradum cum suis captivis Poliarchus, quis aut unde veniret, militari licentiâ rogatur. Ille negavit, quæ afferebat nunciari, nisi Reginæ, posse. Res ad Præfectum custodum delata est, qui & ipse loquutus Poliarcho, Reginæ significat externum juvenem esse, habitu vultuque egregium, qui captivos aliquot trahens, ad colloquium quærebat admitti. Regina in eo secessu tunc hærebat, non ad vacui animi voluptatem; sed ut in solitudine mœrori liberiùs vacaret. Lachrymarum causa erat, violatus à prædonibus locus, quò cum gemmis cætera quæque arcana congesserat. Neque gemmæ, aut direpta alia quæ vulgò jactabantur, illam movebant. Una cistula, nec ea quidem opulenta, quam simul latrones abstulerant, illos gemitus, & penè fati consilium ciebat. Hanc vitâ chariorem habuerat; illic filii fortunas sciebat inesse; nec de diis mitiùs querebatur, quàm si eum extulisset. Cùm ergo nunciatum de Poliarcho esset, haud libenter accepit, advenisse, quem vultu composito deberet audire. Hunc tamen [1] per Micipsam Regio Præfectum cubiculo adduci impe-

1. *Per Micipsam.*] Nomen commune quondam Africanis, ut & Hyempsal, & Jarbas, & Syphax & Juba. Ita Florus & alii.

imperavit; ipsa inter astantes resedit matronas in suggestu eburneo, quem argentei leones depressis onere jubis ferebant.

Is verò ut in conspectu fuit, illam ad absentis filii memoriam vocans (nam & juvenis, & formosissimus erat) subito sui favore incogitantem permulsit. Mox liberali salutatione perfunctus; Etsi (Regina) parum, inquit, animum tuum tangunt, quæ pessimi nuper fures à tuo abvexere sacrario, tamen justissimæ Principi gratissimum duxi, si tantum facinus impunè non auferrent. In eos, diis ducentibus, medio ponto offendi. Plures in certamine perierunt. Tres adduxi superstites. Sunt ecce in limine, & fatum à tuo arbitrio expectant. Fidum autem hominem, ô Regina, mecum allega. Huic quæ à te abstulere restituam, adhuc, ut ab ipsis audio, illibata. Ea jussi in proximâ ripâ apud navem asservari. Regina, ad tanta & tam subita gaudia, muliebri ingenio impatiens, de sede exiliit, & ignoti manum amplexa; O auspicatissime quotquot sunt mortalium, aut potiùs, modò hæc vera sint, diis nostris jungende; Duc protinus, inquit, ad navem. Ipsa furtum, ipsa prædam recognoscam. Neque avidam voca. Arculam modò unam restitue. Cætera te condono. Sic effata miranti Poliarcho viam præit. Nec jungendo currui, nec attollendæ lecticæ spatium fuit. Sicut erat in cultu privato, urgere cœpit gradus, sibi uni de re tantâ creditura. Matronæ, puellæque, illius assuetæ obsequio, nihil mutato vestitu, pedibus ibant. Fugæ speciem celeritatis tumultus imposuit. Cùm verò Poliarchus pro foribus prædones ostenderet Reginæ; Sine quæso, inquit illa, priusquam alios damno, scire an me fortuna absolverit. Nemo in regia fuit, qui non properantem sequeretur. Ignari plerumque quæ res ageretur stupebant, & aliis stuporis causa erant. Statim in urbem rumor pervasit; sed incertus, ideoque audacior. Nunc Reginæ filium adventasse; nunc ejus cadaver navi delatum.

Veriora

Veriora alii referebant, ad recuperatum theſaurum Reginam deſcendere. Ergo omnes ad amnem properabant, parata ſeu plaudendum, ſeu aggemendum, turba.

Regina ut ad ripam pervenit, ponte ex tabulatis facto in lembum ſublata eſt. Ac ut primùm reſerata à Poliarcho ingens arca inviolatam prædam explicuit, jam lætioribus lachrymis madens, ciſtulamque quam quærebat, complexa, ſe denuò vivere, Reginam rurſus eſſe proclamabat; Nec quicquam juſtius quàm ut Poliarcho divini honores haberentur. Abnuebat Poliarchus riſu modeſto, & laudantem compeſcebat. Jamque lecticæ, ut potuerunt Reginam ſequutæ, ſtabant in ripâ, carpenta etiam fœminas ſubvectura; & ipſa ad tantæ læticiæ auſpicia anguſtam villam rata, in urbem reditum edixit. Innitebatur Poliarcho (qui maximus apud Reginas gradus) illoque ducente in lecticam ſe recepit; quam mox octo pænulati ſuſtulerunt in collum. Poliarchus deinde præparatum [1] equum conſcendit; quem ipſi ex regiis ſtabulis admoverant, non ex more gentis nudum, ſed cum iis ornamentis quibus Reges aſſueverant in bello aut venatu. Toto deinde itinere Regina, ſubmotis lecticæ plagulis, cum ipſo loquuta eſt; denſis per viam Afrorum agminibus, & in eum præcipuè intentis. Poſtquam ad aulam perventum eſt, Magnates, ex Reginæ præcepto, hoſpitem in deſtinata triclinia deducunt. Illic ingentis opulentiæ cultu exceptus, mox ad familiariorem corporis curam, ſolus cum Gelanoro relictus eſt.

CAPUT

1. *Equum non ex more gentis nudum.*] Maſſili populi Africæ, ephippiis non utuntur, ſolaque virga equos regunt.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Priſtinis redditus curis Poliarch. , reſque Siciliæ anxiè agitans , pactâ cum nautis duplicatâ Remigibus mercede , Gelanorum ad Regem dimittit. Ipſe oblata in reparati theſauri gratiam dona Reginæ innatâ comitate recuſat. Siciliamque dum cogitat , vehementi morbo arcetur. Interim ad Apollinis templum Gelanorus pervenit , ubi cum Antenorio ſacerdote colloquenti Hyeroleander velut ad condictum supervenit , & catellæ Aldinæ obitum nuntiat.

SED ubi paululùm reſpiravit à colloquentium laudantiumque tumultu , haud mora redditus priſtinis curis , reſque Siciliæ anxiè agitans conſtituit eâ veſperâ Gelanorum in Siciliam dimittere. (Nam nec amor, nec perplexæ à Lycogene literæ moram ferebant.) Ipſe Clupeæ , maritimo Africæ oppido, dum nuncius ab Argenide rediret, ſe tenere. Dum ergo Argenidi ſcribit , acciri nautam jubet, cujus remigio appulerat ; quo ad ſe introducto , Navigium tuum , inquit , non modò tibi reddo ; ſed præterea quicquid vi prædonum detractum eſt omne reſtituam ; eâ lege ut hunc Gelanorum in Siciliam deferas ; inde huc rurſus in Africam quo volet portu ſiſtas. Cum redieritis, in promptu merces erit. Nunc neceſſaria ad viam duntaxat repræſento. Ex remigibus , captiviſque , quos noſti, quotque opus eſt , delige. Hos faxo laboris ne pigeat. Inter cæteros talentum dividam : ne illis reditus in patriam, mendicitate deformis ſit. Nauta dominum & patronum appellando , de munerum magnitudine ſtupebat , operamque pollicitus ad parandum in illam noctem lembum dimiſſus eſt. Et remiges tam fœlicia nunciantem , primo impetu gaudii , inter amplexus , non ſine diſcrimine diripuerunt.

Veſpera appetebat , cùm à Reginâ Optimates ad Poliarchum intrant , nullo humanitatis genere hoſpiti defuturi. Is ab illis , inter ſermonum ambages , hæc fere de Re-

ginæ

ginæ rebus accepit; Eam Hyanisben appellari; Jubæ fratri ante annos viginti tres in sceptrum successisse. Priusquam regnarent, nuptam Syphaci fuisse, viro post Reges inter Mauros præcipuo; qui eodem tempore quo Rex Juba morbo extinctus prægnantem reliquerat. Reginam paulò pòst virilis sexûs prolem esse enixam, & [1] Hyempsalem appellasse; qui faventibus diis anteiverit indole civium vota: Sed jam quærendâ apud exteros gloriâ, cultu privato, & præterquam uni Reginæ incertum in quas terras, abiisse. Hæc Mauri referentes, & ipsi vicissim quis esset Poliarchus; unde, aut quò viam haberet, obliquâ subtilitate quærebant. Sed ille perplexos sciscitatores, pari arte, quasi non sentiens, eludebat. Invitatus deinde ad regiam cœnam, haud modicum tempus consumpsit cum Reginâ; non multùm absimili omnium in se cultu, quàm si [2] in purpurâ venisset. Perfecto convivio, cùm tanquam postridie profecturus, jussisset valere Hyanisben, redissetque in thalamum, præstò fuere qui opulentioribus ferculis mensam integerent. Gemmæ erant, hæ torquibus, hæ armillis, inauribusve compositæ, magna vis unionum, & præter unicam arculam, plura quàm à peiratis extorserat. Hæc Regina, sive meriti precium, sive pignus hospitii, donabat Poliarcho. Sed ipse neque vendere beneficium assuetus, neque emi muneribus; multùm laudatâ Reginæ comitate, negavit tantillæ operæ deberi invidiosa præmia; sed neque hæc armatum decere. Referrent tot dona ad Reginam; simulque excusationem, & gratias. Ne tamen pervicacis superbiæ haberetur, annulum quo smaragdus includebatur, sibi desumpsit; digitoque insinuans, eum se cum manu servaturum spopondit; Ita enim donantem meruisse. Ferruminatus annulus erat,

1. *Hyempsalem appellasse.*] In Tullii Vatiniana, Hyempsal Pater Jubæ regnat in Mauritania.

2. *In purpurâ venisset.*] Quasi regis speciem induisset; Est enim purpura regium symbolum.

1. *In*

erat, & [1] in lapide Atlantem expresserant [2] suspecto Perseo negantem hospitium: Simul Perseus videbatur Pegaso insidens, & ad Atlantis ora sic Medusam revelans, ut averteret ipse vultum, ne & intra viscera saxum reciperet. Sed Atlantis habitus erat indignantis se mutari: Rigebant in sylvarum primordio comæ crescentes; & in vultu figura serpebat, qualis nec jam hominis, & nondum montis esset.

Aderat interim Nauta, monebatque ventum operam dare. Si veniret Gelanorus, Africam paucis horis longè relinqui posse. Hunc itaque Poliarchus arcanis præceptis celeriter onerat; quæ Meleandro ferret, quæ nunciaret Argenidi: Selenissa, Archombrotus, cæterique amicorum, quid scire deberent. Etiam quid de supellectili suâ Rex constituisset; an illa publicata, & qui sectores fuissent, cuncta solerter perdisceret. Illinc enim quid in se Meleandro animi esset, posse intelligi. Postquam in Siciliâ mandatis esset functus, Clupeam, ubi eum opperiri decreverat, diligentissimâ navigatione repeteret.

Profecto Gelanoro, Maurisque dimissis, se ipse ad quietem defessus comparabat. Sed posteaquam in thorum secessit, remiseruntque se spiritus, quos tenuerat variarum rerum imago; tunc vulnera quæ lateri peirata inflixerat, non modò neglecta, sed negotiis, & contentione animi incitata, subito horrore atque æstu exardere in febrim cœperunt. Ille casus distulit præparatum in posterum diem iter, terruitque Reginam, haud secus quàm si ipsi filius in morbo jacuisset. Nam præter beneficium quod à Poliarcho ingens acceperat, indolis specimen, & incompositum nihil in verbis; præterea generis opinio, & impetus

1. *In lapide Atlantem expresserant Perseo negantem hospitium.*] Fabula est: Cum Perseo de expeditione contra Gorgones redeunti negasset hospitium Atlas, Perseus Medusæ serpentino capite in eum converso, in rupem sui nominis transmutavit. Ovid. Metamorph. l. 4.

2. *Suspecto Perseo.*] Nam in fatis erat Atlantem superandum à filio Jovis.

petus nescio quid præsagientis animi, eam ad veræ benevolentiæ affectus compulerat. Ægrum itaque primo mane invisit adhibuitque medicos suos. Et sequuti Reginam Optimates, anxios vultus ad mœstitiam figuraverunt.

Horum omnium ignarus Gelanorus navigabat in Siciliam prosperis ventis Sed quamquam commodissima tempestas Epeircten nautis dabat, ultrò ab eâ statione abstinuit; appulitque ad ignobilem portum; eo consilio, ne quis nautas qui eum vexerant nosse, aut de Poliarcho interrogare posset. Ipse ad templum Apollinis ivit, quod non procul à littore, versus Panormum erat, Sacerdotis, quàm sui Dei famâ nobilius. Sacerdos Antenorius vocabatur, in placidissimâ senectute vacuus curis, & ad arbitrium fœlix. Nam cum juvenis primos honores facilè cepisset, & summa ei omnia destinaret amicorum opinio; plurimorum casibus monitus quàm miserum esset inter ambitiosa vota pendere, respexerat ad animi libertatem; & secessurus ad genium suum, elegerat Phœbi templum, in quo senesceret. Quippe illi numini amabat operari, & invocatum sæpè receperat: adeò comparatus in casus, seu ipse, seu amici laborarent, ut omnium victor constantissimâ hilaritate discederet. Aderat litterarum copia ingens, acre acumen, & celere; quæ omnia vitæ integritas honestabat in jucundissimo sene. Cæterùm amabat Poliarchum, audebatque laudare nondum publice restitutum. Nec ignarus Gelanorus candidissimum esse, à viâ ad illum deflexit, invenitque cubantem in sui templi vestibulo (erat enim pedibus æger) & ut solebat, cum familiaribus inter libros sapientissimè ridentem.

Adhuc in primis hærentes blanditiis novo gaudio interpellavit Nicopompus. Amicissimus Antenorio erat, & curis tumultuque aulæ plenus, quærebat inter suavissimi senis colloquia turbatæ reipublicæ tantisper oblivisci. Eo viso, Antenorius urbane quæsivit, ad Phœbum, an ad se divertisset; Ad utrumque, refert ille: Sed quis iste Nu-

minis consultor? Ades ergo Gelanore? & ô Numina faxint ut nec procul sit Poliarchus. Quamquam præter Antenorium, & Nicopompum nemo jam aderat (cæteri enim Antenorio jubente discesserant) tamen Gelanoro non visum consilia casusque patroni ulli mortalium priusquam Argenidi concredere. Eum ergo in Italiâ esse finxit, seque ab eo ad Regem [1] ex Bajano portu dimissum.

Dum hæc ita loquuntur, ecce tibi cumulante fortunâ illius diei lætitiam, Hieroleander veluti ad condictum alio itinere ad templum pervenit. Erat ille ab Epistolis Argenidis, summus & ipse virtutibus, inter paucos imbutus litteris, nec patruo præter fortunam, minor, qui sacerdotii purpuram ex virtute gestaverat. Is sæpè Antenorii causâ commeabat in id templum; & tunc exorando Apollini ab Argenide erat missus. Sed ut conspicatus est Gelanorum, seque primùm repetitis satiavit amplexibus; levissimæ rei momento, nec cogitans, illi aditum fecit ad ea exploranda quorum causâ in Siciliam advenerat, [2] obiisse Aldinam oculis ex dolore turgentibus querens. Sive excusationem sic parabat, quòd eam omnino habuisset, sive quòd infœliciter custodivisset. Audito Aldinæ nomine, ictus aliquantum Gelanorus, in Hieroleandrum respexit. Fuerat illa venustissima catellarum; quæ Poliarcho impensè placuerat. Poliarcho ex Siciliâ excedente, eam Hieroleander Argenidis jussu quæsierat, alueratque sollicitè. Ipsâ Argenide non ausâ succedere in id munus, ne aut aliquid de spoliis Poliarchi crudeliter habere videretur, aut contrariâ suspicione absentis domini gratiâ canem amare. Ea tunc ex partu decesserat, magno quidem sed occulto dolore Argenidis. At Hieroleander catulæ blanditiis assuetus impatientiùs mortem hanc tulerat; adeò

1. *Ex Bajano portu.*] Bajæ in Campania, Romanæ quondam deliciæ ad littus Hetruscum.

2. *Obiisse Aldinam querens.*] Catellam. Videntur Romæ apud Gasparum Sciopium carmina, quibus Aldinæ ex partu obitum lugent Poëtæ.

1. *Omnes*

adeò ut in ejus gratiam illa celebris esse in Aulâ inciperet; maximè multorum Poëtarum carminibus, qui eum demerituri, [1] omnes fides, omnes Parnassi frondes, canino funeri adhibuerant. Tunc verò de illius interitu fieri mentionem (quamquam vivam maluisset) sentiebat Gelanorus suis rebus conducere; quia ab eo exordio poterat quæri quod Poliarchus præceperat, cui nempe ipsius opes & veluti spolia cessissent. Sed postquam intellexit innoxiæ domui curatores à Rege adhibitos, qui eam domino suo servarent; solamque Aldinam ab Hieroleandro captam quò delicatius haberetur; visa sunt omnia ex voto procedere. Nam quòd Aldina saltem in Argenidis domo vixerat, ritè conjecit id datum memoriæ Poliarchi. Cùmque audisset, ne dolore quidem intactam in ejus interitu fuisse Argenidem, satis quid hanc charitatem & dolorem faceret gnarus, Nicopompo aures præbuit dum Epitaphium recitaret, quod & ipse Hieroleandri laudibus plenum demortuæ catellæ his versibus fecerat:

Occidit. Exequias pulchræ celebrate catellæ;
Occidit ante suum pulchra catella diem.
[2] *Ipse* [3] *facem mœsto canis Erigoneius imbre*
Condat, & attonitus terreat astra sonis.
Plangere scit; [4] *meminitque suæ lachrymabile murmur*
Erigones, patrios cum stetit ante rogos.
[5] *Dura Venus, quam non pariens Aldina gemendo*
Flexit, & [6] *Aldinæ sic parientis herus!*

An

1. *Omnes fides, omnes Parnaßi frondes canino funeri adhibuerant.*] Carmina Poëtarum; nam per metalepsin, *fides* pro cythara, *cythara* pro versu sumitur, sicut *frondes* pro lauro, *laurus* pro Poësi.

2. *Ipse facem mœsto canis Erigoneius imbre Condat.*] Fabulantur poëtæ canem hunc fuisse Erigones, filiæ Icarii, quæ cum patre à pastoribus occiso, vitam laqueo finivisset, canis heræ fato perculsus dolore contabuit, ob quam pietatem, cum Juppiter una cum Erigone in cœlum transtulit.

3. *Facem condat.*] Id est, splendorem nube tegat, & latratu terreat astra.

4. *Meminit suæ Erigones.*] Heræ suæ plangentis fatum parentis sui Icarii ante rogum ejus.

5. *Dura Venus*] Quæ cum præsit parientibus, catellam parturientem non juvit.

6. *Aldinæ Herus.*] Hieroleander.

[1] An quia Phœbeis nemo eſt acceptior aris,
Invidiam Veneris, Solis alumne, luis;
Aldinámque tuam (jus in te haud majus habebat)
Ultrici rapuit [2] diva ſevera manu?
[3] Plangite ſub tenero vulſæ certamine chartæ,
Quas aufert domino blanda catella ſuo.
Et toties parvo repetita cubilia curſu,
Dum quærit vetitas illa, fugitque fores.
Plangite nunc mutæ ſedes, nunc ſtrata, ſocique,
Et quicquid viduum functa catella facit.
Vos ſolæ gaudete nives. Nil vellere veſtro
Candidius, poſt hæc funera, portat humus.

Gelanorus commendatis de more verſiculis; ne quæ de domini ſupellectili, ipſaque Aldinâ, acceperat, animum tangere, & majori omine implere viderentur, ad alia ſermonem deflectit. Ac, gaudeo, inquit (amici) eo loci eſſe res Siculas, ut de catellâ ſic dolere, aut ſcribere vacet. Et hinc ocium vobis à priſtinis bellis, & civili inſaniâ, eſſe conjicio. Imò, refert Nicopompus, hæ ſunt velut induciæ, quibus publicos dolores interdum fraudamus; ut impoſita à fatis onera ſubeamus fortiores. Tum verò Gelanorus rogare prolixiùs; An duraret Lycogeni fides; aut interversâ pace novis ſceleribus recruduiſſet ſeditio. Referebant protinus illi, perplexa omnia eſſe; Eriſthenem & Oloodemum teneri vinculis; armari Lycogenem, & in mutuum exitium diſſidere cives à Principe. Tum Nicopompus, ſive incitatior fervore ætatis, ſive quia frequentior malorum conſpectus in Regiâ indignantem impleverat; non modò fortunam, ſed & Regem atque Lycogenem

1. *An quia Phœbeis nemo eſt acceptior aris.*] An quia Hieroleander Apollini charus eſt in paucis. An Solis alumnus iſte Phœbique Sacerdos, hac pœnâ odia, iramque ferè Veneris memoris acceptæ à Sole injuriæ.

2. *Diva ſevera.*] Venus non nuptiis ſolum & partubus præeſt, ſed etiam funeribus ſub nomine Libitinæ. *Severa* dicitur quia non favit partui Aldinæ catellæ.

3. *Plangite ſub tenero, &c.*] Plangite chartæ, quas avulſas hero, catella blando certamine ludendo lacerabat.

1. *Ducam*

nem pluribus accusare adorsus est. Quamdiu, inquit, pro ratione impetum habebimus? nec ex nostris parentumve successibus metiemur consilia? Quanto satius fuerat (apud amicos prolixiùs loquor) Regem in suos majores inspicere, & malo cavere ex eorum sive consiliis, sive erroribus; quàm accepto vulnere in medicinâ laborare? Isti autem perduelles in eum erecti, quem seditione titulum, quodve nomen, jam non antea paribus turbis infame invenient? Jactent licet nunc iri assertum labantem rerum statum; nunc se Deorum cultus Regibus velle monstrare. Non agnoscunt irreligiosissima arma dii toties neglecti; non utilitatem patria, multâ strage deformis; Quacunque specie facinus tueri & ornare molientur, diu est quòd eandem alii rebelles maculaverunt. Nescio quo grandi tumultu dii animum meum implent: Abominari inquieta ingenia, pugnare in noxios, & vindictam occupare. Et ne hoc facinus supra meas vires putetis, eadem numina mihi arma literarum præbuere, à quibus immissa vulnera, si modus & veritas adsint, non viribus arceri, non deleri sæculis possunt. Credam tandem impetui illi, [1] ducamque liberâ manu stylum; quid Rex offenderit describam; & quam anchoram penè naufrago porrigat priorum sæculorum historia. Tum factiosis eripiam larvam, ne eos populus ignoret: quid sperare, quid timere videantur; quà se recipere ad virtutem, quà contumaces obrui possint. Non deinde tacebo apud populum suæ credulitatis ineptiam; non, si suades, mi Antenori.

Imò, subjicit Vates, (simulque celeri motu multoties nutans arrisit) si me audis, compesces hoc œstrum. In quem usum, aut quibus hæc scripseris? Regem scilicet hoc pacto monebis? Saltem si secretus hoc faceres. Nunc verò quàm egregia ratio consulendi, ut publicè quod illum

1. *Ducam stylum.*] Stylo exarabant in cerâ, unde & *cera* pro codicillo non raro.

lum peccaſſe credideris exſcribas; & ſi quid pluſquam populus in ejus vitâ notaveris, invidiæ jam in illum nimiæ aliquid addas? Quid acerbius Lycogenes inſtituat? Imò quia amicus es, plus fidei invenies, ſupraque hoſtes, nocebis. At factioſorum ſcilicet vitia, quæ tegere laborant, perſonâ detractâ produces; Ex priorum ſucceſſu temporum ibis in eorum conſilia, exitumque præſagies. Nempe, ut ad omina quæ facies timeant; & qui deos non curant, qui ſpe, ſcelere, armis turbati ſunt, ad tuam Philoſophiam componantur. Parce verò labori, Nicopompe. Diu eſt quòd illud ſapientiæ genus eviluit. Non ignorant ſe errare, nec moniti emendationem promittunt. Sed & finge te adeò efficacis prudentiæ documenta ſcripturum, ut poſſint legentium furorem mitigare; [1] velut quidam morbi ſunt qui per tibicines curantur; quotuſquiſque vacabit lectioni? Soli te legent qui perpetuo livore procaces, in eo eloquentiam ſtatuunt, ſi Principes viros iniquiori oratione perſtrinxeris. Vel humiles fortè in ſcholis, ab negociorum uſu ſemoti, & gerendæ reipublicæ præcepta tantùm in libris aſſueti contemplari. Hiſne tu ſcribes? apud hos ſumma laudis tibi erit, Nicopompe? Taceo libertatis periculum quam uſurpas. Etiam qui verè moneri ſe ſentient, te oderint tanquam ſuæ infamiæ authorem.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Nicopompus fabulâ ætatis ſuæ pravos mores, & iniquas in omni conditione leges retectiurum ad poſterorum exemplum promittit, iſtiuſque commentitii argumenti conſilium aperit.

SUBSTITIT Nicopompus ad Antenorii hæc præcepta; &, juſtiſſimos metus faceres, inquit, diviniſſime vatum;

1. *Velut quidam morbi ſunt qui per tibicines curantur.*] A Tarantula percuſſi ingenti ſtupore opprimuntur; ad ſonitum tamen tibiæ, vel fidium ſomno gravi excitati in inconditos ſaltus ſeſe efferunt.

1. Gran-

tum; si maledicentiam haberem in animo, aut tumore intempestivæ censuræ jam vulgarem plebejamque vanitatem inflarem. Cui non sit in oculis adhuc recens Poëtæ impietas; cùm Principem contumeliosissimo scelere lacessivit, cùm facinoris pretium crucem tulit; famaque quam flagitio quærebat, invenit supplicio? Cæteros omitto, quibus leviùs peccantibus, aut ineptam sapientiam afferentibus, satis pœnæ est ex prudentum fastidio. Longè ab illis consilii mei ratio, mi Antenori. An nescis quâ arte ægris pueris medicamina concilientur? Ubi medicum cum poculo vident, fastidiunt valetudinem quæ tanti emenda est. Sed qui ætatem illam curant, vel mitibus succis vim domant acerbi saporis, vel præmiis invitant ad salutem, deceptisque pulchritudine poculi oculis, non videre, non scire patiuntur, quid hauriendum sit. Ita ego, non subito & aspero questu, veluti reos, citabo ad tribunal, illos qui rempublicam turbant. Par odio non essem. Sed inscios circumducam per suavissimas ambages, ut etiam eos delectet sub alienis nominibus accusari. Erectus his verbis Antenorius, simulque Hieroleander, cupere se dixerunt, audire lepidissimi commenti rationem. Tum ille: [1] Grandem fabulam historiæ instar ornabo. In eâ miros exitus circumvolvam; arma, conjugia, cruorem, lætitiam, insperatis miscebo successibus. Oblectabit legentes insita mortalibus vanitas; eoque studiosiores inveniam, quòd non quasi docentem, severumque, in manus accipient. Pascam animos contemplatione diversâ, & veluti picturâ locorum. Tum periculorum imagine excitabo misericordiam, metus, horrorem. suspensos deinde sublevabo, serenusque diluam tempestates. Quos libebit fatis eripiam, fatis dabo. Novi nostrorum ingenia: Quia nugari me credent, omnes habebo.

Ama-

1. *Grandem fabulam.*] Sic Joannes Barclajus sub nomine Nicopompi commenti sui clavim profert.

 1. *Depre-*

Amabunt tanquam theatri aut arenæ ſpectaculum. Ita inſinuato amore potionis, addam ſalubres herbas. Vitia effingam, virtuteſque; & præmia utriſque convenient. Dum legent, dum tanquam alienis iraſcentur, aut favebunt, occurrent ſibi ipſis, agnoſcentque objecto ſpeculo ſpeciem ac meritum ſuæ famæ. Fortè pudebit eas partes diutiùs agere in ſcena hujus vitæ, quas ſibi cognoſcent ex merito contigiſſe in fabulâ: Et ne traductos ſe querantur, neminis imago ſimpliciter extabit. Diſſimulandis illis multa inveniam, quæ notatis convenire non poterunt. Mihi enim non ſub religione hiſtoriæ ſcribenti libertas hæc erit. Sic vitia,non homines lædentur; nec cuiquam licebit indignari, niſi qui vexata flagitia in ſe turpi confeſſione recipiat. Præterea & imaginaria paſſim nomina excitabo; tantùm ad ſuſtinendas vitiorum virtutumque perſonas; Ut tam erret qui omnia, quam qui nihil in illâ ſcriptione exiget ad rerum geſtarum veritatem.

Excitavit Antenorium ſcribendi novum genus; alacerque utramque perfricuit manum, & da, inquit, hunc ſodes reipublicæ laborem, Nicopompe. Si te, ſi ſeculum reſpicis, prorſus hoc debes. Feret multam ætatem ille liber, & gloriæ plenum authorem deducet ad poſteros. Utilitas autem eximia, artes malorum excutere, & in eas armare probitatem. Excepit Nicopompus; Et das beneficium, Antiſtes, quòd impetum meum probas. Faciam te authore. Dum res eſt recens, dum animus calet, per tormenta poëſi ſimillima concitatum laxabo ingenium; fabulam pangam. Neque te Gelanore, neque Poliarchum omiſerim. Sic effatus, ne periret is calor, quem dii ejus animo ad ſcribendum ſubjiciebant, cùm in diverſorium ſeceſſiſſet, vix paſſus cœnæ moram, tabellas petiit; jamque tunc cœpit variæ utilitatis fabulam exarare.

Non hæc erant injucunda Gelanoro. Quid enim niſi eximium de Poliarcho ſcriberet Nicopompus, olim ipſi amicus, & in Lycogenem gravis?

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Postera die Gelanoro comite Hierolcander Epeircten repetit. Gelanorus perductus ad Regem litteras à Lycogene scriptas Poliarcho, tradit. Detectis consilio Cleobuli dolis, Oloodemus & Eristhenes veneno necantur. Quæ res Lycogenem ad arma impellit.

POSTERA die cùm egregiè Hierolcander litasset, Nicopompum diutiùs cum Antenorio hæsurum reliquit in templo; Ipse Gelanoro comite Epeircten profectus est. Cumque hilaris nunciasset Argenidi Apollinem pulcherrimis extis læta omnia portendere; addidit libertum Poliarchi in vestibulo templi obviam sibi factum jamque in urbe esse; ignarus quantos animo virginis motus hoc nuncio cieret. Illa prosperis victimis deos adventum Gelanori comprobasse haud tardè conjiciens, trepido gaudio dubitare subitò cœpit, An sine Poliarcho venisset Gelanorus; an potiùs ille lateret, viam furtim ad colloquium affectans. Saltem se cogitabat à Gelanoro audituram, ubi is esset, ut valeret, quid aut se facere juberet, aut ipse moliretur. Nihil minus Gelanorus conveniendæ Virginis avidus erat: Sed cùm casu incidisset in Eurymedem, nec dissimulare potuisset quin ad Regem esset missus, confestim ad ipsum perductus, vultuque, ut oportuit, nec fracto, nec superbo, hæc pauca loquutus est. Poliarchus salvere te maximè jubet, ô Rex; & has literas à Lycogene sibi scriptas, ad te potissimùm mittit, ne eum, aut nescire, aut credere putes, quæ de tuis in eum consiliis referuntur. Simul his epistolam tradit; quâ diligenter perlectâ, Rex novitate infamiæ motus cum accersito Cleobulo atque Eurymede literas communicat: Neque illi aliud referebat, quàm rem altam plenamque periculi esse. Nihil unquam perplexius visum; cùm nec ipse Gelanorus precibus ac deinde propemodum minis tentatus, quicquam afferret (neque poterat) quo Lycogenis deprehen-

derentur insidiæ. Inter occisi spolia, ut res erat, ajebat hos repertos codicillos; neque aliquid præterea, aut se, aut Poliarchum scire. Et Rex ad illum; Neque ipse, Gelanore, quicquam in hac caligine video. Armillam ad Poliarchum meo jussu misit Argenis: & delegatus ad ferendam Timonides. Sed de veneno nec scio; nec de armillâ quî sciverit Lycogenes possum conjicere. Tu rem apud te contine. ne quis sciat quid ad me detuleris. Diis, & mihi curæ erit, ut arcana hostium scelera eruantur. Percunctanti deinde ubi Poliarchum & Timonidem reliquisset; negabat Gelanorus aut Timonidem aut armillam ad Poliarchum pervenisse, quem ab Rhegio profectum, in pelagi varios sinus illico tempestas compulerat.

Dimissus deinde à Regis colloquio, ad Selenissam ivit; & ubi commodum fuit, Argenidi literas tradens cætera quoque aperuit quæ Poliarchus mandaverat; In Africâ eum esse, illicque hæsurum, donec ipsa statuisset, quid potissimùm res utriusque exigerent. Si opus armis sit, jam non unum se, aut privatum, in Siciliam esse venturum. aut si quid commodius virgini succurrisset, ne parceret quæ videbantur præcipere; Fœderumque memoriam, nullâ interim pateretur absentiâ deleri. Pignus autem amoris non minimum fore, si nunciet num ipse à Lycogene fideliter moneatur. Mota Argenis ad metus Poliarchi, & immeriti contumeliam patris, sanctè confirmat, nullum tale facinus profectum à parente. & penè peccare Poliarchum, quòd posset suspicari, si quid ejusmodi moliri Rex vellet, se ad ea exploranda, aut ei nuncianda, tardiorem Lycogene fore. Ubi verò Gelanorus de Poliarchi periculo egit; ut perditâ rate, inter brevia invenisse salutem, ut propiùs quàm in naufragio inter opem prædonum periisset; illa tantam periculi speciem non ferens, simulque reticere Gelanorum, simul loqui imperans, ad omnia verba pavebat, quasi non absens, aut exacta pericula audiret.

Jam-

Jamque anxio Rege, armillamque, & Lycogenem, & venenum in oculis mentis habente, biduum quæſtioni res fuerat; cùm Arſidas atque Timonides in aulam perveniunt, de Poliarchi naufragio quæ credebant nunciaturi. Ergo & rati extinctum cum Poliarcho Gelanorum, ad viventis conſpectum expaverant; & ſubitò à Rege accerſiti ſunt, ut ſi quid ad has Lycogenis literas haberent, audirentur. Aderat & Argenis, & cum Cleobulo Eurymedes. Illi dicere exorſi quid egiſſent, ante omnia pyxidem protulere, in eaque armillam, tot monſtrorum materiem: Ajebant divertiſſe ab Arſidâ Poliarchum priuſquam adveniret Timonides: & idoneis argumentis eluſi (inquiunt) jam ut naufragum defleveramus; cùm Gelanorus ſpem hîc nobis reſtituens, non vivere modo patronum, ſed valere aſſeruit. Poſt hæc, literas Lycogenis ad Poliarchum iis Rex tradit: ad quas illi cùm ſtuperent, Cleobulus altiori genio omnia agitans; Videamus autem, ait, an ſyncera armilla ſit, ſatiſque mendacium refutet innoxio texto; an medicamine infecta criminationi argumentum præbuerit. Dum hanc tractant, dum nexus evolvunt, protinus notant in byſſo ad quam gemmæ filis argenteis hærebant, diſparem colori reliquo tabem exiguis maculis paſſim vireſcere. Quâ conſpectâ; quid iſtud eſt, inquit Cleobulus, niſi venenum quod Lycogenes ſignificat? Sed videamus cujus crimine hoc munus funeſtum ſit. Nunquam mihi conjicienti fides ſit, ô Rex, niſi ad Lycogenem, ſocioſque id facinus pertinet. Nam & Eriſthenes, quem reum in carcere habes, tuo ærario Præfectus, apud ſe armillam hanc habuit. Et quidni exiſtimes, vel ſolertiâ ſuâ, vel proditione tuorum, hos ſciviſſe id munus Poliarcho deſtinari, armillaque corruptâ, huic vitam, aut denique tibi famam, invidiſſe nefarios? Sed deorum auſpicio benè cuncta ceſſerunt: Impii ſuo ſcelere obruentur. Oloodemum, & Eriſthenem, quos perire maximè intereſt, occultis quidem criminibus ſontes habes; Sed aperto ſce-

to ſcelere, & apud populum valituro, hactenus argui poſſe non contigit. Hos id facinoris ſi admiſiſſe conſtet, nemo erit cujus ſuffragio non damnentur. Rex Cleobulum quæ ſolerter conjecerat excutere jubet, & de reis habere quæſtionem. Ille omnia ab Eurymede utiliùs perfici poſſe cauſatus, quid agendum ſit breviter docet.

Nec detrectatus Eurymedes Regis imperium, ad cuſtodiam pervenit, in quâ ſervabatur Eriſthenes; & jam à limine (ut Cleobulus rectè monſtraverat) ſimulatis luctibus ardens; tandem, inquit, de Poliarcho triumphaſti, Eriſthenes. Periit armillæ contactu, quam lethalibus ſuccis imbueras. Num tu verò, quod Oloodemus facit, ultro in gloriam duces quòd operam facinori tanto præbueris? Ad hæc Eriſthenes tanquam ſubito fluctu perculſus, quid loqueretur non habuit. Audiebat extinctum Poliarchum, à quo ejus ſpes nequaquam divertebat. Jam verò conſcientia pulſabatur ad crimen objectum. Et quid præterea diſſimularet, ſi Oloodemus (ita enim finxerat Eurymedes) jam confeſſus veneficium erat? Nec prolixiori conſilio, aut recomponendo animo tempus dabatur. Ergo, ut in perditis rebus, reſtare putavit ne languidè cunctaretur; aut fruſtra negato facinore, videretur cenſuiſſe pudendum quod nollet conſiteri. Urgenti itaque Eurymedi, Bene eſt; retulit. De me quod placebit fata deliberent. Satis eſt gaudii quòd poſt Poliarchum Siciliæ hoſtem vixi. Tum ſolerter Eurymedes, tanquam de re notâ agens, ſeſe penetrabat in eorum conſilia. Ad extremum, Lycogenis perfidiam objecit; qui literis ad Poliarchum, in ſui flagitii infamiam ſubſtituebat innoxium Regem; Et Eriſthene fallaciam levi riſu confitente, Eurymedes ad Regem ab eo digreditur; nec ſine horrore quid ille ſit faſſus oſtendit; Reſtare, ut Oloodemus pari indicio ſe damnet.

Tam fœliciter perveſtigato facinore exultans Meleander, laudatum Eurymedem ad Oloodemum mittit. Sed ille præſentiori ingenio, averſatus veneficii nomen, tanquam

quam de inaudito facinore, cùm interrogaretur, ipse plura quærebat: Cumque Eristhenes jam flagitium confessus diceretur, ratus hanc esse fallaciam, nec se credere respondit turpissimum crimen in Eristhenem cadere; nec si maximè caderet, se conscium esse. Ad extremum, expugnavit pertinaciam Eurymedes prudenti consilio: Oloodemum in arcano loco sistit; unde Eristhenes posset audiri, quocum ipse anteactos sermones repetere cœpit. Eristhenes, tanquam in pignus constantiæ, nec suum abnuebat, nec sociorum crimen; donec adeò Oloodemi patientiam vicit, ut repentè exclamaret; ô te vel simplicem, Eristhenes; vel tuorum proditorem? Stragulis deinde rejectis, communem suorum perniciem appellavit, & solum exitu dignum, quem pluribus comparavissent. Serò intellexit Eristhenes se ab Eurymede esse delusum; neque Oloodemum communis flagitii indicium fecisse. Verbis ergo quæ tempus dolorque ferebant errorem excusare parabat Oloodemo. Sed ut satis explorata res, adhibitique idonei testes, in diversum abstracti conduntur in carcerem, & postridie ad publicum judicium trahuntur: ne si quæstio populo teste non habita esset, clientelis & factionibus deinde reorum tanquam parum legitima invidiosè traduceretur. Sed quamquam Epeirctanis civibus Rex fidebat; tamen ad reorum custodiam, Prætoriani cum armis in foro locati sunt. Et ex ejusmodi loco dicenda causa erat, unde facilè si tumultus exarsisset, recipi in arcem possent, & carceri reddi. Populus in forum per præconem evocatus effusè convenerat; & ille qui orare in publicis judiciis regias causas solebat, in hunc sensum loquutus est: Scire populum quantâ ipsius charitate Rex flagret, nec Regem vicissim dubitare, quin sit illi charissimus. Itaque Eristhenem & Oloodemum, multorum in se scelerum reos, quamquam poterat suo jure damnare, tamen distulisse ad publicos judices; ut optimorum civium studiis potissimùm vindicetur. Audiret populus

lus pro se dicentes, & ipsis Judicibus suâ voce præiret quid de illis statuendum. Triginta tum Judices de rebus capitalibus quærebant, ad quos Eristhene & Oloodemo productis, accusator multa eorum in Regem facinora, fidem sæpè frustratam, habita cum inimicis consilia strictim explicuit. Acerbior oratio fuit, de veneno, & paratâ in Regem infamiâ. Cumque verba, cùm testes, cùm literas protulisset, adeò Epeirctanum populum movit, ut nihil expectato judicio à plerisque lapidatio urgeretur. Sed [1] deprecatus est actor impetum vulgi, [2] donec Judices in suffragia ivissent. Plurimum interesse ut rei publicè dicerent. Plùs illos oratione suâ, & perculsæ conscientiæ notis, quàm accusantis voce laboraturos. [3] Duplicem quoque aquam, si peterent, eis ad defensionem à Rege concedi. simul his, reos provocat ad dicendum. Sed illi (ut conjecerat) causæ inopiâ marcebant. Nec deflecti crimen poterat, nec populus conciliari. Timidè ergo pauca; & illa plùs in Regem, quàm pro se loquuti sunt. Dimisere tunc Judices in urnam suffragia; quâ publice effusâ, [4] fabæ omnes atro colore noxios damnaverunt.

Rapti

1. *Deprecatus est actor.*] Accusator.

2. *Donec in suffragia ivissent.*] Ex Senatu quidam suffragiis vocalibus condemnabant vel absolvebant; quidam vocali non gaudebant suffragio, sed progrediebantur in eorum partem, quorum sententiam sequebantur. Dicebanturque *pedarii* & *pedaria sententia.* Tit. Liv. *Ubi sententiam meam peregero, tum quibus eadem placebunt in dextram partem taciti transibitis.*

3. *Duplicem aquam si peterent.*] Duas horas. Nam olim in usu fuêre horologia aquea; Apulejus lib. 3. Metam. *Et ad dicendi spatium vasculo quodam in vicem coli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo infusa aqua populum sic adorant, effusa tota aqua plura loqui non licebat. Idem* Apul. Apol. 2. sub finem ait, *at tu licebit aquam sinere fluere, namque optimi viri litteras ter & quater quantovis temporis dispendio lectitarem.* Ubi asserit, se impensurum multum aquæ, id est, multum temporis, in lectione epistolarum Lolliani aviti familiaris sui. Et Tyrius Maximus Philosophus Platonicus dissertatione 39. Utrum Socrates non debuerit crimina à Melito Avito & Lyco objecta diluere, Aquæ vero hydria breve orationis spatium duratura absolvisset Socratem & denique Dio Chrysost. licere sibi dicit, fusius disserere, quoniam ejus sermo ad aquæ mensuram non astringitur.

4. *Fabæ omnes atro colore noxios damnaverunt.*] Dimissis in urnam fabis, vel lapillis nigris damnabatur reus, candidis vero absolvebatur. Plutarch. in Alcibiade & Aristide. Et Ovid lib. 15.

Mos erat antiquis niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpa.

1. *Vene-*

Rapti ſtatim in carcerem, ut [1] veneficii convictos idoneo ſupplicio [1] cicuta conficeret. Illic, triſti & [2] ultimâ libertate exercuere jus; quod ita pereuntibus leges indulſerant. Diras igitur dicere Regi; ultorem ciere Lycogenem; venerari Deos manes ut hoſtes [3] ad pejora ſervati hunc exitum ſibi invideant. Inter hæc [4] anacæum poculum aderat; quod prior Oloodemus de carnificis manu rapiens; Age, inquit, propinemus Meleandro. Nos quidem eximus miſerias, pejùs hunc noſtro fato oppreſſuri quàm viventes voluiſſe exiſtimat. His dictis non cunctanter totum hauſit. Denuo impletum cùm Eriſtheni porrigeretur; ſupercilium ille duxit, & circumſpiciens, ecquis, ait, amicos meos monebit Meleandro quid debeant? Epoto veneno, ambo à carnifice monentur, ut quo facilius virus conciperetur venis, minorique cruciatu occumberent, quantum carceris ſpatia ſinebant, ambulationem urgerent; donec tibiis gravibus ſentirent jam ab imo calorem excedere. Cùm paruiſſent, frigentibus mox pedibus procumbunt in lectum. Illic veneni nebulis imitantibus ſomnum, languebant ſine ſenſu; donec coxis jam exanimatis, tanquam ſtimulo icti, prodidere lethalem vim ipſa intrantem vitalia; nec multò pòſt extincti ſunt. Vulgati mox verſus celeritate Poëtarum; quorum alii vili audaciâ plùs juſto laceſſebant perculſos; alii tanquam adhuc pœnitentia in integro eſſet extinctos monebant, & de obitu jam exacto ſerò vaticinabantur. Minùs hæc carmina diſplicuerunt, quæ prolixiùs ambitionem quàm ipſos reos notabant.

Debita funeſtis cecidit tibi victima fatis,

Ambi-

1. *Veneficii convictos cicuta conficeret.*] Pœna Talionis.

2. *Ultimâ libertate exercuere jus, &c.*] Licebat damnatis diras evomere, ultores ciere Deos, &c. ut infra.

3. *Ad pejora ſervati hunc exitum invideant.*] Ut Æneas apud Virgilium l. 1.

——— O terque quaterque beati,
Quies ante ora patrum Trojæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere, me ne, &c.

4. *Anancæum poculum.*] Venenum dictum ἀναγκαῖον, quod eo hauſto mors neceſſaria ſequatur.

1. *Sexum*

Ambitio; Nunc pone minas, ſatiataque tanto
Sanguine, Sicaniis pacem concede colonis.
Heu quoties victrix noſtri de cladibus Orbis
Umbrarum impleſti ſedes; dum vertere regna
Dulce tibi, & ſævas terris indicere pugnas.
Prima tuos ducunt perjuria fœda maniplos,
Contemptuſque deûm, metaſque in limite nullo
Spes votis poſitura ſuis. Tunc impia captis
Mentibus illapſæ verſant incendia Diræ.
Non ſceptro jurata fides, non fama, piumque
Obſtat; Eũnt ſontes, perque ipſa pericula cæci
In pejora ruunt. O dii! Tot fervere Martem
Cædibus, & ſævis fumare mapalia flammis,
Inſonteſque perire animas, [1] ſexumque minorem
(Turpe nefas belli) dominos perferre nocentes!
Quid tantis petitur furiis? exolvere juſto
Colla jugo, & ſteriles patriæ calcare ruinas,
Inſanaſque metu trepidè tranſmittere noctes.
Nam ſceleri quæ tuta quies? Mala præmia veſtræ
Ut primùm tetigere manus; ultricia ſontes
Fata vocant, ſubitiſque dies intercidit umbris.

At Rex gnarus quàm gravis immineret Lycogenes; quo die de damnatis ſumebatur ſupplicium, Eurymedem dimiſit cum modico equitatu, qui eum ſubito furto tentaret. Quippe Lycogenes poſt Eriſthenem & Oloodemum captos nondum in bellum exarſerat; multo quidem armatorum præſidio ſalutem tutatus; ſed reconciliationis ſpem ſubinde ſubjiciens; ut vel ſimulatione fœderum captivos extorqueret à Rege, vel quaſi implacabilem tyrannum differret maledictis. Ac ut efficaciùs crederetur bonâ fide pacem optare, Dunalbium literis monuit ut ab acerbis conſiliis Regem averteret, abſolveret ille captivos, & quicquid ſuſpicionis aut odii erat, tranquillitati publicæ daret.

1. *Sexum minorem.*] Virgines captivas.

1. *Sepul-*

daret. Dunalbius, his ſe literis fidem habere dum ſimulat, videturque quæ erant mandata procurare apud Regem, ſuâ ipſius fraude Lycogenem luſit. Quippe ille fallendi ſpe, & amicos à vinculis recipiendi, tam lentè cunctabatur, ut interim Regi liceret ſuis rebus conſulere. Tunc verò cùm ad eum comprehendendum Rex miſit, non defuerunt ex conjuratis quidam, qui adventum Eurymedis occuparent, nunciantes de amicorum pernicie, ipſiuſque periculo. Cœnæ tunc tempus erat, & convivium militaribus viris frequens. Ad quos ita Lycogenes; Ne fruſtra conveniſſe vos putetis, Commilitones, [1] Sepulchralem hanc cœnam Eriſtheni, & Oloodemo edidimus. Meleandri crudelitate perempti ſunt; & niſi quid opis in vobis eſt, eâdem tempeſtate corripior. En tyranni ſatellites, penè pro foribus, quibus mea pernicies mandata eſt. Quæ ſors inde vos maneat, quæ optimos cives, neminem reor ambigere. Cùm principum cædes eâ audaciâ faciat, an modeſtiùs de cæteris decreturum conjicias? Non vos ad ſalutem meam ſollicito, Commilitones, niſi cum veſtrâ creditis eſſe conjunctam. Simul his de ſtrato exiliit. Cæteri projectis quoque menſis ad arma diſcurrerunt. Omnis domus ſedulitate tot militum ſibi ſimul ducique timentium, fervebat. Miſſi quidam qui ex vicinis locis ampliorem manum accirent. Multi, duce Menocrito, lecti, qui obviam irent Eurymedi; poſitiſque in commodâ valle inſidiis, incautum & itinere feſſum exciperent. Sed confuſa dimicatio fuit; quia priuſquam deliteſceret ad inſidias miles, Eurymedes venit & ipſe imparatus ad certamen. Viriliter tamen utrimque pugnatum eſt: frendente præcipuè Eurymede, capi admonitum Lycoge-

1. *Sepulchralem hanc cœnam.*] Quia Oloodemus & Eriſthenes perierant. Polinctura dicebatur. Servius lib. 5. Apuleius. 5. Florid. cœnam feralem à tumulo ad menſam inferrent. Juven. Sat. 5.

Ponitur exigua feralis cœna patella.

Tul. pro Muræna. Livius l. 9. Decad. 4. Sueton in Julio. Item Tertull. de reſurr. Lucian. Plin. l. 10. & in Odyſſ.

cogenem non posse. Cæterùm quamquam & in hostico & viribus impar; (nam Lycogenes strepitu pugnantium ad se illato suos omnes promovit in aciem) confessâ tamen fugâ non dilabi sustinuit: Et sensim recedentem non sequutus est Lycogenis miles: Seu fraudem ab hoste, seu jam mistum tenebris cœlum pertimuit.

Periere non multi, nocturno discrimine: Sed vicisse videbatur Lycogenes, qui suorum impetu lætus, amicos undique accersit: præparata concurrentibus arma distribuit: [1] unoque exemplo scribit civitatum conciliis: ut se publicæ authorem libertatis velint adjutum. Nec tardè deficiebant ab optimo Rege illi ipsi qui sub ejus mansuetudine creverant: Documentum mortalibus, quantumvis egregiam in Rege virtutem, nisi fortitudinis opinio accedat, posse contemni: nec fideliùs ullos Principes amari à Populis, quàm qui timeri meruerint. Triste mortalibus spectaculum exhibebat Sicilia. Pulsa religio; jura neglecta. Infidæ euntibus viæ; domus, vicique passim, rapinis, furore, incendio afflicti; Sola denique castra in squalentibus campis fulgentia. Nec populus primo furore sentiebat, graviora se pati sub grege tyrannorum, quàm quæ tanquam à Meleandro illata vindicari voluerat; Proditor sui, & proditionis merces. Multos tamen ille fluctus non abstulit. Quatuor præter Epeirecten urbes reverentia majestatis continuit; Messanam, Panormum, [2] Catanam, & in umbilico insulæ [3] Ennam.

Jamque Lycogenes jura regni & insignia usurpans, soli nomini parcebat. [4] Solium, cùm accumberet mensæ; vestis purpurea in castris, & ubique sica ad latus. Blandus immodicè, aut severus, ut teneret terreretve contumaces. Nec segnior ad res suas Meleander subitis delectibus mul-

1. *Uno exemplo scribit.*] Gallicè, *Sous une mesme teneur.*

2. *Catanam.*] Siciliæ oppidum, ad radicem montis Ætnæ.

3. *Ennam.*] In media insula, juxta hanc urbem rapta est Proserpina.

4. *Solium, vestis purpurea, sica, &c.*] Insignia regum Siciliæ.

multùm militum effecit. Epeircte commeatu & munimentis instructissima, in arcem belli delecta est. Ex regiis triremibus quotquot in officio manserant, in illum portum deductæ. Ipse & propriâ indole, & tunc anxiis rebus, erat in deorum curam intentior. Et quoniam rebellionis nefas instar morbi pervagabatur Siciliam, tanquam plùs fati atque amentiæ quàm sceleris esset, [1] publicè clavum fixit. Ita sperabat posse componi mentes quas furor rapuerat. Etiam ne in suos milites labes inserperet, [2] placuit lustrari exercitum. Ivit ergo ad castrorum principia (nam sub Epeirctes radicibus milites [3] tendebant) & inde cum Tribunis ducibusque, & deorum simulachris, processit ad campum, in quo facturus Sacerdos instruebat altaria. Omnis in armis, & sub signis exercitus, sibi ad rem divinam coronas texuerat. Hastæ quoque, & jacula, circumactis frondibus induebantur. Interim hostiæ omni cultu mactatæ, [4] taurus, hircus, & aries inter legitimas preces ter à ministris altè præcinctis circumactæ exercitui, ad aras sistuntur. Tum rex & in orbem ipse se egit, deos appellaturus; Adessent melioribus partibus, & si qui hactenus non favissent, ritè propitiati ad se transirent. Incolumis esset exercitus. Vires, animus, consilium, hosti exciderent. Quòd si ope, salute, victoriâ juvissent, tum se Jovi Servatori, Martique, & Minervæ, & Cœlipoten-

1. *Publicè clavum fixit.*] Cum urgebat Romanos gravis calamitas, creabatur Dictator, qui æneum clavum numerum anni continentem, pangeret seu figeret in æde Jovis Opt. Max. in Capitolio, sic C. Genutio, & L. Æmilio Mamerco consulibus, Lucius Manlius clavi figendi causa dictator dictus est. A Vulsiniis id moris emanavit, qui eodem casu in templo Nursiæ Hetruscæ Deæ clavum pangebant. Petron. in Satyric.

At paries circa paleâ satiatus agresti
Fortuitoque luto clavus numerabat & annos.

2. *Placuit lustrari exercitum.*] Morem lustrandi exercitus ex integro describit: qui mos quinto quoque anno repetebatur à Romanis, dicebaturque lustrum conditum. *Lustrare*, id est, circuire. Is autem erat lustrandi ritus, victimas ter circumducebant, omnesque clamantes sequebantur. Plin. & Suetonius in Julio Cæsare.

3. *Tendebant.*] Figebant tentoria.

4. *Taurus, hircus, & aries.*] Jovi, Marti & Minervæ, quos bellaturi vocabant ad suas partes. 4. Metam.

Alipedi vitulus, Taurus tibi summe deorum.

 1. Fibris-

potentibus diis, quotquot bellum aut pacem curant, templum de adverſariorum manubiis extructurum. Annuos etiam ludos fore, in quorum præmiis hæc in Siciliam deorum beneficia cælarentur. Inter hæc vota hoſtiæ cadunt; [1] fibriſque ſpirantibus aruſpex admotus eſt. Is cùm integerrimum jecur, ſed craſſioribus membranis pertinaciter obductum inſpiceret; exta quidem eſſe bona aſſeruit; & iis magnam fœlicitatem portendi, ſed lentam, & quæ labore conſtaret. Poſt hæc, milites geſtu inani, & haſtis ex arte aliquoties quaſſatis, tanquam ad hoſtem præſentem ſucclamantes, edidere ſimulachrum coëuntis certaminis, & innoxiè velitati in caſtra redierunt.

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Archombrotus mathematicum jactabundum in Regiam intromittit. Sed ejus circa ventura ex ſyderum obſervatione ſcientiam inaniſſimam coram Rege, quibus ſolet ſalibus Nicopompus explodit.

SED Meleander quod ſuperfuit lucis, haud multùm diſpari curæ dedit. [1] Quidam enim ex Aſſyriâ hoſpes, ſpecie quærendæ in diverſis gentibus ſapientiæ errabat, reverâ ut ſuam jactaret. Is tunc in Siciliâ erat, & in Mathematicorum cœlo verſatus, vendebat ſuæ artis ludibria; ſi quis ex ſyderibus quæ naſcenti affuerant, volebat de fortunâ, quæ viventi, quæ morituro debebatur, vaniſſimâ credulitate cognoſcere. Nondum erat capitale in ipſos Principes quærere ex ejuſmodi ſyderum fide. Cùm is ergo

1. *Fibriſque ſpirantibus.*] Ex extiſpicio & ſpirantium adhuc fibrarum ſitu & integritate augurabatur, ut ſupra dictum eſt.

1. QUidam ex *Aſſyria.*] Chaldæorum ſcientia, quam confutat, tota eſt in ſyderum motu. De Mathematicis ex Italia pellendis factum Senatuſconſultum atrox & irritum inquit Tacitus Annalium l. 2. & 12. ſub Tiber. & Nerone. addendum eſt illud Apul. lib. 2. Floridor. in fine: *Chaldæi ſyderalem ſcientiam luminum vagantium ſtatus, ambitus, utrorumque varios effectus in genituris hominum oſtendere, &c.*

1. Non

is ergo laudaret vix imparem diis ſcientiam; & de ſucceſſu apud multos mentiretur; quoties fælicitatem aut mala non fruſtra promiſiſſet, quàm multi nec riſiſſent impune hæc fata, nec fruſtra timuiſſent; accidit ut ad Archombrotum fama illius pervaderet; Ad quem accitus, cùm prolixè eandem cœleſtis influxus vim commendaret; juvenem amantemque ſic perpulit, ut de cupiditatum ſuarum exitu eam artem interrogari vellet. Chaldæus, quicquid ſydera portenderent, ſe cum fide renunciaturum promiſit. Sed cur privatæ duntaxat fortunæ mortales ſolicitant, (inquit) hanc venturi ſcientiam? Quidni & imperat Meleander, inſpecto cœlorum ordine deprehendi, ſuiſne an hoſtium fatis pugnetur? Movit ea oratio Archombrotum; per quem & Rex in ſpem pluſquam oraculi Chaldæum accivit. Is mercedis ſpe plenus; jamque meliùs ſibi quàm Regi, ex ea negociatione auguratus, venit ad Regiam; Rogatuſque quâ diſciplinâ, quove numine, oculos poſſet in futurarum rerum caliginem mittere; ſic incepit: [1] Non ille nos ſpiritus ad vaticinium (ô Rex) agit, quem fatidici de hiatibus terræ eliciunt ad turbanda divinitatis ſtimulis ingenia. [2] Sed neque de more illorum, confuſis dubiiſque oraculis ſciſcitantes fruſtramur. Unam cœli vim, unos ſyderum curſus ſcrutari, noſtræ genti eſt ſtudium. Primi deprehendimus metas Solis; primi liquidas, nec veſtigiis notabiles, cœleſtium facum vias, nominibus menſuriſque diſtinximus; contemplatione liberâ in ſudo aëre, & nebulis non infeſto. Aſſyriis enim raró pruinæ, aut ſqualentes nubibus venti, cœlum eripiunt. Dum in ea contemplatione hæremus, experimento nobis compertum eſt, hæc humana ad aſtrorum motus regi; nec

1. *Non ille nos ſpiritus ad vaticinium agit, quem fatidici de hiatibus terræ.*] Alludit ad Apollinis tripodem & motus Pythiæ fanaticos per hiatus terræ, tripodi ſubjectos, vento ſpirante conceptos.

2. *Sed neque de illorum more confuſis dubiiſque oraculis fruſtramur.*] Sic oraculum Pyrrhum fruſtratur:

Ajo te Æacida Romanos vincere poſſe.

 1. Nec

[1] nec alias esse Parcas, quæ nascentibus fata disponant. Quippe ex eorum inter se commercio si universa tellus accipit vices, & ad ubertatem, aut frugum internecionem adigitur; si annos, si sæcula, vis illa definit; quid miremur singula mortalium corpuscula, inde vitam, cupiditates, læta, & tristia sortiri? Liceat modò scire momentum quo te peperit mater. Effingam ego in tabulâ cœli imaginem, & quotquot syderibus [2] facimus domos; Ea in illis constituam quas cùm nascereris obtinuerunt. Jupiter, Solque, & Venus, optimi planetarum; deterrimusque cum Marte Saturnus; Mercuriusque & Luna, varii ex sorte locorum quos insidunt. Cujus illorum regnum fuerit cùm in Orbem intrasti, quo gradu, quo aspectu, illum cæteri temperarint, vel urserint. Illic ego, ne dubita, quicquid de te decretum est, legam.

Fiducia orantis, & promissi magnitudo, tetigerat Meleandrum. majestas præterea artis, & tanquam ex abdito formulæ audientibus ignotæ, venerationem addiderant. Sed dum omnes laudibus fremunt, Nicopompus (nam tunc fortè inter paucissimos aderat) intentus in Chaldæum, risu severo: Euge mi homo, inquit; [3] Occupasti deorum imperium. Scribe spei timorisque improbas leges, & si qui hîc decipi amant, impone lubentibus. Impetus Meleandri, cæterorumque, ad hæc verba substiterat. Avidè ergo quærere omnes, quid diceret, sentiretve Nicopompus, ipsumne Chaldæum, an artem illius incesseret maledictis. Præcipuè Meleander sciscitari, cur hospiti inclementer diceret. At ille, quidni hunc [4] veteratorem jurgio premam?

1. *Nec alias esse Parcas, quæ nascentibus fata disponunt.*] Putavere Græci fatum nostrum ex Parcarum stamine pendere; Chaldæi vero ex syderum influxu in corpora. Adi Tacit. l. 6. Annal. ubi de scientia Chaldæorum.

2. *Facimus domos.*] Non quod immoti sint planetæ, cum perpetuo exerrent, juxta Etymon, *sed quod nonnunquam concurrunt, alii innoxii sunt, noxii alii.*

3. *Occupasti Deorum imperium.*] More Gigantum, qui propter suam in astronomiâ peritiam finguntur occupasse Jovis sedem.

4. *Veteratorem jurgio premam.*] His scili-

premam? (ô Rex) qui in te ſibi plus juris facit, quàm ea ipſa quæ mendacio præfert ſydera habeant? Quicquid enim mentiri voluerit, labefactabitur aſſiduâ expectatione ſucceſſûs animi tui quies, quam aſtrorum nulli motus potuiſſent convellere. [1] Sic in te hic tyrannus ſub inſontis cœli invidiâ regnabit, ac ceu Jovem ſe faciat, multum ſibi cenſebit te debere, ſi fœlicia fata exorabili ore præſagiet. Quid denique ab eo credis audire? Ego abſque Mathematico ullo cœlo quicquid facturus ſit dicam. Ubi ingentem chartam (non ſine ſuo riſu, ſi ſapit) multis leneis punctiſque vexaverit, tandem exitus mites & fortunâ tuâ dignos graviſſimâ voce promittet. Id enim ad gratiam & lucellum eſſe non dubitat. Sed inter hæc, ad imitationem non mercenarii oris, ſupercilium ducet, perplexè cunctabitur, nunc in te, nunc in aſtra reſpiciet, addet denique formidoloſum quiddam; ambiguum tamen, & quod in varios eventus facilè trahas. Hæc laboris tanti ſumma; hæc reſponſa ille vendet, quæ gratis nunc refero. Sed ceſſo hominem adoriri; quando hanc pugnam tum ſilentium tuum, Rex, tum ipſius in me obtutus efflagitat?

Ais ex aſtrorum poſiturâ, Mathematice, ex ordine, ex vi quâ influunt ſubeuntibus lucem infantibus, vitæ atque interitûs rationem diſponi; Sed fateris eâ vertigine rapi cœlum, ut parvo momento ſyderum ſtatus mutetur. Si igitur celeritas quantam ægrè cogitatione conceperis cœleſtia corpora avehit; ex ſtatione porrò diverſâ minæ eorum aut promiſſa inflectuntur; cui hominum ſua fata certò retuleris, cum incertum ſit quo ſyderum temperamento productus ſit? Niſi credis hanc eſſe obſtetricibus curam,

ſcilicet argumentis, quod nulla obſtetrix obſervet horam nativitatis; quod aberrent horologia; quod non uno actu pueri ex materna alvo prodeant; quod plures eadem horâ naſcentes non eadem pericula, eandem fortunam ſortiantur.

1. *Sic in te hic Tyrannus.*] Chaldæus, qui Jovis Tyrannidem invaſerit, divina ſua futuri præſcientia.

curam, ut continuò ſolaria conſulant, notent diſtrictè diei articulum, & naſcenti ſuas ſtellas tanquam patrimonium ſervent. Quoties matrum pericula curam hanc circumſtantibus adimunt? quoties nemo eſt quem ſuperſtitio illa tangat? Finge tamen eſſe continuò qui id curent: At ſi diu naſcitur puer: ſi, ut ſæpè fit, manum exertam, aut capitis partem, reliquum corpus non ſequitur: quænam aſtrorum collocatio fatalis illi erit? An quæ aſtitit exeunti capiti; an quæ denique productum afflavit? Præterea cùm frequenter exerrent ſolaria: & pleræque machinarum quæ horas deſignant, ex ſiccitate aut humiditate aëris amittant tenorem; Unde habebis verum illud fuiſſe, & ex menſurâ cœli tempus, quod in ortu infantium homines curioſi, aut amici, notaverint?

Finge tamen in eo non errari; deprehendas utique ſtellas, quo ſitu, quo vigore fuerint, cùm illi, in quos inquiris naſcerentur. At unde tantum ſyderibus in corpora noſtra, imò in mentes imperium? Ex iis ſcilicet expectabo fœlicitatem, ex iis vitæ genus, & mortis arbitrium? Num ergo qui prœlium ſubeunt, ſimulque extinguuntur, omnes ſub eodem cœli ordine erant nati? Num ſi navis peritura eſt, nullos vectores accipiet, niſi quos naſcentes aſtra naufragio damnaverint? Imò ſub ſydere omni producti, coëunt in aciem, navigium onerant, & diſpares ortus unâ morte conjungunt: Rurſuſque non quotquot eodem nexu aſtrorum lucem aſpiciunt, uno fato aut vivunt aut pereunt. Regem hîc vides. An omnibus illius æqualibus putas Regnum contigiſſe: vel aliquas ſaltem opes, quæ indices eſſent beatæ & opulentæ collocationis aſtrorum? imò, an omnes ſupereſſe ad hunc diem? Ecce Cleobulum, ecce te. An qui cum illo nati ſunt, cum illo quoque ſapiunt, Regibuſque ſunt accepti; aut qui tecum omnes (ne quid gravius dicam) Mathematici ſunt? Quid autem cùm in prædonem quis incidit? Fatale erat, inquis, ut hunc prædo obtruncaret. Num ergo eadem aſtra, quæ viato-

viatorem, dum nasceretur, ferro prædonis mancipabant, ipsi quoque prædoni, diu fortasse, antea nato, mentem vimque dederunt, ut aliquando hunc vellet, & posset occidere? Certè enim non minùs dicitis ex astris fieri, ut hic interficiat, quàm ut iste mactetur. Cùm quis verò ædificii ruinâ obruitur; an quia erat in astris, ut eum sua domus sepeliret, afflictus est murus? Imò mehercules quia afflictus est murus, hunc subjectum moles oppressit. Eadem de dignitatibus ratio, ad quas per suffragia ascenditur. An enim sydera quæ alicui nascenti adfuerunt, & (ut vultis) promiserunt dignitatem; aliis mortalibus potuerunt imperasse, qui sub iis nati non sunt; & ex quorum tamen suffragiis destinatæ dignitatis constat effectus?

Hanc ego vanitatem ineptiâ & stoliditate præcipuam dicerem, nisi supra hæc nomina peccaret. Pessimæ superstitionis ingenium est. Quò libertas enim mortalium, si à præscripto syderum non possunt recedere? Curem ego valetudinem, me honores solicitent; vitia abjicere cogitem; animum ad virtutes appellere; si nascenti dictum est quid me esse oporteat? Jacturam humanæ libertatis deploro? Etiam deorum munus perit. Ampliùs thura non perdo. [1] Deos nec timeo, nec ambio; si non possunt, aut nolunt, quod de me est statutum inflectere. At pro nascituris liberis scilicet orabimus, ut propitia astra habeant. Dicam quod ego in Merganiâ vidi. Quendam hæc superstitio afflaverat; ut nec uxoris cubiculum intraret, nisi exploratis antea astris. [2] Si aut cauda draconis implicabat sydera, aut ea Scorpius incinctu brachiorum corrumpebat; vel omnino quid monstri minabatur in cœlis, solus oppido dormiebat. Quid quæris? nati sunt ei liberi aliquot, & omnes insani.

Dum

1. *Deos ambio.*] Deorum gratiam.

2. *Si aut cauda Draconis aut scorpius.*] Draco est juxta ursam. Scorpius unus est ex duodecim signis Zodiaci, mensis Octobris 22. exoriens; horum concursus ominosus.

1. *Cum*

Dum Meleander, cæterique infœlicem Mergani curam rident; Chaldæus, quamquam insperatissimâ accusatione turbatus, collegit animum, similisque eam rixam contemnenti; Nihil detrahi Diis dixit, quorum jussu hæc ipsa vis quam prædicabat inesset syderibus; quique adeò non se abdicarunt potestate, ut res supersint innumeræ, quibus se vel propitios vel vindices prodant. Non denique adeò Mathematicos delirare, ut omnibus qui cum Rege nati sunt deberi regnum putent. Ad venturi præsagia multarum quoque rerum præter astra habendam rationem; in quibus præcipua sunt, sæculi genius, stirpisque conditio. Cæterùm si quis neget aliquid cœlum in hominibus posse, dignum esse [1] cum Ceritis piari; Cùm omnibus constet aërem ex cœli conditione vel turbatum vel placidum, se ipsum insinuare in mortalium corpora, ex quorum deinde afflatu inclusi animi inspiratos affectus accipiunt. Ita modestiora loquentem interfatus Nicopompus; Nec omnia, inquit, Mathematice, negamus syderibus. Incitari hominem ad segniciem, laboremve; callidam indolem, aut ingenuæ simplicitatis nancisci; esse hilarem, aut ad iracundam solitudinem declinare; in vitia denique, aut virtutes, aliquo pondere & impetu ferri; Hæc non nego ex cœli in ista terrena imperio esse. Itaque non multùm repugnem; si conjicias eos qui ex mitibus astris hauserunt lenitatem, victuros fortunâ ab iis dispari quos gravia & turbulenta sydera in fervidiora studia agunt; Vel quibus placidum cœlum hilaritatem infuderit, gratiori consuetudine placituros, quam homines [2] receptum Saturnum acri & molestâ solitudine contemplantes. Ejusmodi non certæ quidem artis, sed egregiæ pruden-

1. *Cum Ceritis piari.*] Piari cum civibus urbis Cere, qui eversa à Romanis urbe sua, vagi erraverunt. De Ceritis ita Horatius lib. 2.

Hellade percussa Marius cum præcipitat se Ceritus fuit. ——

2. *Receptum Saturnum, &c.*] Hic planeta influit atrum & terrestrem animum, unde Saturnia indoles.

1. *Sapien-*

prudentiæ præcepta non carpo. Alia ſunt quæ me tibi committunt; & hæc præcipuè quatuor. Primùm quòd ſydera, contrà quàm ſentis, impellere credo, non cogere, ad rectas cupiditates aut impias. Tum ex ſyderum, vel cupiditatum contemplatione prænunciari certò non poſſe, quid hominem in vitâ maneat, vel quem finem dii ſtatuerint. Tertiò, non ſatis intelligi, quæ aſtra hos infantibus affectus ingenerent. Res denique liberas, res fortuitas; huic neceſſitati ſyderum vel ineptè vel impiè dari.

De iis ubertim dicerem: Sed video te fatigatum (Rex) ad Cleobulum reſpicere; à quo fateor, utiliora ſuper bello, quàm à me, vel Mathematico, accipies. Imò, inquit Rex; ſed ſtrictim de his ediſſere. Tum ille; Non nos cogi ſyderibus vel hinc conſtat, quòd haud pauci impetum ab iis concitatum ratione domitamus; & nullâ re magis noſtrum genus à belluis diſcrepat, quàm hoc libertatis privilegio; quæ ſolicitari ſubjectis & flagrantibus motibus, ſed ad vitia aut virtutem adigi invita non poteſt. Hinc in Philoſophorum ſcholis nihil vulgarius, quàm [1] ſapientis animum, expertem ſervitutis, [2] ipſis quoque imperare ſyderibus. Hinc & quotidiana eorum præconia, qui ſciunt moderari iracundiæ, amori, cæteriſque torrentibus; quibus hæc aſtra in animos noſtros inundant. Quorum omnino nihil eſſet, niſi accepta aſtrorum imperia mens noſtra faſtidire aut recuſare poſſet. Præterea ut Sol omnia quæ luce eâdem & iiſdem radiis corripit, non iiſdem effectibus damnat (nam fovebit alia ſemina, alia enecabit; urentur exiliores herbæ, & defendet alias craſſior ſuccus:) Ita cùm tot infantium qui naſcuntur velut ager diverſiſſimis modis præparatus ſit, ex variâ parentum indole, valetudine, habitu; una illa vis quæ è cælo in plures

1. *Sapientis animum, expertem ſervitutis.*] Ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, πάντες δὲ μωροὶ δοῦλοι, id eſt, *Omnes ſapientes ſunt liberi, omnes vero ſtulti ſunt ſervi.* Marci Tullii paradoxon quintum.

2. *Ipſis quoque imperare ſyderibus.*] Unde tritum Hemiſtichion:
Sapiens dominabitur aſtris.

1. *Luna*

res ſimul manabit, non poterit idem in omnes: Si conſentientem ſibi infantis indolem inveniet, in eâ regnabit; ſi repugnantem, vix aliud quàm corriget; Adeò ut de infantis moribus vitaque dicturus, non inſpicere modò cœlum debeas, ſed parentes, ſed fortunam, quæ gravidæ matri fuit, ſed diverſa alia, & plerumque tibi ignota. Et ex his quidem ſecundæ quam poſuimus quæſtionis ratio ipſa ſe aperit; ex aſtris ſcilicet non ſtatui certò poſſe, quid acturi paſſurive mortales ſint. Nam cùm moderari poſſimus ingeneratis affectibus, quidni & ea declinare quæ illi affectus peperiſſent ſi fuiſſemus obnoxii? Cumque ex variis cauſis nunc leviùs, nunc graviùs naſcentis hominis animo incidat illa prementis cœli conditio; cur uno effectu in omnes valiturum exiſtimes, quod non in omnes eâdem poteſtate invaluit?

Addebam, nec deprehendi ſatis poſſe quænam ſit connexio vel averſio ſyderum, quæ infantibus ſemina venturarum cupiditatum ingenerat. Vos eam ſpectatis, quæ ſuperſtat naſcenti. Quidni & illam quæ fuit cùm animaretur fœtus in utero? quidni cæteras ſub quibus tenerum corpus, & adhuc anima ſui ignara, in alvo maternâ inſtruebatur ad vivendi patientiam? Equidem ex eorum ſyderum conditione, non minùs quàm ex ipſis natalibus, pendere infantem exiſtimem.

Quod ultimum aſſerui, res liberas aut fortuitas huic ſyderum poteſtati ſine ſacrilegio non addici, urgerem vehementiùs, niſi timerem prolixitatis meæ odio tibi Regem conciliare. Dicam tamen & vos id velle, & ſine ſcelere aut amentiâ velle non poſſe. Quid liberius quàm uxorem ducere; hoc vel illud vitæ genus inſiſtere? Aut quid magis fortuitum, quàm ut homo pereat ferro, aquis ſolvatur, inimicitias ſuſcipiat, certo vitæ anno ægrotet; principibus charus, dignitate vel contumeliâ inſignis ſit? De his tamen reſpondere, Mathematici, ſoletis. hîc audacia, hîc præda eſt veſtra. Nuper furtum à ſervo erat factum;

ctum; fugerat ille, & à domino quærebatur. Nihil magis fortuitum, quàm ut caperetur, aut abiret incolumis. Contigit ergo ut ſoſpes evaderet, & continuò de veſtris unus myſtis, ratus de præteritis augur, retulit nobis, inultum latronem aufugiſſe; quia interceſſerat [1] Luna Mercurio, ſcilicet furum patrono, eumque contexerat. Ægrè mihi perſuaſit ſe ſeriò hanc fabulam nobis afferre. Non in deûm ergo curâ, non in domini diligentiâ, aut furis ipſius ſolertiâ fuit, ut ille caperetur, aut tutò lateret: ſed hoc totum ex aſtrorum imperio factum. à quibus ſi hæc humana ſic aguntur, fruſtra negotiis quiſque noſtris operam curamve impendimus. Fient enim vel ceſſantibus nobis quæ ipſa præſcripſere; & quæcunque vetuerint, nullâ noſtrâ induſtriâ procedent. Ut cætera verò prætercam, quibus iſta refellatur quam diis naturæque infertis injuria; Quæro, Chaldæe, utrum illa vis quæ fœlicem naſcenti puta infanti vitam portendit, aut violentæ mortis caſum, in trigeſimum fortè, aut ampliùs, vitæ annum conſtituit; utrum inquam illa vis quæ hos caſus, illamque motura fortunam eſt, duret in cœlo; & deſtinatum tempus expectet, quo terris illabens, cogat in neceſſarios effectus neceſſaria inſtrumenta; An verò inſeratur ipſi infanti; ut veluti fota, & paulatim coaleſcens, juſſo tempore erumpat, impleatque quod aſtra mandaverint. Si dicis in cœlo perſtare; manifeſtò es impudens. Nam cùm fortuna infantis, conſtet (ut vultis) ex modo, quo aſtra, dum is naſceretur, inter ſe erant nexa; poſtquam eum modum in cœlo deleverit eorumdem ſiderum curſus, aliumque effecerit, fortè priori contrarium; quâ in arcâ, vel penu cœleſti, recondetur prior illa vis, quæ poſt multos demum annos exerenda eſt, & in ſcenam mittenda? Sin

1. *Luna Mercurio, furum patrono.*] Mercurius dictus eſt furum patronus, ex quo boves Admeti, quorum cuſtos erat Apollo, ſuffuratus eſt. Ovid. Metam. l. 2. Unde & hic planeta talem animum dicitur influere. Horat l. 1. Ode 2.

Callidum quicquid placuit jocoſo
Condere furto.

1. A Si-

Sin putatis adhærere ipſi infanti hoc fatum, quod in virum deinde valeat; adhuc pejùs nugamini. Scilicet in naufragio cauſa eſt,cur venti ſe tollant, cur ſui oblitus gubernator infigat vadis proram; aut colonus cauſa eſt belli quod eum pauperat; vel mitioris cœli quo fruges abundant? & quos excidentium terrarum labes abſorbet, ſolidos illos naturæ ſinus frangunt fati ſui violentiâ, ut deſtinato à ſyderibus obitu defungantur? Plura in perniciosiſſimam amentiam non dico quæ deos, hominesque unâ captivitate damnat, quæ ratione deſtituta, vaniſque ſucceſſibus ſæpè eluſa, tamen inanes, ac interdum ſceleratas ſpes, ſubjicit conſultorum animis aut inutili metu ſuſpendit incautos.

Jactant tamen quædam ſuorum oracula, quibus eventus reſponderit. Ex iis conciliare fidem, tanquam non ſpernendæ arti volunt. Primùm quidem, ſi quæ talia extiterunt, nego neceſſitate fatorum contigiſſe, aſtriſve cogentibus. Faciliùs crediderim aliquod eſſe numen quod in vindictam impiæ credulitatis nonnunquam repræſentet mortalibus ea ipſa quæ ſibi non à diis ſed ſyderibus metuerunt. Deinde ut inſomnia, quamquam ſine arte vel duce oberrantia, tamen interdum fortuitas rerum venturarum ſpecies referunt: Et cœcus ſi vim lapidum ſpargit, aliquando imprudens tangit metam; Sic dum multùm & paſſim Chaldæe mentimini, nihil mirum ſi nonnunquam fortuna veſtram audaciam commendat; & miramini vos vera dixiſſe. Etiam pauca reſponſa quæ vulgò celebrantur, vanitatem artis proſcribunt. Nam quod luculentius ſignum non ſolere vobiſcum veritatem, quàm inſtar prodigii jactari,ſi in illam interdum veſter ludus incurrerit? Sed nec tantum tribuo famæ ut quod de vaticiniis veſtris memorat utique credam. Prodigia cùm narrantur excipi ſolent favore mirantium; & quamquam non ad verum exacta ſint, poſtquam ſemel Scriptorem invenerunt, pluribus placent, veneratione creſcunt, vetuſtate

ſtate commendantur. In hunc modum fabulas veſtras invaluiſſe exiſtimem; Niſi dicas impiæ arti acceſſiſſe nefandorum geniorum commercia. Hi enim tranſacta inter homines, ſecretaque accuratè explorant, & ſagaciter de futuro conjiciunt. Veſtros ergo Chaldæos, ſi in pudendam eorum familiaritatem acciti fuerunt; nihil mirum ſuggerentibus ipſis atque monſtrantibus quæ ſupra mortalium ingenium erant, interdum claruiſſe. Nimis moror. Si quæ Siciliæ ventura ſunt noſti; quidni, Mathematice, & tua ipſius fata perſpicias? Cur neſciſti me tibi hodie gravem fore? Cur non in experimentum artis monuiſti adeſſe qui te turbaret? Denique ſi potes explorare, an Rex de hoſtibus triumphaturus ſit; illud primùm explora, an ſit tibi crediturus. Tibi autem tantus Rex crediturus ſummis in rebus, eaque ex arte, quæ vel ſi de levibus ac quotidianis prædicere audet, inani eventu in omnium riſus ſolet incurrere? Nam ſerenos aut nubilos dies, vim imbrium, turbines, ventos, diſpenſari generi humano ex aſtrorum inter ſe commercio vos quoque proclamatis, & nos partim agnoſcimus. Adeò tamen frequenter erratis, cùm ex inſpectione ſyderum aut ſolem promittitis, aut pluvias, ut in proverbium abierit veſtra illa ludendi fingendique licentia. Tu ipſe cœlum explora: Sequere lunæ curſus; bella vel fœdera cœleſtium ignium confer in tabulas. Inde, ſi potes, deſtina ſudos dies, fœdos oſtende. Si non erras, ſi te eventus non arguet, ego me tuæ arti quam laceſſo dedi ad pœnam non recuſo. Neque tamen in aërem, in nubes, in ſerenum, minùs ſydera poſſe dices, quàm in corpora fortunaſque mortalium. Cùm tu igitur illa ignores, cur te iſta exiſtimemus prænoſcere? Scies nempe ex aſtris quò ceſſura ſint bella, & quæ ſors Siculas mentes actura ſit; neſcies autem quando hortulo tuo imbrem, quando pecori ſolem eadem aſtra annuerint? Imò fatendum ex hac ignoratione tempeſtatum, vel quid velint ac jubeant ſydera vos neſcire?

Vel eſſe præterea vim aliam quam neſcitis, quæ ut lubet hæc ſyderum decreta atque imperia antiquet.

Quòd ſi de publicis regiiſque negotiis, adeò facilis tibi notitia; privatam rem tuam cur eâdem ſcientiâ non protinus auges? cur prævifis rerum eventibus moleſta omnia non declinas, fœlicitatem non ſequeris? Cùm in Phrygiâ eſſem, erat anus quæſtuoſa divinationibus. Accidit ut in opulenti civis domo intercideret furtò paropſis precioſa. Is cui ſupellex credebatur, amico comite ad hanc vatem cum nummis pergebat, jam furem ſe tenere, jam recipere paropſidem, ſpe oppidò vanâ præcipiens. Mane erat; & cùm iſti adventarent primùm anus fores ſolvebat, quæ tunc fortè injecto ſterquilinio altiſſimè ſordebant. Neſcio quis vicinus per illam furtim injuriam illuſerat mulierculæ. Subſtitit ergo irata; &, ſi ſcirem quis ganeo, inquit, ad hanc inſolentiam tenebris uſus ſit, regererem, per Apollinem, regererem in os impurum quicquid meis liminibus ſordium dedit. His auditis, qui conſultum veniebat, inſpexit in ſocium; &, quid pecuniam, inquit, profundimus? Scilicet anus ſciet quis nos prædo vexaverit, quæ rerum ſuarum ignara, & ſtercore penè in os ingeſto, adhuc neſcit cui iraſci oporteat? Nec ſegniùs quàm venerat, diſceſſit [1] à Sibylla. Rem epigrammate vulgavit neſcio quis Poëta, quod adhuc hæret memoriæ, & quia breve eſt, ſi placet recitabo:

[2] O ſors, ſydera, [3] Pythii receſſus,
Et [4] fati benè præſciæ volucres,
Vos ſævis anus en verenda rugis,
Vos illo vocat efferata cultu,

Quo

1. *A Sibylla.*] Vate, quia hæc Anus uti Sibylla vaticinari credebatur: dicta eſt Sibylla, quaſi σιῶ, *cum* & βȣλὴ, *conſilium*. Communia enim cum Deo conſilia habere credebantur vates.

2. *O Sors.*] Oraculum Apollinis.

3. *Pythii receſſus.*] Cortina Phœbi in adyto templi Delphici: *Pythii* à Serpente Pythone cæſo. De quo Ovid. lib. 1. Metam.

4. *Fati præſciæ volucres.*] Corvus, noctua, cornix, &c. Virgil. Eclog. 1.
Sæpe ſiniſtra cava prædixit ab ilice cornix.

1. *Quo*

[1] *Quo lunam quatit Æmonis rubentem.*
Quid Rex cogitet, aut dei minentur,
Quid sub pectore delitescat omni,
Novit scilicet, [2] indicatque nummo.
Unum dicite quod misella nescit;
Ecquis stercore limen omne pavit?
Quæ nunc auguria, ô potens Apollo,
Quæ lux, quæ via, ducet ad nocentem?
Frustra sollicitas, Sibylla, divos,
Sortes, sydera, Pythios recessus,
Et fati benè præscias volucres.
Nam [3] Phœbus pater, ô [4] verenda Phœbas,
Hæc oracula naribus reliquit.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Dum Meleander indonatum Gelanorum & verbis suis novißimis exasperatum dimittit, domitâ Ennâ Lycogenes triumphantes copias totis campis effundit. Rex in tanto inquietæ mentis æstu torpentes oculos mittenti in pelagus cladis suæ primùm, deinde mitioris fortunæ auspicium accipit. Nam præco Radirobanis Sardiniæ Regis, collatis tesseris, de instantibus auxiliis Meleandrum monet.

PLURA dicturum Nicopompum Rex Cleobulo innixus destituit. Reliqui inter jocos sequuti sunt. Sed Cleo-

1. *Quo lunam quatit Æmonis.*] Æmon Thessaliæ mons est, sic altus ut lunam tangere videatur, ubi Æmonides, id est, Thessaliæ mulieres, æris crepitantis sonitu, & magicis artibus lunam immutari credebant & ad lucem revocari, si forte eclypsin passa erat; ita Ovid. 4. Metam.

Cum frustra resonant æra auxiliaria lunæ.

Et Juven.

Una laboranti poterit succurrere lunæ.

Hujus vanæ religionis exemplum habet Cornel. Tacit. Annal. l. 1. *Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu, &c.* Et Liv. lib. 24. *Disposita in muris Campanorum imbellis multitudo, cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ, silenti nocte cieri solet.* Plura doctissimus Turnebus, lib. 22. Ch. 23. Horatius Ode 18. Epod. ita Canidiam inducit:

—— —— polo
Deripere lunam vocibus possum meis.

Et Ode v. Epod.

Quæ sydera excantata voce Thessala
Lunamque cœlo deripit.

Item Petronius, ubi de Saga in Satyrico.

2. *Indicatque nummo.*] Lucello, ut solent nostræ Bohemicæ.

3. *Phœbus pater, &c. naribus reliquit.*] Lepidum acumen epigrammatis.

4. *Verenda Phœbas:*] Pythia vates.

Cleobulus Regem monebat, quamquam vanum hoſpitem, tamen periculoſum, non per injuriam dimitti debere. Facile eſſe ut læſus pernicioſa aſtra fingat; Non ægrè ſuperſtitionibus militem laboraturum. Ergo jam mœſtum vocant, aguntque promiſſæ operæ gratias. Sed ne eâ uterentur, obſtare tunc tempora. Neque enim videri ex Regis majeſtate, ut tanquam victoriæ incertus anxiè ad ſui natalis fata reſpiciat. Tamen oblatæ benevolentiæ præmium fore. Nec morati, medium præſtigiatori talentum, redimendæ quam timebant injuriæ, mittunt. Inde ad graviora converſi ſunt: novis ſubinde nunciis de Lycogenis apparatu haud læta ferentibus. Nam in exercitu Regis non ampliùs decem millia juſtæ armaturæ pedites erant. Duo millia numerus equitum impleverat. Funditores & ſagittarii ter mille & quingenti dicebantur. Triginta [1] falcati currus erant. Decem naves cataphractæ: aliorum navigiorum ad bellicos uſus numerus duplex. Hyperephanii nullo publico conſilio defecerunt; ſed ut cujuſque ferebant ſtudia, hi cum Rege, alii apud hoſtem militavere. Sed in Lycogenem rerum hominumque majorem vim tempeſtas contulerat. Recenſitos haud procul Syracuſis ſub Præfectis diſtribuit. Triginta peditum millia, equitumque ſex, nomina dederant. Et [2] ne omen deeſſet, qui primus deſcriptus eſt, Nicon appellabatur; quod ſuperſtitio vulgi quaſi rem fortuitam, in auſpicium accepit. Certus erat Lycogenes, non ſe diutiùs imperaturum quàm illi inſanirent. Dum res ergo fervebat, totius exercitûs mole in Regem contendit. Rex contrà promovit ad ignobilem rivum, qui humo per torrentes direptâ ſub altioribus ripis fluebat. Infidum circà ſolum

1. *Falcati currus.*] Hoc tormenti bellici genus maximè in uſu erat in orientali plaga ad ſternendas arces, ut ex Quint. Curt. paſſim & aliis liquet.

2. *Ne omen deeſſet, primus, Nicon appellabatur.*] Auſpicabatur enim à *νίκη*, id eſt, *Victoria.* Hoc Barclajus imitatus eſt ex Suetonio, qui ex duce nomine Nicon Julium Cæſarem bene ominatum eſſe author eſt.

1. *Eleva-*

ſolum faciebat perceptus venis humor, & aqua quæ extra alveum non pridem ſtagnaverat. Eo obice ſuſtinere Lycogenem vel pauciores potuiſſent; Et ſtrenuè ille aderat; conatumque circuire iniquitatem loci, quacunque tranſitum parabat, objecti à Rege milites prohibebant. At ille ne interim non tempore uteretur, Anaximandrum ex ſorore nepotem, & fratrem Oloodemi Menocritum, qui Ennam, qui Catanam obſiderent, cum aliquot cohortibus miſit. Ex ſuis autem caſtris, & regiis, multi aſſiduâ velitatione collati variam in dies fortunam ad ſuos referebant. Nihil tamen ſummæ rerum decedebat inter illa privatorum certamina.

Quis putet in tam horridis motibus, & ſub ipſo diſcriminis ictu, aliarum rerum affectus durare potuiſſe? Atqui vehementiùs Archombrotum, atque Argenidem curæ ſecretæ, quàm quæ palàm videbantur, premebant. Illa in Poliarchi virtutibus tota, conficiebat macie corpus, animi viribus inter ſolitarios fletus conſumptis; prædicabatque confeſtim revocandum veterem Lycogenis hoſtem, & aſſuetum de eo triumphare. At diverſa agitabant Archombrotum. Inquietatus miſerrimâ ſpei incertæ dulcedine, nunc bellum devovebat, quòd inter caſtrenſia non promoveret de amore profitendo conſilia; nunc gaudebat prodendæ fortitudinis copiam factam; & utraque de causâ in hoſtem concitabatur. Sæpè tamen ſeipſe incuſabat, quòd ſolus adeſſet tanto Meleandri Argenidiſque diſcrimini. Debuiſſe ſcilicet comparari exercitum, & magnitudine beneficii, ſimul amorem, ſimul natalium decus oſtendi. Et hercule nihil horum neglexiſſet. Sed res temporis multi erat, hunc Siciliæ ſtatum, nunciare in patriam, cogi inde milites, traduci exercitum: Præceps verò imminebat à Lycogene periculum, neque tam lenta exſpectaturum auxilia. Neque levior de Poliarcho cura erat, quem ubique ſauciæ menti per inſanam æmulatio-

nem oblatum, dissimulato odio ita [1] elevabat apud Regem, ut videretur sibi ipsi nil agere. Ergo in contumaciam trahebat, quòd Poliarchus ille cum mitteret Lycogenis epistolam, nihil literarum ad Regem dedisset. Sui, Regisque fuisse oblitum, in illâ sive negligentiâ sive superbiâ; Nec facturum ex majestate Regem, si scriberet prior. Sic malignis, & quotidianis verborum insidiis paulatim assuescebant Regis aures; eò facilius quòd nihil esse Archombroto dissidii cum Poliarcho suspicabatur. Gelanorum quoque non latuit aliud Archombroto animi esse quàm quod Poliarchus discedens reliquerat. Sed quòd videret in aulâ gratiosum, facilè id supercilium in fortunam retulerat, quæ priores necessitudines tanquam præsenti fastigio indignas, aut graves, sæpè timet agnoscere. Interim patroni familiam, (hanc enim à curatoribus Rege jubente receperat) sic admonitu Argenidis instruxit, ut omnes propediem eum conjicerent esse venturum.

Cæterùm properabat redire in Africam, diuque ociosâ dilatione frustratus est. Tandem ex Archombroti sermonibus institutus Rex, indonatum, ac nec saltem blandiùs habitum, jubet renunciare Poliarcho; Regem se, non veneficum esse; Oloodemi, & Eristhenis exitium peregisse suam causam. Nec se faciliùs invenire cur ad se non scripserit Poliarchus, quàm cur scripserit ad Poliarchum Lycogenes. Gelanorus inexspectatâ acerbitate motus, vix tenuit iram. Memor tamen Regi se loqui, nec plùs sibi in expedito esse verba, quàm illi ultionem, haud aliud retulit, quàm non modò scripturum Poliarchum, sed impigrè adfuturum; ut si quid erraverat, discuti posset. His verbis Meleandrum, jam spontè omnia metuentem, in diversas cogitationes diripiens, reliquit; nunciavitque Argenidi, quàm inclementer Rex dixisset Poliarcho. At illa, vix lacrymis temperans; Nihil dii reliquum fecerunt,

1. *Elevabat apud Regem.*] Deprimebat. Antiphrasis.

runt, Gelanore, quo mihi & Poliarcho noceretur. Divisi, ideoque, miserrimi, alter alterius dolore conficimur. Accedit ab Lycogene de regno mihi periculum, quoniam ei chara sum, ipsi quoque tristissimum. Quid proderit eum superfluâ ægritudine onerari, ut & patris in se mei iram intelligat? quem ut opinor non mala mens, sed calamitas mutavit. Si me fas est aliquid exorare; da mihi, illique, Gelanore, ut ipse hoc nesciat. Ego curabo ut delicti pœnitentiam agat pater; ametque Poliarchum. Et silentii præmium erit quicquid tua conditio potest agnoscere. Frustra autem speraveris, si de istâ re patrono indicium feceris, clam me futurum. Ut spondeat tutum fore secretum; at si illum mihi fata reddiderint, expugnabo taciturnitatis fidem, sciamque quàm multùm fefelleris. Apud eum quid valeam nemo meliùs teipso intelligit. Confirmante Gelanoro, se Argenidi pariturum, ipsa literas ad Poliarchum tradit. Iis vehementer petebat; ut quàm ocyssime in Siciliam trajiceret. Si vinci Lycogenem fatum erat, ab eo potissimùm vinceretur. Sin dii parabant tristiora, tegeret fugientes. Cumulatum deinde muneribus dimittit ad navem.

Jam secundus mensis erat, ex quo Ennam fatigabat obsidio; Defecerant alimenta, nec spes erat à Rege auxilii. Igitur consumptis omnibus præter fidem, legatos ad Lycogenem de deditione mittunt. Exhilaratus ille, quòd victoriæ simulque clementiæ exemplum hinc quæreret; Nihil se optare respondit, nisi ut fœlices esse vellent. Ad hoc tantùm vim adhibuisse. Redirent ad Siciliæ corpus, cujus in Meleandrum consensui imprudentes obstiterant. Sed multi petiere ut tutò liceret ad regia castra concedere. Quo permisso, plùs pavoris militibus Meleandri, quàm auxilii fuit; Cùm isti Ennæ miserias, & obsidentium robur, in traditæ urbis excusationem augerent. Domitâ Ennâ licentiùs exultare Lycogenes, aditusque multiplici ratione tentare, quibus rivum, & palu-

des à Rege inceſſas ſuperaret. Diffiſuſque Meleander obtineri diutiùs locum poſſe, [1] primâ vigiliâ totis caſtris ignes accendit, ne hoſtis intelligeret deſeri ſtationem; nec ſigno tubâ dato, militem reducit ad campum qui Epeirctæ ſubjacebat. Inſequutus poſterâ die Lycogenes triumphantes copias effudit totis campis, terribili ſpecie, militumque fiduciâ in barbaros clamores parum civiliter elata.

Et Rex quidem tot curis inſomnis, nunc prœlio optabat decernere; nunc ſe urbis munimento tueri; interdum tanquam perditis rebus, de fugâ cogitabat in Africam. Fortè fuit, ut neglectâ quiete, ſolitarius in hortum primâ luce concederet. Sublimis erat locus, mariſque ſubjecti proſpectu liberrimus. Agitantem quid in extremis eſſet honeſtius, nunc ſubibat non ignava pugnandi mens; nunc ſenem, & patrem, filiæ cura ad cautiora revolvebat conſilia. Victoriſne præda eſſet hæc virgo? & quæ in ſceptrum genita erat, à libertate excideret? Rurſus occurrebant fugiendi incommoda, rurſus numinum ira, & quod in immeritâ calamitate triſtiſſimum eſt, temporum exactorum fœlicitas. In hoc inquietæ mentis æſtu ſtupentes oculos mittit in pelagus. Sed nebulæ, quæ ex vicinis montibus incubuerant, altiori ſole diſcuſſæ, aperuere paulatim faciem rerum perculſo horrentique mirabilem. Quippe navigiis ſtratum mare, haud procul à portu, vexillis latè vibrantibus, novum bellum, novos terrores afferre videbatur. Claſſis ingens & incitata ſublimibus velis. Fulgor præterea armorum, hominumque frequentia. Cumque non multò exteriùs quàm extra tormentorum jactum fuere navigia, ſubito clamore nautarum demiſſæ à puppibus anchoræ totam claſſem ſtiterunt. Nec diu ſecum exegit, Rex, qui homines, aut unde venirent. Sed in deteriores metus

1. *Primâ vigiliâ.*] De diviſione noctis in quatuor vigilias, dicetur cap. ultimo hujus libri.

metus ſponte jam verſus, & aliquoties pedem terræ incutiens; Heu, inquit, ergo nec fugam mihi fata reliquerint. En à Lycogene claſſem, en obſervaturos portuum clauſtra exercitus. Sed neque hoc immeritò accidit. Coget te iſte caſus, ſenex ignave, ad juſtam bellicamque virtutem; & quid ſponte facere debueris, en hoſtis admonuit. Tantillam meam claſſem contrà promoveam, fortunâ, navibus, copiis impar? An iis omiſſis, quod eſt ſatius, vertar in Lycogenem terreſtri certamine, & ſaltem in Siciliâ meâ moriar? Turbatus, nec aliud quàm honeſtè cadere expetens, proximos advocat. Iis monſtrat terribilem maris ſpeciem, dimittique ſpeculatorium navigium jubet, quod de ſuſpectâ claſſe referret certiora. Archombrotus ad omnia pericula contumax, hanc ſibi depoſcebat non ſecuræ quæſtionis provinciam. Sed annis & virtute ferventem Rex juſſit digniora diſcrimina expectare. Inter hæc lembum vident ab claſſe adversâ aliquot remigiis ad portum promoveri; & miſſus Timonides qui venientes exciperet, ſciſcitareturque quæ erant pernoſcenda, primus mitioris fortunæ auſpicium accepit. In lembo [1] præco erat; ac ne duriora nunciaturus crederetur, baculum atque caput olivâ circumdatus. Sed quis eſſet, quidve afferret, non faſſus Timonidi, cùm Regis colloquium petiiſſet, illum protinus Meleander, jam intepeſcente metu admiſit in conſpectum. At Præco; Radirobanes [2] Sardiniæ & Balearium Rex, (inquit) hanc tibi hoſpiti Meleandro Siciliæ Regi [3] teſſeram mittit. Si conferre volueris, invenies eſſe illam, quæ mutua fuit tuis ſuiſque

1. *Præco, &c. baculum atque caput olivâ circumdatus.*] Symbolum pacis. Ita Æneas apud Virgil. l. 8.

Paciferæque manu ramum prætendit olivæ.

Et libro undecimo oratores Latini:

Velati ramis oleæ, &c.

per *baculum* lituum intelligit.

2. *Sardiniæ & Balearium.*] Inſulæ ſunt cum Sardoi, tum Iberici, ubi nunc Majorca, Minorca, &c. ultimum Hiſpaniæ regnum in mari Mediterraneo.

3. *Teſſeram.*] Hoſpitalis fœderis quondam icti ſymbolum, nempe dimidiatum annulum, aut duplicem manum, aut quidpiam ſimile.

que parentibus. Simul [1] dimidiatum annulum tradit; in cujus ſummâ parte puſilla ex auro manus erat, quæ ſi parti alteri juncta eſſet, ſimili quoque manui, itemque porrectæ, tanquam in fœdus occurreret. Rurſus præco; Agnoſciſne, Rex, hoſpitium? ait. Et Rege fatente; quippe alteram annuli partem apud ſe ſervari; Adeſt, inquit, in æquore tuo hoſpes Radirobanes cum præcipuis imperii viribus, quas in claſſem coëgit. & cogendi cauſa fuit, quòd te malorum civium defectione premi cùm fama retuliſſet, ſtatui hoc peſſimum in Reges exemplum, maximè hoſpes, ferre non potuit. Silebat Meleander, deorum tam ſubita beneficia propè non capiens. Sed ad conſtantiæ ſpecimen erat, ne vultus mutaretur. Referes, inquit, tuo Regi, ô præco, jam me ignoſcere furori meorum; quos aliquis non inimicus deus concitavit ad facinus, ut tanti hoſpitis beneficio, & conſpectu frueremur. Subeat modò Siciliam, atque intelligat nihil nos fore in eo colendo ſegniores quàm ipſe in promerendo fuit.

Simul his, Præco ad curandum breviter corpus abductus eſt; interimque Meleander advocato ſuorum conſilio quærere cœpit, ipſumne operteret ad Radirobanem ire, an fidei majora pignora per purpuratos experiri. Varia illi cenſebant; tantæ fortunæ nec diffidere nec credere ſatis auſi. Nam cur Radirobanes illos ſumptus, laboreſque, alienæ utilitati daret? præſertim nec rogatus, nec hoſpitio antea uſus? Omnem nimiam gratiam ſuſpicioſam eſſe. Vix credibile hunc potiùs Meleandro, quàm ſibi, eam claſſem adornaſſe. Nam & (inquit Rex) meo patri, multa ut ſcitis cum Radirobanis patre diſcrimina fuere; fœdera inde, & imago hoſpitii, veriùs bello laſſatis, quàm odia ponentibus. Nunc quid cenſeam, auxilium an inſidias

1. *Dimidiatum annulum.*] Dividi ſolebat annulus iciendo fœdere, ut ſi quando alter alteri obviaſſet, annuli partibus junctis in fœderis icti argumentum antiquas neceſſitudines regnoſcerent. De duplici manu habes multa apud Vincentium Cartari in fidio.

dias advenisse, adhuc incertum est. At Cleobulus, nihil dubitandum asseruit, quin Regem oporteret ad Radirobanem ire. Nam si ille amicus accedebat, certè auxilium venire in tempore; & nullam in ipsum humanitatem nimiam videri. Sin aut sponte Regem odisset, aut faveret Lycogeni, non posse Melandrum terræ marique conjurato obsistere; & ex Majestate Regis fore, si fidei simulatione deceptus potiùs videretur, quàm expugnatus ingratiis. At unde (inquies) hic Radirobanis in Meleandrum amor? Fallor, aut Rex juvenis, & ut audio, in gloriæ cupiditate immodicus, hanc occasionem rapuit, quâ præter bellicam famam (Rex) nuptias filiæ tuæ tanquam ex merito, sibi conciliet. Pugnabit itaque tanquam pro rebus suis; eò Siciliæ amicior, tuæque reverentior majestatis, quò propiùs sperabit in tuam regiam adoptari.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Meleander adornata navi Sardiniæ Regi fit obvius. In amplexus ambo coëunt. Siculi inter hæc auspicia, metum in spem, luctus in lætitiam vertunt. Unus Archombrotus invidiæ stimulo lancinatus æmuli Radirobanis adventum æquo animo ferre nescit.

ET Cleobulus quidem, ex vero disputabat. Quippe Argenidis fama, simulque Siculi regni, quod ad Virginem spectabat, cupiditas hanc Radirobani mentem injecerat. Naves ad expeditionem in Mauros, quam secretò moliebatur, instructas habuerat. Sed perlato Siculi belli rumore, distulit paulisper Africam, & laudabiliori incepto ad Meleandrum navigavit. Sed Archombrotus (nam tunc consultanti Meleandro aderat) ipso nomine nuptiarum Argenidis offensus, adeò in Radirobanem, Cleobulumque excanduit, ut vix mutatio animi tegeretur in oculis. Nihil tamen repugnare, aut omnino dicere ausus est. Cleobuli verò sententiâ à Rege laudatâ; missi confestim ad portum sunt, qui regiam scapham instrue-

rent. Tranquillis rebus Rex tuta littora in eâ circumvehi amabat. Mediocris erat; nec plures capiebat octo remigibus totidemque vectoribus. Sed aureis argenteiſque picturis notabilis, totam in ambitu undam fulgore imaginum ludebat; & haud procul à puppi puſillis ex auro literis hi verſus erant ſcripti:

[1] Hæc te cæruleo natam, [2] Cythereia, ponto
Parva ratis, ſimiliſque tuæ, pulcherrima, conchæ
Tutelam numenque petit; non Martia fortis
Tela pati, adverſas ſi fors Bellona carinas
Implicet, & tremulo ſuſpendat in æquore bellum.
Nec ſævi patiens Boreæ, cùm turbidus ille
Stridet, & alternis medium ſeſe obruit undis.
Littoreis tantùm apta vadis vicina ſecabit
Æquora, [3] cùm pluvium deterget cantibus Auſtrum
Cymothoë, & pectet virides in rupe capillos.
Tunc leget extremos portus ratis iſta, potentem
Tunc dominum paucis audebit credere tonſis.
At tu, ſi meritos Eryci ſervamus honores,
Ne levibus, ne, diva, notis permitte tyrannum.
Ipſa manu contos, parvæ brevia arma carinæ,
Ipſa tene, & placidam ſeſe criſpantibus undis
Sterne viam. Tecum [4] Oebalii duo ſydera fratres,
[5] Et ſoror. O magnis verſata potentia ſemper
Fluctibus, & ſemper ventoſum Regibus æquor!

Tunc

1. *Hæc te cæruleo natam, &c.*] Ex ſpuma maris & Cœli ſpermate natam Venerem fabulantur, & in concham marinam receptam, nam ἀπὸ τῦ ἀφρῦ, id eſt, ſpuma, dicitur Venus Aphroditis: Auſon.

Orta ſalo, ſuſcepta ſolo, patre edita Cœlo.

2. *Cythereia.*] à Cytherone monte Cypri, ubi præcipuo cultu Venus obſervata.

3. *Cum pluvium deterget cantibus Auſtrum Cymothoë.*] Cum fugatâ procellâ incumbet pelago tranquillitas. Cymothoë una eſt ex Sirenibus, Nerei & Doridos filia, nuntia ſerenitatis; ſic appellata, quod per fluctus diſcurrat, nam κῦμα, id eſt, fluctus, & θέω id eſt, curro. Virgil. lib. 1. Æneid.

Cymothoë ſimul & Triton annixus, acuto
Detrudunt naves ſcopulo.

4. *Oebalii duo, &c.*] Caſtor & Pollux. Vide ſupra lib. 1. c. 1.

5. *Et ſoror.*] Helena.

1. Rex

Tunc verò purpureis tapetibus auxere ſedilia; & in puppi inſtar ſolii fuit, quod caperet duos. Eurymedes ad arcis cuſtodiam relictus eſt; Arſidas parvâ rate præmiſſus, qui Radirobani nunciaret advenire Meleandrum. Facilè totâ Epeircte ſe fama diffudit, adeſſe cum validis auxiliis Sardos hoſpiti Siciliæ opem laturos. Nec tardè credebatur. Subita ergò hilaritas, nec modò ſpes, ſed victoriæ fiducia, paulò antè dejectos mutavit. Toto foro concurrebant, manibuſque, ut quiſque advenerat, plauſis, ſibi ſalutem gratulabantur. Nec temperantior eorum qui muris ad cuſtodiam præſidebant lætitia. Cùm verò Rex ad portum deſcendit, acclamationibus vulgi, tubiſque mox, & omni concentu quo tunc Martem acuebant, cœlum implentibus, ſonus in hoſtium caſtra illatus eſt. Et quoniam militaris erat clangor, Lycogenes auſus eſt credere Regis exercitum ſpe amiſsâ exarſiſſe in ultimos impetus; & in ſe invehi morituros. Itaque ad proximos ita locutus fertur: Hic dies nobis laborum poſtremus eſt: modo copiam mortis iis fecerimus, quos vivere non poſſe effecimus. Ite ad milites; & ad prædam vocate propè emeritos. Dii omnes quò gratior eſſet victoria, inſperatam maturavere. His dictis, dum ordines inſtruit, vultuque ac voce omnibus fortitudinis author eſt; interim exploratores præmittit qui certa de adventu hoſtium referrent. Et illi toto itinere provecti, poſtquam nihil hoſtile occurrebat, in caſtra reverſi ſunt, nunciantes, nullos quidem armatos in campis apparere; cæterùm pene bacchantium tumultus audiri in mœnibus, tubiſque & tympanis perſonare totam circum regionem. Ictus ex merito Lycogenes fortunæ recedentis præſagiis, tamen in procinctu conſtituit aciem; alioſque non militari cultu, ſed tanquam ex proximis villis agreſtes, ſubornat, omnia tutiùs exploraturos.

Jamque Arſidas Radirobani colloquutus, promota ex portu navigia, quibus Meleander cum ſuis vehebatur, oſten-

oſtenderat. Quippe plurimi lembi Regem comitaturi, procedebant in altum; tumultuque & ſtudio vectorum, de more ſubitæ lætitiæ ſtrepebant. Prætoria Radirobanis, regii faſtigii opulentiâ inſignis, ſtabat religata anchoris tribus. Ab omnibus velis inutiles, & ex ſolo luxu pendentes laciniæ aurâ rapiente ludebant in aëre. Cornua, & antemnæ fluitantibus quoque vexillis incumbentem ventum temerè ſequebantur: Multiplices autem à tribus malis funes, religabantur ad latera navis; ſpeciemque procul viſentibus aut ampliſſimi retis, aut detecti tentorii præbebant. Puppem Helena cum fratribus illuſtrabat trium ſyderum auro. At nautæ eo die non ſordidi, in cæruleis erant veſtibus; & vel inſtabant officio, vel antemnis ac funibus, ad artis ſuæ ſpecimen, tanquam alis ferebantur. Eadem remiges veſtis in tranſtris ornaverat. Milites armorum & ſagulorum pretioſiſſima erant induti. [1] Rex quoque frequenti in Liguriam commercio, didicerat ab Hetruſcis decora majeſtatis, habebatque in prorâ lictores, virgâ & faſcibus inſtructos, tanquam aquas ſubmoverent. Lignei gradus à latere navis ad mare deſcendebant cæruleis ſtrati tapetibus, in quorum ſummo excepturus Meleandrum, Radirobanes ſtabat, veſtem regiam indutus, quam ex auro & carbaſo textilis zona præcinxerat. Enſis ex ea pendebat, cælatæ vaginæ operâ præcipuus. Ipſe capillitium promiſerat in humeros, paulò precioſis delibutum quàm militarem decebat. Familiariſſimum habebat, ex Liguriâ ſenem; cui commiſſus puer fuerat; & adultus non tam illius conſilia ſequebatur, quam quæ facere decreverat ſcire ſinebat. Virtiganes dicebatur. Huic tunc & Arſidæ loquens ſpectabat Siciliæ oram, ſitumque, & ignota adhuc bona, ſuperfluâ humanitate commendabat. Tan-

1. *Rex frequenti in Liguriam commercio, didicerat ab Hetruſcis.*] Ligures vicini ſunt Hetruſcorum, à quibus & ipſe Tarquinius Priſcus omnia Regiæ dignitatis inſignia, ſellam auream, faſces, lictores, &c. transtulit ad Romanos; ita Livius libro 1.

1. *Cum*

Tandem ad navem ſcapha Meleandri applicuit; qui in paratos gradus enixus eſt admoto ad fulcienda veſtigia Archombroto; Donec eo uſque pervenit, ut tradere Radirobanes manum poſſet. Tum verò tanquam olim familiares coiëre amplexibus; & gratias agente Meleandro, quòd is ſe adjutum voluiſſet, ille beneficium modeſtiſſimis verbis augebat. Pauca deinde inter ſe colloquuti, hic ad ſalutationem Proceres Siciliæ, ille Sardiniæ, admiſit. Amicos, hoſpiteſque appellabant. Mox & Radirobanes, nec rogatus deſcendit in Meleandri ſcapham, qui ſe in navi prior, ejus poteſtati tradiderat. Perſonabat toto littore, navibuſque ſymphonia; ſimulque militum & remigum clamor, celebrantium mutuam Regum fidem; Non ferro, non aggere, non cuſtodibus tutos, ſimplici pietate, atque jure hoſpitii, inter ſe juncundè verſari. O miſeram ſæpe potentiam, in quâ raræ fœlicitatis eſt ad bona privatorum, nec ſuſpecti commercii humanitatem, pervenire. Expoſitos in littore Reges rurſus amplexus, rurſus blanditiæ tenebant. Hinc Radirobanem, [1] cùm in primâ arenâ adoraſſet deos Siciliæ, Meleander illi exterior ad equos deduxit, qui haud procul utrumque expectabant. Inde amicis ſepti primùm in urbem, deinde in arcem provecti ſunt. Purpuratis Meleandri curæ fuit, ut Sardiniæ Optimatibus illâ veſperâ benè eſſet. Præbuere certatim hoſpitia, adeò omnis generis officiis cumulata, ut vix belli quod arduum inſtabat, meminiſſet hilaritas.

At non Archombroto læta hæc erant, ſibi æmulum adveniſſe cogitanti, quem à Rege & Argenide non amari

1. *Cum in primâ arenâ adoraſſet deos Siciliæ.*] Ita Æneas, lib. 3. Æneid. apud Virgil.

Ergo inſperata tandem tellure potiti,
Luſtramurque Jovi, votiſque incendimus aras.

Æneas in ingreſſu Italiæ Deos præſides ſalutat. Virgil. lib. 7.

Continuo ſalve fatis mihi debita tellus,
Voſque, ait, ô fidi Trojæ ſalvete penates.

Item:

—— Et frondes tempora ramo
Implicat, & geniumque loci, primamque deorum (precatur
Tellurem, nymphaſque & adhuc ignota Flumina.

1. Ego,

amari nefas eſſet. Ergo dum cæteri Radirobanis amicos excipiunt; ipſe ſpecie utilioris curæ diſcedit ad mœnia, quaſi excubitores per omnes ſpeculas Regis nomine aditurus, ne vigilias ſolveret auxiliorum fiducia: Sæpe immatura gaudia aditum hoſtibus ad nocendum præbuiſſe. Atque ubi frequentiam evaſit multò antè moleſtam, cœpit in longo & vacuo aggere ſpatiari, temerè inclinatis cervicibus, nexiſque lacertis, & ad pectus obnoxiè adductis. Nunc amens ſtupebat, nunc ſimul videbat innumera; incertus quid cogitare, aut unde dolere inciperet. Et, ô deos, inquit, ultores! Tu enim Poliarchum odiſti, tu hominis quem chariſſimum habebas reditum intervertiſti, ut æmulum graviorem acciperes. Quam malè Radirobanes ſucceſſit Poliarcho. cui me hoc pectus, hi lacerti, ſed maximè amor, parem feciſſet. At Radirobani quis me impetus, quæve virtus æquaverit; Non modò ſibi nixus, ſed totâ regnorum ſuorum fortunâ, procedit in certamen, veriùs in me quàm pro Meleandro, aut in Lycogenem. Quòd ſi Argenidem amo, iſtum (ô dolor!) neceſſaria ferentem auxilia, non licet averſari. Tu ignavus amator neſciiſti mereri quod optabas; ille invênit quò prius beneficium afferret quàm poſceret.

Sub hæc ſui incertus, & grandioribus veſtigiis ferociter obambulans, ſilentium aliquandiu tenuit; donec jurgio cum fortunâ reſtituto, inter acerbos riſus; En jam (inquit) tres in Argenide laboramus; tres in fœlicitatem quæ duntaxat unum caput ſumus erecti, [1] ego, Poliarchus, & Radirobanes: ut eos omittam, quos nihilo me eſſe ſaniores nondum intelligo. Miſer! Non vides quotidie plures in hæc vota orituros? Niſi fortè aut illa amari indigna eſt, aut ſolus es oculatus. Sed cæteris amovendis tempora ſua erunt. Vide modò iſte à Radirobane fluctus ne navem ever-

1. *Ego, Poliarchus & Radirobanes.*] Dicere ſolebant Romani, Oppius & Cæſar: & Ætoli & Romani. Sequitur quoque Grammat. ordinem.

evertat. Incolumi Lycogene, intempestiva cum illo sunt odia. Certe præmium non auferet ante victoriam. At quot in armis vices sunt? quantillo momento se fortuna in diversissimas retulit formas? Quid si fortitudinis ostentator extinguetur in acie? Quid si Meleandro gravis erit, nimii beneficii conscientiâ? Curandum est ut hæc in Lycogenem bella mihi apud Meleandrum honori sint, & in Radirobanem rudimentum. Fraudandus interim animi impetus, ut, cum quo meditaris dissidium, placidè vivas. In hanc mentem utcunque compositus, successit ad vigiles, monuitque ne turbati læticiâ stationum curam omitterent. Eadem Eurymedis cura, eadem Præfectorum omnium fuit. Sed militum castigata securitas, tamen plerumque [1] inter vina & coronas vigilabat.

Postero mane de belli ratione cum suorum primoribus Reges egerunt. Radirobanis legiones erant adhuc in navibus: Nec ille ignarus suspiciosum fore si cuperet validissimas in urbem copias induci; sublevavit his verbis pudorem Meleandri, qui id se vereri liberaliter dissimulabat. In hac classe quæ stat in anchoris, charissime hospes, octo millia gravis armaturæ milites advexi, funditores, & sagittarios, ad millia quatuor. Equestris apud me juventus est; sed pondere spatioque absterritus, equos in navibus paucos imposui. Si plures dederitis, sessores à nobis invenient. Cæterùm, ne Lycogeni diutiùs sit impune, si placet, in terram exponemus exercitum. Et quoniam impeditum rupibus littus solam per urbis pomœrium viam præbet, cohortes singulæ recipientur in mœnia. Hinc ubi per aliam portam munimentis oppidi excesserint, castra quæ in montis radicibus ponemus petituræ; rursus aliæ, aliæque, à littore ad urbem conscendent. Præsidium ex tuis in utrâque portâ erit, tam quâ copiæ

intra-

1. *Inter vina & coronas.*] Scyphos lemniscis aureis & frondibus coronatos. Virgil. lib. 1. Æneid.

Crateres magnos statuunt, & vina coronant.

Et infra, lib. 4. c. 5.

1. Nisi

intrabunt, quàm illâ quæ receptos evolvet in campum. Meleander tantâ ſolicitudine nihil eſſe opus reſpondit; Nec quicquam à militibus timendum, qui fuiſſent ſub Radirobanis diſciplinâ. Cuſtodes in portis ſi Radirobanes vellet conſtitui, ex ſuis ſanè apponeret. Nunquam ſeſe tutiorem quàm inter illius præſidia arbitraturum. Tali utrimque colloquio prolixum de humanitate certamen Regibus fuit.

Sed ut Sardi, Baleareſque, de claſſe in littus effuſi ſunt, ad ſpectandos, cohortandoſque milites ambo in equis ad forum proceſſere. Radirobanes, aurea arma purpurei ſaguli ambitu non tota contexerat; nudo capite, [1] niſi quä faſcia ambiebat. Meleander, & ipſe armatus, longè conſtantiori majeſtate omnium oculos & ſtudia trahebat. Primi funditores urbem ingreſſi ſunt. Baleares hi erant, tribus quiſque fundis armati. Nulli tunc genti ejuſmodi habenarum major peritia; quam ſcilicet unam colebant à puero. Dicebantur excipere in aëre aves, & in probris numerare, ſi quem ictus fefelliſſet. Sequebantur vexilla Sardorum, [2] qui Punico more, ex gentis viciniâ, armati, lævigatis atque ingentibus clypeis tegebantur. gladii breviores pendebant ex balteo, quo conſumptis jaculis uterentur; Caſſides plerunque ex ære, verticibus in urſarum leonumve rictus horrentibus. Tantum exercitum ægrè illa dies tranſmiſit. Archombrotus atque Timonides in Meleandri caſtris erant, qui hoſpites ab urbe in præparatum vallum deſcendentes exciperent. Novum illi aggerem excitaverunt, valloque quod Meleandri milites præbuerunt, aucta caſtra cinxere. Largus fuit à Rege commeatus, juſſique Siculi partim ad Sardorum cœnam ire, partim in ſuis illos tentoriis provocare ad epulas.

CAPUT

1. *Niſi qua faſcia ambiebat.*] Diadema & purpura, ſigna Regiæ majeſtatis. Vide infra lib. 5. c. ultimo, & ſupra.

2. *Qui Punico more, ex gentis viciniâ, armati.*] Ancilibus utebantur in acie Carthaginienſes, teſte Varrone.

1. In

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Pervulgato Regis Sardiniæ adventu, Lycogenis exercitus pavore percelli incipit. Meleander rebellium animos sollicitat. Primus Aeegoras deditione audet Regis fidem experiri, & cum militibus non paucis ad castra Regis transfugere. Tum tumulum ascendens Lycogenes potestatem facit, si qui abire vellent. Tanta libertas Ducis militum pudorem excitat.

LONGE alia facies in Lycogenis castris. Quippe postquam de Radirobanis, & auxiliorum adventu certâ fide relatum est, plerisque metus insaniam excussit. Quid in Regem essent ausi tum demum intuebantur. Subjiciebat paventibus solicitudo, adesse jam deos violatæ ultores majestatis: & consternatio animi in omnibus, etiamque vulgaribus rebus, dira omina inveniebat. Auxit hos metus, alacritas Regum, quibus maxima erat virium suarum fiducia. Quippe puduit tanquam obsessos in urbe considere. Promoverunt itaque castra à radicibus montis propius hostem, ut, si prœlium detrectaret, vel pellerent vallo, vel fossis incingerent. Causa, & Imperatorum majestas, magna sæpè in bellis momenta sunt. Regia castra majori auspicio venerationem invenerant, Meleandri & Radirobanis tentoriis per summi imperii insignia latè surgentibus. Hinc eorum militibus spes acrior subjiciebatur; inde hostes ad suæ militiæ ignobilitatem jam laxatis animis respiciebant. Sciebat quoque Lycogenes nihil optabilius sibi quàm prœlio experiri, priusquam altiùs timor in suorum mentibus perciperetur; gaudebatque idipsum Reges velle. Adhuc enim incerta lux erat, cùm ex regiis castris educi ad pugnam exercitum, exploratores ad eum retulere. Ne itaque remoraretur vir acer, [1] in tentorii culmine coccineam tunicam committendi prœlii signum

1. *IN tentorii culmine coccineam tunicam exposuit.*] Sæpe pro signo fuit vexillum, edito è loco sublatum. Virg. lib. 8.
Ut belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit. ——

1. *An*

ſignum expoſuit. Per varia deinde caſtrorum ferebatur; nunc militibus, nunc præfectis, ſpem & animum, fronte, verbis, habituque ſufficiens; Quid metuerent tot victoriis clari? An Meleandrum veluti ex fugâ reprehenſum; [1] an peiraticam Sardorum inſaniam, qui non tam propitii Meleandro in Siciliam appulerant, quàm ex bello prædam quærentes? Si inclinabit victoria ad nos, inquit, properabunt egregii auxiliatores Epeircten ſpoliare, & in ſuam inde claſſem relati, circumferentur ad alias fraudes. Ac etiam ut illis fides ſit integra; at num putes pro ignotis & externis ſanguinem gnaviter daturos; cùm præſertim ſint à nobis in quos pugnandum eſt, nullâ rixâ laceſſiti? Deſtituent ſuâ fugâ Meleandrum, ſi vos ſenſerint viros, ſi quicquid minantur experiri inceperint, denique ſi cogitabitis in omnibus quidem bellis pericula eſſe, at rarò tantæ laudis offerri materiam, ut duo ſimul Reges inter ſpolia aut captivos poſſint haberi.

His dictis cùm milites proceſſiſſent [2] extra vallum, caninum catulum de ritu Spartano (nam [3] originis milites admonebat) [4] Marti Enyalio immolavit; & [5] eſſe litatum emptus aruſpex in manipulis ſparſit. Acies autem eo modo ordinabatur. Dextrum cornu frater Oloodemi Menocritus

1. *An peiraticam Sardorum inſaniam.*] Unde & peiratæ, noſtrâ linguâ vocantur, *Corſaires*, à Corſica, vicina Sardiniæ.

2. *Extra vallum caninum catulum de ritu Spartano immolavit.*] Canem Marti mactabant extra caſtra Lacedæmonii, apud quos ad hunc uſum optimi alebantur. Vide Alexand. Neapol. lib. 3. cap. 12.

3. *Originis milites admonebat.*] Dictum eſt hinc in Siciliam deductam eſſe coloniam, quæ Syracuſarum primis incubit fundamentis. Unde Virgil. Æneid. lib. 5.

Et qua Bacchiadæ bimari gens orta Corintho
Inter inæquales poſuerunt mœnia portus.

Inter Pelorum ſcilicet & Pachinum. Lacedæmones Syracuſanis oppreſſis à Catanenſibus, auxiliares copias adduxiſſe, author eſt Juſtin. lib. 4.

4. *Marti Enyalio.*] Unum eſt ex Martis cognominibus, teſte Macrobio lib. 1. Saturnal. cap. 19. *Enyalius* dicitur, quaſi ἐνυοῦς υἱὸς, *bellorum filius*. Unde ejus mater, ſeu ut aliis placet ſoror, Enyo & Bellona dicitur.

5. *Eſſe litatum emptus aruſpex ſparſit.*] Evulgavit corruptus augur, propitios fore Deos manifeſtum eſſe ex hoſtiarum extis, nihilque inauſpicatum eventurum.

1. *Pri-*

critus ducebat, partium ſtudiis; & [1] privato dolore Regi hoſtis. In lævo, quod paludibus tegebatur, tyrones, & mercenariorum ſuſpectos Lycogenes locaverat, Nabide duce; ut intercepta fuga animos ad vincendum acueret. At ipſe dilecto ſuorum robore in medio erat, equo ſublimis, vultuque terribili, quem tot ſimul affectus in incerto ſceptri vel mortis incenderant. Expectabat ut hoſtis copias, ut apparebat, inſtructas admoveret, cùm ex Meleandri acie viſus quidam in equo procedere, quem modico intervallo pauci milites tanquam ad præſidium ſequuti ſunt. Is confecto plùs medio campo, longè à cæteris ſtetit ſolus; & vario corporis motu videbatur poſtulare colloquium. Miſit quoque Lycogenes haud imparem manum, unumque qui præiret, ſeu colloquendum eſſet, ſeu certandum, idoneum. Conjecerat ex juventute Meleandri aliquem eſſe, qui ſingulari certamine prælium partium præcepturus, parem ex hoſtibus ſuperbè flagitaret; cùm ex illis quos explorandæ rei dimiſerat, unus redit, publiceque renunciat, hunc à Meleandro [2] cum caduceo, & infulis eſſe præconem. Mirâ expectatione acies tota diriguit; quid hoſtis armatus nunciaret; quæ fœdera, quæ commercia jam telo erecto mutuas cædes ferentibus. At præco, poſtquam habuit qui audirent, Rex furoris præteriti, inquit, gratiam facit, ſi qui defectionis pœnitentes ante veſperam in ipſius caſtra tranſiverint. Quicquid hactenus eſt delictum, nullum forum, nulla lex vindicabit. Hanc veniam ſuâ fide publicè ſancit. His dictis, ſchedia, in quibus eadem referebantur, pleniſſimâ manu ſpargit, verſiſque habenis ad ſuos, qui haud procul expectabant, revertitur. Milites plùs viginti illas voces acceperant, quibus ad ſuorum ordines reverſis, ſtatim fremitus

1. *Privato dolore Regi hoſtis.*] Ob violentam Oloodemi fratris, & Eriſthenis necem.

2. *Cum caduceo & infulis eſſe præconem.*] Fecialis ſunt inſignia, inquit Livius lib. 1. Veget. lib. 3. cap. 9. *Inter hoſtes diſcordiam ferere ſapientis eſt ducis.*

mitus per cohortes increbuit interrogantium, proximiſve narrantium, quid præco attuliſſet. Et Lycogenes cùm præter ſpem hæc avidè à multis audiri frenderet, diſſimulato metu; Meleandro, inquit, parendum, ô milites. Ad illum, ſed armatis, eundum eſt. & accipio omen quòd ad ſua caſtra noſtros exercitus invitat. Spes eſt in iis nos hodie victores accubituros. Inter talia, ſuorum cuneos adhortanti relatum eſt, Reges eo die poteſtatem pugnæ non facere. Sed exercitûs partem locaviſſe in tumulum, qui ante caſtra erat; excepturos ſi qui ab ipſo deficerent. At ille, Eliciam, inquit, ad pugnam, ſolicitatores fidei noſtræ, cogamque jam viribus, non improbâ arte decernere. Ite ſub ſuis quiſque ſignis, ite milites, diis volentibus, & jam ſua confeſſione impares vobis opprimite.

Sed ægriùs miles imperata exequebatur. Inter ſe muſſantes videbat, & in pluribus impetum fractum; utique poſtquam primus Acegoras auſus eſt deditione experiri Regis fidem. Vir egregiâ famâ, clientibus, & ſtirpe præcipuus, minùs ſuo quàm temporum vitio ſequebatur Lycogenem. Gnarus ergo ingentis gratiæ locum patere occupanti, cum quadraginta ferè militibus, & amicis aliquot erupit; emenſoque qui interjacebat campo, ad primam Meleandri ſtationem poſuit arma. Tum ad Regem deductus; Deſertoris nomen, inquit, hoc facinore non metuo, ô Rex. Abſcedo enim ab adulterinâ militiâ ad juſtum imperium; erroriſque in te mei ſolatium habeo; quòd tardè cum factioſis conjunctus, ad officium redeo omnium primus. Rex paucis collaudatum, monitumque quia viam cæteris præiviſſet, præmia expectare, ad Archombrotum mittit. Mandatum huic erat, cavere ne reconciliationis nomine pejora pararentur. Igitur in campum eductos qui regiis caſtris erat obnoxius, fide interpoſitâ incolumes fore, inermes conſtituit. Acegoræ tamen, duobuſque præterea, in honorem generis reddita arma; iidemque haud procul à Rege, adjuncti purpuratis.

Cæte-

Cæterùm apud Lycogenem haud obſcurè omnium ordinum fides nutabat. Multi per circuitus dilabebantur. Hi commilitones ſequebantur, illi trahebant. Tandem Lycogenes ex re capto conſilio, ſubitum de ceſpitibus tumulum conſcendens, edixit ut ad concionem, ſaltem ſilentium afferrent. Et mox; Nam quo vos, inquit, nomine appellem? commilitones? an, quod abominor, hoſtes? Sed quocunque vos titulo cenſeri æquum eſt, ne quis infames, ne quis deſertores militiæ dicat, miſſionem facio. [1] Solvite cingulum; abite domum, cives. Neque in mei gratiam ad bellum coiiſtis; ſed operâ meâ & conſilio uſuri. Jam verò [2] remitto ſacramentum; deſino vobis incolumitatem præſtare; quia invitis beneficium facere, ſæpè pro tyrannide habetur. Vos incolumes, vos victores eſſe volueram; & jam propè eratis. Nunc turpi confeſſione ignaviæ hoſti perculſo atque irato cervices ſubjicitis. [3] Quis Pan? quæ furia animos lymphavit, ô milites? Abſolvebat vos juſtiſſima cauſa, quos pœnitentia nunc ſponte reos facit. Miſeret me ſortis veſtræ pluſquam pudet levitatis. Ite ſanè, ite inſtar victimarum; ſive Meleander irà recenti perire vos volet, ſive ad ſecuriorem vindictam ſervabit. Ego cum intactæ fidei viris rempublicam non deſeram; & Meleandri in vos perfidiam, immemor quid hodie meriti ſitis, ulciſcar. Et diis quidem gratias habeo, quòd ante certamen ſecernere à fortibus viris voluerunt lubricam veſtram fidem. Potuiſſetis in ipſo

1. *Solvite cingulum.*] Cingulum, non modò militum geſtamen, ſed & nota, ſine qua nemo militaribus dignus ordinibus cenſebatur, quippe eis inſerti gladii geſtabantur. Claud lib. 2. in Eutrop.

Quid quod & armati ceſſant, nulla virilis
Inter tot gladios ſecum reminiſcitur iræ?

Polyb. lib. 8. *iis, qui faciunt ſtipendia, quos belli eventus parum attingit, cohortatio eſt neceſſaria.*

2. *Remitto ſacramentum*] De ſacramento militari vide Servium ad lib. 2. 7. 8. Æneid.

3. *Quis Pan?*] Deus terrorum & nocturnorum phantaſmatum; nam & *terrorem Panicum* vocitamus, qui repente accidit, qualis ſæpe in gregibus ſubito metu perculſis, cum enim ignoretur unde ille terror, Pani præſidi agrorum attributus eſt; dicitur & Pan buccina, quam Tritones geſtant, decertantes gygantes perculiſſe.

ipſo diſcrimine bonos milites permovere, quos jam abitu veſtro luſtrabitis. Abſit enim tam malè Siciliæ conſultum ſit, ut non plurimis reſtet integer animus. Hos jam vultu, hos alacritate ſecerno; videoque plùs indignatione veſtri erroris, quàm ejuſmodi commilitonum jacturâ commoveri.

De ſuggeſtu inter hæc deſcendens, poteſtatem iterum fecit, ſi qui vellent abire. Tanta libertas paulò antè chariſſimi ducis plurimorum pudorem excitavit. Itaque multi illius partes obſtinavere; maximè qui conſcii ſibi erant præter civilis defectionis fas aliquid peccaviſſe; aut quorum egeſtas pro ſupplicio metuebat inopem pacem. Interim alii paſſim excedebant manipulis; & nunc viarum anfractibus, nunc publicè, & per compendia, ſigna Regis petebant. Non pauciores quindecim millibus ſui deditionem fecerunt, ſæpiùs aſſerente Meleandro noluiſſe ſe tot civium morte victoriam emptam, quot ſibi ille dies reddiderat. Tanta clade perculſus Lycogenes repetit caſtra, cum illis quorum fidem probaverat cæterorum defectio. At Reges incruenta fœlicitate ſic potiti, vix gratulantibus ſufficiebant; [1] dexteram, chlamydem, equum, ipſa veſtigia, omnibus pro cujuſque ſorte tangentibus.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

A præfecto Catanæ nuntius ad Regem venit, fœlicis auſpicii index. Nempe Catanam Regi fidiſſimam Anaximander Lycogenis nepos dum obſideret, Ætna ſubito æſtuans igneos rivos evomuerat, & quaſi conductâ operâ in Anaximandri caſtra fluxerat, & obſidione laxata in eum Catanenſes eruperant. Capta hic anſa de Cyclopum genere aliiſque antiquis Siciliæ monumentis diſſeritur.

REDEUNTES in caſtra omen etiam excepit, quod maximè vatibus placuerat. Cum enim tentorium Meleandri

1. *Dexteram, chlamydem, ipſa veſtigia tangentibus.*] Virgil. *Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe Tyranni.*

1. *Re-*

leandri incommodo loco poſitum famuli in editiora transferrent, fierentque exiguæ foſſæ ſtatuendis ſtipitibus, quibus religatum tabernaculum niteretur, [1] reperta ſunt aliquot oſſa, corporis quidem, ut videbatur, humani, cæterùm longè aſſuetam hominum illius ſæculi menſuram vincentia. Nec dubium quin alicujus de gente Cyclopum reliquiæ eſſent. Continuò Augures interpretati ſunt, omnes Siciliæ vires ſubjici Meleandro; Cùm [2] nihil in eâ fuiſſe validius Cyclopibus memoretur, qui tabernaculo Regis ſubjecti, ſeipſos denique tradebant. Nondum intra aggerem Meleander & Radirobanes erant, cum hæc illis immenſorum corporum fruſtra gratantium vatum adulatio oſtendit. Plus inde ſtuporis Radirobani quàm Meleandro fuit, non tunc primùm oſſa Cyclopum contemplanti. At Radirobanes, qui antea ipſam Cyclopum memoriam in fabulis habuerat, cùm & oſſa contrectaret, & videret Meleandrum vix ad ſpectaculum, tanquam haud inſolens eſſet, moveri, ſciſcitari impenſiùs inſtitit, quæ gens illa Cyclopum, quibuſve moribus; unde orta; quomodo periiſſet; Et Meleander, qui belli atque caſtrorum curâ Eurymedi traditâ, ad ſecuritatis regiam ſpeciem, variis hilariter ſermonibus vacabat, Sardis maximè circumfuſus, lætuſque de ſuæ Siciliæ monimentis interrogari, dum in caſtra procedunt, ſic orſus eſt: [3] Cyclopum omne genus quidam, ferum fuiſſe, & ſylveſtre; alii non [4] deorum modò cultores, ſed & ſanguinem, putant; Primos tenuiſſe

1. *Reperta ſunt aliquot oſſa.*] Hæc Meleandri narratio de reperto Gygantis cadavere, expreſſa eſt ex hiſtoria Th. Fazeli rerum Siculàrum lib. I. cap. 6.

2. *Nihil fuiſſe validius Cyclopibus*] Unus Cyclops in Odyſſea par eſt Ulyſſi ejuſque ſociis, neque potuit Ulyſſes, niſi ſolitis artibus ejus furorem deflectere.

3. *Cyclopum omne genus ferum.*] Inde κυκλώπειος βίος, pro vita fera & barbara, quæ neque legibus, neque diſciplina conſtet.

4. *Deorum ſanguinem putant, &c.*] Nam hi Neptuni & Amphitrites filii, miniſtrique Vulcani, Jovi ſua fulmina fabricaſſe finguntur. Sic dicti ſunt, quod unicum haberent oculum, eumq; orbicularem in media fronte. Montem Ætnam incoluerunt. infra: *Genitos Neptuno jactatum eſt.* Item, *tenuiſſe has ſedes, &c.*

nuiſſe has ſedes, ſimplicibus legibus vitam inter ſe agitaviſſe. Illud in confeſſo eſt, exceſſiſſe humani corporis menſuram. Et hinc exteris fortè error; ut cùm iſthuc appellerent, in immanibus corporibus impias mentes latêre crederent, aut nec colloquium auſi, in ipſo terrore ſpectaculi toto remigio [1] abirent à littore. Præter cætera, ne eorum mores damnem, facit vetus Græcorum religio; Apud quos [2] in Iſthmo Corinthiaco ad veterem aram Cyclopibus tanquam cœleſtibus fieri mos eſt. Unde his ortus, quæ leges, quæve facinora, rudis ætas involvit, niſi quòd maximè inciderunt [3] Ætnæos & Leontinos ſpecus; quodque genitos [4] Neptuno jactatum eſt; quem plerumque immanibus viris patrem, noſtri majores fecerunt. Nec mirere tam pauca duraviſſe ab intima vetuſtate eorum veſtigia. Quippe & [5] priores Saturno hîc regnarunt, à quo ſunt tot ætates, ut Chamaſeni, quod præcipuum oppidum condidit, dudum ruinæ exciderint. Sola de Cyclopibus [6] ſepulchra ſuperſunt, ſed & illa plerunque in antris, quorum ora vel voraginibus mutata, vel cumulis ruinarum celata ſunt. Sæpè tamen in illa imprudentes incidimus. Quantæ illæ cadaverum moles? quis in extinctis frontibus vigor? ac quàm denique [7] ora fabulis ſuis digna! Haud procul Syracuſis venatum exiveram, cùm [8] in campo, quem

1. *Abirent à littore.*] Teſte Ænea, apud Virgil. lib. 3. Æneid.

2. *In Iſthmo Corinthiaco.*] Jugum eſt terræ inter duo maria, ubi Corinthus, inter Achaiam & Peloponenſum: hic ara Cyclopibus fuit.

3. *Ætnæos & Leontinos ſpecus.*] Juxta Ætnam & Leontinos agros, de quibus Tull. Philipp. 2. Hos agros Livius juxta Syracuſas aſſignat. Ptolom. oppidum ejuſdem nominis in Sicilia aſſeverat eſſe.

4. *Neptuno quem plerumque immanibus viris patrem fecerunt.*] Longum eſſet tot recenſere τοὺς θυμικοὺς γὰρ συμπάντας καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους.

5. *Priores Saturno.*] Penè in ipſis mundi cunis, in inſulâ primum Cretâ, deinde in Latio, cum Jano regnavit, poſtquam à filio Jove imperio deturbatus eſt.

6. *Sepulchra cumulis ruinarum celata.*] Terræ motibus, in Sicilia frequentiſſimis.

7. *Ora fabulis ſuis digna.*] Qualia depinguntur ab Homero in Odyſſea. à Virgil. 3. Æneid. qui graphicè diſcribit Cyclopem.

8. *In campo, quem Gereatem.*] Hic ager eſt Syracuſanus.

po, quem Gereatem dicunt, canis ſagax, tanquam feram indagaret, ad incognitæ ſpeluncæ ora ſe penetrat. Pertinaci latratu cùm nos illuc traxiſſet, video antri intactum horrorem, ad quem veluti ſacrum exhorrui. Subiit inde animus ulteriùs explorandi id quod dii obtulerant; ſentibuſque utcunque dimotis circumſpicio à limine quicquid lux tenuis, & eo tantùm aditu accepta aperiebat. Locus deſederat in profundum, ducebantque in imum ſaxei gradus. Illatis igitur facibus cum exiguo comitatu ſubeo terram, frigore, & ſolitudine, grave aliquid inſpirantem. Angùſto progreſſi veſtibulo, tandem in patentiora ſucceſſimus. Pandebatur latè ſpecus. Tophi ſublimes, laterumque exudantium curvatura nitebat pellucidâ cruſtâ; & criſpatam gelu aquam imitante. Ingens erat in medio ſaxum, quod illic, ut ex radicibus conſtabat, natura poſuerat: Id verò terribili prodigio onerabatur. Timeo proloqui, mi hoſpes. Nam quid ſperem apud te fidem, qui hiſce oculis & manibus vix credo? Dicam tamen, ut vel mihi perſuadeam ipſe quod vidi. Jacebat ſupra ſaxum terribilis moles ad membrorum humanorum diſtincta figuram. Sola magnitudo vetabat pro cadavere id haberi. Tardè igitur acceſſimus; diuque, ſive monſtrum hoc eſſet; ſive deorum aliquid, manus non admovebamus. Caput adhuc non inviolatos modò crines, ſed & vultus ſervabat. Ferox barba procumbebat in pectus, & à genis utrinque cum pari miſcebatur cæſarie. Quid crura? quid lacerti? quid [1] metarum inſtar pedes? Signum probè effictum (cogitabam) ſi hoc artifex figuravit! Sin naturæ opus eſt; unde jam imbecilli, unde homunciones à magnitudine illâ excidimus? Mox ſtupore, ut ſolet, dilabente, primus injectâ manu, auſus ſum quid hoc eſſet experiri. Sed quodcunque ad contactum pervênit, video in pulverem

1. *Metarum inſtar pedes?*] Quales ſunt agrorum termini, qui pyramidali figura fieri ſolebant.

rem residere. Et hinc facta cunctantibus fides, verum esse corpus humanum. Ac ne periret mensura, priusquam inter attrectantes solveretur, cadaver quàm longum esset exigimus. Convenit inter omnes ad viginti cubitos pervenire. Tanquam Heroi sacrum fieri volebam, & inviolatum relinqui. Sed dum hæc cogito, sub meorum manibus, momento in cineres defluxit. Restabat occiput solum; arcusque costarum, & crura omnino paria mole quam fulserant. Ea meo jussu servata, charissime hospes, & pro Neptuni foribus Syracusis appensa miraberis. Ex Cyclopibus fuisse non ambigo; maximè cùm ad hânc penè mensuram aut interdum agrestes reperiant tota in antris cadavera, aut ossa inter egestam humum effodiant. Sed malui quibus ipse interfui apud te memorare. Neque Siculi mei, ut fortè existimas, quæ modò effoderunt utcunque grandia ossa, ad nos ideò detulere, quòd nescirent sæpè mihi majora diversis casibus fuisse oblata: Sed quia visum est Aruspicibus lætissimum monstrum, ea in solo esse reperta quod meo tabernaculo destinabatur.

Inter illos sermones ad locum pervenerunt, unde hæc ossa fossores eruerant. Cœnavit eâ nocte apud Meleandrum Radirobanes: Adhibitique convivio fuere præcipui utrimque amicorum. Ecce autem dum pœnitentiam tot civium qui redierant ad Regem, omnemque illius diei fortunam sermonibus celebrant, intrat cum literis ad Meleandrum miles. A Præfecto Catanæ veniebat, inusitatæ fœlicitatis index. Quippe Catanam Regi fidissimam Anaximander Lycogenis nepos obsederat. Sed cùm extrema imminerent, [1] Ætna subito furore exæstuans, præter ingentem vim lapidum, & cinerum moles, tres ex liqui-

1. *Ætna tres ex liquidissimâ flammâ rivos evomuit.*] Non solum rivi flammei ex illo sulphureo monte scaturiunt, sed & flumina more torrentium obvia quæque absumentia, præter ingentem vim lapidum & cinerum moles. Ita Dionys. Halicarn. Diod. Siculus, &c. Statim eundem montem describit Barcl. causamque horum edisserit.

1. *Coro-*

liquidiſſimâ flammâ rivos evomuit;qui tanquam conductâ operâ in Anaximandri caſtra fluxerunt. Nocturna hæc ſtrages fuit. Jacebant homines, pecudeſque, machinæ, tentoria, arma, quicquid in curſu ignis torrens offenderat. Eâ peſte trecenti milites conſumpti ſunt. Anaximander, & ipſe malo afflatus, poſterâ die, amiſſis quæ ad incœptum neceſſaria erant, obſidionem laxavit; cumque lecticâ ad Lycogenem referretur, erupere Catanenſes, cæſiſque quotquot repugnare auſi ſunt, ipſum quoque ceperunt. Jam Regem conſulebant, quid fieri eo vellet. Hoc nuncio ſemel iterumque audito, in tantum repentè gaudium tam convivæ quàm qui miniſtrabant, effuſi ſunt, ut non voci; non plauſui temperaretur; ſecutique licentiam qui ad fores in ſtatione erant, ſerpente læticiâ, tota caſtra impleverunt. Non jam ferro, non viribus opus; ipſos deos, ipſa pro Regibus elementa pugnare. [1] Coronæ inde paſſim deorum ſignis datæ; congeſtique in utrumque Regem flores; & promiſcuo impetu auſi militum multi, non prætorium modò, ſed & triclinium intrare.

Sedatis deinde gaudiis, Radirobanes curiosâ ſedulitate à Meleandro quæſivit; Unde illud ab Ætna in Anaximandrum auxilium;an credibile eſſet à ſolido monte poſſe tantam vim ignium efflari; quis in viſceribus ardor, quis genius, quæ ſoli natura. Hîc paucis docere Meleander, longè altiſſimum eſſe illum Siciliâ totâ montem, qui nativo ſulphure, receptoque in viſceribus vento exæſtuans, impatientem cuſtodiæ flammam per hiantis ruinas cacuminis attollit. Neque verò quotidianis ignibus (inquit) fervet hic apex. Sæpiſſimè ater fumus eſt, per longa volumina cœlum inficiens; favillas interdum aſpicias huic miſtas caligini.

1. *Coronæ inde paſſim deorum ſignis.*] In triumphis, ſacrificiis, conviviis, communibuſque lætitiis olim non capita Regum modo, ſed & Deorum aras coronari ſolitas, inquit Plin. Natur. Hiſtor. Coronis Deorum tunc capita impediebant, tanquam victorum; eorum enim beneficio has flammas in caſtra Anaximandri manaſſe conſtabat.

gini. Rariùs denique ſeipſo citatior turbo proruentibus flammis, vicinam regionem fœdè pervaſtat. Quippe ſpiſſiſſimus ignis à ſummo emanans cacumine, torrentibus veluti rivis deorſum exigitur, in perniciem trahens quicquid occurrerit. Tunc verò graviora quàm è cœlo tonitrua; & populis terror, ne quanta eſt Ætna, ſe ſolvat, obruatque Siciliam. Nec minore quàm pro tumultu prodigio, ſaxa ingentia ex montis viſceribus hoc tormento in campos mittuntur. Adhuc fuligine plena ſunt, totoque colore indicant ab incendio ſe venire: Cinerum deinde tanta vis ab igneo jugo; ut ad multa millia impetu primùm ſuo, mox vento, circumlati, obruant altè campos, & deprehenſas ſegetes enecent, ſolumve corrumpant, ad ſementem deinde inutile. Ita ſaxis, cineribus, & maximè flammis, non tantùm armenta hauriuntur, vel caſæ paſtorum. Sylvam omnem hæc peſtis quacunque inciderit, necat. Tota oppida ſic interdum periere. Catana vix multi operis aggere ſe tutatur; Urbs inter montem & mare; opportunis ſedibus, ſi hæc pericula abſint. A Lycogenis militibus obſidebatur. Sed ut audis nunciari, dii hos ignes ex Ætnâ, ſupplicia antea noſtra, nunc beneficium ſuum fecere.

Poſtquam deſiit Melcander ipſa res, conviviique alacritas, ſermones provexit in diverſa. Quicquid in Siciliâ dignum quod noſſent externi, memorabatur. Fabularum inde voluptas hiſtoriam abegit. [1] Qui canes latratibus Scyl-

1. *Qui canes latratibus Scyllam ambirent.*] Scylla, Phorci filia, cum mutuo amore Glauci teneretur, indignata Circe (quæ Glaucam efflictim deperiverat) Scyllam ſibi ab illo præferri, fontem in quo lavari ſolebat, veneficis infecit herbis cujus, rei ignara illa, cum lavandi gratia fontem ingreſſa eſſet, vidit inferiorem corporis partem caninos rictus induiſſe, quam deformitatem ita exhorruit ut ſe ſeſe in vicinum præcipitaret fretum, ubi & in ſaxum mutata fingitur, Charybdi ex adverſo objectum periculoſumque navigantibus: hoc abſorbentur, illo franguntur illiſæ. Ovid. 4. & in 13. Metam.

Scylla latus dextrum, lævum irrequieta Charybdis
Infeſtant: vorat hæc raptas, revomitque carinas,
Illa feris atram canibus ſuccingitur alvum.

1. *Quæ*

Scyllam ambirent: [1] Quæ Charybdi proluvies, quæve ora inexpleta naufragiis. [2] Acis inde infœlix amator de calido vulnere provolvebat frigidissimam aquam. fugiebat Galatea saxa Cyclopis, non sine aliquo metu narrantium. Ab Elide [3] alter amator subibat maria incorruptus, & Arethusæ pernicitatem prosequebatur. [4] Cadebat sub Hercule Eryx, & maledicebat cæstibus Venus. Religiosa etiam repetebant, facili in deos inter convivia pietate; [5] Quâ Insulæ parte erupisset ad connubium Pluto; quæ horridi currûs signa; quæ dimotæ ad exeuntis impetum rupes: [6] Ubi rapta Proserpina, ubi serta, [7] ubi zona illi exciderit; in quem cespitem primùm sese [8] Cyane fluere sit

1. *Quæ Charybdi proluvies.*] Gurges est vorticosus in freto Siculo, juxta littus Taurominitanum, Scyllæ oppositus, obvia quæque absorbens, iterumque evomens. Virgil. 3. Æneid.

Dextrum Scylla latus, lævum implicata Charybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras,
Erigit alternos & sydera verberat undis.

Poëtæ fabulantur Charybdim mulierem fuisse rapacissimam, à Jove, cum Herculis boves subripuisset, fulminatam, & in voraginem hanc conversam.

2. *Acis inde infelix.*] De acide Galatea fusè suprà lib. 1.

3. *Alter amator.*] Alphæus fluvius Elidis, defluens longo cursu in Achajam, & ibi in terram absorptus atque subter mare currens ex Græcia in fontem Arethusam apud Syracusas in Siciliâ se attollit, inde labitur in mare Siculum. Quamobrem fingunt Poëtæ Arethusam deamatam ab Alphæo fugisse per subterraneos cuniculos in Ortygiam, eamque Alphæum fuisse insequutum: Uterque divinos apud incolas consequutus est honores. Ovid. Metam. l. 5.

4. *Cadebat sub Hercule Eryx.*] Butæ & Veneris filius, qui cum viribus plurimum polleret, hospites ad Cestuum certamen solebat provocare; cumque cæcidisset multos, ab Hercule, ex Hispaniâ redeunte, superatus occubuit, atque in monte, in quo Veneri Matri templum condiderat, sepultus est. Unde mons Eryx, & Venus Erycina dicta. Ibidem.

5. *Quâ insulæ parte erupisset.*] Dicitur apud Ennam rapta Proserpina, dum legeret flores, nec procul esse paludem & speluncam, habentem hiatum subterraneum, quo currum Plutonis cum Deâ raptâ delapsum ferunt. Ibid.

6. *Ubi rapta Proserpina, ubi serta.*] Dum spatiabunda Persephone flores legit in campis Ennæis, à Dite incauta rapitur. Vide Claud. de raptu Proserp.

7. *Ubi zona exciderit.*] Ceres undequaque filiam suam perquirens accessit ad fontem Cyanem; qui zonam Proserpinæ, quam dum rapiebatur, reliquerat, mœstæ parenti obtulit; ex quo conjicit Ceres, quâ viâ rapta esset filia.

8. *Cyane fluere.*] Hæc Nympha Sicula cum Proserpinæ adversus Plutonem ferre opem conaretur, ab illo dicitur in liquidem sui nominis commutata fontem, qui in agro Syracusano oritur. Vid. Ovid. Metam. l. 5.

ſit mirata : [1] Fruſtra uſurpare Eleuſinios aliena monumenta ; [2] nec prope Cephiſſum , ſed à Siciliâ fuiſſe [3] Diti viam, quâ [4] dotalibus umbris ſponſam inveheret. [5] Errores inde Cereris referebantur , & nocturna religio , quæ tædas planctuſque ſecretos initiatis credit. [6] Primam noctis vigiliam inter illos ſermones cæna conſumpſerat ; quod ex tuba ut conſtitit , imperavit Meleander ultimam menſam tolli. Sed de convivio conſurrecturos , jamque [7] libantes Mercurio , ſubitò ferox clamor , unoque per caſtra tumultu terribilis , longè alio motu complevit.

JOAN-

1. *Fruſtra uſurpare Eleuſinios.*] Dicti ſunt à Celeo Eleuſis rege, qui Cererem filiam quærentem liberaliſſimè hoſpitio excepit ; in cujus rei memoriam Eleuſini ſolemnia ſacra inſtituere. Stat. l. 1. 12. Theb.

Noctivagumque gregem , quamvis ſibi luget Eleuſis ,
Flevit , & arcanos errantibus extulit ignes.

2. *Nec prope Cephiſſum.*] Hic amnis per agrum Eleuſinum concitato curſu defertur in varios campos, ut teſtatur Pauſanias in Atticis, ibidemque locus oſtenditur, ubi Pluto Proſerpinam rapuit, nec procul petra , in qua ſedit mœſta Ceres , audito gnatæ caſu. Ovid. Metam. 7.

3. *Diti.*] Pluto Dis apellatur , quod ſub ditione ſuâ habeat divitias omnes , quæ ſub terra ſunt.

4. *Dotalibus umbris.*] Inferis , quos in dotem Proſerpina erat receptura.

5. *Errores inde Cereris & nocturna religio, quæ tædas planctuſque.*] Hos errores & furores Cereris imitabantur ſacerdotes , viri & fœminæ , Cereri facientes; nam & nocte , & cum ululatu , & cum facibus diſcurrentes Cerealia, ſeu Theſmophoria celebrantur , quæ nefas erat revelare , ob eam enim culpam Alcibiades Athenis exulavit. Vide ſupra lib. 1. c. 3. Et Apollod. bibl. l. 3. Δήμητρα δὲ κατὰ λαμπάδιον νύκτος, καὶ ἡμέρας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ζητοῦσα περιῄει.

Et Prudentius :

—— Facem recincta veſte prætendit Ceres.

Lanctantius lib. 2. c. 21.

6. *Primam noctis vigiliam*] In ternas horas quatuor vigilias noctis penſitabant, quas diſtinguebat tubæ cantus. De his fuſe Polybius.

7. *Libantes Mercurio.*] Græcos & Romanos in convictu familiari ciborum quiſquiliis & vino in ignem conjectis , conſtat libamina feciſſe Mercurio ; & quædam adhibita menſæ fercula , quæ non guſtarentur , & pocula illata, è quibus non biberetur. Ultimum certè poculum Mercurio erat. Homerus l. 7. Odyſſ.

Σπένδοντες δεπάεσσιν ἐϋσκόπῳ ἀρ-
γειφόντῃ
Ὧι πυμάτῳ σπένδεσκον.

Teſtaturque Apollon. l. 1. in conviviis ultimùm ſacrificiorum partem linguas victimarum in ſacros ignes & parum vini conjicere morem fuiſſe.

Τέως ἐπίτε γλώσσῃσι χέον
Αἰθομένοις.

Interea accenſis fundunt libamina linguis.

Sic Homer. l. 3. Iliad. γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον,

Injiciunt igni linguas.

Quod fiebat in honorem Mercurii , cui erant linguæ conſervatæ.

1. Inter

JOANNIS BARCLAII
ARGENIS.
LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Lycogenes provecta nocte, agmine bipartito Meleandri stationes adoritur. Ad Reges convivantes famâ mali perlatâ, Radirobanes armis cingitur: Meleander insignia suo capiti caventi Archombroto tradit. Is receptum intra castra Lycogenem sustinet. Sed ultima ausurus Meleander in aciem redit, & supra ætatem fortis hostiles copias includere tentat. Archombrotus subito amplexu ligatum æmulum in terram affligit, & brevi pugione illius latus haurit.

CUM in castra jam pro militibus laxa perturbatus Lycogenes intrasset, ferox mali insaniâ, & mox necessitatis ingenio, ultimis consiliis aperire animum cœpit. Inclinatam rem, nisi statim erigeretur, sisti non posse. Noctem si suis ad cogitandum dedisset, forsitan tutiora sequuturos. Quid verò si nec simplici defectione contenti ex sui ducis captivitate præmia apud Meleandrum quærerent? Infœlicibus inimicos omnes esse. Sed nec nova auxilia jam sperari; nec apertâ vi se Regibus parem fore. Belli furto igitur opus, dum restabant quibus adhuc imperaret, & recenti gaudio cuncta in Meleandri castris fervebant. Oppressurum forte incautos; & in partibus esse noctem, illatos tumultus geminaturam. Celere saltem exitium pro beneficio fore pejora metuenti. His secum exactis primores amicorum advocat; ostendit hostium castra. Et quid agere jam creditis,

tis, ait, immerito ſuo victores? Gaudio marcent; &[1] inter ſuas infulas tanquam victimæ opprimi poſſunt. Age modò; & transfugarum noſtrorum beneficio utamur. Laxaverunt ſuo adventu, tanquam bello jam confecto, quicquid nervorum erat in hoſtibus. Superveniemus ergo incautis; & quò plures ſunt, eò magis confuſo exitu ſeipſi onerabunt. Nemo fuit cui non videretur ſolertiſſimè dicere. Ad ſuos igitur quiſque digreſſi, monent ut ſufficere modò velint diis vocantibus. Offerri victoriam contra fœlicitatis impotentes. In ſolutos, vinoque depoſitos, eſſe eundum. Iram deinde acuebant; Et verò ferendam ab iis omnem cladem quam non priores intuliſſent. Tenebræ, & dulcedo fallendi, ad alacritatem plurimùm erant; Multiſque magnitudine criminum à ſpe veniæ excluſis, ſtrenuè aut mori aut vincere placebat.

[2]Cùm igitur provecta nox eſſet, bipertito agmine, quò latiori terrore hoſtem obruerent, iter ingreſſi ſunt. Via erat per patentes facilis campos, & ad ipſa hoſtium ducebat prætoria. Per eam Lycogeni placuit ire. Anguſta alia, ſed propior, dumiſ plurimùm tegebatur. Hanc iniit cum parte copiarum Menocritus, lentiſſimè progredi juſſus, nec aliquid antè movere, quàm prœliantem cum ſtatione Lycogenem ex tumultu cognoſceret: Tunc & ipſi multo clamore in vallum niterentur; quippe dilapſis in Lycogenem illarum ſtationum militibus, nudum latus ſubitò occupaturi, vel averſuri ſaltem ab eo aliquam belli partem. Plus duodecim armatorum millibus hoc bivio in Meleandrum ibant, haud impar ad ſpem victoriæ exercitus; maximè in neceſſariâ fortitudine ferocior. Et ſilentio quidem ivere, donec in vigiles ſubito curſu irruerent.

1. I*Nter ſuas inſulas tanquam victimæ opprimi poſſunt.*] Erant enim infulati, ſive diademate cincti, pro majeſtate ſua Reges: cæteriſque triumphantibus, & convivalibus amicti ornamentis. Allegoria ducta à ſacrificiis, in quibus victimæ vittis amictæ cædebantur.

2. *Cum provecta nox eſſet.*] *Nox opportuna irruptioni*, inquit Liv. lib. 7.

1. *A pice*

rent. Tum verò quicquid ad horrorem valet, impigrè cumulaverunt. Tubas & tympana ex composito plura quàm pro usu portaverant. Accessit inconditus clamor se mutuò ad victoriam invitantium.

Jamque pellebantur stationes: cùm qui proximi in tabernaculis erant, subito metu attoniti surgunt ad arma. Sed accenso per tentoria tumultu, maximè à somno, aut vino venientes, scipsi inconditè premebant. Territi, semiermes, sine imperio aut consilio palantes. Quæ tam subita clades? Quis in castris grassaretur? An externa hæc pestis, an domesticum proditionis nefas? Multi arma, fugam plures meditabantur. Neque satis ad signa poterant convocari, misti tumultu, & inter tenebras licentiùs metuentes. Convivantibus Regibus famam mali simul clamor, simul nuntii attulere. Nec quid certi nunciabatur, nisi ad portas castrorum pugnari. Radirobanes à suis in tentorium raptus, cingitur armis. Eadem circa Meleandrum cura erat; cui ad secretum vocato Archombrotus toto ore interritus, Si pateris, ô Rex, ego hac nocte tuo periculo defungar. Quid juvat tenebris te committi, & pugnæ, quæ unde sit, aut ubi, adhuc nescimus? Subduc tuam senectutem ex qua tot mortalium salus pendet, sive hoc prœlium est, sive fortasse insidiæ. Si placet, auspicium tuum subibo meâque fortunâ si quid in tuum corpus paratur, excipiam. Arma tua, & chlamydem concede. Tu per portam quæ ab hoste aversa est, egressus, cum delectis aliquot militum, ad necessaria pericula te servabis. Placuit fraus illa Meleandro, fidemque miratus per propria discrimina capiti regio caventis, tradit juveni sua insignia. Ipse in ignotis armis ad portam cum paucissimis elabitur. [1] Apice ergo & purpurâ insignis Archombrotus, cum iis qui conscii fraudis erant tabernaculo egressus ferebatur, quâ pugnantium clamor vocabat. Præcipitatio; & quòd

1. *Apice insignis.*] Galli, *une aigrette.*

quòd intra caſſidem vox incluſa ſuum genium non ſervat, vetuere ne qui loquentem audiebant, intelligerent non eſſe Meleandrum. Ubi verò ruit in pugnam, omnes non tam in hoſtem quàm pro Rege accenſi ad ſubſidium properavere. Lycogenes vallo reciſo occupaverat turrem; neque paucos ſuorum in eam receptos ulteriùs effuderat. Jamque in primis viarum anguſtiis per caſtra pugnabatur, cùm ferro Archombroti tres continuis ictibus ceciderunt. Qui circa illum erant, Regem ſenem in hoc robur valuiſſe credebant, & æmulis per lætitiam viribus pugnantem ſequebantur. Eo impetu territus hoſtis pedem verſus aggerem referre cœperat; Cùm ex aliâ caſtrorum parte auditus eſt Menocritus, & ipſe cum ſuis ingenti ululatu noctis & belli pavores ingeminans. Dubio & multiplici malo territus miles, regi ægrè jam poterat; cùm Radirobanes ſtrenuè ad illam periculi partem converſus eſt. Occurrit ergo Menocrito, repellitque cum eo irruentes. Sed illi non periculis, non vulneribus tardati, ſolâ morte ſiſtebantur. Nunc in propugnantes erecti, nunc alternis tecti clypeis, & [1] pertinaci teſtudine ſuccedentes ad aggerem. Atrox facies rerum. Hinc Archombrotus jam receptum intra caſtra Lycogenem ſuſtinebat; illinc Radirobanes arcebat Menocritum. Utrimque infeſta nox, incertis per tenebras quid oppugnare potiſſimum oporteret, vel tueri; donec Lycogenes in proximum tabernaculum facem emiſit, ſuis admonitis ut paſſim caſtra incenderent. Hoſtem cum ſuis ſarcinis conflagrantem, ſibi ad victoriam lucem daturum. Contrà regius miles confeſtim diruere vicina incendio tentoria, ne ulteriùs diffunderetur incendium.

1. *Pertinaci teſtudine ſuccedentes, ad aggerem.*] *Teſtudo*, inquit Iſidorus, *eſt ſcutorum connexio, curvata in teſtudinis morem, quam ſupra caput ſic ſuſtinebant, ut non modo milites armati, ſed etiam equi nonnunquam ſuper illos clypeos incedentes in hoſtium mœnia inſilirent*; ut ſcribit Oppianus in Cynegeticis. Livius lib. 10. *Galli teſtudine facta conſerti ſtabant*. Et Tacitus Annal. lib. 13. *Hos in teſtudinem conglobatos ſubruendo muro inducit, alios ſcalas admoventes*. Denique Cæſar belli Gallici lib. 5. Saluſt. Curtius, Maro, &c.

1. *In*

cendium. Adjuvitque ſolicitos imber, qui impetu fuſus, malum compeſcuit. Sed & lubrica inde terra fallebat ſubinde militum pedes, neque certos ictus eſſe patiebatur. Nocte inter mutuas cædes exactâ tot corpora quæ jacebant, tantum ſanguinis fuſum, & omnia ſtarge immania, calidos furenteſque erexerunt in rabiem. Tanquam primùm ad certamen coiiſſent, toto impetu implicabantur, videbaturque ſingulorum potiùs odiorum crudelitas, quàm publicarum partium eſſe certamen.

Jamque non diutiùs ſuſtinebat Meleander abeſſe à ſuorum diſcrimine. Ergo ultima auſurus, juſſit Archombroto nunciari ſe eſſe in procinctu: At ille Eurymedi; Si Rex cum ſuis advenerit, inquit, laborabimus multitudine, ô Eurymedes. Caſtrorum anguſtiæ tot propugnatores non capiunt. Præſtabit ex his ipſis quos nobiſcum habemus educere, qui improviſo circuitu terga hoſtium cædant. Nam quid equitatus noſter ceſſat? quid arcus inter tentoria iſta compreſſi? Facilè Eurymedes aſſentitur Archombroto; delatuſque ad Regem, quid è re præſenti ſit, monſtrat; ſimul partem copiarum per averſa caſtra deducens, cum ipſo ad includendum hoſtem convertitur.

Lycogenes intellecto periculo (jam enim ultimam ſuam aciem circumveniri audierat) tamen ab hoſtibus quos habebat à fronte, in Meleandrum averti non voluit, ne ſpecies fugæ eſſet; Sed ad Menocritum mandata dimiſit, ut quàm ocyſſimè illuc ſuos inveheret. Cùm ille pareret, Radirobanes recedentem inſequutus, partem ſecum exercitûs eduxit. Multa planicies, & explicandis militibus apta erat: Illic ergo Menocritus in Meleandri & Radirobanis medio deprehenſus, & utrimque [1] in arctum compulſus eſt; Balearicis ſagittariis & Siculo equitatu in apertâ demum pugnâ valentibus. Hi curſu effuſo, illi

1. *In arctum compulſus eſt, &c.*] *Amplius prodeſt locus, quam virtus*, inquit, Veget. *Conſul ubi ad iniquum locum ventum eſt, ſiſtit aciem.* Livius.

illi contentis arcubus, propè ſimul longeque turbabant. Tunc verò Lycogenes, gnarus ſi cum copiis deleretur Menocritus, de partibus eſſe actum, frendens, & animi impos, eò vexilla omnia ad ferendam opem egit, obliquo tamen curſu, ut & latus infeſtaret Meleandri, neque terga inſequuturo Archombroto præberet. Nec ſegniùs Archombrotus laxatâ caſſide vultus exeruit. Et ſum, inquit, ſum Archombrotus, Commilitones. [1] Dii bene quod Patroclo fœlicior [2] ſub majoribus armis fefelli. Regis juſſu quos videtis cultus ſumpſi, ne fruſtra nocturna diſcrimina ſubiret. Si ſalvum hunc vultis, bis vincendus eſt Lycogenes. Jam enim in Regem contendit non tàm quòd victoriam illic ſperet, quàm quòd hìc victus eſt. Tamen à furentis & morituri impetu Regem eripite.

Poſt hæc dicta, quà direptum à Lycogene vallum erat prorupit; & acies acclamationibus exultans, ducentem ſequuta eſt. Nihil verò illo certamine crudelius. Alternis cohortes fugiebant, & ſequebantur; confuſa latè ſigna: non frons, non terga aciei, non latera aut cornua erant. Surgebant acervi cadaverum, & per ipſa mortuorum vulnera vivi pugnabant. Meleander ſupra ætatem fortis inter militarem audaciam ducis oblitus videbatur. Circa illum Eurymedes & Arſidas, eximiâ virtute ſimul intenti ad certamen, & Regi metuentes. At Radirobanes propriâ ferociâ, præmioque quod ſperabat accenſus, omnia audebat. Nunc hoſtium turbabat ordines, nunc vulgaribus non contentus periculis, quacunque rem perplexam aſpiceret, impavidus effundebatur. Sed non idcirco hoſtes cedebant. Rabies, & quid de Rege meriti eſſent nihil fallens conſcientia multùm ipſis commendabat

1. *Dii bene quòd Patroclo fœlicior.*] Patroclus aſſumptis Achillis armis, ab Hectore ſingulari certamine peremptus dicitur ab Homer. Iliad. lib. 16. Archombrotus vero tectus Meleandri armis incolumis, imo victor è pugna receſſit.

2. *Sub majoribus armis fefelli.*] Hic ſupra Achillem Meleandrum extollit.

1. *Ex*

bat nobiliorem in acie mortem. Eminebat Lycogenes notiſſimis armis, & per ſuorum ordines ferebatur, collaudans milites increpanſque prout cujuſque exigebant facinora; ſtrenueque ſi qua lababant, hoſtium cæde reſtituens. Tandem Archombrotus, inter ipſum pugnæ ardorem, animum ſumpſit ad facinus ſupra omnia quæ in acie edebantur eximium. Urebant juvenem & Radirobanes æmulus, & hoſtis Lycogenes. Itaque vicino Timonidi curam dedit eorum quos ducebat. Ipſe cum ſuorum aliquot avidè ruit quà pugnabat Lycogenes. Et ille ſe quæri indignatus, ultrò in venientes prorupit. Prior Archombrotus haſtili in pectus impreſſo cùm fruſtra illius clypeum tentaviſſet, haud mora grandi ab eo bipennis ictu ſine ſucceſſu excipitur. Uterque dexteræ ſuæ iratus, teliſque abſque vulnere redeuntibus, fatali quodam æſtu efferbuit. Ac dum repetunt ictus, dum armorum aditus veſtigant, Archombrotus moræ impatiens quàm proximè equum admovet, ſubitoque amplexu Lycogenem ligans, ſimul ab ipſo aſtringitur. Inter hos nexus mutuo pondere ad terram ducuntur. Eoque in lapſu, virtute & induſtriâ Archombroti evênit ut Lycogeni incideret. Plurimi militum uno turbine luctantes oppreſſere; hi Archombrotum, alii Lycogenem ſublevaturi. Verſabat ſe in arenâ Lycogenes obligatus tibiarum & lacertorum hoſtilium articulis. Sed Archombrotus, quamquam multùm inter turbam & ictus anhelabat, non paſſus attolli jacentem, brevi pugione repetiit vulnera quà lorica deſinebat, donec eum conſtaret expiraviſſe.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Archombrotus decisum Lycogenis caput arrepto capillitio alte concutiens, ad pedes Meleandri projicit. Huic Radirobanes & Argenis palmam invident, ille propter suam spem, hæc propter Poliarchum suum. Meleander cæsis militum suorum corporibus justa persolvit.

UBI verò extinctum Lycogenem utrique viderunt, longus clamor dissonusque exortus est, his de victoriâ exultantibus, illis horridum ejulatum in proximorum funerum confessionem tollentibus. Incumbit attonitis acrior cum suo milite Archombrotus, terroremque per illorum aciem latè circumfert, utique postquam decisum Lycogenis caput arrepto capillitio altè concutiens, de clade dubitare non passus est. Sat deinde quassatum ad Meleandri pedes projiciens; En, inquit, jam tranquillum Lycogenem, & cui fidere, ô Rex, possis. Pari exitio cæteri hostes, quotquot clementiam tuam nolent, deorum severitatem experiantur. Meleander Lycogenis caput asservari præcipiens, in trepidos, & dilabentes invectus est. Jam enim totis campis non certamen, sed strages videbatur. Nemo ferebat ora victoris, aut revocantem audiebat Menocritum. Quidam montes ad fugam petiere; alii locorum periti in proximo antra; plerique quà metus & fortuna ferebat, improvidi errabant. Nonnulli cursu exanimes procumbebant in terram, mox fœdè insequentium equorum ungulis protriti. Nullis in miseros casibus ruina pepercit. Radirobanes fugienti instans Menocrito, [1] ex armis & galeæ apice cognitum, capi præceperat. Nec ille, jam fugâ præreptâ, ignaviter certabat, donec capto, subitisque astricto vinculis, non modò non in hostem, sed nec in se sæviendi copia fuit. Vespera erat, priusquam

1. EX *armis & galeæ apice cognitum.*] De armis seu scutis non rara volumina. Ulysses Delphinis insigne in scuto prætulit, Alcibiades Cupidinis, & sic de cæteris.

quam se ad Meleandrum omnes ex persequendo hoste reciperent. Et Rex quamquam peracto jam bello, in castris per tot mala corruptis pernoctavit; Sed prioris noctis furiæ inquieta gaudia suspenderunt, appositis undiquaque vigilibus, ne quà bellum resurgeret.

Nicopompus licèt de prœlio erat lassus, tamen nescio quâ hilaritate compulsus ad carmen est. Læticiæ impetu ad eum furorem sponte vergente, qui rapta vatum ingenia diis miscet. Ergo sive quò maturius gratularetur suo Regi, sive ut ex celeritate æstimaretur industria; fortè etiam ut ineptos poëtas terreret, haud dubiè nisi statim arcerentur verbosè cruciaturos victoriam; paucis horis condidit istud carmen, tradiditque [1] filio, adhuc scilicet prætextato, qui id Regi primo mane tanquam suos labores porrigeret:

Vicimus. ô magnis tandem exaudita piorum
Vota deis. Nunc [2] alma salus, nunc secula curat
Juppiter. [3] Omnis iô Superûm domus, omnis honores
Ara ferat, [4] nullæque vacent à fronte coronæ.
Viderat infidos latè sævire maniplos
[5] Armipotens, [6] Siculasque rapi vertigine mentes;
Quamquam sævus amat ferrum, quamquam ardua multo
Sanguine tela madent; [7] semperque ad fræna tumultus,

Et

1. *Filio, adhuc prætextato.*] Puerili prætexta utebantur Patricii usque ad annum circiter 17. Ita Livius, Tacit. Sueton. Macrob. l. 1. Saturn. Quint. *Prætextato filio relicto obiit.*

2. *Alma salus.*] Saluti, tanquam deæ, templum Bibulus Cos. in bello Samnitico vovit, dictator erexit. Erat illa juxta aram, quam Serpens Æsculapii spiris ligabat, gestabatque calicem; testis est Pausanias à Scifcioniis simulachro fuisse donatam. à Græcis ὑγεία dicebatur. Ejus numisma inscriptum erat, *Salus publica, Salus Augusti*; ab ea dicta est *porta salutaris.*

3. *Omnis iò Superûm domus, omnis honores Ara ferat.*] De armis vexillisque hostium appensis templorum tholis dictum est, l. 1. cap. 1.

4. *Nullæque vacent à fronte coronæ.*] Testis est Tacitus Annal. 3. erant antiquitus illæ coronæ ex lauris, postea fieri ex auro cœptæ; quod dictum aureum coronarium. de variis coronis vide alibi.

5. *Armipotens.*] Mars belli Præses.

6. *Siculasque rapi vertigine.*] Insania tanta, ut à legitimo principe deficerent.

7. *Semperque ad fræna tumultus, & furor.*] Vide supra in Dianæ Hymno:

—— axibus severis
Lethum, vim, gemitum, arma, fata ducis.

 1. Ex

Et furor, & fracta vastis in mortibus hastæ;
Has tamen invitus strages, hæc funera vidit;
Tunc primùm iratus bellis, [1] ex quo improba cœlum
Terra Giganteæ tetigit formidine pugnæ,
Et [3] Pallenæis Superi sudastis in arvis.
Ergo animis, vultuque calens, & grandior irâ,
Terribilem dextrâ [2] pinum, lævaque frementes
Exhortatur [4] equos. [5] Vix Thracia liquerat arva
[6] Phryxæosque sinus, & jam [7] nostri alta Pachyni
Torvus inaspecto pulsabat littora curru.
Tempus erat quo mistæ acies, [8] infensaque signa
Certabant, Regisne forent, hominumque, deùmque,
Jura soli, an nostris Erebus regnaret in oris.
Jam partes, Meleandre, tuas, jam numine toto
Aucturus, volucri Mavors se nube tegebat;
Cùm medio obstupuit cursu, librataque tela
Continuit; Rapidi vix audivere jugales
Imperium, & prono non sat stetit [9] orbita cœlo.
Tum sic ore loqui: Quænam hæc spectacula belli?
Invideam, læterne magis? Nil Marte faventi,
Nil opus est. Vincent, sed non heu munere nostro,

Quos

1. *Ex quo improba cœlum Terra, &c.*] Ex quo Terra filios in cœlum armavit. Gigantes filii Terræ bellum moverunt adversus deos, & montes montibus aggessere, ut more testudinis cœli mœnia expugnarent. apud Ovid. l. 1. Metamorph.

2. *Pallenæis.*] Phlegræis. Pallene, quam alii Thraciæ, alii Macedoniæ adscribunt. Phlegra olim dicta fuit à Gigantibus inhabitata, cum quibus dum Hercules pugnat, tonitrua & fulmina cœlitus emissa sunt; Unde conficta fabula pugnæ deorum contra Gigantes.

3. *Pinum.*] Hastam. Metonym. materia pro instrumento.

4. *Equos.*] Odrysios, seu Thracios.

5. *Vix Thracia liquerat arva.*] Vix decesserat è natali solo, Hellespontumque trajecerat, seu curru præterierat.

6. *Phryxæosque sinus.*] Hellespontum à Phrixo, qui Helle sorore comitatus, Ægei maris, seu Archipelagi fretum in Ariete cum trajiceret, illa victa metu aquis immersa est, & ponto nomen dedit.

7. *Nostri alta Pachyni.*] Siculum mare transfretabat, vel curru transvolabat Pachynum promontorium Siciliæ, Peloponnesum spectans, ab æris crassitudine nomen habet, nam παχὺ, crassum, dicitur.

8. *Infensaque signa Certabant, regisne, &c.*] Certabant, utrum Juppiter, qui justo Regi æquus erat, vinceret, an Erebus, & Furiæ, quæ impellebant Lycog. cæterosque rebelles.

9. *Orbita.*] Currus Martis. Hypallage.

1. *Quon-*

Quos vicisse velim. Virtus hæc fata peregit;
Indulsitque suis. Quænam hæc sub casside sancta
Canicies? Tune his animis annisque verendus,
Tu pugnas Meleandre; & nondum deficit hostis?
Talis sydereâ [1] *quondam Saturnus ab arce,*
Assertor si stare sui, si bella subire
Nosset, adhucque recens dextrâ terrere periclum;
Non Latio celandus erat, non aurea nostro
[2] *Sub Jove, mutatis liverent secla metallis.*
Quinam autem (ô animos! ô nostram æquantia sortem
Pectora! & emissæ plusquam mortalibus hastæ!)
Quinam illi mediis victores hostibus ardent,
Impelluntque acies? Parili quàm fulgure cassis
Emicat & geminos mors effera surgit in enses!
Nempe ambo externum Siculis genus; ambo triumphos
Adproperant Meleandre tibi. [3] *Sardoa veretur*
Hunc dominum tellus, [4] *Libycis hic venit ab oris.*
Macte animis gens ambo deûm; Vos omnia famâ
Secla manent, [5] *donec vestris servata lacertis*
Insula spumantes circùm teret altior undas.
Quid reliqui, quid deinde duces? quid [6] *sydera miles*
Promeritus? [7] *Vade ô celeri victoria gressu,*
[8] *Sudantemque tuâ lauro deterge laborem;*

Vade

1. *Quondam Saturnus ab arce.*] Commisso Saturnum inter & Jovem prælio, devictus Saturnus profugit in Latium, ibique latens cum Jano regnavit.

2. *Sub Jove, mutatis liverent secla metallis.*] Nam aureum Saturni seculum, in argenteum, æreum, & ferreum tandem mutatum est, inquit Ovid. Metam. l. 1.

3. *Sardoa veretur Hunc dominum tellus.*] Radirobanem Sardiniæ Regem.

4. *Libycis hic venit ab oris.*] Archomb. ex Mauritania in Lybia.

5. *Donec vestris lacertis Insula, &c.*] Dum vestra virtute florebit, hostesque suos domabit Sicilia.

6. *Sydera miles Promeritus.*] Apotheosim vel paulò minus: Apotheosis enim Imperatoribus tantum decernebatur.

7. *Vade ô celeri victoria gressu.*] Alloquitur victoriam, quasi deam, quæ apud Athenienses & omnes Atticos præcipuo cultu observata fuit. Romæ templum habuit ab Livio Posthumo Cos. Erectum bello Samnitico. Fingebatur alata, nam Mars anceps, hinc inde semper, &c. Cum corona seu palma, eam Athenienses strictè ligaverunt, (quemadmodum Martem Lacedæmonii) ne suis finibus evolare posset.

8. *Sudantemque tuâ lauro deterge laborem.*]

Vade lubens meritoque para subvecta triumpho,
Te simul, & magnos populis ostendere Reges.
Dixerat armipotens; Et jam fuga devia cœtus
Fregerat hostiles; Diri ducis impia cervix
Jam summâ Libyci stabat victoris in hastâ;
Cùm fragor humano major scidit æthera vastum,
[1] *Et plausu Superûm, & furiis ululantibus hosti.*
[2] *Ista loquebatur Phœbus mihi, & iste tumultus*
Eripuit, noster dixit quæ cætera Phœbus.

Rex quamquam occupatus, dum mane induitur, totum carmen perlegit; cum Nicopompo jocatus, quòd adhuc rudem filium substituebat in gloriam suam. Misit deinde ad Radirobanem, qui referrent, an jam adiri posset: Nec multò pòst cum procerum cœtu ad illius tentorium contendit. Ille quamquam auxilii quod Siciliæ præstiterat, editæque fortitudinis, plus justo erat memor, inter hunc tamen superbæ lætitiæ tumorem ægritudine macerabatur, quam ingerebat Archombroti de Lycogene victoria. Tanto invidiæ supplicio incubantem adivit Meleander, humanissimè acceptum beneficium commendans, Sardisque imputans momentum armorum. Victoria nostra (inquit) ô hospes, tui operis est. Ego restitutis à te rebus cùm utar, sæpiùs meminero hæc à te accepta quàm cogitabis te dedisse. Fruere interim bonis auxilio tuo partis, & ex læticiâ populi intelligas quantum nobis præstiteris. Radirobanes, quamquam nimiùm ratus verè hæc dici, publicè vetat Regem, ipsius verecundiam onerare. Causæ enim, & fœlicitati Meleandri omnia deberi: Se quoque beneficium accepisse, cui sanctissimis armis misceri licuerit.

Sic

rem.] Demulce belli sudores tuis victoriis.

1. *Et plausu Superûm, & furiis ululantibus.*] Sensus: ingens tumultus aëra complevit. Nam superi plausu excipiebant victores; & Furiæ victos ululatu lacessebant.

2. *Ista loquebatur Phœbus.*] Dum Phœbus poëseos genius ista carmina mihi suggerebat, reliquam poësim confudit ingens ille plaudentium deorum & ululantium Furiarum tumultus.

1. *Quæ*

Sic inter ſe loquentibus nunciatur, Argenidem ad caſtra perveniſſe: Illa pridie in Epeirctes mœnibus, unde pugna poterat proſpici, non lacrymis magis pepercerat quàm ſanguini miles. Decolor, & nunquam fœliciùs habens, quàm cùm timor ſenſus extinxerat; nunc concedebat doloribus, nunc redibat in ſpem ac vires, nunciis identidem miſſis qui ſtatum pugnantium referrent. Nunquam tamen Poliarchus animo excidebat. Hunc intra ſe nunc dejecta, nunc cum jurgio alloquebatur. Malim ego, chariſſime, hos fletus, hæc incertæ mentis mala te ſcire, an ut facis ignorare? Perires mecaſtor ad dolorum meorum memoriam. Quòd ſi audies captam, aut ex hoſtili ludibrio, ſuâ manu, ſuo vulnere ereptam Argenidem; ô facinus! ô amor infelix! nondum ſemel morte defuncta, jam nunc iterum tuo exitu conficior. Abes autem Poliarche? Téne, an inimicum aliquem deorum reum agam, quòd tam lentus es? Quæ oblivia? [1] quæ te in Africâ lotos à reditu arcet? [2] Non te genius tuus quid hîc rerum gereretur admonuit? Aut plus apud te odium patris, quàm noſtræ familiaritatis jura poſſunt? & qui ceſſare non potes, an, proh ſcelus! gratiora pericula inveniſti? Adeſſes, Poliarche; pugnares in hoſtem. certa eſſem victoriæ: Deberet Siciliam, & me ipſam, genitor tibi; quæ nunc aut perire

1. *Quæ te in Africâ lotos à reditu arcet?*] Oblivio. *Hæc arbor*, inquit Plinius, lib. 23. cap. 17. *vocatur Celtis, tamque dulci eſt guſtu, ut nomen etiam genti terræque dederit, ſociiſque Ulyßis oblivionem patriæ induxerit, uti fertur in Odyſſ. Homer.* Hinc locus factus eſt proverbio. Loton guſtaſti, λῶτον ἔφαγες, de iis, qui diutius in peregrinis regionibus capti earum deliciis hærerent. Neque inconcinne dixeris in eos, qui ſimul atque voluptatem inhoneſtam deguſtarint, ad priſtina ſtudia evocari non queunt. Ita Tibul. l. 4.

Non valuit loto arreptos avertere curſus.

Aptè omnino hic uſus eſt Joh. Barclajus loto, namque lotos naſcitur in Africa, ubi ſunt Lotophagi populi, & forte tunc cum hæc Argenis quereretur, Poliarchus ægrotabat in Africa.

2. *Non te genius tuus quid hîc rerum gereretur admonuit.*] Vel genius præſes, quem cuilibet aſſignant, vel certe Gelanorus Poliarchi Achates, & Conſiliarius fidus in ultimis. Pauſanias aſſerit genium Jovis & Terræ filium fuiſſe ſine fœminæ congreſſu è ſemine Jovis in terram per ſomnum profuſo, figura quidem humana, ſed ambiguo ſexu, quem poſtea Agdiſtem appellarunt.

perire pateris, aut saltem alienam gloriam esse. Nam si velles, non elementa, non casus, non natura obstarent redeunti. Post illam objurgationem, tanquam sacrilegio confusa quòd Poliarcho irasci esset ausa, in contraria animum rapiebat. Satis sibi dolorum & curæ, quòd in eâ acie genitor versabatur. Si Poliarchus in idem periculum missus esset, non se suffecturam solicitudini. Benè, inquit, fata consuluistis, quòd in tantarum rerum discrimine, saltem de Poliarcho non timeo. Donec vivet, donec erit incolumis, quid me calamitosam existimem? Aut quid tantopere formido? quasi ille in fidem, vel dii in illum, ut æqui sunt, peccare unquam possint.

Hæc & talia inter lachrymas expendentem, quæ paulisper peplo summisso tegebantur, nunciata hostium fuga, quam & ipsa utcunque cernebat, in solatia erexit. Tunc passa alloquentem Selenissam, & gratulationem cæterarum quæ proximè constiterant. Populus quoque in palatium sequutus redeuntem, suo more intemperanter lætabatur. Posterâ luce, cum maximâ civium parte ad castra se contulit. Sed ne integra illi gaudia essent, crebra in populo fama effecerat, pactum ipsius cum Radirobane conjugium ita credente, ut etiam tanquam votis virgini gratis rem palàm celebraret. Rex inter suavissimi amoris lachrymas venientem amplexus est; Et te, gnata mea, jam heredem Siciliæ teneo, inquit. Periere qui gentium jure perverso ad se regnum trahebant. In Radirobanem deinde intuens; Hic est, mea Argenis, inter cœlestes Siciliæ tutelas numerandus. Deûm virtute, illiusque, ut hodie regnemus, effectum est. Archombrotum præterea eximiè commendans, ad minores quoque duces, & præcipuè exteros, laudatione aptissimâ descendit. Argenis convenientibus verbis unumquemque prosequuta, vicissim audiebat gratulantes; & à solius Radirobanis, quem timebat, blanditiis, ut licuit potuitque aversa est.

CAPUT

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Sumpto de captivis crudeli ſupplicio, in caſtrum Epeircten Rex victor reditum maturat. Lauro miles caput ſuum cingit. In currum inſignibus majeſtatis & victoriæ ſpectabilem ſola Argenis attollitur. Præit Archombrotus læva frænum temperans, dextra opimum ſpolium geſtans Lycogenis caput. In fanum Jovis proceditur, peractiſque ſacris ad arcem. Hic Argenis & Poliarchus acrius angi, vellet hunc per Archombrotum reduci. Sed ubi Radirobani conſtitit Argenidem ad Archombrotum iviſſe. Exarſit illicò ſuſpicio, & frendens Radirobanes cum Virtigane ſecedit, qui accenſum demulcet, ſuadetque affinitatis conſilium aperire.

MELEANDRO Epeircten redituro ſolùm obſtabat, [1]quòd perſolvenda cæſorum corporibus juſta erant. Jam enim & ſponte, & monitu vatum, diſperſus ad opus exercitus poſtremæ in mortuos pietatis officia urgebat. [2]Hi cædere arbores, advehere alii, thoros cæteri multo gramine apparare. Sedulitate tam variâ extiterunt ſubitò pyræ; & funera in quamlibet digeſta jacuerunt, maximeque vulgaria. Nam præcipuorum cadaverum multa, quò precioſius cremarentur, pietas propinquorum lecticis abvexerat. [3]Rogos ergo militari pompâ ſubornant devictorum exuviis, ut inter omnis generis tela & arma, trophæorum inſtar eſſet. Qui privatas neceſſitudines invenerunt, purgatis lymphâ vulneribus, uncti-

1. *QUod perſolvenda cæſorum corporibus juſta.*] Hic mos à Græcis ad Romanos per Scyllam tranſlatus eſt, qui verebatur ne corpus ſuum exhumaretur. Virg. l. 6. Æneid.

Nec minus interea ſtantes in littore Teucri
Flebant, & cineri ingrato ſuprema ferebant.

Vide ibidem reliquos ritus funebres.

2. *Hi cædere arbores.*] Ita Virg. l. 2. Æneid.

Per ſylvas Teucri, miſtique impune Latini
Erravere jugis, ferro ſonat alta bipenni
Fraxinus.

Et rurſus:

Jam pater Æneas, jam curvo in littore Tarchon
Conſtituere pyras, huc corpora quiſque ſuorum
More tulère patrum, ſubjectiſque ignibus atris,
Conditur in tenebras altum caligine cælum.

3. *Rogos ergo militari pompâ ſubornant devictorum exuvias.*] Ibid. Virg.

Hinc alii ſpolia occiſis direpta Latinis
Conjiciunt igni galeas enſeſque decoros,
Frænaque, ferventeſque rotas: pars munera nota
Ipſorum, clypeos & non fœlicia tela.

1. Uncti-

[1] unctique, aut ut cujusque opes erant ornati, expectabant ignium munus. Omnium verò capitibus [2] corona data ex Apio, victoribus & mortuis quippe conveniens; Nam & tumulis eam herbam amabant inferre, & Græcia plerorumque certaminum victores coronabat hoc præmio. Fœminarum multitudo, puerorumque convenerat; planctuque & jacturâ comarum, ultrò incipiebat exequias celebrare; [3] ut appareret non conductas lachrymas esse. Sive propinquos deflebant, sive mœsticia spectaculi, aut ejulantium tot exempla, non ingratum lugendi impetum vulgo admoverant.

Compositis cadaveribus, [4] pullatus Meleander procedit ex castris. Sequebatur Regem exercitus, [5] versis telis, & in terram negligenter pendentibus. In hunc modum [6] funebrem campum aliquoties ambiere; [7] jussis per vices clamoribus, rursusque non minùs atroci horridoque silentio.

1. *Unctique.*] Ungendi corpora mortuorum mos apud omnes gentes fere semper viguit; & id, qui agebant, dicebantur Polinctores. Sic apud Martialem, l. 10.

Jam scrobe, jam lecto, jam polinctore pa- *(rato.*

2. *Corona victoribus & mortuis, &c.*] Honos cæsorum militum inferiis adorea dicebatur. Apium autem in manium sacris & feralibus cœnis apponebatur, ut in certaminibus Gymnicis, Isthmicis ludis, ut inquit postea.

3. *Ut appareret non conductas lachrymas esse.*] Instar earum, quas ære conductæ præficæ emittunt, utpote quæ hîc more Iliadum vere lamentarentur, de quibus Virg. l.2. Æneid. —— *Sed*

Hîc matres, miseræque nurus, hinc chara sororum
Pectora mærentum.

4. *Pullatus Meleander.*] Sic Ovid. l. 6. Metam.

Diripit ex humeris auro fulgentia lato,
Induit atque atras vestes.

Juvenal. Sat. 3.

Nemo togam sumit, nisi mortuus, &c.

5. *Versis telis, & in terram negligenter pendentibus.*] Cornel. Tacit. l. 3. Annal. *Incompta signa, versi fasces*; in quem locum, Justus Lipsius; *quia*, Inquit, *in dolore omnia fieri præter morem amant, etiam lictores, fasces præferebant inversos.* Pedo in Eleg. ad Liviam:

Quos primum vidi fasces, in funere vidi,
Et vidi versos, indiciumque mali.

Nec fasces solum suos lictores; sed milites etiam invertebant scuta & arma. Virgil. —— *Et versis Arcades armis.* Manent in milititia nostra hodie vestigia hujus ritus.

6. *Funebrem campum ambiere.*] Ita Virg. l. 2. Æneid.

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis, &c.

Et Ovid. l. 13.

Terque rogum lustrant, & consonus exit in auras
Ter plangor.

7. *Jussis per vices clamoribus.*] Ita Euripides in Oreste, & Ovid. l. 13. ut superiore notâ, & Virg. lib. 3.

Et magna superum voce ciemus.

Homer.

lentio. Rex denique ad maximam pyram venit, facemque accensam manu sustinuit, donec socios jam arsuros miles conclamavisset. His tertiò vocatis, vultu operto, [1] aversusque, ignem subjecit. Idem Radirobanes ad alium rogum fecit, Archombrotus ad alium. Cæteros subito amicorum officio flamma corripuit. Sed [2] atrocissimum fuit de captivis inter concitatos furentesque supplicium. Et parcebatur quidem [3] gentilibus. Sed qui externi sub Lycogene meruerant, producebantur vincti ad rogos, & multipliciter confossi fundebant sanguinem, quo ignis spargebatur. Invocabat miles victor ad tam dira solatia manes sodalium; donec Rex abominatus crudeles inferias, captivos qui supererant servari tanquam ad alia supplicia

Homer. Iliad. 23.

ψυχὴν κικλήσκων Πατρόκληος δειλοῖο.

Iterum Virg. lib. 5.

Salve sancte pater, iterum salvete recepti
Nequicquam cineres, animæque umbræque receptæ.

Idem Virg. l. 6.

— Dixitque novissima verba.

Nam ubi præfica novissimum istud verbum pronunciaverat, Ilicet, quod est, ire licet, qui comitati funus erant, domum abituri, extremum vale alta voce pronunciabant hoc modo, vale, vale, vale, nos te ordine, quo natura promiserit, sequemur. Varro Logistorio scribit, *ideo mortuis salve & vale dici, non quod valere, & salvi esse possint, sed quòd ab his recedamus.*

1. *Aversus, ignem subjicit.*] Nempe oculis aversantibus funus. Ita Virg. 6. Æneid.

— Et subjectam more parentum
Aversi tenuere facem.

2. *Atrocissimum fuit de captivis supplicium.*] Credebant cruore placari manes virorum fortium, unde vel captivorum vel gladiatorum, vel victimarum sanguine rogum aspergebant, vocatis manibus. Virg. 2. Æneid.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret umbris
Inferias, cæsos, sparsuros sanguine flammas.

Hinc origo gladiatorum bustuariorum ab Hetruscis. Ita Damascenus Nicolaus: *οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ Θυρρηνῶν παρέλαβον τὸ ἔθος.* Hetrusci vero à Græcis. Hermippus apud Athenæum, *τῶν μονομαχούντων εὑρετὰς ἀποφαίνει τοὺς Μαντινεῖς.* Tertullianus: *Olim quoniam animas defunctorum humano sanguine propitiari creditum est, captivos mercati in exequiis immolabant: postea placuit impietatem voluptate adumbrare.* Et Servius ad hoc Virg. l. 10.

Viventes rapit inferias, quos immolet umbris,
Captivoque rogi perfundat sanguine flammas.

Moris erat, inquit, *in sepulchris virorum fortium captivos necare, quod postquam crudele visum est, placuit gladiatores ante busta dimicare, unde bustuarii dicti, quod Homerus Achillem fecisse ait super Patrocli rogum,*

Δώδεκα μὲν Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλούς.

Bis senos juvenes Trojano sanguine cretos.

3. *Gentilibus.*] Ex eadem gente.

1. *Publici*

pliciapræcepit. Ad cadavera autem hoſtilia, ne per infeſti aëris tractus, in morte etiam nocerent, [1] publici lictores cum uncis ſunt dimiſſi, qui in proximos gurgites foveaſque inſepultos provolverent.

Mox tumultu intepeſcente, & pyrarum labentibus flammis, [2] Meleander conſcendit in ſuggeſtum. Illic breviter, ut Regem oportebat, eos laudavit quibus ſepulturæ honorem habuerant; Victores appellabat; & in morte fœlices, qui inter ipſam virtutem defuncti, non periclitarentur ſuas laudes ullo facinore ullave fortunâ corrumpere. Pulcherrima hos præmia brevis doloris ferre, diis manibus charos, futuroſque in terris famâ ſuperſtites,[3] donec ulli Siticines canerent. Converſus deinde ad circumſtantium præconia, navatæ operæ, fideique ſervatæ, gratias egit. Deos quidem, virtutemque, & conſciam rectè mentem, gratæque poſteritatis memoriam, viris fortibus mercedem ſummam eſſe: Sibi tamen præterea curæ fore, ut beneficium in memorem Regem, benè collatum cognoſcerent. Luctu depoſito ſe in urbem ſequerentur [4] lætioribus ſacris operaturi. Aderant ex compoſito familiares, qui ad hæc verba (nam & [5] ſacerdos aquam luſtralem

1. *Publici lictores cum uncis.*] Virg. l. 2. Æneid.

——— Corpora paſſim
Multa virûm terræ infodiunt avectaque partim
Finitimos mittunt in agros.

Dicuntur vero lictores, ait Feſtus, *quod faſces virgarum ligatos ferunt; ut magiſtratibus parentes, plagas delinquentibus ingerant.*

2. *Meleander conſcendit ad ſuggeſtum.*] Ad laudandos Epicedio ſeu funebri oratione occiſos; Ita Cor. Tacit. Annal. l. 2. & l. 3. *Defletum in foro, laudatum pro roſtris.* Et paulo infra meditata ad memoriam virtutis carmina & laudationes.

3. *Donec ulli Siticines canerent.*] Commendabuntur donec vigebit ille mos, ut Siticines, apud ſitos ſeu mortuos næniam tuba canant, hoc eſt ſemper. Statius de Archenoro:

Tibia enim teneros ſolitum deducere manes.

4. *Lætioribus ſacris operaturi.*] Ad referendas Diis grates, pro reportata victoria. Idcirco Romani, victores Capitolium conſcendebant. Æneas 2. Virgilii:

Vota deûm primo victor ſurgebat Eoo, &c.

5. *Sacerdos aquam luſtralem ſpargebat.*] Ut cædes ablueret patratas in acie. Ita Virg. 6. Æneid.

Idem ter ſocios pura circuntulit unda
Spargens rore levi, &c.

1. *Detra-*

lem ſpargebat) [1] detraherent ejus humeris funebrem veſtem, [2] palmatamque reponerent. [3] Alii Pæanem exorſi ſunt, [4] ex fœlici omni gramine aut arbore decerpentes, quod temporibus manuque geſtarent.

Jamque omnibus præparatis, Rex cum ſuis Epeirćten redire maturabat. Nec viſum eſt triumphare; quia de civibus victoria erat. Proximus tamen triumpho reditus fuit. Nam & milites lauro, & qui pompam procurabant, oleâ caput incinxerant: Antecedebat cum ſignis exercitus, & vario cantu ad ſpectaculum [5] invocabat læticiæ deos. Currum omnibus majeſtatis & victoriæ inſignibus ſpectabilem, Meleandro admoverant: Ad quem ille cùm Radirobanem invitaret, longa fuit humanitatis contentio. Radirobanes hunc Argenidi locum aſſerebat convenire: Sederet cum Patre princeps virgo. Ambo conſpicui populo eſſent, ambo omina plauſuſque exciperent: illis deos, illis fortunam pugnaviſſe. Se ſanè, ſi ipſi paterentur, [6] equum funalem inceſſurum; Si nollent, currum proxime ſequuturum. Palàm erat à juvene ambitioſiſſimo hæc

1. *Detraherent ejus humeris funebrem veſtem.*] Ut parum convenientem victori.

2. *Palmatamque reponerent.*] Regiam veſtem & triumphalem, ſic dictam à palma intexta, vel, ut aliis placet, à latitudine clavorum; & picta veſtis dicebatur tunicæ Jovis ſimillima. Martial. lib. 7.

Palmatæque ducem ſed cito redde togæ.

3. *Alii Pæanem exorſi.*] Pæan Hymnus eſt triumphalis, propriè ſacer Apollini; quemadmodum Baccho Dithyrambus, Dianæ Hypingos, Cereri Iulus, Veneri Eroticus, &c. Pæan autem ſeu proſodia, non ſolum in averſione malorum decantabatur; ſed etiam in victoria, nam interfecto Pythone, carmine Apollo celebratus eſt, quod pæana dixere. Virg. 6. Æneid.

Lætumque choro pæana canentes.

4. *Ex fœlici omni gramine.*] Lauro, apio, olea, quercu; vel gramine, tanquam patriæ ſervatores eſſent. Quæ corona obſidionalis dicta, nam obſidionis vindici texebatur ex obvio gramine, quod in obſeſſo loco reperiebatur. Sic Plin. lib. 22. cap. 3. Et Livius 7. ab urbe condita.

5. *Invocabat lætitiæ deos.*] Bacchum, Cererem, Minervam, &c. Ita Virg. l. 1. Æneid.

Adſis lætitiæ Bacchus dator.

Et lib. 10. Georg.

Adſis ô Tegææ favens, Oleæque Minerva.

6. *Equum funalem.*] Funales equi ſunt, qui fune, ſeu reſte juncti currum triumphalem præcedunt, σειραφόροι dicti. Suetonius in Tiberio: *Dehinc pubeſcens Actiaco triumpho currum Auguſti comitatus eſt, ſiniſteriore funali equo, cum Marcellus Octaviæ filius dexteriore veheretur.*

hæc amori tribui, & ſpei nuptiarum; Cui cùm non perſuaderet Meleander in currum conſcendere, aut expectare dum alius ornaretur; ipſe quoque vehi non voluit. Denique non Principum modò conſenſu, ſed & votis acclamantium militum, [1] ſola in eum Argenis collocatur. Currum Reges [2] in equis, & ipſis laureatis, præcedebant, Ante illos Archombrotus in candido equo ibat, lævâ temperans frænum, dexterâ optimum ſpolium geſtans, Lycogenis caput; in quod alacer populus intuebatur, gnarus illic ſummam eſſe victoriæ. [3] Arborem armis Lycogenis indutam miles quidam præferebat Archombroto chariſſimus. Neque procul [4] Menocritus gravis catenis viſebatur. Prætoriani autem, militumque præcipui, tam currui quo Argenis vehebatur quàm Regibus circumfuſi, in virginis quidem honorem [5] licentiam triumphalem, ſaleſque prætextatos omiſerant; ſed nuptiales paſſim deos, Hymenæumque, & Junonem, & Erycinam vocabant, nunc in Argenidem, nunc in Radirobanem intenti. Ortum à Sardis hunc ludum credidere. Et cùm Siculi conve-

1. *Sola in currum Argenis collocatur.*] Senec. Octav. lib. 4. Scena 1.
Sublimis inter Civium læta omina.

2. *In equis, & ipſis laureatis.*] *Triumphi inſtrumenta omnia lauro cingebant, capita, equos, arma, naves, tabellas, poſtes, columnas, &c.* Ita Plin.

3. *Arborem armis Lycogenis indutam.*] Trophæum, arbor erat truncata ramis, & lorica, galeâ cæteriſque armis victi onuſta. Virg. 3. Æneid.

Ingentem quercum deciſis undique ramis
Conſtituit tumulo, fulgentiaque induit arma,
Mezentii ducis exuvias, tibi magne trophæum
Bellipotens; aptat rorantes ſanguine criſtas,
Telaque trunca viri, &c.

4. *Menocritus gravis catenis.*] Sequebantur vel præcedebant triumphum vincti, qui victi fuerant, ut eum ornarent. Quod dedecus reverita quondam Cleopatra morſu aſpidis declinavit.

5. *Licentiam triumphalem, ſaleſque prætextatos.*] Militibus maxime prætextatis, proximis victori licebat Feſſenninos verſus & ſales in triumphatorem jactare, ne humanitatis immemor ſuæ, ſupra ſe extolleretur. Sic Julio Cæſari in Capitolium aſcendenti identidem repetebant; Aſcende, Calve, & Suet. 49. in Jul. Cæſare:

Gallias Cæſar ſubegit, Nicomedes Cæſarem:
Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias,
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

Item,

Urbani ſervate uxores, Mœchum Calvum adducimus.

1. *Impe-*

convenisse de nuptiis inter Reges arbitrarentur, lubentes futuri Principis animum per hos jocos lacessisse. At non Argenis hæc patiens audiebat, indignata victoriæ si eo pretio emeretur, jamque propè Radirobani inimica.

Interim populus, fores ornatas [1] impedierat lucernis atque lauro. Quisquis [2] majores ex cera in atriis habebat, apertis armariis simul genus ostentabat, & mortuorum imagines citabat ad gaudium. Civium quoque distincti ordines, obviam Meleandro processerunt. Primus erat puerorum, in pexâ, & candida veste chorus, [3] rudi pæane plusquam jubebantur clamantium. Mox quotquot in urbe Musicam excolebant; hi voce, illi plectro ac fidibus Regi canentes. Succedebant artificum collegia; quos statim Magistratus sequebantur quisque [4] cum insulis dignitatis. Hi Regem longissimâ gratulatione morati, locum ministris deorum permisere, qui ultimi in honorem veniebant. Signa quidam ex iis, & inculti operis veteres deos, coronas alii, omnes [5] ignem præferebant; tutò, nec sine prudentium risu, deorum omina ingerentes, prænunciatumque [6] Lycogenis exitium * ab avibus, † fulminibusque,

1. *Impedierat fores lucernis atque lauro.*] Ovid. 2. Metam.

Tu ducibus lætis aderis cum læta triumphum
Vox canet, & magnas ducent Capitolia pompas
Postibus Augustis eadem fidissima custos,
Ante fores stabis, &c.

Tacit. 3. Annal. *Domus festo ornatu.* Et Juvenal.

Ornentur postes, & grandi janua lauro.

2. *Majores ex cera in atriis habebat, simul genus ostentabat.*] In his imaginibus cereis (quas ad triumphi conviviique gaudia citabant) antiqua consistebat nobilitas. Unde Juvenal. Satyr. 8.

—— Quid prodest, Pontice, magno
Sanguine censeri, pictosq; ostendere vultus
Majorum, & stantes in curribus Æmilianos,
Fumosos equitum cum dictatore magistros?

Expressi cerâ vultus singulis disponebantur armariis, ut essent imagines, quæ comitarentur gentilia funera, semperque defuncto aliquo, cum titulis, spoliis hostium, securibus, stemmatibus &c.

3. *Rudi pæane.*] Carmine vel acclamationibus, iô Pæan, iô vivat, iô triumphe. Ovid. 2. de Arte:

Dicite iô Pæan, & iô bis dicite Pæan.

4. *Cum insulis dignitatis.*] Qualis est latus clavus, tunica talaris, &c.

5. *Ignem præferebant.*] Sacrum & æternum ignem, qui mos erat supplicationum: Darius apud Quint. Curt. ignem præire volebat exercitui, quasi victoriam auspicaturum.

6. *Lycogenis exitium ab avibus.*] Ab auguribus observato præpetum volatu, cantu oscinum, extispicio, tripudio solistimo.

busque, & [1] extorum prodigiis. Inter hanc pompam Re ad portam urbis pervenit; in cujus limine sublimem statue rant Pacis imaginem, [3] cujus dexteræ Mars Olivam inserebat. & adulatione immaturâ, quasi pacatæ res Siciliâ totâ essent, subjecta imagini tabula Meleandrum affabatur his versibus:

Victor ades, tecúmque redux (Pater optime gentis
Sicaniæ) festo Pax cingitur aurea cultu;
[3] *Et cælo niveis Pietas demittitur alis.*
Aspice quàm facili redeunt tibi [4] *Numina cursu;*
Aspice quàm subitas mutat [5] *Concordia terras.*

Alma

* *Ab avibus.*] Quarum aliæ dictæ sunt oscines, quod cantu sive garritu augurium facerent, ut corvus, cornix, noctua. Præpetes aliæ, quod volatu crederentur ventura prædicere, dextraque auspicia portendere, dum opportune prævolarent, aut sedes idoneas caperent, in spatio sive in templo quod lituo descripserat Aruspex, ut aquilæ, vultures; ab istis apud Plutarch. in Romulo, ab harundinibus in Antonio, à passeribus in Sylla, quam inspectionem, dexteram Statius 3. Theb. appellat,

Si prohibes, hic necte moras dextrisque profundum
Alitibus prætexe diem.

† *Fulminibus.*] Captabant etiam auguria ex tonitru sive fulmine. Quod si ex sinistra ad dextram emicuisset, auspicium erat optimum, sine quo nefas quicquam agi.

1. *Extorum prodigiis.*] Extispicina, qua motum ex singulis hostiæ jam mactatæ membris sacerdotes rimabantur cor, pulmonem, renes, maxime vero jecur. Exta autem tristia; irata, &, ut loquitur Anicanus, ominosa, quando pallida, lucida, tabida, marcida, vitiosa, aut cum omnibus suis partibus non constabant, aut aliqua labe, pustulisque aspersa: quæ loco mota, & naturali situ minimè posita; quæ splendida, bene colorata, integra, plena, solida, absque macula & vitio, hæc bona, hæc læta dicebantur. Exta porro Aruspices mente & cogitatione in duas partes dividebant, unam hostilem, inimicis; alteram familiaribus, amicam, seu sacrificium offerentibus tribuebant: Atque utriusque partis colore, tabe, habitu, plenitudine, diminutione, quid adversariis, quid ipsis eventurum esset, ariolabantur. Hinc Lucan. l. 10.

——— *Venasque minaces*
Hostili de parte videt.

2. *Cujus dextræ Mars Olivam inserebat.*] Symbolum pacis, cum Mars, hoc est, bellum, paci quasi in posterum regnaturæ olivam inserebat. Octav. Augustus pacem cum oliva in suis numis jussit effingi.

3. *Et cælo niveis Pietas.*] Ovid. l. 1. Metamorph.

Ultima cælestum terras Astræa reliquit.

Vel certe pietatem illam intelligit, quæ Romæ templum habuit in foro oleario ex munificentia Manlii, T. Glabrionis Duumviri, eodem loco quo habitaverat pia illa fœmina quæ patrem suum fame damnatum diu lacte suo sustentavit. Dicitur evolasse niveis alis, unde sacra erat illi ciconia, avis miræ pietatis in parentes.

4. *Numina.*] Pietas, concordia.

5. *Concordia.*] Non in Sicilia modo, sed etiam Romæ tantâ colebatur observantiâ

Alma quies, diveſque labor, ſe numine miſto
Indulgent latè campis: Hîc flore comanti,
Hîc culmis ſtipatur ager. Se blandiùs ulmus
Porrigit, & lapſæ [1] repetunt connubia vites.
Bella procul, ſcelerumque minæ, ferrique licentis
Nunquam tuta fides. Solio ſublimis avito
Tu, Pater, & tantùm [2] lex tecum armata ſedebit.

Rex à portâ proceſſit in editum Jovis fanum. Inde Menocritus in carcerem miſſus, & cum eo Anaximander, quem paulò antè Catanenſes vinctum adduxerant (ſed ille ex vulneribus intra quatriduum, alter non multò pòſt ægritudine animi deceſſit.) [3] Fractæ quoque Lycogenis imagines, edictumque ne ſervari privatim, aut in ſuorum deinde gentilium ſive honoribus ſive funeribus has aſpici vel ferri liceret. Peractis inde ſacris ad arcem Meleander digreditur. Feſſus erat pridiano certamine, curiſque, & mox ipsâ læticiâ. In cubiculum itaque ſecedit, ſumptaque leviter inter domeſticos cœnâ componitur ad quietem. Neque minùs imitatione ſoporis, ſolitudinem quæſiverunt in graviſſimis curis, Radirobanes, Archombrotus, & Argenis. Singulos ſuus dolor urebat. Radirobanes quamquam plenus temerariâ ſui fiduciâ, graviter tamen acceperat virtutem ſucceſſumque Archombroti; & populi voces, & vultus in eum Meleandri. Sed ut imparem

vantiâ iſta Dea, ut multa rempla habuerit: Nam & Camillus, & Gracchi, & Julius Cæſar, & Livia Tiberii mater varia conſtruxere. Ita Petronius in Satyr.

1. *Repetunt connubia vites.*] Suis alligantur palis, in quos aſſurgunt.

2. *Lex tecum armata.*] Legem arma tuentur.

3. *Fractæ quoque Lycogenis imagines.*] Viris illuſtribus, ſeu dignitate, ſeu ingenio erigebantur ſtatuæ, ita Julius Cæſar in Commentariis, heroïbus & magnis viris, &c. ſi quid tamen indignum dignitate priſtina geſſiſſent, eorum evertebantur imagines, ut Vitellii, & Othonis, apud Tacitum, &c. Idem Tacitus 3. Annal. *Effigies Piſonis traxerant in Gemonias, ac divellebant.* Juvenal.

Deſcendunt ſtatuæ, teſtemque ſequuntur.

Iterum Tacitus Annal. lib. 6. *Atroces ſententiæ dicebantur in effigies ac memoriam ejus.* Idem lib. 11. *Juvit ejus oblivio ne ſenatus cenſendo nomen & effigies Meſſalinæ privatis ac publicis locis dimovendas, &c.*

parem contemnebat: Nisi quòd omnia magnus amor formidat. Versus igitur in contemplationem sui, quantum auxilio, quantum viribus præstitisset, suavi sopore & per fœlicis prælii imaginem ludente, est obrutus. Altiùs ictus erat Archombrotus: expertus nihil esse crudeliùs quàm quod homines appellant suavissimum amorem. Nec tam sibi nocere fortunam arbitrabatur, quàm silentium suum. Se enim haberi in privatis, dum genus atque opes patitur ignorari. Nihil esse consultius, quàm ut suas fortunas atque vota apud Meleandrum profiteretur. Hæc ita decernenti, occurrebant parentis mandata, adhibitique jurejurando dii, se in Siciliâ sui generis indicium non esse facturum. An ergo scribere ad parentem, an ipsum illuc ire satius esset, jurisjurandi gratiam petiturum? Tardum utrumqne videbatur. Minùs tamen scribendi displicebat consilium. Nam ab Siciliâ tamdiu abesse, hominis esse credebat non ex merito amantis Argenidem. In hac animi tempestate inquieto strato negligenter jactatus, mentis mala transire ad corpus non satis sentiebat.

At Argenis multiplici malo confusa ad solatium adhibuerat Selenissam. Simul ambæ de Poliarcho & Radirobane querebantur. Cur ille abesset, aut heu miseræ istum viderent? O gravem (mater) victoriam! inquit Argenis. Quid interest Lycogenes an Radirobanes vicerit? nisi fortè, quòd ereptus à Lycogenis telo pater jam parricidio meo concidet. Nam si me Radirobani tradet, ego effugium in morte inveniam, & mei vulneris dolore conficiam patrem senem. Ergo vel in prædam nata sum; vel in spolium, mercedemque victoriæ? Ergo fatum mihi in exitium destinavit quæ præcipua dabat, regnum & formam; & ideò tantùm perveni in Poliarchi notitiam, ut scirem me indignam quæ tantæ virtuti conjungerer? Quid hunc autem cessare existimas, Selenissa? An experimentum capturus constantiæ meæ, hæret alicubi dissimulatus, & in Insulâ forsitan istâ? An insidiis æmulorum petitus

titus est vir fortis, ideoque non suspiciosus? Cui jam verò fidere possim? quem exploratorem suæ salutis, quem miseriarum mearum nuncium mittere? Sub hæc in lachrymas lapsa audiebat Selenissam, majora solatia, quàm quæ ipsa capiebat, credebatve, ingerentem: Donec resumpto loquendi impetu; Non prima, inquit, sum, ô Selenissa, quæ infœliciter amaverit. Quid fortunæ manus damus? Mors ultimum remedium erit, & quod nunquam effugiet. Possim cultu mutato ire ipsa, & investigare Poliarchum? hei quòd non sufficio illi audaciæ, rudis fraudum, nec fronte ad mendacium obductâ; fortè etiam, (sed hoc levissimum esset) inter labores expiratura. Præterea, neque me sequi posses, & in crimen substituereris, si Rege ignaro elaberer. Audi quid potissimum probem. Archombrotus est, ut intelligis, amicissimus Poliarcho. Caussam absentis pridem egit apud Regem, author maximè ut revocaretur. Facilè efficiam, ut Poliarchum quærat, reddatque Siciliæ. Nesciat tamen quæ me illius videndi caussa sollicitet. Aliquid poterit fingi; nec carebit veri specie mendacium quod ad credulitatem exegerimus ambæ.

Laudavit ingenium Selenissa; sive fraus illi placebat, sive defessa, sibi & Argenidi quærebat ab eo luctu quietem in reliquas noctis horas; quibus ab insomni Argenide consumptis, Præfectum cubiculi vocat, & de Lycogene occiso pauca quædam locuta, palàm jubet ab Archombroto sciscitari, satisne à vulneribus (nam levia, sed pleraque acceperat) eâ nocte valuisset. Meditabatur enim blanditias, gravia demerito juveni imperatura. Archombrotus, tanquam in cœlum raptus, & propè non dubius se amari, Præfecto respondit, si Meleander & Argenis valerent, quoniam ab eorum salute pendebat, se satis esse incolumem. O mortalium mentes, plerumque timentium gaudia sua, & calamitates amantium. Lætus juvenis, ignarusque consilii quod Argenis iniverat, fatigabat

ſupervacuis cogitationibus animum, & in limine virginis ſtabat, ut egredientem ſalutaret. Nec ingratus advenit; totoque itinere, dum ipſa ad Meleandrum procedit, cum eo colloquuta, nihil dum tamen de Poliarcho dixit; Nondum enim matura res erat; & ſermonibus illis ſolitudo debebatur. Ecce autem novos errores. Radirobanes, ab amore non ſanus, habebat pecuniâ emptos, qui de Argenide, & Meleandro aſſiduè referrent. Ergo adhuc in cubiculo hærenti nunciatur, Argenidem primo mane ad Archombrotum miſiſſe. Illum ſtatim adfuiſſe; & oppidò quàm familiariter virginem illi loquutam. Exarſit illico ſuſpicio, & ut in litigiosâ fœlicitate, non ſecus animum ad amandum, quàm antea ad bellum compoſuit. Frendens cum Virtigane ſeceſſit; quâ arte, quove prætextu Archombrotus tolli poſſet: aut quid indignius quàm ab æmulatione ignoti privatique Regem tantum metuere? Mulcebat accenſum Virtiganes, [1] elevando Archombrotum; ſuadebatque eo die aperire Meleandro (cui ad prandium promiſerat) ineundæ affinitatis conſilium. In expedito rem fore; deſpectumque Archombrotum inſaniæ pœnas ad ſatietatem daturum; cui ſi magis anxiè aut publicè vellet Radirobanes iraſci, nimia ſupplicii ſolatia forent, tantum Regem æmulatione uſſiſſe.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Cleobulus Meleandro cauſas, effectus, & remedia deſertionis recenſet. Cauſas *eſſe docet opes nimias, quas Regum beneficio accumularunt.* 2. *Honorum ac præfecturarum famem inſatiabilem.* 3. *Reverentiam quam ſibi conciliaturos putant.* Effectus. *Pereunt urbanæ & ruſticæ opes. Latrociniis magis quam conſtantia creſcit miles.* Remedia. *Factioſorum vires non ſimul, ſed per partes accidantur. Non præfecturæ vel arces iis committantur, aut ab illis erigantur. Non acie Rex, nedum fœderibus cum perduellibus coëat.*

HIs curis amotis vacuus Meleander, majora procurabat. Belli enim non temnendæ reliquiæ erant, Syracuſæ;

1. *Elevando Archombrotum.*] Deprimendo. Antiphr.

racusæ; Lilybæum, Agrigentum, & quæ cæteræ urbes à Lycogene steterant. Illis simul opprimendis an dividi præstaret exercitum, an in singulas totis viribus niti, consulebat Cleobulum. Is nihil dubitabat de deditione oppidorum; quia nemo factioni supererat quem ducem dignarentur. Satis est, inquit, ô Rex, si minari perseveres, ostentesque paulisper armatum exercitum; tantùm ut timor pœnitentiam civitatum acceleret; à quibus propediem, videbis hîc legatos. Nam præter ingenium lymphatæ, amabunt redire in naturam, quam videbatur excussisse defectio. Ne time. Bello isto defunctus es: Sed nec illius verè causa in civitatibus fuit; & si dehinc securitatem amas, longè alii sunt malorum fontes, quos obstruas. Meleander tot recentium malorum crudâ imagine solicitus de futuro; Curandum est, inquit, ut diuturna sit hæc regni restituta valetudo. Nec unquam certiùs quàm cicatricibus adhuc novis, deprehendemus vim telorum, & formam; quibus paulò antè saucii, rursus peti possumus à fortunâ. Quòd si inter atrocitatem periculi objecisses, quæ antea à me peccata sunt, non tam monere quàm exprobrare visus esses. Nunc autem in tuto, si quod sentis edisseres, in futurum cautio erit ne eadem peccemus, Cleobule. Ille veritus quamquam volentem Principem contumaci libertate irritare, amoliebatur omnem ab eo culpam. Temporum enim, hostiumque, & fatorum esse crimen. Et postquam eâ modestiâ, consiliis quæ parabat obnoxium Meleandri animum fecit; Quamdiu, inquit, lenitas in virtutibus erit, non dicêris ullo vitio impulisse labentem in clades Siciliam. Lenitate, inquam, tuâ malignitas fatorum in tuas & patriæ clades abusa est. Illa facilitas, illa indulgentia in Magnates, illa tua tuorumque Majorum incauta in eos profusio, prodidit præcipuas imperii vires, aperuitque injuriis despectam dignitatem. Jam quidem perculsi sunt; jam silebunt defessæ factiones. Ast ubi respirarint, expecta alios fluctus,

[1] nisi ventos plusquam Æolico utre tenueris. Pugnabunt erumpere; & quamdiu nimis poterunt illi, nunquam satis Reges poteritis. Nec in tyrannidem te adorno. Ipsis quoque consules, ô Rex, si efficies ut timore, aut fastidio culpæ, paulatim inquietos mores dediscant. Tum Meleander; Scio, inquit, ex his nubibus fervere plerasque procellarum. Sed vires eorum hominum adultæ sunt, & ipso tempore patientiâ Regum jam propè legitimæ. Has itaque accidendo vel injuriam facere credar, quia natam ante me potentiam percellam; vel nimio in conatu regias vires jam sæpè delibatas, & quarum infirmitatem celari interest, inconsultò experiar. De successu (reponit Cleobulus) meliùs ominare; dum ordine, & per partes evellas eam segetem quâ isti luxuriant. Sed nec crede iniquam fore causam, & quam dii hominesque non probent, si pugnabis pro regiâ dignitate, & Siciliam à parricidio prohibebis quo ipsa se furiis mactat. Quinam illi sint, vide; unde processerint; quæ illos machinæ fastigio suo admoverint. Utcunque se jactent; Majorum tuorum beneficio, opes comparavere, in præfecturas missi sunt, regiæque amicitiæ indulgentiâ hoc culmen condiderunt ex quo hodie sive ipsi, sive eorum posteri certant in Reges. Tua sunt ergo tela quibus lacesseris: tua acies tot mucronum, cæcâ discordiæ manu infœlicitatem sui authoris voventium. Si merentur, si ferre fœlicitatem suam non possunt, ab iis duntaxat recipe quod à vobis acceperunt. Nudos mediusfidius relinques, cogesque oblivisci spirituum, quibus nunc intumescunt, vestras apud se mirati divitias, suæ verò sortis ignari. Ac quò maturiùs consulas sceptro, vide quàm multum coalescat illorum in vos imperium; quàm

1. *Nisi Æolico utre.*] Alludit ad Ulyssem, qui ventos in utre reclusos accepit ab Æolo, ut patet ex Odyss. Homeri, & Ovid. l. 14. (*ventos Æolon Hippotadem cohibentem carcere Quos bovis inclusos tergo, memorabile munus Dulichium sumpsisse ducem, flatuque secundo Lucibus ille novem, &c.*

1. *Quan-*

quàm publicè, quàm periculoſo conſenſu hæc veluti jura peccandi nunc aſſerant. Inter ſe æmuli, inimici; tamen vix libenter accipiunt à Rege ullum premi. Quiſquis ergo rebellat, cæteri adſunt vel publicè, vel privatis affectibus. Nunc cauſæ ſe addunt, nunc tempore utuntur jam ſatis occupato, quo alio jurgandi prætextu diſtrahant Regem. Alii tuum latus, tua caſtra non deſerunt. Sed lento, & per ambages fracto regiorum conſiliorum aut militum uſu, diu volunt rebellium contumaciam conferri viribus ſceptri, ne videatur indignum Regibus aut impar eſſe periculum, aſſueſcatque populus vereri hos motus & pati. Ita ſibi ipſis & exemplum faciunt, & exitum ornant, ſi iraſci in Regem contigerit. Hanc conjurationem niſi antevertis conſiliis, [1] quantum aberis à Merganiæ fato. Regio erat ſub uno formidanda, nunc ſegnicie vel patientiâ imperantium, adeò in varios Principes lapſa, ut domino tota exciderit.

Quamquam recenti memoriâ tenes, Rex, quid hæ poſſint factiones; permittis hîc tamen earum cunabula, & ingenium perccenſeri. Nam & accendi te volo, vel parari ad patientiam haud dubiæ cladis. Igitur ſi quos amas, ſi quos attollis, præter veterum Optimatum libidinem, tanquam de eorum bonis ſit quod largiris, excedunt ab Aulâ, queruntur ſe contemptos, in arces, in præſidia, quæ iis crediditi, confugiunt. Fortunas populi deflent; exanimati [2] regni ſanguine paucas hirudines repleri; non ferendam eorum ſuperbiam qui faſcinato Principi illudunt, vetereſque & emeritas ſtirpes inexperto recentis potentiæ gaudio calcant. Frequens hæc quidem (ut noſti diſſidendi eſt

1. *Quantum aberis à Merganiæ fato.*] Anagrammatiſmus, id eſt, à calamitate Imperatoris Germaniæ, qui cum ante ſub ditione ſua provincias omnes teneret, tandem factum eſt, ut privati imperium inter ſe dividerent.

2. *Regni ſanguine paucas hirudines repleri.*] Illuſtris comparatio, cum hoc verme, de quo Plin. Jun. l. 32. c. 10. *Diverſus hirudinum, quas ſanguiſugas vocant, ad extrahendum ſanguinem uſus eſt; quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora levanda, ſanguine ſpiramenta laxanda judicatur.*

1. Com-

est ratio, proruendique ad civilia arma. Sed & aliæ præterea causæ illis ingeniis faciunt defectionis audaciam. Diu ipsis largitus, cesses utcunque: Magistratus, Præfecturas, jam plenis, necdum tamen satiatis negaveris: Iis arcana omnia non credas; habeas alios fideliores tibi: Non accesseris odiis, quibus æmulos devovent: Illicò indignè haberi se putant; frendentque, tanquam contumeliâ violati. Alii, ut reverentiam sibi concilient, & quid possint Regem admoneant; quærunt offensionis materiem, & gratis ineunt consilia in publicam pacem. Cæterùm quæcunque illos occasio tollat in rixam, viribus quas vos Reges tribuistis succincti, mox clientes armatosque inveniunt, eò prolixiùs quòd hæc secedendi facinora semper inulta sunt, & plerunque præmia habent. Sic erecti, sic veluti in suo regno collecti, opimiora ad conciliandam pacem à vobis Regibus extorquent, quàm si ipsis obsequium & fides mansisset; Vestro interim auro, vestrisque stipendiis (quis ferat?) militant acies quas in vos educunt. Ærario vestro feroces, aut rationem imperii deposcunt à vobis, aut regnandi modum præscribunt. Vestri coloni sunt, vestri cives, qui plusquam externis tumultibus per hæc bella eruuntur. Quid deinde? Emitis pacem, (Reges:) His prodest peccavisse. Vos in regno nunquam bonâ fide pacato, expectatis soliciti ex quo cinere se flamma refundat; cui placeat gloria novæ litis, quæ fœderum tabulæ jam plenissimis libris addendæ sint. Minimum putem, quòd hæc bella, hæ paces, exterarum gentium ludibriis evilescunt; quodque minor quàm pelago fides est, sive quietem agimus, sive tumescimus. Majora sunt vulnera, quibus viscera patriæ lancinant illi mores. Robur enim maximæ gentis, & cui si hæc absint incommoda, nulla non cesserit, hic assiduus & pestilens ventus affligit. Pereunt urbanæ, & rusticæ opes, quascunque provincias turbo afflaverit. Consumitur impetus animorum; & Prudentum quos multos habemus, solertia, digna Orbi imminere,

minere, his domi pacandis tota vix sufficit. Instituuntur præterea animi juventutis ad audaciam, & comtemptum majestatis, infandamque dulcedinem belli civilis, in quo furor & aviditas, subitas pugnas & præsentia præmia habet. Ita domestico facinore marcescit quicquid ad terrorem exterorum. Dii Siciliæ nostræ tribuerant. Neque putes hæc esse rudimenta flagrantium animorum, qui castrensi disciplinâ eruditi, æstus inter se conceptos, mox in peregrinum hostem validiùs effundant. Utinam hæc solatia saltem essent civilis insaniæ. Sed ne isthic tyrocinium ad fortitudinem aut militiam credas; cogita quàm sæpè plus vanitatis & minarum hi turbines habeant, quàm justi laboris in castris. Conveniunt illæ cohortes in arcibus, urbibusque obnoxiis; facilem civem, aut imparatos agrestes diripiunt. Hæc plerunque fortitudinis summa. Acies raræ; nulla, aut subita discrimina; quia obnoxiè placantur, & ante fortunam armorum ab facinore donatos dimittitis. Sed etiam ut bella hæc durent, ut sæviant mutuæ turbæ; at interim miles opimæ patriæ spoliis saginatur, & in bonis miserorum civium bello quàm pace delicatior, latrociniis magis quàm constantiâ, robore, arte, imbuitur; Ut ad disciplinam deinde veri & sobrii Martis, & in externis regionibus interdum infœcundi, frangatur enervi fastidio, doceatque diversissimos esse labores, prædatoris & militis.

Temnimur interim, ô Rex; Et si quid in vicinos minaris, robori minùs suo quàm malis nostris fisi, tuos conatus despiciunt. Largitione tantillâ facilè credunt excitare de Siculis, qui civili seditione te implicent. Sic tradunt te iis debellandum, per quos tuis auspiciis debuerunt everti. Nobilissimæ genti infamiam an perniciem hæc plùs creent, ipse existima. Vis denique quod tui cives queri possunt hîc audire? [1] Componendis his fluctibus olim

1. *Componendis his fluctibus olim populus ad regiam potestatem respexit.*] Vide librum 1. Regum, ubi Israël Regem postulat, Saulemque in solium evehit.

1. *Vide*

olim populus ad regiam poteſtatem reſpexit. Ne collideret Optimates ambitio, ne unam gentem factiones dividerent, eſſetque timendum à civibus, quod hoſtes ſolent minari, tranſtulere in Regem purpuram, ſolium, ferrum. Quòd ſi adhuc in regno vexantur reipublicæ malis, quid precii illis erit traditi ſui juris, exutique imperii? Aut illos in libertatem reſtitue, aut domeſticam præſta quietem, propter quam libertatem reliquerunt.

Meleander ad hæc verba ingenti ſuſpirio pectus concuſſit; & faciliùs argui morbum poſſe reſpondit, quàm expelli medicinâ. Jam ſe Eriſthenem & Oloodemum, ferro ultum. Lycogenem occubuiſſe. Si ad illud exemplum quotidie ſeveritatem res exigunt, ſibi ipſi in odium venturam poteſtatem quæ ſanguine Optimatum alenda ſit. Summa in illis indoles (inquit) animi vigor, multæ virtutes. Scilicet extinguam, aut premam hæc ſydera? Omnia autem? Sed illud inhumanum; & fortaſſe ſupra regias vires. Quænam igitur? Nempe ſuſpecta. At verò & ſolæ ſuſpicionis pœnas luere eſt indignum; & præterea ſæpè nullum eſt ante tumultus ſuſpicionis veſtigium. Impetus in vividis mentibus præceps haud rarò ſimul cogitat, ſimul excit hos motus. An omnes habebo meâ rigiditate averſos? Vivamne feræ inſtar in ſolitudine; an potiùs novis hominibus regiam implebo? Acerbius mehercule ipſo malo remedium. Deos & fata ſpero, poſtquam ſumus emoliti acerrimam tempeſtatem, pro habenâ reverentiam noſtri fore expertis quid poſſimus. Saltem, Cleobule, quàm mitiſſima conſilia habes exprome.

Tum Cleobulus. Faveo tibi, ô Rex: Id eſt, Proceres quantum licet tecum excuſo. Læti in illis, & ingentes ſunt animi; & hæc ipſa quæ arguimus magnæ indolis notæ ſunt; &, ſi legum habenis teneretur, rebus publicis ſalutaris: Nunc quia illam paſſi eſtis laſcivire, eorum quæ cogitat, quæque audet, inclino in vos Reges invidiam. Cæterùm cùm virtutes ac vitia non plùs ex merito æſtimentur

mentur quàm ex populari judicio; nihil mirum, si consuetudo & peccantium claritas, atque successus, nobilitaverit hanc culpam: Quam si premi & eripi cupis, revocanda est paulatim ad suorum natalium vilitatem. Hoc autem efficies, primùm nominis veri dedecore, ut apud te perduellio, conjuratio, perfidia, nominetur; Non ut solet, magnitudo animi, prudentia, societas, publici boni cura. Deinde ut qui à te secesserint, saltem efflagitatæ veniæ humilitate frangantur; Cùm nunc (miro gentibus ritu) damnare te soleas, publicis professus codicillis hos esse innocentes. Nam si rei non fuerunt sumptis armis, certè tu reus in quem illa sumpserunt triste dictu. Si hæc postrema exceperis arma, in quibus simpliciter victor es; [1] vide sub te & patre tuo turbas. Omnes eâ cautione dimissæ sunt, ut terras populatas, conscriptos milites, cætera defectionis facinora, nimiâ simulatione, & prodente captivitatem imperii, imputaretis vobis. Jussu hæc vestro, aut vestri gratiâ, esse patrata, publicis chartis sustinuistis inscribere.

Sed durum est, premere illas stellas. Enim nec obrui illas, ac nec regi oportet inhumana ratione. [2] Luceant, ô Rex: dum meminerint cui Soli lumen hoc debeant, nec caliginem faciant tuo orbi. Ferè necesse videbatur alicujus sanguine lui hoc crimen. Extorsit atrocitatem remedii à tuâ bonitate cum Oloodemo Eristhenes; & infœlix vindex Lycogenes, cæterorum animos aliquandiu sui memoriâ tenebit. Quisquis autem temporum istorum oblitus, in hunc ludum primus descendet, ocyùs hominem preme, non tardis, non incertâ consultatione libra-

tis

1. *Vide sub te, & patre tuo turbas.*] Vidit Gallia civiles motus multis retro ætatibus sub Carolo IX. Henrico III. Henrico IV. Ludovico XIII.

2. *Luceant, ô Rex.*] Illustris Allegoria, quam prosequitur Cleobulus post Meleandrum, qui prius dixerat, scilicet extinguam aut premam hæc sydera? Respondet Cleobulus, luceant dum meminerint, cui soli lumen hoc debeant, scilicet Regi, qui quasi Sol suos pro nutu participes facit suæ lucis subjicitque, nec caliginem faciant tuo orbi, supple, civili tumultu.

1. *Æs,*

tis conatibus. Ipſe tibi expeditionem deſume, ne tuorum ducum prævaricatio illam cauſam inutili morâ conficiat. Si audebis, ſi non cunctaberis, multi majeſtatis reverentiâ capti tuum auſpicium ſequentur; qui dubitare incipient de ſuo officio, ſi & videberis deliberare an impunè poſſis offendi. Tunc nitendum, ne timidâ remiſſione ſpirituum videaris iſtorum temporum oblitus, aut veniam petere extincti Eriſthenis. Conſentias cum impetu iſto, ut tuus eſſe potiùs videatur quàm fortunæ. Fœdera, leges, pacta, cum armato rebelli, nec audi. Unum ſit pœnitenti remedium, ſi ſupplicet, ſi ſupercilium ponat, ſi ſe & cauſam damnet. Lenitatis tuæ erit ſic compoſito indulgere; niſi nimis perniciosè erraverit, aut in neceſſitatem diſtulerit pœnitentiæ larvam. Sed ignoſce eâ lege, ut aliquid ipſi in mulctam decedat. Si provinciam à te habet, partem ex eâ deliba quam alteri tradas; ſi arces aut ſuas, aut regias, unam ex iis futuræ fidei pignus cape. Timebunt alii ſpolia dare ad regiam Gazam, qui nunc contrario voto [1] æs, faſces, præſidium audent in precia pacis exigere. Cave autem dare hos reos precibus cognatorum, qui apud te in illos militarint. Nam vix ulla vulgarior fraus eſt, quàm iſtorum Optimatum, non ſtudio, non vero affectu, ſed veluti ſordibus, ſe in adverſa dividentium caſtra. Fratres, affines, patrueles, hic pro te, ille cum factioſis ſtabit; ut victoriâ aut favore in utramlibet fortunam ſecuri ſint. Hos te maximè ſuſpectos habere æquum eſt, ô Rex; & ſi anxiè pro cognatis ſuis orant, propemodum hoſtes.

De ducibus factionum hæc ſentiam. Sed quid illi abſque militum manu? Hi ſunt ſanguis, hi nervi tumultuum; Nec in eos impunè ſeveritatem omiſeris. Quos igitur placidis rebus ſeu præſidiarios milites ſeu prætorianos conſcripſeris, ſi defectione obortâ Præfectos forſitan ſuos

1. *Æs, faſces, præſidia.*] Pecuniam, dignitates, præfecturas.

1. *Cin-*

ſuos in Regem ſequentur, iis infamis ſit miſſio. [1] Cingulum ponant. Nullus pœnitentium clamor, nullæ procerum preces te moveant. Diſcant non tam Præfectos venerari quàm te in illis. Quippe hos ſecum à te ali, à te pendere. Ita exercitus quos comparas, quos in pace educas, ſyncerè erunt tui; nec te Magnates creditarum fiduciâ copiarum deſpicient. Si qui autem concitato tumultu, nullis ſtipendiis tibi devincti, ad factionem acceſſerint, his mitiora imperari non abnuam. Simplicis defectionis rei ſunt. In eos, ſi lubet, manſuetudinis obtine famam; Modò veniam te dediſſe, non ſe ingratiis uſurpaſſe, intelligant.

Sed de ſuppliciis ſcilicet, mulctiſque jam agimus: Atqui antè vincendi ſunt; aut quod eſt humanius flectendi, ne aut vinci mereantur aut plecti. Duo ſunt, ô Rex, quibus Proceres in te armantur, ſolicitanturque ad ambitum. Has tu vires ſi ſolerti ratione ſubduces, te, an illos, plùs juveris, nondum intelligo. Sed nunc ea non licet memorare. Video enim ad te venire Sardiniæ Regem. Reſpexit Meleander; & Radirobanes jam aulam intraverat. Ergo, quamquam invitus, dilatis arcanorum ſermonibus, proceſſit ad hoſpitem, & hilariter colloquutus ad convivii locum deduxit.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Tempore convivii quo Radirobanem Meleander excipit, illo mentionem de fœderibus cum Argenide incundis injicienti, ſolertior hic reſpondet. Eurymedes ludorum tempus eſſe monet, in Orcheſtram proceditur. Verum dolis, non ludis intentus eſt Radirobanis animus. Perpendentique quoſdam Argenidi familiares donis corrumperet, viſum eſt ſi de Seleniſſa bene meritus eſſet, facilem de Argenide fore victoriam. Miſſi pretioſi muneris fulgore anus concutitur.

AMPLISSIMA Regiæ ſedes erat, foribuſque laxatis populum ad ſpectandum admitti placuerat. Illo jam

1. *Cingulum ponant.*] Una eſt ex pœnis levioribus militiæ, & nota infamiæ, ſiquis ignavus extitiſſet. Ita Livius & Tacit. Sueton. paſſim.

jam ævo [1] mos erat Siculis accumbere in conviviis, veſcique ex lectulis. Sed vetuſti ſæpè mores occultâ veneratione afferunt rebus auſpicium, quas Reges publicè obeunt, aut Sacerdotes procurant. In illum itaque diem Meleander majorum conſuetudinem revocavit, ut convivæ ſederent. Invitaverat Optimatum præcipuos. Ipſa Argenis aderat cum delectis matronarum; ingens æmulis procis ad odium & veſaniam incitamentum. Furebat in Radirobanem Archombrotus, impetu vix ſe premente. Nec integrior Radirobanes furtim intuebatur, ſi quid ille in Argenidem inſpiceret, aut ab eâ aliquo nutu dignatus exultaret. Uterque furioſo timore plurima fingens, improviſos aſpectus, aut geſtus, in ſuam trahebat injuriam.

Peracto convivio Radirobanes amoris odiique impatiens, Meleandro ſignificavit, ſi ocium eſſet, ſe ſecretò colloqui velle. Statim Rex cum eo ſecedit in porticum; & Radirobanes, Si apud alium agerem (inquit) ejus animum meis votis pararem, Optime hoſpes, referendo me Sardiniæ, & Corſicæ eſſe Regem; [2] Baleares inſulas meas eſſe; Occupari à meis plures portus hinc in Africâ, inde in orâ Liguriæ; Terras illas populo & opibus graves; Claſſem ingentem, & formidoloſam mari, quodcunque ſe ab Oceano ad nos diffundit. [3] Adderem ſeriem Regum, quorum antiquiſſimos ferunt à diis generatos. Sed apud te alia oratio habenda. Ego hoſpes cum hoſpite quæro arctiora fœdera inire. Liceat meam fortunam miſcere cum tua;

1. *Mos erat Siculis accumbere in conviviis.*] In thoris ſtratis in triclinio cum ſynthesibus. Virg. l. Æneid. lib. 1.

Conveniunt ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro.

Rurſus,

Convenere thoris juſſi diſcumbere pictis.

2. *Baleares.*] Sic dictæ ἀπὸ τοῦ βάλλειν, Jaculari. Fundibularii enim & ſagitarii erant peritiſſimi, à puero quippe coacti funda eſcas deturbare ex editis locis Virg. 1. Georg.

Stupea torquentem balearis verbera fundæ.

3. *Adderem ſeriem Regum quorum antiquiſſimos.*] Nam Sardus Herculis filius, teſtibus Strabone & Solino, è Lybia veniens cum multitudine colonorum inſulam occupavit. Et Hiſpali Herculis filia nomen & primordium urbi, quæ nunc Sivilla eſt, atque adeo toti Hiſpaniæ dedit.

tua; aut,ut ſimpliciùs loquar, nomen patris, & auſpicium in me ſume. Tua ſint quæcunque poſſideo. Filiam tuam mihi deſponde. Nec ſcio utrum has nuptias avidiùs expetam, ut te ſocerum, an ut uxorem hanc habeam. Sic loquutus nullam intulit de allato auxilio mentionem; quod maximè apud ſenem valiturum ſperabat.

Meleander, præfatus à ſe omnia Radirobani deberi, Conditionem, inquit, affers, chariſſime hoſpes, non accipi modò, ſed anxiè quæri digniſſimam. Nam quis Radirobanis, quis Sardiniæ affinitatem non optet? Et tu, fortiſſime juvenis, minore patrimonio, & Sardinia non tanto ſub Rege, majora quàm quæ poſtulas ſperare potuiſtis. Sed ſcis conjugia plùs animorum quàm corporum fœdere eſſe ſuavia. Liberæ hominum mentes ſunt, nec ullis legibus cogi poſſunt velle quod nolint. Maximè ſors Regalis in quam gnata mea eſt edita, eam captivitatem non fert. Ego habeo à majoribus ſceptrum; illa à me exſpectat; liberum ipſi deinde eſſe debet in quem velit ſuæ fortunam Siciliæ transferre. Hæc non ita accipias, dulciſſime hoſpes, tanquam quæ tu vis omnia, & præſertim hoc ipſum, non velim. Sed mirari te nolo, ſi filiæ meæ ſuas vices relinquo. Quicquid poſſum,ego polliceor. Tu apud illam fac, ut digna ſit à te amari. Nam nec tibi expedirent coacti hymenæi. Denique finge te filium meum eſſe; quantumcunque tu ames, quamlibet magnas dotes in eâ tibi fingas; nollem mihi eſſe nurum, niſi te maritum exoptaret.

His verborum ambagibus quærebat Meleander, & Radirobani placere, & habere paratas negocio tanto moras; quòd filiæ mentem ab illis nuptiis ſciret averſam. Quippe antea ejus ſenſum exploraverat, non dubius in hanc ſpem Radirobanem veniſſe. At ille rem urgere, ſenem ambire, dicere ſuam vitam in eo eſſe ſitam ut gener appelletur. Tanto in æſtu non verba, non mentem capiebat Meleandri, ita ſpem obliquè oſtendentis, ut pru-

denti, & quem amor non turbaret, ſat negatum videretur. Jamque Eurymedes utrumque monuerat ludorum tempus eſſe; quod ſubitos, & tantùm ut populus in Regis victoriâ lætaretur, in Regiæ veſtibulo inſtruxerant. Proceſſere itaque ad Orcheſtram, in quâ multa ex Regiæ penetrali curatores ludorum conſpicienda locaverant, antiquiſſima ſigna præſertim; & Heroum imagines, non modò quibus artifex pedes & manus indulſerat; ſed & plurimæ ante Dædalum factæ ſolo vertice [1] de ſui ſaxi impolitiâ exibant. Poſtquam Reges conſederunt, ſtatim cum Seleniſsâ & miniſtrarum grege intravit Argenis, haud mediocre Radirobanis Archombrotique ſupplicium. Non igitur illi in perſonas ſatis inſpicere, non in veteres Siculorum Regum opes. Ac ne virginem quidem multùm intuebantur, alterno inter ſe conſpectu agitati. Inter hæc Radirobani videbatur Argenis, blandiùs ſæpiuſque in Archombrotum vultus advertere. Quod ut miſerrimè credidit, ita ſecum loquutus eſt: Furioſum eſſe amorem non proderit; Solertia opus eſt nobis. Nam ſi Archombrotum ſuſtulero, pejùs erepti memoriâ apud Argenidem me perdet. Num autem non & bellum eſt amor? Atqui in bello quas hoſtibus urbes munimenta eripiunt, proditio ſæpè aperuit. Tentandi ſunt muneribus quorum gratia apud Argenidem valet. Laudationes eorum aſſiduæ me chariorem ipſi efficient. Sumus omnes incauti ac faciles ad ea imbuenda, quæ ſæpe, & veluti non ex arte, familiares inſinuant. Iiſdem machinis nihil me præteribit arcanorum quæ huic cum illâ intercedent. Perpendenti deinde, quoſnam ex familiâ Argenidis aggrederetur muneribus; nihil difficilius aut utilius viſum eſt quàm ad

Sele-

1. *De ſui ſaxi impolitiâ exibant.*] Quales erant imagines Mercurii Athenis, apud Vincentium Cartari in imaginibus Deorum. Et Suidas, *Dædalus*, inquit, *primus fuit qui ſtatuis aperuit oculos & pedes ſecrevit; Pauſanias enim in Laconia multas ante Dædalum impoſitas fuiſſe ait, quare dictus eſt feciſſe ſimulacra quæ viderent & moverentur, ut Euripides in Hecuba & Plato* χυνεῖς δόκῃ, βλέπειν τ' ἀγάλματ'.

1. Non

Seleniſſam hoc iter habere. Quippe oris conſtantiam illi matronæ eſſe, quæ ad perfidiam vocantes terreret; ſed ſi in poteſtatem redigeretur, facilem de Argenide fore victoriam. Erat ingenioſus; præſertim cùm impetus naturam acuerat. Audendum eſt, inquit; Facile erit apud anum ita loqui, ut ſi integra eſt, meæ largitionis fraudem non capiat; ſin vendere fidem poteſt, intelligat emptorem adveniſſe. Hæc gnaviter agitantem [1] non arena, non ſcena (nam utriuſque ſpectaculum dabatur) poterat delectare; quamvis hinc in certamen producti [2] qui Erycis artem cæſtu jactarent; inde autem Catanenſes [3] ex ſui Andronis diſciplinâ ſaltarent ad tibiam. Sed in auſpicium traxit, quòd largitioni intentus, non abſimilem victoriam aſpexit in theatro; in quod [4] Argiam & Eriphylen Poëta produxerat; [5] hanc divino monili mercantem crudele ſuffragium; illam munere victam, & conjugis fata prodentem. Inter cætera, iſtos verſus quibus Eriphyle accepto proditionis pretio exultabat, ſic laudavit, ut confeſtim ad ſe præciperet afferri; & aliquoties tacito voto perlegeret:

Abſiſte tandem, cura. Sat ſterili vigil
Marcore cecidit vultus. O grates, Dei.
Faviſtis omnes. Teneon' armillam manu;
Meamque teneo? Vota cecidiſtis benè.

Nunc

1. *Non arena.*] Pentathlon, ſeu quinquertio ſunt cæſtus, curſus, ſaltus, diſcus, palæſtra.

2. *Qui Erycis artem cæſtu jactarent.*] Iſte Veneris filius ad cæſtum quemlibet provocatum cædebat, donec ipſe ab Hercule eadem luctâ oppreſſus eſt.

3. *Ex ſui Andronis diſciplinâ.*] Androna Cataneum ſcribit Theophraſtus incinentem tibiis, primum motiones corporis & rhythmos excogitaſſe, unde natum, ut σικελίζειν poſitum invenias pro *ſaltare*.

4. *Argiam & Eriphylen Poëta produxerat.*] Hæc uxor Amphiarai & ſoror Adraſti, Argivorum Regis, accepto aureo monili à Polynice Argiæ marito, & Oedipi Thebanorum Regis filio, ex neſando Jocaſtæ matris concubitu, maritum latentem, ne ad bellum Thebanum, ubi ſe moriturum auguriis & oraculis acceperat, proficiſci cogeretur, Adraſto prodidit; quam uxoris perfidiam ægre ferens Amphiaraus filio Alcmæoni in mandatis reliquit, ut accepto ſuæ mortis nuncio matrem interficeret.

5. *Hanc mercantem ſuffragium.*] Argiam Polynices conjugem.

Nunc tuta, nunc excelsa, nunc cœlo fruor.
[1] His se decora sueverat gemmis Venus
Ornare Marti. [2] Tyrius has stupuit gener
Ardere collo conjugis. Quis hic decor?
Quis radiat ipso non minor Phœbo dies?
Quò pergis amens? Dî, fides, lares, amor,
In pretia deposcuntur. Heu nimio tibi
Armilla stabit. Poteris infœlix tuum
Damnare bello conjugem? Bellum vetant
[3] Sagæ volucres, [4] Delphicus pater vetat,
Et omne sacris exta quod præbet pecus.
[5] Funesta merces! Vidua si tantùm potes
Sic esse fœlix; meliùs ah pietas malos
Omitte cultus. Trahitur en dubiâ vice
Instabile pectus; sic ut incertam ratem
Non unus atro ventus involvit freto.
Sic nempe simplex! sorte nunc dubitas frui
Quam fata præbent? Quid times vanas aves?
Ne bella fiant, reddere armillam voles?
Hæc ipsa bellum faciat; [6] hæc regnum est mihi,
Meliusque Thebis. Augur infœlix redit,
Invisa pietas, mensque non credit sibi.
Quid agimus? O sors dura cùm timet miser

Quod

1. *His se decora sueverat gemmis Venus ornare.*] Venus Marti placitura similibus gemmis caput ornabat à Vulcano marito fabricatis.

2. *Tyrius has stupuit gener Ardere collo conjugis.*] Vel Cadmum Tyrium, cujus uxor Hermione Martis & Veneris filia: Unde & Veneris gener dicitur, cui Vulcanus pretiosum, sed exitiale monile dedit, quia ex conjugis adulterio fuerat progenita. Vel certe Jovem intelligit; cum enim gaudeant mulieres imitari cultum, qui in aula elegantissimus est, Eriphyle superbit quasi ejus monile Venus & Juno gestassent, illa ut Marti placeret, hæc ut ab furtis Jovem diverteret, quamquam ab amore Europæ filiæ Tyrii Regis (Unde & Tyrius gener forte dictus est) non potuit deterreri.

3. *Sagæ volucres.*] Præpetum vel Oscinum auspicium.

4. *Delphicus pater vetat.*] Sortes Apollinis Delphici prohibent ne Amphiaraus ad bellum Thebanum proficiscatur.

5. *Funesta merces.*] Eriphyles armilla pro viro prodito.

6. *Hæc regnum est mihi, meliusque Thebis.*] Armilla, quæ Eriphylæ magis est quam Thebana Victoria.

1. Cœ-

Quod optat animus! Digna [1] cœlesti tamen
Si vivis auro; sacra si tuos decet
Armilla vultus; vindica hoc ingens tibi
Munus deorum. Conjugi si sors tuo
Es vilis, aude quod times; Sin te colit,
Opibusque summas optat exæques deas,
Tibi ipse cupiat [2] sanguine hoc emptum suo.

Lætus Radirobanes hujus exempli augurio, postquam finitis ludis in aulæ interiora recessum est, Argenidi in conclavi ipso Patris, eadem narravit quæ antea Regi. Orabat ut in munus placerent Sardiniæ opes; cæteraque haud inconcinnus amator addebat, quæ utriusque fortunam decebant. Argenis non modestiâ tantùm, sed occultissimâ irâ erubuit; Non alia retulit tamen, quàm quæ Radirobanes hoc primo congressu expectabat: Nec eam scilicet Virgini curam esse debere, nec filiæfamilias potestatem. Habere interim gratias quòd ille tanti faceret amicitiam patris. Radirobanes aliquantùm cum eâ cunctatus, ad insidiarum suarum initia digreditur: Proceres, Matronasque, huc illuc toto triclinio obibat, simul majestate regiâ, & juvenili comitate. Tandem in Selenissam incidit, ut optabat; & vulgaria quædam effatus, laudare deinde ipsius filium cœpit, qui in aulâ vivebat: quærere deinde pluresne genuisset, quid ex stirpe restaret; & quæcunque mulierculæ gratissima erant. Et hinc spontè ad se deflexus; Optimæ matris meæ multa, inquit, lineamenta in te agnosco: Jam sæpiùs dulci memoriâ illius amissæ, cùm ad te respicerem, perculsus sum: Et hodie efficiam ut scias quàm multùm de vultu illius tibi fata communicaverint. Supervênit loquentibus Meleander; à quo Radirobanes sub noctem digressus, Selenissæ filium accersit; Demades nomen erat; Cui postquam multæ familiaritatis specie

1. *Cœlesti vivis auro.*] Monili aureo fabricato manu Vulcani.

2. *Sanguine hoc emptum suo.*] Amphiara hiatu terræ absorpti in expeditione Thebana.

ſpecie impoſuit; Vade, inquit,& hanc matris meæ imaginem ad Seleniſſam defer; ſi ſceptrum & corona abfuerint, ab ore ſuo non diſparem. Erat autem brevis imago, ætatis conditione à Seleniſsâ non abhorrens. Anum enim Reginam, & rugis obſitam, referebat. Sed inſigni artificio, gemmæ olim talentis viginti Radirobani emptæ, faciebant imagini thecam, ex qua unio prægrandis pendebat.

Seleniſſa ubi cum munere Demadem vidit, tam precioſo fulgure concuſſa, dubitavit an conſcia eſſe Argenis hujus fœlicitatis deberet. Verebatur in ſuſpicionem venire fidei proſtitutæ; Aut ne remittere donatori juberetur hoc pluſquam ſimplicis liberalitatis pignus; ſi crudum nec præparatum puellæ animum illâ novitate pulſaſſet. Hæc exigens ſecum, adhucque deliberans, filium rogat, pluresne adfuiſſent cùm Radirobanes id ſibi perferendum tradiderat. Imò, inquit, ſevocavit me ad ſecretum ne quis arbiter eſſet. Et tu igitur, retulit Seleniſſa, apud te, fili, rem contine. Id agitur quod ignoras; Neque mihi, ut exiſtimas, & apud te Radirobanes finxit, hoc mittitur. Sed commodiùs, & ubi fas erit, plura intelliges. Unum jam memento, ut ſileas. His dictis ad Argenidem redit; Adhuc quidem illi fida; ſed jam deſierat Radirobanem odiſſe. Tum verſare animo cœpit, quanto ſuo & Argenidis periculo Poliarchus amaretur. Nam quoties reprehenſam à cœpto moriendi Argenidem? aut quem ſpondere poſſe, non illam aliquando anteverſuram furioſo impetu vitæ conſilia? Denique ſibi quemque debere conſulere. Nam quid de me (inquiebat) meritus Poliarchus? Radirobanem poſt pauculos dies quàm limina hæc attigit, utiliorem mihi ſenſi, quàm illum, plùs anno familiarem Argenidi. Quid ſi de ſe mentitus eſt ignotus ac externus? At iſtum priùs auxilio Sicilia Regem ſenſit, quàm alto nuptiarum & regio voto. Si propitiam Argenidem illi effecero, quantum mihi ſperandum eſt; cùm jam præmia uſurpem, quæ penè ad præſtitam operam ſatis eſſent?

Abeſt

Abeſt denique Poliarchus; Num vivat incertum eſt; num ſi redeat, impetratura ſit publicè hunc à patre virum Argenis; an verò clàm diſceſſu dedecori me quoque fruſtratura. Radirobanem autem non dimittere poſſumus, niſi iratum; Neque parem conditionem (ſi iſta abiverit) neglecta fortuna mihi & Argenidi curabit reducere.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Deprecaturi Regis in ſe iram legati paſſim ab urbibus confluunt. Rex paucis incuſatos in meliorem ſpem purpuratis relinquit. Negat ſe privato nomine Hyperiphanios in fidem ſuam recepturum. Cleobulus ſermones adverſus factiones ante inſtitutum exſequitur.

INTER hos dies (quod Cleobulus antè conjecerat) [1] legationes paſſim ab urbibus veniebant ad Regem, [2] ſedebantque in deorum liminibus, ramos ſupplici lanâ obductos cum gemitu aut ſilentio tenentes. Multa oppida, & ex inſignioribus civium multi, Ibburrane & Dunalbio deprecatoribus uſi ſunt; quorum ea apud Regem gratia erat, ut nihil negaretur petentibus. Igitur Meleander virilem in dejectos & obnoxios cives clementiam ſequutus, ſolo majeſtatis conſpectu ultus eſt pœnitentes; legatis inter armatos cuſtodes intromiſſis in curiam; in qua ipſe regio cultu ad formidinem ſupplicum ſedebat. Cumque illi de ſæculi genio quererentur, qui populi mentem avertiſſet in tumultus; Ipſe paucis incuſatos in mitiorem ſpem purpuratis relinquebat; jubebatque abſcedens ab iis

1. L*Egationes ab urbibus, ramos cum ſupplici lanâ.*] Ramos olivæ, vittis laneis alligatos præferunt legati, pacem rogantes, apud Virg. l. 8. Æneid.

Et vitta comptos voluit prætendere ramos.

Et lib. 11.

Ecce oratores aderant ex urbe Latina
Velati ramis oleæ veniamque rogantes.

Et Ovid. 2. Metam.

—— *Velamenta manu prætendens*
Supplicia ———

Laneæ autem faſciæ infirmitatem & demiſſionem geſtantium arguunt, inquit Servius in lib. 8. Virgilii.

2. *Sedebantq; in Deorum, &c.*] Sic apud Scythas & Latinos. In lare ſedere tacitum, maximum ſupplicandi genus notabatur.

iis arbitrium ſuum audire. Levia autem imperabantur; paucæ in mulctam penſiones, & pervicaciſſimorum exilium. Nacti igitur expectatione mitiora amore victoris ſuas urbes impleverunt. Hyperephanii ſeorſim legationem volebant ornare, ſuas gratulationes & vota, novaſque fidei ſponſiones laturam. Sed interceſſere conſilio, qui id Regi ingratum fore cognoverant. Quippe Rex cùm audiſſet hoc eos cogitare; Peto, inquit, an Hyperephanii plùs minuſve Siculos eſſe ſe ſentiant quàm cæteros cives. Nam quid ab reliquis vota ſecernunt. Cur non Provinciarum, non urbium, ſed partium nomine me affantur? quas ô ſciant ſemper invidioſas eſſe Principibus; ſed tunc maxime cùm videri, & veluti prodire in publicum, jactatione ſuarum virium volunt. Cùm verò aliæ aliæque provinciæ redirent ad reverentiam majeſtatis, legati Syracuſarum intromiſſi in Senatum dejectis diu luminibus, ſignificaverunt eſſe quod promere nón auderent, niſi dicere juberentur. Sciſcitanti Cleobulo quid afferrent, ſupplices libellos obtulere, quibus continebantur civium vota. Addiderunt ſæpe contingere, ut vexatus malorum hominum injuriis populus ſtultè in Regem aut patriam ſuos dolores vindicet: Velut quidam ex ægritudine inſani, urgentibus morbi ſtimulis in proximos furunt. Nec ſe priorem excuſare amentiam; ſed ſcire ex illis quæ Syracuſii deprecabantur incommodis eam incitatam fuiſſe; & plurimùm ad ſanitatem mentium fore, ſi eadem in poſterum arcerentur.

Cleobulus hos libellos ſe Regi traditurum recepit, juſſitque propediem legatos reſponſum opperiri; Tum ſoluto Optimatum ſenatu ivit ad Regem, tunc fortè de ipſius Cleobuli prudentiâ multa ſecum volventem, qui redituras ad officium urbes haud vanè conjecerat; memorque ejus monita nuper Radirobanis interventu ſuppreſſa, hunc ad illos ſermones revocavit (Syracuſiorum codicillis, quia longiori conſultatione egebant, in aliud tempus dilatis). Ajebas,

Ajebas, ſi memini, eſſe duo, Cleobule, quæ inſynceram in Siciliâ pacem efficiant, & in Procerum manu ponant, in bello an ocio degamus. Sed dicentis orationem tunc Rex Sardiniæ intervertit. quam hîc pacatiùs exequi potes. Quænam ergo illa duo ſunt [1] vincula aut veriùs fata, quæ Siciliam Proceribus obnoxiam permittant? Ea ipſa (retulit Cleobulus) quæ, Sapientiſſime Rex, ſæpe dequeſtus es. Primùm, munitionum, arcium, præſidiorum, in Siciliâ numerus ingens. Mos deinde conſtituendi Rectores Provinciarum in eam legem ut non antè magiſtratu quàm vitâ decedant.

Tot equidem arces, ſi non incommodæ eſſent, ſed duntaxat inutiles, tamen everti conſulerem. Nunc cùm ad earum cuſtodiam & ſumptus, & pericula, & plerumque pernicies accedat, quid ad noſtra utique damna miſerè obſtinati, illas diutiùs ſervamus, aut in quos denique hoſtes arbitramur valituras? In externos, an verò populares? Atqui externi iis ſatis excluduntur quas in finibus regni portubuſque ſubſtruximus; Harum utilitatem nihil ſolicito. Satis virium illic nobis, ſatis moræ externis eſt; Qui deinde ſi quà per obices illos perrumpent, noſtris exercitibus excipientur, oppidiſque paſſim objectis, quæ crebra, nec adeò invalida habemus ut primo hoſtium impetu diripi poſſint. In vim peregrinam illa ſuffecerint. Domi autem quos timemus? Num populum, & incolas civitatum? an non potiùs magnatum ambitum, inquieto utiq; genio ſtrictum ſemper ad audacis novitatis pericula? Raró, populo tuo mens eſt in Reges conſurgere. Veſania quâ nuper intumuit, propè ſine exemplo eſt; ſed nec illa, ut expertus es, tot arcium cautione de quibus jam diſceptamus, aut præverti potuit, aut ſaltem cohiberi; Ut inde has munitiones intelligas non tibi (Rex) aſſe-

1. *Vincula, quæ Siciliam Proceribus obnoxiam permittant?*] Duæ aliæ cauſæ defectionum, arcium numerus ingens, & præfectorum provinciarum perpetuitas.

1. *Sin-*

asserere oppida, in quorum stant cervicibus, sed ea Præsidiariorum Præfectis tradere in certissimam servitutem, qui sæpiùs cives invitos stare in Regem coëgerunt, quàm rebelles aut dubios traxerunt ad Regem; Adeò ut quoties sibi postulant arcem credi, videatur hæc eorum tacita esse oratio. Trade compedes, ô Rex, quibus obnoxium arci oppidum mihi devinciam. Captivos habeam cives; Quicquid repugnes, & quantumcunque hi nolint, serviant imperiis meis. Sub munitionibus istis tremat circùm provincia. Isthic recipi, hinc effundi possint armati. Regnum denique minus in ampliori tuo mihi constitue.

Referes te fidissimorum hominum delectu exarmaturum tantæ potestatis licentiam. Faceres quod nemo antehac Siciliæ Regum. Quod enim aut civile bellum fuit, aut ab externis illatum est, in quo non istarum arcium plurimi rectores à sceptro defecerint? Aut quis omnino in nostrâ gente motus, nisi his claustris erumpens, aut in illa receptus? Ne id quidem dissimulant, qui post factiones ad fœdera tecum descendunt. Arces in salutis pignus efflagitant: Nempe ut iis incolumes te invito esse possint, & recrudescente armorum libidine, rursus in te securâ contumaciâ armari. Vide quàm sit iniqua conditio. In præteritæ defectionis veniam tuâ sponsione non contenti, arma, arces, milites sibi poscunt: Te porrò in pœnitentiæ, quam sæpè simulant, pignus, eam fidem verbis suis cogunt habere, quam detrahunt tuis. At his munitionibus è regno sublatis, in tuâ suâque fide, ô Rex, statuent sibi præsidium, & in creditis urbibus, obsequium duntaxat invenient quamdiu voles; nec invitabit ad peccandum tot aggeribus totque fossis sibi placens rebellandi securitas.

Sed utique non damnanda est, dices, majorum disciplina, à quibus aut hæ conditæ arces, aut condendarum exemplum est. Ne verò illa ætas tantum sibi, Rex, placeat. Majores nostri res suas ad sæculi quale tunc erat genium

genium curavere; Nobis pro diverſitate temporum, in quæ incidimus interdum pro ſalute eſt à mente eorum & conſiliis abire; Ut & profanæ ſuperbiæ putem ubique negligere avitam prudentiam; & abſurdum reverentiæ genus eſſe, quod nos perpetuò illorum inſtitutis velit addicere. Et has igitur arces, quæ jam nobis moleſtæ ſunt, ipſi rectis, ut arbitror, conſiliis eduxere; & nos non minori ſolertiâ dejiciemus. Olim enim aut nondum Sicilia in unum coïerat, aut [1] ſingulæ ſaltem Provinciæ, Principes ſuos habebant, parvo duntaxat ære, vel tenui obſequii imagine, Regi obnoxios. Non mirum ſibi tunc quemque præſidia ſtatuiſſe; quibus aut vicinos repellerent, aut ſi à Rege vis fieret, non excuterentur à patria. Nunc omnia bello, hereditate, fœderibus, in te dii retulerunt; eâ fœlicitate, ut neminem videas, cui charius non ſit commune Siciliæ nomen, quàm anguſtum provinciæ in quâ eſt natus. Quid igitur memoriam priſtinorum diſcriminum limitumque ſervamus in caſtellis, jam utilitate abolitâ? Ne parce locorum nominibus, ſeu illa conditor ſeu vetuſtas nobilitaverit. Ruat cum aggeribus ſuis ambitio. Pauciſſimas de tot arcibus ſerva, neceſſariis locis; unam præcipuè Syracuſis, non tàm quæ regere tantum populum queat, quàm interdum morari inſanientem. Hæc ſat erunt tutando imperio: Sed eo quidem omine ne Procerum ſummis credantur. Tale ſit Præſidum genus, quod nec egenum, nec opibus impotens, ſperare à te plurima debeat, & nil poſſit extorquere. Relinque illis Regibus hunc crebrarum arcium morem, qui peregrino, ideoque invidioſo imperio, premunt diſſitas gentes; quæ nec moribus

1. *Singulæ Provinciæ, Principes ſuos habebant.*] Poſt Clodovæi & Clotarii regna, in Toparchias diviſa eſt Gallia, quæ hic Siciliæ nomine adumbratur; poſtea coactum ſub uno principe totum imperium, donec ignaviâ Regum in multa iterum fruſta diſciſſum eſt, neque tantum provinciæ Principes ſuos habuere, parvo vel tenuis obſequii imagine Regi obnoxios; ſed & urbes multæ ſuis obedivere Toparchis, qui pro nutu vel offerrent auxilia oppreſſo Regi, vel laceſſiti bellum in eum moverent.

1. *Eu-*

ribus coalescunt, nec fidem tutâ amicitiâ observant; quæque ubi respexere in majorum suorum historiam, [1] erubescunt se alieno additicias sceptro esse; nec domino tantùm absenti, sed & genti in quâ dominus vivit servire. Sed tua Sicilia gens una est, unus sanguis; eadem illi jura; gloriæ, Principis, famæ, syncera communio: Quamvis illam Majorum tuorum bonitas iterum in diversa studia tantùm non sparserit, perpetuo [2] singulis regionibus rectore attributo; sub quo possent meminisse, & olim apud se regnatum.

Id ipsum alterum erat, quo monebam infestari tuam pacem, & in te Proceres accingi; hic mos inquam in tam longum & stabile imperium permittendi Provincias quæ ut à te Rectorem accipiunt, hunc illico venerantur, ei assuescunt, tam constanter hunc esse Præfectum, quàm te Regem intelligunt. Imò & propiùs ille civibus incumbit, propiùs urget affectus; contumaces aut amantes propiùs damnat vel colit. Maximè nobilium stirpes adeò ejusmodi Provinciarum Rectoribus accedunt, spe, convictu, mansuetudine captæ, ut deinde vel in Regem promissam fidem exerceant. Hæc munera si paucorum annorum faceres, ô Rex; non illis coalesceret inveterata vis; nec cives brevissimo defuncturos imperio, præter fas amarent aut timerent. Diu est (inquit Rex) ex quo mecum hæc omnia exegi. Sed iis quibus veteri ritu Provincias olim attribui, quo nunc ore meum donum possim adimere? Quid egregiè de me meriti duces? quid illi quibus hanc victoriam debeo? Auferam scilicet præmia à probatis, quæ adhuc dubiis, aut inexpertis concessi? Facilis ratio (refert

1. *Erubescunt se alieno additicias sceptro esse; nec domino tantum absenti, sed & genti in quâ dominus, &c.*] Eo reductam Flandriam habes, quæ Hispaniæ servit.

2. *Singulis regionibus rectore attributo; sub quo possent meminisse, & olim apud se regnatum.*] Justè damnat perpetuitatem Præfectorum, qui provincias, quasi suas, administrant, conciliantes sibi ingenuos, imperiis assuefacientes plebem, Præfectis istis non secus quam Regi aut suis olim Normaniæ, Burgundiæ, Aquitaniæ, &c. Ducibus obnoxiam.

fert Cleobulus) Noli tantâ novitate ſolicitare patientiam Optimatum. Sint illis tua munera in ſecuro. Sed ut quiſque decedet, novis legibus ſucceſſorem conſtitue. Triennii ut plurimùm poteſtas ſit; nec prorogatione faſcium ſpem illis facias plùs nomina quàm imperia eſſe mutata. Breviores magiſtratus non timebit Sicilia; & quamtumvis anguſti temporis honores cupidè commendabit ambitio. Tu quoque in plures liberalitatem divides, vacuis ſæpè provinciis, in quas alios atque alios, pro meritis temporibuſque ſufficies.

His artibus ſi eripies Purpuratis deficiendi conſilia atque vires, tibi multum debebunt. Nam & defungentur periculis, quæ eos ſub auſtero vel perfidioſo Rege poſſunt obruere; & clariſſimæ indolis torrens ab iis erroribus in juſtum alveum coactus, in conſilia quidem non minùs fortia, aut militaria rapietur, ſed multò æquiora, & quæ in virtutum nullam pugnent. Reſpice ab adverſo littore diffuſam regionem, & æmulam ſæpè Siciliæ. Illa quoque caſtellorum turriumque frequenti ſupercilio tumebat: Erant præterea Optimates tanti factione & viribus, ut, quod plerunque infœlix potentiæ genus eſt, Reges terrerent. Qui tunc in eâ motus? quibus nunquam graviores concuſſere Siciliam. Dejecti nunc Reges, nunc Proceres; Donec arcibus præter unam everſis, Magnatum quoque robur multiplici regnantium arte ſuppreſſum eſt. Hi bello periere, hi carcere; hos lictores immolaverunt publicæ paci. Dii melius, quàm noſtrorum patriciorum ſanguinem ita fatis vilem eſſe. Hoc tu avertes, ſi & quietos illos, & te ſeriò Regem eſſe volueris. Sic enim ille conjurandi mos, atque à te deficiendi, paulatim excedet ab uſu; & in pari omnium jugo nemini gravis erit juſta modeſtia. Sed quamdiu id cuiquam erit impune, in contumeliam cæteri trahent virtutis neceſſitatem: Ut vel omnes pari lege à tuâ majeſtate ſubigendos, vel neminem in officio futurum intelligas.

Quòd

Quòd ſi unquam redibunt ad tumultus, jam nunc conſule quid illis facturus ſis; In te, inquam, conſilii ſummam conſtitue; Nec in amicis expecta libertatem ad fidem, quâ modò extra periculum diſputamus. Forſitan & ego molliora cenſuiſſem, niſi quòd venturi ignarus, neſcio qui ſint in quos nunc dixi. Scilicet illi prudentes, quorum conſilio in rebus dubiis uteris, non ſic auſpicantur publicas curas, ut privatam ſuæ ſalutis ſolicitudinem deponant. Itaque ubi in factioſos & armatos Proceres conſuluntur, eorum offenſam veriti ſæpe remiſſas ſententias dicunt, & propemodum tuo ſceptro indignas; Ne ſi quid acrius ſtatuerint illi ipſi in quos dicunt, poſtquam (ut mos eſt) in aulam reconciliati florebunt apud te, in ultionem ſervent animos, ac denique ruinâ immerentum exſatient. Eo metu multis tuorum Senatorum libertas eripitur, fidis quidem, ſed dum impunè licet, & ſibi antequam tibi. Hæc ipſa nec coram Collegis dicerem; nec tibi omnino; niſi inter regias tuas dotes inſigne eſſe ſcirem, & ſimillimum oblivioni, ſilentium.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Radirobanes munere dato Seleniſſæ jam familiarior, ſecretiora Argenidis arcana docetur: non quidquam de Lycogenis ad rapiendam virginem conſiliis anus diſſimulat; nihil de ſtudiis Meleandri, ut eam à prædonis furore conſervet.

DUM his conſiliis ſecretus Meleander imbuitur, interim Radirobanes machinas pergit in Argenidem adornare. Jamque munere dato familiarior, avidè quærebat cum Seleniſsâ convenire; Et eo fortè die ſic caſus conſilium adjuvit. Miſerat ille qui nunciarent Argenidi, ſi commodum eſſet, eam velle ſe viſere. Spatiabatur in horto Argenis, cumque illâ virginum paucæ. Sed Seleniſſa in illius triclinio hæſerat, neſcio quibus codicillis impedita, & hanc occaſionem nacta colloquendi tam magnifico

gnifico largitori (nam idipſum anxiè optabat) renunciari Radirobani jubet, vacare Argenidi; eamque, ſi ipſe veniret, confeſtim ab horto adfuturam. Geminatâ mox fraude, miniſtrarum fidiſſimam cum hiſce mandatis ad Argenidem ipſa mittit; adventare ad gynecæum Radirobanem; cujus colloquio ſi cuperet defungi, properaret deſcendere ab horti ſpatiis in ſubjecti ſaltûs umbras, hoſpitemque incommodum ſuâ illic cunctatione eluderet. Interim Radirobanem Argenidis limen intrantem ipſa excepit; excuſans quòd domina abeſſet, illico, ut fingebat, reditura; Cumque ſecretum fuit, iis qui ſequuti Regem erant remotiùs in ejus honorem aſtantibus; Tunc anus, Gaudeo, inquit, ô Rex, locum hîc eſſe objurgandi liberalitatem tuam. Nimiò precioſiùs quàm ipſa natura me ad vultus chariſſimæ tuæ matris admoviſti. Et Rex, Parva hæc, inquit, exiſtima, Seleniſſa; & pignora fortunæ majoris. Ne verò tuam ſortem meamque diſſimulem, accipere majora à te poſſum, quàm tradere. Tu lux mihi, tu veræ matris loco, tu aliquid conciliare mihi potes vitâ fœlicius. Neque à te expeto opem, niſi quam tibi tuæque alumnæ utiliſſimam putabis. Nam quid illa Archombroti amicitiâ tenetur? Quàm indignum Siciliæ rebus, ignotum, privatumque, in illas ſpes niti? Equidem veneficio factum puto; Et mehercules ſi Virginis frater eſſem, aut pater, tormentis verum exigerem; eoque vel cæſo, vel pulſo, exonerarem puellam curis inanibus. Permitte te matrem appellem. Tu mater, & medere alumnæ in deteriora conſilia vergenti, & aſſere me in cœlum; id eſt, fac ut patiatur ſe amari. Quid illi in genere meo, quid in fortunis diſplicuit? Quantum Sardiniæ, quantum Corſicæ vires poſſint, certè feci ne neſciret. Nec adeò inauſpicatus vivo, ut in totum purpuram meam dedeceam. An deos expectat, & in Archombroto fingit numen, quæ Reges ſic faſtidit? Cæterùm in me ſimul, & illam, nolo te ſine precio piam eſſe. Si receptus in optata fœdera ero,

ſpondeo præfecturam Sardoi & Siculi maris (qui honos à Regibus ſecundus eſt) tranſituram in filium tuum. Si plura deſiderabis, intelliges te mihi parentis loco eſſe.

Labantem jam accepto munere anum, tantæ ſpei quæ offerebatur moles afflixit. Excæcata, nec aliquid præter Radirobanem jam videns, Nollem, inquit, hæc à te audiviſſe. Lentiorem hinc habebis diligentiam meam. Nam quæ tibi & Argenidi properabam efficere, nunc timeo ne videar empto & vili ſtudio moliri. Sed eſt altius quam ſuſpicaris in Argenide vulnus. Quid tu mihi de Archombroto, Rex? Erras, Optime, erras. Hæc dicens, vultuque demiſſo oculos tollens, breviter riſit. Ille avidus ſciſcitari, & jam propè mercenariam urgere. Sed negabat Seleniſſa tantillo colloquii momento rem poſſe expediri. Ac ne initia quidem, inquit, ſine creberrimâ tuâ meique oris mutatione retulerim; Et hîc tui Optimates in utriuſque vultus intenti ſunt. Præſtabit deſcendere in hortum, tanquam obviam Argenidi eamus. Ego te per errores in ſpatia ducam, à quibus hanc abeſſe conjicio. Confuſus expectatione Radirobanes tantæ rei, quantam matrona videbatur afferre, illiuſque manum tenens; ad viridarium volentem invitavit; ſimulatione coram ſuis proceribus uſus velut ad Argenidem iret. Sed poſtquam in aviam horti partem, & vix notam Argenidi, deducti ſunt; Fallor, ait Seleniſſa, aut hîc dominam maturatò habebimus. Redeunti plurimùm placet hæc via. Illic igitur ſuos ſiſti Radirobanes imperans, ipſe cum anu in conſitam arboribus ſemitam ſe conjecit.

Tum verò Seleniſſa ægriùs loqui, & veluti in repugnantis animi rixâ quærere diu verba; ſeu reverâ exhorruit in exuendæ fidei articulo, ſeu ſimulatæ perturbationis magnitudine, proditionis beneficium apud Radirobanem commendabat. eique miranti; Quidni, inquit, expalleam, quæ primùm hodie diſco loqui quod nolit Argenis?

genis? Sed tanti eſt vel invitam ſanari. [1] Et tu unicus ad hunc morbum Æſculapius, ô Rex. Vide tamen ne exitio meo fiat, quòd te, & illam hac prolatione ſecreti demereor. Exiguum deinde ſpatium fuit, cùm ſic exorſa eſt. Dii tibi virilis ſexûs prolem dent; ne malis Sardinia infeſta ſit, quæ Siciliam exercuerunt. Nam quòd Rex Meleander tantùm fœminam genuit, auſus Lycogenes tempeſtatem excire quam modò placaviſti. Noli mirari quòd tam altis principiis auſpicor. Iſthinc rei quam vis audire repetenda eſt ſeries. Lycogenes ſuâ nobilitate, & Regis patientiâ elatus, ſibi deſtinavit Argenidis nuptias. & aſpernante Meleandro cum cive atque impare fœdus, ille amicis & gentilibus clarus vim inferre cogitavit. Ea Regi nunciabantur. Sed is Siciliæ erat ſtatus, aut ut veriùs dicam, tanta jam Regis in timidâ ſenectute cunctatio, ut ſubducere raptui virginem mallet, quàm graſſatorem opprimere. Arx eſt in exiguo colle viginti ab Syracuſis millibus, antiquorum Regum ſedes, inſigni munimento. Præruptus eſt collis quà maria ſpectat, lævam partem aſſiduo fluctu pulſantia. Alabus fluvius ſupremo in curſu dexterum latus cingit. Omnia mœniorum & turrium altitudo firmaverat. Rex Argenidem ſuam cum virginibus matroniſque omnino viginti illic includens, voluit religionis ſpecie ſui conſilii rationem ſanciri. Ajebat frequentibus ſomniis ſe moneri, imminere piaculum, niſi conſpectum hominum Argenis defugiſſet. [2] Ita præterea aſtra, ita oracula urgere. Sed [3] tam grandis ſuperſtitionis originem quis è vulgo ejuſmodi temporibus neſciret? Mihi qui-

1. *Et tu unicus ad hunc morbum Æſculapius, ô Rex.*] Allegoria, quæ transfert morbum corporis ad morbum Reipublicæ. Fuit autem Æſculapius peritiſſimus medicus, filius Apollinis, & Chironis Centauri diſcipulus, ſub quo medicinæ poſuit rudimenta, Hippolytumque ſanavit.

2. *Ita aſtra, ita oracula urgere.*] Sic orant religioſi in obſervandis Oraculi ſortibus aſtrorumque judiciis, ut ab iis ne lato quidem ungue diſcederent.

3. *Tam grandis ſuperſtitionis originem.*] Ficta ſuperſtitione, ne Lycogenis libidini præda pateret Argenis, eam Meleander recluſit in arcem.

hi quidem, ſub quâ Argenis habuiſſet infantiam, adhuc Rex illam cuſtodiam commendavit: Et lex publicè omnibus dicta; Si quis vir pedem latum in arcem extra unum Regem penetraviſſet, ſacrum hunc fore: Tum ſi qua de noſtris mulieribus meo injuſſu ex arce diſceſſiſſet, ſcaphæ impoſita, ſine commeatu, vel gubernaculo, ageretur à littore: Uni mihi, cui præcipua fides, datum, ut [1] Idibus exirem. Erant enim peragenda familiæ meæ ſacra. Circa arcem juſſus miles tetendit. Tria ad præſidium millia erant; & per vices vigilabant.

Si mihi credis (Rex) non prorſus hæc erat injucunda ſolitudo; maximè inter initia, dum fatigatos urbano tumultu animos ocio illo componimus. Simplex ætas Argenidis in jocis verſabatur, quos delectæ puellarum faciles admovebant; ut & ſæpè ſolutæ mentis fœlicitatem mirarer, & de temporum perverſitate ingemerem, quòd Siliciæ heres vix tantillum ſpatii tutò incoleret. Sed compendium apud te faciam. Ne facias, inquit ille, ô Mater. Nam etſi nondum intelligo ad me iſta quid faciant, juvat tamen audire conſilia Meleandri, moreſque & fortunam Argenidis. Tum Seleniſſa; Ita horas diviſeramus, ne quod tædium admoneret ſuæ captivitatis Argenidem. In comptu non multa, lucum amabat, quem amœnum in arce habebamus: Illic facili arcu lacertos fatigabat, provocatâ æmulatione ſuarum, quæ longiùs ſagittis progrederetur, quæ certiùs metam feriret. Ingens plaudentium riſus in molli exſonabat victoriâ. Cursûs quoque præmia erant: Rurſus miſtæ omnes ſimul, omnes ad ambitum loquebantur. Amabam hæc in alumnâ, ſimul vires creſcenti ſuffectura, ſimul animum prohibitura ab inutili dolore præſentium rerum. Hinc digreſſa majorum monimentis implicabatur; Neque avidiorem vidi quàm prolatis

1. *Idibus exirem.*] Accidebant ſemper Idus decimo tertio vel decimo quinto menſis. Ab antiquo verbo *iduare*, id eſt, dividere, ſcilicet menſem. Erant autem idus ſolemnes & feſti dies quos præterire nefas.

1. Nec

tis hiſtoriarum auctoribus. Reliquum diem inter artificia degebat, tunc etiam referendis audiendiſve fabulis incitata. Habes indolem tuæ Argenidis, ô Rex. His ſtudiis exigebat adoleſcentiam, priuſquam innoxiam animi pacem curæ libaſſent.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Declarat Seleniſſa Radirobani, uti ex Arce in Junonis templum digreſſa, venuſtiſſimæ virgini occurrit, ſed vultu in triſtioris fortunæ ſpecimen dejecto. Allapſam genibus ſubievat. Illa litteras Matris proferre, quibus perlectis, ſciſcitanti refert patriam eſſe Galliam, nomen Theocrinem, opulentis Principis filiam. Ut poſt obitum Patris ſublato patrui dolis fratre, ipſa fugæ beneficio caput periculo ſubduxerit. Calamitate & lachrymis mota Seleniſſa Theocrinem adjungit Argenidi. Tum Lycogenes ſicarios mittit qui puellam & Regem ad ſe perducant. Sed Theocrine furioſis ferrum extorquens omnes ſolo æquat.

CÆTERUM ex arce Syracuſas digreſſa in Junonis templo eram (Memini diem; adhuc videor aris aſtare, adhuc thura injicere; ita caſus memoriam adauxit.) Eram, inquam, inter ſacra, & Argenidis coram diis miſerebar, cùm venuſtiſſimæ formæ puella teſtudinem templi intrat; Grandis erat nobilique inceſſu; Sed vultus in triſtioris fortunæ ſpecimen dejectus. Ego potiſſimùm mirabar, quòd unus vir in comitatu eſſet. Is operto capite ſequebatur, ut in eum vix inſpici liceret. Subitum muſſantium murmur fuit, quæ eſſet, aut unde veniret; Nam ignota erat facies, nec veſtis uſitata Siciliæ. Gradiebatur ipſa, ſed tantâ majeſtate, tamque concinnâ, Rex; rurſuſque eâ mœſticiæ ſpecie, ut in illius contemplatione mihi omnia vota exciderint. Illa non multùm deam morata, [1] nec ſpecu-

1. NEc *ſpeculum numini tenuit.*] Seneca in fragmentis apud Lipſium Elect. l. 12. *Sunt quæ ſpecula teneant. Speculum enim Deabus tenebant ad explorandum ſatiſne cultæ.* Idem Seneca in epiſtola 85. *Vetemus lintea, & ſtrigiles Jovi ferre, & ſpeculum teneri Junoni, uti lintea & ſtrigiles ad balnea refert.* Apulejus. lib. 4. Metam. de his ſpeculis bene illuſtrat; & Mileſiarum 2. *De pompa Iſidis, mulieres*, inquit, *candido ſplendentes amicimine, verno florentes coronamine, ſolum ſternebant floſculis, aliæque nitentibus ſpeculis pone tergum reverſis, venienti Deæ obvium commonſtrarent obſequium, ipſam comentes cum lucernis ſequebantur.* Item Auguſtin. de Civit. Dei.

ſpeculum numini tenuit, [1] nec ornavit munere aram; Sed aſtitit meo lateri;& mox repugnantis genibus allapſa, Plus tibi, inquit, hic dies, ô matrona, quàm putas in promendâ bonitate licere vult. Si placet miſereri, & diis exemplum præire vis quos tam anxiè oras, arcanum mihi locum concede, quo votorum ſummam edam. Ego gementem ſublevavi; & quia videbam non placere ſpectatores, templo maturius digreſſa, in ſororis illam domum, quò & ego divertebam, eodem mecum vehiculo perduco. Nacta ſecretum, primùm peto in Siciliam unde adveniat. Græcè enim loquebatur, ut barbaram tamen ſcires. [2] Oſcam ego putaſſem; & [3] magnæ Græciæ viciniâ noſtræ linguæ commercio imbutam: Sed nimiùm ab hac gente oris pulchritudo diverterat. At illa; ut intelligas, inquit, nihil me de genere mentiri, neque opem incommodam ferenti optare; cerne, matrona, cerne patriæ fortunæ reliquias, ſi fata in patriâ ſævire non deſinunt, mihi ubique terrarum ſuffecturas. His dictis gemmarum vim ex pyxide eruit, reductâque ſimul pallâ aliquot ad interiorem veſtem receſſus oſtendit, eâdem opulentiâ tumentes. Privatæ mulieris divitiæ non erant. Igitur rurſus frontem, & cæteras indolis notas, levi viſu percurrens, altiùs contremui, & quæ eſſet, dicere juſſi. Miſera, inquit, ſum, & cui in auxilii maximâ parte erit à multis ignorari. Ac ne vagam exiſtimes, aut temerè iſthuc allatam, en literas mulieris tibi quidem ignotæ, magnæ tamen, & quæ opinione tuæ virtutis, cui fidit, maximè meruit à te juvari. Ea eſt mater mea. Literas ſimul tradit, quas hîc vides, Rex. Has enim ex ſecretiſſima ciſtulâ heri deprompſi, ut te coram pellegerem.

1. *Nec ornavit munere aram.*] Aliquo genere Anathematum, hoſtiis, thure, ſive aliis donis. Virg. Eclog. 1.

—— —— Illius aram
Sæpe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

Et:

—— cumulabo altaria donis.

2. *Oſcam putaſſem.*] Oſci populi in Campania antiquiſſimi, & ante ipſam conditam Romam.

3. *Magnæ Græciæ vicinia noſtræ linguæ commercio imbutam.*] Magnam Græciam Bruttios aliaſque gentes intelligit vicinas Siciliæ.

gerem. Nunc quid ſcriptum ſit, audi. Alcæa ſalutem Seleniſſæ. Si quæris cur me ignores, & ego te noverim; ſcias hoc virtutis maximum præmium eſſe, quòd latere ſuos non ſinit. Non eſſes à Siciliæ Rege ad formandos filiæ annos delecta, ſi præſtantiorem inveniſſet. Ego inter obſcuras famâ gentes (nam & barbaros appellatis) famam nominis tui excipere potui; & tam meo quàm patriæ vitio non merui à te cognoſci. Sed tamen miſerere. Utcunque ſim exteræ gentis, at infœlix, at mulier, & ſi quid hoc valet, Græcæ quoque originis ſum. Excipe hoc pignus chariſſimum, excipe unicam gnatam meam, ſi quid mihi credis, clariſſimo ſanguine ortam. Fati injurias, meique neceſſitatem conſilii, tibi illa melius expromet; quæ fœliciter calamitoſa fuerit, ſi non modò eam ſervabis, ſed & tuis moribus imbuetur. Vale.

Perlectis codicillis, quæcunque virgini mandata à parente ad me eſſent, peto audire. At illa; Patria mihi, inquit, in Galliâ, [1] quâ Rhodanus flumen de ingenti lacu ſe explicat. Theocrine mihi eſt nomen. Pater fuit non modò inter ſuos inſignis, ſed ut modica interdum regna ſunt, agri etiam ſui princeps. Treutacommilcondorus vocabatur. Is decedens me quidem jam adultam, filium autem vix cunas egreſſum reliquit; & jam fato vicinus fratrem ſuum (Icciobates appellatur) per ſuperos quos relinquebat deos, per inferos quos adibat, per fœdera deinde naturæ & unius patris memoriam oravit, ut ageret noſtri curam; neu pueritiam fratris mei deſereret, neu imbecillitatem meam, aut viduam maximè matrem. Et illo inter fictas lachrymas jurante, pater meus extinctus eſt. Fœlices videbamur patrui fide; Ita patrimonium curabat, ita nos, ita matrem ſolabatur. Sed ſceleſta diligentiæ cauſa erat, ne quid illi de hereditate periret, in quam fratre meque ſublatis

1. *Quâ Rhodanus.*] Juxta coloniam Allobrogum, Rhodanus de lacu Lemano exiens in alveum ſuum ſe recipit, & celeberrimas alluens urbes in internum mare devolvitur.

ſublatis haud dubiè veniebat. Veneno itaque (ignotum Gallicis moribus nefas) utrumque adortus eſt; ſed eventu nec digno, nec æquali. Me enim extingui ſatius erat, me objecta tabe peruri, quàm te frater dulciſſime; quem ô dii meâ clade ſervaſſint ultorem futurum perfidiæ, & patrium nomen lætâ ſobole reparaturum. Facinus inter extremas epulas corruptis bellariis mandatum eſt; quæ frater utique avidiùs patruo admonente, atque urgente, ſumpſit. Mihi ſubitus horror objectus eſt; ſive genii mei cura hæc fuit; ſive patrui ſolicitudinem ſuſpiciebam ad hos cibos fratrem hortantis, à quibus illius ætatis nimiam cupiditatem abducimus. Redii deinde ad matrem; cumque frater ſub noctem ægrotaret, timidè quid ſuſpicarer explicui. Hæc antea aliis ſuſpicionibus tacta, quas heu nimis mali præſentis atrocitas afferebat, ferventibus lachrymis filium perfudit, ſubitâ morbi mole jam propè exanimem; & nunc unâ, nunc aliâ corporis parte captum, donec puer infœlix inter medicos expiravit. Proh nefas! ſuſtinuit adeſſe morienti ille veneficus, vultu quoque mœſticiam adumbrans. Et ne veneni indiciis membra liverent, inclamabat præcipitandum funus, cauſamque fingebat, ne diutiùs in extincti pueri aſpectu mea mater conficeretur. Neque ipſa repugnavit, ſceleris quidem haud dubia; ſed volebat poſſe videri facinus ignorare, ne patruus in detecto parricidio inverecundior, quod in me reſtabat, exequeretur audaciùs. [1] Jamque unctum cadaver erat in ſagulo, [2] foreſque ſpectabat; [3] jam ad planctum mulieres ſignum petebant; cùm me mater in ſolum conclave ducit,

1. *Jam unctum cadaver erat in ſagulo.*] A polinctoribus ungebantur urenda corpora, ut ſupra.

2. *Foreſque ſpectabat.*] Ovid. lib. 7. Metam.

— *Neque enim capiebant funera portæ.*

Pedes enim limen ſpectabant tanquam egreſſuri, & numquam regreſſuri domum. Perſius Satyr. 2.

— *Tandemque beatulus alto*
Compoſitus lecto craſſiſque lutatus amomis
In portam rigidos calces oſtendit.

3. *Jam ad planctum mulieres ſignum petebant.*] Præficæ ſeu lamentatrices, conductæ ad proſequendum lachrymis funus, ſignum præcinentium ſiticinum expectabant.

1. *Veluti*

ducit, comiſque divulſis; facis, ô miſera, inquit, ut neſciam quid potiſſimùm gemam; Illumne quem jam flammæ corripient filium meum, illam teneram ætatem, quæ domeſticum prædonem non novit; An te magis, quem æquali, aut pejori forſitan feritate idem latro à noſtris complexibus rapiet. Frater tuus jam exivit mortalitatis ſenſus, tu reſtas in ſupplicia. Illum denique nullæ artes revocabunt; Tu, ſi ſolers fuero, poteris fortè non perdi. Conjunge conſilia, gnata mea, priuſquam nos hoſtium crudelitas invadit.

Sic lugentibus nobis; ſupervenit vir fidiſſimus Praxetas, patruo quidem meo, non illo Icciobate, ſed alio pridem defuncto genitus, at impari matre. Ille, metu turbulento, differte lachrymas, inquit, & dum licet, aliquod vobis invenite effugium. Imò, ô optime, retulit mater, tu potiùs conſule, nimiâ clade ſtupentibus. Si permittitis (ait ille) loqui quæ ſentio; non potes Theocrine, niſi beneficio fugæ eſſe incolumis. Præſentarium erit exitium; nec fortaſſe in biduum vivis. Ne in vicinis quidem regionibus ſecura conſtiteris. Auro, veneno, inſidiis, peraget vir callidiſſimus quicquid exorſus eſt. Dum itaque fratris tui funus ardebit (nam ut ſcitis in hanc noctem apparatur:) tu [1] veluti œſtro mota inter tenebras diſcurre licentiùs, tandemque frequentiæ ſubducta, ad poſticum meæ domûs te recipe. Adero ſine lumine ſolus, & in latebris, interim dum maturius conſilium inimus, te ſervabo. Tu verò, Alcæa, amiſſam filiam eſſe ſolerter aſſimula. Lachrymas ſatis dabunt filii tui interitus, iſtiuſque periculum. Imperavit mihi mater ut parerem monenti. Neque fraudem differebam; ſed ſemel iterumque apud rogum fratris viſa, elabor inter gementium turbam, & tenebris freta ad Praxetæ domum pervenio. Ille me condidit

1. *Veluti œſtro mota.*] Oeſtro in pellicem Inachidem immiſſo, Juno eam in furorem egit. Et poëtæ divino furore correpti, œſtro dicuntur perciti. Naſcitur in extremis fanis. Plin. lib. 2. cap. 6.

didit in ſecretiſſimam partem ædium; & mater (ut audio) [1] ex arte ſcenam implevit, undique me filiam ſuam quærens, niſi quà eſſe cognoverat. Supplicavit etiam Icciobati, ut exploratoribus late per viciniam dimiſſis ſibi me redderet. Vereri ne ob fratris interitum violenta in meam vitam conſilia inirem. Nec ille omiſit quæſtionem. Multùm enim ſcire intererat an ſatis periiſſem.

Sed cùm aliquot dies quærerer fruſtra; [2] materque vacuos rogos ut extinctæ poſuiſſet, tandem cum Praxetâ conſtituit amovere me à tyranni poteſtate, dum ipſa deligat ex vicinâ juventute, qui par vindicandæ hereditati me uxorem accipiat. Neque ſecuriùs mitti me poſſe, quàm quò nulla antea nobis intercesſiſſet familiaritas. Ita enim omnem patrui mei in quærendo ſolertiam poſſe eludi. Et tu ſupra cæteras meæ matri placuiſti, ô matrona. Ita concupiit auſpicari tecum hoſpitium, ut acciperes unicam gnatam, ſi aliter non vis, at certè in ſervitutem tuam. His ita decretis, quò tutior fallacia eſſet, mater ad Icciobatem digreditur, & ſuper meo caſu conſuli deos petit; nec alium certiora reſponſurum [3] quàm Delphorum præſidem deum: Se enim avitam in eum pietatem obtinere. (Nam & Phocenſium colonia ſumus, olim Maſſiliâ in interiorem Galliam deducti.) Si Icciobati placeret, ſe Praxetam eò miſſurum. Prolixè Icciobates conſilium probavit. Nam & ipſe mei fati incertus, deorum miniſterio, ubi eſſem aut quomodo occidiſſem intelligere cupiebat. Nec

1. *Ex arte ſcenam implevit.*] Fictitiis lachrymis, conceptam tragœdiam abſolvit.

2. *Mater vacuos rogos ut extinctæ poſuiſſet.*] Inanem tumulum ſeu Cenotaphion abſente cadavere, ne redditis juſtis, umbræ per centum annos in ripa Stygis, juxta antiquam ſuperſtitionem, errare cogerentur, ut ſupra. Et Ovid. Metam. 6.

Induiturque atras veſtes, & inane ſepulchrum
Conſtituit.

3. *Quàm Delphorum præſidem Deum.*] Apollinem, qui Arelatæ præcipuo ſtudio colebatur, quod Phocenſes eo coloniam ex urbe Maſſilia deduxerant. Delphis autem in Phocide Apollo celebre oraculis templum habuit; ſequitur enim: *Phocenſium colonia ſumus, olim Maſſiliâ in interiorem Galliam deducti.*

1. Ex

Nec suspectus Praxetas illi erat. Dona etiam ferenda deo tradit, Praxetamque multo auro solicitat, ut editum oraculum nulli priùs quàm sibi enunciet. At ille promissam nobis fidem non mutans, tanquam Delphos profecturus, me pro sarcina imponit parvo navigio, quod secundo flumine ad mare ferebatur. Nactus inde [1] ex Epidamno navem, quæ [2] à Rhodani ostiis [3] solvebat in patriam; cùm vectores omnes ac nautas peregrinos esse sciret, [4] fasciis in hospitio diductis me sororem appellavit, imposuitque navigio; Locavere operam nautæ, ut nos applicarent Siciliæ: Quibus fidem servantibus, ecce me, Selenissa, jam non memorem libertatis, & aliquid exigenti è patriâ Icciobati debituram, si me tuam famulam esse permittes. Praxetas ille mihi ex concubinâ patruelis, is est, qui ut altiùs fallat, in servili veste me sequitur. Nostros errores, & quæ modò strictim exposui, potes ab eo, matrona, diligentiori narratione accipere.

Cùm hæc diceret, tanta modestia sermonem commendabat, tam concinnè leniterque mœrebat, ut in eosdem cum illâ affectus sentirem me mutari. Et ego [5] per deum fidium (interpellat Radirobanes) jamdudum expecto quid de illâ statueris. Si in me incidisset, non contentus hanc timidâ pietate obtegere, revulsissem Icciobatem à præda, cui fortè nunc incubat, vinctumque, & ultimis ceremoniis mactatum, virgini immolavissem. Subrisit Selenissa, & Radirobanis pietatem laudavit. Anxia, inquit, eram. Nam neque tanta supplex, & quæ oris habitu, precioque tot gemmarum, ambigere non sinebat, quin vera afferret,

1. *Ex Epidamno.*] Oppidum est in parte Macedoniæ, quæ Adriatico mari incumbit, tristissimo Græcis in Italiam trajectu, nullis non cognitum, vocatum est à Romanis Dyrrachium.

2. *A Rhodani ostiis.*] Supra Arelatam Rhodanus multis ostiis in mare devolvitur.

3. *Solvebat in patriam.*] Epidamnum.

4. *Fasciis in hospitio diductis.*] Sarcinis in hospitio dovolutis. Nam dixerat supra; *Tanquam Delphos profecturus, me pro sarcina imponit parvona vigio.*

5. *Per Deum fidium.*] Fidius, filius Jovis à fide dictus, cui præest. Vide supra lib. 1.

ret, 1. Esse

ret, negligi poterat; rurſuſque Argenis obſtabat officio, cui eram addicta, & ad quam nefas erat, præter aſſuetas, ullam admittere. Igitur, Potuiſſes, inquam, Virgo, deflectere ad alias quæ utilioris in te pietatis fuiſſent; ad neminem autem cui tua calamitas plùs doleat. Sed quod oras, præſtare non poſſum. In ſecretâ enim arce cum filia Regis ago. Succedet officio mea ſoror; quæ, ſpondeo, res tuas ſic curabit, ac ſi ex eâ nata eſſes. Confuſa videbatur; & verecundia oculos in humum traxerat; Ac, quàm benè ſecretâ eâ domo tegerer, inquit, ſi in eâ per te liceret ſtirpi Regiæ famulari. Concutiebat animum meum tam indigna calamitas. Jubeo itaque benè ſperare; eamque cum ſuo Praxetâ Sorori meæ trado, interim dum ego ad Regem, qui tunc erat Syracuſis, omnia refero. Rurſus interpellat Radirobanes. Quis autem Meleandri ſenſus fuit? Advolavit ad ſolatia adhibenda; an potiùs ſuam aliis pietatem mandavit? Jamdudum excrucior quòd tam lentè miſeram adjuviſtis. Et quidem expectabam, ut viam ad exitum mearum curarum expedires; tu in alias ſolicitudines conjicis. Sed tanti eſt obliviſci parumper ægritudinis meæ, dum miſerrimæ Theocrines caſus accipio. Tu modò omnia, nec præcipitanter exequere. Tum Seleniſſa; Ne me verò exiſtimes fruſtra in hos ſermones delapſam; Scies tandem quàm hæc ad te pertineant. Meleander non minori indignatione quàm tu modo hanc hoſpitis calamitatem accepit. Et quid, ô Seleniſſa, ſi miſeram viſo? Ne feceris, inquam, Rex. Proderet ſupplicem tua humanitas. Quis enim Optimatum, aut ſaltem matronarum ſalutare deinde advenam non volet? Et in tanta celebritate periret arcanum quod apud nos ſic quærit. Si permittis in arcem ad Argenidem duci, commodiùs eas viſes. Volo, inquit, mea Seleniſſa. Tibi curæ ſit ut benè habeatur. Quòd ſi à domeſticis turbis quietem dii dabunt, faxo patruus non in illam impunè peccaverit. Nunc demum mihi places (exclamat Radirobanes) nunc dignus es, Meleander,

leander, qui Argenidem genueris. Ad quæ verba anus hilarior, Vide, inquit, ut hunc animum in Theocrinem ſerves. Eget enim hodieque beneficio tuo. Sed eſt multò facilius extra periculum miſericordem eſſe, quàm cùm præter contemplationis pietatem, opera præſens exigitur. Nunc verò ſine me cætera memorare.

Poſtquam hanc licuit adjungi Argenidi, læta regredior ad ſororem, bonitatemque Meleandri, & omnia quæ volebamus, impetrata renuncio. Et nunc, inquam, Theocrine, mihi in ſecundam curam es. Pari cum Argenide cultu te juſſa ſum obſervare. At illa magnopere orabat, ne quid de ſe decerneretur illuſtriùs, quàm de cœteris, quæ in Argenidis vivebant familiâ. In hoc enim ordine poſſe ſe extra famam latêre. Longiſſimum mihi erat, quòd non eam è veſtigio ad arcem ducebam, haud dubia amaturam Argenidem oblatum à diis egregiæ adoleſcentis conſortium. Sed inſtabat ſacrificium meæ familiæ anniverſarium, quod rectè fieri me abſente non poterat. Poſtridie verò quàm per ſacra licebat, Praxetam Delphos verſus dimiſimus. Nam ajebat aliqua reſcire Icciobatem poſſe, ſi nuncupatis votis perfungi neglexiſſet. Sed deo conſulto ſe Syracuſas rediturum ad ſororem; ut inter nos fingere poſſemus quæ tyranno referret tanquam ab Apolline oracula.

Illo profecto, impoſui meo carpento Theocrinem: Nec ſatiabar colloquendi dulcedine, ut itinere inter varia conſumpto, priùs ad arcem pervenerim quàm me ſcirem digreſſam Syracuſis. Poſtquam virginem Argenis conſpexit, aliquo ſtupore perculſa eſt, non ſemel per omnia ejus lineamenta mentem & oculos ducens. Ego coram cæteris de Theocrine modeſtè locuta ſum; Virginem eſſe externam, quæ Africam petitura, ad nos naufragio perveniſſet. Secretò deinde Argenidi rem committo; quæ omnibus præter me remotis, Si mihi, inquit, ô hoſpita, ſororis ſuaviſſimum nomen concedis, ſi dignum eo nomine affe-

ctum

ctum indulges, me dehinc unicam patri meo non putabo. Utinam velles, quid genere tuo dignum fit comites meas fcire. Sed hinc fcias apud nos te regnare, quòd locum ac gradum tibi arbitrio tuo conftitues, & quæ arcana effe volueris, ego & Seleniffa filebimus. Non fe tenebat Radirobanes; fed loquentem interfatus, ô, inquit, fortunatam Theocrinem! Ultro ab Argenide amari, fic audire, fic reponere, abfque æmulo vefci fic poffe! Numerò dicis hæc, reponit Seleniffa, præquam fi deinde conjunctiffimas mentes, & ftudia nullâ fimultate interpolata afpiceres. Erras tamen quòd æmulationem abfuiffe exiftimas. Deperibam Theocrinem; & utra plus ab eâ amaretur, mihi cum Argenide contentio erat. Accendebat noftrum amorem modeftiâ fuâ. Neque ulla erat in arce quam non idoneo officio demereretur. Error etiam linguæ, divertentis à genio Græciæ, augebat dicentis gratiam nævorum venuftate. Studia illi eadem quæ Argenidi effe videbat; ea autem prudentia ut fæpiffimè victa difcederet; & ne quid calliditati lepidiffimæ deeffet, indignatione mox fictâ incitabat vincentis læticiam. Sed lanificii erat rudis; Non acum, non colum tractare affueta. Venationi in fuâ gente deditas ajebat, quæ ex primis ftirpibus erant ortæ. Facillimè tamen indolem cum regione exuerat. Monftari fibi volebat eas artes, non indiligenter obfervans quæcunque monebatur. Nihil tamen vehementiùs mirabar quàm cultiffimam amœnitatem ingenii. Semper infontes joci, aut feftiva narratio; Vividi quoque verfus, & mafculi plùs quàm qui fidibus canerentur. Nam fcribendi vitia feu Græcè feu Italicè conaretur, non perinde ac loquendi illi erant.

In illis remiffionibus eramus, cùm interrupit ocium noftrum flagitiosâ proditione Lycogenes. Impatiens artis quâ Rex Argenidem fervabat, utrique exitium deftinat. Operofum, & fortaffe invium facinus, fi illud pietas imperaviffet: Sed nihil eft fupra improbitatis ingenium.

Igitur

Igitur duorum conſcientiam tentat, qui ad omnia promiſerant ferrum, fidemque jam ad flagitia exhibuerant. His arcem oſtendit, illic prædam, ſi modò viri eſſent, eximiam latêre. Ubi Rex ad inviſendam filiam receſſiſſet, noctu evadendum in mœnia. Quippe non ſatellites, non amicos, non ſervulos intra ea limina admitti. Nudum, & ſenem, etiamque conſopitum, quàm facilè opprimi poſſe? Sed & comprehendendam eſſe Argenidem (Eâ enim ad nuptias adactâ, uſurum ſe deinde cogitabat Regis vitâ, ut in tanto rerum motu fortuna monſtraviſſet) Ipſa ſceleris inſolentia excitabat latrones, ut ſe memorabili flagitio celebrarent. Sed quis, ajebant, nos in arcem recipiet? aut quis euntes non notabit? utique tam frequenti ſedulaque vigilum ſtatione, ut penè in numerato ſint aves quæ armatos prætervolant. Cùm diu diſceptaſſent, tandem commodiſſima ea pars viſa, quæ cingitur mari. Nam viribus naturæ fiſum Regem eo latere omiſiſſe cuſtodiam; Poſſe appelli levem ſcapham, & undarum fremitu neceſſarios tumultus latêre. Rurſus tamen cogitabant illic collem per præcipitia deſidere ſcalis omnibus altiora, ſed ſicariorum unus, cujus confeſſione poſtea de ſceleris modo reſcitum eſt; Permittite mihi negotium, inquit. Inveniam rationem quæ nos in arcem tollat. Socius tamen mihi unus non ſatis eſt. Quid enim ſi quærendus Rex in vaſtâ domo erit? aut ſi ultimus terror vires illi ſufficiet? Quid quòd antevertenda Argenidis fuga erit, ſi intellecto periculo latebit, aut excubantem ad fores cuſtodiam petet? Non pauciores octo ſuffecerint. Hos ſi deligere mavis, ociùs nobis conjunge. Sin in tanta re nobis fidis, notos habemus, qui omnia perfecta tibi reddant. Lycogenes ſe ſuamque fortunam tradere illis profeſſus; Cras, inquit, ſe in laqueos dabit præda. Audio enim Meleandrum ad Argenidem iturum. Maturate, dum adhuc recens eſt impetus; nec ſinite conſcientiam eorum quos ſecretò adhibebimus, nimiâ morâ in proditionem deflectere. Ego

in præ-

in prædio meo ero, quod quinto ab arce milliari ad littus eſt. Vos illic communem prædam adducite.

Sic inter nefarios conſtitutam rem viſa eſt fortuna promovere. Venit enim ad arcem Meleander; Noxque imbribus fœda, & exeunte menſe illunis, interceperat quàm oculorum tam aurium uſum. Solebat Rex cùm ad filiam veniret, Proceres à limine arcis dimittere, ut ad proxima militum caſtra, aut vicinorum oppidorum cultiora diverterent. Nos autem neceſſaria omnia ei exhibebamus. Hoc remiſſiſſimum tempus erat optimo ſeni. Quaſi relinqueret curas in foribus, ipſamque majeſtatem, inter nos veriſſimâ quiete ſolvebatur. Eâ veſperâ quæ deſtinata erat inſidiis, non modò ignarus periculi, ſed & forte hilarior, cùm omnes cœnaviſſemus, & quærere cœpit quibus ludis hybernum & madidum diem puellæ tranſegiſſent; Et ego, fabulis, inquam, Rex; quas impendiò depereunt. Imò tu (ait) hoc ſtudio iis concedere non debes, Seleniſſa, quæ [1] eſſe jam anus & fabula incepiſti. Sed referre ſingulas volo, [2] quo ſymbolo juverint hunc ſenatum. Cùm omnes rideremus, & ille imperioſiùs inſtaret, auſæ ſunt quæ proximè ſtabant ſuas ineptias memorare. Inter illos ſermones Rex paulatim inſinuato ſopore ſe dimiſit, recliniſque in eundem quem cœnando preſſerat thorum ſtertere cœpit. Et quoniam expergefactus ægrè ſoporem revocabat, compoſitis veſtibus opertum, appoſitoque haud procul lumine, ſine ſtrepitu omnes relinquimus.

Jamque in cellas digreſſæ mulieres ſomnum petebant; adhuc tamen Argenidi & Theocrinæ colloquebar (lectuli enim mihi & Theocrinæ in Argenidis cubiculo erant) Cùm audimus præter morem, gravius murmur, voceſque atque veſtigia ſeſe cum feſtinatione prementia. Nec quid primò

1. *Eſſe fabula incepiſti.*] Ut enim fabula nihil vanius, ita ſenectute nihil fragilius: niſi malis ad deliramenta anicularum alludi γραῶν ὕθλος.

2. *Quo ſymbolo juverint hunc ſenatum.*] Qua fabula, quo ænigmate, quibus ludicris recreaverint coronam.

3. *Quàm*

primò gravius ſuſpicabar, quàm eſſe puellarum tumultum licentiùs inter ſe ludentium. Sed viciniori mox clade, virilem ſonum eſſe intelligo, atque auribus meis incognitum. Dum dubito, dum timore deprehenſa non loquor, validiſſimis ictibus cubiculi fores afflictæ ſunt. Ne mirere ſi ad illus noctis memoriam confundor: Adeò ſpectaculi atrocitas propè vitam ſubmovit. Dirum facinus! Video armatos nudo ferro intra limen prorumpere; ac quod unum licuit, graviſſimè cum Argenide exclamo. At verò Theocrine (accipe rem indignam quæ poſteritati erepta, inter nos ſic pereat.) Theocrine, inquam, noſtra ſe de thoro præcipitat, nec mitiùs [1] quàm ſi recepto deo fureret, invecta eſt in latrones. Dumque illi ad virginis inexpectatam audaciam; incerti quid aut vellet ipſa, vel poſſet, pauliſper obſtupeſcunt, Theocrine eum adorta qui primus intraverat, non modò armati ſiſtit veſtigia, aut occupat ictum, ſed involat in enſem, ſubitoque extorquet. Eâdem celeritate, ô Rex (citiùs enim quàm hæc loquor hoſtilibus armis potita eſt) clypeum à victo detractum ſuæ lævæ inſeruit. Circumſpiciebam ego non periculi magis, quàm auxilii novitate attonita; cùm illa unius cervicem ita ferro præcidit, ut ad me atque Argenidem cruor de efflante trunco pertingeret. Strenuè deinde hunc clypeo pulſatum, hunc mucrone, hunc capulo turbat. Tum verò graſſatores, qui primùm inſolentiâ certaminis turbati gradum retulerant, tanquam in juſto diſcrimine violentiùs inſurgunt; ut neque jam puderet plures in unam, & puellam decernere. Exſonabant anguſta in ſede arma quaſſata; ſimulque miſerabilis clamor mulierum, (jam hæ enim ad nos concurrerant) ſpeciem captæ urbis majori quàm pro loco aut numero tumultu retulerat.

CAPUT

1. *Quàm ſi recepto Deo fureret.*] More Pythiæ vatis Apolline recepto furentis, ut ſupra lib. 1.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Colloquia Radirobanis & Seleniſſæ Argenis intervertit. Nec eam anus perfidia latuit, quam ſecretorum ſuorum poſthac exortem facit. Interim Poliarch. Siciliam cogitans, extremo remedio quartanam, qua dudum laborabat, ſtatim excutit.

HÆc narrante Seleniſsâ, non ſe regebat Radirobanis animus, tam prodigioſi certaminis expectatione ſuſpenſus. Sed ecce colloquentibus modum impoſuit, tunc primùm injucunda Radirobani Argenis. Fortè redibat per illam horti ſemitam, cui antea minùs conſueverat. Eâque conſpectâ nihil Radirobani & Seleniſſæ inter ſe addere licuit, niſi ut poſterâ die in idem horti ſpacium, paulò poſt Solem exortum, tanquam ambulantes, convenirent. Nec gaviſa Argenis eſt, Radirobane viſo: ſoli enim Seleniſſæ colloqui properabat, multò hilarior quàm cùm exceſſerat è cubiculo. Cùm is tamen venienti obviam iſſet, non ſeverè exceptus eſt, Virgine per alia gaudia minùs illum tunc exosâ; Quæ etiam ut animum tegeret ſeriâ læticiâ perturbatum, deflexit ad levia, chartamque verſibus plenam oſtendit paulò antè à poëta non ignobili oblatam. Iis ille fœlicitatem regii luci celebraverat, in quem Argenis ſive levando æſtu, ſive ad primæ noctis pulchritudinem, ſolebat concedere. Ipſa quidem explicatam manu chartam tenebat, quam ſic porrexit Seleniſſæ, ut Radirobanem quodammodo invitaret ad iſtorum carminum lectionem.

Fortunata nimis, ſoleſque habitura ſerenos,
O quæcunque tuos diffuſo vertice ramos
Pandis, & in ſpatiis nutas regalibus arbor!
[1] *Te neque Chaoniis vocalis ſylva columbis,*

Nyſæum-

1. T*E neque Chaoniis vocalis ſylva columbis.*] Superas iſtos amœnitate lucos. Alis columbæ Dodoniæ Sylvæ oracula dabant.

1. *Nyſæum-*

[1] *Nysæumve nemus*, [2] *summisque habitata deorum*
Ida, *vel intonsi superent* [3] *fastigia Pindi*.
Quis parvi ingentes nemoris, *quis carmine digno*
Æquet opes, *formamque loci*, *Nymphasque deosque?*
Populus hîc, *trepidisque Alnus propè candida ramis*;
Fraxineumque decus, *Platanique*, *Ornique minantes*
Syderibus, *sævoque* [4] *illæsæ fulmine Quercus*,
Et Fagi veteres, *& amicior Ulmus Iaccho*.
Fronde placent variâ; *Non est color omnibus unus*;
Non parili se stirpe levant. Hîc [5] *multa Cupressus*
Tollitur in metas, *gracilique* [6] *umbone superbit*.
Hîc & Apollineæ laurus, *Piceæque liquentes*,
Et [7] *Phrygiæ Pinus &* [8] *glaucæ dona Minervæ*.
At lentæ subtus Coryli, *fœcundaque puro*
Fonte arbusta tepent. Tum floribus alma superbos
Vestit terra sinus; *quales non blanda faventis*
Aura creat zephyri, *Stygio nuptura marito*
Quos legat Ennæis simplex Proserpina campis.
Nec diros hæc sylva lupos, *nec sentit aduncæ*
Spumea rostra Suis; *vel formidabile murmur*
Accipit, *absentes si quà Leo devovet agnas*,

Rau-

1. *Nysæumve nemus.*] Nysa est unus ex verticibus montis Parnassi, sylvis consitus.

2. *Summisque habitata Deorum Ida.*] In hoc enim monte, Phrygiæ amœnissimo, Cybele cum suis Coribantibus hæsit, ibi Juno, Pallas, & Venus de forma decertaverunt, ibi Idæi dactyli, &c.

3. *Fastigia Pindi.*] Mons est Thessaliæ Apollini Musisque sacer.

4. *Illæsæ fulmine Quercus.*] Quæ ideo dicebantur sacræ Jovi, fulmineque ut & laurus illibatæ, ita Plin. sæpe laudatus. Hic propter plures Deis sacras arbores apponenda fabula Phædri, lib. 3.

Olim quas vellent esse in tutela sua
Divi legerunt arbores, quercus Jovi,
Et myrtus Veneri, placuit Phœbo laurea,
Pinus Cybelæ, populus celsa Herculi,
Minerva admirans quare steriles sumerent
Interrogavit. causam dixit Jupiter,
Honore fructum ne videamur vendere:
At mehercule narrabit quod quis voluerit,
Oliva nobis propter fructus est gratior.

5. *Multa Cupressus Tollitur in metas.*] In ingentem altitudinem & in conum. Ante dictum est de metarum mensura, & forma pyramidali.

6. *Umbone superbit.*] Vertice in modum coni acuminato.

7. *Phrygiæ Pinus.*] Phrygiæ dicuntur, quia in monte Ida frequentes sunt, ex quibus Æneas ante discessum naves fabricavit.

8. *Glaucæ dona Minervæ.*] Oleæ, quarum inventrix Minerva.

 1. *Præ-*

Raucaque vicinum terrent jejunia campum:
Insontes Capreas, placidoque examine Cervos
Cerne magis, pigras latus acclinare per umbras;
Vel parvâ trepidare fugâ, si plausibus aura
Infremit, aut dubios venti movere tumultus.
Vos quoque [1] præsagæ cantuque alisque volucres,
Non isthic avido retinet circumlita visco
Arbor; Ad humentes nec fraus sedet improba fontes,
Heu vestros prensura pedes. Juvat æthere toto
Nunc tranare polos, nunc tutis sidere terris.
Quàm benè nocturno gentilia prælia cantu
Conserit, & [2] Thracem narrat Philomela tyrannum!
Quàm benè, cùm roseos nox ultima pallet ad ignes,
Innumeras dat lucus aves, & [3] picta salutat
Turba diem, tantisque sonant concentibus auræ!
Parva loquor. Totas Dryadum nemora ista catervas
Incoluisse juvat. Procul ô procul impia cedant
Lumina; nec sanctam lædant contagia sylvam.
Unde tamen luco tantum decus, unde frequentes
Numinibus sedes, ipsæ vos dicite Divæ.
Scilicet huc castos magni quòd filia Regis
Ferre gradus, parvoque ingens producere luco
Virgineos assueta choros; se læta beato
Indulsit Natura solo; Nymphæque decoras
Auctura comites, hos implevere recessus.
O Virgo, ô Princeps, Siculorum ô cura Deorum,
I, cupidas specta nemora inter consita divas;
I, gratum dignare nemus. Vestigia campus
Signabit, raptis subitus quæ floribus Auster

Impleat,

1. *Præsagæ cantuque alisque volucres.*] Oscines & præpetes, de quibus supra.

2. *Thracem narrat Philomela tyrannum.*] Cantu suo luscinia queritur de Terei Thraciæ Regis perfidia, qui huic invisenti sororem Prognem, cum stuprum intulisset, neque malitiam Terei illa revelare potuisset, ob linguam sibi à stupratore præcisam, texta lanificio tragœdia injuriam suam & revelavit sorori, & una cum Progne ulta est, apposito in escam Regi filio Iti. Ovid. l. 1. Metam.

3. *Picta turba.*] Volucres.

Impleat, & [1] servent metitæ in cortice Nymphæ.
Nec nemus hoc tantum. Siculi te sentiet omnis
Ora soli, faciesque deos satis una faventes.
[2] Tu si quà Libycus exæstuat annus arenis
Ire voles, [3] aut quà emoriens Natura pruinis
Deficit, [4] & gelidâ sitiunt statione Triones,
Mitescent steriles auræ; tum floribus omnis
Crescet ager, fatoque diem meliore novabis.

Radirobanes in cubiculum deductam Argenidem, quia adventabat vespera, relinquit, & ad Meleandrum digreditur. Tum verò ad Selenissam Argenis; Jamdiu est, mater, quod te habere solam quæro. Et te quoque multùm existimem proci illius tædio nauseasse. quid enim tamdiu tecum hæsit? Hîc Selenissa molliùs loqui, & præter quàm Argenis expectabat. Se enim nescivisse tantæ humanitatis, totque lepôrum hominem esse; Suavissimè loquendo junxisse diem nocti, nisi quòd identidem referebat se ex amore miserrimum. Non probavit sagax Argenis de inviso homine præconium. Sed diligentiùs quæsitura; Quid autem facturus est? ait; aut quando soluturus in patriam? Mitte has spes, inquit anus. Nisi bello devictus non abibit. Nam & afflictim te deperit; & is furor nisi magnâ ruinâ premi non potest. Utinam saltem adesset Poliarchus; utinam illius fortitudine tegeremur. Ac mecastor ingratitudinis famam timeo, si pugnandum in hunc erit cujus auxilio sumus incolumes. Quid si levi spe indulgeremus insanienti? Dilatione frustratus potest in Sardiniam remitti, quasi rebus maturis revocandus. Hæc non illius, sed tuâ & Regis causâ dico. Dolebis Hymenæi tui face Siciliam adhuc civilia excutientem incendia rursus ardere.

Arge-

1. *Servent metitæ in cortice Nymphæ.*] Hamadryades.

2. *Tu si quà Libycis exæstuat annus arenis Ire voles.*] Periphras. Si vis in Lybiam arenosam pergere.

3. *Aut quà emoriens natura pruinis deficit.*] Periphrasis. Si petis plagam Occidentalem.

4. *Et gelida sitiunt statione Triones.*] Si Septentrionalem plagam emetiris. Sitiunt, quia aquæ gelu concretæ sunt.

Argenidem sive indoles sua, sive industria amoris, facilè Selenissam esse mutatam admonuit. Sed indignatione in aliud tempus submotâ, molliùs hanc de Radirobanis amore mentionem rejecit; scilicet majus opus adorsa, illam anum, illam versutissimi ingenii larvam aliâ fraude pervertere. Igitur cùm aliquandiu silentium tenuisset; Mihi quoque ægrè est, Selenissa, benè meritum Regem in spes incubuisse, quibus illi indulgeri non liceat. Sed de istis deinde viderimus. Læta matrona, tanquam juvantibus diis fallere incepisset, virginem solam reliquit; quæ mox in fenestram reclinis, lacertoque mentum excipiens, cœpit furiosè dolere, arcanorum omnium sibi consortem timeri meruisse. In quam enim jam curas partiretur? quis in dolorum, quis in gaudiorum arbitrium posset jam recipi? Tandem risûs imitatione perstricta, cogitavit nunquam sine mixturâ aut propitios aut tristes deos esse. Satis autem eam lucem habuisse fortunæ. Ferendum si quid grave deinde accidisset. Hoc ipsum pro numinum munere habendum, quòd non de more, quæ sibi contigerant, quæque instabant, extemplò prodidisset Selenissæ. Ea autem sic erant. Spatianti in luco nunciaverat Arsidas, Poliarchum esse in Urbe, & latêre in Nicopompi domo; conveneratque inter eos, ut sub noctem per posticum duceretur ad Regiam. Ergo puella, lætitiam quam sola non capiebat, properans in Selenissam effundere, maturiùs domum redierat. Sed sub ipsa loquendi exordia, defecisse ad Radirobanem anum expavit, siluitque de adventu Poliarchi; quem impetus juvenilis, ad nova latendi pericula rursus adegerat.

Cùm enim rediisset in Africam Gelanorus, nec ut convenerat Clupeæ habuisset Poliarchum, ad Regiam Hyanisbes profectus, illic ex febre adhuc ægrum offenderat. Literas ergo & mandata Argenidis ferens, afflictæ præterea Siciliæ statum exposuit, & quo in discrimine virgo esset sub

ſet ſub Lycogenis propè certâ victoriâ. [1] Nec quicquam dicere omiſit, niſi quod Argenis vetuerat, nempe iniquiorem animum Meleandri. De Archombroto verò non ſiluit; Neſcio, inquit, quo ſe faſtu Archombrotus ſuſtulerit; Nos jam illi viles ſumus. Nec quid gravius, aut acerbius, quàm eum amicitiæ oblitum credebat Gelanorus. Sed nihil eſt ſuſpicioſo amore ſolertius. Statim Poliarcho ſuſpicio incidit, Archombrotum Argenidis formâ captum, & à ſe tanquam æmulo diſſidere. Nam quid prohibet, inquit, eum aliquà exploraſſe à me quoque amari Argenidem? Nihil agimus Gelanore, niſi in Siciliam maturè tranſmittimus. Scilicet Argenidem, dum hîc ignavus ceſſo, mihi illic inter bella aliorum virtus ſervet? aut veriùs, ſinam alios eſſe quibus ipſa ſe debeat? Anxio animo Gelanorus hanc domini mentem accepit. Nam infeſtum Poliarcho Meleandrum metuebat, & prærepta ab Argenide erat libertas admonendi. Fidem denique utique ſic ſervavit, ut de Meleandri averſione nil referens, ſubinde tamen oſtenderet, maximè intutum Poliarcho provocatæ fortunæ caput objicere inter tot hoſtes, & in ipsâ belli licentiâ. Præſtare in patriam navigare, collectiſque militibus, Siciliam, nihil jam diſſimulatâ majeſtate repetere. Faciam, retulit Poliarchus; Sed ſcis penè per ipſa Siciliæ littora viam eſſe ad patriam. Ego autem ut inſalutatâ Argenide terram illam prætercam? Pigere me exhauſti periculi diceret ipſa, niſi in novum ſuccederem. Ubi littus attigero, mihi crede, commenti alicujus ratio me ad illam commodè perducet. Atqui, ait Gelanorus, prius exequar mortem, quàm te in hæc pericula reducem videam; niſi ſaltem hoc impetro, te, ubi in Siciliam perveneris, nulli ſalutem niſi Arſidæ commiſſurum, priuſquam colloquaris Arge-

1. *Nec quicquam dicere omiſit, niſi quod Argenis vetuerat.*] Ultima ſcilicet hæc verba Meleandri ad Gelanorum, *ſciat me Regem eſſe, non veneficum.* & infra, *prærepta erat ab Argenide libertas admonendi.* Et, *De Meleandri everſione nihil referens*, id eſt, de mutatione Regis, &c.

Argenidi. Communi deinde quod capietis consilio te permitto.

Fidi hominis solicitudinem non aspernatus Poliarchus, conditionem accepit. Sed destituebat animi impetum corpus, acri quartanâ pertinaciter concussum; quam etiam novorum consiliorum magnitudo & anxietas ita auxit, ut quæ nox sequuta est remissiùs quidem inhorrens, longiori quàm antea æstu sævierit. Neque prorsus Gelanoro ingrata mali vis erat, certiora pericula differentis. At Poliarchus medicinæ impatiens, quæ viribus per jejunia subductis, morbum jubebat domitari; eorumque exemplis ad memoriam revocatis, quos audiverat à se febrim depulisse insolenti vini potu, idem genus remedii experiri constituit. Nihil mirum est, inquit, si me ex præcepto medicorum exhausto & moriente, febris simul peribit. Adhuc dum vires sunt, malo cum eâ decernere, & curari meo ductu. Ambiguum quidem in perniciem salutemve erit hoc facinus. Sed satis est, quòd non lentè repræsentabit quicquid de me fata decreverint. Nam hic status est rerum, ut sit acerbius ægrotare quàm extingui. Ita obfirmatam mentem, non preces, non lachrymæ Gelanori hoc discrimen abominantis flexerunt; [1] non invocata Argenis, non matris amicorumque memoria. Ipsa denique Regina Hyanisbe frustra oravit. Ergo consiliis suis relictus cùm post triduum febris ex constituto jam rediret, foco admotus tremorem membrorum frigentium excepit veterrimi vini haustu; quod multò violentius suum ignem fundebat in sobriis venis, & mero non assuetis. Negavere medici adesse se posse admoventi (ut ajebant) sibi mortem. At subridens Poliarchus, si illi abirent, saltem [2] medicum Bacchum

1. *Non invocata Argenis.*] Jurando per ejus Genium, ut supra per Genium Poliarchi.

2. *Medicum Bacchum.*] Bacchus hîc pro vino sumitur μετωνυμικῶς, vinum autem solet levare curas, mentem exhilarare, fovere corpus frigidum, humidum exsiccare. Vide Vincent. Cartari in Baccho: *Solent sæpius pagani defectu Galeni medicum Bacchum accersire, voto utique non irrito, maximè in febri quartana.*

Bacchum [1] (uti eum ſæpe vates Pythia appellat) adfuturum reſpondit. Simul in febris rigorem pugnare multo vino pergebat, donec ſanguine calefacto, paulò alius quàm qui ex morbo fervor eſt, trementia membra compoſuit. Hinc cùm diu conſudaſſet, diligenter deterſus eſt. Jamque ſibi validior videbatur. Mirum dictu; Cùm iterum hac ſe luctâ in morbum comparaviſſet, juventus, atque fœlicitas, & quæ plurimùm Medicorum incerta conſilia fortuna nobilitat, exegere incommodam febrim.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Reparata valetudine Poliarchus in Siciliam trajicit. Percepto Archombroti victoriæ rumore, quaſi fulmine atteritur. Arſidas Poliarchum ſpe ſua deſtitutum revocat. Monetque Argenidem in Nicopompi domo hunc latere. Illa Arſidam cum hoſpite venire jubet.

HYANISBE, ut temeritatem remedii habuerat in doloris maximi cauſam, ita poſtquam conſpexit incolumem, nullum læticiæ modum adhibuit, donec aliâ ægritudine vis gaudendi ſuppreſſa eſt. Ferre enim non poterat diſceſſum Poliarchi, præſertim cùm in vultu adhuc reſtarent vixdum ſubmoti morbi veſtigia. Nam ille pauciſſimis diebus ad confirmandam valetudinem conſumptis diſceſſum pertinaciſſimè ornavit. Et Regina (ut amoris in eum penè materni erat) [1] lachrymis ominibuſque ad limen proſequuta abeuntem, nihil amplius oravit, quàm ut hoſpito littore uti promitteret, ſi quis in viciniam caſus navigantem retuliſſet.

Sed poſteaquam intravit conductam à Gelanoro navem, deductuſque in altum eſt, ſolicitare remiges, ac urgere

1. *Uti Pythia vates ſæpe appellat.*] Atticè fidicen lyræ Pindarus Ode 1. Medicum Bacchum à Sibylla appellatum innuit. Sicut Euripides in Bacch. οὐδ' ἐς ἄλλο φάρμακον πόνων.

1. L*Achrymis ominibuſque proſequuta abeuntem.*] Bene precando, quod fit diſcedentibus & ad longum periculoſumque iter ſuccinctis.

gere non cessavit; tempus quoque destinans, quo si terram Siciliam monstrassent, merces eorum geminaretur. Lucelli spes segniciem abegit, votoque damnatus Poliarchus illis monstrantibus insulam agnovit. Tunc porrò diversissimarum rerum contemplatione inhorruit. Quæ mala, quæ gaudia, illa tellus haberet! Illic sibi fœlicitatem esse vel exitum. Quo periculo inde evaserat! quid si iterum eadem tempestas insurgeret? Mox discrimina omnia speciesque fortunæ terribiles, ubi Argenidem cogitatio obtulerat, lætiori audaciâ diluebantur. Modicus portus erat, & præterquam piscatoriis casis incelebris, duodecim millibus ab Epeircte. Illic applicato navigio in arenam descendit; humilique diversorio, tanquam sali jactatione æger, celari instituit, donec misisset ad Arsidam. Cùm verò stabularium, ad quem diverterat inter cætera rogasset, ubinam ageret Meleander; Nondum, retulit ille, discessit ab Epeircte ex quo Lycogenes victus est. Tanquam augustiori ob victoriam loco, excipit civitatum Oratores, quæ certatim ad eum de pœnitentiâ suâ mittunt. Victús ergo est Lycogenes; subjicit Poliarchus. Omnino, inquit caupo. Dedit pœnas meritissimâ morte; caputque ab summâ aliquandiu arce ad spectaculum pependit. Sed jam fertur Rex Syracusas commigraturus, quò Sardiniæ Regem per præcipua Siciliæ ornamenta circumducat. Quærente Poliarcho unde in Siciliam advenisset Rex Sardiniæ; Nescis ergo, ait ille, Sardiniæ Regem cum exercitu suppetias tulisse Meleandro; & ejus fortitudine restitutam pacem Siciliæ? Obticuit Poliarchus, mutatâ Siciliæ sorte, omnia sibi perplexa auguratus. Adventabat post discrimen; Alii, & peregrini, juverant Meleandrum; & quòd incolumis esset Argenis, beneficium Sardiniæ erat.

Relicto igitur caupone, ô Gelanore, inquit, fac ut sciam quis hic terrarum orbis sit; id est, an salus adhuc mea cum hac rerum mutatione conveniat. Adhuc habebat capillamenta, quibus olim dolo Timocleæ mutaverat vul-

tum

tum Horum unum Gelanoro cum rusticâ veste tradit, jubetque sub noctem Epeircten intrare, & monere Arsidam se in pelagi orâ fortunæ varietate lassatum in utramlibet sortem ultima expectare. Dum iret Gelanorus, quidam ex vicinis oppidis in viâ oblati sunt, qui & ipsi Epeircten petebant. Quamquam concinnam induerat larvam, tamen illorum consortium fugisset, ne quis fraudem deprehenderet; sed in angustâ viâ divertere non licebat: & illi priores salutaverant. Ergo necessariâ audaciâ, tanquam advena ignarusque Siciliæ, de proximo bello quærit, & victoriæ ratione. Ii omnia ambitu referebant, quo solemus in prosperis res nostras apud exteros commendare. Duos potissimùm celebrabant, Radirobanem, & Archombrotum. Nam Archombrotum in Lycogenis capite præcidisse quicquid in ægrâ Siciliâ ex morbo tumebat; Radirobani autem hospitalis auxilii & fortitudinis præmium fore Argenidem. Ita enim rumor tulerat, quodque isti credebant, bonâ fide apud Gelanorum profitebantur. Ille, ubi potuit ab iis diversus, inter acerrimi doloris suspiria agitabat, an res esset domino referenda. Verebatur ne sub tali nuncio vitâ deficeret; Rursusque sperabat, nondum coalita mala, si maturè nunciarentur, illius genio & fœlicitate posse rescindi. Sed antè omnia conveniendus Arsidas erat. Jamque Epeircten habebat in conspectu, cùm [1] puerum videt maculis oneratum, lorisque venaticos duos canes ducentem. Et agnovit de Arsidæ familiâ esse. Ac utinam dii, inquit, hujus venationis beneficio Arsidam mihi darent. Quòd si occurreret, tamen nec solus veniet, nec temere erit coram aliis compellandus. Se itaque comparabat, ut si quid tale accideret, fortunâ uteretur. Ecce autem commento vixdum commodè instituto, aliæ plagæ, & alii canes, neque procul cum aliquot ex Sardiniæ Proceribus Arsidas venit. Gela-

1. *Puerum maculis oneratum.*] Retibus & plagis ad venandum.

1. *Illius*

Gelanorus frontem omnium contemplatus, quia omnes ignotos ſibi vidit, viciſſimque ſperavit illos ſui incurioſos fore, ſe audaciùs admovit Arſidæ; Et ad te commodùm ibam, inquit. Ab Rhegio hoſpes ſum; ſalutemque & quædam præterea affero quæ ad te ſocer commiſit diſcedenti. Tum ad aurem ſe ſpontè demittentis obiter admotus; Sum, inquit, Gelanorus; Sed tantiſper me noſſe diſſimula dum habeas ſolum. Turbatus Arſidas occurſu inſperato, Sardos placidè præire hortatus eſt; Cupere ſe pauliſper percunctari de neceſſitudinibus ſuis. Sub hac larvâ ſecretò, ſed breviter, cum Gelanoro loquutus eſt. Colloquii ſumma fuit, ſe, ubi incaluiſſet venatio, procul omnibus aberraturum in nemore, & ad Poliarchum iturum. Neque mora ad Sardos lentè prægreſſos contendit, quos jubente Meleandro venatu oblectabat. Ipſe autem Gelanorus, tanquam Epeircten pergeret, ubi potuit Arſidæ comitatum latêre, flexit iter per notos pridem calles, & ad diverſorium rediit.

Eo verò adhuc cubiculum intrante, Poliarchus moræ impatiens; Quid, inquit, fers tandem Gelanore? Adventum Arſidæ refert ille. Venationem ineunti ſecretò loquutus ſum, & ut deii tempus eſt confeſtim adfuturum conjicio. Nihil ultrà Gelanorus memorabat. Arſidam quippe, quàm ſe, malebat triſtia nunciare. Sed inquieto erat vultu, neque ſatis ſubmovebat ſuſpiria. Tandem ſæpiùs urgenti Poliarcho, miniſque jam aſpero, quæ in viâ audierat, refert; Pactam Radirobani eſſe Argenidem.. Non doluit Poliarchus, non ſuccenſuit, horruitque ad nuncium acerbiſſimæ rei. Major erat is motus affectibus quibus nomen invenimus. Dumque jam non ampliùs triſtis, aut cui adhuc poſſet nocere fortuna, in æmulorum ruinâ decernit perire; Arſidas caſam intrat, imponitque ſtabulario, quaſi feram ſequutus, & viarum imperitiâ illò delapſus. Poſtquam autem ſecreti fuere, rigentemque Poliarchum conſpexit, nec exertis oculis imperantem; Heu quid

quid aſpicio, egregie juvenis? inquit; Aut quid tantùm dolere incolumi Argenide potes? At Poliarchus; Valeo, Arſida; valeo, inquit; & me vivere Radirobanes veſter cum ſuâ nuptâ faxo intelligat. Senſit Arſidas errare Poliarchum? veriuſque cuncta expediens, Meleandri & Argenidis vota longè eſſe alia monſtravit, quàm quæ optabat Radirobanes, populuſve jactaverat. Ita paulatim factus Poliarcho finis erroris eſt, cœpitque in ſpem reſtitutus placidè audire de ſtatu Siciliæ diſſerentem. Cæterùm jubebat Arſidas, Poliarchum ſimulatione omiſsâ ad Regem accedere Fractos hoſtes memorabat, legationem ad eum Timonidis, & præter benevolentiam Meleandri, curam quoque Argenidis, & tot in ſe ſtudia veterum amicorum. Quid ille formidaret inter tanta præſidia? aut cur ſimulationi mallet, quàm apertæ virtuti vir militaris confidere? Sed obſtabat Gelanorus, dominum ſubinde admonens fidei in Africâ datæ, nulli ſe priùs quàm Arſidæ ac deinde Argenidi locuturum. Ipſe quoque Poliarchus ſe poſſe negabat incolumi dignitate prodire in publicum. Navigandum prius in patriam ad recipiendum cultum in quo vellet à Meleandro cerni. Unam eſſe Argenidem, quam juvante Arſidâ optaret convenire. At ſaltem, retulit Arſidas, conſcientiam Nicopompi ſuſpectam non habebis. Nam quid fidem illius hominis prædicem? In te ornando totus eſt, & fidiſſimo affectu exultat cùm laudaris. Apud eum nunc hoſpitor. nec fideliùs potes quàm [1] illius laribus tegi. Haud ægrè Poliarchus, nec repugnante Gelanoro, aſſenſus eſt; Igitur cùm obiter quieviſſent, iter nocte concubiâ ingreſſi, ſub Auroram Epeircten perveniunt admiſſique ad Nicopompum, compulerunt hoſpitem ad gratantium lachrymarum læticiam. Et Arſidas ubi provectior fuit dies ad Argenidem ivit; Sed occupatam cum parente, & deinde cum Cleobulo, habere

1. *Illius laribus.*] Eadem domo; ſunt enim lares Dii domeſtici. Metonym.

1. *Niſi*

habere ſecretam antè non potuit, quàm illa Radirobanem fugiens ad lucum divertit.

Ubi autem adveniſſe Poliarchum referente Arſidâ ſcivit, oblita tot malorum, nec æſtimato utriuſque periculo, pluſquam pro incertâ & brevi felicitate exultavit. Sed utcunque feſtinanti expectanda veſpera erat, ut is extra diſcrimen duci poſſet ad Regiam. Ero, inquit Argenis, in illâ porticu meâ unde ad hortum eſt aditus. Erit unà Seleniſſa, quæ tibi & Poliarcho aperiat. Vade, mi Arſida, & tempori adſis. Hinc gaudio turgens ad Seleniſſam pergebat, tanquam compari ſecretorum largitura fœlicitatis partem. Sed labefactatam fidem agnovit, Radirobane ab ipsâ commendato. Cùm igitur hanc quoque eluſiſſet, factâ ſpe mitigati in Radirobanem animi; nixa feneſtræ eſt quæ in hortum patebat. Tum verò duo graviſſima occurrebant, adventus Poliarchi, & Seleniſſæ perfidia. Ita mens iracundiâ & gaudio variata nihil ſatis conſulebat. Sed maturato opus erat, ne Seleniſſa Poliarchum deprehenderet ad conſtitutum venientem. Eâ nocte ad ficta negotia anus ablegari non poterat: Nec conſultius quicquam fuit, quàm Arſidæ per ſervulum nunciare, ſe picturis inſpectandis quas ſub veſperam afferri præceperat, vacare non poſſe. Veniret ad Regiam Arſidas primo mane, ſed non cum illo artifice. Facilè Arſidas intellexit, interveniſſe quæ morarentur virginis cum Poliarcho colloquium; Idque palàm non auſam nunciare, hoc de picturis deque artifice eſſe commentam.

Verſus ergo ad ſolandum Poliarchum, quem hæc mora conficiebat, etiam Nicopompum adhibuit. Lætâ ſermonum & mutabili ſerie, mulcebant, nunc ſuas, nunc Argenidis virtutes non ægrè audientem; aut ſi quid ludicrum Radirobani ſiniſtrumve contigerat. Sed huic officio hærentes turbavit adventus amicorum. Quippe eâ veſperâ præceperat Dunalbius ſibi cœnam in Nicopompi ædibus coqui. Antenor ſuo è templo in urbem delatus, & Hie-

&Hieroleander, eum comitabantur: Quibus fores intrantibus, cùm doleret Nicopompus à Poliarcho se avelli; ac ne Arsidam quidem cum tanto hospite perseverare posse (nam & illum Dunalbius ad cœnam quærebat) Poliarchus utrumque solatus est. Irent sedulò, nec perfunctoriè cœnarent, ne subolere Dunalbio posset aliquid esse arcani quod hilaritatem moraretur. Ipse ducente Nicopompo substitit in conclavi ad triclinii latus, unde convivarum sermones excipi possent. Cœnantibus varii sermones fuere, sed plerumque vulgares, & quos à familiâ, quæ convivis ad obsequia aderat, notari non obesset. Ubi verò sublatis epulis soli fuerunt, Nicopompus mentionem Poliarchi excomposito injecit; ut ille in proximo latens de suâ famâ rectissimè judicaret; cùm isti de eo simpliciter dicerent, quem abesse arbitrabantur. Non parcebat tantum juvenem laudare Dunalbius. Omnes ejus virtutes meminerat; & Antenore atque Hieroleandro suas loquendi vices implentibus, nunc illius fortitudo, nunc comitas referebatur; tum in hilari ac juvenili animo vis matura ingenii, & cætera bona propter quæ senectutem laudamus. Arsidas verò, quia compererat æmulationem Poliarchi in Radirobanem, seriem colloquendi deduxit ad civile in Lycogenem bellum, cujus initia Poliarchus prosperrima Regi pugnando effecerat. Inde paulatim ad Sardos, & Radirobanem venit, cœpitque familiariter de ejus ineptiis ridere. Nam & ille Rex superbissimæ erat inter suos consuetudinis, multaque passim exciderant, quibus deprehenderetur vanum ingenium, fictæque virtutes.

Caput

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Adulatoria Poëtarum poëmata, & Aulicorum lenocinia, quibus optimæ & ad magna assurgenti Principum indoli illudunt, acerrimè perstringuntur. Artibus aulæ familiaribus, mutuisque dolis Argenis & Selenissa inter se certant.

DUMQUE Dunalbius, Antenor, Nocopompus, vel fastidio aversantur recordationem insulsæ superbiæ, vel indignari audent quòd ejusmodi auxiliatori Sicilia gratias deberet; Subridens Hieroleander, Quid si, inquit, hominem hoc mane vidissetis? Impiâ adulatione elatus, carmina quædam de se conscripta apud suos laudabat, quæ Poëta non condidisset, [1] nisi aut alio quàm Apollinis furore insanus, aut utique illum cui scribebat, scivisset insanire. Finem poëmatis descripsi. Ex eo de toto conjicite:

Tu si terribiles in prælia sæva jugales
Exigis, [2] Odrysios confuso pectore Mavors
Damnat equos, [3] dextramque suam. Si terga subibis
Quadrupedis, cupiet [4] spreto tua Cyllarus Astro
Imperia, & Sardis volitare superbior agris.
Et cùm lentato volucres aptare sagittas
Instituis nervo, [5] cedunt Phœbusque [6] dolensque
Amphitryoniades. Quòd ni te velle putaret
Arte suâ vinci, tibi cederet ipse Cupido.

At

1. N*isi aut alio quàm Apollinis furore.*] Cum non alius sit Poëtarum furor, quam qui à Phœbo excitatur. Juxta Claudianum, l. 1. de raptu Proserp.

Jam furor humanos nostro de corpore sensus
Expulit, & totum spirant præcordia Phœbum.

2. *Odrysios damnat equos.*] Equos ex Thracia, unde & Mars, & Centauri optimi equites ab urbe Odrysa. Strab. l. 17.

3. *Dextramque suam.*] Bellicas artes & fortitudinem.

4. *Spreto Cyllarus astro.*] Equus Pollucis, postposito suo astro, id est, suo domino Polluce, amabit à te regi. Plures dicunt Cyllarum esse Castoris equum.

5. *Cedunt Phœbusque.*] Solem quadrigis cœli orbem percurrere fingit, cum Ovid. l. 2. Metam.

6. *Dolensque Amphitryoniades.*] Hercules putatus filius Amphytrionis mariti Alcmenæ, dolens se superiorem habere Radirobanem.

1. At

[1] At Majâ genitus, cùm tu rosea ora resolvis,
Astupet, atque omnes subicit jam frigidus alas.
[2] Cedit & ingenio Pallas, [3] formaque Lyæus,
[4] Jura triumphatis cùm sobria dividit Indis
Pulcher, & intonsos distinguunt serta capillos.
[5] Quid domito quòd fræna mari tu classibus unus
Imponis, sceptroque tuo [6] Neptunia sceptra
Summisere apices? [7] O nobis aurea rursus
Sæcula, [8] si tantùm pronus tibi fulmina credat
Juppiter, [9] & cunctis unum stes numen in aris.

Omnes de sacrilegâ Poëtæ solertiâ prædam his carminibus auspicantis riserunt. Quamquam Nicopompus, & ipse Poëta hanc nonnihil invidiam levabat; Quippe ita esse poëseos genium, ut ad aurium voluptatem exerret extra verum, eò quidem licentiùs quòd cùm sciat sibi non credi, quicquid fingit, innocentis potius ludi, quam inverecundi mendacii res est. Præterea & sæculum ita ferre, ut immodicis apud Reges laudibus jam omnes Poëtæ sint. Nam nec solum Radirobanem esse cui hæc larva illuserit. Ipsum quoque (oculis, nutuque absentem Meleandrum significans) quàm sæpe his falli blanditiis? denique omnes eo fato Principes viros nasci, ut [10] aliquid saltem pennarum ad hunc viscum relinquant. At Dunalbius publicæ rei

1. *At Majâ genitus.*] Mercurius, nepos Atlantis, superiorem te eloquentia agnoscit. Fingitur Eloquentiæ Præses.

2. *Cedit & ingenio Pallas.*] Sapientiæ disciplinarumque omnium inventrix tibi cedit ingenio.

3. *Formaque Lyæus.*] Bacchus, sic dictus ἀπὸ τοῦ λύειν, quod curas solvat, tibi forma cedit, nam describitur venusta facie adolescens apud Ovid. l. 4. Metam.

4. *Jura triumphatis cùm sobria dividit Indis.*] Cum subactis Indis leges dedisti ô Bacche.

5. *Quid domito, quòd fræna mari, &c.*] Affatur Radirobanem Poëta.

6. *Neptunia sceptra submisere apices.*] Mare Sardoum tibi subjectum est.

7. *O nobis aurea rursus secula.*] Qualia fuere tempore Saturni, cum maxima pace mortales fruebantur. Ovid. Metam. l. 1.

8. *Si tantùm pronus tibi fulmina credat.*] Si tibi cedat suam divinitatem Jupiter.

9. *Et cunctis unum stet numen in aris.*] Si præter te, ô Radirobanes, divinis honoribus mortales colunt neminem.

10. *Aliquid pennarum ad hunc viscum relinquant.*] Id est, adulatione se capi sinant. Alleg. ab aucupio.

rei ſtudio motus, Ita vero improvidi cives, inquit, dum vilitate laudandi unuſquiſque [1] Regum vitia ad amicitiam ſolicitatis, vos ſimul & illos miſerrimos fieri non ſentitis. Quanto enim incommodo veſtro imperantes ſic fingitis, ne quid eos pudeat; Sed licentiſſimè aſſueſcant ſeipſos amare & mirari, utique poſtquam diu omnes eorum affectus adulatione & præconiis conſecraviſtis. Illos autem, quantumcunque ſibi fœlices ſint, ego lachrymis digniſſimos puto; niſi ſupereſſent his domeſticorum inſidiis, & ea colere ac probare ſolerter inſtituant, non quæ in ipſis alii laudant, ſed quæ ipſi in aliis. Cæteros enim adeò ſua purpura occæcavit, ut neſciant quod nemo præter hos ignorat; qui mores, quæ ſtudia, quiſve modus, inter homines famam, aut veniam, vel denique odium ferat. Proh facinus! opulentiſſimæ venationis genus eſt explorare intimos Regum motus, quò eos natura, quò cupiditas vocet, mox non diis, non hominibus æſtimatis, quicquid amant aut volunt impensè commendare; vel ut ſimilitudine morum, atque ſermonum, iis placeas; vel ut ſolvas eorum verecundiam, & gratias tibi debeant quòd molliveris viæ ſpeciem, quam ad vitia ducentem, obſitamque infamiâ, pudor prohibebat experiri. Quid miremur Principes violentâ adulationis procellâ inclinatos quò ſponte jam volunt, iis vocibus credere quas ſolas accipiunt? Præſertim nemine ruinam ſuſtinente ad quam tanta vis impellit. Nam illi ſapientes quos negociis adhibent, ſeu verentur fruſtra monere, ſeu medicamentum quamvis infundat ſalubritatem, tamen ingratum eſſe ſciunt; his vulneribus non adhibent manum; Aut certè vitia diſtinguunt quibus ſeipſum Rex maculat, ab iis quibus perdit Rempublicam. Et contenti utcunq; mederi publicis, non reſtituunt Principi

1. *Regum vitia ad amicitiam ſollicitatis.*] Communem in aulis adulationem damnat, familiaria quamquam indigna Regibus vitia, quibus Paraſiti virtutis nomen impertiunt, dum avaritiam vocant curam futuri, luxuriam vero comitatem & liberalitatem appellant.

1. *Quan-*

cipi oculos, quibus ipse suam sortem & blandientium fallaciam damnet. Quis familiarium, sapienter Reges admonuit, si aviditate æris infames sunt, si nimio venationum studio amittunt reipublicæ curam; aut cùm libidinis exemplis inficiunt sæculum, vel inconsultis amicitiis publicam invidiam concitant? Laboramus etiam virtutum nomina his cupiditatibus fœdare. Cura futuri, laborum assuetudo, comitas, liberalitas appellantur. Nec vitia illa tantum, sed etiam leviora, in his adolescunt mendaciis. Imò cùm rectè quid sapiunt, adeò fictos inveniunt & nimios plausus, ut sæpè (credite amici) pudore, qui cæteris aberat, onerati oculi multùm mihi tremuerint. Videbam neque pudere istos effusissimæ fraudis, neque Principes indignari quòd sibi tam procaciter illuderetur.[1] Quantum à comœdiâ distat hic ludus; cùm utrobique in os laudes, quos apud te protervo contemptu tanquam vanos aut pueriliter captos, derides? Quòd nisi majorem Regibus genium quàm qui populum informat, dii dedissent, quotusquisque [2] ex his plagis evaderet; quæ vel ipsa consuetudine placent, quia nascentium cunas circundant, nec eas meminerunt sibi poni? Sed neque his periculis soli Reges infesti sunt. Plerique regiis malis in privatâ fortunâ laboramus. Reges sumus supplicibus; rursusque Rex nobis, in cujus est manu quod petimus. Hunc tentamus blanditiis, hunc illâ vanitate conficimus; ultro amantem tela quibus percelli Reges solent. Quod est autem ad Radirobanem, à cujus superbâ credulitate initium questibus istis fuit, cæterâ lenitate meruit ne qua in eo peccata excusemus. Et ô vos Siculi, miseros, si illius conjugio Argenidem damnatis.

Adeò Poliarchum hæc oratio affecit, ut vix sibi temperaret. Optabat Dunalbium amplecti ob hoc de Radirobane augurium; destinabatque jam præmia quibus sæpè ab

1. *Quantum à comœdia distat.*] Quia in comœdia fictæ laudes ingeruntur, cum omnia sint personata; verba, corpora, sortes, &c.

2. *Ex his plagis evaderet.*] Laqueis. Alleg.

ab illo ejuſmodi candoris præcepta eliceret. Omnes denique illos inſtituit commendare Argenidi, eorumque uti fide in iis quæ inſtabant. Dilapſis hoſpitibus, Nicopompus & Arſidas ad ipſum redeunt. Deductumque ad thorum non antè deſtituunt, quam ille amicorum quieti conſulens, & cum ſolis præterea curis meliùs loquuturus, domitum ſopore ſe fingeret.

Noctem illam Seleniſſa & Argenis (quis mortalitatis ludibria ſatis æſtimet?) in ejuſdem calliditatis mutuo dolo ducebant; quâ ſcilicet ratione, ubi dies rediiſſet, una alterius oculos fugere poſſet. Nam & Seleniſſa locum quærebat quo remotâ Argenide Radirobani loqueretur; & Argenis optabat amovere Seleniſſam, ne ſciret adveniſſe Poliarchum. Prior Seleniſſa nunquam ſe peccaturam tectiùs rata, quàm in umbrâ libertatis, ultro de Radirobane mentionem injecit; Ajebat enixè ab eo ſe oratam, ut in iiſdem arborum ſpatiis poſterâ die eſſet; Cupere illum quædam haud vulgaria cum eâ communicare, & inde ad Argenidis colloquium deduci. Occupavit Argenis; Vade ubi commodum erit, mater. Sed mihi ad ea digerenda ſpatium relinque, quæ cùm unà colloquemur, & ut ſolet orabit, reponam. Volo itaque ut maturè cum illo ſis, protractoque ſermone hominem teneas, donec omnibus cogitatis ipſa in hortum deſcendam. Nihil poſſe reperiri prudentius iterabat Seleniſſa, tacitâ improbitate deridens, quòd ſui prodendi rationem ac tempus ipſa Argenis aptaverat. Sed & ignara erat ſe quoque deludi, & amolitam à conſpectu non tam mitti ad Radirobanem, quàm averti à Poliarcho. Manè erat, & multi Solis æſtum ambulatione præcipiebant. Jamque illius voluptatis ſimulatione Radirobanes opperiebatur matronam in horto; vix tunc ob Argenidem magis quàm Theocrinem ſolicitus. Nec ſegnior anus, cùm maturiùs de thoro ſurrexiſſet; Pergo, inquit, ad Sardiniæ Regem. Si vera de amore ſuo retulit, diu eſt quòd inambulat ſomni impatiens.

patiens. At nos ævo defectæ (addebat ſubridens) pœnas illius ætatis luimus, quæ nec ſuos labores agnoſcit, nec æſtimat alienos. Hîc iterum monere Argenis, ne antè diſcederet à Radirobane quàm ad viridarium ipſa procederet. Malle ſe illìc, quàm intra limina Radirobani loqui. Ea Seleniſſæ fuere lætiſſima, credenti Argenidem [1] hoc breviſſimum tempus petere ad receptum prioris amoris; quem antè omitti oportebat quàm poſſet Radirobani placari.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Accitus Poliarchus ad Argenidem venit, ſed ſub crine adoptitio, & mentito habitu mercatoris latens. Utrimque ſingultus, quibus poſtquam ſatis parentatum eſt, & agitatum quid opus facto eſſet, ab invicem diſtrahuntur.

VIx egreſſa limen erat, cùm Argenis ad Arſidam mittit, jubetque confeſtim venire cum hoſpite. Nec diſtulit ille; & Poliarchum ſub crine adoptitio latentem, cum exiguis aliquot picturis, mercatoris ſpecie ſecum duxit. Tremebat Poliarchus, & illud animi robur quod nulla diſcrimina, nulli hoſtes permoverant, deſtituebat cogitantem ſe ad Argenidem ire. Sanguinem etiam in illâ expectatione virgo amiſerat; notaveratque intercidi à ſe verba ſi cui loquebatur. Secreta erat porticus in quam ad cogitationum curarumque ſolitariam libertatem ſolebat ſecedere. Illuc poſtquam cum Arſidâ Poliarchus admiſſus eſt, manumque protenſam, tanquam numen veneraretur, ad os retulit, ſubiti utrimque ſingultus multo rubore vultus ſparſerunt. Mox direptâ ille larvâ ſuos vultus reddidit ſibi; & cum Arſidâ publicæ humanitatis verbis ſalutavit Argenidem. Sed Arſidas tanquam aliud agens ſenſim ad murum receſſit; fecitque ambobus poteſtatem

1. *Hoc breviſſimum tempus petere ad receptum prioris amoris.*] Ad objiciendum amorem Poliarchi, ut ei Radirobanis ſuccederet amor.

ſtatem liberiùs colloquendi. Hîc rurſus erepta turbulentis affectibus verba diſtulere attonitos, donec fuſis lachrymis expedita Argenis; Video te, chariſſime? inquit; an expreſſere tuos vultus inſomnia; & imitationem lætitiæ ad Argenidem tuam ferunt? Vides, retulit ille, domina, novo nunc ſenſu mala exacta ſentientem, & tuo conſpectu admonitum quàm calamitoſum fuerit tamdiu abfuiſſe. Quod niſi grave eſt meminiſſe; quid ſensûs tibi fuit, quid virium, in meis periculis? Quàm multùm doluiſti; quàm ſæpè accuſaviſti abſentiam meam? At illa; Nimis heu potes ex tuis doloribus æſtimare quàm ſolicitos te abſente dies exegerim. Eo quoque miſerior, Poliarche, ſum, quòd non te ſequi licet, quòd ſcio te per pericula errare; denique quòd ſperare alii audent me poſſe mutari. Dic iterum. Tu is es Poliarchus? tu in Siciliam rediiſti? tu es incolumis? præſentem te conſpicor? Ah num & maciei quam in tuo vultu cerno ego cauſa ſum, Poliarche? Sed an eadem querenda rurſus erunt? an tibi iteranda exilia? & timidè ſemper amabimus? Ille errores ſuos in compendium miſit; Ut naufragus fuiſſet, ut de prædonibus victor, & [1] in Numidiæ aulâ æger. At Argenis (quod potiùs in rem erat) paucis expoſuit Radirobanis cupiditatem. Et quidem timere ſe, ne bene meritum hominem Meleander generum velit accipere; quod facinus, inquit, niſi tu illi obſtas, antevertam meâ cæde. Quàm autem miſerum putas ſub ictu quotidie mortis ſtare, quæ non longiùs abeſt quàm fœdera illa quæ Sardi fortiſſimè urgent? Accedit ſolitudo. Neminis ſolatium adeſt, cui curas committam. Timeo armatum Radirobanem; Patrem vereor: Ipſa (proh facinus!) Seleniſſa ad hoſtes defecit. Et jamdudum (ſubjicit Poliarchus) hanc oculis quæ-

1. *In Numidiæ aulâ.*] Pro Mauritania ſumitur, vel quod erat Numidia ſub ditione Reginæ Mauritaniæ, vel quod contigua erat Mauritania Numidiæ; eſt enim Africæ pars, inter Cæſarienſem & Carthaginienſem regionem & Mauritaniam, cujus populi dicti à Græcis Nomades.

1. *Pro*

quærebam. Tibi enim hodie primùm, illâ abſente, loquor. Ego, ait Argenis, ſi vivo, eam miſerrimam habebo. Studet Regi Sardiniæ. Nec cur aut quomodo mutata ſit, ſcio. Sed ne de flagitio dubites, cùm ſecretæ eſſemus, Radirobanem laudavit. Parum id erat; niſi me, ut ſaltem ſimulatâ amicitiâ facilis illi eſſem, ſuſtinuiſſet hortari; id eſt, ut quaſi reciprocanti æſtu, ſenſim à te recederem. Nunc quoque ne adeſſe te ſciret, paſſa ſum ad illum hanc exire. Ambo in viridario de meis fatis agunt. Sed non impunè peccaverit. Peribit ſi unquam fœlix ero. Indignatus juvenis; cùm proditionis injuriam impatienter ferret, ad periculum quoque exhorruit, quòd tam potens in Argenidis familiâ Radirobanes eſſet; & vel ſi ceſſaret Argenis, ultorem injuriæ ſe promiſit.

Poſt hæc anxiâ deliberatione verſantibus quid ſibi capiendum conſilii, ipsâ incertitudine animi nihil quod occurreret placebat. Iret ad Meleandrum Poliarchus, ſe Regem prædicaret, numeraret beneficia, ſibi uxorem optaret Argenidem: Ipſa quoque Argenis ſe ſponſam Poliarchi (quod res erat) apud patrem profiteretur. Juſtum quidem, & præſentis, ſi ſuccederet, utilitatis in ea mala remedium. Sed timebat Argenis iniquiorem Poliarcho Meleandrum; quo diſſimulato armatum Radirobanem monſtrabat. Non æquam fore cauſam Poliarchi ſe in Regium culmen ſubitò aſſerentis, & illius cujus cognitæ opes erant, & qui etiamnum exercitu implebat Siciliam. Timere ſe inſidias & ſcelera, quæ amor, & regni cupiditas atrocia inveniunt. Vera hæc eſſe ſentiebat Poliarchus; Addebatque metuendam Archombroti gratiam apud Regem; quem vereor, inquit, ne & in ſpem tuarum nuptiarum erectus ſit. Cohorruit Argenis ad hanc vocem; Neque tardè per omnes Archombroti actus, perque omnia verba, redeunte memoriâ, in eandem ſuſpicionem delapſa eſt. Igitur conſilium adeundi tunc publicè Regem, tanquam præceps, & ſævum periculis, omittunt.

Diutiùs hæſere in alio; Ut, quando fortuna Siciliam negabat, irent in patriam Poliarchi. Ultrò redire in gratiam Meleander optaret: & eluſus Radirobanes, ſi aliquid moveret, excipi poſſet armis. Nihil Seleniſſam, nihil Archombrotum nocituros. Quid mirum ſi virgo ad ſponſi domum ibat?[1] Pro flammeo velum fore quo celaretur diſcedens: [2] faces autem multò plures quàm quinque, ſub noctem ipſa aſtra abeunti præſtitura. In hanc fugam conſentiens Argenis, reluctantem animum, & damnantem hunc impetum, non benè domabat. Vellebaturque media intentio inter abeundi & manendi conſilia. Hinc cauſam quæ utique optima erat, reſpiciebat; hinc famam; quam non integro tantùm, ſed & ſapienti pudore oportet habere propitiam. In eâ ſeditione animi, tamen ſequebatur Poliarchum; non tam quòd illud optimum putaret, quàm ne aliquid eſſet quod ei negare videretur. Sed ipſe hoc furto non admodum lætus; quia ſciebat pervulgatum hoc eſſe remedium, & nullam amantium fabulam penè conſtare, in qua virgo cum ſponſo non fugiat; Cùm præterea vim notaſſet quam Argenis fugæ laudandæ ſibi ipſa inferebat: Digni ſumus, ô Domina, inquit, qui non latronum more tenebras, atque ſilentium, quæramus in vota. Quid ſi deprehenſis non erit ſub irato patre defenſio? Quid ſi abſtrahemur nunquam redituri ad conſpectum? Fruſtra præſidium ab æquitate expectamus, niſi ipſi æquitati paramus antè præſidium. Si placet, crediſ-

que

1. *Pro flammeo velum fore.*] Flammeum genus eſt veli lutei, quod à novis nuptis geſtabatur, ſic dictum, quod eo aſſiduè utebatur Flaminica, ſeu Flaminis uxor, & quia non erat permiſſum Flamini cum uxore divortium facere, inſtitutum eſt, ut etiam novæ nuptæ hoc amiculi genere uterentur boni ominis cauſa, & in ſignum indiſſolubilis conjugii. Martial. l. 12. Epigramm. 42.

Præluxêre faces, velarunt flammea vultus,
Nec tua defuerint verba Thalaſſe tibi.

Lucanus de Martia iterum nubente Catoni:

Lutea demiſſos velarunt flammea vultus.

Feſtus Pompejus: *flammeo amicitur nubens ominis boni cauſa, &c.*

2. *Faces autem multò plures.*] Græcis nubentium matribus tenere faces in nuptiis negotium datur. quod Δᾳδουχεῖν dixere.

1. Ubi

que inter mala jam familiaria tres adhuc menses durare nos posse; ego à patriâ revertar cum milite, ut non sine dignitatis insignibus te Regum Principumque, spem ac stirpem accipiam. Quòd si adhuc repugnabunt nostri hostes, extorquebo idoneis viribus à Siciliâ, meam simul & tuam fœlicitatem. Sponde modò tamdiu te victuram. Ego strenuè adero, nisi mors interim obtinget; quæ si tam celeri fato imminet,at tanti saltem erit te à funebri abfuisse spectaculo. Cùm hæc verba suspirio finiret, obruerunt Argenidem largissimi fletus; Reputansque quàm is igitur procul, quàm subitò abiret, non minùs subamore, quàm antea sub verecundiâ, vapulavit. Sed consuetudine dolendi, tres faciliùs menses destinari ad miserias sinebat; modò intra id temporis rediret Poliarchus, vel inermis; quem tunc ipsa sequeretur, spe aliâ omnidamnatâ.

[1] Ubi in illam sententiam concessum est, uterque plurima monere & hortari;quærere etiam Poliarchus quid interim Radirobani, quid parenti, virgo diceret; Illa autem ne promisso tempore distitueret amantem, verbis & lachrymis, & quod efficacius erat, mentione destinati si falleret interitûs monebat. Plurima, inquit, Poliarche, in te amavi; sed præcipuè fidem, & plerisque virorum ignotam modestiam. Diu est, quòd, non spreto quidem patris imperio, sed omisso, te sponsum appellavi. Nunc iterum opes meas, fortunam, amicitiam, quà licet tibi trado; & per utriusque fata obtestor, nulla vis ab hoc sacramento me absolvet. Nullius unquam, nisi Poliarchi, erit Argenis. Si dii sinent ut fœlicibus hymenæis jungamur, tum plenum beneficium fatis debebimus: Sin malignior fortuna conatus everterit nostros, ego tamen incorrupta in tumulum succedam, & saltem animorum inter nos matrimonium erit. Post hæc verba rubore suffusa est,

1. *Ubi in illam sententiam concessum.*] Alludit ad pedarios senatores, qui non vocalibus utebantur suffragiis, sed in alterutrius partis sententiam pedibus ibant. Ut supra.

eſt, pronuſque in gratias, Poliarchus, non minora de Argenidis in ſe victoriâ loquutus eſt.

Timebat uterque ne fortè à Radirobane rediret Seleniſſa, cui poſtquam ambo male dixerunt, ſuaſit tamen Poliarchus ne illam tot ſecretorum arbitram à ſe temerè Argenis amitteret. Sin neceſſitatem divortii ſuo ſcelere faceret anus, tunc virgo meminiſſet Timocleæ, prudentiſſimæ matronæ, & illo loco dignæ à quo iſta excideret. Satis erat commendata Argenidi Timoclea, ſervatrix Poliarchi; timuitque ſubitò virgo peccaſſe; tenuibus adhuc donis parum in eam liberalis. Quippe Seleniſſa effecerat, ne in [1] gynecæum reciperetur; nec de charitate quidem, ſed de conſtitutis muneribus multa dehortando reciderat. Cùm verò narraret Poliarchus benevolentiam in ſe Dunalbii, adderetque non leviùs Antenorem, & Hieroleandrum in ſe affectos, ſibi virgo gratulabatur, hos eximios viros eſſe, quorum tutâ operâ uti in arcanis liceret. Statuerunt igitur, beneficiis omnes excolere. Quamquam Dunalbius eò Sacerdotii proceſſerat, ut vix quicquam poſſet addi faſtigio; tamen ajebant referendæ gratiæ locum nunquam Regibus deeſſe. Hieroleandro autem (inquit Argenis) magnus erit ad publicos honores aditus, ſi eum patris epiſtolis ego præfecero. Sed Antenori quæ præmia erunt? Mittam ſæpe Apollini, & Sacerdoti donaria; Et ſi tibi videtur, Poliarche, chariſſimam Timocleam ubi res noſtræ ſucceſſerint, magnâ cum dote, quam uterque ei dicemus, uxorem accipiet.

Jam tempus urgebat; viciſſimque expectabant miſſionem, neutro tam acerbum ſermonem incipiente. Ergo ſilebant triſti aſpectu; donec conatus Poliarchus benè precari, & abire, in vocis primordio defecit. Ut tamen neceſſariâ fortitudine dolores finiret qui in diſcedendi confinio creſcebant, demiſſis cervicibus veneratus Argenidem,

1. *Gynecæum.*] Interior pars ædium, & ſecretius mulierum receptaculum.

nidem, inter silentium abscessit. At Virgo sæpè repressis lachrymis tandem victa, subito impetu semovit se à conspectu. Amens plangebat pectus immeritum, plùs mala Poliarchi, quàm sua, aut sentiens, aut sentire se rata. Sic tunc confusa in secretum cubiculum irrupit; & ille haud certis vestigiis, oculisque vix egressum à porticu videbat. Arsidas quoque perturbatione cognitâ, & frigidus ipse, nec dicere quicquam ausus, cum muto, nec satis sui conscio, redit ad Nicopompum, illincque sub vesperam ad mare cupientem deducit.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Radirobane in hortum iterum conveniente Selenissa prosequitur, ut fusis prædonibus Theocrine nihil mortem verita, alios qui Regem comprehenderant, eadem virtute parique successu adorta sit: deinde thalamum repetens genus, ac nomen suum Argenidi significarit. Tum per tenebras ex arce declinarit.

INTERIM motibus longè diversis Radirobanes agebatur, differente Selenissâ de Theocrines discrimine. Nam ut anum in viridarium venientem est amplexus, Ut pugnat, ut vincit Theocrine? ô mater. certè in ipsius imagine anxiam noctem duxi. Nam heri iniquo numero si meministi, pugnantem reliquimus. Sed quod præcipuè me solicitum habet, an Argenis nostra valet? & quid tractabilem fore existimas? Tum Selenissa, [1] Diis litavisti, Rex; nisi me eloquentem faciam, imputemque meæ arti quòd incepit agnoscere Argenis se tibi præter meritum duram esse. Quid enim ampliùs expectes? Illam ad poenitentiam adegi meis verbis. Mitigato in te animo huc promisit se venturam. Sed dum cultui suo vacat, sine nos incœpta evolvere. Magnopere enim expedit ne ignores Theocrinem. Pugnabat, ut retuli, spoliisque animosa hostilibus circumferebat simul clypeum, simul ferrum.
Dice-

1. *Diis litavisti.*] Tibi Deos propitiavisti.

Diceres hanc bellis assuetam, illos in gynecæo adolevisse. Duo de prædonibus jam strati; totidem reliqui erant. Nemo integer à vulneribus restabat. Nam & in fronte Theocrines, dum ipsa alterum petit, mucro alterius leviter sedit. Illico emicuit sanguis, & purpurâ per candidissimos vultus errante torvos oculos strinxit; caputque & arma quassando cùm minaciter proclamasset (adhuc timeo, Rex) aliquid supra mortalem fuit. Vix sauciam videramus; jamque illam quâ violata erat manum ferro dejecerat. Neque mora, aversos prædones cùm vulneribus multis invalidi fugerent, nihil noctem, nihil insidias verita, extra triclinium sequuta est.

Sed dum per tenebras & hi latent impuniùs, & irata exerrat Theocrine, novus clamor illius animum percussit. Nam altera pars latronum, cùm aliquandiu cubile Meleandri quæsiissent, tandem lumen sequuti quod haud procul regio thoro in custodiam vigilabat, fores effringunt, &, promissum Lycogeni donum, Regem vinculis adoriuntur. Excitatus tumultu Rex, ubi viros (haud assuetum illi domui facinus) aspexit, & quidem armatos; quamquam somno & rerum insolentiâ turbatus, tamen ensem qui ad pulvinum pendebat corripiens, simul vestigium ad pugnam festinavit componere. Sed priusquam excussum thoro corpus, justo gradu consisteret, irâ & horrore titubantem latrones circumsistunt. Non sacra illa membra, non [1] proximum diis nomen reveriti, captivum reclinant in lectum; ferroque extorto quod tenebat, ausus unus est, simulans casum; (sed opinor sacrilegæ audaciæ famam & voluptatem captans) in illius vultum capulo impingere. Jam manus institis tenebantur, & quasi damnatum operto capite ducentes, superbi querebantur, nondum socios qui ad comprehendendam Argenidem diverte-

1. *Proximum Diis nomen.*] Regia dignitas proximè accedit ad Deum, cujus vicariam dignitatem & munus Reges obtinent.

verterant, adesse cum prædâ; Cùm Theocrine successu exultans, prælioque & vulnere accensa, ad Regem pervênit; captivumque intuita, furioso clamore grassatores increpuit; O quotquot sunt parricidarum deterrimi, subite calentem vestrorum sociorum sanguine ensem. heu meâ manu non digni! Sed non omnes ita peribitis. Supererunt qui serviliter necentur. Nec leviùs quàm pro atrocitate minarum, cœpit in eos desævire. In illo tumultu excidit vestis quâ caput Meleandri prædones condiderant. Hac prolapsâ videt auxilium suum, videt parem tot grassatoribus Theocrinem, quæ jam fato unius cæteros admonuerat illi sceleri abesse fortunam. Mireris Theocrinem; tot obversantibus circà mucronibus, tot mortibus clypeo solo depulsis, Regis vincula non patienter aspexisse. Sed ô Rex Sanctissime, inquit, quamdiu captivum te videbo? Simul nodum institarum qui non arctè coiverat, solvit, & arma viriliter quærentem objectu corporis tutatur, donec gladium inveniret.

Hîc Radirobanes, ægrè servatum silentium denique solvens, ô, inquit, simillima fabulis monstra! Quid huic par antiquitas vidit? Unde virgini ille sanguis? Unde fati charitas tanta in Regem, ut paterentur imminere exitium, quò sanctiùs & fœlicitatis novæ exemplo, esset incolumis? O Selenissa! Sed an vera hæc autumas? Parce per tot miracula confuso. Tum anus; Tu ita me (ô Rex) atque ita te juvet Argenis, ut hæc non minùs vera sunt quàm me vivere, quàm tibi me loqui, quàm denique te amare. Perge igitur, subjicit Radirobanes, implere me tam insignis noctis prodigiis. Et illa; Exolutus vinculis Meleander, non suam salutem, non Theocrines pericula destituit. Ita validè pugnando effectum est, ut ex tribus qui supererant, unus caderet, aliusque fugeret, & postremum Theocrine amplexu occuparet, cujus postquam lacertos iñ tergum reduxit, vinctum obnoxiè committit Meleandro; Et, serva hunc, ait; dumque redeo, si salutem

tem tuam, Rex, amas, intra hanc ſedem te contine. Illum qui aufugit non oportet elabi. præterea explorabo de inſidiis quid ſuperſit.

Sub hæc verba limen egreſſa, redit ad thalamum Argenidis, in quo noſtræ mulieres timidiſſimo cœtu convenerant. Collige animum tuum. Nam quæ à me, Rex, audies, niſi eſſes conſtantiſſimus, te repentè per præcipites motus abriperent. Theocrine prælio calens, oculiſque jam alia, & propemodum toto vultu nobis ignota, manu Argenidem prehendit & præterea ſequi me jubet. Poſtquam conſtitimus, unde cæteræ loquentem non audirent; Diis gratias habeo, inquit, quòd amoris mei induſtriam per non inutiles dolos in hanc veſtem & domum coëgerunt. Tibi, Domina, Patrique, ſaluti hæc fraus fuit, quos propitiis fatis prædonibus eripui. Hoc eventu æquum eſt mihi ignoſci. Nam quid ampliùs diſſimulem, cùm iſta me prælia probaverint virum eſſe? Fefelli; Audaciùs quàm voluiſſetis amavi, & quo minimè licebat ſub muliebris ſexûs favore admiſſus ſum. Sed excuſationis multùm eſt, quòd inter vos tamdiu verſatus, mores & ſpeciem puellæ ſic retuli, ut nulla immodeſtia ſexum arguerit: quantum autem in fœminas potuerim, ſi abfuiſſet verecundia, nunc demum in viros oſtendi. Nec quæro has vires aut continentiam laudare. Satis erit ſi apud te, (Virgo) me abſolvent. Scias enim. Ego nec genere, nec fortunâ regiis nuptiis impar, ab externo littore tuam famam ſequutus ſum; & quaſi admonentibus diis, ut te viderem, fruererque moribus tuis, fœminam ſimulavi. Crudelitatem patrui; miſerias matris, omnia commentus ſum. Abſcedo nunc ægrior quàm cùm intravi. Nam quantillum tuarum virtutum eſt quod famâ acceperam? & me tamen rapuerant.

Radirobanes atrociter his verbis vulneratus; Perii, Seleniſſa, perii, inquit. * Quis hic ergo ſub pallâ degeneri Achilles? aut quæ Thetis fraudem ornaverat? Nullus

ſum.

ſum. An ille eſt quem nunc amat Argenis? Ille eſt, ſubjicit anus. & ne putes vulgare hoc eſſe ſecretum, id adhuc ignorat Meleander. Cæterùm morari ſe diutiùs poſſe negabat, ne Regi ſuſpecta fortitudo ſenſim fraudem detegeret. Rediturum ſe brevi ad Regiam, ſed cultu militari, mihique, vel Syracuſis, vel in Aulâ, præſtò futurum quoties ab arce digrederer. Sibi nomen Poliarcho; neque verò diutiùs victurum, quàm placeret Argenidi. Ex animo tuo perpende, Rex, quales ambæ fuerimus. Si te narratio virum movet, quid exiſtimas in re præſenti fœminas obſtupuiſſe? Pauca deinde in aurem Argenidi narravit. Credo, genus & patriam referebat, obteſtatuſque virginem ut ſecreta ea eſſent, fidem invênit. Unum hoc enim arcanum eſt quod non auribus meis Argenis commiſerit. Arcis claves apud me, de more ſervabantur: quas ille corripiens, Ite ad Meleandrum, ait; Ego ne majores ſubſint inſidiæ, Prætorianos & vigiles accerſam. Spiſſiſſimæ tunc nubes omnia aſtra eripuerant. Et dimotis ille clauſtris, cùm facem teneret; ab ipſo arcis limine exclamavit, perrupiſſe ad Regem graſſatores; Properaret ad auxilium è ſtationibus miles, inſtare, adeſſe periculum; facinus propè peractum eſſe. Hæc cùm vehementiùs aliquoties proclamaſſet, ipſe quidem longè à viâ declinavit per tenebras; cæterùm exarſere improviſo tumultu qui arcem proximè obſervabant. Quo habitu, quiſque erant, procurrunt ad præſtandam celeriter fidem; Nam & multi ſeminudi, ne componendis veſtibus tardi eſſent, propemodum ſola arma attulerunt. Jam occupaverant mœnia, jam fervebat veſtibulum atriumque confuſis cohortibus. Cumque per varios ignes fruſtra hoſtis

* *Quis hic ergo ſub pallâ degeneri Achilles.*] Ejus enim mater Thetis cùm accepiſſet ex oraculo in expeditione Trojana periturum Achillem, ſi eò cum cæteris Græciæ ducibus proficiſceretur; jam adultum inter Lycomedis Regis filias ſub habitu muliebri occuluit: ubi cùm aliquandiù delituiſſet ab Ulyſſe compertus aſtu, ductus eſt ad bellum, nam Troja expugnari abſente Achille non potuit.

I. *Verſus*

ſtis quæreretur, cœpere vereri, ne aut larvæ improvidos luſiſſent, aut aliquo dolo de ſtationibus eſſent exciti. Præcipui verò duces, & in illis Eurymedes, cum delectis militum ad cubiculum Regis pervadit, in quo ego cum Argenide eram. Noſtra vociferatio, & in vultu Regis horror, maximeque duo cadavera quæ ante pedes jacebant, non contemnendæ rei indicia fuerunt. Circumſtetere igitur Regem; Ac quòd incolumem videbant, defunctumque periculo, manum amplexi, miſtis vocibus multa ac varia volentes, ideo nihil exequebantur. Hi quærebant qui ſicarii fuiſſent: alii quis eos refelliſſet in inermi & muliebri domo; plurimi accenſis facibus ſcrutabantur ne quà hoſtis lateret. Etiam tumultuaria quæſtio de captivo habebatur, his genas vellicantibus, aliis in pectus intentantibus ferrum. Meleander intereſſe arbitratus ne præcox vindicta de eo ſumeretur, tradit ſervandum Eurymedi.

Jamque ſecurus, & præſidio ſuorum medius ad Argenidis thalamum venit, quò & referentibus nobis audierat etiam domitos eſſe à Theocrine ſicarios. Poſtquam & illic duo cadavera conſpexere, & plagas pluſquam ad mortem opus erat adactas, enixiùs rogavere Regis amici, quinam mortalium huic fortitudini ſuffeciſſent. Ubi verò retulimus, manu puellæ patratum hoc facinus, taciti, (nam admiratio verba ſuppreſſerat) circumlatis oculis victricem requirebant. Rex quoque advocari illam juſſit; & quia monebamus duos ex latronibus fugiſſe, ipſeque meminerat unum quoque cubiculo ſuo elapſum, totâ domo diſtribui exploratores juſſit, qui repertos adducerent. Sed ſive per portam quâ receptum præſidium erat effugerant; ſive per muros erant delapſi; Regi tandem relatum eſt, neque illos neque Theocrinem comparere. Minor cura Meleandro de prædonibus fuit; ſed Theocrinem abeſſe non ferebat; iterumque delectis qui omnia veſtigarent, Theocrines nomine tota domus exſonuit. Sciebamus, ego, atque Argenis, vocantibus reſpondere non poſſe,

qui

qui beneficio noctis usurus jam forsitan multùm viæ processisset; Primumque indicium mihi fuit amare Argenidem, quòd adeò dissimulabat quicquid utraque noveramus, ut & propè me falleret.

In illis tumultibus reliquum noctis absumptum est. Primâ luce Cleobulus, cæterique quorum consiliis Rex præcipuè fidit, per cursores admoniti quid Regi contigisset, strenuè adfuerunt; quibus ad quæstionem de captivo habendam dimissis, Rex ita circumstantes affatus est; Quamquam in me, deosque ingens piaculum admisere nefarii, detegique & vindicari sontes debent; ego tamen non me magis ultum cupio, quàm illam videre cujus virtute servatus sum. Ubicunque Theocrine est, ego me fœlicem abnuo esse, quamdiu ignoro an illa sit in tranquillo. Dii boni! Ne in latronum insidias nimiâ virtute devenerit. Sic loquenti, querentique, iterum exploratores renunciant, nulla Theocrines vestigia nec in arce, nec in proximis campis extare. Si quid duri contigisset, aut sauciam, aut, nefas, interemptam potuisse reperiri.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Theocrine nusquam reperta, ope Palladis factum credidit Meleander, quod in se filiamque suam insidiæ exitum nullum habuissent; Coercet eam Pater, donec in matrimonium detur, Deæ aris præfecit. Harum insidiarum author Lycogenes Regem non latuit. At Poliarchus remota larva in Regiam venit, & furtivis cum Argenide fœderibus contrahit.

HÆSIT aliquantùm Rex, ut ex fronte conjiciebamus, in subitas cogitationes delapsus. Tandem [1] versus ad signum maximi Jovis, [2] quod non procul in domesticâ arâ

1. V*ersus ad signum Jovis*] Antiqui in ædibus suis multa Deorum habuere signa: talis Tiberius, qui, teste Josepho, inter Deos suos, etiam imaginem *Christi Domini* servabat. Sed maximè simulachrum Jovis hospitalis habuere. Vide Virg.

Jupiter hospitibus, nam te dare jura loquuntur.

2. *Quod non procul in domestica arâ.*] Penatum scilicet, quibus faciebant tanquam familiæ præsidibus, & custo-

arâ ſtabat; Summe Jupiter, inquit, ſi ut conjicio res eſt, firma tuo numine meam fidem. Cœleſti munere factum eſt quòd ex telis impiorum elapſus ſum. O Theocrine, ſi fas eſt adhuc eo nomine te cenſeri, quod tibi inter nos induiſti. Non tu virgo mortalis, nec de numinum vulgo. Tu ſanctiſſima Pallas, tu præſes armorum, [1] tu quæ ſoli Jovi debes quòd nata es. Veneror te, dearum fortiſſima, ne Siculos patiaris ignorare beneficium tuum. Me enim arctiſſimâ religione tibi devotum exemiſti inimicis, ſeu patris imperium, ſeu pietatem tuam ſequuta. O te fœlicem, mea Argenis, ſi tuas fortunas licuiſſet agnoſcere; ſciviſſeſque Palladem tibi loqui, tibi adeſſe; quæ quo ſolertiùs divinitatem celaret, tibi clientis ſpecie voluit eſſe obnoxia? Quibus argumentis hoc credam, ſi poſtulas; Primùm, memini vultus; & eodem numine, quo deam vetabar deprehendere, nunc ſerò immortalia ora cognoſco. Quis vigor? quod in oculis jubar? Omnia lineamenta in memoriam redeant; ſcies quòd ut fingebat mortalem, ita nec deam in totum ſuppreſſerat. Sed quis de accepto beneficio dubitet poſt certamen Pallade unâ dignum? Adeone ad divina opera caligemus, ut virgunculæ manu putemus tot homines fuſos, & non potiùs lacertis cœleſtibus gratias habeamus, qui hanc pugnam ediderunt? Nunc verò quæ præſens tegebatur, abſentiâ ſuâ ſe nobis aperuit. In cœlum abſceſſit; aut fortaſſe noſtris oculis erepta, tamen inter nos verſatur, expertura an ſimus ingrati.

Ita diſſerente Meleandro, fremitus ingens inter audientes exortus eſt. Scis hominum animos, ac præſertim multitudinis, facilè grandibus & inſuetis rebus deos authores

& cuſtodibus. Tibull. lib. 1. Eclog.

Vos quoque fœlicis quondam, nunc pauperis agri
Custodes.

Et Virg. 2. Æneid.

Sacra ſuoſque tibi commendat Troja Penates.

1. *Tu quæ ſoli Jovi debes quod nata es.*] Pertæſa enim Juno quod ſine liberis eſſet, hoc ipſum Jovi exprobravit, qui ira calens caput arietavit in ſaxum, moxque cataphracta virago exiliit.

1. *Minir-*

thores facere; & ſuperſtitionem quodam impetu infundi. Glorioſum præterea Siciliæ erat, deos ipſos pugnaſſe pro Regibus. Itaque orationem Regis excepit militum clamor, [1] Minervam Tritonidem [2] per omnia nomina invocantium, quæ illi artes ſuæ aut deditæ ſedes fecerunt. Hi ſuperſtitione animi; alii quò Regi placerent; cæteri effuſè gaudendi licentiam amantes. Ut putas inter hos errantium motus riſu furtivo mecum Argenidem luſiſſe? Nec indelectata quidem hac fabula, mirabar quòd Rex tam facilè deam feciſſet. Sed non hactenus ſtetit ludibrium. Quidam miles ſive adulatione, ſive inſaniâ motus; Quæ autem illa ſpecies, inquit, quam in ſummâ arce vidi, cùm ex caſtris exciti primùm ſumus? Fulgebat per noctem candidiſſimus ignis, quem hærere tectis putabam, & nos compeſcendo incendio acciri. Mox in radios diſtingui cœpit fulgor; & hæc pompa longo ordine crevit in cœlum. Rei autem admirationem tunc quidem mihi excuſſit nunciatum, Rex, tuæ majeſtatis periculum, quam non ſine venerationis ſenſu nunc repeto. Quid ſi ille Palladis ſplendor erat, ſe ſe poſt te aſſertum recipientis ad ſydera? Vix miles finierat, cùm plerique eâdem veſaniâ, quod is finxerat, ſomniove conceperat, vidiſſe ſe confirmant. Ita multis authoribus fabula invaluit; & certatim conſecrationem Theocrines argumentis, veneratione, aſſenſu juverunt. Cùm verò gratularentur Argenidi quòd tamdiu habuiſſet domeſticum numen, illa abjectis modeſtiæ ſpecie luminibus, antevertebat riſum; donec ſatis adoratâ Minervâ, Rex ad conſilium ſupra atrocitate ſceleris, cum delectis ſeceſſit; & ego atq; Argenis de Poliarcho loquuturæ in penetrale convenimus. Dicebat Argenis, non indolis ad tempus repreſſæ, ſed veriſſimæ fuiſſe virtu-

1. *Minervam Tritonidem.*] A palude Tritone, ubi primum viſa eſt. Ut ſupra, lib. 1.

2. *Per omnia nomina invocantium, &c.*] Palladem, Minervam, Viraginem, Hippiam, Tritonidem, Deam armorum præſidem, ſequeſtram pacis, &c.

virtutis; quòd is apud ſe tot dies modeſtiam tenuiſſet. Quid illius ingenio candidius, qui penè lenior inter mulieres fuiſſet, quàm fortior inter viros? Jam beneficium memorabat quod Meleandro teſte dignum erat magnitudine deorum, & Palladis manu. Jam etiam, ſed illud verecundè, monſtrabat, quantùm ille amaſſet, periculoſiſſimo dolo auſus & ſexum diſſimulare, & ſe ſuppliciis, quæ deprehenſo certa erant, objicere. Fateor, ô Rex; ſublevabam virginis pudorem, ea ipſa commendando, quæ intelligebam illi eſſe gratiſſima; & quia nondum te noveram, nihil credebam præſtabilius Poliarcho.

Interim exegerat à captivo Cleobulus ſceleris authorem atque modum. Ille tormentis impar, cuncta de Lycogene confeſſus, Viam ajebat ſe ad arcem inveniſſe, quà mari alluitur; neſcio quâ harpagine in murum conjectâ, quæ ilicet ſaxis hæſit, præligatumque funiculum, per quem in altum ſcandi poſſet, librato pondere immota ſuſtinuit. Hîc largiter à Rege eſſe peccatum conſultiores putant. Nam cùm Lycogenem ſubitò opprimi oporteret; maluit ad illius villam mitti qui hominem tantùm accerſerent. Seu jam eum ad arma comparatum crediderat; ut nec capi facilè poſſet; ſeu ſperabat ad omnia audacem contempto indicii periculo venturum. At ille cum clientum fortiſſimis, quos pridiè in rei eventum plerumque ignaros coëgerat, venationis ſpecie longiùs profectus, venit ad arcem quam in Leontino agro habebat eximiam. Hinc per literas Regi ſignificat, nec ſe tutò inter tot inimicos ad judicium ire poſſe, nec debere inauditum damnari. Non denique oportere ſubornatos in ſuam perniciem ſicarios fidem habere. Interim factione & viribus adoleverat; ut quod nimiæ lenitatis conſilium fuerat Regi, tunc neceſſarium eſſet, diſſimulare facinus, & tanquam ad innocentem reſcribere; Præcipuè monente Cleobulo, ut ſi injuriam fortiter exequi nollet, ſaltem non tam ignoſcere videretur, quàm fidem accuſationi non habere

bere. Ad hoc consilium fuit, ut captivus ille index, morte in carcere oblatâ, tanquam casu occideret. Neque tamen Lycogenes quid meritus ipse, aut Meleander quid ille ausus esset, oblitus est. Alter ergo in alterius potestatem aut fidem redire cavebant; & suspicionibus odia fovebantur, bello quod deinde sequutum est propemodum deteriora.

Interim Meleander damnatâ arcis fide quæ sicariorum furori patuerat, novo consilio Syracusas Argenidem abducit; non tam iratus Lycogeni, quàm Palladi gratus. [1] Adventabant quinque dierum solemnia, quibus ferias illius deæ nascentis solemus residere. His ergo expectatis, Rex ad templum progreditur, convocatoque ad concionem populo, in hunc sensum loquutus est; Scire jam eos quicquid ipse de Palladis in se meritis dicere posset: Repetere tamen deam in mercedem auxilii, ut quàm sæpissimè amet de eâ re loqui. Tunc in se atque Argenidem insidias commemorat; sceleris tamen authores premens; Neque in Lycogenem contumeliosa vox excidit. Palladem autem mortali specie, & Theocrines nomine tectam, adfuisse periclitanti. Ipsam ipsam genio manuque divinam, abstulisse successum euntibus in se telis; & prædones tanto numine oppressos periisse. Quid autem, ô cives, erga deam pignus erit, nos præstiti auxilii memores esse, nisi quod preciosissimum mihi servavit, Argenidem, inquam meam, ego ejus cultui mancipo? [2] Hanc igitur consciis omnibus diis, in publicâ Siculorum concione, tanquam Pontifex Sacerdotem capio; Hanc sacris Palladis jubeo

1. *Adventabant quinque dierum solemnia.*] Panathenæa festa à Theseo instituta in honorem Minervæ, à Latinis Quinquatria appellata. Hisce ludis Gymnicum certamen per præconem & tibicinem indicebatur, hîc pueri saltabant in theatro Pyrrhicam: erant autem duplicia: majora quinto quoque anno celebrari solebant. Minora quotannis peragebantur.

2. *Hanc igitur consciis omnibus Diis, tanquam Pontificis Sacerdotem capio.*] Pontificis erat, imperio patris solutas virgines pro nutu consecrare, plectere, morte addicere.

jubeo operari, templisque præesse, [1] donec Junonis numine abducetur ad nuptias.

Postquam Rex dicere cessavit, Argenis excomposito ad patrem processit. Circà, Augures erant. Et Rex candidam [2] vestem tenens, omnibus historiis distinctam quæ Palladis majestatem populo exhibent, procumbentis collo injecit. Quòd si, inquit, deæ esse non potes, [3] nisi è patriâ potestate exiveris, ego te hactenus imperio meo solvo. [4] Solæ nuptiæ à Palladis religione te eximent. Sacra omnibus nundinis peragentem nostri cives aspicient. Ad hæc Meleandri verba lachrymas, plausus, vota, popularis superstitio effudit. Redeuntes deinde in Regiam tota civitas comitata, mox per singulas domos temulento pervigilio novitatem sacrorum sancivit.

Accensus Radirobanes æmulatione sævissimâ, interfatur; Dic autem, Selenissa; eousque decipi patrem tulit Argenis? Non repugnavit infulas injicienti? Non exoneravit Regis animum absurdâ pietate? [5] Tulit denique se Palladis nomine initiari Poliarcho? Tunc anus; Equidem indignabar eò processisse fortunæ ludibrium. Sed non impunè studiis alumnæ repugnassem; quæ professo apud me affectu Poliarcho jam favebat. Ingratum præterea fuisset Meleandro, ab errore revocari. Quantum enim hoc erat, habuisse in auxilio deam? Præterea gnatam sacerdotio destinabat, non pietatis tantùm officio, sed ut populus virginem proximam sceptro, videre assuesceret, & mirari.

1. *Donec Junonis Numine abducetur ad nuptias.*] Erat Juno nuptiarum præses, unde & Pronuba dicta. Ut alibi.

2. *Vestem omnibus historiis distinctam.*] Ut cerebro Jovis educta est; ut Arachnem puellam Lydiam, quæ Deam provocaverat, percussit radio, percussamque in araneam commutavit; ut Oleam edidit, Athenisque nomen imposuit, rejecto Neptuno, qui bellatorem equum eduxerat, ut Vulcani nuptias repudiavit, &c.

3. *Nisi è patriâ potestate exiveris.*] Sic Vestales eximebantur potestate patris & testamenta facere non poterant.

4. *Solæ nuptiæ à Palladis religione te eximent.*] Solutæ sacerdotio nubere poterant, teste Heliod. in Carid.

5. *Tulit se Palladis nomine initiari Poliarcho.*] Quem Palladem Rex cæterique esse putaverant.

1. Ne

mirari. Ità volebat favore frequentiæ esse securam, quæ in solitudine prope perierat. [1] Nec sordida sacra aut indigna sceptro erant, quibus manus admoliebatur. Vestis auro signisque conspicua; caput ornatum ut potiùs deæ quam antistitis crederes. Satis erat, [2] innoxio ictu libare victimas, priusquam cæderentur. Thura inde Palladi dare, moxque fluentem populum ad rami osculum quem ipsa tenebat, in auratâ sede excipere.

Inter hos dies Poliarchus, ut promiserat, militari ad Aulam cultu venit. Unus ille cum ipso qui patruelem antea simulaverat. Tunc eum forte & nomine mutato appellabat Gelanorum, habebatque pro liberto. Primùm ad Eurymedem venit, statimque indole, & arcano inter præstantes viros genio, ei conciliatus est. Mox per illum admissus ad Regem, significavit à remotissimâ regione se venire, inter suæ fœlicitatis titulos numeraturum si in tanti Principis aulâ liceret ad virtutem erudiri. Rex qui sæpè Theocrinem non viderat, jam sermone & vestibus alium, adeò ignoravit, ut tanquam incognito & tunc primùm in Siciliam appulso loqueretur. Suspiciebat tamen vultus; & omnia in hospite spectabilia, viam ad futuræ familiaritatis magnitudinem faciebant.

[3] Dies erat quo redeuntibus nundinis oportebat Argenidem ire ad templum, cùm ambæ scivimus Poliarchum esse in regiâ. Trepidabamus ergo: Illa quidem lætitiæ immodico sensu; ego autem horrore dubia, ne quid ipsa moribus suis, & monitis meis, indignum pararet. Sed rem in melius utriusque amantis virtus explicuit. Ignosce (Rex) si coram te Poliarchum breviter laudo. Certè enim

1. *Nec sordida sacra aut indigna sceptro erant.*] Olim Reges sacerdotio initiari mos fuit apud Persas, Ægyptios, & Æthiopes: Hermes dictus est ideo *Trismegistus* quia sacerdos erat, Rex, & Philosophus.

2. *Innoxio ictu libare victimas.*] Sacerdos aurea clava libabat victimæ caput. Virg. lib. 12.

—— Et tempora ferro
Summa notant pecudum.

3. *Dies erat quo redeuntibus nundinis.*] Nempe die nono, unde deductum vocabulum, ut supra.

enim nec Argenidem oporteret à te amari, ſi impari aut degeneri amori patuiſſet; Nec deberes mihi multùm, niſi te præferrem illi viro quem præter te vincere nemo poteſt. Tunc quidem, hoc accepto nuncio, ſolemnium oblita Argenidis, non ſacerdotii regium cultum quo cingebatur videbat, non ſalutantium cœtum, non matronas virgineſque aſſuetas obſequio. Occupata in Poliarcho, nec commodè loqui poterat, nec audire; donec ego in morbum deſpiciens, familiariter rogavi, ut ſe colligeret: Et illa non antea merita ſic moneri, verecundè erubuit. Proceſſimus ergo ad templum: Jamque hoſtiæ tangebantur, cùm in Argenidem intenta, rurſus video eam diriguiſſe. Nec dubia faſcinum eſſe, quo invicem miſeri amatores pereunt, circumſpexi unde hoc telum veniret. Haud procul Poliarchum aſpicio. Sed vir erat, majorque videbatur, nec facilè Theocrinem agnovi; ut non mirum ſi Meleander falli potuerit. Adeò quicquid muliebre, quicquid timidum videram, cum veſte poſuerat. Supercilium gravius fuit, vultus erecti, lumenque modeſtâ, ſed virili licentiâ vagum. Frontem quoque & tempora negligenti decore comis aſperſerat. Inter hæc Theocrinem animo repetebam. An illa eſt? inquiebam. ea eſt. dii deæque. Tot lepores, tam habilis ad omnia animus: & hæ manus penſa trahebant? Ignovi itaque ad hoc ſpectaculum raptæ Argenidi: quam tamen revocatura ad præſentis ſacri officium, (nam propè ſtupebat) ſimulavi fluere præter modum virginis pallam, eamque dum colligere videor; Memineris, domina, inquam, nec Poliarchum probaturum ut tibi hîc deſis. Evigilaſſe diceres ad hanc vocem. [1] Concepit ergo preces quas præibat Pontifex, & Poliarcho, qui deæ nomine colebatur, libentiſſimè habuit hos honores. At ille (ô quanto plus eſt ſuo quemque quàm alieno

1. *Concepit preces quas præibat Pontifex.*] Conceptis quibuſdam precibus præibat, preces fundendas coram Diis edocens. Ut ſupra paſſim.

1. *Quàm*

alieno judicio esse fœlicem?) quærebat supplicare facientibus sacra, inquieto animo in me subinde atque Argenidem respiciens.

Redimus ad regiam. Ne quære quid tunc ego, & Argenis, colloquutæ. Unicus erat de Poliarcho sermo. Ad extremum; Quid, ô mater, peccabimus, ait Argenis, si meum, patrisque servatorem, sanctiùs chariusque habebimus, quàm qui illum ignorant? O si saltem colloqui huic liceret; unaque sacerdotii mei vanitatem ridere! Faciam, inquam (Domina) ut liceat. Mea opera sistet hunc tibi. Et hoc quidem spondebam prolixiùs, ne illa (nam sanitatis vix spes erat) morbum suum periculosâ modestiâ à sensu meo eriperet, neve, si nihil indulsissem, aliis artibus plura pararet. Cùm ab Argenide exirem, video in vestibulo Poliarchum cum meo filio spatiantem. Quippe ad me aditum suspicione carentem quærebat. Ego tanquam ad filium irem, etiam hospitem salutavi; strictimque admonui ut in eundem locum sub noctem se referret. Quid moror? Secretò ad Argenidem adductus, eâ gratiâ & modestiâ fuit, ut hunc crederem rursus esse Theocrinem. Nihil illis colloqui (nam sæpiusculè redibat) cui non interessem. Nullum crimen, nulla in juvene & amante temeritas; nisi quòd semel in hanc sententiam ausus est loqui; Se Regibus ortum, neque in statu privato futurum diutiùs quàm suus in Argenidem amor jussisset; Ab eâ recipi in sponsi charitatem & fœdera optare. Ut priùs in orcum recipiatur (inquit Radirobanes.) O vesanam semiviri temeritatem! Non credebam, ait anus, superfuturum virgini ad ista sermonem, & tanquam debitas mihi partes pro alumnâ parabam sufficere; cùm ipsa, ne, ut in re improvisa, cunctata quidem multùm, ausa sic loqui; Testes dii, quos omnes Poliarche propitios tibi credo, si te fratrem habuissem, nullas in tædas consensuram me fuisse, ne quis esset quem supra te amandum jura mihi ostenderent. Virtus tua, & libertas quam depulsis præ-

donibus dedisti, faciunt ne certiora fidei pignora possim exigere. Sint ergo conscii dii, & tu quoque Selenissa, me hactenus ad hæc pacta descendere, ut spondeam, nulli me, nisi Poliarcho, nupturam. Nec parentis in me imperio in totum detraho. Illo jubente nulli nubam; at alteri, nunquam. Expalluit Radirobanes; & fascinum profectò valuisse in virginem; veneficum Poliarchum fuisse: Addebat & alia, quæ recens indignatio infœlicem æmulum inveniebat. At Selenissa; Ego, ait, tunc confusa, ne tamen nihil profuturo jurgio me illis committerem, Dii, inquam, aspirent cogitationibus magnis. Audax tamen consilium, & celere initis. Et, si quid rogare vos possum; Quid interest, Poliarche, hæc potiùs agi secreto, quàm professo ad Meleandrum voto? Si, ut ais, & arbitror, privatæ sortis non es; cùm jam beneficium dederis, cùm ab Argenide ameris; nihil causæ cur affinitas Regi non placeat. Tum ille; Si ignoscis, Matrona; quòd juvenilis impetus me avidum videndi Argenidem à patriâ abstulit, sine comitatu, aut cæteris meæ fortunæ indiciis; cætera facilè excusabo. Ignotus, & propemodum solus, vereor ut meam causam, & opes, Regi probem. Sufficere autem vita non posset inter amoris mala, si in incerto votorum juberet à patriâ accire meæ sortis & dignitatis insignia. Itaque me, ô virgo, ab interitu revocasti, quem destinatum habebam, si te duram præbuisses. Tu verò, matrona, desine hæc fœdera habere suspecta; Nam quæ modestia fuit amanti, durabit adhuc sponso. Satis est me amari, satis est spem esse securam. In hoc mihi votorum nunc summa est. Nec furtivæ nuptiæ mihi placent. Jam patientior omnis moræ, tempestivis consiliis ambiam Regem, donec in oculis Siciliæ mihi tua alumna ipso jubente nubat.

Ita tunc ille; & modestiam quam sermone prætulerat, moribus æquavit; summo pudore quem hospes attulerat, etiam post secretæ fidei pignora illibato. Vivebat in Aulâ. Ser-

lâ. Servos aliquot emit. Equi, quos amabat domitare, ſtabula impleverant: ut eſſe opulentum conſtaret. genio præterea ſtudiiſque, & quoties licebat, experimento fortitudinis, plurimorum animos tenebat; Per has artes nihil minùs Regi charus quàm nunc vides Archombrotum. Unus tamen omnium conſcius Gelanorus: Cæteri familiares, utique ex Siculis collecti, dominum ignorabant. Sæpè ergo ad Argenidis familiam nihil ſuſpiciosâ humanitate divertebat; ſæpè incautis omnibus; nunquam tamen niſi me duce, cum Argenide erat.. Dixiſſes ſororem cum germano ſub me matre luſitare. Præcipua mihi ejus imago eſt venientis ad ſacra, quæ in ſuarum virtutum præmium immerita Pallas ferebat; Cùm Antiſtita Argenis Palladem diceret, & Poliarchum cogitaret; & à numinis ſigno in eum tanquam temerè obverſa, deflecteret preces; ille autem fabulæ non ignarus aut fingeret majeſtatem, àut aliquo nutu oranti annueret. Hæc ſæpiſſimè inter nos conſcium riſum ciebant, neque ſatis caſtigabam improbitatem per hos jocos errantium. Non tenuit Radirobanes iram; ſed, Si, inquit, juſta Pallas fuiſſet, hanc mimicam deam, hanc divinos honores uſurpantem, multò pluribus laqueis ſuſpendiſſet, [1] quàm ſeipſam Arachne verberata.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Servus Seleniſſæ verbis Argenidi nuntiat ſi videretur, ad eam ſe Sardiniæ Regem perducturam. Is in porticum ubi pervenit ſpe tumens quam fecerat anus, ſuum amorem commendat virgini, quâ præter opinionem rigidâ ille expallet. Queritur deſtitutam ſuam ſpem. At Seleniſſa cogi velle Argenidem. Ex illo Radirobanis ad raptum mentem appellit, Choreamque adornat.

SIc loquentes turbavit ab Argenide ſervus, qui dominæ verbis nunciavit Seleniſſæ ut rediret, ſecumque ſi vide-

1. *Quàm ſeipſam Arachne verberata.*] Uti hæc ludia cum Pallade arte contenderit, ut mutata fuerit, docet Ovid. Metam. 5.

videretur Radirobanem duceret. Vade, retulit illa, & dominæ nuncia, nos confestim adfuturos. Cùm servus abiisset; Expectaris ab Argenide, inquit, ô Rex. Nescio quid ejus consilium intervertit huc ad nos veniendi. Dum autem imus ad illam, patere breviter quæ supersunt edisseri. Strictim ergo exposuit, dum Poliarchus in eâ fœlicitate esset, ortum in Siciliâ bellum, Lycogene, postquam satisfactione invaluit, acriter in Meleandrum provecto; strenuum consilio manuque Poliarchum, non minùs ipso Rege exosum hostibus fuisse; quos etiam primo certamine ita ultus est, ut victoriam Regi tribuerit. Addidit calamitatem illius, violatis Lycogenis legatis, qui de pace acturi veniebant. Et tunc quidem pulsum esse Siciliâ; sed in dies ab Argenide expectari. Ille est, ô Rex, (ne immeritò Archombrotum insimules) qui virginem hactenus difficilem tibi fecit. Tum Radirobanes; Putas verò, Matrona, illo incolumi me fore securum? Quid si mutabitur Argenis? quid si repetet prioris amicitiæ sacramentum? Ipsum, quòd jam (ut ais) me amat, deserto Poliarcho, documento est me quoque, nisi aliquod mihi consilium præoccupo, deseri posse. Ne dubita (refert anus) ubi semel matrem familiâs Aagenidem habueris, nihil eam à fide connubii deducet. Censeo itaque maturandos hymenæos. Si verò Poliarchum inter hæc redire contigerit, ego incautum, & omnia mihi credentem quà jubebis in insidias deducam. Tollendus enim erit. Nec arduum facinus, inermem solumque opprimere.

Radirobanes obstupuit ad mulieris scelus: Probato tamen consilio, in Argenidis porticum pervênit, in quâ ipsa dimisso Poliarcho, ambulabat vultu severo; utique recenti dolore incitata. Obviam tamen Radirobani perrexit; jussitque considere; ipsa in sellâ aliâ acquievit. Is verò, spe quam anus fecerat tumens, sua vota, suum amorem virgini commendavit; omniaque addidit quæ verus effictusque amandi impetus eadem habet. Argenis præ-

ter

ter expectationem rigida; nihil ad ejus mentem respondit. Idque ille eò acerbiùs tulit, quò propius spem venerat expugnatum virginis animum esse. Expalluit etiam Selenissa; cùm suo promisso fraudatus Rex inspiceret in illam; verita quoque ne amor deceptus in apertæ indignationis verba mitteret insanientem.

Postquam ille porticu excessit, ausa est anus incusare Argenidem. Quid enim ejus animum in contraria rursus egisset? aut cur fefellisset spem quam pridie ipsa fecerat? Cur non saltem ageret curam patriæ, cujus intererat Radirobanem non irasci? Sed puella, indignationis vix potens; Desine, inquit, in pejus ominari. Diis curæ Sicilia erit; quorum numine perduelles, ut vidisti, nuper extincti sunt. Dubiis verbis, nec sat certum an in se directis, anus verberata contremuit. Hæ primæ flagitii furiæ erant insidentes meritum pectus. Sed noverat solis sceleribus sua scelera posse defendi. Trepida ergo rerum suarum, anxiè agitabat, quibus modis Radirobanem ad vim incenderet, traderetque ipsa Argenidem. Cui ne suspecta interim esset, paulatim simulavit à Radirobanis patrocinio abire: & interdum imitatione doloris querebatur abesse Poliarchum. At non dubia Argenis simulationem hanc esse, pejùs frontem ab animo dissidentem exosa est.

At Radirobanes vitia utcunque hactenus pressa eò effrenatiùs solvere cœpit, quò diutiùs vires dissimulatione collegerant. Nullum præmium par esse auxilio quo Meleandrum juverat arbitratus, ita agebat, tanquam hospitalibus armis, plùs justo Siciliam & Argenidem emisset. Itaque immodestiùs Regem super gnatæ fœderibus adibat; gravisque inceperat omnibus Siculis esse Potentiorum præcipuè offensam immodestâ ambitione contraxerat. At Meleandrum perplexæ cogitationes subiere, verentem ne is amor in jurgia desineret; fessusque & imparatus senex nova ad bella revocaretur. Filiam ergo vocat, petitque quid tantum in Radirobane ei displiceat. Privatorum

torum est, (inquit) eligere matrimonia ex amicitiæ affectu, vel morum concordiâ. Nobis illa suavitas exuenda. Regum enim fortuna est, ut nunc indignos & exosos per sanctissima fœdera sibi conjungant, nunc omnium nexuum jura, omnisque sanguinis charitatem, inhumana necessitas negligat. Charissimus esse solet, qui utilitate præcipuè potentiam nostram alit; & affinitates pulcherrimæ censentur, quæcunque regnum stabiliunt. Si plures genuissem, posses credere non me hîc tui habere rationem, sed mei. Scio enim à Regibus sæpè filias aut sorores, spargi in eos quos fallere amicitiæ specie volunt, vel ad tempus placare; nihilque deinde sui sanguinis pignoribus, nihil nominum quæ mutuò inierunt reverentiâ motos, pacem & bella ex temporum & fortunæ æstimare ingenio. At tu mihi sola es; in te unam affectum patris & Regis, natura & successio conjunxit. Aut ipsa tibi consule; aut me patiaris consulere. Hîc Argenis; Est, Domine, quòd rationem virgo reddat, si quem sibi optat in sponsum, non si cui dura esse instituit, sive ratio est, sive etiam pudor, cujus esset vel omnes aversari. Hunc autem Radirobanem forsitan possem non odisse, si me potiùs amaret quàm crederet debitam sibi. Tam inconditam superbiam non fero. Tu ipse, optime pater, cætera cogita, quæ in homine non probas. His quoque adducta sum, ne hoc affine, te, & Siciliam, & me denique perditam velim. Ita obstinatam Rex dimisit, certus ipsi ut solebat indulgere.

Radirobanes, quamquam iratus Selenissæ, quia promissa non processerant, eam tamen optabat audire. Nam & solertem sciebat, & post secreta alumnæ prodita suam esse. Cæterùm uni ipse Virtigani expugnatam illius conscientiam detexerat; levabatque furorem liberrimis apud eum questibus, multisque in Meleandrum, interdumque Argenidem, minis. Timeo, mi Virtiganes, inquit, suspicionem fraudis, si toties cum Selenissâ ago. Tu in vi-

ces meas tutò ſucceſſeris. Cùm ibo ad Argenidem, facilè ad anum pervenies, & hunc feres codicillum, quo queror deſtitutam ſpem, quam habere me juſſerat, in Argenidis recidiſſe ludibrium. Scribo præterea ut omnia tibi credat, ſi quæ in rem tam arduam forſitan habet. Te enim mearum rerum arbitrum, te ut in cæteris rebus, ſic in iſtâ conſilium præcipuè mihi eſſe. Suſcepto negotio, ut primùm Radirobanes Argenidem inviſit, Virtiganes clàm Seleniſſæ in manus literas dedit; quas nonnihil ſemota cùm legiſſet, rediit ad Ligurem, haud ignara niſi procederent hæ nuptiæ, ſe utrimque perituram; Et, nuncia, inquit, Regi, nihil eorum deeſſe quæ promiſeram. Sed lentum amatorem iſta tempora non quærunt. Rex eſt; armatus eſt; habet claſſem; & [1] ex raptu dii quoque ſibi uxores invenerunt. Violenta conſilia amor excuſat, & mariti ſanctum nomen delet injurias. Nec in alumnam crudelis ſum. Cogi optat Argenis. Et hoc quidem ut fidem exolvat Poliarcho, cui promiſit nunquam ſponte conſentire in alium. Servat igitur iſtam frontis verborumque conſtantiam, ne iratos deos habeat, quorum numinibus vocatis, Poliarcho ſe addixit. Sed me deinde jurgio premit. Nam cur, inquit, Radirobanem amare ſic memoras? aut ſi amat, quamdiu ceſſat? Acceſſit imperium Meleandri hanc auſteritatem præſcribentis. Nam ille cum Radirobane affinitatem non vult; & invidiam repulſæ transfert in filiam. Ne erres. Tuo Regi non diu licebit eſſe forti. Clàm enim milites accerſuntur; Et ubi Meleandro ſuæ vires placebunt, cum ſupercilio iſtum negliget, cui nunc affinitatem timidè negat.

Multùm miratus Virtiganes tantæ audaciæ verba, ad dominum, qui de more iratior à virgine abibat, rem defert. Et ille novitatem conſilii haud parum miratus, faciamus

1. *Ex raptu Dii quoque ſibi uxores invenerunt, &c.*] Pluto Proſerpinam legentem flores per Ætnæos agros rapuit. Ovid. l. 3. Metam. Et Claudian. de raptu Proſerpinæ, &c. Juppiter Inachidem, Europam, &c. ſimiliter rapuiſſe dicitur.

1. *Vide-*

ciamus igitur, inquit, ut nullâ ſuâ culpâ Argenis ejuret Poliarchum; & ei liceat nos amare. Ego per Jovem, quacunque hæc fide Seleniſſa tibi mandaverit, omnia diligentiſſimâ ratione curabo; nec à Meleandro ſperni me patiar. Sed ne anus nos deſerat, accuſetque conatus ad quos ipſa jam impellit; neſciat hanc mihi rationem placere; Ipſa quoque ſi noſtrarum eſt partium, ſe cum Argenide ex improviſo capi lætabitur. Non audebat Virtiganes diſſuadere; quamquam pericula [1] videbat, & hoſpitii violati infamiam. Ita fraude & ſcelere Seleniſſæ, vis funeſta Argenidi, & quod miſerius erat, tanquam optanti apparabatur. Conducebat huic fraudi, habere facilem, nec ſuſpicioſum Meleandrum. Rurſus ergo cohibere Radirobanes animum cœpit; Illum ſine ſatellitio ambivit, ſine armis iniit apud illum convivia; ut neque is dubitaret ſe ejus fidei deinde concredere. Exercitum quoque in Sardiniam remiſit, nec ſuſpectus nimiis viribus eſſet. Familia tamen, & Procerum quos habebat comitatus, corporiſque cuſtodia, pluſquam ſexcentorum hominum erant; præter triremium quinque (tot enim ſibi ſervaverat) remiges atque nautas, quos ex omni claſſe delegerat.

Satis hoc virium ad fraudem raptumque exiſtimans, diu ſecum exegit, quo ſecuriùs modo prædam hanc ageret. Multa volventi talis potiſſimùm dolus ſedit. Prætorium ejus navigium, cùm in Epeirctes portum ſuccederet, pertinax gubernator obnoxiè in ignoto ſaxo alliſerat. Ita quaſſatum eſt latus, & quicquid ſub prorâ ſcopulo ictum dedit. Fluctibus tamen ereptum eſt, contis, atque remigio, funibuſque ab antecedentibus ſcaphis, & proximo littoris aggere, perniciter actis. Ereptum periculo,

1. *Videbat, & hoſpitii violati infamiam.*] Hoſpitale fœdus Meleandrum inter & Radirobanem interceſſerat, quod ulla injuria violare nefas erat. Virgil. l. 8. *Euander timet ne Jovis hoſpitalis Deorumque incurrat invidiam cæſo ab civibus ſuis Argo, cui Argiletum extruxit*, inquit Servius Honoratus ad l. 2. Æneid. ỳſ. 535. *Lycaon cum hoſpites ſuſceptos necaret, à Jove ſuſcepto poſtquam ei epulas humanas appoſuit, verſus in lupum, oſtendit hoſpitii jura eſſe non violanda.*

1. Nam-

culo, in ipſo terræ confinio fundatur anchoris, & deinde ingentium trabium velut ponte, incurvam craticulam imitante ſubnixum eſt. Sic utrimque effultum, in priſtinum robur componebant artifices. Neque modò placebat ſublapſa reſtitui; Sed quæ plurimarum ædium urbiumque fortuna eſt, præſtantiùs volebant ex ruinâ reſurgere. [1] Namque Corinthii, apud quos primæ triremes ſunt conditæ, rei nauticæ eximium uſum ad colonos pertulerant. Et hinc Corcyra ſtatim, hinc validæ maritimis copiis Syracuſæ. Pulcherrimum erat Meleandro navigium ad eam artem exactum; ex quo exemplum capere ſuos artifices Radirobanes juſſit, & triremem reparare propemodum à carinâ. Nec Radirobanes tantum, ſed & ſæpè Meleander, opus viſebat. Hunc ergo inſidiis ordinem ille conſtituit. Abſolutam triremem dicavit Argenidi, illius ſtatuâ ad proram defixâ, & in puppis ambitu per varios ornatus repetitâ imagine. Opportunè [2] inſtabat natalis Argenidis, quem & velle ſe prædicabat renaſcenti navigio eſſe natalem; In eam igitur diem invitavit ad littus cum gnatâ Meleandrum; quippe locato in arenâ tentorio prandium utrique daturus; quo in multum diei protracto, triremis deinde nomini Argenidis ſacra, inter tubas atque ſymphoniam, æquori permitteretur. moxque tenebris excipientibus lucem, [3] medicati ex ſulphure ignes, & ſub undis victuri (nova tunc erat voluptas, atque rara) ex eodem littore emicarent. Inter illud verò ſpectaculum, Siculis

1. *Namque Corinthii, rei nauticæ eximium uſum ad colonos pertulerant, &c.*] Corinthii coloniam in Siciliam deduxerunt condideruntque Syracuſas, & illuc artem ſuam nauticam provexere.

2. *Inſtabat natalis Argenidis.*] Alex. Neap. l. 2. cap. 22. *Nec ſolum*, inquit, *urbis natalem celebrabant, ſed ſingulorum dies natalitios, pulte, fritillo, mero, cibis, floribus; erantque hilaritatis & lætitiæ pleni dies*; conſtat ex faſtis & Horat. lib. 2. Satyra 2.

—— Natales alioſque dierum
Feſtos albatus celebret.

Virgil.

Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis Iòla.

3. *Medicati ex ſulphure ignes.*] Origo ignium iſtorum artificialium, ex Græcis emanavit, qui Trojam incenderant; vernacule, *feux gregeois*; vivunt ſub aquis.

culis improvisis, & ut extra periculum plerumque exermibus, statuerat vi correptam cum patre Argenidem in proximas naves deferre. Ac ut longâ hilaritate, mentes omnium à curâ & suspicione averteret; noctem quoque quæ Argenidis natalem præcedebat, regio [1] tripudio, & propemodum mimo, celebrare instituit; Undecim ex primis suorum juvenum electis, qui secum larvati saltarent. Placebat [2] eâ scenâ referre trium deorum fabulam, pulso parte Saturno, naturæ hereditatem sorte ducentium; cùm sydera Jovi cesserunt; horruere maria sub Neptuno; & tristitiâ ferox Pluto ad populosiora regna demissus est.

Hos splendoris regii ludos, à Radirobane parari Meleander lætus accepit; illum utique diem honore præcipuo culturus. Nam & quæ Syracusiorum, cæterarumque urbium legati paulò antè petierant, inter hanc pompam, tanquam in honorem Argenidis, donare decreverat: Ea verò maximè erant; Ne redemptoribus portoriorum, aut vectigalium, liceret ab iis quicquam exigere, quos non vitio suo egenos, & colendæ terræ utiles esse, magistratus censuisset; Præterea, [3] ne quis ex proletariis, aut capite censis, imitari divitum ocium posset, cessando, fastidiendo artificia, & unum ferrum sic ad latus gestando, tanquam in pace militaret: Sed quos de suo non vivere posse constaret, vel sponte quod profiterentur eligerent, vel ad publica opera distribuerentur; Quippe illos ignavâ tristique superbiâ in pace marcentes, privata scelera exequi; aut quò suam egestatem publicis malis pascant, operam ultrò ad seditionem motusque civiles commodare. Illud

1. *Tripudio, & propemodum mimo.*] Saltatione Pyrrhica.

2. *Eâ scenâ referre trium Deorum fabulam.*] Uti expulso Saturno, Jovi Cœlum, Neptuno maria, Plutoni inferi, quos vocat *populosiora regna*, in sortem ceciderint.

3. *Ne quis ex proletariis aut capite censis.*] Hi erant plebei, qui arte sua victum quærebant: capite censi, qui nihil omnino habebant, quod referrent ad censum, præter capita, seu personas, quotquot erant in familia.

1. Ne

Illud quoque petiere. [1] Ne imi quæstores exigendis à populo tributis præessent; & nec ipsi privatorum limina circumirent, nec missis lictoribus pignora caperent, divexarentque oppidanos. Ipsorum concivium esset hoc munus; qui ex suo corpore eligerent per quos ea pecunia cogeretur humaniùs; Hanc singula oppida ad Prætorem suum ferrent? Inde vel Præfecto Provinciæ numeraretur, vel, si Regi placeret, Syracusis inferretur ærario. Si quis enim privatus detrectet, aut moretur; per suos hunc cives, per assuetos magistratus, notosque lictores, præstare ad solutionem adigi, quàm inhumano fastu quæstorum, qui cum exactoribus suis, brevem moram egenis interdum crudeliter vendunt; meliusque prædati nunquam eunt, quàm cùm in vexatis laribus, & in quibus vix tantum est quod tributo sufficiat, sibi quoque spolia illato terrore inveniunt. Misertus suorum Rex, Cleobulo curam dedit ut leges conciperet, quæ hæc à populo incommoda arcerent. Difficilius fuit, quod iidem legati petierant, malis occurrere quibus litium frequentia, Judicum moræ, & advocatorum iniquitas agros urbesque populaverant.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Quanta in regnum incommoda ex frequenti judicum, Patronorum, Rabularum numero, & longa litium prolatione resultent: quibus remediis tanto morbo succurratur, Ibburranes tot malorum impatiens subtili sermone Meleandrum docet.

IBBURRANES & suapte magnitudine, & commendatione Argenidis Regi charus, conversari frequentiùs solebat in Regiâ. Hunc adierant Syracusii, recipique ambierant in tantæ gratiæ clientelam. Ferret ipse ad Regem

1. *Ne imi quæstores.*] Duo proscribit, nempe multitudinem Quæstorum & Lictorum, qui tributa exigunt; & inhumanitatem eorumdem, qui nunquam melius prædantur, quam apud eos, quibus vix esse potest, quod tributo sufficiat. Remedium erit, si in ærarium Regis pecunia immediatè transferatur, atque ipsi divites summam exolvant.

gem justissima vota, precesque Siculorum, eumque jam sponte mitigatum, prolixiùs suo pondere ad populi commoda inclinaret. Præter cæteras virtutes, summa erat in Ibburrane facilitas, si quis opem, aut justam suffragii commendationem petebat, ut eum diceres beneficium accipere quoties dabat. Is igitur & sæpe Syracusanos commendaverat Regi; & tunc maximè super his fori & judiciorum malis, de quibus populus querebatur, ita locutus est: Ne putes levia hæc esse, Rex, quibus levari Sicilia exoptat: nescio an turbæ civiles quas modò sedavisti, furiosiùs sævierint; aut ne dubites quàm amplâ factione minentur hæc mala; non plures cum Lycogene coierant. Isti, inquam, Advocati, Patroni, scriptores, lictoresque (nam Judices, quia eos constituis, vereor nominare) adeò numerum superant, ut pauciores sint agricolæ, pauciores qui in mercaturâ vertuntur, regnumve custodiunt. Unde verò tanta illa gens vivit, nisi ex injuriâ populi, ex clade & sanguine miserorum? Eò quidem majori reipublicæ detrimento; quòd si inter pauciores, sed spectati candoris, advocationum munus esset, tot illa ingenia quæ noxiâ calliditate se corrumpunt, melioribus studiis ornarent patriam; disciplinas, & artes, aut proderent novas, aut inventas excolerent. Ita hæc pestis non modò malorum est rea quæ infert, sed bonorum præterea, quæ adimit. At excusabis multitudinem comitialium hominum (permitte sic vocari hos jurgiorum præceptores) ex litigantium numero; quibus omnia fora ægrè sufficiunt. Per pauciores enim agi tot causas, tot explicari negotia non posse. Imò verò [1] ex Judicum & Patronorum numero, crescunt lites, aut subsident. Adde nova tribunalia, non deerunt quibus placeat recens equuleus; Quòd si de veteribus

1. *Ex Judicum & Patronorum numero crescunt lites.*] Abusus fori; Judicum enim mora & Advocatorum numerus ingens, scriptorumque atque lictorum iniquitas exhaurit populares; siquidem consuetudine videndi miseros & faciendi, exuunt omnem humanitatis sensum. Ut ait ibidem Barclajus.

1. *Sub-*

ribus adimes, ita cadet pars litium; ac de morbo decedat ſi de hodiernâ medicinâ ſubtraxeris. Forenſis hujus æſtus cauſa eſt; quia Judices (ne infrequentia cauſarum, lucello ſublato, etiam deſpectam dignitatem faciat) in ſummo jure ſemper inveniunt quos [1] ſubmittant faſcibus ſuis: Nec rabulæ deſunt, & his quoque deterius genus, [2] homines quidam ſcientes formularum, omniſque ad litigandum articuli; qui vel alios inter ſe committant, vel ipſi repertâ litigandi materiâ hujus ludi ignaros exerceant. [3] Ex tuis provinciis una fuit expers eorum qui ſe in litibus doctos jactitant. Quietem oppida agebant; quicquid diſcordiæ inter cives exarſerat, rudis, ſed beata æquitas, compeſcebat per arbitros. Ignari ſalutis; paſſi deinde ſunt ex illis hominibus apud ſe unum vivere. Illico ortæ cauſæ; contentiones validæ;& diſſidia ætatem tulerunt. Adeò iſti in foro exerciti ſæpiùs lites excudunt, quàm inveniunt aut placant.

Sed utcunque numeroſi, & aliquâ contagione vicina omnia turbantes; ſaltem ſi brevi ſupplicio contenti mulctatos dimitterent. Nunc æterna ſunt jurgia; ut ſi cum ſumptibus ſit moleſtiarum ratio, gravius putes ſic vincere, quàm confeſtim damnari. Illud eſt potiſſimùm quod exigit tuam curam. Amputa has ambages; conſtitue ſpacium ultra quod nullis litibus fas ſit ſeneſcere. Nam & modum

1. *Submittant faſcibus ſuis.*] Suæ poteſtati. Metonym.

2. *Homines ſcientes formularum.*] Sunt rabulæ ſeu litium artifices. *Sollicsteurs de proces.*

3. *Ex tuis provinciis una fuit expers eorum qui ſe in litibus doctos jactitant.*] Quædam illa provincia eſt litium olim expers? Fateor Germanorum aut Helvetiorum ejuſmodi extitiſſe. Malim tamen ad Augronias Galliæ Tranſpadanos populos referri, qui cum litium olim expertes fuiſſent, forte Tabellione quodam irrepente ſic ſe litigiis dederunt, ut non humanas modò, ſed ipſas etiam divinas leges oppugnarint, eoſque imprimis, qui certiſſimarum ad ſalutem legum obſervatores. Quæ res meritiſſimæ horum Rabularum ſtragi nuper anſam præbuit. Cum enim ipſi Auguſtiſſimæ Euchariſtiæ ſolemnibus tartareo œſtro perciti in templa Dei non lapidea modo, ſed etiam viva cum ſtrage irrupiſſent, omniaque ſacra inſontium, quos ſuo furori perperam immolabant, cruore polluiſſent, hi viciſſim vindice gladio meritas pœnas Deo perſolverunt.

modum & numerum prægreſſæ ſunt artes ac nomina, quibus miſerrimos clientes Patroni & Judices fruſtrantur, Articulatim & lentè hos diſcerpunt qui ſemel perire potuerant. Sæpè itur ad Judices, cauſa narratur, aliquot anni abeunt, necdum conteſtatio litis, ut vocant, audita eſt. Judicibus hîc non vacat, hîc omiſſo quod litem facit negocio, hærent Patroni in cauſis minoribus, quæ nunc ſpontè, nunc eorum ſtudio naſcuntur è primâ. Hæc præludia adornant, his proclamant inauditis iter ad verum Judicibus eſſe non poſſe. Sic dubia ex dubiis ſeruntur. Sic immani dilatione pereunt litigantes, magnâ, ô Rex, in inſontes inopeſque injuriâ. Nam qui in divitem inimicum pauper inciderit, tam longo & ſumptuoſo itinere conficitur; procumbitque denique laſſus, nec recuperato jure inultus, æmulo minùs ſuo quàm huic prolixæ æquitati iraſcitur. Ne quære cur tamdiu Judicibus placeat, & patronis, ad ſe delatos cruciari. Nempe ex morâ & tempore, ſua opera æſtimatur. Sic Patronis, inquam, creſcit, ſic Judicibus merces. Multa ſcripſiſſe, multa audiſſe (quamquam ea præſtabat compendiò fieri) acerrimè vendunt; eo pejores quòd quæ peccant, ipſi juſtitiæ imputant. Præterea conſuetudine videndi miſeros, & deinde faciendi, exuunt humanitatis ſenſum; aut potiùs miſerum eſſe non credunt, litigare. Ita duri ad queſtus, parum ſupplicibus moventur; & ab iis tantùm culti, ſaltem amant longiora in ipſos exercere imperia.

Cætera quæ quotidie peccant taceo. Nam hæc omnia queſtos eſſe oportuit qui emendandi fori tibi mentem dederunt. [1] Præſtat de remediis in eam cladem videre: quæ fortaſſe ab ejuſmodi ſanctione non incommodè incipies; Ut ſiſtantur Judicibus illi ipſi qui inter ſe diſſentiunt, ne ab ſolâ advocatorum fide res pendeat. Ex eorum ſimplicitate,

1. *Præſtat de remediis.*] Docet lites non à ſola Patronorum fide pendere, nec ultra ſemeſtre differri oportere.

1. *Quæ*

citate, vel aſtu, ſæpè integriùs ad ingenium cauſæ diſceptatores pervenient, quàm callidæ eloquentiæ fuco. Ubi cauſam adhuc nudam inſpexerint, duorum aut trium judicum arbitrium erit, an ad ſententiam ſat liqueat. Neque juris teneantur apicibus. Æqui bonique judicium eſto. Aliter exordiri nefas ſit, ſive in minoribus judiciis, ſive ad quæ provocatur. Sin impeditius jurgium venit, teſteſque, & inſpectionem, & leges deſiderat; tum ad quos patronos deferetur, ii Numini repetant ſacramentum quo ſemel devincti ſunt, nullam ſe cauſam, quoad ſciant, iniquam oraturos. Quos ſi hanc fidem fefelliſſe conſtiterit, aut clientem prævaricatione læſiſſe, præter infamiam genus ſupplicii excipiat, cujus timor apud paria auſuros pluſquam omnes dii poſſint. Illud præterea utiliſſimâ lege cavendum eſt, ne quid à clientibus Patroni accipiant, priuſquam lis finem ſortita ſit. Qui vincetur, aut nihil, aut non multò amplius, quod & lege definies, patrono debebit; Et jam inde ab litis principio accedet tantillæ ſolutionis fidejuſſor, ne operæ merces aliâ lite quærenda ſit. Is verò cui ſucceſſerit, advocationis diligentiam rependat tanto auro, quantum Judices ipſi in laboris mercedem accipiunt. Sed ſanctum ſit, ne quis dum adhuc litigatur, intempeſtivis muneribus peccet in legem. Causâ, ſi quis cliens dederit, cadat: accipienti patrono imperetur à foro exilium. Delatori ea ſint præmia quæ vel domeſticorum fidem ſolicitent. Faxo patroni moras oderint; & contentiores ad metam, dum ſibi ſic ſtudebunt, aliis proſint.

Parum eſt, niſi præterea edices (ſed hoc graviter, nec ut ſolemus, terroris mox evaneſcentis imagine) ne ulla lis ultra ſex menſes apud Judices hæreat; Niſi ſi teſtes extra provinciam arceſſendi ſunt: Tunc enim vel tempus geminari non abnuam. Non ferent hanc vocem aſſueti lentiſſima propinare remedia, & indignatione pleniſſimi negabunt tot cauſarum acervos ſemeſtri juriſdictione degeri

 poſſe.

posse. Ab iis igitur quæram, an in annos cumulus litium crescat in foro; An verò de veteribus absolvant penè ad scaturientium numerum. Si crescunt; Quid iis tandem fiet; quo satis ostio evolvemus tot annorum incrementa? Abjiciendæ mehercule erunt, aut uno agmine non ex æquo finiendæ, sed sortibus. Sin penè ad nascentium numerum jam adultas emittunt; nihil magis exigimus; Convenimus de numero; Satis inquam ut quot annus feret lites, tot audiantur judicia. Sin objicient religiosam difficultatem veri quærendi, quæ aliquot interdum annis indigeat; nihilo erit excusatio illa fœlicior. Nam implicatæ scilicet causæ sunt; Vos ipsi, vos, Judices, eas implicuistis. Respicite in majores. Celeriora quàm præscribimus judicia erant: Et tamen æquissimos fuisse non abnuas, cùm ab illis conditas leges ut plurimum colamus. Labentibus seculis, specie æqui, in reorum auxilium inventa sunt ea, quibus denique simplicitas legum occubuit. Frustrationes, rescripta, & quæ semel constitui poterant velut religioso ordine in varios dies dilata. Hæc verò quia Judicibus & Patronis ad lucrum sunt, jam neglecto reorum commodo tam sanctè observantur; quasi judiciis cives, non hæc illis inventa sint. Ex istis resecate, quod justi temporis mensuram excesserit. Nam & sex mensium studium ac diligentiam nulla causa effugiet; Et si exacto spatio adhuc deliberabitis? at tanti est à tribunali discedere. Nec scrupulositas nimii juris cunctationem injiciat. Ex animi vestri sententiâ, quod tunc liquebit decernite. Quandoquidem & sæpè post annos & lustra, haud minùs turbidè vel iniquè statuitis. Adeo non tempore, sed diligentiâ, veritas constat.

Meleander dicentis manum corripuit; & hilari vultu; Quò te, inquit, hic æstus, magne Antistes, qui absentibus loquaris? Nisi me fortè in Judicum numerum refers; aut sub alienâ invidiâ me mones. Audio enim & quibus res in Aulâ est, queri lenta illic esse consilia; Excusavit Ibburranes

ranes dicendi fervorem, curâ publici commodi concitatum. Sed fortaſſe Judices (inquit) transferre in cauſarum Patronos invidiam volent. Siquidem illos eſſe, qui cunctantur, nunc directâ, nunc ex obliquo morâ; & animos Quæſitorum diverſiſſimâ ambage impediunt. Quaſi verò qui advocationis munere funguntur, ita peccare niſi ex conſenſu Judicum poſſint. Hi rem poſtulant differri. Iſti annuunt. Utrorum majus eſt vitium? Equidem cenſeo eſſe illorum, qui cùm poſſint hæc mala prohibere non faciunt. Neque enim ſic tergiverſari, remque differre, & in ſuperfluis morari auderet Patronus, qui neſciret ejuſmodi artem quotidianam eſſe, & aſſenſu Judicum ratam. Neget Prætor inducias; Omnes litis articulos intra ſex menſium ſpatia includat; imparatos habeat pro convictis; jam Cauſidici deſinent ab hac fraude, neque jura clientium improbâ dilatione confici ferent.

Si hæc tamen omnia Iudicum animos non movebunt, ſi mihi reclamabunt, ſi fidem, & labores, & diſciplinam ſuam jactantes, hac paucorum menſium brevitate ſe ultra fas premi querentur; te miſericordem eſſe non veto. Jube quicquid negotii oneratis ſuperfluet, dividant in peritos. Sunt in cauſarum Patronis conſultiſſimi multi; Ad hos litigantium quos placebit rejiciant. Seu per ſe, ſeu per alios judicent, è republicâ facturos; modò præter imperatum ſpatium clientes non pendeant. Videbis illicò refectas illis vires. Non committent ut lucri & poteſtatis pars in alios emanet. Plura tunc negotia ingere; ſoli iſti, modò tam delicatè de laboribus feſſi, ſufficient; Præſertim ſi, ut oportet, hanc legem grandi mulctâ ſanciveris.

Sed quid, inquies, veteribus cauſis fiet, quæ in tribunalibus multos annos jam perennant? Certè enim his ſimul, & cæteris quæ in dies deferuntur, hic annus non ſufficit. In hanc rem illi qui judicia exercent etiam ingratiis collegas accipiant, quot purgando foro ſat erunt. Non ultra ſex menſes poteſtas ſit. Vacua deinde ab ſitu antiquo

tribunalia, non plùs anno ultionem noxiorum differant, questumve læsorum.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Ad natalitiorum Argenidis anniversarium diem ex tota Sicilia concurritur. Ad hunc commendandum Radirobanes, certius dicam, ad finem suum assequendum regia pompa dignis impensis non parcit. Tripudio argumentum dabit erciscundum Saturni Imperium.

ÆQUA sentire Ibburranes videbatur. Quia tamen ægra corpora nimio medicamenti conatu percelli, exitiale interdum est; Rex tantæ salutis novitatem distulit, donec possent vocari magistratus, & tanquam consentientibus leges dici. Nam nec illis oportebat reverentiam ad populum perire; quod utique metuendum si in tumultuariâ sanctione magis pœnæ, & vindictæ, quàm futuræ utilitatis species fuisset. Cætera igitur quæ populus petierat, repræsentari confluentibus ad natalem Argenidis jussit; solam judiciorum ordinationem promitti; Et cura concipiendi sanctiones data Cleobulo.

Jamque non ex civitatibus modò Oratores convenerant, sed adeò omnis generis mortales implebant Epeircten; ut Radirobanes cogitati sceleris curis incubans, interdum vereretur ne inter tot Siculos rapi Argenis non posset; interdum in confuso & incondito vulgo cogitaret Meleandri comitatum, ægriùs ad opem coiturum. Non operæ interim, non pecuniæ parcebatur, quò institutam saltationem exornaret. Nam & sibi conciliare elegantiæ famam quærebat, & offensæ quam moliebatur atrocitatem ejusmodi apud populum favore minuere. Pridie ergo natalis Argenidis destinato spectaculo aula fuit apud Meleandrum amplissima. Cœnâ maturè exhibitâ, illuc ex Sardis Siculisque frequentes conveniunt. Non lictores, non armati, ad fores aditusque dispositi, satis submove-

bant

bant immodicos, ut in pompæ regiæ parte esset ipse tumultus, læsorumque, & repellentium clamor. Ipse Meleander, ad fores processit, quando custodum & lictorum potestas non valebat, oravitque regio vultu, ne confusum spectaculum, seque offensum vellent. Archombrotus lateri proximus erat; cui abscedens mandavit, ut admissis qui spectare commodè possent, cæteros sui reverentia arceret. At ille Radirobani quaquà nocere pium existimans, turbare tripudii mimum aggressus est, quem is tantopere curabat; & tanquam populi impetum non ferens, prodidit fores, subitâ multitudine obrutas, ut stipatis corporibus nec ipsi se caperent; Cumque excandesceret Meleander, tamen à calentibus non audiebatur, donec populum ipsâ libertate mitigatum sui puduit: Maximè postquam indignatus Rex per portam solio proximam visus est sese proripere. At Eurymedes atrocia ingerebat paulatim stupentibus; Archombroto tacitè sibi plaudente, quòd ferretur Radirobanes eo tumultu adeò accensus, ut projectis ornamentis juberet diripi machinas, quæ pendebant, choream demissuræ ab aëre.

Tandem Eurymedis operâ liber à populo locus Meleandrum cum Argenide recepit; & in exordium scenæ, quatuor Satyri aulæo digressi, cùm breviter & inconditè saltassent, ejusmodi Epigramma, tanquam argumentum spectaculi, ad Regem atque Argenidem delatum, mox sparserunt in populo:

[1] *Quæ benè Saturno steterat Natura sub uno,*
Spargitur in partes, [2] exectaque robora luget
In plures, heu! lapsa deos. Hinc Juppiter instat;
[3] Germanos hinc ira tenet. Quæ pugna? quis ardor?
Sic fratres certare decet? Sic regna petuntur?

Ah

1. *Quæ benè Saturno steterat natura.*] Hoc tripudio, divisio imperii Saturni exprimitur.

2. *Exectaque robora luget In plures, heu! lapsa Deos.*] Vis enim unita fortior est seipsa dispersa.

3. *Germanos.*] Neptunum & Plutonem.

1. *Revo-*

Ah potiùs [1] *revocate senem, sceptrumque parenti*
Reddite. Privatos melior concordia junget.
Sed pacem Fortuna dabit. [2] *Venit illa, globoque*
Fluctuat, alternans dubiâ vestigia mente.
Hæc in sydeream mittit te Juppiter aulam,
Et tibi cæruleæ dat regna, [3] *Tridentifer, undæ;*
Plutoni tenebras, & [4] *opacum manibus orbem.*
Hæ leges placuere deis. hoc fœdere mundus
Gaudet. en ut fervent lætantum mista deorum
Agmina, & incertam fidibus rexere choream;
Dî Superi, Dî cæruleo qui pisce per undas
Ponè natant, & quos nigris humus abdidit umbris.
Hos inter nullæ tantarum ad gaudia rerum
[5] *Huc venere deæ; Sive illæ lucida servant*
Sydera, sive alios exercent litibus Orbes.
At vos [6] *Sicaniæ paulùm succedite Nymphæ,*
Atque exultantum choream miscete deorum.
Præcipuè [7] *Siculis tu Virgo debita sceptris,*
[8] *Junge Jovi dextram, pedibusque ad carmina pulsis*
Fac sciat esse aliquid melius Jove. [9] *Præferat ille*
Sicaniam cælo, teque ô Regina, Sorori.

Interim præludentibus tubis, flamma imitatione fulguris per effictarum nubium volumina ibat. Tum cœli effigies, quam summo tabulato admoverant, cœpit moveri, sensimque delapsa est; & tria claustra aperuit, in quibus crystallinæ stellæ per suppositas faces micabant, aurumque

1. *Revocate senem.*] Saturnum.
2. *Venit illa, globoque fluctuat.*] Sic Fortunam depingunt Antiqui propter inconstantiam.
3. *Tridentifer.*] Neptunus.
4. *Opacum manibus orbem.*] Inferos, populosius regnum.
5. *Huc venere Deæ, nec illæ lucida servant Sydera, sive alios exercent litibus orbes.*] Sive Cœlestes, sive Inferæ, quales sunt furiæ, quæ utrumque orbem, homines & Manes exercent litibus, id est, incendunt furoribus.
6. *Sicaniæ Nymphæ.*] Siciliæ virgines. Sicelides.
7. *Siculis Virgo debita sceptris.*] Argenis.
8. *Junge Jovi dextram.*] Radirobani, scilicet in fœdus nuptiarum, nam ille in habitu Jovis saltabat.
9. *Præferat ille Sicaniam cœlo, teque ô Regina Sorori.*] Jupiter Siciliam Cœlo & te ô Argenis uxori, sed prius sorori præponat.

que & purpuram incendebant ſuo fulgore. In trium cellarum mediâ ſedebat Jupiter; aliæ Neptunum & Plutonem ferebant. Circa illos, tanquam miniſtrorum turba, multi Cupidines; quibus cincinni crines, breviſque perſona: pendebat ab humero arcus; & dextrâ vibrante, [1] duo diverſæ cuſpidis & effectus tela geſtabant. [2] Hi cum dominis habili ſaltu in pavimentum tapetibus ſtratum delati, percurrerunt aream ſaltatione leviſſimâ. Juppiter interim ducente modulorum tenore ad fratres accedebat. Mox tanquam non conveniret diſceptantibus, ſimul nutu ſaltuque idoneo ferebantur in diverſa. Cùm hoc iterum, tertioque feciſſent, ſubitò dea Fortuna comparuit, globo inſidens, quem etiam ad cantum movebat. Et regnorum inſignia, de quibus dii certabant, in ſuccinctâ veſte occulens, venire illos juſſit. Illi fidibus pedes regentibus parebant. Manus ergo ad ſortem demiſere. Juppiter in eo fortunæ ſinu [3] fulmen invenit triſulcum ex auro, tridentem Neptunus. Pluto ad cuſpidem inferorum contabuit. Subitò alia nubes, Jovi, tanquam Regi Superorum, eminentiſſimos deorum cœleſtium devexit, Martem, Apollinem, Mercurium. Neque mora, fervebat in medio diſparibus fluctibus mare, quod de muſco & conchis ſcopulum habebat; unde [4] Proteus, Triton, & Glaucus ad ſuum Neptunum deſiluere; cœtu interim muſico ita tremulas & patulas voces adgubernante, ut ad murmur pelagi quadam imitatione deſcenderent. Vix Neptunus illos agnoverat; cùm ab alia parte obſcura amœnitas

1. *Duo diverſæ cuſpidis & effectus tela geſtabant.*] Ovid. l. 1. Metam.

Deque ſagittifera prompſit duo tela, pharetra,
Diverſorum operum, fugat hoc, facit illud amorem:
Quod facit auratum eſt, & cuſpide fulget acuta,
Quod fugat obtuſum eſt, & habet ſub arundine plumbum.

2. *Hi cum dominis.*] Neptuno & Plutone.

3. *Fulmen invenit triſulcum, &c.*] Inſignia Jovis, Neptuni, Plutonis.

4. *Proteus, Triton & Glaucus.*] Dii marini, quorum primus in varias formas ſe commutat. Secundus Neptuni tibicen dicitur. Tertius vi graminis, quod deguſtaverat, mutatus eſt in Deum marinum.

1. *Refe-*

nitas (nam [1] referebat Elyſios campos) [2] Minoëm, Æacum, Rhadamanthum, [3] novæ luci attonitos dedit. Quorum admonitu opulentiſſimus Pluto, non diutiùs ſui imperii vires deſpexit. Veſtis cœleſtibus diis ex purpurâ, Maritimis cærulea erat; & Inferos ferrugo venerabili horrore incinxerat. Suus præterea cuique ornatus. Radii circum Apollinem micabant: Mars in purpurâ intexuerat belli imagines, & ferrum habebat in manu. Pileus, & [4] alæ in talis, deſignabant Mercurium; [5] caduceuſque, & ſoporis potens virga. At Triton buccinam tortilem lateri ſuſpenderat; Proteo duplex, & diſſimilis vultus, arguebat mutationis ingenium; Glaucuſque talem barbam promiſerat, in quali eum [6] efficax gramen prope Anthedonem deprehendit. [7] Minos in pallâ numerabat centum urbes.

1. *Referebat Elyſios campos.*] Dictos ἀπὸ τῆς λύσεως, à ſolutione, nam animæ poſt ſolutionem vinculi corporei illuc deveniunt. Is locus amœniſſimus fingitur, ab aliis in centro terræ, ab aliis juxta lunarem circulum, ab aliis & potiſſimum à Plutarch. & Homer. in inſulis Britann.

2. *Minoëm, Æacum, Rhadamanthum.*] Reges, qui propter ſuam in judicando ſeveritatem, Judices inferorum dicti ſunt.

3. *Novæ luci attonitos.*] Quippe tenebris inferni aſſuetos.

4. *Alæ in talis.*] Superius dictum eſt, Mercurium depingi ſolitum eſſe cum alis in capite & pedibus, quod nuntius Deorum diceretur. Ovid. Metam 1. & infra.

5. *Caduceus, & ſoporis potens virga.*] Hæc Mercurii virga, ut ait Macrobius 1. Sat. c. 19. Ægyptii in ſpecie Draconum maris & fœminæ conjunctorum figuraverant, Mercurio conſecrandum; hi dracones parte media voluminis ſui invicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur, primæque partes eorum reflexæ in circulum preſſis oculis ambitum circuli jungunt, & poſtmodum caudæ revocantur ad capulum caducei, ornaturque alis ex eadem capuli parte naſcentibus. Ut Poëtæ ait;

Aurea cui torto virga Dracone viret.

Hâc virgâ Mercurius fingitur educere umbras ex Orco, & in Orcum trudere, ſomnum conciliare & adimere, Ovid. 1. Metam.

Parva mora eſt, alas pedibus virgamque potenti
Somniferam ſumpſiſſe manu, tegmenque capillis
Languida permulcens medicata lumina virga, &c.

Iterum Virgil. l. 4.

Dat ſomnos, adimitque, & lumina morte reſignat.

6. *Efficax gramen prope Anthedonem, &c.*] Bœotiæ urbs eſt, juxta quam Glaucus in aquas præcipitatus eſt, & in Deum maris commutatus virtute graminis. Ovid. l. 7. Metam.

Carpſit & Euboica vivax Anthedone gramen,
Nondum vulgatum mutato corpore Glauci.

Et l. 13.

Nuper in Euboica verſis Anthedone membris
Glaucus adeſt.

7. *Minos in pallâ numerabat centum urbes.*]

urbes. [1] Vestem Æaci quercus implebat, atque formicæ; hæ jam vultibus humanis erectæ; aliæ nondum crura posuerant. [2] Rhadamanthus suæ Lyciæ Chimæram vivis coloribus gerebat expressam; utque probaret se monstris & vitiis iratum, [3] eam Bellerophon Pegaso à Minerva domito insidens debellabat.

In hoc quisque amictu convenientibus modis saltavit, dii quidem cœlestes hilariùs, Proceres maris paulò agrestiùs promovebantur, & descendentem ab inguine piscem interdum colligebant, rursusque jubebant in solo palpitare ad numeros. At Umbrarum Numinibus vestigia erant non abhorrentia à frontium rugis. Inter indignantium & iratorum severas species, tamen saltabant. Tam dispar diversissimorum deorum disciplina, eodem musices concentu regebatur. Nunc secernebant agmina; nunc mixturâ, & illâ variante, implicabantur; Sæpe in Orbem flexi, sæpè aream recto cursu secantes. Nunc choream manibus nexam aspiceres, nunc solos, nunc in paria distinctos totius corporis festinante obsequio ad fidium præscriptum mutari. Tandem consumpto schemate omni, Radirobanes quem Jovis tegebat effigies, ad Argenidem venit.

urbes.] Quibus imperabat in Creta insula, quæ dicta est olim ἑκατόμπολις, id est, centum urbium. Vide Ovid. Metam. lib. 8. Hodie vulgo *la Candie*, quæ in Venetorum ditionem secessit. Nunc autem una urbe excepta in totum excidit, & est Turcicæ potestatis.

1. *Vestem Æaci quercus implebat atque formicæ.*] Æacus Ænoni vel Ænopiæ Rex, post enecatos peste populos, fusis ad Jovem patrem precibus optavit, ut formicæ, quibus formicabat antiqua quercus, mutarentur in populos, quod annuente Jove, voto respondit: unde Mirmidones, Ovid. 7. Metam.

2. *Rhadamanthus suæ Lyciæ Chimæram vivis coloribus gerebat expressam.*] Is imperabat in provincia Lycia, ubi celebris illa Chimæra, cujus

Prima leo, postrema draco, media ipsa capella.

3. *Eam Bellerophon Pegaso insidens debellabat.*] Is Glauci Regis Ephyræ filius ad interimendam Chimæram missus est, quem laborem, nactus Pegasum equum Neptuni beneficio, summa cum laude superavit. Homer. 6. Iliad. & Horat.

Et exemplum grave præbet ales
Pegaseus terrenum equitem gravatus
Bellerophontem.

Pegasus autem equus bellator est, qui è capite Medusæ truncato exiliit, percussoque ungula saxo Heliconem prætervolans fontem aperuit: hunc Minerva, Perseus, Bellerophon domuisse feruntur.

1. *Plus*

venit. Illa ſequuta invitantem venuſtâ majeſtate ſe intulit in choream. Cùm deinde præcipuæ Matronarum virginumque ſaltaviſſent, duodecim dii novo tripudio epilogum dedere. Poſt hæc abſcedunt in diverſa. Ferebatur in cælum Jupiter, fluctibus Neptunus ſe abdidit; [1] Pluto in campos retrò non pervios, facibus viam monſtrantibus, deſcendit. Simul his, tenuiſſimus imber totâ aulâ conſpergebat mirantes, odoratis undique ſuccis per nubium quæ illic pendebant vellera ſenſim manantibus.

CAPUT XVIII.

ARGUMENTUM.

Mimicam Choreiam medicati ſulphure ignes, ſub ipſis aquis viventes ſequentur. Radirobanis imperio, armis nemo non ſuccinctus adeſt. Jamque raptui filiæ atque patris Radirobanes proximus eſt, cum doli exploduntur.

LAUDAVERE plerique ingenium regiæ & ſumptuoſæ voluptatis; attollebant alii Radirobanis opes, alii comitatem; At ille aviditate flagitii quod parabat, quietis impatiens, malè exactâ nocte, ſub auroram ad portum deſcendit, inſpexitque triremem, cujus in altum provehendæ ſpecie, Regem atque Argenidem trahebat ad littus. Inde in eam arenæ partem divertit; quâ regium prandium ipſo jubente parabatur. Ingentia tentoria junxerant, defoſſis ſtipitibus vinculiſque firmata, & nexili ſtramento opertum ſabulum latebat. Addiderant cultus agreſtes, cæſis arborum ramis, & ederâ per coronas, nomenque Argenidis, & varia hominum ferarumque ſimulachra, induente utrumque triclinii latus; Supraque lectulum, ex quo pranſura virgo erat, laureata tabula iſtos verſus ferebat:

O Dea,

1. *Pluto in campos retrò non pervios.*] De his Virg. 6. Æneid.
—— *Facilis deſcenſus Averni:*
Sed revocare gradum ſuperaſque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor eſt.

[1] *O Dea, cui primæ ceßisset sydere formæ,*
Et Venus, & conjux non indignata Tonantis,
[2] *Quæque sua ramis galeam vestivit olivæ;*
Has paulùm dignare domos, hæc frondea mitis
Sylvarum simulachra subi. [3] *Sic Delia postquam*
Egit inauratos fraterno lumine currus,
Mox nemorum secreta petit; [4] *Sic Marte peracto*
Pallas, ubi emeritam castis vocat hostia mensis;
Dißimulat facilis numen dea, seque precanti
Addit, & arcanis cumulat convivia donis.
[5] *Nympha veni, glaucosque* [6] *tui de littore ponti*
[7] *Ure deos.* [8] *Placidis medium te tollet ab undis*
Cæruleus genitor: Mox & suspiria læsus
Ducet, & ingentem poterit contemnere Tethym.

Meleander illo mane, postea quàm diis fecit, delectos civitatum advocans, quantum iis indulsisset, ostendit; figique in foro, & per oppida dimitti præcepit ea edicta quæ Cleobulus descripserat; Curam quoque de litibus, quæ confestim castigari non poterant, sibi præcipuam fore asseruit. Quibus subitò evulgatis, populus & suâ & diei læticiâ fervens, euntes ad Radirobanis tentoria principes ingente acclamatione sequutus est. Radirobanes venientem

1. *O Dea, cui primæ ceßisset, &c.*] O Argenis, quæ forma superas & Junonem, & Palladem, & Venerem ipsam, quæ pulchritudinis præmium retulit malum aureum.

2. *Quæque sua ramis galeam, &c.*] Pallas, cui sacra oliva est, quod ab eadem ex terra est educta. Oliva nobis propter fructus est gratior. Phæd. ut ante.

3. *Sic Delia postquam Egit inauratos fraterno lumine currus.*] Comparat Argenidem Lunæ, quæ absoluto suo cursu dicitur delitescere in Sylvis, quæ ipsi sunt sacræ. Delia dicitur ab insula Delo, in qua Latona uno partu Apollinem, & Dianam luci dedit.

4. *Sic Marte peracto Pallas, ubi emeritam castis vocat hostia mensis.*] Sensus: Pallas defuncta bellis, ubi evocatur ad sacra virginum, *emerita*, id est, post prælia, suam solet divinitatem tegere, & choro se adjungere supplicantium, donis quoque cumulans Aras, quasi una de grege.

5. *Nympha veni.*] Argenis.

6. *Tui de littore ponti.*] Siculi maris.

7. *Ure Deos.*] Incende amore tuæ formæ.

8. *Placidis medium te tollet ab undis Cæruleus genitor.*] Oceanus, Nympharum pater, caput aquis exerens te conspecto ardebit amore tui, teque præferet Thetidi, quæ ingens dicitur, quia aquis terram ambit.

tem Argenidem tanquam certiſſimam prædam aſpiciens, aliaque quàm credebatur læticiâ exultans, longum prandii ordinem quæſitiſſimâ comitate explicuit. Quatuor ad noctem horæ reſtabant, cùm remotis epulis ſurgunt ad navis ſpectaculum. Tubæ paſſim ac tympana exaudiebantur in littore; & in trium malorum verticibus ex verſicolore carbaſo tæniæ pendebant, omnibus ventis commodâ levitate obnoxiæ. Tabulatum nautis & militibus plenum; ac ſi triumpho vel prœlio ſubveheretur. Populum non capiebat arena, non ſcaphæ, diverſiſſimo clamore frementem, quoties procedere opus tubæ monuerant.

Ex compoſito factum, ut tardiſſimè navis portu emitteretur. Sed adhuc Radirobanes tenebat Meleandrum, expectatione ignium, quos non procul à littore promittebat tribus in ſcaphis, totaque circùm undâ. Recens inventum, quia nondum emanaverat ad multos, trahebat ſui novitate audientes. In hanc ergo ſpem ipſe reducit in tentorium ſuum Meleandrum atque Argenidem; & quid viſuri ſint, pluribus docet; piſcium in aquis ſpecies prompturas de faucibus flammam, quam demiſſa in aquam capita non obruerent. Obſeſſas hiſce piſcibus ſcaphas iri protectum ab igneis ſimulachris, quorum conti nunquam fervidiùs arderent quàm ſub undâ. Hæc narrantem interdum vicini facinoris cura trahebat, relictoque Meleandro, Virtiganem, & cæteros ex conſciis monebat, ne aut ſegni aut præcipiti operâ ſuam ſpem fruſtrarentur. Centum lampades erant, toto tentorio diſpoſitæ, ex quo Reges ſpectaturi conſederant. Has ſimul ſigno dato extingui convenerat (nam ex pauciſſimis pendebant funalibus) & Argenidem atque Regem corripi, deferrique in ſcapham. Proceres Sardi ac milites, quamquam plerunque ignari conſilii, ſenſim acciti illic erant & ſecretò juſſi obire quicquid Virtiganes mandaviſſet. Ille quamquam invitus cum duobus conſciis purpuratis creditum ſibi ſcelus curabat.

Tam

Tam propinquo exitio penè fidem ſuperat eripi potuiſſe Siciliam. Sed ſæpè divinitatis opera hæc ſunt, ut furias in ipſo jam ſucceſſu ſecuras ſubita ultio excipiat: ne vel unquam improbis timor, vel ſpes abſit calamitoſæ virtuti. Fortè Archombrotus, cùm cæteri triremem in undas euntem contemplarentur, hoc ſpectaculum non dignatus, haud procul ſpatiabatur in arenâ. Erat Sardorum linguæ non expers; quamquam in eum diem diſſimulaverat. Miles quidam ex ſatellitibus Radirobanis, à Virtigane recèns digreſſus, obvium contubernalem cùm vidiſſet ſine armis vagari in littore: An tibi ſoli, commilito, inquit, licet, ſine lanceâ gladioque hodie conſpici? Cumque ille negaret, ſe ullum de armis præceptum accepiſſe; ambo occurrentibus aliis miſti nihil deinde loquuti ſunt quod Archombrotus capere poſſet. Sed miratus, quid opus, hos Sardos in pace & inter convivia armari, tanquam obambulans ſpeculatus eſt omnium habitum; nec quemquam in iis invenit exermem. Hi præter gladium haſtam, illi jacula habebant, multi [1] pilis Italicis onerabantur. Paucis tamen, & tanquam ex Regiæ cuſtodiæ ſtatione, aut galea erat, aut clypeus; ne nimio apparatu proderentur inſidiæ. Suſpecta hæc erant & formidoloſa Archombroto jam ſpontè à Sardis averſo. Nec ſine numine fuit quòd gravius quàm pro tantillo indicio expavit. Nam hæc arma apud incurioſum aliquem, militaris conſuetudo excuſaviſſet. At ipſe, ſeu quia amabat Argenidem, ſeu quòd optabat Radirobanem peccaſſe; Hei mihi, inquit: An toties repudiatus amator vim parat? & Meleandrum avehere cogitant, ſcilicet Argenide non contenti? Nam cur tanto ambitu ad maris littus deducti ſunt? Cur hìc noctem rogantur expectare? Subito horrore concuſſus, aptiora conjurationis indicia capturum ſe non putavit, quàm ex Virtiganis fratre. Morbo penè confectus dies jam

1. *Pilis Italicis.*] Jaculis Romanorum.

jam complusculos jacebat. Nec verisimile erat, si quid Sardi moliebantur, hunc in oppido relictum, & in captivitatem proditum esse. Sudans ergo Epeircten conscendit; cumque obiret Palatii partem destinatam hospitibus, commodùm Radirobanis libertum aspexit, qui cubiculi regii custodiam habebat. Libachanes appellabatur. Hunc ergo discessurum, & clavibus ostium jungentem, subito consilio Archombrotus interpellat. Cupere se quiddam in illo cubiculo, si liberto vacaret, inspicere. Ille & Archombroti dignitatem reveritus; & quòd de patroni scelere nihil sciebat, non dubitavit reserare cubiculum. Meminerat Archombrotus, cùm bis Meleandrum ad Radirobanem comitaretur, vidisse se non longè à pulvino supra admotam mensam, pulcherrimi operis thecam, ex ebeno variatam & ebore; vermiculati quoque argenti laminis, in articulis & oris cælatam. Illic preciosissima gemmarum audierat recondi, & quicquid literarum tutiori secreto indigebat. Ergo, tanquam aliud agens, contemplatur vacuam mensam, frustraque toto cubiculo oculis thecam vestigat. Quod ne facere videretur, facili commento libertum deludit. Gemina ad aulæum tabula pendebat, utraque Radirobani eximia. In unâ, [1] Radirobanis patri aquila, tanquam de syderibus labens, [2] coronam imponebat. Alia Apollinis erat liquescentem jam Marsyam ulciscentis. In iis, ac si venisset inspecturus, avidè hæsit. Nam & relictæ illic erant; [3] nec quicquam ex penu aut specie,

1. *Radirobanis patri aquila coronam imponebat.*] Omen imperii, quale Tarquinio Prisco; est enim Aquila insigne Imperatoris.

2. *Apollinis liquescentem jam Marsyam ulciscentis.*] Ovid. Satyrum fuisse author est, qui ausus est Apollinem ad certamen provocare; hunc Apollo victum & excoriatum in amnem mutavit sui nominis, 6. Metam.

Clamanti cutis est summos delapsa per artus,
Nec quicquam nisi vulnus erat, cruor undique manat:
Marsya nomen habet Phrygiæ liquidissimus amnis.

Elegantissimè Marsyæ & Apollinis certamen describit Apul. l. 1.

3. *Nec quicquam, præter thecam, cubiculum amiserat.*] Quam scilicet Radirobanes ut pretiosissimum thesaurum jam abstulerat, quod argumentum Archombroto fuit imminentis fugæ.

ſpecie, præter thecam, cubiculum amiſerat.

Igitur augurio animi, & ſuſpicione creſcente, Archombrotus Libachanem reliquit, & ad Virtiganem tendens, non habuit qui aperiret; ut ſatis ex ſolitudine conſtaret, ægrum ipſius fratrem abeſſe. Et hunc quidem, tanquam conſulentibus medicis petere ex [1] ſali jactatione remedium, primo mane ad naves lecticâ detulerant. Timuit Archombrotus, ne religiosè omnia explorantem nox & inſidiæ præverterent. Duos itaque [2] Centuriones vocat ex iis qui in præſidio arcis erant (nam cæterorum ſparſos milites quæ tam ſubitò diligentia collegiſſet?) ſimulanſque à Meleandro miſſum; Ite, inquit, ad milites veſtros: confeſtimque, nec tumultuariè tamen, eos ad littus educite. Manipulatim dimiſſi conveniant propè tentorium Radirobanis. Enſis iis, & haſta ſuffecerint, ne ſi graviùs armati conſpiciantur, ſermonibus materiam præbeant. Prior adero in arenâ; & obiter, quicquid Rex juſſerit, ad vos feram. Ite vero, & diligentem operam Regi præſtate.

CAPUT XIX.

ARGUMENTUM.

Apertis dolis Archombrotus & Eurymedes Regem Meleandrum admonent, & de vi declinanda cum eo decernunt. Argenis in primis morbum ſubito obtendens reditum maturandum cenſet. Obnititur Radirobanes: & technas ſuas deprehenſas intelligens violentus furit.

HIs ocyùs ad juſſa digreſſis, redibat ad littus Archombrotus, cùm non procul tentorio Radirobanis in Eurymedem incidit; vultuque turbato, Quàm vereor, ait, ne in Lycogenem alium nos fortuna retulerit. Tum ſtrictim enumerat conjurationis indicia, in quæ inciderat; precio-

1. *Sali.*] Maris, quod ſalſum eſt.

2. *Centuriones.*] Centurio dicitur, qui centum peditibus præeſt, in exercitu miles Centurioni, Centurio Tribuno, Tribunus Legato, Legatus Conſuli obediebat, ſed ſeorſum Magiſter equitum ſoli Dictatori.

preciosissima abvecta ex privato Radirobanis instrumento; Virtiganis fratrem, quamquam ægrum, abiisse; neminem Sardorum conspici sine armis. Neque Eurymedes eum omnia proloqui passus, gaudere se retulit, quòd Archombrotus eadem secum sentiret. Jamdiu se illâ suspicione prehensum, perculsumque ad conspectum Sardorum, qui per cuneos non sine consilio circa tentorium errabant. Post hæc verò quæ Archombrotus detulerat, nihil se dubitare de scelere. [1] Quis iste Pirithous nobis? aut quis huic Theseus rapiendi nuptias fecit audaciam? Sed arte utendum est, ut se eripi patiatur Meleander ab hac peste. Adeò cavet Radirobanem offendere, ut vilis sit sibi. Vade prior, Archombrote. Cùm illum moveris magnitudine periculi, adero strenuè, indiciumque, & terrores geminabo. Milites interim qui proximâ nocte excubituri sunt, non hinc procul in procinctu constituam. Fortè fuit ut cùm Archombrotus pervenit ad Reges, Argenidi loqueretur Radirobanes, vacaretque Meleander; Ad quem ille demissè: Vultum, inquit, fingo, Rex, disparem rebus quas affero: scilicet ne illi qui te circumstant parricidæ, sentiant te moneri. Cæterùm omnis hæc pompa, tibi, tanquam victimæ, ornata est; quem unà cum filiâ avehere, Radirobani constitutum intelligo. Eo consilio promissa spectacula trahit in serum, donec vespera se tumultui furtoque aptaverit. Cùm referret in eam rem argumenta, supervenit Eurymedes; adeoque complevit formidine Regem, ut labantibus articulis incertus, illos rogaret, ad tam subitum malum quid consilii haberent. Constabat nihil aliud superesse, quàm aut statim fugere nondum maturas insidias, aut se illic subsidio armatorum tueri. Sed omnino potior fuga erat. Neque enim tot

1. *Quis isti Pirithous nobis, aut quis huic Theseus rapiendi nuptias fecit audaciam.*] Hi ambo aggressi sunt Proserpinam Plutoni rapere; Sed alter a Cerbero interfectus est, alter detentus in vinculis Ditis, tandem ab Hercule vindicatus. Senec. in Hercule furente.

1. *Cœlum*

tot ſubitò milites cogi ſine profeſſione ſuſpicionis poterant; ut magis incipere injuriam timendo viderentur, quàm repellere. Quid præterea in periculum mitteretur Meleander, quid Argenis? cùm præſertim flagitii ſeries atque modus adhuc lateret; & Sardi fortaſſe aliquâ ſolertiâ nocturnum facinus ita ordinaviſſent, ut non poſſet tumultuario certamine refelli. Placidè, inquit Rex, & tanquam obambulans tentorio digrediar: Sequi Radirobanem hortabor, ſimulque Argenidem; quam tu in viâ, Eurymedes, mone, ut cùm inter noſtros fuerimus, acrem morbum ſubitò fingat. Excuſabilis erit diſcedentis occaſio, & ægram tanquam ſolicitus comitabor. Sub hæc verba in Radirobanem & Argenidem inſpexit, &, optimam veſperam perdimus, ait. Ire ſatius ad liberum [1] cœlum, & jam ſole dimiſſo intepeſcentem. Sat deinde cùm ſpectaculum mox edetur, iſthic ceſſabimus. Simul his, tentorii fores petebat; omneſque ſequebantur. In hac turbâ Meleander Rabirobani loqui cœpit, ut eo remoto faciliùs Eurymedes Virgini inſinuaret quod ipſe mandaverat. Et illa repentinis cogitationibus concuſſa, quamquam nemo aperuerat paterni conſilii cauſam (nam dicentem Eurymedem turbavit adveniens Virtiganes) tamen haud multùm à vero timidiſſimâ cogitatione erravit.

Interim Archombrotus, in quemque familiarium Regis offenderat, hortabatur non deſtituere domini latus. Jamque & militum decuriæ ab ipſo atque Eurymede accitæ, ſparſim in campis erant; cùm Argenis ex præſcripto cadentem ſponte vultum colligit manu, ſeque ad Seleniſſam excipiens, voce demiſſa, peſſimè mihi, inquit, eſt, mater. Siſtitque illico gradum. Radirobanes ſubito caſu conterritus, in remedia aquam, merum, odores, flagitatione non perfunctoriâ popoſcit. Statim circa jacentem crevit

1. *Cœlum intepeſcentem.*] Cœlus reperitur maſculini generis apud Ennium: *Quem Cœlus genuit.* Idem, *Cœlus profundus*: Author eſt Soſipater lib. 1.

crevit immodicè concurrentium globus. Et Meleander qui paulisper præcesserat, inter fictos terrores regressus est. At Argenis; Ecquis lecticarios provocat? ait. Nec de morbo rogata quicquam certi referebat, nisi linquente corde, hebescere oculos, & caput errare. At Radirobanes nihil opus lecticâ proclamabat; celeriùs hemicyclo in vicinum posse tentorium referri. Sed causatus Meleander commodius oppidum esse, seu medicinæ, seu quieti; simul urgebat qui ad lecticam decurrerent, simul gratias Radirobani agebat, tanquam humanitate nimiâ sese oneranti alienis doloribus. Isque jam non de Argenide tantùm, sed de sui sceleris successu solicitus, negabat se passurum ut mille totos passus (tot enim ad Epeircten aberant) jactaretur virgo invalida, & in hoc primo morbi impetu, nec fortasse duraturo, meliùs in proximo tentorio acquietura.

Hæc adhuc omnia veluti mutuæ necessitudinis charitate jactabantur, cùm Virtiganes Radirobanem clàm monuit, non sic in illum diem sitam esse consilii sui fortunam, ut redire non posset sperata fœlicitas. Pateretur abire Argenidem; & ipse cum ea peteret Epeircten; dilato promissorum ignium spectaculo, donec convaluisset ipsa, paterque iteratâ simplicitate rapiendam ad littus reduxisset. Cœperat persuadere; Cùm Radirobanis medicus, quem aliqui accersitum procurrerant, venit. Is pollice virginis propemodum repugnantis tentato, notatis præterea oculis, spirandique mensurâ; mirari primùm cœpit, moxque negare ullum sibi ægritudinis vestigium liquere. Ergo ad Meleandrum conversus, bonâ fide rogabat ut poneret metus: Levissimum esse quodcunque Argenidem turbaverat. Sed Radirobanes atroci percussus conjecturâ, tunc denique sensit invaletudinem simulari in fugæ prætextum. Miratus quis suas deprehendisset insidias, quis ad Meleandrum detulisset, sensim ferebatur in rabiem; & ad moliendam vim ferociter intentus, quærebat oculis

suos,

ſuos, dextramque ferebat ad capulum; cùm Sardos pauciores quàm Siculos circa ſe videt; Ut neque ſi viribus eſſet agendum, ſatis poſſet victoriam ſperare. Interim aderat & medicus Meleandri; qui ab Eurymede monitus quid deberet ſimulare, longè alia quam quæ Radirobanis ſervus, de Argenidis valetudine dixit; gravem, & ſonticum morbum eſſe: properarent deferre ad regiam; quicquid morarentur, nocere Argenidi. Ita loquentem prior medicus jurgio adortus eſt, non paſſus ſuam artem contemni: Ecquod enim mali indicium videret? quid vultus? quid labellorum color? num ſudor in frigidâ fronte? [1] num à ſe diſſentiret arteria? Neque minùs pervicaciter Siculus ſuas partes implebat: prorſus egregio de incertitudine medicinæ ſpectaculo, ſi tumultus, & rei quæ agebatur magnitudo, huic voluptati locum feciſſet.

Dum hi collatis verbis certant, lecticarii ſublimem Argenidem tollunt: Et Radirobanes non redituram ultimo conatu proſequutus; non ſibi temperavit. Injecit lecticæ manum; & manere Argenidem jam pluſquam precabatur. Jurgium quoque inter Sardos Siculoſque proceſſerat; Ibatque Archombrotus, lecticam ſub Radirobane laborantem vi explicaturus. Sed medium Meleander ſe obtulit. Litet Sicilia illius diei fortunæ. Quantum præclari ſanguinis fuſum ibat ſeditio! Capax labes abſorbere Siciliam, & quanquam abſentem conſummare Poliarchum. Sed mitioribus fatis miniſtravit Meleandri prudentia. Adhuc ſibi tanquam hoſpiti loquentem violare erubuit Sardorum Rex; & utcunque finito tumultu, digreſſaque Argenide, ipſe quoque Meleander lecticâ ſublimis, & agmine ſuorum vallatus in oppidum ſe recepit.

JOAN-

1. *Num à ſe diſſentiret arteria?*] An vena inſolito more ſaliens atque mota indicium daret febris: hinc enim Medici febrim agnoſcunt.

JOANNIS BARCLAII ARGENIS.

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Radirobanes discorde tumultu raptus in diversa, consilium init, per litteras proscindendi Argenidis famam, & quæ à Selenissa acceperat, secreta temerandi.

NEMO interim Sardorum audebat Radirobani loqui. Furebat violentus, & discorde tumultu raptum animum spargebat in diversa. Nunc pudore, nunc infœlicitate cœptorum agitabatur. Quàm benè processissent initia! Ut diu possessa cum Meleandro Argenis in tentorio hæsisset! Geniusne deinde, an mortalis prodidisset consilia? Subeundum ergo dedecus, nullâ mercede, nullis sceleris præmiis lenitum. Post assertam Siciliam, pollutâ victoriæ laude, non tantùm ut hosti, sed prædoni abeundum. Sub hæc frendens, toto littore ferebatur, adeò inutili ad cætera sensu, ut nec ruere noctem sentiret. Ausus tandem Virtiganes accedere: Et quidem, quò ab insano audiretur pacatiùs, primùm eosdem affectus simulavit. Cumque hac arte locum monendi sibi aperuisset; Jam nox est, inquit; & hîc tamen (ô Rex) moraris fortitudine tuâ nimis securus. Circumstant te multi; Nec opus est omnes scire quo in statu sit animus tuus. Quò autem succedere nocte hac paras? Vocat in oppidum Meleander. Sed quis putet te securè cum

cum illo reconciliare gratiam posse? Chariores tibi sumus, quàm ut nos conficias tanti tui periculi metu. Classis tua te meliùs excipiet. Abominare hanc terram, tot curarum tibi causam. Ubi cum paucis secretus in prætoriâ navi eris, liberiùs irascêris, & quod in rem videbitur esse, constitues. Radirobanes tanquam Virtiganem non audisset vultu immoto, tamen ad præparatam scapham se contulit; sive magnitudine iræ, sive consilio vocem premens, donec in regiam triremem delatus est.

Ast ubi cum Procerum non ampliùs tribus in prætorio puppi proximo resedit, evolvitque caliginem multa simul & confusa animo ingerentem; primùm Argenidis imaginem, quam gestabat gemmis inclusam, de collo diripuit: Nam odio & iracundiæ, cæteræ cupiditates jam cesserant; Deinde sublato ad Virtiganem vultu; Faciam, inquit, ut hic dies tristior Meleandro quàm mihi illuxerit. Pejùs ab suâ Argenide quàm à me divertet. Occupabo Furiarum officium: Seni quietem, & puellæ famam eripiam. Spectabo deinde ociosus hos ludos, fruarque hostium malis; aut si in rem meam commodum erit, bello quoque cumulabo. Ocyùs ceram stylumque porrigite. Neque mora, literas suâ manu in hunc modum exorsus est. Radirobanes Meleandro. Nesciebam cùm inimicos tuos sustuli, te amicis adeò esse indignum. Veniam ab Siculis exoro, quos ab tuâ secedentes tyrannide, armis meis domui, reddidique sævitiæ tuæ. Cæterùm si molestum tibi erat, quotidie me videre, cujus manu & opibus Rex es; at humaniùs dimitti poteram, quàm sub insidiatoris invidiâ. Cui enim non constare voluisti, te graviter à me metuere, cùm modò tua Argenis morbum finxit, teque ipse ex tentorio meo turbatè proripuisti in oppidum? Ita offensionis specie delere speravisti quicquid mihi debebas. Sed nemini potes imponere. Cur te enim violari voluerim; qui, ne violareris, vitam meam obtuli in discrimen? At filiæ tuæ nuptias concupivi scilicet; & cùm affinitatem non probares,

res, hanc prædam ſtatui occupare. Ne tibi ampliùs tantùm placeas Argenide tuâ. Neſcit regius Sardiniæ ſanguis ullum thalami probrum pati. Quo oculo cernerem ſuper limina caſtiſſimæ domûs attolli, [1] non cæſto, [2] non illâ ſimplici vittâ dignam, non cæteris virginitatis inſignibus; denique neſcio cujus Poliarchi contubernio aſſuetam? Quid te inexpectata vox ferit; & in pudendæ rei nuntio amittis ſpiritum? Ita eſt, Meleander. Nimis cautus in amicos, diſce nunc quos timere debueris. Illa, quam Palladem putaſti, Theocrine, tuæ domûs contaminatrix fuit; Ac ut ſimpliciùs dicam, ſub eo nomine Poliarchus tibi illuſit. Argenide fraudem juvante, in Gynecæum pro virgine, mox in templis pro Pallade eſt admiſſus. An integram exiſtimes, quæ correpta amore adoleſcentis, celavit temeratorem arcis quam mulieribus ſacraveras? quæ cum amatore diutiùs fuit? quæ denique patrem decepit? Omitte igitur ſuſpicionem, meâ ſorte & animo indignam, quaſi, his à me deprehenſis, illius nuptias expetierim, in qua nihil ſyncerum eſt. Mihi quidem cùm ad vos appuli, adhuc ex hac laſciviâ ignotam placuiſſe confiteor. Sed dii Sardiniam juverunt: quòd, cùm poſſes hanc petenti pulchrè conciliare, neglexeris. Ubi autem de ſecretâ turpitudine reſcivi, adhuc faſtidium meum ſimulatione amandi ſic texi, ut contentus mihi cavere, merentem non læderem. Habe tibi filiam tuam. Habe & regnum meo auxilio reſtitutum. Sed ne ingratitudini uſquequaque ſit præmium, aut facilitatem meam traducas: nolo Sardiniæ ærarium pœnas veſtrorum furorum luere.

Jam

1. *Non cæſto.*] Cæſtus, zona eſt virginea, quam maritus prima nocte diſſolvebat, à variis punctis ſic dicta. Κεντεῖν pungere eſt.

2. *Non illâ ſimplici vittâ.*] Quæ Palladis virgines Veſtaleſque redimibat. Id moris in quibuſdam virginibus noſtræ ætatis inolevit. Lucan. l. 1.

Veſtalemq; chorum ducit vittata ſacerdos.

Vittas autem ac ſupparum ſolæ virgines deferebant, erantque pudoris & verecundiæ inſignia, licet duo genera vittarum inveniamus, virginalem unam, alteram nuptialem. Ovid. 2. Metamorph.

Vitta coërcuerat neglectos alba capillos.

De Arte Amandi:

Eſte procul vittæ tenues, inſigne pudoris.

1. *Inſu-*

Jam hoc nimis, quòd ſanguinem multorum ex meis conſumpſiſti. Nam ſileo meos labores, quos utique non vendo. At ſumptuum partem redde; quibus totis te fungi oportebat. Eos enim ut viveres, regnareſque, feci in claſſe, militumque ſtipendiis. Trecentis talentis rem patiar æſtimari. Quanto plura pro te impenderim, ex publicis meorum Quæſtorum rationibus facilè ſcias. Sed tantillum hoc repone, niſi mavis extorqueri. Hoſpitium renunciare eſſet ſuperfluum, cùm prior idipſum illatione injuriæ feceris. Ex his tamen quæ detuli, cognoſces fidem meam. Te enim niſi coactus miſerum eſſe non volui; & quàm diutiſſimè paſſus ſum ut Argenidem amares.

Hæc ut ſcripſit, cogitati ſceleris induſtriâ ſuperbus, vocat ſuorum fidiſſimos, oſtenditque epiſtolam in alienæ ægritudinis ſpe propemodum ſuæ oblitus. Horruere ſcilicet ad ſceleris novitatem; Sed crudeliſſimo ſervitutis genere, quod intra ſe abominabantur palàm laudabant. Quærebatur deinde quis litteras ad Meleandrum ferret. Nam intuta videbatur, & capitalis audacia. Sed Radirobanes in ſuos quoque ſævus; Neſciat præco, inquit, periculum ſuum. Ibit intrepidus, & meo auſpicio ſecurus. Quòd ſi illum Meleander mulctabit; at mihi tanti erit hanc novam querendi jurgandique materiam vili ſanguine comparaviſſe. Igitur cùm aliquandiu inter ſe contuliſſent, quidam miles, diu antè Virtigani inviſus, ad hoc deſtinatur officium; ipſo Virtigane hominem commendante. Et ille maligno inimici ſuffragio beatus, ut credebat, [1] infuliſque præconis ornatus, primo mane ad portum exiguâ lintre devectus eſt. Statim relatum eſt Meleandro, nuncium à Radirobane adeſſe. Ille animo æger, & de hoſpitis diſſidio ſolicitus, tunc fortè ſuorum chariſſimos acciverat. Præter manſuetudinem in illo penè ad

1. *Infulis præconis ornatus.*] Feciales infulis, ſeu filaminibus lineis, & verbena tegebant caput more ſacerdotum; eratq; ſacroſanctus Fecialis, inquit Liv. lib. 1.

1. Non

nè ad vitium prolixam, beneficium à Radirobane acceptum effecerat, ut illi paulò magis quàm ſibi faveret. Incertum eſt (inquit) utrum nocere voluerit; certum autem nos ab illo tanquam inſidiatore refugiſſe. Conciliandus utcunque eſt; Et ſi cætera abeſſent, timenda certè fama. Nunquam videbitur juſtè expulſus, quem neceſſariis temporibus tanquam deorum munus ſuſceperamus. Poſt hæc verba altum ſilentium fuit. Nam pleriſque injucunda hæc erat Meleandri ſolicitudo. Inter cæteros Archombrotus, atque Eurymedes, perſtringi ſe rati, quia Regi authores fuerant, ut à Radirobane caveret, haud obſcurè audebant indignari. Adeò ut impetus juvenilis in hæc verba Archombrotum abſtulerit; Sentio, ô Rex, me ſimul & Radirobanem non poſſe excuſari. Si te ad injuſtas inimicitias compuli, quid cunctaris noxæ me dedere? At ſi meâ & Eurymedis ſedulitate hodie es liber, noli incertitudine animi turbare fœliciſſimum diem, & adhuc dubitare an malis Radirobanem eſſe offenſum, an captivam Argenidem apud illum teneri. Hæc libertas Archombroti gratiſſima omnibus fuit, præſertimque Argenidi, quæ in lucro numerabat, ſive jure, ſive injuriâ, à Radirobane diſſidere Siciliam. Ipſe Rex ſuos metus excuſavit Archombroto; Se tantùm de populi voce eſſe ſolicitum: Curandum ne imponere Radirobanes poſſit externis ignariſque negotii. Mittam ad illum, qui me dolere ſignificent quod ad claſſem potiùs quàm ad me ſeceſſerit; orare ut in portum redeat, nec Siciliæ tam vicinus, incertos fluctus malit. Simul largos commeatus jubebo ad illum lembis pluribus promoveri, diſtribuamque munera in amicos. Nemini deinde credar ingratus in hoſpitem, quem per officia illa coluerim.

CAPUT

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Meleander acceptis litteris nil quietum suspicatus, ad proximum cubiculum pergit. Sequitur filia patrem, qui ad eam epistolæ partem descendit, ubi Argenidis atque Poliarchi fama proscribitur. Tunc urgere patrem filia, ut per ministrum anus accersatur, sed illa verbis solertissimo fuco adornatis ex utriusque oculis se eripiens, in thalamum se recipit.

MINUS displicuerat illa sententia. Jamque Timonidem illic legatum Rex dixerat, cùm Radirobanis præco adventare nunciatus, variâ expectatione omnium animos suspendit. Rex intromitti eum jussit; cumque ille literas traderet, ecquid hospes Radirobanes valeret aut faceret, blandè, ut solebat, quæsivit: Præco, veluti erat jussus, omnia intellecturum Meleandrum ex codicillis quos attulerat, refert; simulque aliquantulùm in latus secedit. Meleander nihil quietum suspicatus, ad proximum cubiculum pergit, ne præco legentis oculis motibusque curiosè immineret. Sequitur patrem Argenis: & purpuratorum præcipui. At ille postquam ceram explicuit, in omnibus verbis hærens, & contumeliis excitatus, tandem ad eam partem descendit, ubi Argenidis & Poliarchi fama proscribebatur. Arsere illico vultus; Iterumque pallore mutati uno cum incertis manibus horrore tremuerunt. Refectis mox viribus, irâ terribili, in quos tamen adhuc incertus, erigitur. Argenidem, Radirobanem, Poliarchum, offerebat nova rabies, & sub primum impetum nullâ prudentiâ consiliove tractabilis.

Nemo audebat interrogare tam acriter æstuantem. Sed ipse quantum licuit semotis perturbationis indiciis, ad proximum conclave se proripit, unaque venire jubet Argenidem; cui non aliud loquutus, quàm ut has literas legeret. consedit in lectulo; & illius vultibus intentus, suspiranti, frementique medius hæsit. Argenis lectione conterrita, non quidem tanquam ad justam accusationem expavit;

pavit; ſed injuriæ impatiens flagrantibus oculis totaque oris ſpecie, proclamavit ad vindictam. Urgebat tamen attonitam maximus dolor, ſuam cum Poliarcho familiaritatem innotuiſſe: Et quòd tamdiu eam amicitiam occultam habuiſſet, verebatur ne accuſationi eſſet juſtior ſpecies, & patre difficiliori uteretur. Statimque perpendenti quomodo fides tam religioſo ſecreto periiſſet, occurrit Seleniſſæ cum Sardiniæ Rege commercium. Sed diu deliberare aut tacere, non licebat. Itaque provoluta ad genua patris, interclusamque anhelitu vocem non ſine artificio laxans; Ne expectes, Domine, ut crimen objectum anxiè diluam. Non enim dabo contumelioſiſſimo hoſti hoc gaudium, ut credam pudicitiæ meæ aliam rationem eſſe reddendam, quam quòd hactenus tibi optimo & ſolertiſſimo parenti placui. Unum habeo excuſandum; quòd Poliarcho per ſalutem quam tibi mihique attulerat oranti ne ſcires quantum pro tua incolumitate præſtitiſſet, fortaſſe fidelior quàm voluiſſes fui. Nunc quoniam alieno indicio factum eſt ut hominem poſſim laudare; Ille eſt, Domine, quem Theocrinem vocabamus. Mei videndi cupidus, hanc ſimulationem ſexûs iniit, quò in arcem reciperetur. Sed tantæ licentiæ conſilium emendavit modeſtia. Nam ſic potiùs mihi quàm Radirobani credas, ut virum eſſe neſcivimus, priuſquam te atque me à nocturnis prædonibus vindicaret, eâ fortitudine quæ apud te divinitatis fidem invênit. Tunc verò ex arce abiturus, mihi atque Seleniſſæ quis eſſet eâ lege aperuit ut illius audaciam & virtutem apud te taceremus. Regreſſus deinde ad regiam, quantum cæteris præſtiterit, tuâ in illum charitate probatum eſt. Quòd ſi reprehendis ſilentium meum; cogita non potuiſſe mercedem breviorem concedi, quàm ut paterer eum juſtis apud te honoribus carere. Sin autem ſubvereris altiora; quia virgo illius conſilia tegere ſuſtinui; provoco ad inimiciſſimum mihi caput. Seleniſſam intelligo; quæ ſola tanti arcani conſcia, rem omnem

Radi-

Radirobani palàm fecit. Nisi scelestissima esset, fureretque perfidiæ insaniâ, & odio mei, non polluisset silentii fidem; nec quod te ipsum celabat, detulisset ad exteros: Testem hanc tamen non verebitur appellare innocentia mea. Si merui odium tuum, & propitiam famam arcanâ turpitudine fefelli, ego te & pudicitiam manu meâ vindicabo, reddamque sanguinem indignum qui à te provenerit.

Inter hæc patris genua amplexa, nunc dexteram osculabatur, nunc eâ arte in senem respiciebat, ut jam facillimi patris judicio innocens esset. Illum tamen plurima turbabant: Necessariæ in Radirobanem inimicitiæ, de accusatâ Argenide vulgi suspicio; & quòd utcunque casta esset, tamen credibile erat Poliarchum fecisse, ne ipsi Radirobanes placeret. Urgente deinde filiâ ut Selenissa accerseretur, ipse per ministrum qui fores servabat, imperavit anum vocari: Nemo Procerum sciebat quæ res tam secreta ageretur: nisi quòd maximum esse credebant, quo filiam unam Rex communicaret. Varia itaque conjiciebant expectabantque soliciti. Selenissa nihil minùs quàm quod aderat animo fingens, intrat Regis cubiculum; in quo ipsa solitudo, vultus quoque Meleandri, & vis genii mala plerunque instantia occulto horrore insinuantis, nec cogitantem turbavit. Statimque ad illam, insolitâ acie Argenis accensa, seu permittente patre, seu moram non ferente iracundiâ; Per ego te Radirobanem, Mater, oro: (nam quid tibi magis dulce aut verendum objiciam!) ut hìc coram tuo meoque Rege dicas, quid commercii virgine indigni, mihi cum Poliarcho extiterit. Nec vices tuas cura, quòd hactenus quicquid est tacuisti: Ego salutem tuam pacta sum, modò jam liberè indicium profitearis. Cohorruit anus; tenebrisque lucem miscentibus, tamen ut solertissima erat, animum subitò revocavit: ut hic motus potiùs videretur innocentiæ esse suspiciones abominantis, quàm deprehensi sceleris notæ. Et quem priùs al-

loquar? inquit; cùm apud utrumque perfidiæ insimuler? aut quæ hæc tam confusa accusatio est? Nec Radirobanis mecum fœdera scio; Nec Poliarchi tecum, ô Domina. Quod autem sacrilegium, ut putes ullâ suspicione posse virtutem tuam pulsari? Imò, refert Argenis, omitte hanc frontem. En Radirobanis ad Regem codicillos, quibus te arguit de Poliarcho in Theocrinem Pallademque mutato, omnia effutiisse. Et ne nescias; nihil est horum quod non patri confessa sim. Sed & probris innocentiam meam aggressus est. Nescio an te authore. Ad hoc unum vocata es. Dic liberè, ita te dii ament; dic priusquam per tormenta verum quæratur, an maculavi familiæ meæ decus?

Non indelectatus Meleander hac ferocitate Argenidis, quæ utique in se dicturam non extimulasset nisi innocentiæ fisa; Nolo, ait, turbatè hæc exigi. Sed nec feram, Selenissa, nisi majori fide quæ de Poliarcho nosti exponas, quàm antea siluisti. Victa anus conscientiæ labe, accidensque ad pedes Meleandri; Summa, inquit, eorum est quæ dicere possum (Rex) nihil meâ alumnâ sanctius & integrius esse, nihilque perfidiosius Rege Sardiniæ. Si pateris me ad cubiculum redire, facilè te absolvam certissimis signis, & quibusdam maximè litteris, quarum fides efficiet ne ampliùs tuam mentem ejusmodi suspiciones solicitent. Nec deinde miraberis cur ante te Radirobanes ista resciverit. Brevis est mora: Dum hîc inutiliter jurgamur, redire jam potui. Tantâ pollicitatione suspensus Rex, properè ergo imperat ire; nec se in eo negocio ludificari: omnia tamen sic agere, ne hæ lites ad ullum Procerum emanent. Neque prohibebat Argenis, verita ne moram injicere videretur, aliqua in se certiùs prælaturæ.

Sed anus ubi primùm ex utriusque oculis evasit, inassuetæ celeritatis vestigiis ad conclave se recepit; Adductoque ostiolo; Nunc iterum mei juris sum, inquit, nunc in me decernere ipsa possum, nec ab aliis expectare quod merui. O infœlicissima mulier! Ergo tamdiu vixi, ne in-

nocens

nocens morerer? Quod autem mihi fatum mentem eripuit, ut non cogitarem proditionis mercedem nunquam esse securam? ut à moribus meis abirem? ut levissimo juveni fiderem, & per plurima vitia mihi suspecto? Hujus promissis, hujus donis, ego tot annis, tot rebus exercita, manus dedi, fidemque, & charissimæ alumnæ benevolentiam? Serò hæc reputas, Selenissa. Virtus fuisset animum à scelere cohibere; Nunc quia fœliciter non peccasti, latronum est pœnitentia ista quâ ejulas. Ergo me perdere Radirobanes invidiosissimâ delatione sustinuit: qui in me quo offenderetur non habuit: nisi quòd ut cæterarum rerum, ita nimiæ benevolentiæ fastidium est! Proh nefas! quem audebo contueri? ad quem confugere? aut quis me denique feret de proditione querentem, cujus exemplum feci? Nec propero me à lucis conspectu liberare? Nec saltem primis virtutibus dignum exitum quærens, medium scelus excuso? Quid expectem ulterius? Odit me Argenis; perfidiam excusare non possum; forsitan & Rex prætextu alio explebit animum, merito meo, & filiæ questibus acrem. Necdum, ut intelligere potui, palam est quod maximè deliqui, Radirobanes meis consiliis ad raptum incitatus. Hoc ubi emanaverit (quid jam enim existimem fore secretum?) quæ mora, quive dii, ex dominorum meorum mentibus exturbent tantæ culpæ memoriam? Ut hos mitissimos faciam, at jubebunt abire à conspectu. Recedam invisa omnibus; iratam Principem timens; nec sola, nec publicè tuta. Vigilabo in atrox supplicium, ex meo scelere singulorum cogitationes de me æstimans. Adhuc pejori infamiâ digna es Selenissa, nisi illam morte antevenis.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Seleniſſa neci quam ſibi ipſa molitur, jam proxima, ſtilo aram exarat illibati alumnæ ſuæ pudoris obſidem. Deinde ſatis ſortem ſuam queſta mucrone ſe ſibi eripit. Meleander tot curis obrutus, & quid præcone faciundum incertus, tandem ad Radirobanem referre jubet, furioſo reſponderi non poſſe.

RApit ad hæc verba tabellas, in quibus non ſatis conſtantibus litteris hæc exarat. Meleandro & Argenidi Optimis Principibus. Si eſſet aliquid ultra mortem, id mihi in ſupplicium popoſciſſem. Nunc accipite ſanguinem, non adeò ſuo crimine maculatum, ut [1] non poſſit diis libari: Neque ex ſupplicii atrocitate, quod in me conſtituo, facinus meum potiùs quàm pœnitentiam æſtimate. Hanc illo majorem credetis vos ipſi quos læſi. Sive enim urgentibus fatis, ſive veneficio aliquo attonitam, temeraviſſe me fateor ſecretum hoc ingens, de fraude & virtute Poliarchi. In tuam autem famam (chariſſima alumna) ſi addidi quidquam, aut addere potui, [2] opto ego deos manes mihi tam ſævos quàm infida vobis fui. Credite morienti; & vitæ diutiſſimè probatæ unam hanc noxiam; aut ſi nimis eſt, huic ferro quod vos ulciſcitur date. Præligatam deinde epiſtolam uni ſervorum tradens; Vade, inquit, & Atrienſi intimas Regis fores ſervanti meo nomine impera ut hos ſtatim codicillos ferat ad dominum. Juſſit Rex, eos ad ſe properanter tranſmitterem.

Dimiſſo nuncio, jam furioſiùs morti intenta, ſimul properabat, & hærebat; nunc inſanos fremitus auſa, nunc mollioribus ſuſpiriis laceſſens conſtantiam ſuam. Excipiebat fortè omnia verba quædam ancilla, è proximâ cellâ cui ab eo cubiculo aditus erat. Hanc neque viderat Seleniſſa;

1. NOn poſſit Diis libari.] Alleg. à ſacris, in quibus, libato ſeu effuſo ſuper aram victimæ ſanguine libaſſe credebant.

2. Opto Deos Manes, &c.] Deos inferos, Plutonem, Proſerpinam, & cæteros.

lenissa; & verecundia quòd secretis dominæ intervenisset, non sinebat vel loqui vel abire. Nam neque credebat desperationis plenissimas voces furiosum exitum habituras; expectabatque donec dominâ exeunte & ipsa se secretò proriperet. At Selenissa haud dubia omnem destinatæ mortis laudem in præcipitatione esse, & affore statim à Rege qui conantem tenerent, aperit cistulam in quâ brevis gladius jacebat, quem olim filio primùm pueritiam ingresso dederat pater; & ipsa deinde [1] servaverat, die filii nuptiali Junoni Lucinæ cum crepundiis sacrandum. Ita tulerat fatum, ut paucos ante dies, detergendæ rubigini esset in acumen renovatus. Nec aliud ferrum in muliebri cubiculo erat pectori aperiendo commodius. Illum verò ut sustulit, simul conjugis quem amiserat, filiique quem ignarum destituebat memor, tot res tamque diversas uno mentis obtutu aspiciens, funebri capulo osculum dedit, illique loquuta aliquandiu opperientem mortem frustrata est; Donec ancilla quæ timere cœperat ne hæc vera tragœdia esset, extorquendo ferro erupit, simulque exsonuere accurrentium ex Regis præcepto vestigia. Tunc anus prohibentium fervore incitata, & manibus adhuc liberis usa, mucronem tam altè visceribus impressit, ut labantes subitò vires solverent dextram, & pectore in humum porrecto ipse capulus non multùm emineret ex vulnere. Exclamavit ancilla, & amplexa morientem sævissimo ululatu perterruit jam spontè confusos. Quippe dejectis foribus intraverant Archombrotus, & Eurymedes, multique eos sequuti; urgente Meleandro, ubi primùm ferales literas accepit, ut properarent ad miseram, cogerentque non perire. Eurymedes utcunque dimotâ ancillâ amplexus jam rigentibus luminibus torvam;

1. *Servaverat, die filii nuptiali Junoni Lucinæ cum crepundiis.*] Nuptiarum die Junoni Lucinæ, quæ venientibus in lucem favebat, puerilia crepundia consecrari solita. Testis est Varro. Pers. Sat. 2.

Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine puppæ.

torvam; Quod hoc nefas ô Matrona? Cur te tuosque perditum vadis? Nihil illa, nisi quòd flexâ cervice supremos oculos versans, sanguinem & animam efflavit.

Omnibus silentium ingens, fremitus rursus; & dimanante mox famâ, atrocitas rei multos Procerum ad spectaculum coëgit. Mox de obscurâ facinoris causâ variæ, & interdum periculosæ conjecturæ. Rex quidem cæde auditâ vehementer exhorruit. At Argenidem nulla signa vel misericordiæ vel odii mutaverunt. Seu credidit de Selenissâ satis supplicii nondum habere, seu potiùs excandescens animus mirabatur magnitudine pœnitentiæ se placari, & in confinio utriusque affectûs stupebat. Rursus tamen intuebatur quicquid sibi in morte Selenissa nocuerat. Quid Sicilia? quid cum suis Radirobanes loqueretur? Illam anum tam insigni de se vindictâ multò magis quàm ipso proditionis crimine evulgasse hoc de Theocrine secretum. Præterea quando eò loci res erat, Regem ab Selenissâ auditurum speraverat, pactum cum Poliarcho conjugium. quod quidem arcanum nec ipsa sustinebat dicere patri; & strenuè cogitabat defendere. Cæterùm prohiberi multitudinem Rex jussit. Sepultumque deinde cadaver est nullâ pompâ; & postquam cædis causa publicè est comperta, nescio quis Poëta hoc illi epitaphium fecit;

Busta vides, sævique, hospes, monimenta doloris.
Bis moritur, quæ se est judice digna mori.
[1] *Non effare tamen seu verba gravantia Manes,*
Seu placidâ faciunt quæ leve pondus humo.
[2] *Huic tumulo pacemque nefas, stimulosque precari.*

Dic

1. *Non effare tamen seu verba gravantia Manes.*] Maledica, infamantia. Tibul. l. 4. Eclog 2.
Et bene discedens dicet placideque quiescat,
Terraque securæ sit super ossa levis.
2. *Huic tumulo pacemque nefas, stimulosque precari.*] Cui malè volebant, terram gravem & tumulum onerosum veteres precabantur, quod depressa anima, quam sepulchro una cum corpore putabant condi ad beatorum sedes tardè aut ægrè devolaret; contra cui bene volebant, precabantur tenuem & sine pondere terram, levem cespitem aut cippum, ut molliter ossa cubarent. Senec. in Hippolyto,
Gravisque tellus capiti impio incubet.
Martial.

Dic tantùm; Ut merita es, ſit precor Umbra tibi.
Nempe Seleniſſa eſt. Dubium furioſa magiſne
Læſerit, an læſam ſit magis ulta fidem.

Meleander tot recentibus obrutus curis; & quid Radirobane, quid præcone, quid literis faciendum, adhuc incertus, vocat ſuorum præcipuos; His oſtendit res ſuas in anxio ſitas eſſe. quippe ſuam dignitatem à Radirobane incitari contumeliis; qui præterea talenta trecenta in præſtiti auxilii ſtipendium non tam petat quàm imperet. Armis ſe exequi debere injurias; niſi & ſuas vires domeſticis furiis Sicilia exhauſiſſet, & benefactis Radirobanis donari deberet ſaltem locus ad pœnitentiam. Furere enim ſui immemorem, & heſternas ſuſpiciones imprudenti irâ firmare. Hæc cùm fusè exponeret, ſedulò tamen cavebat indicare laceſſitam ab hoſte famam Argenidis. Non quòd omnia neſciret emanatura: Sed & pudorem præſentis filiæ reverebatur; & ſilentio ſuo omnes monebat, ne quis deinde tam inviſæ accuſationis mentione illum vexaret. Ne tamen ignorarent ſuper quantâ re conſulerentur, ajebat Seleniſſam improbâ fide auſam quædam arcana ad Regem pertinentia Radirobani credere; quæ per ſe innoxia, ille flagitioſiſſimâ interpretatione corruperat. Allatis ab eo codicillis, ſe ultimis probris differri; Seleniſſam, ſi ad Radirobanem ſpectes, fuiſſe innocentem; quæ tamen ſolâ morte quod peccaverat expiari poſſe crediderit. Omnes certatim cenſuere, ut pro publico Siciliæ hoſte Radirobanem haberet. Quicquid auxilio juverat, non benevolentiâ aliquâ factum, ſed tanquam ad inſidias conſediſſe prædonem in inſulâ, & voluiſſe Lycogenem tolli, ut quæcunque ille cogitaverat ipſe efficeret. De præcone per-

Martial. l 5. Epiſt. 35.
Mollia nec rigidus ceſpes tegat oſſa, nec illi
Terra gravis fueris, non fuit illa tibi.

Aliud Martialis lib. 6. Epiſt. 68.
Sit precor & tellus mitis & unda tibi.
Idem Epiſt. 30. lib. 9.
Sit tibi terra levis mollique tegaris arena.
Et Pauſan. l. 1. & 9.

perplexior quæſtio fuit; [1] his cruci ſuffigendum decernentibus; aliis per diverſa ſupplicia truncum ad Radirobanem remittendum. Vicit tamen Cleobuli ſententia, declinandam violati præconis invidiam; quem fortaſſe interfici magnò emeret hoſtis. Superbiſſimum Regem plùs deſpectu quàm ejuſmodi ultione iri offenſum. Quod poſtquam Rex probavit, Eurymedes vocatum ad ſe præconem (nam eum ad Meleandri conſpectum reduci non placuit) ita ex præſcripto affatus eſt. Si ab Rege ſui compote veniſſes tam protervæ epiſtolæ lator, totum hunc diem homo non eſſes. Nunc ignoſcimus amentiæ Radirobanis, cui Regis verbis dices, furioſo reſponderi non poſſe. E re quoque ſuâ facturum, ſi Regibus ſcribere expectet donec inſanire deſierit.

Poſtquam præco diſceſſit, ſtatim præſidium militum ingens Arſidæ datum eſt, quod ad portum conſideret. Timonides claſſiarios coëgit in naves; ut ſi Radirobanes ultra verba furere vellet, juſtâ acie exciperetur. Nec in Regiâ tantùm, ſed paſſim in oppido, tanquam redintegrato bello, quies excuſſa eſt. Jamque Radirobanes timere inceperat, non modò ne inverecundiam ſuarum literarum præco capite luiſſet, ſed ne in ſuam quoque claſſem armaretur Sicilia; Intepuerat ira; occurrebantque belli incommoda, quæ nimius antea ardor ſuppreſſerat. Totius Siciliæ viribus impar ſibi exercitus. Littus tenebatur præſidiis. Deerant in mari commeatus. Si tamen laceſſebatur, erat indecora cunctatio, maximè cùm prior provocaviſſet. Dum hæc agitat, reſpicitque ad littus, vidit ſcapham à portu recedere. Ea erat quæ præconem revehebat. Is adhuc plenus metu, quæ ab Eurymede acceperat refert; multùm quoque exaggeratâ violentiâ loquentis, & tumultu regiæ, cujus cauſam neſciebat. Cùm enim occubuiſſet

Sele-

1. *His cruci ſuffigendum.*] Alex. Macedo Glaucum medicum alioſque crucifixit, qui mos fœcialis crucifigendi, uti tunc apud Græcos etiam ætate noſtra uſurpatum, ut nuper in Armoricæ Senatu. De cruce habet multa Juſt. Lipſ.

1. *Cala-*

Seleniſſa, murmurque & ſtrepitus ingens eſſet, Cleobulus præconi cuſtodes appoſuit, ne quà reſcire hunc caſum, & interrogare obvios poſſet. Radirobanes tot rerum ſolicitudine gravis, priùs abire conſtituit quàm decernere cogeretur, aut fugere. Nam quid immaturis conatibus in ſe veriùs quàm in hoſtem ſæviret. Jam plùs juſto indultum præcipiti iracundiæ. Reducendum potiùs ad [1] Calaris littus exercitum; (ea civitas jam tum Sardiniæ princeps erat) viribuſque refectis, mox ſubità claſſe repetendam Siciliam. Sed neque confeſtim viſum abſcedere. Nam & maritimas copias ſciebat, quas in portu habebat Meleander, modicas eſſe; & tempore opus priuſquam Lilybæo & Panormo major in eum claſſis poſſet acciri. Reliquum ergo diem in ſtatione perſeverat. Sub veſperam, cùm ſe benigniùs ventus intenderet, anchoras tolli jubet; proraſque in Sardiniam ſuam verti. Ac ne timida videretur aut furtiva diſceſſio, præcepit juſtos [2] nautarum clamores geminari, ſive eruendis gemerent anchoris, ſive mutuæ exhortationis officio cætera armamenta componerent. Militum quoque voces patriam appellantium adhuc abſentem, aut [3] pelagi deos orantium, ferebantur ad littora. Meleander pugnam inſtare exiſtimans, juſſit accingi claſſiarios ſuos, portumque & proxima littora propugnatoribus compleri. Nam provehi ad certamen ſuas naves extra portum vetuerat; ut illæ terreſtribus copiis, quibus abundabat, tegerentur; & gemino exercitu Sardi perirent. Noctis tamen vicinia perturbationem metumque adauxerat. Sed hoſtes propitiis ventis in altum ablati, primum audiri, & deinde videri deſierunt. Nam & nebulæ primam noctem denſaverant. Ne tamen is diſceſſus finge-

1. *Calaris.*] Sardiniæ Inſulæ littorale oppidum eſt.

2. *Nautarum clamores geminari, patriam appellantium.*] Læto celeuſmate. Ita Virg. Æneid. l. 1. *Italiam Italiam primus conclamat Achates.*

3. *Pelagi Deos orantium.*] Caſtorem maxime & Pollucem nautis propitios. Ut dixi ſupra l. 1.

fingeretur, mox redituris in incautos remigibus; plerique non militum modò, sed procerum, circa portum excubavere. In iis Nicopompus, cùm nocte concubiâ rarior fremitus esset, silentio vigiliaque usus est; & juvantibus tenebris liberos animi motus ad carmen, ita Sardos tempestatibus devovit.

Ite truces, cuncti rapiant cava lintea venti.
Ite rates. Sic aura fidem, sic æquora præstent,
Ut vestri meruere duces. Simul [1] ibit Enyo,
Stridebitque comis, facibusque in concita missis
Nubila, Tartareum deducet in æquora fulmen.
Ite rates. Mediis [2] ultor deus assidet undis,
Vix æquus mitisque bonis. Sunt undique venti;
Sunt cautes; [3] rapidis fervent nostra æquora monstris.
Inde repercussas terret latratibus undas
[4] Scylla minax, hinc torva riget, fremituque Charybdis
Gaudet inexhaustas aptare in pabula fauces.
O illuc vos turbo vehat; vel dira revulsam
Tempestas medio vobis ferat æquore rupem!
[5] Qualis erat dubiis [6] nondum Latonia Delos
[7] Fluctibus, aut quales nigri super ostia ponti
[8] Cyaneas arcto nautæ timuere profundo.
O sceptris indigne tuis, & [9] sydere lævo

Edite

1. *Ibit Enyo.*] Pro furia hîc impropriè sumitur: nam Enyo propriè est mater, vel ut alii volunt, soror Martis, unde dicitur Enyalius.

2. *Ultor Deus assidet undis.*] Neptunus injuriarum Meleandri vindex.

3. *Rapidis fervent nostra æquora monstris.*] Scylla & Charybdi.

4. *Scylla minax.*] Ut supra l. 2. Ep. ultim. Ibid. de Charybdi.

5. *Qualis erat dubiis.*] Comparatio cum Delo Insula Ægei maris Cycladum clarissima, in qua Latona Apollinem & Dianam enixa est.

6. *Nondum Latonia Delos.*] Ante Ortygia dicebatur, sed Latonia dicta est postquam in ea Latona enixa est Apollinem & Dianam.

7. *Dubiis fluctibus.*] Cum hæc Insula tecta esset, Latonæ locum ad pariendum quærenti, repente se ostendit. Credidere nonnulli fuisse mobilem, donec excepta Latona, Gyaro cæteris Cycladibus se adjunxit.

8. *Cyaneas.*] Seu Symplegades, scopuli sub Thracio Bosphoro, modico spatio inter se concurrentes juxta varium prospectum, unde factus locus fabulis.

9. *Sydere lævo edite.*] Asserunt Mathematici omnia sublunaria regi syderum motu, & cuilibet nascenti sydus faustum vel infaustum influere, ut supra.

1. *Notæ*

Edite Sardois infœlix rector habenis;
Cerne agedum quàm parva tuam discrimina vitam
A cupidis prohibent undis. Non arma ferocem,
Non vis ulla juvat. Timidos fortesque severa
Torquet hyems. Totus fati, totusque deorum es.]
Mox ubi disparibus pendebit puppis in undis
Alternas subitura vices, & biantia latè
Æquora terrifico pandent sua viscera fundo;
Quam posces miserandus opem? quæ Numina primùm
Mens insueta petet; tunc vani prodiga voti?
Non falles Superos; nec te timor ille piabit.
Obruet unda preces sonitu, vindexque per auras
Ventus aget. [1] *Notæ tangunt pia sydera voces.*

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Eurymedes optima media Regi suggerit, quibus tum civilium, tum externorum bellorum æstus propulsetur. Colligendus exercitus pace ac bello, terra marique assiduus, qui nascentes factiones nullo negotio extinguat; ac terrorem exteris ingerat cum scient non Tyronum, sed Veteranorum esse delectum. Annuit Meleander, sed ne molestæ civibus suis sint istæ copiæ, suo ære sustentari cupit, pro libito Duces mutare, si peccaverint severè in eos animadvertere, neque alium præter se ipsum militiæ, provinciisve præficere.

NONDUM planè respirabat Meleander, veritus adhuc ne Radirobanes classem infestam alicubi incustoditis littoribus insinuaret. Sed exacto vix biduo, demissi speculatores retulerunt omnino peti Sardiniam. Tunc verò non tanquam exacto, sed dilato saltem periculo, ad consilia mentem applicuit, quibus tueri Siciliam, & hostem haud dubiè rediturum posset ulcisci. Diu erat quòd Eurymedes, utpote strenuæ fortitudinis vir, amansque militiæ, monuerat Regem, securi imperii non aliud certius esse pignus, quàm paratum, & semper in castris exercitum;

Et

1. *Notæ tangunt pia sydera voces.*] Naufragorum vota flectunt Deorum iram: favent autem nautis Castor & Pollux & Hercules, &c.

1. Si

Et tunc quaſi ſui conſilii utilitatem promovente fortunâ, cùm Meleander ipſi & Dunalbio medius ſpatiaretur, ageretq; de præſidiis per opportuna littora in Sardos dividendis, ita locutus eſt. [1] Si feciſſes quod initio motuum in Lycogenem cenſueram, nunc aut iſte Radirobanes non te laceſſeret, aut haberes quod illi confeſtim objiceres. Sin etiam nunc ceſſas, illo depulſo fortuna inveniet, qui te nec ſuſpiciones diu ponere nec arma patiantur. Collige, inquam, [2] exercitum quem hoſtes formident, qui ſit pace belloq; aſſiduus. Continebit hic terror cives in fide; amicitias, & hoſpitia externorum tam vetera firmabit, quàm nova inveniet. Civiles enim motus, aut ambitu & conjuratione paucorum Optimatum inſerpunt; aut quod eſt rarius, uno conſenſu, furentis vulgi conſtant. Nihil verò in utrumque hunc Reip. morbum ſalubrius, aut efficacius eſt ejuſmodi armis. Sunt enim nobilium factiones in initiis, ac veluti cunis, timidæ debileſque; Ut ſi in promptu, & [3] ſub pellibus miles ſit, opprimi cum dignitate poſſit malum; & mehercule ita impetu tanquam ſitienti fulgure hi fontes exhauriri, qui, ſi pateris mox neſcient ripas. Sin verò populari tumultu præcipitata inſania (quod quia interdum ævo majorum contigit, prudentibus ſemper timendum eſt) innumeras manus armabit in Regem; nihil in hoc incendium remedii, niſi firmas legiones, & aſſuetas diſciplinæ, monſtro illi objicias; Plebs enim impetu ſolo valens, quantumcunque multiplicatis cohortibus impleat campos, par illis nunquam erit qui ſciunt furentes eludere, ſervare ordines, obſequi duci, locum caſtris & pugnæ eligere. Ita

1. *Si feciſſes quod initio motuum in Lycogenem cenſueram.*] Nota hic optima amuleta, quibus civilium externorumque bellorum æſtus propulſatur.

2. *Exercitum, qui ſit bello paceque aſſiduus.*] Contra Machiavellum, qui habendos ritu Romanorum milites author eſt; milites inquam, qui citra bellum ad domeſtica opera ſe recipiant, donec Martis ſignum detur.

3. *Sub pellibus miles ſit.*] Sub tentoriis. Tentoria ſive tabernacula ex pellibus fieri conſueviſſe. Unde Livius l. 5. *Sub pellibus durare.* Vide Carolum Sigonium Scholiis in Livium l. 5. Jacob. Rævardum l. 4. Varronem cap. 3. Val. Maxim &c.

Ita in omnem partem, tutandæ regioni, & vel antevertendis vel premendis furoribus, utilissimus miles est, qui non quærendus, non formandus, sed hostem inter stipendia expectat. Illæ copiæ & quocunque perrexeris securum te præstabunt; & si populi motu, vel defectione nobilium ex munitis civitatibus arcibusve ut ulla à te secesserit; inde recentem, & adhuc dubiam proditionem confestim excutient.

Gentibus autem externis quanta adversus te reverentiæ causa, hæ succinctæ & ad nutum legiones? Suam pacem ex te pendere intelligent; non inultum lædi posse, non despici; Sedere te veluti fortunæ cæterorum Regum arbitrum, in quorum custodiam paria arma non fulgeant. Gentem nostram famâ celebrari compertum est, tanquam indole suâ pronam simul & utilem bello. Quanto magis, si ad naturam institutio accedet; scientque tui hostes non tyronum apud te, sed veteranorum esse delectum? Neque hoc tantùm ad famam est. Ipso successu experientur qui te lacessent, longè aliud esse conscriptum nuper militem in aciem statuere, aliud egregios viros, & qui [1] annos non plùs ex fastis quàm stipendiis suis numerent.

Num denique eâ fide, eo ardore, recèns adacti ad sacramentum pugnabunt, quo illi qui inveterato affectu, non plùs militum quàm familiarium instar tuentur Principem assuetum alimenta & veluti spiritum dare; & cui non hoc tantùm illos bellum, sed vitæ totius fortuna conjunxerit? Haud omiserim, ut corpora omnia, ita militiam ex suorum, veluti artuum vigore & officiis constare; & solo experimento deprehendi num quis ad hanc disciplinam natus sit. Nonnullos valetudo, alios animus deficit; quæ vitia habitus corporis, & species frontis sic obtegit; ne præ-

1. *Annos non plùs ex fastis, quam ex stipendiis numerent.*] Per fastos numerabant annos; Et in libris fastorum res annuatim & breviter ad posterorum memoriam notabantur. Horatius, *Per memores genus omne fastos.*

1. Cin-

ne præter experientiam quicquam ſit quo argui poſſint. Igitur in perpetuæ militiæ tyrocinio, utque ſic dicam, in pace caſtrenſi, maturè, nec periculoſo tempore, ſe hæ labes aperiunt; ſtatimque de corpore exercitûs eluuntur, vel correctis diſciplinâ vitiis, vel miſſione denique mulctatis. At in repentinis armis, cùm implendæ cohortes ſunt, cùm inexpertis & obviis [1] cingulum datur, ſæpè neſcias virum an ſtatuam adornes; Ut novum exercitum ab explorato differre exiſtimem, quod navem quæ probatis trabibus eſt compacta, ab eâ quam intempeſtivè excisæ arbores, & omnia non penſatis vitiis ligna componunt.

At ſumptuum ratio eſt habenda, grave tot Centuriones, tot milites ex alienis laboribus vivere. Scilicet egregiâ curâ timemus, ne non hoſtis, cùm ſæviet, plenas domos & opulentas inveniat. Repetamus memoriâ vaſtitates, peculatus, exitia, quibus civiles diſcordiæ arſerunt. Quot annorum ſtipendia, quæ aluiſſent obſtiturum his malis exercitum, paucorum menſium furor conſumpſit? Adde vim corporibus factam, ſubjectos tectis ignes, & cætera quæ in ejuſmodi turbis impunè ſunt. Vili mediusfidius has injurias populus redimit, ſi perennium legionum præſidio ſe tuetur.

Dunalbius civilium rerum ſcientiſſimus erat, naturâ & inſtitutione factus ad gerendam rempublicam. Is igitur ita differente Eurymede, ſæpe frontem, & oculos mutabat, nunc quodam aſſenſu, nunc modeſtis repugnantis animi ſignis; gaudebatque Meleander ſibi ex diverſâ ſapientiâ licere quod utrimque optimum eſſet colligere. Cùm vix ergo finiſſet Eurymedes, ita Dunalbius Rege admonente exorſus eſt: Niſi Eurymedes ex ſuâ fide cæteros æſtimaret, nunquam tantum tribuiſſet militibus, ut

1. *Cingulum datur.*] Dantes nomen milites enſem cum balteo accipiunt; ſoluti hæc militiæ ſymbola deponunt, inquit Varro.

ut non modò in uſu eorum, ſed in ipsâ caſtrorum veluti umbrâ, Principibus patriæque incolumitatem ſtatueret. Ego quamquam [1] inſulis atque aris à militiæ muneribus excluſus; quia tamen hic agitur, non quid nocere arma mortalibus, ſed ecquod ipſi paci præſidium poſſint afferre, non verebor dare quid ſentiam. Tibi verò non tam repugnabo, Eurymedes, quàm de iis quæ ignoro vel dubito interrogabo prudentiam tuam. Nunquam mihi placuerunt, qui in futuros morbos firmo corpori medicamenta infundunt; ſolicitantque ſopitas ægritudinis cauſas, nec tempore ullo pejùs quàm inter ejuſmodi luctam ſuccenſas. Quot mala, quot funera vidimus hominum per ejuſmodi medicamina incitantium reſides, & veluti oblitos nocere humores? Atqui illis penè ſimiles puto qui placidis rebus quærunt in futuras tempeſtates formidoloſa remedia, quæque ambiguo exitu poſſunt rectam Reipublicæ valetudinem tam perdere quàm ſervare. In dubiis autem illis pleriſque periculi remediis, maximè armatorum frequentiam pono. Nam ſi armis milites concrepabunt, ſi ſuperbia, vel furor, obſequium excutiet, longè illis pacis conſilia, longè mens ducum qui eos tumultibus arcendis coëgerant.

Turmæ, cohortes, ſub Centurionibus atque Tribunis, ſcis quàm validum corpus efficiunt: Vix tamen aut poſſunt ſuas vires agnoſcere, aut in ſuperbiam quam illa contemplatio inſinuat labi, dum hoſtis ſubmovet ocium, habentque quos laceſſant aut timeant. Aſt ubi ſuis viribus pacem fecerunt, nemoque novo diſcrimine interpellat victoriæ memoriam; tunc ceu Regi aut patriæ exprobrent operam ſuam, ſecum expendunt quantum pugnando effecerint: Unos ſe ſuis civibus ſalutares; In ſe tranſlatum rerum arbitrium, patriæ quoque & Principis fata.

1. *Inſulis atque aris à militiæ muneribus excluſus.*] Sacerdos excluſus à re militari. Metonym. Signum pro ipſa re. Ne hic diu morer, conſules Valerii librum 1. cap. 1. Et Livii l. 19. & 37. & lib. 59.

1. *Si*

fata. Hæ non ſtatim, & uno agmine cogitationes obveniunt; Sed paulatim, tempore, contubernio, uſu; Quaſi aliam à cæteris rempublicam faciant, in ſeſe coguntur: ocio deinde laſciviunt, quod quantùm fortitudini adimit, tantùm addit proterviæ; Mox ſi juſtis præmiis non putant ſe excoli, ſi continuò obſequiis non placantur; fervent animis, intumeſcunt, indignantur ſua arma non timeri. Quid cùm à ſuis ducibus, cùm à factioſis ſolicitantur; cùm cupidis mentibus ingeruntur majora ſtipendia, præda, tumultus, peccandi licentia? Dii hoſtibus tam enorme exitium! Nam non putem, quod dicebas, Eurymedes, ideo Regem iis eſſe chariſſimum, quia ab ejus ærario ſtipendia habent. Multò illis potiores Præfecti: tum quòd ab illis ad militiam delecti ſunt; (tanquam ideò ſtipendium non Regis, ſed eorum ſit gratia:) tum quòd illos de ſuo corpore duces, & militaris potentiæ vindices amant; Sed maximè quia plerunque ſub illis licentior militia quàm ſub Rege proponitur. Sed & omnibus copiis in mediâ pace ſemper armatis, an præficies vicarium unum, an per partes jure æquali legatos miles accipiet? [1] Si plurium munus hoc facies, non ſibi conſtabit diſciplina; contendent inter ſe æmuli duces, & per jurgia ducum infeſtus laborabit exercitus. Sin poteſtatem uni credes; quis ille cui tantum jus in te concedes? In ejus manu erit ut regnes, ut pereas. Ille vim imperii, ille nervos poteſtatis cùm tenere ſe cernet, an par ſtimulis erit ſolicitantibus integritatem ſuam, & quid poſſit ſuperbè monentibus? Utinam ſaltem huic tuo Eurymedi ſimiles ſemper ſint quibus Reges ſuas fortunas tradent. Quamquam nec illum velle exiſtimem tantæ invidiæ poteſtatem ſubire. [2] Scis quibus olim Regibus haud abſimilis conſuetudo ſceptrum

1. *Si plurium munus, &c.*] Dilemma nunc diſcuſſum.

2. *Scis quibus olim Regibus haud abſimilis conſuetudo ſceptrum abſtulerit.*] Ex quo præfectis Palatii totum regimen ignavi Galliæ Reges commiſere, brevi ſua non ſolum auctoritate, ſed etiam dignitate diſtituti ſunt, talis præfectus fuit

ptrum abſtulerit; qui dum Præfectis palatii caſtra committunt, ſenſim omni in cives & milites jure exuti ſunt. Iis qui prudenter condere regna aut ſtabilire ſtudent, hæc duo videntur præcipua; primùm ne populus in Principem facilè poſſit inſurgere; deinde ne ſi obſequii vincula emolietur, habeat duces idoneos, qui vagam, & inconditam inſaniam certiori auſpicio, & militiæ vinculis firment. Utramque cautionem intervertimus hoc ſtatæ perennisſque militiæ conſilio. Quantùm enim diſtabunt à populo tot illæ cohortes, tot omnis fortunæ homines, quibus tela ultrò concedimus? Quicunque in populum cadere poſſunt motus, valebunt in iſtos; ſed eò procliviùs quòd irati nihil priùs videbunt quàm datura fiduciam arma. Jam verò præſentiorem inquietis ſtudiis ducem nulla fortuna obtulerit, quàm hunc ipſum cui juſſeris imperium eſſe in caſtris. Cui enim tot ad defectionem urgentibus rebus, animus ad fidem ſupererit? Mens potentiæ conſcia, & regii faſtigii dulcedinem delibans, adulantium vota, cinctum fortibus viris latus, multa obtegendæ culpæ occaſio; & ſi ſecus vota ceciderint, at excuſabilis in multitudinis peccato audacia; nec ruinâ partium expectatâ, propè ex æquo conditiones cum Rege adhuc de victoriâ dubitante. Fac tamen Præfectum hunc ſummum, ſeu naturâ ſeu virtute abominari motus, fortemque in vitia, nunquam à ſui ſtatione recedere. Quid tot ſub illo duces? Nullus ex iis tumidus, præceps, vanus? nemo fortitudinis famâ, & audaciæ ingenio militibus charus? Mitte inanes ſpes. Nunquam illis cladibus deerit qui ſignum attollat.

Sed hæc ſcilicet quæ præſagio incommoda, demum timenda ſunt, ſi in iiſdem habitet caſtris omnis exercitus. Tu verò occurres tempeſtati, ſpargeſque in varias ſedes vaſtum hoc corpus; ut nec ſub uno aſpectu poſiti ſeipſos miren-

fuit Carolus Martellus, qui detruſo in cœnobium Childerico, filios ſuos Pipinum & Carlomannum poſtea ſponte monachum Caſſinenſem voluit in Reges inaugurari, talis Hugo magnus Capeti pater & Capetiorum caput.

mirentur, nec furoris contagione deſæviant. Quò igitur diviſos dimittes? Nempe in arces, aut oppida diſtribuentur. Vide porrò utrobique quàm commodè. Arces quidem ut juſto præſidio obtineri conſultum eſt; ita illæ multitudinem armatorum ſæpè non capiunt; deſinuntque præterea eſſe ſecuræ, poſtquam tot oculorum tantæque frequentiæ commercio ſunt vulgatæ. Num enim tanquam in carcere tot illic milites conditos habebis? Num ad illos amici non ibunt? quid conjuges? quid neceſſitudines? quid lixæ, & calones? At in oppida potiùs tanquam ad perpetua hyberna copias tuas mittes. Neſcis quippe quàm malè militibus cæteroque populo conveniat. Quod eſt exermibus civibus, & ad ſua opera intentis, in bello ægerrimum, id in pace continuo faſtidio ingeres, ut alienos, ut armatos ſuæ domi aſpiciant, ut militaribus moribus templa & fora ſtrepant, ipſi denique lares placidos mores mutent? Querentur omnes de onere, mentes à te diſſentient: & cùm volent deficere, quantillum ſibi ad incommoda putabunt acceſſurum jam moleſtiſſima ferentibus, tributum atque præſidium? Sed nec ita revulſo diviſoque exercitu conſtabit utilitas quam monſtrabat Eurymedes. Nam intra oppida nec ſervari poterit caſtrenſis diſciplina, nec tyrones eo in ocio probari, & ad martem inſtitui. Ipſi quoque veterani languore & deſidiâ confecti in urbibus jacebunt, & præter militare officium mollientur in curis & conſuetudine familiæ ſuæ; Aſſueti deinde extra laborem ferre ſtipendium, multò ægriùs à ſuâ quiete avellentur ad pericula, quàm ſi recentes conſcribas, & qui ſciant de Regis ærario ſe niſi in opere & militiâ non victuros.

Cùm his Dunalbii argumentis reſpondiſſet Eurymedes; & ille viciſſim pro ſe pugnaſſet; Meleander ſic commiſſos conciliavit, ea probando quæ uterque in adversâ laudabat ſententiâ; Immodicos exercitus noxios eſſe. Ultra præſidia tamen quæ in neceſſariis excubant arcibus,

bus, curandam esse classem; & viginti triremibus obtinendam Siciliæ oram; quarum aliquæ sint in mari, aliæ in præcipuis portubus expectent imperium. Ad hæc plures deligi Prætorianos oportere; partim ex egregiâ juventute, partim ex illis qui diu sub signis fuerunt. Hos posse ad octo millia conscribi. Dimidiatæ copiæ semper Regem comitentur; ut miles sex mensibus domi, reliquum annum degat in castris. Ita enim, nec disjunctis ad validam seditionem vires fore; nec longâ & supervacuâ in penatibus morâ abituros à milite. Ipsi qui aderunt Regi, non confusis castris habitent. Milleni seorsim vel castra, vel oppidi regiones sortiantur, in quo Rex erit. Nam civibus illis qui commodis ab regiâ apud se familiâ & comitatu superfluent, ægrè esse non debere si veluti in contubernium Prætorianos excipient. Larga illis & nunquam dilata stipendia; rigidior quoque parendi lex. Protervíam, furta, lasciviam, graviter luant. Et ne in ocio deteriores sint, militari labore incitentur; Nunc coram ducibus ad præmium, hastam aut jaculum mittendo; Nunc cum armis iter ingredi jussi, ne expeditionem in hostes tanquam laboriosiora imperaturam formident. Nemo in illis Centurio, nemo Tribunus, nemo qui ordines ducat, nisi quem Rex ipse delegerit. Bis mille sint equites; Cæteris jacula, pila, sarissæ, dividantur ex militiæ usu. Hac manu & subitos motus opprimi posse dicebant; & si majores copias res desideraret, tyrones erudiri. Neque Eurymedes se plura censuisse asseruit; aut pauciora Dunalbius; Nisi quòd sub imminente à Sardiniâ bello, addi aliquid militum numero omnibus visum.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Rex Generum Nepotesque cogitans, dum conjugem destinat filiæ Archombrotum, quem ut virtutibus regiis, sic regia stirpe clarum esse novit, illa tot incitata malis, vix sui compos aut consiliorum parentis patiens esse potest. Juvat tamen bimestre intervallum postulare quo Poliarchum ex Gallia reducem fore confidit.

MELEANDER hac parte curarum in Eurymedem translatâ, ad alia animum adjicit. Supra omnia de Argenide solicitus erat. Hæc insons, & in quâ, præter invidiosas dotes, nihil nimium esset, tamen causam tot fluctibus dederat. Ut uxorem illam haberet, ausus Lycogenes omnem perfidiam, non statim, neque incruento bello perierat. Radirobanes successerat furoribus, adhuc incerto exitu. Nec deinde defuturos putabat, quos virgo eximia, & dotale sceptrum accenderet; nisi in unum collata fœlicitas componeret cæterorum cupiditatem. Neque parum extincta Selenissa, & Theocrine tamdiu latens, occupabant anxiam mentem. Tandem penitus sedit animo, filiam in matrimonium collocare. Pacandis tot motibus id restare remedium. Jamque non generum modò, sed & nepotes cogitans, ipsâ oblectatione incitabatur ad dulcissimum votum. Sed quem illi fortunæ deligeret? Nemo in vicinis gentibus regii gradûs erat, cujus ætas nuptiis conveniret. An autem opus est, inquit, invenire ad hæc fœdera solium & purpuram? Tanquam regna, non homines copulentur hymenæis, aut filiæ meæ sceptrum aliud quæram, non virum? Imò nostri majores sapientissimè lege caverunt, ne qui, quæve Siciliæ imperabit, sibi nuptiis regnum adjungat quod Siculo sceptro sit fortius atque splendidius, ne relicta à Regibus patria in illius potentioris provinciam mutetur. Satis est sibi Sicilia, ut Principes suos alat; & filiæ meæ consuluero, si illam in ejusmodi matrimonium dem, in quo ei conjux suus fœlicitatem debeat. Thracum est uxores emere. Nobilitas,

indo-

indoles, virtus, ſponſo inſint; ſatis opum in meâ Argenide erit.

Hæc proniùs ſibi perſuadebat, diu jam in hoc conſilium imminente affectu, ut chariſſimum Archombrotum eo matrimonio ſibi heredem aſpiceret. Nec credebat obſtituram Argenidem; ſed ſi tamen faſtidiret, patrio jure ad obſequium redigeretur. Reliquum erat de illius ſtirpe reſcire; Nam utcunque inſigni virtutibus, tamen novo homini filiam non erat daturus. Satis omnibus agitatis, conclave Argenidis petit, mediuſque inter Patrem & Regem, quò facilius quæ volebat impetraret; Scio, gnata, non minùs de noſtrorum conſiliorum morâ Siciliam, quàm nos de illius motibus queri. Aviditas enim regnandi, & tuarum nuptiarum ſpes, Lycogenem & Radirobanem ad has quas ſenſimus furias adegit, quæ omnia prævertere potuimus tibi maturè virum legendo. Quid ceſſamus tot malorum fontem obſtruere? Mihi quidem decretum eſt, tibi ſalutem, & meæ ſenectuti columen parare. Nec dubito quod jure meo poſſum, quin & tuâ voluntate facturus ſim. Nonne parenti tuo permittis tibi ſponſum eligere, Argenis? Privato, & publico jure mihi hoc licet: nec repugnare modeſtiæ tuæ eſſet. Cùm anxia virgo ſe deliberaturam referret; Deliberabis autem, inquit Rex, an factura ſis officium tuum? Satis morarum fuit. Iterum quæro, gnata, an in poteſtate futura ſis. Ita pro imperio loquentem Argenis reverita, ſe verò futuram ficto ore profeſſa eſt. Laudavit pietatem Meleander, & oſculo dato, ſcis, ait te mihi chariſſimam. Vitam colere ampliùs non amo, quàm ut conſulam tibi. Bene facis, quæ & patri credis & ſeni.

Poſtero die, ut fortè in horto ſpatiabatur, ſevocat Archombrotum; &, ô juvenis, ait, ſi te hoſtis, aut ignotus, rogarem quo ſanguine ortus ſis, curioſam quæſtionem habere poſſes ſuſpectam. Sed amicus cùm tulerim diu tuum genus ignorare, & ſcire nunc expetam; quidni me putes

 id non

id non meâ magis causâ quàm tuâ præſtare? Magna ſunt, &, opinor, non tibi injucunda, de quibus tecum agerem, niſi exquirenda hæc priùs natalium ratio eſſet. Tibi externo quantam fidem habuerim intelligis. Secreta imperii penes te fuerunt. Nec ætas, nec peregrinitas obſtitit, quin omnia tibi concrederem. Et hæc quidem merito tuo. Nam ut cætera omittam; meum caput aquis ereptum, quas pro me propemodum ſubiiſti, & occiſum Lycogenem non poſſum obliviſci. Poſt mutua beneficia, quid gravaris me ad tui generis notitiam admittere? quod etiam, [1] ita me amet dieſpiter, tui honoris & utilitatis causâ, nunc quæro. Perculere juvenis mentem hæ preces Melcandri. Quæ cauſa, ut enixè poſtularet id ſcire, quod tamdiu celari haud ægrè habuerat? aut quod beneficii genus quod ſibi ignoto conferri minùs poſſet? Argenidis nuptiæ, quia eâ cogitatione plenus erat, ſtatim mentis oculis oberraverunt, egregiæ fœlicitatis imagine. Rurſus illam ſpem, tanquam vanam & improbam, conatus excutere, verbiſque pluſquam animo compoſitus; Hactenus, inquit, geminaſti beneficia tua, Rex; paſſus ab eo te coli cujus genus neſcires; Nec jam ſcio quid conferat tuis rebus me impium fieri, id eſt, à parentis imperio recedere, quo mihi ſuper ſtirpe ſilentium indictum eſt. Ne me tamen pervicacis animi accuſes, quà fas erit, cuncta ſuppreſſis regionis parentumque nominibus, evolvam. Regium mihi genus eſt, reſque pacatæ. Neque vi aut ingratiis iſthuc veni, ſed ex parentis juſſu, tuos mores, tuaſque virtutes jubentis inſpicere.

Ita loquentem Rex novo gaudio commotus amplectitur: Et quid tibi hactenus, inquit, viſa Sicilia? quid regia mea? aut ut animum, qualis tuus eſt, veriùs tangam; quid tibi ſenectus mea placuit, aut filiæ mores? Cùm ille, jam propiori ſpe, hæc omnia ſe diceret adorare; Atqui (inquit

1. *Ita me amet dieſpiter.*] Jupiter diei Pater. Juramentum ex Plauto paſſim.

1. *Macta*

(inquit Rex) non leviori pretio te mihi emptum volo. Omitto occiſum Lycogenem, meque ſervatum. Adhuc aliquid validius fuit quo animum meum caperes; Facti mores ad virtutem, conſuetudo leniſſima, & potiſſimùm quòd me amaſti. Non patiar à te unquam ſejungi. Si ut memoras, & auguror, Regum ſanguis es; tibi Argenidem tanto multorum ambitu quæſitam ultrò deſpondeo. Quantumcunque magnis parentibus natus ſis, non pudenda nurus erit. Supereſt, ut tuas mihi fortunas familiariùs jam prodas, ſpondeaſque te nunquam meos canos deſtituturum. Tremebat nimio ictus gaudio Archombrotus, & quæ toto ſanguine quæſiiſſet ſponte oblata ſuſpiciens, incertum an Deos an Regem veneraretur, ad Meleandri pedes ſe abjecit, tenuitque reluctantis veſtigium. Cumque gratiis finem non faceret, hilarior Meleander, & illius quoque læticiam gaudens, in ſubjecti collum incubuit. Mirum omnibus erat qui in conſpectu ſtabant, quæ hæc mutua eſſet gratulantium charitas. Archombroto autem præcepit Rex, ne eo die rem vulgaret; redienſque ad comites, & ſolito diffuſior vario colloquio tempus modicum abſumpſit. Inde egreſſus in regiam, Archombroto jam ſibi propiùs hærenti; Quamdiu, inquit, te ſines ignorari, & gaudia differes noſtra? De hac ipsâ re, ſubjicit ille, te Domine, cogitabam compellare. Duorum menſium ſpatium peto, intra quos fœlicitatis meæ nuncius parenti eſſe poſſim, illincque digno cultu, & profeſſo genere, huc reverti. Meleandrum nomen ipſum diſceſsûs offenderat: Et, non patiar, inquit, te à nobis avelli, Archombrote; niſi fortè fœdera noſtra deſpicis, aut viles ſumus tibi, quia priores amavimus. Si conditiones placent, ſcribe in patriam. Nam te ipſum non nunc mari fatiſque crediderim. Archombrotus tantâ benevolentiâ ſenis admonitus quid facere deberet, & quantum amare, regiam manum oſculo ſtringens; quicquid ille juberet, nihil ſe à præſcripto receſſurum aſſeruit.

Nondum Rex Argenidem monuerat quem illi conjugem destinaret. Cùm ergo discessisset Archombrotus, eam ad se accivit, repetitisque quæ de necessitate matrimonii priùs edixerat, addidit, se generum elegisse, quo non posset præstantior optari; Regio ortu, paribusque virtutibus, deinde eum esse Archombrotum, cui in omen tantorum fœderum, servati Regis laudem curru in fluctibus errante, & de Lycogenis capite victoriam fata tribuerant. Hæc non sine supercilio Meleander; propiusque vim, & imperium, quàm consilium oratio erat. Comparaverat se ad simulationem Argenis, & quamquam indignata, se ignoto, se ingratiis promitti, tamen veluti consilio patris accederet; Nihil, inquit, verendum hîc magis, quàm ne subitæ nuptiæ, neminique tuorum prævisæ aut creditæ, in maledicentiam pateant; dicaturque Radirobanes per injuriam depulsus, quò faveres Archombroto. Tempore aliquo est opus, quo tanta novitas mitigetur, priusque Archombrotus audiatur procus esse, quàm sponsus. Non temnenda Meleandro videbatur hæc ratio; Veritus tamen ne turbando nuptiarum consilio istas moras virgo injiceret, ita in experimentum loquutus est. Neque nihil spatii concedendum est famæ: neque fortunæ nimis. Ex tui animi sententiâ, Argenis, quid temporis arbitraris convenire? Recusabat illa loqui, non hoc suum, sed Regis arbitrium esse causata; Cumque pater sæpiùs instaret; tandem ægriùs, & quasi spacium suæ vitæ definiens; ut rem video esse, ait, duo forsitan menses suffecerint. Tum Rex penè non dubius quin filia omne id tempus sibi potius quàm famæ postularet, tamen ne per omnia esset durus; Atqui promittis, inquit, sublapso hoc tempore nihil te nuptiarum omini repugnaturam? Facio, refert illa; Neque si dii adjuvant, te quicquam in verbis aut meâ vitâ offenderit. Et id prolixiùs pollicebatur; quia interim ad futurum Poliarchum sperabat, qui utriusque vitam assereret; Quòd si ille non veniret,

finito

finito vivendi consilio respiciebat ad mortis libertatem. At lætiora Rex cogitans, illius verba acceperat, veluti sub paterno imperio domantis affectus, qui antea solutam mentem incesserant. Blandè itaque compellatam, tanquam victor, & securus dimisit.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Argenis per Arsidam fidum in paucis Poliarcho scribit, nisi intra breve tempus redierit, ultro se vita defuncturam. Ergo dum Archombrotus in magnam spem assurgit, Arsidas obicem positurus ejus consiliis ad prolixum iter se accingit.

SED illa tot malis incitata, nunquam se infœliciorem cogitabat quàm in publicâ fœlicitate. Nam Lycogene victo Radirobanem nuptias suas, id est, mortem optavisse; Vix decessisse eam curam, & respirante Siciliâ sibi jam præsentiores instare ab Archombroto metus; qui adeò fœlici ad nocendum successu provectus sit, ut vel Radirobanis desiderium faciat. Ergo, inquit, semper meam, aut patriæ vicem dolebo? Ergo non molliori conditione cum Siciliæ miseriis transigunt fata; quàm ut omnium cladem meo capite redimam; Hæc pompa, hi cultus, hæc frontis decora, [1] mactationes erunt, quibus patriæ diris voveor? [2] An Macaria Herculis, [3] an Agamemnonis Iphigenia ero; & tranquillitas innocenti sanguine emenda est? Sed

1. *Mactationes erunt, quibus patriæ diris voveor.*] Vitam se sibi erepturam asserit, ubi nota pro patria non paucos olim se devovisse Manibus, testis ille Curtius, qui se in hiatum terræ præcipitavit, Decius uterque, pater & filius bello Latino & Hetrusco, tercenti Fabii, &c. adi Titum Livium.

2. *An Macaria Herculis.*] Hæc Herculis filia se pro incolumitate publica devovit Manibus ad expiandum scelus populi. Pausanias cum Euripide asserit ob reportatam de Lacedæmonibus victoriam ex oraculo Atheniensibus facto, sibi jugulum aperuisse, unde & divinis honoribus dignata est.

3. *An Agamemnonis Iphigenia.*] Agamemnonis & Clytemnestræ filia, occiso à Rege in Aulide cervo, indignata Diana adversos ventos cum dedisset, consulto oraculo deam Agamemnonis sanguine placandam esse responsum est. Unde Ulysses eam abduxit prætextu nuptiarum cum Achille contrahendarum. Vide Dyctin Cretensem, & Darem Phrygium. In Andromeda, ac Hesione exemplum non absimile, videre est.

Sed non diu me fortuna ludibrio habebit. [1] Decumanus hic fluctus, aut tempestatem consummabit, aut victam navem deducet. Testes dii quàm libenter nunc mortem usurpem; nisi & te vererer, Poliarche, & Selenissa suo exitu docuisset id etiam in scelera esse remedium. Pensare deinde solicitè cœpit, an operiretur adventum Poliarchi, an eum literis maturaret. Plus uno mense erat, ex quo ille abierat, in tertii mensis finem reditu destinato; & cogitabat esse amantis (qualem Poliarchum sciebat) prævertere potiùs diem, quàm totum expectare. Constituit tamen scribere, & recenti impetu verba se ultrò ingerentia ita explicuit. Quamquam absum, Poliarche, fortè plus tamen ipso te scio quid valeas. Nam ut sis illic incolumis, certè perire hîc incipis fato meo: quod mihi de vitâ quantillum reliquerit, ex litteris istis intelliges. Radirobanes, præter regium decus, & fas hospitii, turpissimum facinus ausus, quia ei placari non poteram, mei rapiendi consilium iniit. Nescio quæ spectacula commentus quæ ad littus præberentur, me illuc cum parente pertraxerat. Tantùm non avehebamur, cùm patefacto flagitio nos in oppidum refugimus, ille in suam classem secessit. Versus inde ad furias, ausus est meam famam scriptis ad patrem literis violare; quasi te liberiùs quàm decet amaverim. Quippe nostram familiaritatem Selenissa prodiderat; & hinc impio juveni fuit ad contumelias argumentum. Sed pater pro me ac vero stetit. Et Selenissa quidem sponte ferro expiavit perfidiam. Ille autem malo omine, si dii quidem boni sunt, in Sardiniam abiit. Eo discessu fœlix eram, cùm me pater: (Timeo loqui, ne eum odisse incipias. Fata sunt quæ nos urgent: his potiùs indignare, Poliarche.) Pater, inquam, me jubet amare Archombrotum.

Regi-

1. *Decumanus fluctus.*] Extrema ista calamitas; Allegoria ducta à tempestate. Dicitur enim *decumanus fluctus* violentissimus, quasi *decimus*, qui numerus ultimus est. Ovid. 2. Metamorph.

Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ.

1. *Ubi*

Regibus ortum dixit; mores, indolem, ſpeciem, placere; ſibi hunc denique generum fore. Ego intempeſtivâ pertinaciâ timui accendere obſtinatum. Satis fuit, prætextu alio ſpatium impetrare quo tu venire poſſis; vel ſi ceſſas, arbitrio meo liceat mori. Duo menſes probandis nuptiis dati ſunt. Intra illos armatus ſi advenis, accedam ad partes; ſin inermis, omne furtum tentabimus. Quòd ſi me deſtituis, tunc cùm nuptiæ ornabuntur, omnes cultus mihi patiar adhiberi; & [1] ubi dexteram pater poſcet quam tradat Archombroto, dicam diis manibus ſacram eſſe; ſimulque brevi ſicâ, quæ ſub veſte abdita erit, miſerrimum pectus ſolvam. Hæc ſi ita contingent, audi jam nunc Poliarche ultima vota; cogita tibi hæc dici ab Argenide in ſuo ſanguine volutata. Parenti meo ignoſce. Satis ſupplicii fuerit, quòd illicito meæ mortis ſpectaculo vultus illius funeſtos efficiam. De Archombroto quod placebit, conſtituas. At Radirobanem inultum vivere ſi ſines, [2] redibo ab inferis te admonitura officii. Exige à perfido turpiſſimi flagitii ultionem; luat pœnas prædator, quoad potuit, famæ meæ, & ex iracundiâ tuâ intelligat quantum deliquerit. Hanc vindictam, hunc laborem anxiè mando; huic te teſtamento meo damno. Ultione perfunctus, [3] jube in patrio tuo ſepulchro incidi meum nomen, & caſus utriuſque referri marmoribus, in quibus noſtram fidem poſteri probent, damnentque fortunam. Hujus autem Inſulæ conſpectum, mi Poliarche, defugias; niſi meos cine-

res

1. *Ubi dexteram pater poſcet, dicam diis manibus ſacram eſſe.*] Ubi ad conjungendas manus impellar à patre pro firmandis dudum recepto more nuptiis, dicam me & meam dexteram devotam eſſe diris.

2. *Redibo ab inferis.*] Umbras aliquando rediiſſe ex inferis maximè ad vindictam credidit antiquitas. Quomodo ipſe Homerus Achillem educit ex inferis ad mactandam Polyxenam; & Thyeſtis umbram, Ægiſthum ad vindictam Agamemnonis impellentem.

3. *Jube in patrio tuo ſepulchro incidi meum nomen.*] Eadem fides mutua apud Ovid. in Pyramo & Thiſbe, libro 3. Metamorph. & 11. in Alcione:

——— Inque ſepulchro
Si non urna, tamen junget nos littera, ſi non
Oſſibus oſſa meis, at nomen nomine tangam.

1. *Sponſa*

res amabis, & [1] ſponſæ tuæ urnam admovere pectori voles, aut etiam (quod dii faxint) cum manibus majorum tuorum recondere. Iſta mala, ſi potes, anteverte reditu tuo, nam diſcrimen cunctationem non recipit. Si non potes, cura mandatum morientis, & ut me ames, vive.

Obſignatis litteris, diu ſecum expendit cujus fidei legationem hanc crederet. Neminem habebat cujus conſilio uteretur. Quippe Timocleam biduo antè in locum Seleniſſæ ſuffectam, in tantæ rei ſecretum admitti non maturum videbatur. Arſidam autem unum toties adhiberi his furtis non probabat; ne ille tot periculis laſſatus, Meleandrum timere inciperet: Illius præterea diſceſſus ab Inſulâ ignorari non poterat. Nemo tamen commodior ſuppetebat; maximè quia omnium fœderum erat conſcius, quibus ſibi Poliarchum ipſa devinxerat. Ergo ad ſe vocatum ita alloquitur. Si timerem ne me quoque deſereres, Arſida, ingererem tuæ menti Seleniſſæ memoriam; quam proditionis ſtimulos ipsâ morte graviores duxiſſe ideò arbitror, quia eam in remedium popoſcit. Scias enim (quod utcunque ego & pater celamus) illam anum, mea cum Poliarcho ſecreta ad Radirobanem detuliſſe, moxque conſcientiæ terrore afflictam, ſuo judicio manuque periiſſe, ut vidiſtis. Sed tibi fidiſſimo viro, ſi vivemus, plus à nobis præmii erit, quàm huic à proditione ſupplicii. Spectat ad finem negocium. Expecta majora à nobis quàm quæ tua modeſtia poſſit concipere. Cæterùm literas habeo ſummâ fide, & diligentiâ tradendas Poliarcho. Tu fidum hominem delige cui illas committamus. Sed da, ſi potes, ejuſmodi, cujus tibi in arduis fides perſpecta ſit. Haud cunctatus eſt Arſidas; Et fideliorem, inquit,

1. *Sponſæ tuæ urnam admovere pectori voles.*] Priſcus iſte mos admovendi pectori urnam conſtat ex Ovid. libro 8.

— *Cineres hauſtos ad pectora preſſant.*

Et 13.

Inque ſinu cineres ſecum tulit Hectoris hauſtos.

Et Cornelius Tacitus lib. 2. Annal. *Agrippina aſcendit claſſem cum cineribus Germanici*; & paulo poſt, *cum ferales reliquias ferret ſinu*, &c.

1. An-

quit, me ipso, Domina, neminem novi. Quid tam citò das mihi missionem, nondum justam, ac nec puto ignominiosam promerito? Exequar quicquid mandaveris; Neque Poliarchus quacunque Orbis parte nunc degat, diligentiam meam fallet.

Benè læta hac pollicitatione Argenis, rogabat ecquid facturus esset causæ navigandi ab Insulâ. Pars est Italiæ, subjicit Arsidas, quam Latium appellant. In eo littore [1] Antium prominet, oppidum templo Fortunæ celebre, quod illic multæ religionis est. Fingam votum ad Deam; Carebit suspicione hæc pietas. Ubi autem Siciliâ excessero, quàm multa longioris viæ commenta sunt? negocia, curiosus animus, alia denique vota. Jube tantùm; &, si potes, quò iter instituendum sit mone. Si tibi certum est (inquit Argenis) hanc habere gratiam; moneo, mi Arsida, ut pro reliquâ tuâ sedulitate quantum potest approperes. Poliarchum habebis vel in patriâ suâ, vel huc ad nos venientem. Plus hodie audies ex me quàm tot annis Selenissa. [2] In Gallia amnis est, quem Ararim dicunt; Is alteri cui Rhodanus nomen, committitur. Utriusque fluminis tractum quà à fontibus ad mare pertingunt, paternum Poliarchi imperium est; Hoc parentes jam habent; hoc ipse deinde unicus gnatus expectat. Vide quanto homini benefacias. Si igitur, ut conjicio, in patriâ est, ne metue errorem. Muti quoque te muri ducent ad Principem. Tu modò, quod his literis facio, hortare ut quàm primum promisso se exolvat; redeatque non privatâ modò virtute, sed viribus regni tutus. [3] Antianam verò Fortunam (nam per hoc littus via est) meo nomine saluta; & de tuo itinere,

1. *Antium oppidum templo Fortunæ celebre.*] Dictum *Antium* est, quod ante alias urbes in ipso littore hæc urbs sita fuerit. In ea templum fuit Fortunæ, quæ *Antiana* dicta, teste Horat. 1. carminum:
O diva gratum quæ regis Antium.

2. *In Gallia amnis est.*] *Araris*, qui Aruernos, Helluosque alluit, & Rhodanus, qui duo amnes juxta Lugdunum in unum confluunt alveum.

3. *Antianam vero fortunam.*] In oppido Italiæ, quod dicitur Antium, ubi percelebre Fortunæ templum.

1. O sciss-

re, meaque expectatione consule deam. Cæterùm gemmam hanc accipias, quam quoties in tuo digito videbis, meam & Gallici Principis salutem ex celeritate tuâ pendere memineris. Sub hæc verba ingentis precii annulum tradit, simulque ad Poliarchum codicillos. Ille auditâ Poliarchi dignitate hilarior, mirari tamen cœpit, quòd per tot ambages, tanquam impares nuptiæ procurarentur; donec admonente Argenide, lex Siciliæ in memoriam rediit, quæ vetabat potentiori sceptro Siculos Reges nuptiis conjungi. Sat verò constabat, Meleandrum non modò ad patriarum legum reverentiam obstinatum, sed solitum hanc ipsam sanctionem, inter cæteras mirè attollere. Tunc verò & Virginis sapientiam Arsidas probavit, quæ hactenus nec Patri, nec Siculis aperuisset interdicta consilia; & necessarium à Galliâ exercitum esse cognovit. qui veluti in Archombrotum comparatus, hanc legem antiquaret.

Igitur & suapte virtute, & Selenissæ defectione, ad fidem incitatus, posterâ die iter quod dii benè verterent, exorsus est. Placidi venti tutum in Italiam pelagus præstitere. Illic mutatâ navi, ne Siculis notisque remigibus in secreto uteretur negocio; magnæ Græciæ littora celeriter obivit; Oscisque superatis Antium venit.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Arsidas ad templum Antianum ex præscripto Argenidis Fortunæ litaturus appellit. Sacris peractis sacerdos inter convivandum insinuato sermone Arsidam docet, non aliam Fortunam Fatumque, aut esse, aut coli, præter providam circa inferiora numinis sapientiam.

VETUSTISSIMÆ religionis templum in littore erat, quod Fortunæ Majores sacraverant. Id ubi monstrantibus accolis Arsidas conspexit, tacitis plenus votis jam

1. *Oscisque superatis.*] Populi sunt Campaniæ ab oris fœditate, unde *Oscena* & *Obscena verba.*

1. *Sacer-*

jam tum numen ſalutavit, procubuitque in arenam. Procedenti deinde ad limina ædis præſtò [1] Sacerdos fuit in candidâ veſte, cui limbus erat ex purpurâ. Multam caniciem ſparſerat humeris, redimito laureâ vertice, manuque baculum coronatum tenebat. Ille Arſidam, adhuc ut de viâ præcinctum, ubi vidit intra fanum pergentem, ita comiter affatus eſt: Sive exoraturus aliquid venis: hoſpes, ſive ab iis quæ timebas jam te noſtra dea explicuit, afferſque animum nova beneficia promeriturum, ſubi humaniſſimi numinis vultus; illoſque vel licito ſanguine, vel ſi mavis thure propitia. Tum Arſidas, Quia iſte cultus, Pater, te Antiſtitem oſtendit; priuſquam deam ut mihi favens ſit veneror, ne quid in religione peccem, mone [2] quo ritu me ablui, & quam hoſtiam dare ſacra hæc velint; An præterea [3] in peregrino hoc habitu Fortuna ſupplices agnoſcat. Nam & deæ facere volo; & longam cunctationem navigatio opportuna non patitur. Sacerdos illicò fontem monſtravit qui in veſtibulo manabat. [4] eo ter oculos manuſque ablueret; togam ſe & coronam illi interea

1. *Sacerdos fuit in candidâ veſte.*] Virg. lib. 12.

—— Puraque in veſte ſacerdos.

Et Horat. 2. lib. Sat. 2.

—— Alioſque dierum
Albatus feſtos celebret.

Vide plura apud Prudent. Hymno 1. de coronis, ubi fusè de ritu ſacerdotis.

2. *Quo ritu me ablui & quam hoſtiam dare ſacra hæc velint.*] Lactentem vitulam fuiſſe immolatam ait inferius, deſcribitque cæteros ritus Virgil. libro 6.

Item ter ſocios pura circumtulit unda.

Et Ovid. 4.

Læta redit Juno, quam cœlum intrare parentem
Roratis luſtravit aquis Thaumantias Iris.

Idem lib. 5.

Spargit & ipſe ſuos lauro rorante capillos.

Et ſeptimo;

Ter ſe convertit, ter ſumptis flumine crinem
Irroravit aquis.

Sic Iliad. lib. 6.

Χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διῒ λείβειν αἴθοπα οἶνον Ἅζομαι.

Manibuſque illotis Jovi libare ardens vinum pudet me. Plura habebis infra.

3. *In peregrino hoc habitu Fortuna ſupplices agnoſcat.*] Arſidas enim erat Siculus, & in Latium peregrinabatur.

4. *Eo ter oculos manuſque ablueret.*] Mos fuit apud omnes nationes, etiam Judaïcam, corpus abluendi ante ſacra maximè, ſi aliquo ſcelere ſe maculaſſent. Apud Judæos vas ingens erat ad lotionem, quod Mare dicebatur. Heſiodus voluit nulli deorum ſacra fieri, niſi prius lotis manibus.

Ter oculos, &c.

Ter numero deus impare gaudet.

1. *Victi-*

ea prompturum. [1] Victimas in Deæ atrio puras esse, quæ emptores expectarent, [2] seu quis majoribus facere seu minoribus vellet. Vade, inquit Arsidas, ô Pater, & ipse ex hostiis delige quas scis Fortunæ gratissimas; Simul dexteram porrigentis nummis aureis implevit. Dumque ille utilem sibi pietatem officiosissimè exequitur, [3] Arsidas haustis de fonte aquis, cum omnibus suis ablutus est. Valvas deinde templi, & viliora donaria quæ passim pendebant breviter contemplatus, hæsit in prisco marmore quod non longè à limine hos versus subeuntibus templum monstrabat.

Este procul sontes, sacroque absistite templo,
Queis fixum stat corde nefas, aut vulnere diro
Livor edax varios ducit per viscera morsus:
Aut quibus exhausti non exsaturabile pectus
Crudescit vulgi spoliis, queis longa senectus
Visa patrum, thalamive quies pulsata pudici.
Non juvat, heu cæci, non limina verrere vultu,
[4] *Non votiva tholo,* [5] *non aris ponere vittas;*
Ni primùm [6] *eluitur mens fletibus. Ite profanæ,*

Ite

1. *Victimas in Deæ atrio puras esse, quæ emptores expectarent.*] Vendebantur mactandæ victimæ in atrio templorum. Ut in templo Libitinæ. *Puras* dixit quæ optimæ, quæ egregiæ dicebantur, ob puritatem coloris, id est, si nullas haberent maculas. Ovid. lib. 2. Metamorph.

Victima labe carens & præstantissima forma.

2. *Seu quis majoribus facere seu minoribus.*] Victimis scilicet minoribus, aut majoribùs seu Ecatombe. Liv. lib. 1. *Senatus ab L. Æmilio Cos. hostiis majoribus sacrificari jussit.* Idem lib. 22. *Junoni Reginæ in Aventino Junonique Sophistæ Lanuvii majoribus hostiis sacrificaretur.*

3. *Arsidas haustis de fonte aquis, cum omnibus ablutus est.*] Ita lib. 3. Æneid. Vide supra:

—— Donec me flumine vivo
Abluero. ——

4. *Non votiva tholo.*] Vota, ut vexilla, tabellas, &c. tholis templorum appendebant, ut illa posteris non mediocris stimulatio esset, ne degeneres ipsi tam claros triumphos turpibus factis fædarent. Horat. lib. 4. Ode 15.

Et signa nostra restituit Jovi
Direpta Parthorum superbis
Postibus.

Tibul. l. 3.

Fixa docet templis multa tabella tuis.

Virg. l. 6. Æneid.

—— Casus effinxit in auro.

5. *Non aris ponere vittas.*] Ita Virg. in Bucolicis:

Effer aquam & molli cinge hæc altaria vitta.

Et Vincentius Carteri aras laneis velatas fuisse fasciis refert in Hymenæo.

6. *Eluitur mens fletibus.*] Mens fæda sceleribus non abluitur sacrificiis, sed lachry-

Ite preces, & [1] dona suus quæ polluit author.
[2] Non fibris pecudum, vel parvi sanguinis haustu
Numen eget. Solo finxit Deus omnia nutu,
Aptaque cæruleis sinuavit corpora venis,
Quæ mistas pascant animas. [3] Hæc extulit alis,
Hæc finxit graviore solo, quæ rura, domosque,
Et vastas colerent sylvas; Aurisque carentem
Ipse etiam vitam sub cæcis condidit undis.
[4] Quin & Idumæo sudant quæ balsama cœlo,
Cinnamaque, & [5] sylvis spirantia thura Sabæis,
Idem author rerum, variis adolescere succis
Jussit, & æthereos ramis infudit odores.
Quid tua, ceu largus Superis, nunc munera jactes,
Sive boves aris, [6] calamos seu sternis Eoos?
Aut plenâ fers æra manu? Sua thura suasque
Ah vesanus opes, tanti ne vendere summo
Quære Jovi, [7] & parvo culpas obtendere fumo.

Jamque cum victimis Sacerdos processerat, & [8] Arsidas coronâ redimitus, in candidâ veste ante deæ signum pro-

lachrymis quas internus dolor expresserit. Ita Seneca, cujus epistolam habet Lactantius capite ultimo, & Silius Ital. sub fin. 4. lib. de bello Punico: (*bo*

Quæ porro hæc pietas delubra aspergere ta-
—— Justa, ite precari
Thure pio cædisque feros avertite ritus.

1. *Dona suus quæ polluit author.*] Recusat Deus inquinata mente coli, spiritus est Deus, & in spiritu vult adorari, neque curat victimarum cruorem. Cato disticho 1.

Si deus est animus nobis ut carmina dicunt, (dus.
Hic tibi præcipuè sit pura mente colen-

Nota Barclajum hic vertisse Psalmum 49. ab illo versiculo, *Deus tuus ego sum, non accipiam de domo tua vitulos, &c.* ferè usque ad finem Psalmi.

2. *Non fibris pecudum Numen eget.*] Quæ adolebantur effuso, seu libato sanguine diis. Ovid 4, Fast.

Sectaque fumosis exta dedere focis.

3. *Hæc extulit alis, Hæc finxit graviore solo.*] Belluas in triplici differentia deus creavit, alias in altum alis extulit, alias sub aquis recondidit, alias super terras sylvestres atque domesticas errare voluit.

4. *Quin & Idumæo.*] Regio inter Idumæam & Arabiam, in qua nascitur Balzamum.

5. *Sylvis spirantia thura Sabæis.*] In sola Sabæa, quæ regio est Arabiæ fœlicis optimum thus nascitur. Ita Plin. Iun.

6. *Calamos seu sternis Eoos?*] Primitias frugum, animaliumque diis offerebant, imo & aurum. Ita Varro.

7. *Et parvo culpas obtendere fumo.*] Incensis victimis, vel thure deos placare.

8. *Arsidas in candida veste.*] Persius Satyr. 2.

Jupiter hæc illi quamvis te albata negarit.

procumbens ferebat ſua vota, quæque præterea Argenis mandaverat.[1] Lactens vitula, agnique gemelli in victimas Sacerdoti placuerant; Hæc non operosâ ſecuri procubuit; illos,[2] ne capita convivio perirent, leviori fato culter confecit.[3] Exta optima eſſe clamavit Sacerdos;[4] datiſque mox ſortibus, Fortunam quæcunque Arſidas poſtulaviſſet cuncta annuere. Sibi deinde[5] quæ Numini immolaverant coxerunt; ſecundiſque ſub menſis, dum cæteri acriùs biberent, cœpit Arſidas cum Sacerdote diſputare de fatis, & ſortibus, Fortunæque in Orbem imperio; quia eſſe Philoſophum de vario ſermone cognoverat. Et ille ubi Arſidam ſapere vidit, dignumque altiori religionum commercio; ita dicere orſus eſt: Quid ſit quod Fortunæ nomine colimus (hoſpes) adeò vulgus ignorat, ut myſterii ſanctitatem propemodum contrariâ interpretatione corruperit. Fortunam appellant quicquid incertum eſt; Volunt autem eſſe incertum quicquid habet eventus huma-

Apud Homer. Penelope καθαρὰ χροῒ εἵματ' ἔχουσα. Tibul. lib. 2. Eleg. 1.

Caſta placent ſuperis, pura cum veſte venite.

Livius lib. 5. *Delecti omni exercitu juvenes, lotis purè corporibus, candida veſte, &c.*

1. *Lactens vitula, agnique gemelli.*] Agnis, quia mites ſunt, Deos placare & conſulere, futuraque prænoſcere, mos fuit; infra ex bobus & vitulis laudatiſſimæ victimæ ad Deorum placamenta habebantur.

2. *Ne capita convivio perirent.*] Quæ comederent, ut paulo infra, *quæ numini immolaverant coxerunt.*

3. *Exta optima.*] Nullis, ut dixi ſupra, conſperſa maculis, vel puſtulis ulcerata, non extra locum amota, ſed integra, &c. dicta ſunt *exta*, quod ea diis proſecentur, quæ maximè extant.

4. *Datiſque ſortibus.*] Reſponſo à ſacerdote, & extiſpice reddito, per extiſpicium, id eſt, per victimarum exta, ſive ex oraculi effato. Ovid. lib. 5.

Protinus ereptas viventi corpore fibras
Inſpiciunt, menteſque deûm ſcrutantur in illis.

5. *Quæ Numini immolaverant, coxerunt.*] Immolatis enim veſcebantur victimis, quarum eſu, gratiores ſe Deo æſtimabant. Virg. lib. 5. Æneid.

Dona ferunt onerantque aras mactantque juvencos,
Ordine ahena locant alii, fuſique per herbam
Subjiciunt verubus prunas, & viſcera torrent.
Veſcitur Æneas, ſimul & Trojana juventus,
Perpetui tergo bovis, & luſtralibus extis.

Hoſtia immolata & myſteriis peractis, qui ſacris interer ant, viſco & farre appoſito cum rotundis paniceis, quas in in honorem deorum adhibebant, ſtantes veſcebantur, quibus extis niſi ritè perfecto ſacrificio veſci non licebat.

1. *At*

humanis mentibus incognitos. Ideò levem deam, ideò cæcam fingunt, & plus vitii numini quod colunt imputant, quam ferrent in homine; ut nec certum ſit, ſæpiùs iſta dea ab inſanis probra ferat an ſacra. Si quid peccant, ſi quid expectationem fefellit, continuò Fortuna vapulat. Exprobrant quòd malos evexerit, quòd difficilis bonis cavere videatur ne probè quid judicet. Nec miſeri vident, ejuſmodi Fortunam non divinum aliquid eſſe, ſed ſuperſtitioſi animi ludibrium, qui ſua ipſe commenta per ſuperfluas curas timet aut placat. Nam illud quod ſibi fingunt numen, omnia quæ mortalibus accidunt, & fortuita appellamus, regere, & ex orantium votis diſponere, aut poteſt, aut non poteſt. Si non poteſt; quid igitur facit? aut quò hæc inutilis dea cui in ſuo regno nullum imperium? An præſidere humanis caſibus illam dicas, quæ non eos præcipitare poſſit, non tenere, aut mutare? Niſi fortè non ſatis fluere poſſent rerum hæ vices, & veluti naturæ temeritas, abſque ociosâ hac deâ, cui præter nomen atque invidiam, nihil relinquunt. Cur denique aras illi ſtatuimus? ſorteſque in hoc templo conſulimus, priùs nobis multo victimarum ſumptu devinctas? Infœlix ſuperſtitio eſt, ſi illic conſumitur unde nihil metuas aut expectes. Sin putas ab eâ ordinari caſus humanos, qui alioquin errarent, & ex ſupplicum pietate diſtribui, jam Fortuna certè non eſt; modò hoc nomine cum vulgo intelligas numen, quod res humanas non conſilio, ſed imprudentiâ ſinat evolvi. Ut te paucis abſolvam. Veniſti Fortunam exoraturus; illi feciſti; denique litaviſti. An res tuas exiſtimas commodiùs eſſe caſuras, quàm ſi deam neglexiſſes? Si exiſtimas; ergo Fortuna temeraria non eſt, quæ novit quibus indulgeri oporteat; nec inconſultè, ſed ex merito ſævit aut favet; Id eſt, non eſt illa Fortuna quam populus facit. Sin inutilia credis hæc ſacra, cur ſupervacuo labore nihil profuturam pietatem his templis impendimus? At (inquies) non venimus eam ſortem

mutaturi quæ nostris rebus decreta est; Sed tantùm quæ sit ea sors accepturi oraculo. Si sic censes, certè fateris, jam Fortunam ergo scire quid te dii mulctaturi sint, quid etiam adjuturi. Cui consequitur, nihil in Orbe temerè, diisque improvisum aut neglectum contingere; Quod nec convenit cum populari illâ fortunâ.

Vides ut Fortunam sustuli, hospes, non illam quidem quam colo, sed quam imperiti constituunt, & quæ cum summâ illa mente convenire non potest quæ omnia suo arbitrio constituit, quæ naturam condidit, quæ rebus causas dedit, easque perpetuò addititissimâ ratione propagat. Neque enim si ignorant in tempestate mediâ nautæ, quis finis fluctibus, quis exitus vento; ideò Jovi certum non est, solvi ratem an servari statuerit. [1] At nec dicas, frustra nos igitur supplicare Cælitibus; &, si jam olim Numini certa sunt omnia quæ nobis eveniant, vanam fore id quod futurum est deprecantis orationem. Absit hæc in deos contumelia, quos irrito aut ingrato labore nemo sibi conciliat. Quippe Jupiter cùm Orbi initium, & Naturæ leges daret, cùm seriem rerum, causasque, & eventus inter se connecteret, haud nescivit quid esses aliquando tuâ in eum pietate meriturus. Non sunt illi novæ hæ preces, quas hodie fundis, sed jam tum cognitæ, cùm de Orbe, de humano genere, de te ipso statueret. Tuâ igitur pietate, tuisque virtutibus, mitescunt decreta; quæ tunc in te scripsisset, absque his votis foret quorum in animo tuo religionem prævidit; Eadem ratione, nec secura credat impietas nihil se sævitiæ extorquere à diis iratis. Nam hæc tela quæ facinorosis eminent, non parasset ultor Deus; nisi quod nunc scelus patratur, jam tum futurâ turpitudine coëgisset ad has iras illius æquitatem.

Ea vis autem & scientia Jovis, quæ ventura omnia, & quic-

1. *At nec dicas, frustra nos supplicare Cælitibus.*] Malum accidit, non quia prævidit deus, sed prævidet, quia futurum est consecutive, non causaliter.

1. *Sapien-*

& quicquid ignoramus, in conſpectu liquida habet; eſt hoc quod Fortunæ nomine philoſophi colimus; quia res illæ videntur noſtræ cæcitati fortuitæ; licèt Deo in numerato ſint, ſuâ noſtraque voluntate præcognitâ. Ut igitur [1] ſapientiam Jovis Palladem dicimus; [2] ut ſerenus, aut pluvius varia nomina habet; Ita rerum illarum adminiſtrationem quæ nobis arcanæ ſunt, & ſuſpenſos animos tenent, Fortunam appellamus. Huic templum, huic ſignum ſtatuimus, ut nos futura edoceat, molliatque rerum eventus, & in ſalutem noſtram vota admittat. quæ ſi ritè à nobis funduntur, jam olim valuere, noſque juverunt, cùm Natura rerum omnium cauſarumque ſemina atque legem acciperet. Hanc te (hoſpes) Fortunam, venerari, huic gratias habere æquiſſimum; Maximo, inquam, Jovi, qui conſiliorum exitus tibi hactenus incertos, extorum & ſortium ſignis, promiſit pulcherrimos. Nam ſi qua mihi fides eſt, litaſti egregiè. Vade ſecurus; [3] Vade Fortunâ noſtrâ, id eſt, deorum ſummo, fretus.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Arſidas è portu Antiano ſolvit. Et Hetruſco mari ſuperato, numeroſæ Claſſi factus obvius, in deditionem ac fidem Ducis, Gobryas erat, accipitur. Mox data dextera iſte Arſidam de Siciliæ rebus ac ſoli genio dicere rogat: viciſſim Arſidas à Gobrya, principis, cujus claſſis erat, nomen quærit.

PROLIXAM philoſopiam bis nauta interpellaverat, Arſidam monens intempeſtivè ceſſare remigia. Is itaque Sacer-

1. *Sapientiam Jovis Palladem dicimus.*] Pallas enim, cum nata credatur ex cerebro Jovis, non perperam Sapientia dicitur; vide ſupra.

2. *Uti ſerenus, aut pluvius.*] Supple, Jupiter, qui pro æthere non raro ſumitur. Ennius:

Aſpice hoc ſublime candens quem invocant omnes
Jovem. ——

3. *Vade fortunâ noſtrâ, id eſt, deorum ſummo, fretus.*] *Nempe nulla eſt fortuna, nullum fatum, præter divinam providentiam, quæ regit omnia in pondere, numero & menſura*, inquit Boëtius in Conſolatione Philoſophiæ: *Cave ergo dicas*, inquit Senec. *temerè hoc factum eſt, ſponte hoc contigit; nihil enim non præfinitum; nullum malum eventum, nec malam, dixeris horam.*

Sacerdoti & operæ & ſapientiæ gratias agens, adhuc nummos prodegit, quibus victima alia emeretur, craſtino ſacrificio ſe ſuoſque Fortunæ commendatura; & deducente ad littus Antiſtite, intravit triremem. Commodis igitur ventis Latium ſuperat; mox Etruſcum ſtringit mare, cænoſis & inſalubribus vadis ad littora effuſum. [1] Ligures inde erant, quorum ſinus ſulcabatur; cùm haud pauca navigia, adhuc tanquam nubeculæ, aut extantia procul ſaxa, in conſpectum venerunt. Poſtquam propiùs acceſſere, monuit gubernator militarem ſpeciem ſibi videri; niſi fortè peiratica claſſis erat illam oram populatura. Nihil tutius quàm ad terram, quamvis ignotam, navigare. Sed prærupti in littore montes obſtabant; ad quos inter brevia non poſſet ratis accedere; neque ſi acceſſiſſes, viam quâ enitereris, per prærupta offenderes. Dum ergo dubitant nautæ, hærentque in utriuſque contemplatione periculi, jam eos emiſſæ triremes incluſerant. Non deerat Arſidæ animus ſeipſum vindicandi; Sed navigantium legem huic ſubinde timidi nautæ monſtrabant; Imminere in defenſione exitium. At [2] demiſſis antemnis ſi dederent navem, mitioris exitûs ſpem offerri. Quippe ſi à legitimi exercitûs militibus capiebantur, parum damni deditos manere; ſin prædones illi erant, ſpoliis certè & facilitate eſſe placandos. Hæc Nautæ remigeſque Arſidæ memorabant, qui cùm tardiùs deditionem annueret, ipſi ſuo auſpicio antemnas deducunt, ſublatis quoque remis opperientes venientium arbitrium. Ubi autem adverſæ triremes obnoxiam ratem ſibi harpagine junxerunt, placidè cœperunt explorare, qui homines, aut unde navigarent. Omnia nautæ ſimpliciter retulerunt, ſe ex magnâ Græciâ navigare Maſſiliam, ab externo homine conductos; Arſidamque monſtrabant. At ille interrogatus cùm perplexiùs reſpon-

1. *Ligures, quorum ſinus ſulcabatur.*] Nam in mari Liguſtico navigabant.

2. *Demiſſis antemnis ſi dederent navem.*] Deditionis ſignum; unde tritum adagium *Caler le voile.* Eſt antemna tranſverſum lignum, quod vela ſuſpendit.

1. *Go-*

ſponderet, ſcilicet quibus loqueretur ignarus, ſuſpicionem hoſtilis animi fecit. Captus ergo, & in aliam navim delatus eſt, juſſique qui eum vexerant, cum navigio ſuo ſequi. Nihil tamen ultrà nocebant, idipſum humaniter excuſantes, quòd eum veherent ad ſui Præfecti colloquium. Haud procul prætoria navis extra remigum operam velis tumentibus veniebat, in quam producto Arſidæ dux militum occurrit, dataque dexterâ Græcis verbis vetuit, ne quid durum expectaret; Sed ita eſt, inquit, ratio belli: Excutienda ſunt omnia. Neque occupandi tantùm hoſtes, ſed plerumque etiam ex amicis ignotiſve informamus conſilia. Quòd ſi ipſe ad tuam navem iviſſem, illic habitâ quæſtione, nulla per me fuiſſet, ſi quò properas, mora. Arſidas in tantæ humanitatis ſermone confidentiam cùm ſumpſiſſet, quâ licuit cuncta profeſſus eſt: Se Siculum eſſe; & in Galliam ad amicum ire dixit; Sperabatque ſe confeſtim dimittendum. Sed Præfectus audito Siciliæ nomine hæſit intentiùs, ſciſcitatuſque quid illi in Galliâ commercii eſſet; Nolim, inquit, tibi durum videri, ſi hodie tibi cœnam, hoſpes, exhibeo. In Prætorio meo dormies, quanto omnes poterimus officio cultus. Magni Regis miniſter ſum; qui cum exercitûs robore haud procul inſequitur. Huic ego cras te ſiſtam. Nam amabit videre ex Siciliâ venientem. Et forſitan erunt quæ ex te cognoſcat. Humaniſſimum autem Principem vidiſſe, etiam in fortunæ beneficiis numerabis. Noverat Arſidas non conducere negocio ſuo, ut fruſtra repugnaret. Hinc enim & ſuſpectior eſſe poterat, & duriorem habere cuſtodiam. Ergo lubenti ſimillimus, omne jus ſui penes Præfectum eſſe reſpondit. Captum hominem, & maximè innocentem, nullius conſpectum oportere defugere.

Poſt hæc utrimque verba; per varios ſermones in hilaritatis ſpeciem vultus & animos coëgerunt: hic, ne Arſidas timeret; ille, ne videretur averſari ejuſmodi captivitatem. Multa igitur audiebant invicem, rogabantque; &

 bene-

benevolentia quæ ſimulationis fuerat, paulatim ſynceriùs verâ colloquendi voluptate utrumque perſtrinxit: ſic naturâ mortalium inſtitutâ ut liberalibus ingeniis ſit facilis conciliatio. Et Arſidas quidem, licèt captus, atque à ſuo curſu tardatus, tamen quod in alio feciſſet, in ſe factum haud ægrè ignoſcebat; præſertim in cuſtodiâ humaniſſimâ non ampliùs unam noctem morari propemodum rogatus; Ipſe verò Præfectus homini innocenti indulgebat, ut deinde amicus poſſet dimitti. Cùm igitur ambo ſederent in puppi, & aliqua de mari, ventiſque, & triremium generibus eſſent loquuti, tandem [1] Gobryas (ita Præfectus appellabatur) blandè de Siciliæ rebus, & ſoli genio Arſidam percunctatur. Ille civilia ſtrictim bella recenſuit, armatum, occiſumque Lycogenem, ſenectutem Meleandri, & quæcunque abſque Poliarchi mentione poterant dici. Nam ſolerter abſtinebat hoc nomine, ne de eo cogeretur apud ignotum loqui. Delectatus Gobryas non ignobili narratione, & æquiſſimo exitu belli; cùm deinde Arſidas rogaret nomen Regis, cujus conſpectui ſervabatur, etiam cui regioni imperaret, & quid ſibi vellet claſſis armata; paulùm in ſe cogitatione ſeductus eſt; Nam & rependere hoſpiti vicem, & ſuæ etiam gentis caſus referre geſtiebat. Itaque, licèt rara ſunt, inquit, inter nos commercia, quæ nempe ſoli mercatores faciunt; de civilibus tamen malis quæ Siciliam vexavere, pleraque audiveramus. Sed mercium nulla celeriùs quàm veritas navigatione corrumpitur. Multa incerta, multa illis contraria quæ nunc à te accepi, nobis fama attulerat. Neque viciſſim dubito quin & ad vos noſtræ gentis diſcrimina, & veluti fata, aliquo rumore pervenerint; ſed vel audaciâ narrantium, vel ignoratione libata. Quòd niſi te vererer longiori ſermone conficere; non hæc modò quæ rogas exequerer; ſed repetitis altiùs rebus, mei Regis cunabula,

1. *Gobryas.*] In Pædia Xenophontis fit mentio Gobriæ legati Cyri.

nabula, dignam hiſtoriis materiam exponerem. Solicitavit Arſidam inſignis narrationis materia; & ſi Gobryæ vacaret, hæc ſe avidiſſimè accepturum reſpondit. Et Gobryas; Audies ergo rem dignam veſtrorum Græcorum ingeniis. Multa enim inter nos fortium hominum facta ſunt, haud illis imparia quibus nobilitantur gentes, quæ literis ipſæ ſe celebrant. Sed ſola ſunt [1] Druidum carmina, quibus rerum fortuna noſtrarum perennet: Neque illa [2] ſeu lignis ſeu ceris impreſſa ſunt. Memoriæ juventutis commendantur; & ex cantantium ore virtutes majorum agnoſcimus. Sed ne queſtibus onerem noſtros mores; præſta (hoſpes) quando ſic jubes, promiſſam narrationem nunc aggredi.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Declarat Gobryas ut imperante Britomande, qui Timandram uxorem duxerat, Commindorix inter Magnates potentiſsimus Regis vice populis leges dabat. Ut Timandra proli timens deſtinatæ prius ad mortem, quàm ingreſſa vitam eſſet, obſtetricem Matronarumque ſibi familiarium duas ambire inſtituit, ut ſi marem peperiſſet, alieno fœtu ſuppoſito, legitimum furto ſubducerent. Timandra marem enixa eſt, quem fraus Muliercularum puellâ commutavit. Infans vero colono alendus traditus eſt.

REGNABAT apud nos Britomandes, adhuc gratum gentibus noſtris nomen; bello optimus, & artibus pacis. Interfatus Arſidas loquentem; mihi Regem memoras priùs, inquit, quàm cui regioni imperaverit. Quamquam ex tuorum ſermonibus vos Gallos eſſe conjicio. Rectè mones, ſubjicit Gobryas. Maximam [1] Gallici littoris oram, quæ inter Alpes Pyrenæoſque montes mari alluitur, tene-

1. *Druidum.*] Pro *Druidarum.* Sacerdotes erant Gallorum, ſummæ eruditionis, de quorum moribus infra, & Cæſar Comentar. lib. 1.

2. *Seu ſignis ſeu ceris impreſſa.*] In corticibus arborum ſeu tabulis cereis pro antiquo more. Hic nota Gallos olim incubuiſſe magis faciendo, quam ſcribendo.

---

1. G*allici littoris oram, quæ inter alpes Pyrenæoſque montes mari alluitur.*] Galliam Bracchatam, ſeu Narbonenſem olim fuiſſe author eſt Plin.

tenemus: Mediterranea verſus, porrecti in longum, quà Rhodanus, & ſupra hunc Araris nobiles amnes, pinguiſſimos campos interſecant, pars eſt Galliarum eximia. Lætus frugibus ager, & validiſſimo populo gravis. Obſtupuit Arſidas ad Araris & Rhodani nomina, quæ gentilia Poliarcho flumina eſſe, Argenide docente cognoverat. Sed ut illum Gobryas vidit ſuſpenſo ſupercilio hærentem; Forſitan, inquit, jam quid parem intelligis, & hæc fruſtra apud ſcientem narravero. Dic enim; Ecquid in Siciliâ auditum de regiæ noſtræ rebus? Tum Arſidas; Imò, inquit, & plures in Galliis Reges eſſe accepimus; & ſi quid de iis affertur, inſtar auræ vel nubeculæ eſt, quæ non ægrè ignaros prælabitur. Quippe antea pauci ultro citroque mercatores commeabant; & hos ipſos noſtrarum ſeditionum atrocitas exegit. Segnitia autem noſtra eſt, quotquot Græcis ingeniis vivimus, ne diligentes vulgò ſimus in gentium factis quæ ad Septentrionem vergunt; [1] niſi quando cum exercitu finibus veſtris vos egredi fama eſt, & timetur publicæ libertati. Ne dubita igitur hoc quicquid eſt ignaro & cupido memorare. Et hæc ille dicebat; non omnino Gallicarum inſcius rerum; Sed ne Gobryas, quid is ſciret neſciretve interrogando, à narrandi tenore deflecteret. Jam enim auditis Rhodani Ararisque nominibus, illam Galliarum hiſtoriam, avidiùs, & tanquam rem ſuam agens, quærebat excipere.

Tanto igitur populo (inquit Gobryas) jure paterno Britomandes imperabat; cui filius erat & ipſe Britomandes appellatus; ſed poſtquam evaſit in virum, tot morbis conflictatus, ut animi vires continuus dolor abſumeret. Duxit tamen uxorem ex cognatis fœminis unam, cui ſatis haud dixerim plus ornamenti pudor muliebris dederit, an pietas, an digna fortiori ſexu prudentia. Timandra appel-

1. *Niſi quando cum exercitu finibus veſtris vos egredi fama eſt.*] Quod à Normannis & multo ante à Gallis Galatiæ victoribus factitatum.

1. *Ad*

appellatur. Britomande patre elato, tanquam iiſdem fatis noſtra fœlicitas occubuiſſet, omnia in pejus ſublapſa ſunt. Novo in Rege nihil paternum agnoſcebamus, præter pietatem & nomen. Erat inter Proceres potentiſſimus Commindorix, nobilitate & opibus ſupra privatum; denique qualem modò narrabas fuiſſe Lycogenem. Is ſub ſene Britomande utcunque tanti Regis terrore coërcitus fuerat. Apud filium verò prudentiæ & fortitudinis opinione adeò omnia potuit, ut illius nomine ipſe regnaret; multùm Timandrâ indignante; quæ ad patrios avitoſque animos virum non ceſſabat impellere. Sed ille imbecillâ lenitate ingenii, omnia uxoris conſilia, mox ſubdolè exploranti Commindorigi credebat. Nos à proſperâ ſorte dejecti cui ſenior Britomandes regionem aſſuefecerat, [1] ad buſtum illius, tanquam Herois, conveniebamus frequentes; ſpecie pietatis; re autem, de gentis noſtræ more, illic captaturi oracula; ſi qua ſors, ſi qui dii viam monſtrarent ad Commindorigis perniciem. Hunc enim odiſſe in pietatis parte plurimis erat; Maxime poſtquam regnandi cupiditate ardens natum ex Timandrâ puerum (proh facinus!) nutricis operâ dictus eſt confeciſſe. Cur non eodem exitu rapta Regina ſit, haud facilè ſcias. An venenum, atque inſidias, ſuſpiciosâ diligentiâ ipſa vitaverit, an ille infra curam habuerit mulieris vitam. Supra omnia Deûm curâ id factum exiſtimo; qui tyrannos ſæpiſſimè excæcant, ut anxiâ & ſuperſtitiosâ ſævitiâ ſecuritatem quæren-

1. *Ad buſtum illius tanquam herois, conveniebamus frequentes, captaturi oracula.*] Sic 7. Æneid. legimus Regem Latinum patrem ſuum conſulere:

At Rex ſollicitus monſtris oracula Fauni
Fatidici genitoris adit lucoſque ſub alta
Conſulit Albunea.

Et poſt 2. verſus:

Hinc Italæ gentes omniſq; Oenotria tellus
In dubiis reſponſa petunt.

Eo ritu effuſa ſunt vota preceſque ab Ænea cæteriſque Trojanis ſupra tumulum Anchiſis, qui ſub forma ſerpentis apparuit & ventura fata ſubſequente nocte Æneæ prædixit lib. 5. Æneid.

Ille è concilio multis è millibus ibat
Ad tumulum, magna medius comitante caterva.

Poſtmodum verò idem ab Numa Pompilio factitatum Egeriæ conjugis tumulum frequenter adeunte, ut quaſi leges populi Romani promulgandas ab ea acceperit.

1. *Ita*

quærentes vera & certa pericula non cognoſcant, aut timeant.

Cùm ſecundò Timandra ventrem ferret, miſeræ proli timens deſtinatæ priùs ad mortem quàm ingreſſa vitam eſſet, obſtetricem, & matronarum ſibi familiarium duas, (quarum alteram haud pridem eadem Reginâ conciliante, habebam uxorem) maturè ambire inſtituit. Ab his Regina flagitabat, ut ſi marem peperiſſet, alieno fœtu ſuppoſito, legitimum furtò ſubducerent. Illæ quandam ex agris matrem familiâs, meæ uxori notiſſimam, in concilium allegant, quæ puerum alere poſſet; Sicambre appellatur. Ea cum viro (nam & ipſius opera neceſſaria erat) diis omnibus devincta rem habere ſecretam, à meâ uxore, dum Regina pareret, in Aulam deducta eſt. Nullæ niſi ex conſciis in cubiculum admiſſæ. Et Dii faverunt. Timandra marem enixa eſt; puellamque regiis cunis fraus muliercularum impoſuit. Quem Reginæ tunc fuiſſe ſenſum exiſtimas? Pariendi anguſtiæ erant; fœtum quem tot doloribus matres emunt, pro munere ducebat eripi ſibi: & ſæpè audivi ab ipsâ, nihil formidoloſius animum tetigiſſe, quàm ne infantium vagitu, aut timiditate mulierum, proderentur conſilia. Quamquam tamen & curis, & morbo ægerrima erat, Sicambrem, cui infantis inter tumultum aſportandi provincia erat, ſubmiſsâ voce affata eſt: Per patrios deos ſine te exorari ut mihi fidelis ſis; ne dum alios fallere ſtudeo, ipſa intervertar prole meâ. Nam quemcunque volueris, hunc me pro meo oportebit agnoſcere. Ad hæc mulier, Dii, Regina, quos invocas, effecere, ne in cujuſquam poteſtate ſit, tibi hac fraude quam times illudere. Adeò corpus infantis haud vulgari aut mutabili notâ inſigne eſt. Simul obtulit nudum; oſtenditque paulò infra cervicis exitum tanquam ſpicæ figuram ardenti purpurâ expreſſam. Eadem ſpecies in crure dextero rubebat. Et cauſam fœlicium macularum dederat ipſa mater, fortè cùm pedes in agro ſpatiaretur, ſubito timore perterrita ad tur-

turbinis ſonum, qui ingentis campi meſſem cedentibus ſpicis percurrerat. Timandra ſuaviſſimo pignori poſtquam oſculum tulit; Fuge, inquit, mi pupe, regiæ paternæ periculum. Fuge, mi Aſtioriſtes ([1] ita enim de atavi nomine appellari te volo.) Dii faxint hos maturus ulciſcaris, qui non ſinunt tuam infantiam inter mea ubera eſſe ſecuram. Iterum repetito oſculo flevit; Statimque receptum infantem Sicambre obvolvit faſciis; & poſtico ad id antè præparato, ſe ab Aulâ proripuit. Tum verò [2] in humum collocata eſt illa, quam in regii ſanguinis fortunam adoptabant, puellula; & vocatus ad ſobolem agnoſcendam Britomandes, cum Commindorige intravit, ſuſtulitque alienam prolem in ſinum, affectu decepto; quam ubi commendavit nutricibus, ſolatuſque puerperam eſt; diis gratias habiturus ad templum diſceſſit; illis quidem majori beneficio quàm credebat obnoxius.

Sicambre, cui gnati fortunam Regina crediderat, mediocris ſortis mulier erat; quia neque apud illuſtres ſatis infans latuiſſet, neque tenerrimo corpori in egenâ familiâ ſatis potuiſſet ſperari ſubſidii. Illa conſcium maritum adduxerat (Ceroviſtus nomen eſt) cui haud procul regia tradidit ſanctiſſimum pignus, & portare molliter rogavit. Huic miſericordia, & ſpei magnitudo, ſatis alumnum commendabant. Igitur diverſus ab uxore, ne quid familia ſuſpicaretur, ad prædium ſuum ivit. Agrum enim ſatis amplum colebat ad Rhodani ripas, nulli oppido contiguam; & ſanctitatem familiæ ruſticâ ſimplicitate ſervaverat. Ubi domum pervenit, mentitus abjectum ſe infantem in ſylvæ viciniâ ſuſtuliſſe; redeunti haud multò pòſt uxori

1. *Ita enim de atavi nomine appellari te volo.*] Avorum nomen imponi ſæpe ſolitum eſt infantibus, ne ab eorum virtutibus eſſent degeneres, unde factum eſt ut tot Æneæ apud Albanos, tot Ptolomæi apud Ægyptios, tot Heroas Judæos, &c. tot Cæſares apud Romanos recenſerentur.

2. *In humum collocata eſt.*] Cum infans aditus primam lucem hauſiſſet, Romanis erat in uſu, ut ab obſtetrice exceptus, humi ſterneretur, quaſi divinationem futuri exitus inde auſpicarentur. Varro.

1. *Os,*

uxori occurrit, coramque ſuis rogat, ut miſerrimis labellis velit ubera admovere, nondum ſcilicet à filio ablactato arentia. At mulier, tanquam ignara fabulæ, cuncta anxiè rogabat, qui parentes infanti, quod miſero fatum, aut cur projectus eſſet vultu tam lepido, nihilque in eo à ratione humani corporis errante naturâ. Is nihil ſe præterea ſcire finxit, quàm quòd in bivio ſylvæ, ſolis paſtoribus, aut venatorum ſtudiis cognito, jacuerat vel inhumanâ vel miſerâ poſitus manu. Suſcepit inter hæc Sicambre vagientem; queſtuſque & lachrymas dato lacte compoſuit.

Ita cunas regius fœtus, pro claritudine quidem generis exiguas, ſed ut tempora erant, fœliciter nactus, ubi ingredi potuit atque fari, cœpit in aliam ſpeciem creſcere, quàm quæ ſolet in ejuſmodi patrumfamilias domibus videri. Vivax indoles erat, nec venuſtiſſimo corpori impar; Præcipuè Ceroviſtus, & Sicambre conſcientiæ & charitatis ſtimulis cuncta in eo mirabantur; impoſitoque à Reginâ nomine, quod multorum Principum fuerat, appellabant Aſtioriſten. Sed Reginæ vix hæc tutò poterant nunciari; quam ut plurimùm ſemel in menſe Sicambre ad conjugem meam veniens furtivi colloquii lætitiâ reficiebat. Nam homines ruri aſſueti ſæpiùs in Regiâ cerni timebant; à conſciis quoque matronis identidem admoniti, ut quàm maximè ſuſpiciones vitarent.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Septimus annus vertebatur, Timandra filii deſiderio marcebat. Gobryas quem illa ſecreti ſui conſcium fecerat, inviſit puerum, & inter coætaneos ludentem, ad majeſtatem frontis agnoſcit. Ad Reginam, quæ in prædium occultè diverterat, furtim abducit. Qui complexus! Sed ô inſtabiles Fortunæ vices! Aliquanto poſt tempore cum puerum armatorum violentia deprædaſſet, irritis ſtudiis quæſitus eſt. Attamen narrationis ſeriem Druidæ carmen interrupit.

VERTEBATUR ſeptimus annus, cùm Regina tenendi filii deſiderio victa, me, quem ſuæ domui Præfectum fecerat, his verbis compellavit; Non meruiſti,

Gobrya,

Gobrya, ut tuam fidem muliebri leviorem existimem. Conjugem tuam diu est quòd summi arcani arbitram habeo, & silentio quod præstitit meis rebus primam hanc gratiam referam, quòd conscientiæ etiam tuæ deponam meas curas, aperiamque pulcherrimum facinus; in quo tegendo, mea, & Galliarum salus stat. Scisne, Gobrya, quid te jam velim? Nihilne te uxor rerum nostrarum edocuit? Ego præterquam quòd rei expectatione eram tactus, adhuc simpliciùs vultum fingebam, ut integram accepti secreti gratiam sibi Regina habere me crederet; & præterea ut fidem uxoris commendarem; quæ utique neque rem ad me detulerat, neque tamen in totum fefellerat conjicientem aliquid magnum agi. Tunc verò Regina non liberiùs modò, sed & suaviùs rem totam effata est; Quâ auditâ, nihil tam grande suspicatus contremui; & paulatim per narrationis seriem redeunte animo, laudavi maternam pietatem, astumque utilem regno, cui tyrannus imminebat. At illa; Nunc tenes quo loco sit fœlicitas mea. Tot opibus, tot honoribus culta, solatium quod privatæ matres habent adhuc nescio. Servemus diis volentibus, Gobrya, hoc senectuti nostræ præsidium, hanc parricidæ Commindorigi perniciem. Tantùm Superi velint, ut crescat avo quàm patri similior. Intelligo nihil auspicatius ejus moribus esse. Vultum quidem aliquoties vidi; dum eum sua alumna in templis ex composito producit. Quàm autem miserum credis vix conspectum unicæ prolis tuto posse usurpare; & penitus colloquia esse sublata? Tu sodes ad domum in quâ alitur proficiscere. Nam facilè aliquid in viæ causam effinxeris. Voluptatem mihi debitam tibi credo; eam ad me pro parte pervenisse arbitratura, si te mandatâ suavitate expleveris. Mihi deinde bonâ fide referes de indole pueri quod licebit conjicere. Forte etiam cum Sicambre aliquid comminiscêris, quo eum sine suspicione possim perfunctoriè saltem amplecti.

His

His à Reginâ dictis, gratias, ut oportebat, egi, quòd in tantis arcanis meâ præcipuè operâ uti vellet. Sponte eram à Commindorige averſus; & hac tantæ factionis dulcedine, facilè pericula contempſi, quæ illa ſpes, & conſcientia, afferebat. Igitur poſtero mane egredior in agros, monſtratamque à ruſticis viam tenens, ad villam pervenio; Cujus ambitum poſtquam intravi; in areâ, quâ ruſtica armamenta cum aratris jacebant, video puerorum aliquot chorum, inter ſe ſimplici temeritate ludentium. Propiùs ego acceſſi; ſi in illo fortè cœtu itineris mei cauſam offenderem. O hoſpes! Non authore, non indice illic opus. Tot heroum ſcilicet ſtirpem ſatis efficax natura monſtravit. Alii ruſtico vel puerili metu diffugiunt; aut timidè pectore toto averſi, me reflexis intuentur cervicibus. Reſtitit ille, nihil territus inaſſueti hominis vultu. Arcum habebat ætati & viribus parem; cui in terram ſtatuto innixus me opperiebatur. Firmus, & liberalis totius corporis geſtus. Sufflava cæſaries, & ipsâ negligentiæ opinione melior. Sparſa enim non cervicibus tantùm, ſed per incenſam ludendi impetu frontem jacebat. Oculus inter jubentis mulcentiſque aciem; [1] os, ſupercilium, genæ, qualia in Cupidinis ſignis aſpicimus. Ego ſubitâ veneratione exhorrui, & breviter deos precatus, ut ſuis donis faverent, timui tanquam puero privatæ ſortis loqui. Sed ne ſcenam turbarem, ex equo tantùm deſilui, rogavique quid parentes agerent, aut ipſe valeret; Ille patrem cum familiâ ruri opus facere reſpondit; matrem verò domi eſſe; eamque ſe, ſi juberem, provocaturum. Facies verò, inquam, ſuaviſſime puer; &, niſi moleſtum eſt, ego te quoque ad fores comitabor. Ducere ergo cœpit, rogatuſque

1. *Os, ſupercilium, genæ, qualia in Cupidinis ſignis.*]

—— Qualia namque
Corpora nudorum tabulæ pinguntur amorum,
Talis erat.

Ovid. Metamorphoſ. lib. 10. fab. 10. Talis, inquam, erat inſculpta Cupidinis imago in numo argenteo C. Egnatii Maxumi.

1. *Sticho*

que per jocum in quas feras ſuo arcu uteretur; prorſus innocenti ingenio; Nondum, inquit, mihi lupos inſectari cum noſtro [1] Sticho & Ambirino, pater conceſſit: In annum adhuc unum diſtulit operam meam; & multum tibi debebo, quiſquis es hoſpes, ſi numerum dierum mihi referas, qui annum conſtituunt. Jam enim aliquoties ſenſi me, quia puer ſum, nec ſpatia temporum novi, ejuſmodi promiſſis eſſe fruſtratum. Riſu ego pleniſſimus; fruſtra, inquam, hoc rogas. Nam nec memoria tibi ſufficiet tanto tempori obſervando, quantum à me deſtinari efflagitas. Imò (refert) mihi dari calculos vellem numero dierum pares. Reponam in abdito; eximamque quotidie ſingulos, ut cum anno finiantur. Amplectebar animo puerilem ſolertiam: Veſtigia autem ex compoſito premebam, ut diutiùs lepidiſſimâ contemplatione perfruerer. Sed Sicambre, neſcio unde admonita eſſe aliquem qui ſuo filio colloqueretur, foras exiluit; &, ut tanto depoſito timebat, vultu ſolicitudine vario ad nos delata eſt.

Ut verò me agnovit; dubia adhuc an ſcirem cujus ſtirpis puero loquerer, aut quæ omnino fortuna mihi ad ſe viam præiiſſet, me recepit ſub tecta, perplexè de causâ itineris rogando, & quid mea conjux valeret. Sed poſtquam conſedimus, riſu inter dubia verba pendente; multum eſt, inquam, quòd de uxore meâ querar, niſi in te recipis crimen, fateriſque te magiſtrâ eam didiciſſe quàm altâ taciturnitate ſimulatio obeunda ſit. Neutri quidem, quòd jam pupum iſtum novi, habeo gratiam, quæ pervicaciter ſiluiſtis; Sed ipſi Reginæ cujus juſſu vos inviſo; tecum quoque exacturus, quâ commodiſſimè ratione ipſa implere avidum pectus eodem ſolatio poſſit. Nam quòd aliquando in templis eum videt, parum eſt ad deſiderium matris. Vult amplecti, vult loqui, mentem denique ſaltem ſemel ſatiare propiori dulcedine. Sicambræ facile fuit excu-

1. *Sticho & Ambirino.*] Ita Græci optimos Moloſſos appellabant, teſte Menandro.

excusare silentium. gratulata deinde est, quòd Reginâ profitente ad hoc secretum pervenissem. Denique haud unicam viam monstrabat, quâ Astioristes ad matrem duceretur: Sed omnia suspiciosa erant, nec placebant ipsi authori. Diu cunctati, nihil tutius habuimus, quàm ut Sicambre, utpote sæpè apud conjugem meam visa, in agrum qui sub urbe mihi est, veniret cum puero; Et Regina in campis spatiata, umbram quæ in prædio meo læta est, optare se diceret; moxque in secreto conclavi non turbatos, non suspicionibus obnoxios amplexus, daret Astioristæ suo.

Tempore igitur cum Sicambre constituto quo ad prædium meum veniret, rursus cum puero jocatus sum, varium specimen futuræ mentis eliciens: Ulnis denique implicui meis tam gravi imperio (modò dei æquo faverent) debitum Regem. Secundum hæc, à villâ in proximum oppidum discessi. Illic exactâ nocte redeo ad regiam. Timandræ cùm singula referrem, solum hoc grave erat, bidui adhuc moram promissæ fœlicitati intercessuram esse. quo elapso, cùm omnia processissent, venissetque Sicambre cum alumno, adfuit & Regina tam exiguo quàm fas erat comitatu; & paulisper in hortis spatiata, velle se in conclavi acquiescere uxori meæ dixit. Ducitur ergo in thalamum secreto quod agebatur aptissimum, unde loquentis vox non excipi posset. Tum omnibus præter conscios, tanquam Regina somnum peteret, dilapsis; Intromittitur ex vicino cubiculo fidissima Sicambre, applicitumque Reginæ genibus filium tradit. Concesserat Regina ut adessem; sed quæ vidi, quæque audivi, nullis verbis, nullâ diligentiâ, dignè retulerim. Adeò læticia, pietas, dolor, flendique, & amandi suavitas, omnem modum in Reginâ excesserat. Longo singultu vocem, & cæterorum affectuum impetum premens, tandem in puerum invadit; & penè ad utriusque pectoris livorem ligat amplexibus. Nec in uno habitu durans, nunc illum paulisper

liſper ſubmovebat, quò vultum, oculoſque & totius corporis ſtatum liberiori obtutu ſuſpiceret; nunc ſubitâ vi amoris repetebat brachiorum vincula, & tot bonis quæ in puero mirabatur oſculum dabat. Quaſi ſua eſſent hæc ipſa quæ cernebat in prole, jam tumidior videbatur; jam, opinor, ultorem hunc deſtinans, incipiebat Commindorigem præcipiti voto deſpicere. Rurſus amor, ipſo furto incitatus feſtinanter ſuâ felicitate fruebatur; ſimulque cogitatio receſſuri mox gaudii inſanientem cogebat in lamenta. Quid multis? Nemo noſtrûm tam altæ & miſerandæ pietatis ſpectaculo non lachrymas dedit. Sed intererat neſcire puerum quantus eſſet. Nam nec ſilentii fidem promittebat hæc ætas, & ſi illa immaturè emerſiſſent, certa erat à tyranno pernicies. Itaque inter blanditias quas gnato Timandra ingerebat, nulla verba adhibuit, quibus is ſciret, vel Reginam eam eſſe, vel matrem. Sed perculſus ſpecie exultantis gementiſque mulieris, inaſſuetis præterea oſculis fatigatus, cùm denique illachrymari omnes videret,aliquantulum flevit. & neſcius cujus in amplexibus eſſet, eam tamen veluti jubente naturâ brevibus ulnis cinxit. Sed illorum ſimplicitas annorum, longæ curæ aut prudentiæ exors, facilè ab eâ intentione ſe ſubduxit; cultuſque Reginæ, quales antè non viderat, cœpit, puerili contemplatione luſtrare. Lectuli præterea, & ſtragula, tum quicquid ornatûs in cubiculo erat, omnia oculis illis nova, per ſingula euntem morabantur; Ut nos quoque tam innocenti ludo in amorem & pietatem rapti, illius oculos atque geſtus dulciſſimâ imitatione ſequeremur.

Dum his rebus abripimur, interim hora effluxerat, neque oportebat Reginæ comitatum aliquid noſtrâ morâ ſuſpicari. At illa non avelli ſuſtinebat à filio, donec ſpe rediture lætitiæ ſibi impoſuit, & ingenti ſuſpirio concuſſa avertit ſe à puero, eumque abduci imperavit. Spes autem ea erat. Volebat me cum comitibus aliquot, mei tamen

men consilii ignaris, ad domum Sicambres pervenire, seu venationis specie, seu quid aliud videretur commodius, illicque Astioristæ indolem atque formam impensè laudare; eum denique à parentibus palàm petere, quem domi alerem inter urbanas disciplinas. Non enim eum agris videri aut solitudini natum. Oportebat deinde reluctatam aliquandiu cum viro Sicambrem consentire. Post hæc puer adducendus in urbem tradendusque conjugi meæ erat, tanquam ad ministeria illam ætatem decentia. Sic illius moribus eramus præfuturi; & ille non tumultuario aut brevi conspectu Reginam expleturus.

Sed illa, mi hospes, consilia, atrocior fortuna pervertit. Vix enim ab eo colloquio triduum erat, cùm Cerovistus ille Sicambres vir intravit nostrum limen [1] vestibus scissis, omnibusque summi doloris indiciis funestus: Utque me vidit, nihil dissimulato planctu verberans utraque manu pectus. Dii, inquit, nos perditos, ô Gobrya, voluere. Astioristes nocturnis grassatoribus præda, an, aut ubi vivat, incertum est. Abvexit hunc proximâ nocte armatorum violentia, qui [2] spoliatis penatibus meis subjecere denique ignem. Neque nostra tantùm tecta hæc pestis consumpsit. Acta est præda ex vicino omni agro; Et ego illi turbini superstes, non potui vestigia servare impiorum; quia celeriter trans Rhodanum aliquot scaphis delati sunt. Quid verò me facere, quove conferre, nunc author es?

Hæc narrante Gobryâ, penitus Arsidas, tanquam in cladis & jacturæ parte esset, expalluit; indignum fuisse facinus proclamans, subindeque interrogans, an sic puer periisset. Quippe majora de eo expectabat; nec à negotiis quæ tunc curabat aliena. At Gobryas; Multò, inquit, frigidior ad nuncium illud fui, quàm te nunc, hospes, video

1. *Vestibus scissis.*] Scissa vestis & squalida signum mæroris, non minus apud Gentiles, quàm apud Judæos.

2. *Spoliatis penatibus.*] Metonym. diis præstitibus, pro ipsa domo sumptis.

1. *Excu-*

video esse. Segnem tamen esse non sivit tumultuarii mali præcipitanda curatio. Itaque homini imperavi, ut inutilem gemitum paulisper supprimeret, mihi quicquid contigerat prolixiùs memoraturus. Auditis omnibus, varia animo versabam; unde prædones essent; consultone incidissent in puerum; quâ celeritate, quâ manu persequendi; denique an deferri ad Reginam hæc clades deberet. Sed hæc postea commodiùs narravero. Video enim ad cœnam tempus esse, quam corrumpi jam aliquoties ministri monuerunt. Atqui, refert Arsidas, hilarem convivam non habebis, nisi me ab hac solicitudine absolvis; quo successu dolueris, quodve Reginæ supplicium de prædonibus datum. Paruit Gobryas flagitanti; raptimque edocuit, nihil se aut Reginam ad luctum aut diligentiam reliquisse: quamvis & secretò gemebant, & prætextu alio quærebant in latrones. Cæterùm rapto puero nihil in iis fuisse auxilii. Nam neque repertos qui eum abvexerant, neque superfuisse vestigia quibus ipse ulteriùs quæreretur. Ergo Reginam hoc quoque tunc facinus ascripsisse Commindorigi; ita meritis qui per scelera vivunt, ut non suorum modò facinorum, sed & interdum alienorum infamiâ laborent. Postea liquidiùs esse rescitum, prædones in Allobrogum montibus, quò minore invidiâ in alieno solo quàm in patriâ peccarent, factâ manu Rhodanum transivisse; spoliis deinde onustos, postquam in suam ripam relati sunt, divisis manubiis agmen solvisse, ne multitudine proderentur. Ita periit scitissimus puer, inquit; & propemodum in amissi desiderio mater.

Adhuc confusior Arsidas; Videor, inquit, magni ædificii apparatum somnio conspexisse; quod postquam artificum manibus crevit, marmoribus & picturis insigne, uno hominum me à somno excitantium plausu perierit. Sic posteaquam puerum servavisti; postquam perduxisti ad annos quibus promitteret se non frustra servatum, subitò eximis nobis. Sub hæc verba, asperiùs intra se indi-

gnatus, ridebat tacitè imprudentiam Gobryæ, qui tot verbis tantam ſcenam apparaſſet, in quâ nihil deinde ageretur. Nec Gobryam latuit hominem eſſe commotum. Itaque ut hoſpiti vultum reſtitueret; Si hilariter, inquit, cœnas, reducam deinde puerum, matrique ſiſtam incolumem. Mutatus ad hæc verba eſt Arſidas, qui altiori ſpe, quàm Gobryas credebat, rei exitum fœlicem optaverat. Cùm verò ſe ad menſam componerent, [1] excuſavit hoſpiti Gobryas, quòd in medio lectulo accumbere juberet ex Druidis unum. Ita Gallorum religionem ferre, ut hoc hominum genus ſive in ſcenis ſive in conviviis honoratiſſima occupet. Supra hunc vatem Arſidas, infimo Gobryas loco accubuit. Cœnantibus multus ſermo de Druidis fuit; dubitante Gobryâ, utrum plus Arſidas ſcire, an narrare vates vellet. Qui ubi ſe non in Gallicis modò ſacris regnare, ſed diſceptatores litium eſſe, totamque ab ſuis præceptis juventutem pendere memoravit, magnam quoque apud ſe poëſeos, tanquam diviniſſimæ artis curam eſſe, lentis & grandibus verbis monſtravit; in eo ſermone diutiùs hærens, ut aliquid rogaretur recitare. Quod ut Arſidas ſenſit, coëgitque volentem, retulit ille verſus, à ſe non pridem, ut ajebat, conſtructos; quibus deorum æquitas celebrabatur, qui diu lædi ſe paſſi, tandem ex dignitate deſæviunt.

O ſontes animæ, quarum veſana laceſſunt
Facta diu Superos; lentum ne ſpernite Numen,
Ne miſeræ, tardoque graves examine pœnas.
[2] *Sera licet ſint tela Jovi, nec protinus omne*
Ad ſcelus armato turbet ſua ſydera nimbo;

At

1. *Excuſavit quòd in medio lectulo accumbere juberet ex Druidis unum.*] Ex illo conſtat ſummam olim fuiſſe apud Gallos de Druidis opinionem: is namque honos maximè in Gallia talibus myſtis deferebatur; præcipuuſque habitus eſt in menſa medius locus. De triplici thoro ſupra dictum eſt lib. 1.

2. *Sera licet ſint tela Jovi.*] Nemeſis cum claudis & plumbeis pedibus depingitur; connivet enim, ut certior feriat. Horat. Od. lib. 3.

Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

1. *Amu-*

At vigili ſtat mente memor; pœnaſque merentum
[1] *Annumerat Nemeſi juſtâ Themis ardua curâ.*
Hinc lethi innumeræ facies, & funere pejor
Mens ægra, atque altæ divulſo in pectore diræ.
Hinc nullæ fluviis ripæ; & victricibus undis
[2] *Spumeus in medias Triton venit altior urbes.*
Quid memorem verſis exutos meſſibus agros,
[3] *Ventorum ſeu vulſit hyems,* [4] *ſive agmine fœdo*
Denſus aper ſtrictis effodit pabula roſtris?
Quid cùm ſæva lues circum tabentibus auris
Inſpirat celeres per membra furentia mortes?
Aut pater armipotens mediis incendia fundit
Gentibus, & ſaturas reſtinguit ſanguine flammas?
His Superûm vindicta modis (ne tarda queramur
Supplicia, & faciles violari crimine divos)
In meritas ſævit gentes, & ſæcula cunctis
Exhaurit fatis. At nos miſerabile vulgus,
Ignari quæ tela ſonent, cur turbidus æther
Æſtuet, unde anni fragiles, & rara ſenectus,
Naturam, & caſſi damnamus corporis artus,
Fortunæque vices. Nihil heu Natura, nec artes
Peccavere deûm. Sed nos cunctantia fata
Urſimus, & cæcas peccando accendimus iras.

CAPUT

1. *Annumerat Nemeſi juſtâ Themis.*] Nam Themis æquitas, & jus, ſeu fas dicitur; Nemeſis vero divina juſtitia. Judicum eſt reis aſſignare ſupplicia, quæ hic enumerantur, dicta eſt enim Nemeſis ἀπὸ τῆς διανεμέσεως, id eſt, à diſtributione quæ ſit unicuique, eſtque ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix, arbitra rerum, Regina cauſarum, quam fingebant Juſtitiæ filiam terrena omnia deſpectantem.

2. *Spumeus in medias Triton venit altior urbes.*] Nam Deûm nutu ſæpe urbes ſubmerguntur ad pianda ſcelera, teſte generali Cataclyſmo. Ovid. Metam. lib. 1.

3. *Ventorum ſeu vulſit hyems.*] Procellæ & turbines.

4. *Sive agmine fœdo Denſus aper.*] Alludit ad Aprum emiſſum à Diana in agros Caledoniæ; quia Oeneus deam in ſacris omiſerat.

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Resumens Gobryas narrat, ut ardente inter Allobroges bello, tres in acie Reges fusi sunt; inter quos fama atque dignitate præcipuus Aneroëstus. Hujus in tentorium dum victores prædabundi irrumpunt, miles in vestibulo adolescentem conspicatus, cætera præda neglecta, ad hunc convertitur. His obvius factus Gobryas, dum intentius in pueri contemplatione hæret, regii sanguinis notas aperit, emptumque puerum stupenti præ gaudio Timandræ reponit, frustra reclamante Aneroësto, qui bello civili iterum profligatur.

COENA, ut bellum & maria ferebant, eleganter exhibitâ; Tempus est, ait Arsidas, scrutari omnia trans Rhodanum; & ex latebris Principem vestrum eximere. Tum Gobryas; Strenuè factum à nobis; & tunc omnia frustra cesserunt. Quatuor totos annos amissum deflevimus. Quinto anno necessarium in Allobrogas bellum fuit; quòd de finibus disceptarent, imminerentq; fœlici viciniæ. Parum interest illius belli casus te scire, præsertim quæ tumultuariis & obscuris manibus gessimus. Una fuit acies justa, quâ profligati Allobroges castris quoque exuti sunt. Noster exercitus dives prædâ, vix captivos capiebat, vix spolia; [1] torquibus armillisque ex auro (ut mos Gallorum est) in illâ strage innumeris. Tres fuerant Allobrogum Reges prælio illo fusi: Inter quos famâ & dignitate præcipuus Aneroëstus appellabatur: Cujus tentorium dum victores despoliant, quidam miles in illius vestibulo adolescentulum egregiæ venustatis conspicatus, cæterâ prædâ neglectâ, eum habere concupiit. Is majoribua quàm pro ætate spiritibus [2] gæsa quassabat, abnuebatque se vivum capi posse. Nec violare tenerum corpus miles sustinuit;

1. *Torquibus armillisque in illâ strage innumeris.*] Morem fuisse Gallorum torquibus aureis etiam in bello utendi testis est Cn. Manlius Torquat. qui everso immanis molis Gallo torquem avulsit; unde & ipse cognomen habuit. Livius l. 7.

2. *Gæsa quassabat.*] Gallicum hastile. Unde Gestoriacii & Gessi dicebantur Galli, Γέσσοι enim mercenarios milites significabat Claudianus lib. 2. de laud. Stilic.

Gallia vince ferox, evinctaque torque decora
Binaque gæsa tenens, &c.

1. *Gallo-*

nuit; ſed ſodale advocato circuivit pugnacis pueri terga. Ita vix demum lacertis occupatis, à frendentis manibus tela excuſſa ſunt. Videbantur indignæ vinculis manus, & fraus ab liberali indole timeri vix poterat. Si itaque promitteret non fugere, pollicentur nullis ſervitutis notis aſtrictum, comiti quàm captivo ſimiliorem ſecum iturum. Is vultu tantâ clade non dejecto, haud ſe diis repugnaturum dixit, quibus ſua captivitas placuiſſet; nec ſeciùs fidem quàm antea libertatem culturum.

Non ſine numine deûm fuit, quòd tantopere militibus puer placuit. Abvexere jam volentem; & invidiam timentes, non à multis eum conſpici paſſi, jam non procul urbe regiâ aberant, cùm in me inciderunt: Si qua fides, ſtupui in adoleſcentuli vultu; illoſque avidiſſimè percunctatus (nam nec mihi erant ignoti) unde hæc præda, & an venalis eſſet. Retulere hunc ſe inter captivos eximium, Commindorigi donum ſervare. Credo veritos ne illum mihi depoſcerem, objeciſſe Commidorigis nomen. Scis [1] Gallorum ſagula totum corpus non tegere. Itaque dum intentiùs in ejus contemplatione hæreo, & dii neſcio quid animo meo grande magis magiſque ſubjiciunt, fortè flexit ille cervicem, meque momento temporis nimio gaudio imparem propemodum confecit. Nam quid loquar fœlicitate illa dignum? Prodidit, mi hoſpes, regii ſanguinis notas, illam, inquam, naturalis purpuræ ſpicam, quam in Reginæ filio, ut antea monui, fata expreſſerant. Loqui non poteram in impetu exundantis lætitiæ. Sudor quoque & ſubita veſtigiorum infirmitas, adhuc dubia & anxia vota pulſabat. Tum præſides gentis deos tacitè veneratus, ut adeſſent ſpei tantæ; Egregium mehercule munus, inquam, Commindorigi inveniſtis. Sed videte, Commilitones, num Reginæ non aptiùs tradi poſſit. Adhuc

1. *Gallorum ſagula.*] Galli in militia virgatis ſagulis utebantur cum torque aureo. Tullius Philip. 4. *Ad ſaga ire & redire ad togas.* Et Silius Italic. lib. ult.

Sagulo circumvolitare rubenti.

 1. *Fœli-*

huc ætas eſt non turpis gynecæo; memorque aliquando per quos Dominæ fuerit traditus, fortaſſe deinde vos provehet. Nam & Commindorigi hunc ſi datis, tamen ad Reginam perveniet, Commindorige hanc muneris gratiam apud illam occupante, quæ jam veſtra, ſi ſapitis, erit. Milites pauca inter ſe colloquuti, agunt gratias quòd eos conſilio juviſſem: cupere quoque ſe meâ operâ intromitti ad Reginam. At ego non id tantùm in me recipio; ſed chariſſimæ prædæ timens, avidus quoque certiora cognoſcendi ex puero, eos ad cœnam voco.

Poſtquam domum pervenimus, leniter adoleſcentulum cœpi affari, & rogare quod ei nomen eſſet. At ille, ſe Scordanem in primâ captivitate appellatum; in iſtâ ſecundâ adhuc neſcire, quod ſibi domini nomen imponerent. Tu igitur, inquam, jam antea ſemel captus? Certè; ſubjicit ille. Unde autem, mi puer? & quod tibi primum nomen? Ex ædibus patris (ait) obſcurè memini me adhuc imbecillem, armatorum violentiâ fuiſſe direptum. Nec quid ultra memini, niſi nos ruri habitaviſſe, & me Aſtioriſtem à matre nuncupatum. Sed Rex Aneroëſtus dono eorum qui me rapuerant deinde habuit, inter cujus liberos penè haud diſpari cultu, vel gratiâ, pulcherrimè aliquot annos egi. Voluit quoque in rudimentum militiæ, ut bellum hoc viderem; in quo, heu! & quid illo actum ſit neſcio, & ego jam alia fata, ac ut opinor viliora exorſus ſum. Sub hæc verba dolore animi turbatus eſt. Sed ego jam certus negotii, adoratis numinibus, in quæ potiùs quàm fortunam, referebam rerum ſeriem: Nihil, inquàm, ô puer, in te dii peccavere: neque fatis ingratus ſis, quæ te in Reginæ familiam aſſerere tot caſibus laboraverunt. Magnæ fœlicitati ſervatus es, puer.

Impotens lætitiæ eram; & nocte inter maximæ ſpei, omniumque bonorum inquietas imagines ductâ, militibus ſignifico me ad Reginam ire, illis aditum impetraturum. Cultum ſolitò nitidiorem aſſumpſeram, coronam-

que

que habebam, tanquam ſacra diis facturus; vultus præterea erat inter gaudii ſenſum porrectior; quæ omnia recentis victoriæ excuſabat hilaritas. In hoc habitu cùm Reginam ſalutaſſem, paululùm fallere conſtitui, nec à principio læticiam totam dare. Igitur, Ne mirere, Domina, inquam, hanc animi inſolentem læticiam: Dii arcanâ vi ſomnii ita me impulere. Forſitan ſuperſtitioſum appellabis. Sed adeò certa fuit quæ dormientem egit imago, ut nec ſomniis illam annumerem. Ne ampliùs diſſimulem, vices tuas jam gaudeo. Ita tibi [1] fœlicem hunc diem portendi monſtravit Mercurius credo, aut ſi quis eſt alius deorum nuncius, qui venturarum ſpecie rerum ſomnos mortalium erudiat. Tum Regina, Quinam autem, Gobrya, hi [2] gaudii montes? aut veriùs quid inſanis? Videbam (ſubjicio) ſub auroram, cùm purioribus ſomniis tempus eſt, honeſtiſſimæ puerum frontis, his me verbis compellantem; Vade ad Reginam, Gobrya. Nunciabis me ad illam adventare. Tamdiu expetitum hodie ſecuriſſimâ ratione conſpiciet. Quis tu autem es? inquam. Nam neque vultu iſto ac genio, inter te & ullam deorum prolem diſconvenit. At ille iratior; Adeone Aſtioriſtem ignoras, ut nomenclatore opus ſit? Non noviſti Timandræ filium, Principem tuum? Illicò loquentem agnovi, cumque vano conatu niterer ad amplexus, excitavit animi impetus membra, & per ingratiſſimam vigiliam puerum amiſi. Divinum fuiſſe præſagium, Domina, illinc intelliges, quòd tanquam cogentibus Superis, de eventu nec ambigo.

1. *Fœlicem hunc diem portendi monſtravit Mercurius.*] Mercurius & Morphæus inſomnia vera credebantur afferre, ſed ille Diis, hic hominibus. De Mercurio Virg. 4. Æneid.

Dat ſomnos adimitque & lumina morte reſignat.

Et de Morphæo Ovid. l. 11.

Morphea qui peragat Thaumantidos edita ſomnus
Eligit.

Et idem:

Excitat artificem ſimulatoremque figuræ
Morphea non illo juſſos ſolertius alter
Exprimit inceſſus, vultumque ſonumque loquendi, &c.

2. *Gaudii montes?*] Forte alludit ad illud vetus Gallorum Symbolum: *mont joye.*

1. *Quas*

go. Tenebis hodie Astioristem tuum. Regina his auditis demisit in pectus anxium vultum, rursusque se erigens, adeò nihil lætum ostendit, ut jam pœniteret me fabulæ. Quid tu me, inquit, rapis in dolorum memoriam? Aut hæc fortuiti soporis delira species fuit; aut si quid simplicius dii significant, vitâ hodie defungar, amplectarque inter manes filii umbram. Imò, Domina, inquam, nisi mea promissa processerint, vel multato exilio, vel quod omnium ultimum, odisse me velis. Ibo ad templum agamque cum Superis ut promissa repræsentent.

Tanta alacritate coëgi ut speraret; protinusque digressus, pro templo ac diis, meam domum habui, unde fœlicitatem expromerem. Milites ergo cum munere suo in vestibulo regiæ constituo; per Præfectum regiæ custodiæ familiarem quidem meum, cæterùm rei quæ agebatur ignarum, paulò pòst introducendos ad Reginam; Ad quam interim redeo; teneoque silentium; si quid fortè ipsa prior inciperet. Constabat esse commotam. Nam interdum ambulabat præter solitam vestigiorum mensuram; interdum residentem acerrimæ cogitationes figebant; in me denique sæpissime intuebatur; Cùm ecce Prætorianorum dux ut rogatus à me erat, intravit, monuitque adolescentulum de prædâ venustissimum adesse, quem duo milites munus Reginæ adduxerant. Perturbatus Timandræ animus, nondum fata, quamquam sese jam explicantia, capiebat. Nec quid majus suspicata, milites jussit admitti. At verò ubi cum munere fuerunt in conspectu, suavissime hospes; stupore & affectu crescente per gradus, ut correpta, ut possessa diriguit! Spes quam feceram vix passa est ut audiret suum munus commendantes; sed ultrò, periculoso & temerario impetu, inspexit in pueri cervicem, agnitoque natalium signo, ut confusam mentem tegeret, aliquamdiu pallam in vultum duxit; quasi oculis malè esset. Obfirmata deinde, os retexit. Tandemque militibus post promissa, & gratias dimissis,

missis: mihi secretò his verbis blandita est: O præstigiator! vigilans scilicet somniaveras! & quæ vera sciebas, quò differres gaudia mea, referebas in soporis vanitatem? Scis quo modo te ulciscar? Tardiora præmia erunt; quæ, fateor, debeo tibi summa. Referes postea, quâ ratione in puerum incideris. Nunc illum accipe; & tanquam ad nostra obsequia instituendum ale. Disciplinis tenerum imbuemus, quæ summam sortem decent. Sine suspicione interim illius aspectu & colloquiis fruar.

Post arcana hæc verba, mihi publicè puerum tradit, quem Scordanem appellabamus. Ipsa, quò solutiùs lætaretur, in secretum secedit. Militibus autem præmia cum fide persolvimus; regia quidem, sed non tamen invidiosa, aut paria dono. Ecce autem in illo sereno non temnendam vim subitæ tempestatis. Rex Aneroëstus missis ad nos præconibus, nunciabat, Si quis suavissimum puerum, sibique inter filios numeratum, reddere vellet, tantilli capitis pretium talenta centum fore. Pertimuimus ad illius importunam benignitatem. Nam quâ invidiâ aut suspicione hunc Regina servaret, quem tam cari suus patronus licitabatur? Saltem barbaræ crudelitatis videretur, & hoc gaudium seni, & tot bona puero invidere. An cessaturus denique esset ipse Scordanes, si ad vires fugiendi adolevisset; aut aliis centum talenta quæsiturus non se quoque ad furtum præbiturus? Dum hæc timemus, & nec placet cum Aneroësto pacisci, nec honestè retineri puer potest; fortuna Aneroësto infesta illico nobis favit. In eum siquidem sui cives insurgunt. Subitum bellum fuit; exituque cruento in acie ceciderunt filii Aneroësti, quos duos spei eximiæ habebat. Ipsum (quanquam non repertum cadaver est) illâ strage occubuisse crediderim. Et tum quidem qui eum dejecerant, regnum illius tyrannico ambitu ad se traxere. Vix tantam Aneroësti cladem Scordanes vivus tulit. Tanta illi pietatis, suæque jacturæ su-

pra

pra ætatem cognitio erat. Tamen morâ, & (quis puerum crederet?) argumentis demulſimus.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Inter artes regio nomine dignas, in Gobryæ domo creſcebat puer cum ultra bonorum patientiam ſæviente Commindorige, filium Timandra Regi ſiſtit. Is gaudio cæteriſque affectibus amens, tota mittit urbe præcones, qui populum ad concionem urgeant.

ITA redditus ſibi, nobiſque ſervatus, expectatione celeriùs, omnem ſui admiratione ordinem: omnem ætatem, in regiâ complevit. Seu equitandum, ſeu tela mittenda, ſeu ductus in pariete orbis ſagittas expectabat, ſtatim æqualibus major, tantus denique erat cui poſſent magiſtri invidere. Nec ſuperba, aut pervicax naturæ fœlicitas. Amabant omnes vinci, quia priùs neminem ullâ arte quàm humanitate & obſequio ſuperabat. Nihil in colloquendo urbanius. Cunctis cedere; ambire univerſos. fœcundiſſimus ſalibus, quos, ne læderentur cæteri, in ſe primùm experiebatur. Adoleſcebant præterea vires; [1] quas durabat luctâ, & palo; curſu quoque & venatu, domandiſque jugalibus; multâ præterea inſomniâ; parco victu; & tempeſtatibus anni totius, ipſo uſu, valetudini ſuæ conciliatis. Avi denique ſui (quod ego & Regina præcipuè apud nos gaudebamus) exhibebat non indolem tantùm, ſed vocem & geſtus.

Haud multò plus ſedecim annis vixerat, cùm animum illi ac vires maturaviſſe viſa ſunt fata, ne omnes periremus. Quippe Commindorigem ex nimiâ copiâ faſtidium ceperat noſtri obſequii. Ultra bonorum patientiam ſæviebat, ſcelere diuturno audacior, expertuſque quàm inultè Britomandes deſpici poſſet. Ad extremum nomen regium haud obſcurè optabat, clientum ſuorum vocibus

1. *Quas durabat lucta & palo.*] Paleſtra & jaculatione ad palum, qui ludi inter ſacros cenſebantur.

1. *Pena-*

bus in hac ambitione frequentibus; ut dicerent, languescens ſub Britomande imperium, à ſtrenuo homine excitandum. Plus regnum Commindorigi debiturum, quàm Commindorigem regno, ſi id ei placeret auſpicari. Parum intereſſe Britomandis ad regia munia inepti, ac præterea virili prole carentis, quo nomine appelletur. Commindorigem non ſolùm ex primâ nobilitate, ſed præterea virum eſſe. Jamque haud procul ab exitu erant furioſa conſilia. Dicebatur tyrannus agitare quo tutiſſimè munimento Rex cum ſuâ Timandrâ teneretur; quæ ad eorum victum vectigalia relinquenda, quis utrique comitatus, quæve cuſtodia. Adeò denique deſpexerat jacentem Britomandem, ut perplexè auderet ſciſcitari, an relinquere ultro poſſet tam grave & moleſtum negociis regium nomen. Quippe ratus multùm ſibi deceſſurum invidiæ, ſi id à volente impetraviſſet. Laceſſitus indigniſſimâ voce Rex, tunc quidem tenuit iram; ſed deflere deinde apud Timandram fortunas ſuas cœpit. Illa nihil cunctandum exiſtimans, & ſi fata obſtabant, ſaltem fortiter pereundum; Habeo, inquit, quo te ab impio hoſte vindicem, Chariſſime conjux. Sed timeo ne me facilitate tuâ deſtituas, detectiſque apud inimicos machinis, mecum quoque te obruas. At Rex Diis ſuperis manibuſque invocatis, confirmat ſe non tantùm ſilentio, ſed etiam auctoritate acceſſurum Timandræ conſiliis. Agnoſcere miſeram mentem quantum antè peccaverit; ſed vi injuriæ cladiſque quæ inſtabat, jam fortiorem eſſe.

Timandra his verbis lætiſſima; ſi fidem ſervas, ait, die craſtinâ vel victores dignitatem aſſeremus, vel Reges moriemur. Cæterùm nemini ipſa in illam noctem communicavit conſilium; niſi quòd fidiſſimos aliquot admonuit, ut ad ſe ſub auroram convenirent. mihi autem non tantùm adeſſe, ſed alumnum adducere præcepit, vultu adeò extra ægritudinem ficto, ut nihil inſolens aut turbulentum conjicerem. Tunc Commindorix venationi operam

ram dabat, tertio ab urbe milliari; ante biduum profectus in regiam domum, ubi ſaltus, & feræ ſolis Principibus ſervatæ ſunt. Primâ igitur luce coimus ad regiam, ut erat imperatum. Sedecim non ampliùs eramus; quos ipſa ante Regem conſtituit, omnes ex numero Optimatum, & Commindorigi vel publicè, vel privatim inimicos. Cumque alumnum meum propiùs juſſiſſet accedere, ita ad Regem loquuta eſt. Adhuc incerta ſum, Domine, an tuo judicio crimen ſit, quod tanquam egregium facinus profeſſura advenio. Celavi te enim fœlicitatem tuam, ut ea ſecurior tibi eſſet. Nam hoſtes creſcentem ſuſtuliſſent, quæ matura nunc eoſdem pervertet. Ignoſce igitur quòd tamdiu ſilentio meo factum eſt ut neſcires quantum diis debeamus. Et, ut rem paucis aperiam, deſine iſto adoleſcente vivo, te liberis orbum credere qui patrio ritu in ſceptrum ſuccedant. Nam per deos deaſque quotquot appellari fas à me eſt; hic eſt filius tuus, hunc ignaro tibi peperi, mentita puellam ex me natam, quam paucis menſibus quibus vixit, de meo nomine Timandram appellaviſti. Simulandi cauſa fuit, ne in illum Commindorigis impietas aliquâ arte ſæviret. Cæterùm quamquam grave eſt præſentem laudare; dicam tamen quod non poteſt ſileri, aſſurrexiſſe eum in indolem dignam majoribus, & deos ſuâ curâ prolixiùs quàm optare auſa eſſem, meum conſilium aſſeruiſſe. Quippe naſcenti, [1] penates ruſtici quidem, ſed fidi, contigerunt. Ita infans deliteſcere atque ali commodiſſimè potuit. Creſcentem ſeu prædonum vis, ſeu potiùs benigniorum mens Cœlitum, deduxit ad externi Principis aulam, in quâ ſine ſuſpicione aſſuevit elementis negocioſæ & exercitæ vitæ. Hinc à diis ſpecie prædæ nobis redditus, ita conſummavit pueritiam, ita viriles annos exorſus eſt, ut utilis eſſe poſſe incipiat, nunc cùm tolerabilis Commindorix deſiit eſſe; qui premendus eſt,

1. *Penates ruſtici.*] Domus agreſtis, Meton.

1. *Dona-*

eſt, ô Rex, aut accipiendus in dominum. Quantum enim à captivitate abes? Quid aliud expectamus quàm vincula? Age potiùs, Chariſſime Conjux, ulciſcere unâ horâ tot annorum audaciam. Quòd ſi te patientiæ conſuetudine deſpicis, at regnum avitum huic ſoboli tuæ ſerva; Procerum etiam miſerere, quos hîc vides. Nemo enim illorum eſt, qui quoniam pro majeſtate tuâ ſtetit, non debeat aut mortem, aut eâ contumeliam graviorem, expectare à tyranno. Noli tuam dignitatem, conjugem, prolem, & tot fidiſſimorum ſalutem nunc prodere. Nec de meâ fide dubites; quaſi novandis rebus hunc falsò ſanguini regio aſcribam. En collo, en cruri extremo certiſſimas notas, tanquam fatorum ſigilla, quibus vario diſcrimine amiſſus repertuſque, me & illos qui conſcii mecum erant non fefellit. Sed præterea ejuſmodi ſunt tempora, ut etiamſi hæc commenta à me eſſent, debeas commodâ fraude uti. Interverte tuum hoſtem nullis faciliùs artibus quàm hac novitate domabilem. Partâ pace de hujus natalibus maturiùs habebis quæſtionem. Nunc ſi quod eſt eſſe non credis; at tua intereſt ut credere fingas. Verſa deinde ad filium; ô mi Aſtioriſtes, inquit, ita enim naſcentem appellavimus, liceat nunc te tandem bonâ fide amplecti. Mi gnate, tot mihi lachrymarum, tot votorum materia. Da frontem, da ora ad oſculum. Nunc primùm & te naſci, & me matrem eſſe exiſtimo.

Sic loquente Reginâ, omnes præter me obſtupuerant. Solus enim ſciebam vera eſſe quæ illa referebat. Sed nec in totum ab admiratione aberam, quòd adeò improviſo mihi conſilio rem ad Regem detuliſſet. Cæterùm ex omnium ore conſtabat quàm hoc novum mentibus eſſet. Raptâ voce, vultuumque conſtantiâ in ſe mutuò intuebantur. Deinde hi deos vocabant, alii mittebant lachrymas, aut ſublatis in altum manibus taciti mirabantur fortunæ ingenium. Ita enim Regina vixerat, ne quis fraudem ab eâ metueret. Nemo altiùs tamen ipſo Rege, &

Aſtioriſte, mutatus eſt. Rex gaudio, cæteriſque affectibus amens, non loqui, non moveri. Inſpiciebat nunc in conjugem, cui longæ fidei experientiâ credebat, nunc in filium, & ipſum non minimâ perturbatione attonitum: cùm enim in illius collum Regina invaderet, non auſus negare amplexus, non offerre, incertus contremuit. Sed Regina lachrymis in conjugis vultu viſis audacior; Patiaris, chariſſime conjux, inquit, hunc recipi ad genua tua, aut ſi jam te patrem ſentis, prior quoque porrige manum. At Rex, Non me adeò, fidiſſima conjux, inimici dii agunt, ut hanc ſtirpem repudiem; virtutibus mehercule atq; famâ, quantumcunque regio generi ingens decus allaturam. Equidem ſanctitate, & prudentiâ tuâ fretus, non dubito quin ex me ſit genitus. Quòd ſi tamen ipſa deciperis, ſi quod non eſt eſſe exiſtimas; nihil minùs hunc filium mihi volo, ut ſi non vincula naturæ intercedunt, ſaltem adoptione me faciat patrem. Simul in procumbentem toto pectore ſe dimiſit.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Accitis ad concionem per præcones Civibus Rex filium reſtitutum exhibet. Quam diverſæ in plebe mentes! Sub hos motus Commindorix in venatico habitu præcipitatione & iracundia calens conſcendit ad Regem. Expallere omnes uno Aſtioriſte impavido, qui Tyrannum ad Regem modeſtius ire jubet. Mox ventum ad manus. Sed percuſſus victrici Aſtioriſtis manu Commindorix debito fato ſcelerum pœnam luit.

CLARISSIMUS juvenis, & omni virtutis experimento notabilis, pridem omnium corda ſibi devinxerat. Igitur eorum qui aderant favorem nulla tantæ fœlicitatis invidia corrupit. Jam tanquam dominum intuebantur. Jam oſculum manui veſtique ferebant; etiam ſeniores revocabant ad avum Britomandem memoriam; & tum verè, tum illudente oculos pietate, plurima ex vultu illius naturam in nepotem tranſtuliſſe monſtrabant. Rex denique ab uxore quærere cœpit omnem deorum rationem quâ ſervatus filius ſibi eſſet. Sed Timandra; Minùs occupatæ lætitiæ (inquit) erit illa narratio. Nunc à jugulis noſtris depel-

depellamus perniciem. Quamdiu Commindorix vivet, nec Reges esse nos, nec propemodum homines credam. Quo animo putas superbissimum hominem accepturum hoc tuæ familiæ incrementum? Sed frustra, si me audis, sævierit. Populi & militum animos, subitâ nec difficili arte occupa. O si te sineret valetudo ad illos procedere; si coràm, facere tantis rebus auspicium! At ille; possum ire, domina, possum: Et nisi aliud consulitis, placet populum in regiæ vestibulum ad concionem vocari. Hoc erat, inquit Regina, quod optabam. Præcipitando sunt omnia, priusquam aliquid admonitus Commindorix turbet.

Præcones igitur totâ urbe celeriter dimittit, qui populum ad concionem urgerent, quam Rex esset habiturus. Omnibus illi videbantur insanire. Nam quis crederet Regem qui tot annis publico abstinuerat, repente prodire ad populum, ac etiam orare? Quid insolens, quid subitum contigisset? Monstra hæc singulis erant, mutuoque ignari, ut in incertis fit, rogabant docebantque. Sustinuere aliqui dicere, abdicaturum in ipsâ concione majestatem hoc ultimum munus regiæ potestatis usurpare. Erecta omnium studia erant, fervebantque coëuntium turbæ. Prætoriani milites, & ipsi acciti, per centurias & signa constiterant. Sublimem inter hæc locum, instar scenæ, diligentissimè excitamus; Ad quem postquam Britomandes Proceribus medius est progressus, & resedit cum Timandrâ in suggestu, sibique proximum statuit Astioristem; variæ in populo voces fuerunt. Hi ad Regis conspectum lachrymabantur; quærebant alii quid subitæ dignitatis apud Regem externo juveni accessisset. Sæpè deniq; imperato silentio Britomandes dicere exorsus est; Diis gratias haberi tam à se quàm populo æquum esse, quòd sibi filium, regnoq; heredem reddidissent. Hunc juvenem quem prope se collocatum cernerent, Reginæ partum esse. Sed hostium metu cùm natus est, esse celatum, eductumque ut privatæ sortis infantem; deinde diversitate fatorum amissum ac receptum. Se illo

primùm die agnovisse eam stirpem,nec quicquam distulisse quin gaudium populo daret quod esset publicum oportebat. Ac ut gemina omnibus læticia esse, se militibus quidem [1]donativum promittere;oppida verò & [2]portus triente tributorum & vectigalium levare. Fidem modò exhiberent viris dignam, adessentque Cœlitum cœptis, qui tam eximiè Galliæ faverant. Astioristes deinde Rege jubente, populo militibusque loquutus est. Gratus antea omnibus fuerat; & tunc auspicatissimæ formæ sublimius aliquid accessisse videbatur. Is iterum donativo in crastinum promisso milites suos fecit; Populo quem vectigalium minuendorum pollicitatio jam mulcebat (ea enim atrociter Commindorix, & sub invidiâ Regis intenderat) adhuc [3] congiarium & epulum promisit.

Tam novis & arduis rebus, ad trahendas vulgi mentes magno momento fuere Optimates, qui cum Rege & Astioriste constiterant; hi firmiorum provinciarum rectores, alii Præfecti militiæ; propemodum autem clarissimis stirpibus nati. Itaque multitudo cœlum acclamationibus implevit; miles armis concrepuit; facilique & subito impetu, ut vulgi sunt studia, universa concio consensit huic fortunæ. Soli Commindorigis clientes, tanquam in patroni exitio marcebant; aut illius freti potentiâ, tacitè minabantur hæc omnia eo absente audentibus. Sed multitudini impares erant; quæ tunc quidem extra periculum fortis, mox subito terrore dejecta est. Quippe Commindorix sub hos motus urbem intravit, aliquid insolens agi per suorum quosdam admonitus, qui ad eum decur-

1. *Donativum promittere.*] Donum est, quod duces militibus dispensabant: hoc Tacit. *Clavarium* vocat à Tribuno Ærario ejusdem nominis.

2. *Portus triente.*] Tertiam partem protoriorum remisit.

3. *Congiarium.*] Munus vel epulum populo datum ab Imperatore; nam congiarium proprie est mensuræ genus, inquit,Paul.Jurisconsult. Tiberius congiarium populo trecentos numos viritim dedit: Caligula congiarium populo bis dedit tricenis sesterciis: Nero quadragenos nummos populo divisit. Ita Plin. in Panegyri; & Tacit. *quo primum die forum ingressus est C. Caligula congiarium plebi admodum lætæ, &c.*

decurrerunt, ubi primùm vulgatum eſt concionem à Rege provocari. Is ut in venatico habitu erat, præcipitatione & iracundiâ calens, poſtquam vidit populum coiiſſe, & eminere in ſolio Britomandem, nondum gnarus quid ageretur, ſed tanquam ſupercilio ſatis omnia compreſſurus, conſcendit ad Regem. Nemo eunti obſtabat, diuturnâ tyrannide non in odium magis, quàm reverentiam & metum creſcente. Ergo per cuneos populi, jam muti timentiſque peccaſſe, ultrò exceptus eſt. Manu venabulum tenebat, ferrum erat ad latus. Pauci ex domeſticis, ut feſtinatio fuerat, comitabantur, noſtris [1] ſparis maximè armati. Jamque ad ſublimem contabulationem pervenerat, in quâ Regem pauci Proceres circumſtabant; Illiuſque gradibus tumultuariè ſuperatis; Quæ, inquit, hæc inſolentia rerum eſt? aut quis Regi & reipublicæ, me abſente, per ſeditioſos conventus illuſit? Expallucrant omnes ipſa parendi timendique conſuetudine. Et parum videbatur in Rege opis eſſe. Solus Aſtioriſtes intrepidus ſtetit, proceſſitque mox obviam, & leviter manu repulſum, ponere tela juſſit, & ad Regem quem in ſolio conſpiciebat ire modeſtiùs. Commindorix aliquem id contra ſe auſum, acerrimâ indignatione permotus eſt. celerique conſilio, ne impune hoc eſſet, contorſit in Aſtioriſtæ ora venabulum, quod ipſius declinatione vitatum, delatumque ad prætorianorum phalangem, peccavit in milite. Enſem deinde ex vaginâ uterque diripuit.

Memorabilius fortè ſpectaculum, hoſpes, noſtra ætas non edidit; quod ut te nunc etiam oblectet, finge animo rerum ſpeciem qualis hæc erat. Quicquid ſpatii circa regiam fuit, milites, populuſque (& ipſe de Gallicorum conventuum more armatus) latè ſtipaverat. Scenam illam quæ Regis ſolium ferebat, accerſiti à Timandrâ Optimates conſcenderant. Rex altior cum Conjuge ſedebat in ſugge-

1. *Sparis armati.*] Telum eſt ruſticum in modum pedi recurvum. Virg. l. 5. Æneid.
—— *Agreſtiſque manus armat ſparus.*

ſuggeſtu. Nemo tamen ubi Aſtioriſtæ & Commindorigis enſes fulſerunt, aut accendere pugnam aut prohibere ſuſtinuit. Tanquam aliquo fatali torpore omnes inhorruiſſent, undique ſilentium fuit, oculis mentibuſque in hoc unum certamen compoſitis. Ex illius enim eventu ſuam quiſque fortunam expectabat; & ceu ſuus funderetur illis enſibus ſanguis, ſic quiſque dolebant, aut vovebant. Deos ètiam arbitros pugnæ plerique adeſſe cogitabant. Judicarent illi de lite, id eſt, de Aſtioriſtæ natalibus. Si non fabuloſæ vanitatis mendacio aſſerebatur in ſceptrum, non commiſſuros Cœlites, ut per tanta ſervatus prodigia in debitæ felicitatis limine caderet. Ipſa quoque pugnantium ſpecies intimos affectus ciebat, & multorum animos trahebat in partes. Nam Commindorix menſuram mortalium propè exceſſerat: validiſſimi erant artus, & proceritati non impares; trux vultus, integra adhuc ætas; virium, animorum, militariſque & [1] athleticæ artis ingens opinio. Contrà in Aſtioriſte vivida quidem, ſed tenera adhuc ætas, non altiùs quàm ad hoſtis ſui humeros ſtaturam promoverat: Vultus, quamquam tunc minis aſper, qui virginis eſſe poſſet; liberale veſtigium; nec quicquam in eo timeri dignius quàm amari. Et hinc miſericordia apud bonos, quòd cum experto, & toties victore progrederetur. Cæterùm paria arma erant, enſis utrique. Nec dubitaverat Commindorix ipſo impetu juvenem proteri poſſe. Itaque ſpernenti vicinior tanquam ad facilem ruebat victoriam. Sed poſtquam adverſo mucrone depulſus eſt ictus quem altè paraverat, & Aſtioriſtæ gladium ægrè à jugulo removit; tunc verò diligentiùs in illum cœpit inſpicere, & ut in juſto diſcrimine ſe tueri. Jamque enſis utriuſque vanos in ictus bis terque ceciderat, cùm tandem Aſtioriſtes prior vulnus accepit in capite, quà in ſupremam frontem capillitium excurrit. Tum verò ſudore ac cruore

1. *Athleticæ artis.*] Paleſtræ, ſeu luctæ, cui nobiles in primis ſe exercebant, ut ad bellum expeditiores fierent.

cruore formosior impatienter excanduit. Circuire, accedere, relinquere hostem, artisque & ingenii mutatione lassare. Urgebat nobilissimam mentem victoriæ decus, & præmium; gnarus illius mercedem certaminis Gallicum esse imperium. Sed omnium maximè pietas instabat; ut repertos parentes in dignitatem assereret. Ita hostem obsidenti tandem dedit se fortuna. Ut apud nos, [1] de veteri more, cæsim pugnatur, destinaverat fortè ictum in caput inimici, que mcervicis deflexio non in totum frustata est. Incidit enim ensis in aurem, quam cum modicâ genæ parte dejecit in terram. Movit tyrannus cæsariem; horridusque indignatione & minis infremuit. Furum pœnam ac dedecus ille casus inflixerat. Manabat & plurimus sanguis; adauxitque hoc ipsum insaniam, quòd Astioristes (tanquam hoste contempto satis jocis vacaret) dati vulneris dolorem cumulavit ludibrio. Recruduit itaque pugna; donec visus est Astioristes indignari tantò tempore constare victoriam. Fœlix ictus, & Galliæ salutaris, qui Commindorigi lacertum eripuit; Quo prolapso institit victor, reclusitque adhuc mori dubitantis vitalia.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Ubi sub paternis auspiciis Astioristes regnare incipit, Anroësti manes tum Cenotaphio, tum hostili sanguine placat. Deinde remotissimis diis votum fingit. Arcano huic itineri unus placet Gelanorus, ipse mentito nomine, ut habitu, in Sicilia Poliarchus voluit appellari. Atque hunc se quærere stupens Arsidas profitetur.

EXULTAVIT Arsidas intellectâ victoriâ; [1] quasi cadentem in arenâ gladiatorem suo plausu sequeretur; Neque

1. *De veteri more, cæsim pugnatur.*] Id moris hactenus apud Helvetios invaluit.

1. *Quasi cadentem in arenâ gladiatorem.*] Vel applaudentes, vel victo inclamantes, ut ferrum reciperet, ut Philip. 2. *Seu tandem Victori verso pollice hunc neci destinantes aut vitæ erecto pollice.*

Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

— Converso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter.

que mora; Videor, inquit, in Astioristem vestrum inspicere, Gobrya; qualis hoste confecto, labore periculoque jam grandior, se parenti atque vobis exhibuit; Ut lætitia, ut successu, magnificè intumuit; quamdiu nudum ferrum, asperumque hostili cruore, prætulit manu. Juvat ô Gobrya, in tam dulci cogitatione hærere. Sed quid mentis militibus populoque Commindorige cæso fuit? Talem populum Astioristes habuit (subjicit Gobryas) qualem optares. Voce, plausu, omni gratulatione efferbuit. Miles extemplo de jussu Britomandis, [1] novo se juramento Principi obstrinxit. [2] Nocte deinde festos ignes cives coronati, choreis cinxere. Nihil aliud audiebatur in compitis, quàm contumeliæ in tyrannum, aut Astioristæ præconia; quorum pars vulgaria erant, moxque casura; alia quæ constabant numeris, quoniam canebantur, diuturniora habuimus. Noster hic inter cæteros vates (simulque Druidam oculis designat) non abstinuit carminibus in communi argumento; quæ, ut adhuc tanquam recenti victoriâ lætemur, si hospes jubebis, ut est humanissimus, recitabit. His auditis, Arsidas, magis ne Druidæ ingenium temnere videretur, quàm quòd amaret narrationem ejusmodi interpolari carminibus, apertissimo vultu inspexit in Poëtam. Nec multùm abnuentem exoravit, ut addito penè cantu, hos paucos versus daret.

Nam

1. *Novo se juramento Principi obstrinxit.*] Paulo Æmilio & Terentio Varrone Consulibus, tunc primum per tribunos militum à voluntario sacramento ad legitimum jusjurandum milites adacti sunt, quod Imperator præstare tenebatur primus, mox Legati, Tribuni, Centuriones, Decuriones, Præfecti, idque denuo singulis annis Kalend Januarii jurabant per Deos solemne juramentum; postea in acta Principum jussu Consulum conventuros, neque è castris eorum injussu quæsitis occasionibus habituros, non fugæ formidinisque causa extra ordinem recessuros, nisi teli sumendi, hostis feriendi, aut civis servandi causa, nec quid præter arma & victum furaturos.

2. *Nocte festos ignes cives coronati, choreis cinxere.*] Hactenus dimanavit ille mos accendendorum ignium & circumagitandæ choreæ in lætitiæ commune argumentum. Dicuntur Gallicè *feux de joye*, est & lætitiæ & triumphi signum capita coronis cingere, ut supra.

1. *Cui*

Nam quem de Superis colemus omnes?
[1] Cui plùs floribus intumescet ara?
Hic honos Superis sit magis omnibus.
Non uno potuit Gallia numine
Exui vinclis meritoque fœlix
Plaudere Regi.
Divorum [2] cecidit manu tyrannus.
Hunc [3] Tirynthius, hunc [4] Diana telis,
[5] Pallas monstrificâ perculit ægide;
Hastis Bellipotens, fulmine Juppiter.
Hunc & infestis petiit sagittis
Certus Apollo.
Illi scilicet adfuere Divi,
Et suas tibi credidere vires,
[6] O Heros, miseræ flebile vinculum
Dum rumpis patriæ, [7] Gallica Perseum
Terra te sensit. Tibi liberata
Nupserit uni.
O lux, ô bona, nec premenda nocte!
Sævum penè [8] puer Giganta spernis.
[9] Despexitque tuas ille ferox genas;
[10] Qualis tela diu tergore reppulit,
Ausus imberbem maculosus hostem
Spernere Python.

Te

1. *Cui plùs floribus intumescet ara?*] Dictum est de frondibus, floribus & fasciis aras cingentibus.

2. *Cecidit manu tyrannus.*] Commindorix secundi gradus impatiens.

3. *Tirynthius.*] Hercules, ab Tiryntho Urbe Thessaliæ.

4. *Diana telis.*] Quippe venatrix, ob lunæ radios.

5. *Pallas monstrificâ perculit ægide.*] Clypeo Medusæo: cuilibet autem Deorum propria assignat arma.

6. *O heros, miseræ flebile vinculum Dum rumpis patriæ.*] O Astioristes dum patriam à servitute subtrahis.

7. *Gallica Perseum Terra te sensit.*] Gallia experta est manum Astioristis, ut Andromeda Persei, quem erepta cœto maritum habuit. Ovid. l. 4.

8. *Puer Giganta spernis.*] Tanquam alter David.

9. *Despexitque tuas ille ferox genas.*] Commindorix despexit tuam illustrem juventam, orisque venustatem omnium amore dignissimam.

10. *Qualis tela diu tergore reppulit.*] Non secius quam Python ille serpens ex colluvie natus, qui ausus est insurgere in imberbem hostem Apollinem.

 1. Titho-

Te te delicias, ocellulumque
Naturæ juvenem! Ah pios nepotes,
Ah dona cupidis chare parentibus.
[1] *Tithonus thalamo seu tibi cesserit;*
Seu vehet curru, facietque lætum
Cynthia patrem.

Laudatis carminibus Arsidas vultum Gobryæ repetit. At ille, Non te superfluâ narratione conficiam, quæ Druidum, [2] quæ Equitum, decreta in Principes, [3] quot dierum supplicatio, quæ ad omnia fana populi turba; ut denique omnes in pacem (quæ in tantâ Commindorigis factione sperari vix poterat) sponte aut metu consenserint. Quia nox provecta est, hospes, & te dicendo fatigavimus; paucis ad hæc tempora nostrum Astioristem perducam, qui experimentum potentiæ suæ cepit, non voluptatibus aut insuetæ dignitatis superbiâ, sed liberalissimâ pietate. Cerovistum & Sicambrem, sub quibus vixerat infans, accivit in regiam; ipsique Cerovisto negotiis scilicet assueto quæ patres familiâs decent, suæ domûs præfecturam attribuit. Sicambrem tradidit matri; mox æquatam matronarum præcipuis. Cum eorum filio, qui & Cerovistus appellatur, puer assueverat lusitare, & tunc renovato commercio habuit inter familiares eximium. Adhuc illustrioris fuit in Regis Aneroësti memoriam pietatis. Hujus in se amorem meminerat; Centum illa talenta pro puero & capti-

1. *Tithonus thalamo seu tibi cesserit.*] Sive te aurora Tithonum alterum curru avehat, sive Cynthia, id est, Lucicina te maritum accipiat.

2. *Quæ Equitum, decreta in Principes.*] Per equites nobilissimos, Regni proceres intelligit, qui Regii Consiliarii fuere, ne in posterum ad eum gradum Principes eveheret, qui Commindorigis instar ambirent Tyrannidem.

3. *Quot dierum supplicatio.*] Supplicatio honos fuit, qui ad gratias Diis referendas decernebatur Victori, cum Imperatoris nomine, circa omnia delubra & pulvinaria, seu lecticas, in quibus honos Diis habebatur à patriciis plebeisque coronatis & carmen modulantibus. Primis temporibus in unum aut alterum diem supplicatio ægrè decernebatur; ut in Valerio & Horat. devictis Sabinis: postea tamen in quinquaginta decreta est. Ut Octaviano Mutina liberata. Liv. l. I. *Senatus revocatus in curiam supplicationes ob rem egregiè gestam ab L. Æmilio Cos. in 5. dies circa omnia pulvinaria decrevit.*

& captivo promissa, movebant gratissimum pectus; gaudebatque Timandra Regis illius casibus palam filium ingemiscere; conscia ex meritis suis ipsa quantò magis amaretur. Itaque & [1] honorarium tumulum excitavimus Aneroësto, bellumque tyrannis qui ejus regnum tenebant indiximus. Utilis regno hæc Astioristæ in alumnum devotio fuit. Nam domitis hostibus, terræ nobis & gentes cesserunt olim Aneroësto regnatæ. Ipse Astioristes bellum hoc gessit; intraque sex menses validissimas [2] arces in Alpibus, & quicquid in illis gentibus roboris fuit, sic quæsiit suo patri, ut nulla fidelior deinceps provincia nobis extiterit. Ubi tyrannos Aneroësti spoliis incubantes partim in acie, partim suppliciis cecîdit, ad parentes insigni triumpho revectus est.

In eâ felicitate triennium à Commindorigis morte regnavit sub paternis auspiciis. Ratum esse volebat Britomandes quicquid ille jussisset. Hinc magistratus, hinc milites edicta accipere; ab eo provehi Optimates; aut, si merebantur, premi. In eo acquiescebat Timandra, sibique domi & foris videbatur fortunata. Ter illa omnino pepererat. Primum natu Commindorix per nutrices sustulerat. Astioristes secundo editus partu, effecerat ut sospes esset familia; [3] Tertius labor, filia fuit, sexennio Astioriste minor. Hanc Dii volunt incolumem; specie ac moribus inclyta vivit. Cyrthæam appellamus. His se duobus liberis Timandra oblectabat; omnesque jam ceperat elapsæ calamitatis oblivio; Cùm mutandis ipse rebus magno, ut existimo, fato Astioristes incubuit. Cupiditate sciendi quæ tellus quive homines extra Galliam essent, sine cultu, sine comitibus navigare instituit. [4] Herculem, The-

1. *Honorarium tumulum*] Inanem tumulum, seu Cœnotaphium, honoris & observantiæ monumentum, quia evanuerat Aneroëstus ex acie. Sueton. in Claudio, *honorarium Druso tumulum excitavit, circa quem stato die decurreret miles, Galliarumque civitates publice supplicarent.*

2. *Arces in Alpibus.*] Montes sunt, qui Italiam à Gallis dirimunt.

3. *Tertius labor.*] Partus.

4. *Herculem, Theseumque referebat.*] Horum

Theſeumque referebat, & ex ultimo Oriente tot Heroas quæſiiſſe ſibi laudem ejuſmodi periculis atque vitâ. Addebat in tantâ poteſtate quâ Aulam regebat, ſe iniquis videri non tam aſſeruiſſe parentem in regnum, quàm aliâ ſervitute preſſiſſe. Sed alia, ut opinor, & ſecretiora ſuberant, quæ hanc illi peregrinationem commendarent.

Convocatis ergo Proceribus, conſiliique novitatem mirantibus; his ſe parentes dixit, regnumque tuendum pauliſper relinquere. [1] Nuncupaſſe olim vota remotiſſimis à Galliâ diis, quæ in eorum templis exolvere deberet. Ne verò hanc ipſius mentem triſtes acciperent, aut luctibus abeunti omen facerent. Rediturum enim incolumem & patriorum deorum numine, & religione eorum quos petebat. Cùm verò acriter repugnaremus; & ad preces gemitus quoque & lachrymæ paſſim accederent; ille, ut ſpe datâ mollioris ſententiæ, non adeò timidè aut enixè rogaremus, ſponte quidem viſus eſt flecti; Sed eadem ſubitò nocte ſe ab Aulâ proripuit. Tam arcano & periculoſo itineri unus omnino placuit comes, filius ille Cerovifti & Sicambres, quem ludorum ſeriorumque conſortem diu habuerat. Quò profecti, ubi vixerint, quid illis periculi, quidve virtutis, quamquam nuper redierint, adhuc ferè incognitum. Adeò ſuos errores egregiâ fide tegunt. Tunc verò, ut timore, ut dolore ſtupuimus! Qui populi, qui Procerum vultus, poſtquam Aſtioriſtem abiiſſe compertum eſt! [2] Lymphati homines ibant, viaſque ſcrutabantur & flumina; ſi quà poſſent habere, & morari diſcedentem. Sola denique nos Timandra à deſperatione prohi-

Horum labores & peregrinationes recenſentur ab Ovid. in Metam. Et Virg. 8. Æneid. & Senec. Tragœd. in Hercule furente, & Hercule Oeteo. Quos conſule, ne toties recocta crambe, nauſeam provocet.

1. *Nuncupaſſe vota.*] Vide ſupra cap. 1.

2. *Lymphati homines ibant.*] Inſano furore correpti; Virg. Æneid.

Immenſam ſine more furit lymphata per urbem.

Lymphati quaſi nymphati dicuntur ab humore, vel quia creditum eſt ab antiquis (inquit Feſtus) *qui in fonte ſpeciem quandam & imaginem Nymphæ vidiſſent, furore corripi, Græci νυμφολήπτους vocant.*

1. *Cero-*

prohibuit, poſt aliquot dies literas ab incolumi filio habere profeſſa. Neque tunc modò, ſed deinceps ſe frequentes accipere referebat, ſeu verè, ſeu neceſſario ſolatio ægras mentes refectura.

Haud multò plus anno Aſtioriſtes abfuerat, cum Britomandes morbo ſolutus eſt. Omnes de juvene querebantur, qui obſcurâ peregrinatione deſtituiſſet regnum; Ut cùm Britomandes efferretur, penè regio funere lugubrius eſſet voces audire eum ad patriæ ſalutem vocantium. Sed interim capeſſenda negocia erant, & Timandra vivere filium, ac valere aſſerebat; ſibique dum ille rediret, reipublicæ ſummam eſſe tradendam. Soli illi obſtabant, quorum intererat Aſtioriſtem non vivere. Ab his vulgò mortuus jactabatur: Reginamque ajebant non ferendam, quæ virile aucuparetur imperium. Sic in partes facilè itum eſt. Plurimi cum Reginâ ſentiebant. Alios ducebat Commindorigis patruelis. Incaluerant factiones, adeò ut jam terrâ marique præſidia eſſent; Claſſis præcipuè curabatur; Quia à Maſſiliâ Timandram excutere pro victoriâ hoſtes ducebant; & illa in portûs urbiſque tutelam nautas triremeſque contraxerat; Cùm ecce in tempore Aſtioriſtes redit. Avidi ſtatim, noſtraque minores læticiâ, vix diis, vix fortunæ, vix oculis credebamus. Juvabat contrectare venientem, aſpectumque repetere. Omnis ætas, atque ordo, ſeſe domibus oppidiſque effuderat; Non ingentis belli victorem veriora gaudia excepiſſent. Neque mora, ex ſeditionis manibus tela excuſſa ſunt. Rex ab omnibus ſalutatur. Et ne cruenta eſſent regnandi auſpicia, ſe omnibus quicquid in eum diem deliquiſſent remittere edixit. eo quoque lætiſſimus, quòd contractæ in armis copiæ eſſent. Hoc non temerè factum ajebat, aut maligno fato in Galliam; ſed auſpices deos hunc illi exercitum ad ea quæ deſtinaverat comparaviſſe. [1] Coronâ igitur patrio more

1. *Coronâ igitur patrio more ſumpta.*] Mos hactenus fuit apud Francos, ut Reges in ſua inauguratione, corona, purpura, ſcipione Regio & cæteris inſignibus

more sumptâ Timandram tantisper dum ipse bellum gerit præficit rebus. Sibi enim [1] in Græciâ hostes esse. His se confestim persequendis operam dare. Tum fortissimos militum imponit navibus, interimque dum à littore solvit, præcedere me jubet cum exiguâ parte classis, & scrutari maria, præcipuè quæ intercedunt Liguriæ atque Sardiniæ. Functus officio, omnibusque exploratis, jam lentiùs ago remigia, certus ipsum venientem opperiri. Ex illius conspectu atque colloquio, scies, hospes, me parcè tantum Regem laudavisse. Sed quando à Græcis pleraque Siciliæ incoluntur, & ille maximè Græcas urbes obivit; dic verò num ipsi de vultu aut famâ Astioristem novisti?

Jam magis suæ spei Arsidas credens, obtutuque in terram defixus, postquam diu secum omnia exegit; Astioristem, ait, neminem novi, fortè de alio nomine; si præterea aliquod habet, agnoscerem. Subitò Gobryas; Et verò aliud, ut ab ipso audivi, sibi fecit, ut securior esset humilioris quam fingebat fortunæ simulatio. Poliarchum ajebat se illic vocitari. Comitem quoque, qui nobis de nomine patris Cerovistus est, si memini, appellavit Gelanorum. Exciderunt ad hæc nomina Arsidæ vires: Quem ut Gobryas attonitum, hilarique affectu divulsum vidit; cœpit quoque expectatione læticiæ confundi; Donec ille; Quis Deus tam propitiæ captivitatis author tibi me tradidit? Errassem me hercule per littora vestra, dum Rex interim navigat; & inutili voto, apud ignaros pro Astioriste Poliarchum flagitavissem. Poliarchus est ille quem quæro; ea nunciaturus, quæ sospes non potest ignorare.

bus ornarentur. Vide Analist. imo adi celeberrimum totius Galliæ templum Sandionisio-Benedictinum, quod non corporum modo, sed & Regiarum vestium Gazophylacium existit ab annis mille & amplius.

1. *In Græciâ hostes esse.*] Erat inter Græciam magnam Siciliæ: neque raro in Græcos Galli bella moverunt. Testis Sicilia, testes Gallo-græci, seu Galatæ Gallorum coloni.

1. *O can-*

rare. Et ô vos tanto Rege fortunatos![1] ô candidos Galliæ dies! Quos non afflabit nominis veſtri terror! quanti ambitûs Regibus exteris ac gentibus erit in amicis aut hoſpitibus veſtris cenſeri! Id ipſum me beat, quòd video vos cum exercitu navigare. Quamquam ſcio non pugnam, non aciem, ſed triumphi ſpeciem fore. Nam videre non experiri hæc arma æmuli veſtri volunt. Sed properè Rege convento mihi opus eſt; cujus privatim etiam hoſpes ſum. Gobryas his auditis profuſiùs Arſidam veneratus, haud ambiguè percunctabatur quid afferret aut à quo veniret. Sed Arſidas poſt incautum ſubiti gaudii impetum prudentius ſermonem tenens, magnopere dolebat, quòd Gobryâ ſolerter reticente in Siciliam vehi exercitum, ipſe ſe totius negotii gnarum eſſe temerè prodidiſſet. Eluſis igitur quæſtionibus, quibus eum Gobryas deinde urgebat, cœpit multùm flagitare, ut celeri navigio ad Poliarchum mitteretur. Et Gobryas, Inhibebimus, inquit, noſtrarum navium curſum, hoſpes, non deductis tantùm velis, ſed anchorarum jactu, ſi hæc maria ferunt. Ita haud dubiè regia claſſis quam ſcio non ſegniter navigare, iſtâ nocte ad nos perveniet. Quòd ſi prima lux nobis illum non conjungit, triremem ſtatim dabo, & robuſtiſſimos remigum, qui te vehant. Interim acquieſce in hac puppi, nec ſeciùs quàm inter familiares tuos impera. Poſt hæc verba ſtrato admotum reliquit, prociditque in vicino ipſe lecto. quamquam vix ſomnum lætitia capiebat, & Arſidas inter cætera mirabatur, cur non monuiſſet Argenis, Poliarcho verum nomen Aſtioriſtem eſſe; quod à ſe oblivione omiſſum quoties & ipſa virgo meminerat, ut acris cupiditas facillimè turbatur, etiam erraturum Arſidam, vano metu audebat ominari.

CAPUT

1. *O candidos Galliæ dies!*] Fauſtos & dignos notari candido lapillo. Perſius Sat. 3.

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo.

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Nox media vertebatur cum ventus exoritur, qui adductis nubibus cœlum eripit. Tandem in oram Siciliæ procella jactantur. Neque classi Poliarchi tempestas parcit: quare in Mauritaniam appellere cogitur. Inopino tumultu excipitur. Qui tamen desistit, postquam amicum se ad Reginam venire testatur. Causa tumultus repetitæ res à Radirobane propter quas bellum indixerat.

JAMQUE non duces tantùm aut milites, sed & remigum multi quiete levabantur. Unus erat navis prætoriæ gubernator, cui suspectum erat cœlum, montiumque natura quos à latere attollit Liguria; expertus solitos esse quà se demittunt, rursusque eriguntur, per angusta divisorum cacuminum spacia, procellas subitis flatibus in mare præcipitare. Nautas itaque vigilare hortabatur, & ad omnes solicitus auras, jam certiùs expectabat tristiora. Nox media vertebatur, cùm à montibus ventus exortus est, qui inter navium funes erectos ad malum, primùm quidem sibilo ludens, mox suspensum mare extulit; adductisque nubibus abstulit cœlum. Turbabantur subitâ festinatione nautarum officia, simul inter se clamore sublato, simul undis fracto strepitu nondum vacuas aures repetentibus. Excitatus Gobryas erat, & ex gubernatoris vultu admonebatur non vulgare periculum. Quisque ergo monere audebat, quisque præcipere; ut penè tumultus ignarorum nauticæ artis non minore periculo cresceret quàm tempestatis fervor. Atri fluctus, aut eruto liventes sabulo, inter noctis horrorem cerni non poterant; nisi cùm ingenti fragore allisi velut accensam mutuo verbere aquam instar scintillarum, mittebant in altum, rursusque sorbebant. Solus ille spumæ attritus micabat in tenebris, qui sæpè ominoso impetu superans objecta latera in medio fulgebat navigio. Intuta anchorarum mora erat; quia spatium navibus negabant quo aliquid indulgerent incumbentibus ventis. Alius deinde timor urgebat, ne, si vin-

ſi vincula deeſſent, inter ſe implicatæ triremes frangerentur. Tandem omne nautarum conſilium tempeſtas pervertit. Nam nec corrigi curſus poterat, nec ſiſti navigia. Ferri cœperunt quà ventus jubebat; aliquid ſcilicet veli relinquentes ad antemnam, quò naves per diſpares fluctus librantibus ventis ſtarent.

Nocte exactâ nihilo lætior dies fuit, triſtis imbre, & circumſtantis mortis imagine. Noctem quoque ſecundam vis eadem venti obtinuit. Ortâ deinde luce, ardor quidem tempeſtatis intepuit, ſed non plagam agnoſcebant, non maria, numeratiſque navibus paulò minùs mediâ parte abeſſe aut periiſſe querebantur. Ubi verò cura ſalutis jam propemodum aſſertæ, paſſa eſt ad alias ſolicitudines deſcendere, loqui cœpere de periculo Poliarchi. Quando enim illum haberent, aut quò quærerent, forſitan in adverſa aut ignota littora expulſum! Ubi denique ipſi eſſent, quoſve portus intrarent, affectis navibus, ſylvaque, & pice, & littore tuto egentibus? Arſidas omnium immaniſſimè fortunæ maledicebat, quòd dejectus à tantâ ſpe, neſciret undis an terra eſſent errores repetendi. Non ampliùs Galliam, non Rhodanum deſtinari; ſed vago, & quas maximè terras vellet ignaro, pererrandos omnes ſinus, quoſcunque tempeſtas potuit aperire Poliarcho. Unde illi [1]Phæacia eſſet navis, quæ ſine gubernatoris operâ in deſtinatos curſus ultro ſe flecteret? Numerare Argenidem dies; ad quam ſi vacuus rediret, quantùm abeſſet à parricida? Quamquam enim monuerat Gobryas in Siciliam Poliarcho eſſe iter; metuebat ne de tempeſtate laſſus conſideret in portu, aut ſegniùs navigaret, dum interim effluit tempus quo ſe ab Argenide expectari voluerat.

Hæc

1. *Phæacia eſſet navis.*] Quæ, quo vectores volebant, eo ſponte ferebatur. Homerus in Odyſſ. lepide deſcribit hanc navim, & quo impetu Ulyſſes ſopitus ad Regem Phæacum devectus, ibique remoratus eſt aliquandiu. Phæacia olim, nunc Corcyra dicitur in mari Ionio.

 1. *Iixam.*]

Hæc volventi, & qui mos infœlicium, penè cum Gobryâ jurganti, quòd se in cursu ad Poliarchum tenuisset, nunciant nautæ instar nubeculæ aut caliginis procul videri; id se terram opinari. Quæcunque illa esset eò tendere Gobryas jubet. Cùm summâ vi remigassent, medio penè die quidam in exiguis lembis excepti sunt, qui finitâ tempestate maria legebant, exploraturi si quid ad eos naufragia tulissent. Per hos est cognitum illam Africæ plagam esse; cæterùm arenis infidam, quas brevia huc & illuc tegebant; Non procul abesse Numidiam. Desertus haud longè erat portus, nec certum an satis hospitalis. Sed necessitas subigebat omnia ventis & pelago arbitrari tutiora. Ad terram igitur duces ipsi fuere qui de regione indicaverant; Relictique pauci cum lembo, qui socios, si qui in proximo errabant, colligerent, magno deûm favore, omne quod à Gobryæ classe aberat, intra noctem receperunt. Ita, ut in malis rebus, optimè erat; omnes incolumes, nulla funditus navis perierat; Incolæ præterea siccis piscibus, cæterisque quibus paupertatem sustentabant alimentis exhibebant insolitæ humanitatis officia.

Sed nec classi quam ducebat Poliarchus tempestas pepercerat. De Siciliâ, de vindictâ, de nuptiis cogitantem, haud injustè impleverat sui fiducia. Quando in regio habitu erat, tot opibus, tanto exercitu sublimis, cur generum aspernaretur Meleander? Radirobanem, Archombrotum, & si qui præterea æmuli erant, seu privatis seu publicis armis decernere vellent, audebat despicere. Ad extremum legem Siciliæ, quæ potentiora matrimonia abnuebat, vel se ferro recisurum credebat, vel interpretatione remoturum; Ne Sicilia nempe Gallico sceptro diceretur accedere; sed legibus antiquis viveret; & si plures peperisset Argenis, esset secundæ prolis hereditas. Inter hæc studia videbatur navigium non satis ferri ventis, aut agi remigibus. Ibat ergo per transtra, tonsasque lassabat;

cùm

cùm illa tempeſtas incubuit, & à curſu quem inſtituerant ſubmovit. Ipſe quamquam intrepido animo erat, tamen cùm aſſilientes pertinaciter undas vidit, & veluti ſuum caput voventes, matri & ſponſæ dedit, ut mori timeret. Torpentes itaque magnitudine mali admonuit ne artem projicerent, neve ultima timerent; nobiliora ſibi fata deberi, quàm ut eâ ætate undis obrueretur. Eâ ſpe quamquam habuit ad officia ſtrenuos; parum tamen potuere in acerrimos fluctus, donec claſſe compulsâ ad externæ & ignotæ regionis proſpectum, ſponte mare detumuit. Tunc verò nec remigibus vires ad novum laborem ſupererant, nec debilia navium latera, & pondere tot undarum, quæ in illas arietaverant, laxa, diutiùs navigationem ferebant. Ægerrimum id erat Poliarcho, omnes dies qui ipſi extra Siciliam lucebant, ſibi & Argenidi capitales credenti. Vicit tamen nautarum conſenſus, timorque naufragii. Nam & ſibi propter Argenidem charus eſſe incœperat. Petere igitur proximum littus jubet, ſi quam navibus ſtationem reperiebant.

Adhuc incerti erant qui homines aut quæ tellus; ſed amœnam plagam eſſe multæ arbores monſtrabant, modicique colles ad mare. Varia quoque navigia, ad piſcationem, aut merces paſſim ſtabant in anchoris. Præmiſerant igitur nautas in expedito lembo, ſciſcitaturos quæ pars terrarum eſſet. quibus mox ad Poliarchum referentibus, Mauritaniam eſſe, ipſe locorum ſpeciem à ſummo contemplatus tabulato; ô Gelanore, inquit, noſti fluvium? noſti oppidum [1] Lixam? noſti procul in hoc colle dominæ villam? Hæc illa eſt Mauritania nobis amica; illud optimæ Reginæ Hyanisbes imperium. Non nos fata in totum averſantur, quæ fractos ac neſcios impulerunt ad fœderatum littus. Sed ne ſubito claſſis adventu terreamus imprudentes; vade prior ad Reginam. qui me caſus egerint, mone;

1. *Lixam.*] Oppidum Mauritaniæ à flumine ejuſdem nominis, quo alluitur, appellatum.

mone; ora placidum navibus meis portum. Interim adverſo remigio naves circa hos fluctus ſiſtemus. Statim rumor inter claſſiarios nautaſque vulgatus eſt, [1] hoſpitalem ſuo Regi eſſe terram quam cernerent; nihil ſeciùs quàm in patriæ ſinu tam vectoribus fore quàm ratibus. Haud tardè, quod vehementiſſime optabant, alacres crediderunt; lætoque [2] celeuſmate rates impulſas, ubi deinde imperatum eſt, pariter à curſu obliquis ſuſtinuerunt remigiis. Nam ad portum, priuſquam indulſiſſet Regina, accedere non placebat.

At verò Gelanoro, ubi primùm in expeditâ rate ſubiit flumen, inopini tumultûs atrocitas illam prolixam ſecuritatem eripuit. Quippe undæ concitatis fervebant navigiis; multoque terrore, totas ripas tela compleverant. Cauſa ſubiti motûs fuerat, viſus procul in mari cum exercitu Poliarchus. Nam hoſtilem claſſem audiverant (nec fama fallebat) in eos navigare. Illam eſſe tunc rati, formidolosè decurrerant ad arma. Pauci adhuc milites lecti; vix aliquæ naves armatæ; (Nam haud pridem denunciatum erat venturi belli periculum.) Civium ut plurimùm iſte concurſus fuit, qui tumultu inſani circumſtetere denſis ſcaphis venientem Gelanorum; Quia præconem ab hoſte jam vicino, & ſub eo nomine exploratorem, credebant. Ille quamquam perturbatus, tamen identidem repetebat, ſe amicum & fœderibus tutum, non meruiſſe aut timeri, aut diripi; Denique à Poliarcho ad Reginam nuncium advenire. Fortè adfuit qui hoſpitem agnoſceret; ex eodem littore pauciſſimos antè menſes cum domino Poliarcho ſummo favore Hyanisbes digreſſum. Mutatis igitur vulgi affectibus, cœperunt de claſſe rogare quam cernebant. Ille non exercitum Africæ inimicum, ſed Poliarchum adeſſe cum ſuis copiis confirmavit. Sic in terram egreſſus, perdu-

1. *Hoſpitalem eſſe terram.*] Ob theſauros à Poliarch. Hianisbæ repoſitos.

2. *Celeuſmate.*] Vox lætantium nautarum eſt, ſe invicem ad portum vicinum cohortantium. Ut ſupra.

1. *Cala-*

perductuſque eſt ad Reginam, quam belli præſentis opinione attonitam, ita refecit, ut non tam cum militibus Poliarchum, quàm præſides Africæ deos adveniſſe arbitraretur. Protinus ex purpuratis miſſi, qui Poliarchum invitarent ad terram. Ipſa pluribus interrogare Gelanorum, quas imperio gentes obtineret Poliarchus, in quos arma deſtinaviſſet, quove conſilio ſub veſte privatâ antea ſuppreſſiſſet majeſtatem. Gelanorus quæ premenda aut referenda eſſent haud neſcius, Reginæ animum dulciſſimis allevabat ſermonibus; ut vix eum ad dominum redire pateretur de hoſpitii humanitate nunciaturum.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Quanquam Hyanisbe duplici ſollicitudine angitur, tum inſtantis belli, tùm litterarum quas à filio Archombroto de fœderibus cum Argenide incundis acceperat, purpuratos tamen mittit qui ad hoſpitalitios lares Poliarchum ſollicitent.

QUINTUS jam dies erat, ex quo cibum ipſa Regina vix ſumpſerat, occultis & publicis curis gravis. Namque ut Radirobanes inverecundo in Argenidem ſcelere fœdus, [1] Calarim rediit, penſato cœptorum dedecore, timuit ne leviorem ſuorum reverentiam deinde experiretur; haud dubius ita vulgi, ita militum animos eſſe, ut Principes ex ſucceſſibus æſtiment. Dari enim virtuti fœlicibus quod fortunæ eſt; & fruſtratos impetus contemptu vindicari. Ne itaque ocio ſermones ſererentur, utque præterea implacidam mentem novorum motuum guſtu reficeret, in belli conſilia rurſus incubuit, ſed in Siciliam confeſtim redire non placebat. Quia ſe illic expectari non dubius, omnia fervere paratibus augurabatur. Inveniendos potiùs eſſe in quos interim verteret impetum, dum & novi milites ad arma durarentur; & deinde ex morâ remittentibus Siculis curam, improviſus in Meleandrum invaderet. Nec defuit cupienti novi belli occaſio. Diu erat,

1. *Calarim rediit.*] Primariam Sardiniæ.

 1. *Ador-*

erat, quòd Mauritaniam invadere meditabatur. Et hæc cauſa fuerat claſſis ornandæ, quam deinde Argenidis & Siciliæ potiundæ injecta ſpes, ad juſtiora in Lycogenem bella provexerat. Tunc verò & antiquæ movendi in Mauritaniam cauſæ redibant in animum; & ad illas præterea viſæ ſunt recentes accedere. Fortè enim Mauri peiratæ, non magis externis quàm popularibus graves, ex aliquot mercatoribus Sardis prædam egerant; & ipſe ex Sicilia rediens ſpoliatorum queſtus lætus accepit. Neque mora, tanquam publico Maurorum conſilio illata hæc fuiſſet injuria, ad Hyanisbem miſit, non modò qui res repeterent, ſed juberent de noxiis dari ſibi ſupplicium. Illa, neque res ſuo raptas auſpicio, neque ſontes in ſuâ poteſtate eſſe, reſpondit, aut illos ſe pro civibus habere. Vindicarent ſe Sardi ubicunque noxios deprehenderent: Se quoque ultioni quà poſſet acceſſuram. Radirobanes reſponſo Reginæ in deterius apud Sardos de induſtriâ vulgato, finxit acriùs iram: Sardiniam à Mauris ſperni, & ideò neglectos eſſe queſtus quia minæ abfuerant.

Itaque tanquam ſatis violatis fœderibus, non modò ulciſci mercatores, ſed & repetere majorum ſuorum jurgia cum Mauritaniæ Reginâ conſtituit. Nam veteres Sardiniæ Reges ſibi deberi Mauritaniæ ſceptrum contenderant frequentibus bellis. Poſtea ſæpè has lites aut induciæ, aut nomen pacis ſuppreſſerat, quæ mox (ubi alterutri Regi placebat) veluti à ſomno receptæ, ſpecie æquitatis libidinem armorum tegebant. Tunc verò Radirobani viſum, ſic exercitu uti, quem à Siciliâ ferocem reduxerat. Et quòd mulier in Mauritania imperabat, facilior promittebatur victoria. Ut hæc tamen armorum & violentiæ libido, ad imaginem juris accederet; [1] adornavere illico Fecia-

1. *Adornavere Fecialem, qui auſpicaretur bellum.*] Cujus munus erat bellum indicere, emiſſo in hoſticum telo, cum iſtis noviſſimis verbis, Bellum dico facioque, &c. Vide infra & ſupra, & Q. Curt. l. 2. & Livium l. 1. Ubi fuſe de ſancta & inviolabili ſanctitate & de cœteris ritibus, longoque carmine.

Fecialem, qui auſpicaretur bellum, dum ſubitis in Sardiniâ delectibus [1] reparantur legiones. Et ille ubi Lixam pervenit, ad Hyanisbem intromiſſus, eam, niſi ſceptro decederet, niſi Mauritaniam Radirobani traderet, ſtrenuè adfuturos cum exercitu Sardos qui jus ſuum perſequerentur, audacter pro ſui muneris inviolabili ſanctitate admonuit. Regina improviſo territa malo non tamen cunctanter reſpondit; Vile eſſe Radirobanis cœptum, quo mulierem cogitabat pervertere, fortè robur non auſus in viros experiri. Annorum plurium pacem, nihil læſum, nullo in populis motu, corrumpere, in perfidiæ viciniâ eſſe. Non poſſe falli deos; Sed nec abeſſe humana præſidia; [2] Neque unam eſſe Tomyrim, quæ ſanguinem ſitientibus ſciret dare. Ab eâ digreſſus Fecialis, ubi ſtetit in littore, dexterâ haſtam tenens, Quod, inquit, rem Sardorum publicam Mauri violant, nec moniti emendant contumaciam; quodque Rex & Populus Sardorum Reginæ & Populo Mauro bellum juſſit; Ob eam rem ego Rexque & Populus Sardiniæ, Reginæ & Populo Mauritaniæ bellum dico facioque. His ſolemniter dictis, telum emiſit in hoſtico, & receptus in navem viam ad Radirobanem relegit.

Audebant Hyanisbem proximi amicorum incuſare, quòd abeſſe filium eſſet paſſa in quem debuerant belli curæ recumbere. Se enim ideò ad contumeliam faciliores Radirobani viſos; Venire quaſi ad vacuum regnum hoſtem; illamque aciem deſpicere in quâ virilis purpura non fulgeret. At illa fortunam plus quàm ſe peccaſſe referebat; quæ rerum placidiſſimum curſum inopinâ tempeſtate turbaſſet. Sed & filium non procul abeſſe; & impigrè rediturum,

1. *Reparantur legiones.*] Legio conſtabat ex ſexentis equitibus & ſex millibus peditum. Plutarch. in Romulo.

2. *Neque unam eſſe Tomyrim, quæ ſanguinem ſitientibus ſciret dare.*] Tomyris Scytharum Regina, impatiens filii necis, adactum in anguſtias Cyrum cum exercitu confecit, ejuſque caput in dolium ſanguine affluens immerſit, dicens, ſatia te ſanguine quem ſitiſti. Vide Juſtin. l. 2.

turum, acceptis literis quas ad eum cogitabat. Interim milites legerentur, nec quicquam ſedulitati deeſſet, quam illa tempora quærebant. Vix biduum inde proceſſerat cùm de rebus quæ inſtabant, inter Proceres agitanti, nunciatur alterum ex filii ſervis (duos enim omnino abvexerat) perveniſſe ad Regiam. Stupuere ſcilicet omnes, videbaturque non impar fabularum vanitati fœlicitas; in ipſo temporis articulo adveniſſe, qui certò de Principis valetudine referret, moneretque unde eſſet arceſſendus. Servuli autem ad Reginam mittendi cauſa hæc fuerat. Archombrotus poſtquam ad nuptias Argenidis nihil deeſſe ſibi vidit præter authoritatem matris; ne ſibi moræ eſſet in lætiſſimis rebus, ad eam famulum dimiſit cum ejuſmodi litteris quas juvenis, & amator, & inter illos impetus tamen maternæ poteſtatis haud oblitus, ſcribere poterat. Porrò mater, erat ipſa Hyanisbe. Is verò inter ſuos Hyempſal dicebatur; Sed ex matris imperio ad Græcos navigans, genuſque diſſimulans, [1] conveniens illi genti nomen aſſumpſerat. In iis literis magnopere ſuæ in matrem reverentiæ imputabat, quòd ex juſſu ipſius generis ſui fortunam fideliter tacuiſſet: Cæterùm fœlicitatem offerri quæ ſuperaret omnia vota; Affinitatem cum opulentiſſimo Rege, poſſeſſionem Siciliæ, Virginemque in quâ animi dotes tantæ hereditati præſtarent. Orabat, ut Regi, cui tantopere ignotus placuiſſet, ſuorum natalium decus liceret aperire. Etiam ipſa ad filii hymenæos Optimatum præcipuos dimitteret, pecuniamque, & opes, quæ Mauritaniam commendarent Siculis in illius auſpicium tranſituris.

Reginæ non tantùm non jucunda epiſtola fuit, ſed ad illius lectionem conterrita ſic expavit, ut qui aderant nihil lætum de Principis valetudine ſuſpicati, percunctarentur à ſervo quid dignum attuliſſet eo Reginæ vultu quem

1. *Conveniens illi genti nomen aſſumpſerat.*] Nam cum in Africa vocaretur Hyempſal nomine avorum, in Sicilia dictus eſt Archombrotus.

quem cernerent. At ille Hyempſalem non modò valere, ſed & apud exteros egregiè florere confirmabat. Hyanisbe quoque non dubia, ex ſuâ conſternatione alios timuiſſe, vultum collegit; deâmque auxilio incolumem filium dixit brevi rediturum in patriam. Sed ubi ſecreta fuit cum famulo qui literas attulerat; Puto, inquit, ſatis tibi à filio imperatum, ne hîc ulli enuncies apud quam gentem verſetur. Tu ſodes diligenter fidem ſerva. Neminem enim meorum ſcire hoc volo. Oportet præterea ut ſtrenuè redeas. Primo mane abibis hinc ad illum. Fides tua effecit, ne te præmiorum admoneam, quæ utrimque te expectant. Hæc effata ſeceſſit in Gynecæi penetrale, non magis de Radirobanis injuriis quàm de filii voto ſolicita. Tantamne vim negociorum mihi ſubitò eſſe objectam? Hinc Siciliæ affinitatem timeam, illinc arma Sardiniæ? Tune, chariſſime, ut Meleandri gener fias? Ut te imprudens in eam regionem miſerim, quæ te, & nobiliſſimam virginem unâ ruinâ perdat? Avertant Cœlites quod meo errore merui. Quid heu ſemel, & Radirobanes mihi regnum, & Argenis filium tollit? Sic plena terroris [1] ſumpſit ceram, in quâ ejuſmodi verba poſuit. Quantùm cogitationes tuæ à rerum noſtrarum fortunâ abhorreant, mi gnate, hinc ſcias; quòd vix ab oculis meis abſceſſerat Fecialis Sardiniæ, nobis à Radirobane denunciator belli, cùm literas tuas accepi; quæ te intempeſtivo hymenæo inſtare docuerunt. Fortunæ gratulor, & virtutibus tuis, per quas effectum eſt, ut adhuc de genere & opibus ignotum, Meleander ſuâ affinitate dignum exiſtimet. Sed maculabis tuam famam, ſi amori indulgens, matrem & patriam ſines turbulentiſſimi Radirobanis prædam eſſe. Noli Siciliam utcunque dotalem, maternæ Africæ præferre; quam incolumem vix habebis, niſi confeſtim huc properas. Scis quanto faciliùs res ſervari, quàm per-

1. *Sumpſit ceram.*] Tabulas cereas, in quibus ſuam mentem ſtilo exararet.

perditæ possint recipi. Post matrem assertam, post triumphos, & fortissimæ pietatis decora, ibis major ad fœdera, & dignior peti. Sed neque in Radirobanem solùm, aut bellum, moras retuleris quas nuptiis illis jure materno injicio. Periisti, mi gnate, nisi priùs loqueris mihi quàm ducas Argenidem. Redi confestim ad charissimam matrem. [1] Gaudebis ædepol, & grandem pietatis mercedem esse intelliges, hoc ipsum quòd mihi parueris. Nam ut meam mentem scias, adeò interest [2] ante conjugii sacra, à me ipsâ te moneri de rebus arcanis, quæ non literis, non nunciis credi possunt; ut si postvertas officio, me tibi matrem negem. Accedam ad Radirobanis partes, ne hereditate & veluti spoliis meis exultes quam mœrore confeceris. Jam hoc satis imperatum tibi puto. Indolem novi, quam non potes ullâ fortunâ aut peregrinatione exuisse. Cæterùm, ne me tuis pervicaciter votis putes aversam, nihil abnuo quin Siciliæ Regi indices te filium meum esse. Qui si te generum optat, si tibi cum filiâ Siciliam vovet, tecum idoneam mittat manum quâ irruentibus Sardis obstes. Faxo in Siciliam illico redeas, postquam te hîc filium sensero, & Radirobanes hostem. Vale. Conscriptam in hunc sensum epistolam servo cùm traderet, adjecit, ut filium hortaretur, nullibi moras ducere, priusquam pervenisset in Africam; & hæc piè curare quæ ipsa his literis mandabat. Servus omnia pollicitus ut decebat, tamen biduo ob tempestatis vim mari exclusus, vix denique à portu solverat, cùm adesse Poliarchum Gelanorus nunciavit.

CAPUT

1. *Gaudebis ædepol.*] Per ædem Pollucis.

2. *Ante conjugii sacra.*] Sic Atheniensibus nulla dabatur nuptui, nisi Palladis sacra obiisset.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Hyanisbe regio cultu Poliarchum in arena excipit, & ad Cœlestis Deæ templum provocat. Reliquum diem belli cura absumit.

TUNC verò Hyanisbe non ſine deûm numine adveniſſe vires amicas præfata, Poliarchum in arenâ cultu regio curat excipi. Ipſa cùm Aulam intraret obvia fuit. Et exacti memoria beneficii, & præſentis operæ quam ab eo ſperabat neceſſitas, humanitatis officia geminabat. Tanquam cum filio loquuta eſt; niſi quòd reverentia accedebat blanditiis. Nec deerat ille laudibus ſuis, tam ſubmiſſus in Reginam, tam concinnâ modeſtiâ ſe inferens, ut plerique ſucclamantes tanquam matrem & filium uno ad deos voto conjungerent. Diſpoſiti in littore erant qui duces illius militeſque exciperent. Publicè omnibus hoſpitium præbebatur. Maurorum una vox erat, gentem externam nullo Mauritantæ junctam commercio, nulla ſtipendia quærentem, adeſſe, quæ ſuo ſanguine periclitantes tutaretur. Ergo amplecti venientes, & pro ſe quiſque benè hoſpitibus precari; in liminibus quoque vina coronaſque ſtatuere; Ut mirum eſſet Gallis adhuc ignaris quod Afri beneficium petebant, alicubi terrarum meliùs peregrinis quàm in Galliâ ſuâ eſſe. At Regina non morata diutiùs, quàm dum à veſtibulo Poliarchum ad Aulam deduceret, ita loquuta eſt; Ecce te Regem, vir fortiſſime, non nunc primùm cognoſcimus. Nuper ſub privato habitu cùm hîc eſſes, ſuſpeximus tuas dotes, quas diligenter explorantibus nulla minoris ſortis ſimulatio eripuit. Tunc quidem me mihi reddidiſti, cùm animam propè meam latrones abſtuliſſent in ciſtulâ. Jam verò ut afferas tuum munus, ſive tuo ſive cœlitum conſilio huc cum armis appuliſti. Quippe improvidam, & pace nimia deceptam, Rex Sardiniæ Radirobanes bello aggreditur. Expecta-

pectamus quotidie classem nostris littoribus infestam. Nec contrahi vires tantillo momento potuerunt. Mulier sum. Filius abest. Tu patrocinium suscipe; & gloriæ tuæ tribue ne Reginam, & injuriis petitam, videaris despexisse. Equidem summam tibi rerum permitto. Tantùm aliquos dies ad præsidium morare; ut nemo de Radirobanis furore sine mentione tuæ virtutis loqui possit. Quantumcunque, & quocunque festines, legitima erit hæc mora.

Hæc dicentem non modò majestas, sed & mœstitia ac penè lachrymæ commendabant; Pudebatque Poliarchum extremam oranti opem tardè annuere. Sed rursus amoris sacramentum, & quòd supplex etiam ac misera erat Argenis, submovebat stimulos præsentis pietatis; donec vehementer miratus Radirobanem ab Afris timeri, quem credebat in Siciliâ esse, percunctatus est, ubi ergo terrarum is degeret. Quem postquam intellexit à Siciliâ abscessisse, & vel esse in Sardiniâ, vel adversus Africam navigare, acerrimo metu cohorruit, ne raptâ aut traditâ Argenide recessisset in patriam. Nec distulit quæstionem; Et ecquid audistis, ait, illum Siculi Regis generum esse? Hyanisbe quæ ex Archombroti literis certa erat innuptam esse Argenidem (breviter quidem mirata, quid hoc ad Poliarchum) negavit ejusmodi quicquam factum. At ille ignarus, quis hanc sibi operam dedisset; quâ depulsus ratione Radirobanes, quove authore esset; cogitavit, nihil tunc igitur causæ esse, ut tam præceps Siciliam cum exercitu peteret. Nam quid præter Radirobanem urgeret Argenidem? At verò apud omnes pro flagitii infamiâ fore si desereret Hyanisbem, & veluti traderet hosti. Mittendum ex fidis hominibus aliquem qui interim Argenidem solaretur, & negotii admoneret, quod necessarium fortuna objecerat. Quòd si non impetu hoc bellum veniret, sed tempore traheretur; tunc se pace Reginæ, relicto in Mauritaniâ præsidio, cum copiarum parte discessurum ex Africâ. Neque parvum manendi incitamentum erat

Radi-

Radirobanes, velut fatalis hoſtis ubique objectus: Ulturum enim ſe, ſpecie vindicandi Hyanisbem, dolores quibus ille Argenidem cruciaverat. His pauliſper penſatis, Reginæ in hunc modum reſpondit. Quòd ſilentio meo ſuſpenſam te habui; ne crede, Regina, me ambiguâ conſultatione verſaſſe an eſſes relinquenda; id eſt, an paulò nequior ipſo Radirobane eſſe poſſem. Sed me prædonis, non nunc primùm apud me damnati ſcelus movit, rurſuſque meæ ſortis fœlicitas, quæ meos errores propitia huc advertit. Nam ſeu te, Regina, ſeu cauſam, ſeu benevolentiam in me reſpicio, tantâ verecundiâ tibi devinctus ſum, ut negare nil liceat. Quando igitur ita res tuæ ſunt, omnia mihi poſthabeo; Utere regni mei viribus; ſciaſque in te colendâ nihil me tuo filio ceſſurum; neque impune, me vivo futurum Radirobani, quòd tuam veluti orbitatem provocavit.

Adeò hæc læta vox Hyanisbæ & Proceribus fuit, ut in Cæleſtis ſuæ ædem plerique decurrerent, omni ſuffitu gratias habituri de adventu Poliarchi. Nec religionem popularem averſata Hyanisbe, etiam Poliarchum provocavit ad templum. Concitata juveni erat ex maritimo periculo pietas: ut nec invitus ad numinis Afri limen accederet. Vidit ergo, & amoris ſui vota illi [1] Cœleſti commendavit; quam, ſeu Venerem, ſeu Junonem exiſtimes, virginis ſpecie factam leo vehebat, oculis in altum erectis,

1. *Cœleſti, quam, ſeu Venerem, ſeu Junonem exiſtimes, &c.*] De Cœleſti quod proprium Africæ numen fuit, multa ſtudioſe & erudite Petrus Pythœus monuit; Quis Deus vel Dea fuerit non addit: vulgo Venerem interpretantur. L. Apulejus Afer lib. 6. & 11. De aſino, obniti videtur, & Junonem eam facere, aſtipulatur Statius lib. 10. Leoni inſidens depingitur, unde D. Ambroſius adverſus Symmachum Cybelem exiſtimavit, ſemper inviſa Romanis non æquæ Carthaginis Numina. Herodianus l 5. lunam eſſe dicit, quam Cœleſtem Afri, Mitram Perſæ, Xiphilinus Uraniam; Platonici tamen, Marſilius Ficinus, & Pauſanias in Arcadicis hanc Venerem appellant. Leo tamen, qui Deam vehebat Cybelem, videtur arguere. Ovid. lib. 10.

Dente premunt domitos Cybeleia fræna Leones.

Plura habes apud Lucian. de Dea Syria. Philoſtr. de hæreſ. c. 16. Baronium, anno Chriſti 339. De illius deſtructione vide S. Proſp. de prædict. l. 3. c. 36.

1. Cæle-

ctis, pectore quoque & primis pedibus in sublime ita versis, ut in cœlum eniti videretur. [1] Cœlestem Venerem, Parcarum natu maximam, primi Assyrii coluere. Hinc non longè [2] ad Tyrios potuit commeare religio, & ab iis inter Carthaginis auspicia Africæ tradi. Tunc quidem in honore præcipuo Mauris erat: & sub signo istos versus marmore inciderant, quibus non modò illa dea; sed & Africa celebrabatur.

Ne cœlum, ne, diva, tuo subvecta Leone
Irruppisse velis. Magis hîc tua limina serva,
Limina, quæ votis meritoque implevimus auro.
Tu si diva faves, [3] Libycis non finibus illa
Præstet humus, cui Sidonii de littore Ponti
Virgo tulit nomen falso subvecta juvenco;
[4] Aut molles Asiæ tractus, quà Martia multùm
Frangitur, & blando lascivit sydere Virtus.
Aspice quàm lætis jactat se se Africa fatis.
[5] Illam ingens curvis Nereus amplectitur ulnis,
Ceu custos totamque videt: [6] Ni faucibus obstet
Una Pharos, geminumque solo discriminet æquor.
Ridet cultus ager; facili sata credita surgunt
Fœnore: Magnanimi [7] celebrant deserta Leones;

Et

1. *Cœlestem Venerem, Parcarum natu maximam.*] Hanc & sub Libitinæ & unius Parcæ nomine coluere.

2. *Ad Tyrios potuit commeare religio, & ab iis inter Carthaginis auspicia.*] Nam hi à Tyriis deducunt originem, teste Virg. l. 1. & 4. Æneid.

—— Tyrii tenuere coloni,
Carthago, &c. ——
—— Hic illius arma,
Hic currus fuit.

3. *Libycis non finibus illa Præstet humus, &c.*] Europa est, quæ nomen habuit ab Europa rapta à Jove in taurum transformato. De qua Ovid. Metam. l. 3.

4. *Aut molles Asiæ tractus, quà Martia multum Frangitur.*] Asiatici propter ubertatem soli intemperantes esse solent.

5. *Illam ingens curvis Nereus amplectitur ulnis.*] Africa peninsula est, quæ solo Isthmo Arabico continenti conjungitur circumquaque vero mari, vel mediterraneo, vel Oceano, vel sinu Arabico cingitur, divisa solo freto Gaditano ab Hispania. Hic commendatur Africa ab suis miraculis.

6. *Ni faucibus obstet Una Pharos.*] Olim insula Ægypti oblonga, Canopico Nili ostio objecta, & unius diei navigatione à continente direpta, si Homero credimus.

7. *Celebrant deserta Leones.*] Deserta Lybiæ ob æstum vehementem dant ortum Leonibus, unde dicti sunt Marmarici, Plin. teste.

1. *Et*

[1] *Et dites strident ebora inter candida sylvæ.*
[2] *Hesperidum hæc fulvos genuit terra aurea ramos;*
Hesperidumque Atlanta patrem, qui vertice magno
Arduus in miseras cœlum descendere gentes
Non sinit, aut tactis sordescere sydera terris.
[3] *Hìc tepidus lavit nascentem Pallada Triton.*
[4] *Hìc & fatidicus mediis in Syrtibus Ammon*
Haud sitit, & multâ velat suâ cornua sylva.
Nos pater Armipotens, [5] *nos & Junonia servant*
Numina, [6] *nec montes spernit deus ales avitos.*
[7] *Tu quoque, Cœlestis, Genitrix tu maxima rerum,*
O adsis; Libycas & qui jam dicere dotes
Certabunt, seu Musa chelym, seu sumet Apollo,
Te, dea, te primam, & tecum tua munera narrent.

Nuncupatis apud Cœlestem votis, reliquum diem belli cura absumpsit. Quinquaginta varii generis navigia erant Poliarchum comitata. In iis ultra duodecim armatorum millia ferebantur. Pars classis tempestate debilis in arenam subducta, alia, pelagi fluminisque observatura confi-

1. *Et dites strident Ebora inter candida sylvæ.*] Esse Elephantes in eadem Lybia testis est idem Plin.

2. *Hesperidum hæc fulvos genuit terra aurea ramos.*] Fabulantur Poëtæ ad radicem montis Atlantis Hesperides Viridarium coluisse, ubi mala aurea vigil Draco servabat, harumque patrem Atlantem cœlum humeris sustinere, ne cœlestes orbes & sydera in terras delaberentur.

3. *Hìc tepidus lavit nascentem Pallada Triton.*] Pallas supra Tritonem Paludem Africæ primum visa, unde Tritonia dicta est, ut supra.

4. *Hìc & fatidicus mediis in Syrtibus Ammon Haud sitit, & multâ velat suâ cornua sylva.*] Juppiter Ammon sub specie arietis colebatur in Lybia, eo quod sitienti Libero patri in Arabiæ desertis, Jovemque patrem imploranti apparuit in forma arietis, qui terram concutiens pedibus, fontem ostendit. quamobrem templum à se ædificatum Jovi Ammoni, hoc est arenario consecravit; Græci enim *ἄμμον arenam* vocant, de quo fusè Perrotus, Plin. l. 4. Fatidicus dicitur, quia reddebat oracula mediis in Syrtibus, ubi ventus montes arenosos sæpe circumaggregat. Additur, *velat cornua sylva*, eo quod est illud templum in media sylva; vide Q. Curtium, l. 4.

5. *Nos & Junonia servant Numina.*] Juno Mauritaniæ protectrix; nam,

— Hic illius arma,
Hic currus fuit. —

Æneid. lib. 1.

6. *Nec montes spernit Deus ales avitos.*] Mercurius Majæ Atlantidis filius amat Africam, ubi mons Atlas dictus de nomine avi Atlantis.

7. *Tu quoque, Cœlestis.*] Vide supra, quæ de Cœlesti Dea.

1. *In-*

confinium, cum Mauritaniæ triremibus in ſtationes diviſa eſt. Trabes, remos, & cum funibus vela, omnia denique armamenta, ingens feſtinatio conferebat. Inter mare & urbem delectus caſtris locus; & additi Gallis Mauri vexilla in eodem fixere Principio; [1] induti more gentis ferarum ingentium pelles, & Elephantorum terga curvantes in uſum clypeorum: Paucos tamen hos eſſe Poliarchus dolebat. Nam vix ad tria millia ſcripti milites erant; Cives autem, caſtris inepta multitudo, intra Lixam cum armis ad mœnia aggereſque ſervandos continebantur. Neque ille dubitabat quin cum Gallicis quas advexerat copiis poſſet debellare Radirobanem. Sed ſi bello non prælio opus erat; quid faceret in Siciliam iturus? Soluſne proficiſceretur? an ſuos milites ſecum abveheret, quos Hyanisbe propemodum ſolos habebat? Huic curæ intentus, conſtituit hortari Hyanisbem, ut gentilem aciem ampliori delectu adornaret; Non quaſi Radirobanis metu, ſuive diſceſſus mentione injectâ; ſed veluti transferendo in Sardiniam bello, ſi fortè timidioribus mutatus conſiliis hoſtis ceſſaret.

CAPUT XVIII.

ARGUMENTUM.

Quod exigi tributa nulla debeant, Hyanisbe Poliarchum ad ea impellentem arguit. Nam ad naturam accedit, ut quiſque opibus fruatur induſtria ſua partis: & civili rationi commodum eſt, ut quid ſuum eſt, quid alienum intelligat. At enim ære multo ad quotidianos Regiæ præſidiorumque ſumptus opus eſt. Eſto: ſunt patrimonia Regum, & portoria quæ ſufficiunt, ſi in gratioſis non prodigunt aut non negligunt. Fit enim plerunque ut Reges innocentiſſimum vitæ genus, vivendo de ſuo vectigali omittant, aliudque inſtituant prædæ proximum.

IGITUR poſterâ luce, de belli ratione cùm ageret, ſuaſit, ut tributum in belli apparatus Mauris omnibus imperaretur; quò Regina pluribus cohortibus, atque turmis, gereret bellum; Numidas quoque qui in vicino erant, mercede

1. *Induti ferarum ingentium pelles.*] Pellibus olim uſi ſunt pro lorica & clypeo teſte Hercule, indui ſolito Næmei pelle leonis.

mercede conduceret. Utiliſſimum conſilium (retulit Hyanisbe,) & quod meæ etiam menti ſuccurrerat. Sed quis locus convocando nunc ex totâ gente concilio, cujus neceſſaria eſt tributis indicendis authoritas? Stupuit Poliarchus, liberis regnis aſſuetus. Non ergo jus regium, non regionis diſcrimina, ſatis populum cogere ad tributa; niſi ipſe per homines à ſe legatos conſentiat? Scilicet nervos imperii, id eſt ærarium, in poteſtate populi eſſe; Hunc arbitrum rerum, & ſuorum Regum Regem uno hoc jure publicis omnibus cœptis, conſiliis, viribus, moderari? Certè non regnandi veras leges hoc pati; non cum ſummi imperii nomine convenire. Cœpit deinde hortari Hyanisbem ut excutere anniteretur peſſimi moris jugum, quo ſceptrorum libertatem Mauri adſtrinxerant. Et tentandi an id populus pati poſſet, tunc commodiſſimum tempus eſſe, cùm externo pavidi bello, crederent penſione quam Regina imperaſſet, ſe ſalutem redimere; Videberis, inquit, non novandis quidem rebus intendere vim regiam; ſed ſub diſcriminis articulo extraordinariâ quidem, ſed neceſſariâ ratione id æris impetrare à civibus. Quod ſi ſucceſſerit; præjudicio utique erit, ut & in cæteris periculis, nihil rogato populo idem neceſſitatis terror ad tributa ſufficiat. Et, ut quamvis averſæ, aut faſtiditæ rerum ſpecies ipſo uſu nobis conciliantur, paulatim aſſueti patientur ex uno Regis ſuffragio rem pendere; magno quidem ipſius populi commodo, cui ſæpe libertatis umbra illuſit.

Scio, retulit Hyanisbe, multum mihi, prolique acceſſurum, ſi hanc nobis poteſtatem pararem. Sed nec unquam abſque diſcrimine ea novitas proferretur in populum; & nunc omnium minimè, cùm in hoſtem concitandi ſunt animi; jamque ſatis externi eſt mali; abſque civili diſcordiâ. Ædepol efficaciùs Radirobani pugnarem, quàm ille omni exercitu quem parat. Nam & Maurorum contra me ſtudia accenderem, & illi placarem. Dii præterea

obſtant ne hunc morem violare aggrediar, quem omnino exiſtimo ſanctiſſimæ æquitatis pleniſſimum. Quem autem? ſubjicit Poliarchus. Ne, inquit Hyanisbe, inconſulto populo aut invito, ulla tributa Rex imperet. Placetne Reginæ perſonam nunc exuam; quæque ſæpè in hanc rem audivi, aut ipſa cogitavi recenſeam; Vel ut mecum ſentias, vel ut errore me liberes? Placet, inquit, Poliarchus. Patrocinare illis, qui nec perdi niſi propriæ poteſtatis licentiâ poſſunt; nec ſervari niſi ad obſequii reverentiam adacti. Simul ſe ad audiendum compoſuit, juvenili animo indignatus id quod tantopere ſentiebat oppugnari; Neque ratus Hyanisbem tàm ex animi ſententiâ loqui, quàm ſubductæ poteſtatis pudorem ſpecie æquitatis tegere velle; quaſi ſublevaturam ſuas anguſtias, ſi ad ſortem ad quam ipſa adigebatur, alios Reges damnaret.

At illa; Principatus conditos ſcimus, ut vi ſublatâ quæ omnia ad potentiores trahebat, ex naturæ & rationis imperio agantur res humanæ. Quid autem ad naturam magis putes accedere, quàm ut quiſque opibus induſtriâ ſuâ partis fruatur; aut rationi civili commodius, quàm ut intelligamus quid noſtrum, quidve alienum apud nos ſit? Atqui de medio utrumque tollimus, ſi quæ cives ſuâ diligentiâ peperere, vindicamus ut lubet ærario, facimuſque ne ſciant quantum ex domeſticis opibus Regi, quantum ſibi jura attribuant. Quî enim id ſciant; cùm non hoc ſuum, ac ne legis quidem arbitrium ſit, ſed Principis duntaxat unius; cumque tributo ſemel exacto, adhuc ipſi ſimpliciter ſuis bonis non gaudeant, quæ aliis ſcilicet Regis edictis poſſunt rurſus delibari? Miſtæ hereditatis atque confuſæ, quot mala ſint ſi ignoras, reſpice ferventia litibus fora. Hanc communionem, hoc chaos, non amici, non fratres diu ferunt. Ipſæ denique uxores ſcire volunt, ſuis ex bonis quid in maritum transferant, quidque ſibi recipiant. Quis igitur diuturnam & publicam pacem ſperet,

ret, ſi quæ Rex adimit civibus, facit ſua; quæ relinquit, adhuc habet cum illis communia?

At verò ubi tollendi tradendique fines ſunt, ea æquitas à naturâ præſcripta cuique familiæ limites ſuos, jura, officia, deſignat. Spes deinde placendi, & aliquid utrimque vel impetrandi, mutuam neceſſitudinem inſinuat inter Regem ac populum. Quippe populus, ne Princeps commiſſum ſibi ferrum ſummo jure ſtringere amet, ne temerè ineat bella vel paces, ne imperitis aut levibus publica munia dividat, ſponte regiam gazam de ſuo implebit. Erunt hæc præmia, quibus Principis virtutes donabit; ſimulque præteritis beneficiis gratiam referet, & futura merebitur. Rexque viciſſim non committet ut cives ſævis aut externis moribus lædat, nihil quoque, ſi duriùs cum illis agetur, de ſuo conceſſuros. Hæ ſanctiſſimæ ſunt habenæ, quæ Regem populumque jungentes, utrimque ab injuriis & ſuperbiâ arcent luxuriaturam poteſtatem.

Sed opus eſt ſcilicet ære ad quotidianos Regiæ ſumptus; & ex magnificentiâ Regum de viribus & opulentiâ regionis exteri judicant. Quid præſidia? (inquies) quid claſſis? Vix ullum profundius mare quod ingeſtas opes abſorbeat. Equidem vera hæc eſſe, experimento quoque comperimus. Sed nec ullis Regibus tam anguſtè à populo legem dictam exiſtimo, quibus ad hæc regni munera atque inſignia non opes ſufficiant. Ingentia illis patrimonia, & ſi probè curentur ſatis dignitatem aſſertura. Portoria quoque non pauca, licitatoribus magno redempta; His pleraque præterea jura & in aliis gentibus aliiſque diverſa ſunt. Hæc gaza, hæ opes, Regi ad ſplendorem ſufficient, ſi regnare ſolus volet, nec prodigis animis quos inſanè aut ſerviliter amat penè in purpuræ communionem aſciſcere. Aſt ubi tàm perdendi quàm rapiendi aviditas illum invaſit; ut nec aſſuetæ & legitimæ opes, ita nec ulla tributorum acerbitas tantam voraginem explebit. Subeat imperia populus, ſuam operam ſuoſque labo-

res in ærarium conferat, at is Princeps ([1] ut de Eriſichthonis fame pueris narramus) ſemper vacuus, & erectis in futurum votis, egebit. Eo quoque profuſior quò facilius credet rediturum ſanguinem confecto ærario. An ergo miraris abſtinere populum nihil profuturo obſequio, & negare proceribus paucis qui Regem circumſident, opes ſibi & liberis paratas; quas tamen & Regi donabunt; ubi illas jam non ex prodigæ mentis morbo, ſed efflagitantibus patriæ rebus expoſcet?

Audio quoque in gentibus quæ patientiſſimæ tributorum ſunt, minùs illo obſequio Regibus agi quàm creditur: quia patrios fundos, & quicquid Regibus in domeſticâ hereditate eſt, paulatim hæc facilior popularis pecuniæ ratio atque fiducia evertit. Negligi enim patrimonia illa Regum, tanquam anguſta, aut laborioſa, aut denique ad privatorum ſortem accedentia, incipiunt; mox in gratioſos homines dividi, pignori dari, veraque aut ſimulatâ emptione excidere. Ita Reges innocentiſſimum vivendi genus omittunt, de ſuo vectigali; aliudque inſtituunt proximum prædæ; nec tamen auctis quàm mutatis opibus, tamen veluti victores ferociunt.

An denique legitima regna à ſævitiâ tyrannorum diſtinxeris; ſi utrobique res ſuas precariò cives poſſident? miſerorumque hominum tota interdum cum ſuis laribus ſupellex, de exhauſtis domibus rapta, ſub haſtâ & præconibus proſtat? Nec invidiam facio vani ſpectaculi mentione; ſi vera retulere qui in regionibus fuerunt in eam ſortem Regi obnoxiis. Quod enim viritim imperatur, ut leve ſit opulentis; At ruſticos, at colonorum tenuiores, ſæpè ſic premit, ut non penum, aut ſtratum relinquat in quo

1. *Ut de Eriſichthonis fame narramus, eò profuſior, quo credet rediturum ſanguinem confecto ærario.*] Illuſtris comparatio cum Eriſichthone, qui filiam ſuam vendebat, nunc in hanc, modo in illam formam ſe convertentem, ſperans eam ſemper in paternas manus redituram. Ingenti autem fame cruciabatur, quia Cereri ſacram arborem ceciderat.

1. *Non*

quo ſaltem perculſi conquieſcant. Quid hoſte victore expectarent acerbius?

Tetigit Poliarchum de agricolis invidioſa narratio. Itaque non paſſus plura dicere Hyanisbem, ita orſus eſt. Nollem iſti (Regina) per quos hæc crudelium, ut memoras, tributorum fama ad te allapſa eſt, maligno compendio tradidiſſent rem obſcuram: ſed apertâ rei ſerie eſſent uſi; quæ tàm Reges, quàm ipſum vectigalium morem abſolveret. Numquam enim Regibus eſt animus hæc edi crudelitatis exempla, quæ memoras. Si verò quæſtores ac Judices fortè interdum atrociùs quæ juſſa ſunt extorquent; aut qui viritim indicunt, quid de tributo exolvere quemque oporteat, iniqui in nonnullos extiterint; An ideò Regibus tributiſque tam ſæviter iraſcendum? etiamque ſolvendi in totum publicæ rei nervi, qui ex ejuſmodi vectigalibus conſtant? Eſto enim. Pone eos errare qui dividendis in ſingulos oneribus ſunt delecti: Adde in capiendis pignoribus præter modum ſævire lictores; Facias quoque ſi placet, in crimine eſſe Reges ſub quibus hi mores rigebunt; At nihilo iniquior erit ipſa poteſtas Regum; jus, inquam, de quo agimus, indicendi vectigalis. Niſi fortè juſtæ res non ſunt, aut leges, aut jura, niſi cùm iis juſtè utimur; exuuntque naturam ad virtutem eorum, aut vitium, quibus commiſſa ſunt. Quid ſi populus juſſerit tributum tibi conferri; Nihil magis legitimum, inquies. Sed in eo colligendo, ſi, ut ſæpè fit, injuſtiùs duriuſve cum civium aliquot agetur. An poſt hanc injuriam legitimum eſſe deſinet, quod conſenſu populi ratum fuit? Nemo verorum Regum eſt, cui inconſulto populo belli indicendi, paciſve firmandæ non ſumma poteſtas ſit. At ſi temerè eo jure utentur, hoſtemque intempeſtivè facient, aut laceſſent; quantò id populo damnoſius erit, quàm ulla tributorum aviditas? Neque tamen, ô Regina, hanc ideo armorum poteſtatem negabis eſſe juſtiſſimam, quòd eam, ut conſtat, poſſumus iniquiſſimè uſurpare:

Ut inde intelligas ex ingenio aut ſcelere hominum non æſtimandam eſſe rectitudinem legum ipſarum.

Ajebas, daturos operam Principes modeſtiâ, cæteriſque officiis, ut in ſuarum virtutum præmium ferant ſponte à civibus tributa. Neſcis enim quibus maximè Regibus apud populum ſit veneratio. quàm ſæpè rectas artes deſpiciat; falſiſque virtutibus, aut ſplendidis vitiis decipi amet, ut denique ejus ſtudia à ſalute publicâ divertant. Imò adulandum plebeculæ erit, & ex illius libidine capeſſenda negotia, ut deſerti officii mercedem Principibus conſtituat. Frænum pretio removebit; pretio laſciviet, & peribit. Malè agitur cum rebus humanis, ſi non bonis, ſed plurimis placere Reges volent.

Salubriores fieri aquas putant, ubi ex puteis aſſiduè hauris; quæ, ſi ceſſas, aliquo veterno emoriuntur; Haud diſparis fati vires & animi vulgi ſunt. Ipsâ laboris aſſiduitate crudeſcunt, & ignaviam odere. Ocio corrumpuntur. Num igitur utiliſſimos neges ſtimulos eſſe qui ad diligentiam omnium virtutum fœcundiſſimam eos adigunt, & ad negligentiæ torporem non ſinunt connivere? Atqui nulli ad eam rem acriores quàm hæ Regibus penſitandæ pecuniæ. Quippe ſi ſocordiæ amore, vivere parcè, & negligere corporis cultum maluerint, quàm labore opulentiam parare; non ideò in remiſſionem ſolvi licebit: ſed à ſui curâ abeuntibus, præſtò erit hic Regibus, aut veriùs patriæ debitus labor, quo penſionem parent haud dubiè à lentis etiam aut invitis exigendam. Ita dum coguntur ad alienæ utilitatis operam, pro ſe quoque aſſueſcunt laborare. Mox illos pluſquam pro ſe aut pro Rege tenebit ipſa laboris & induſtriæ conſuetudo. Hinc artificiis cultus, hinc corporibus & animis vigor; & in pari omnium aſſiduitate, regionibus opulentia non mollis atque luxurians, ſed virilis & robuſta. Eâdem operâ rudis plebs atque incondita, ſparſique in agris ad paſcua aut aratra homines, domiti labore, ſenſuque ſortis ſuæ monentur ſe

obſe-

obſequio, non imperio genitos eſſe; Qui, ubi non in uſu aut poteſtate Regum ſunt illa tributa ſolertiam ſolicitatura, ſæpe feroces, nec magiſtratibus tractabiles, ſtolidè aut periculosè ſuperbiunt. Nempe ingenia quæ virtutibus non impleveris, vitiis vacant; veluti ceſſante cultu ager, quem meſſibus onerare timueris, ſe inutilibus herbis ſpontè exhauriet.

Finge tamen eſſe leges, quæ negligentiæ & ocio mulctam dicant, ſuoque ſatis ingenio vulgus acui ad laborem. Demus præterea populum judicio non carere, & Principe juſtam utique opem petente ſuas impigrè opes collaturum in publicum. Quid verò ſi occurrunt quæ & ſubitò peragi debent, & niſi publicis ſumptibus non poſſunt expediri? Dum monetur populus, dum delecti vocantur, aliquot menſium labor eſt, & religioſum hunc ordinem non expectant negotia; effluitque inter moras rei gerendæ occaſio; aut ingruit malum, quod præſentibus repuliſſes ſtipendiis. Quid dubitas, Regina, vel ex ſtatu præſenti agnoſcere quàm juſtè de moribus illis querar? Inſtat hoſtis externus: Bella non auro minùs, quàm ferro geri ſolent. Quia tamen citiùs aderit hoſtis, quàm populus conveniat, deerunt tibi publicæ opes, quibus alas exercitum, & ex vicinis gentibus auxilia contrahas.

At nec ſubita modò Regibus occurrunt; ſed ſæpè ſecreta, quæ & intereſt non vulgari; & inter hanc tamen quærendæ pecuniæ rationem tegi vix poſſunt. Voles invadere in hoſtem imparatum, aut quæ olim tua rapuit inopinatò recipere. Intereſt ne ille, aut omnino vicinia conſilium intelligat; In hanc rem igitur dum neceſſarias opes quæris à populo, indiciſque concilium, an proferes in publicum tuæ mentis arcana? at ſimul tuorum conatuum velut animum in ventum effuderis. Sin verò (ut oportet) habebis hanc molitionem tibi ſecretam; quid cauſæ ad populum afferes rogandi tributi? quid ſi lentus eſt, impellendi? An præterea æmulas circùm gentes, aut

illos omnino quorum intereſt te eſſe quietum, incurioſos fore vel ſegnes exiſtimas? Quos utcunque fefelliſſes, conſuetâ, nec ſtrepitu publiciſque rumoribus notatâ, poteſtate exigendi tributi, hos ipſa conventûs celebritas, quem ex omnibus provinciis cogis, quique ignorari non poteſt, ad ſuſpiciones, & ſui curam, erexerit.

Si verò (quod ſæpè fit) non civibus cum Rege conveniet; ſi contemptu vel odio eum lædere amabunt, illiuſque conſilia quamquam recta deſpicient; quid rebus tandem fiet? Ut ſi qui imperiti dum hoſtem ferire ſtatuunt, ſeipſos obverſo telo tranſverberent; Ita populus ſuo & patriæ jugulo imprimet vulnera Regi inviſo deſtinata; negatis ſtipendiis, quæ Reipublicæ tempus efflagitat.

Quid denique regiam poteſtatem, quam omnium potiſſimam vel ipſi fatentur qui nolunt experiri, eâ debiliorem ſtatuimus, quâ alicubi Optimates potiuntur? Certè enim in gentibus in quibus Senatui ſumma poteſtas eſt, non conſuli, [1] non rogari populus ſolet, velitne ac jubeat rempublicam ſuo ære eſſe adjutam. Decernunt ipſi Patres, ſanciunt, imperant; & populum nolunt ad tantæ poteſtatis guſtum attolli; quæ, ſi rectè ſentimus, propè ſumma in civilium rerum momentis eſt. Cur autem id illis juris ſit, & ad Reges non pertingat? Si, inquam, legum condendarum Regibus jus eſt, non minùs quàm in ejuſmodi republicâ Optimatum Concilio; ſi non in cives anguſtius mortis ac vitæ arbitrium: ſi par denunciandi belli, aut fœderum iciendorum authoritas (quæ apud homines graviſſima cenſentur) cur tantùm una hæc impar indicendi tributi poteſtas ſit? Quæ leges? quis populus ita juſſit? unde origo diſcriminis? aut cur Reges agnoſcant populi faſces, quos Optimates premunt?

Poterunt tamen avidi aut negligentes æris Principes peccare

1. *Non rogari populus ſolet, velit ne ac jubeat.*] Alludit ad Romanos ritus in ferendis legibus, hoc pacto, Velitis, jubeatis ne, &c Poliarchus hoc diſcurſu Reginam ad ſuam authoritatem revocat, uti modo dixi.

1. Se-

peccare in populum. Certè enim, & in cæteris etiam rebus, quas non ideò juri eorum detrahimus. Ubi candidus ille, ubi innocens ensis, quem in immeritum vulnus non possit gestantis temeritas urgere? At regionem exhaurient contracto undique auro. Rara hæc (si continget) & brevis injuria; Cùm sub Regibus solis sit qui in ærario extruere inutiles cumulos amant; adeoque à Principum genio id vitium dissentiat, ut vix duos serie junctos adhuc infecerit. Sub his verò qui sunt in exigendo largiendoque immodici, quamquam iniquissimâ libidine plurimos lædunt, hoc saltem publicarum injuriarum lenimen est, quòd, ut Oceanus exceptas fluminum aquas, nebulis imbribusque reddit terræ; ita illi per Proceres, quibus indulgent, subinde remittunt in vulgus quicquid exsuxerant. Quamquam porrò ad publicam pacem est, ne civium in se fidem Princeps immodicis vectigalibus lacessat; tamen, si calculum ponis, rariùs gentes seditionibus arsisse reperies, quibus ad tributa ferenda satis est Regum nutus, quàm quæ se ipsas ad illam patientiam non comparaverunt. Adeò sæpiùs in publicam peccat pacem vulgi sagina, & quædam imago nimiæ libertatis, quàm vel duriorum Principum læva severitas.

Pudebat Hyanisbem fateri se tam subitò esse mutatam. Quippe haud ægrè persuaserat Poliarchus jura illa Regibus deberi. Ergo molliori sermone, & perfunctoriè quæ audiverat refutando, paulatim in eandem sententiam concessit; & hortante Poliarcho statim occultam iniit viam parandæ potestatis. Præcipuos suæ Lixæ Magistratus jussit acciri, breviterque memorato bellorum quæ instabant discrimine, petiit ut sibi confestim talenta centum magna, ex civium ære conficerent. Illicò paruere; satis periculi imagine ad omne obsequium compulsi; & fœlicissimæ celeritatis fuit, quòd intra biduum comportata pecunia tanto exemplo reliqua oppida impulit ad ejusdem officii curam. Liberalitatis etiam & munerum causa ob

natalem Hyanisbes geminabatur, qui opportunè tunc incidit. Is dies, quamquam tanto in motu, omni remissione cultus fuit quâ pacis ocia celebramus. Commessabundi in urbe & castris, [1] seque & pocula coronaverant, adeò ut sub noctem Gelanorus, cui credita erant castra, Poliarcho nunciaret, eam licentiam sisti non posse. Ille ad vallum properavit, haud ignarus in bellis nullum fortunæ tempus dandum quo ipsa subitis casibus utique gaudens, possit improvidos merentesque percellere. Sed plerisque jam domitis mero somnus irrepserat. Jacebant inter vina; aut accipiendo inepti imperio cantabant; Nec Mauri quidem tantùm, sed & Gallorum vulgus. Poliarchus Gelanoro, cæterisque qui compotes sui erant, castra atque vigilias, & ebriorum hanc turbam impensè commendavit; Utque erat festissimi ingenii, cùm in urbem rediisset libens versus aspexit, quibus unus suorum Druidarum in temulentos sic lusit.

Venit iô numen; festo deus ecce tumultu,
Ecce deus. [2] *Læti Bacchum advexere furores*
[3] *Pampineo insignem curru,* [4] *quem Tigride multâ*
Axis agit, [5] *cœli spoliis armatus Eöi.*
[6] *Æra sonent campis,* [7] *omnique à fronte Corymbus*
Nutet, & attonitam rumpant cava tympana noctem.

Venit

1. *Seque & pocula coronaverant.*] Coronas conviviorum non solum è floribus foliisque, sed etiam ex auro fuisse constat ex Tacit. Annal. l. 2. *Coronæ aureæ magno pondere Cæsari & Agrippinæ, leves Pisoni & cæteris offeruntur.* Ex Capitolino; In Ælio Vero: *Data convivis aurea & argentea pocula & gemmata, coronas quin etiam datas Lemniscis aureis interpositis & alieni temporis floribus.*

2. *Læti Bacchum advexere furores.*] Bacchantes Bacchum ex India victorem comitatas esse author est Ovid. Metam. lib. 4.

3. *Pampineo.*] Pampinus insigne est Bacchi; unde navis illa Nazonica pampino & hedera vestiri statim visa est. Ovid. Metam. l. 4.

4. *Quem Tygride multâ axis agit.*] Currui Bacchi Tygres, & Lynces, & Pantheræ addicuntur, quia sunt vini amantes, & ferocitatis Bacchicæ.

5. *Cœli spoliis armatur Eöi.*] Victor ex India, quæ est in Orientali plaga.

6. *Æra sonent.*] Bacchantum tympana, quæ in Orgiis Bacchi pulsabantur. Vide supra l. 1.

7. *Omnique à fronte corymbus.*] Hedera cingat tempora; est enim corymbus uva & granum hederæ, qua Bacchus coronabatur.

1. *Hîc*

Venit iô numen. Nimius quatit omnia Bacchus.
Hîc trepidi postes pulsataque tecta recedunt.
[1] *Hîc hederæ, hîc picto saliunt* [2] *monstra ebria cœlo,*
[3] *Et quicquid timidis Mineidas induit alis.*
Non magis [4] *Odrysias cùm nox Trieretica matres*
Impulit, aut [5] *Tyriam stimularunt Orgia Dircem,*
Arva fremunt, spumat multo cratere vocatum
Numen, & imbelles ardent [6] *concurrere thyrsi.*
Non tamen hîc cædes, [7] *fata aut Pentheia Bacchus*
Attulit, erranti [8] *truncum vel falce Lycurgum;*
Sed trepidos gressus, [9] *blandóque papavera somno.*
Forsitan & timidas ignota audacia mentes
Implet, & expulsæ mirantur cedere curæ.
Ecce jacent nullo perfusæ sanguine turbæ,
Victoremque suum perstant; Secura malorum
Fortunæque cohors. O captis numen amicum
Gentibus, & tanto fœlix insania lucro,
Ni brevis, & primos expiratura sub ortus!

CAPUT

1. *Hic hederæ.*] In eadem fabula telas suas Mineides in hederas conversas esse obstupescunt.

2. *Monstra ebria cœlo.*] Ebriis videntur omnia susque deque ruere; cœlum, astra, domus, &c.

3. *Et quidquid tumidis Mineidas induit alis.*] Aërem intellige, quem alis complectantur Minei filiæ, factæ vespertiliones, ex quo Bacchi Orgia contempsere, ut affingit Ovidius libro 4. Metamorph.

4. *Odrysias cum nox Trieterica matres.*] Bacchantes ex Thracia, quæ tertio quoque anno ferino ritu Orgia seu sacra Bacchi celebrabant. Vide supra l. 1.

5. *Tyriam stimularunt Orgia Dircen.*] Celebrárunt Orgia circa fontem dictum à Dirce Lyci conjuge, equis olim raptata, sed Deorum miseratione in fontem mutata.

6. *Concurrere thyrsi.*] Hastilia sunt obducta hederis, quibus Euantes in Orgiis utebantur & obvium quemque feriebant. Tacit. Annalium l. 11. *Ipsa C. Messalina, crine fluxo, Thyrsum quatiens, juxtaque filius hedera vinctus.*

7. *Fata aut Pentheia Bacchus Attulit.*] Pentheus à matre & sororibus Bacchantibus laceratus est, quod Bacchi numen contemneret. Ovid. Metam. 4.

8. *Truncum, vel falce Lycurgum.*] Is vites amputans crura sibi falce abscidit; hujus meminit Plutarch. in opusculo, quod de utilitate Poëtarum scripsit. Plaut. Cap. Scen. 4.5. Virg. 3. Æneid.

9. *Blandoque papavera somno.*] Hæc planta somnum conciliat.

CAPUT XIX.

ARGUMENTUM.

Ob natalem Reginæ omnibus in urbe & castris comessabundis, aut vino somnoque obrutis Radirobanes cum numerosa classe supervenit, oppreßisque custodibus castris potitur. Obnititur Gelanorus. Postera luce Poliarchus insidens equo spe vincendi ordines implet. Ubi signa canunt acerrimè acies coëunt. Radirobanes abreptus equo inter turmas hostiles, inimicæ civitatis mœnia intrat, mox abjectis fasciis immensum lacum trajicit, suisque anxiis redditur.

SED nec remiges, militesque totâ classe minor læticia, ac deinde sopor invaserat; adeò ut ægrè deinde proprio periculo, & penè vulneribus, ponerent somnum. Ipsâ enim illâ nocte adventans Radirobanes, ferociter à mari in capacem fluvium egit navigia, strenueque oppressis qui pauci ad custodiam vigilabant, totum littus ripamque obtinuit. Præsidiarii relictis navibus ad castra confugiunt, aut amentes terrore, ad portas civitatis tam tunc sibi quàm hostibus clausas: Alii triremes in altum impulere, quâ hostem abesse silentium monstrabat. Radirobanes suorum plurimis confestim expositis, imparem quoque dato terrori civitatem fore existimans, milites distribuit, qui in littore consisterent, quique scalis niterentur per mœnia. At non Gallis, & Afris, qui in terrâ consederant, formido eadem, aut fortuna, quæ classiariis fuit. Gelanorus audito tumultu in littore, jubet passim excitari dormientes. Multis somnus mentem reddiderat, aliisque periculum. Ipse dispositis per vallum custodiis, & Micipsæ commendatis (dux ille Maurorum militum erat,) cum parte suorum, hostem jam veluti victoriâ securum aggressus est. Radirobanes posteaquam intellexit adhuc esse qui sua defenderent, haud nescius locorum iniquitatem ignaris & advenis intempestâ nocte timendam; revocari suos jussit; satis egisse visus quòd æquore victor, statuere primo impetu posset in arenam tentoria. Facilem quoque in crastinum victoriam augurabatur, ignarus

tus cum Poliarcho decernendum, & Gallicis turmis. Contentus etiam Gelanorus, à castris & urbe prohibuisse hostem, non perrupit ad eorum stationes; prælioque nocturno, præsertim absente & inconsulto Rege, abstinuit.

Primâ deinde luce Poliarchus, qui apud se non erat ex cladis nocturnæ dedecore, suos, ac Mauros, ad concionem vocat. Ibi questus militare flagitium esse admissum ab iis qui servaverant maria, adesse exermes jussit quotquot ex Gallis à classe aufugerant, eosque in fortuitam seriem digestos [1] decimi cujusque expiari supplicio. Eadem Reginæ severitas in suos Mauros erat. Sed cùm jam numerati ducerentur ad pœnam; illa pro Gallis, ipse pro Mauris, oravit. Ita leviori infamiâ, & in delictis militum assuetâ (nam inultum facinus non esse intererat) quibusdam aliquid sanguinis de lacerto missum est, fossam alii seminudi ducere jussi; alii pari cultu stare in foro, sui spectaculum civibus præbituri. Et quamquam id tempus egebat militibus, relicti sunt tamen eo die ad dedecus, ut cæteros animadversionis timor acueret.

Jamque ipse Poliarchus [2] coccineâ insignis chlamyde eminebat in Numidâ equo, [3] nudumque verticem huc illuc ostentans, sui reverentiâ & spe vincendi omnes ordines implebat. Relictis deinde qui regiam, qui mœnia, qui claustra portarum tuerentur, ad castra cum cæteris processit; militibus ex imperio Gelanori jam in ordines passim euntibus. Quippe & leviter armati justæ pugnæ initia utrimque libaverant, & Radirobanes totam aciem instrue-

1. *Decimi cujusque expiari supplicio.*] Fuit hæc una ex gravissimis animadversionibus militaribus decimumquemque sorte ductum ad supplicium petere. Livius lib. 2. *Cætera multitudo sorte quisque ad supplicium lecti.* Vide Suet. in August. & Calig. *Decumanum quemque ignominosæ cohortis sorte ductos necat.*

2. *Coccineâ insignis chlamyde.*] Coripp. l. 2. num. 4.
Cæsareos humeros ardenti murice texit
Circumfusa chlamys.

3. *Nudum verticem ostentans.*] Ita Cornelius Tacit. *Spectatus est Sacrovir intecto capite pugnam pro Romanis ciens ostentandæ virtutis, &c.* Idem video fecisse Cyrum in pugna extrema.

1. *Pan*

inſtruebat; longè animo vultuque commotior, ex quo à captivis audiverat illic unum ex Gallicis Regibus eſſe; & Poliarchum appellari. (Nam eo nomine ille cenſeri volebat quo apud exteros ſe celebraverat in tenuiori fortunâ.) Statim Radirobani occurrit, ita juvenem vocari cujus amore capta Argenis ſua fœdera deſpexerat. Sed an is ipſe eſſet haud immeritò ambigebat; quia & multis idem nomen poterat convenire, nec de eo Seleniſſa ut de Rege meminerat. Ac ut maximè Rex eſſet; unde tunc ille in Africa? quis deus hoc æmulorum par compoſuiſſet ad certamen? aut quod rixarum ingenium, ut idem occupato Argenidis animo intervertiſſet ſuas ſpes in Siciliâ, & nunc veluti ex compacto adverſaturus conſiliis ſuis in Mauritaniam veniſſet?

Sed imminens prœlium dilatam tot cogitationum ſeriem vertit in iram. Planicies modica erat à loco quem caſtris Radirobanes inſederat, ad vallum Poliarchi. Hæc ad pugnam deſtinata, armis undique & ſignis fulgebat. Uterque Rex ad dexterum cornu ſuorum tuebatur. Lævum Sardorum regebat Virtiganes; & honori Maurorum Poliarchus dederat, ut in lævo ſenex Micipſa, magni in illâ gente nominis imperaret; Huic tamen additus Gelanorus; ut vigore ætatis ſufficeret ad ea quæ ætas in Micipsâ detraxerat. Annotatum eſt ad victoriæ ingentem fiduciam, Gallorum Maurorumque [1] pauciſſimos in procinctu nuncupaſſe teſtamentum. Adeò non vincere modò, ſed & frui victoriâ ſperabant. Ubi ſigna cecinere, initium pugnæ à ſagittariis fuit. Sed fervidiùs quàm ex Imperatorum præceptis campo decurſo, totæ acies ad pugnam coierunt. Sic ademptum ſpacium ſagittis fundiſque eſt. Vix locus ad haſtas phalangibus; vix ſatis vertebantur equi in turmis. Ita omnibus primo ardore concitatis,

1. *Pauciſſimos in procinctu nuncupaſſe teſtamentum.*]Tertium teſtamenti genus *procinctum* vocabant, cum milites ituri in prælium nulla legum ſolennitate, tribus aut quatuor adhibitis raptim apud commilitones teſtabantur. Varro, &c.

1. *Acti*

tatis, nemo tamen aut vires Poliarchi aut animum æquabat; quamvis & Radirobanes æmulatione terribilis memorabilem pugnam ederet, & multi ſuis ducibus digni laudarentur vel ſuâ vel hoſtium morte. Luebant plerique inſontes paucorum inſaniam, & quod triſtiſſimum bellorum nefas eſt, non ex offensâ, vel odio, ſed partitione fortunæ habebant quibus vitam eriperent.

Jam ſanguinis multum erat; cùm fatis adhuc plurium necem properantibus viſi ſunt dii intercedere. Quippe ea nubium caligo condidit diem, ut veluti ad intempeſtivam noctem plerique horreſcerent. Fulminum deinde ſtrepitus, & decurrentium fulgurum minæ, ad religionem metumque furorem in alternis cædibus bacchantium convertit. Sed adhuc implicitos, dubitanteſque diis parêre, [1] acti in veſaniam Elephanti diviſerunt; quos Hyanisbe juſſerat cum frontalibus, criſtiſque & turribus promoveri in aciem. Plerique eorum nuper in venatione capti, & adhuc propemodum rudes, nondum libertatis & ferociæ erant obliti. Adhuc verò Europæ incognita erat hæc ſpecies. Immenſum & informe animal; penè omnibus membris unâ mole confuſis. Merſum caput inter humeros, nec à globo multum diſpar, niſi quà proboſcis in terram deſcendit, fœdè promiſſa à naribus, & ſi color abſit inſtar longi & tumidi anguis, nervorum circulis ita articulatim nexa, ut contrahi, laxarique, flecti etiam poſſit, & eſſe pro manu. Patulæ aures utrumque tempus tegunt. Oculi exiguo orbe ſub tumidâ fronte reconditi. Ebur, quo pretioſiſſimi ſunt, longè ex ore eminet, penè inſtar lituorum, niſi quòd debiliori parte inflectitur.

Ad hanc formam non obſtupuerant modò Sardi in quos beſtiæ agebantur; ſed & Galli ſua illa auxilia haud intrepidi videbant. Poſtquam verò ſubitis tenebris cœlum inhorruit, Elephanti tam pavere faciles quàm iraſci, tumul-

1. *Acti in veſaniam Elephanti.*] Hos primum vidit Italia Pyrrhi Regis bello: ſunt autem frequentes in Africa, teſte Plin. & aliis.

1. *Cujus*

tumultuque insolito qui edebatur in nubibus attoniti, jam cœperant difficiliores esse regentibus; cum ingens, & penè in oculos fulgur impactum adeò eorum valentissimum turbavit, ut repentè verteretur in rabiem, immemorque disciplinæ, sese in cursum quà impetus erat effunderet. Prorumpunt & cæteri disjectis rectoribus, eumque sequuntur. Mox acriùs conceptâ amentiâ, omissoque gubernatorum imperio, jam non alteri modò parti, sed omnibus hostes esse videbantur; decurrebantque per aciem inter arma & tumultum ferventes rabie; & quia exitum per tot cuneos non videbant, tanquam maculis induti quærebant libertatem. Plerique Gallorum ordines laxavere; Neque Sardis militia constantior fuit; utique postquam obvii furentium bestiarum oppressi vestigiis jacuere; quidam etiam proboscidum nexu ligati, projectique sublimes in aërem. Moles illarum, & novitas, & horribile virium experimentum turbatis militibus mentem eripuit. Advenisse deûm iram, vel facta tunc primùm ad dirimendam aciem monstra, audebant conjicere. Multis vidisse furentes belluas satis erat ad fugam. Longius remotos terror sociorum in vesaniam abstulit. Equi maximè consternati, nec ferentes odoris insolentiam, dominos plerumque indignantes per loca præcipitiis intuta aut hostibus egerunt.

Tantam aciem à tredecim belluis (nam omnino tot erant) fusam esse, fortunæ ludibrium fuit; quo probatum est non plus corporum vires in præliis valere, quàm affectus animorum; nec multitudinem magis ferro quàm timore esse domabilem. Timebat Poliarchus insidias, suosque palantes, si qua ingruisset nova vis, tardè coituros videbat. Idem Sardi timuere. Ergo ducum, tribunorumque admonitu passim secerni cœperunt quos è diversâ acie unus terror miscuerat. Multos enim in adversa agmina tam altè sive sua, sive equorum fuga provexerat, ut redeuntibus periculum esset, ne deprehensi cæderentur ab hosti-

hoſtibus. Sed ut plebeiorum memoria fatorum perierit; in paucis Radirobanis fortuna memorabilis fuit. Equo ille vehebatur, cætera quidem ad bellum aptiſſimo, ſed indocili ad conceptos pavores, quos ut raros ita habebat furori ſimillimos. Tunc verò cùm Elephanti debellatas timore copias fuderunt, totius agminis equis uno metu frementibus, exarſit in amentiæ ſpeciem; nec quà jubebat dominus, ſed tenax, lupatiſque quibus regebatur frænis potentior, ſeſe altè penetravit in hoſtium turmas. Interim recedebant verſus urbem alæ equitum admonente Poliarcho, ut illuc potiſſimùm iter intenderent. Elapſi inter tumultum à Radirobane erant, quotquot ex ſuis circa ipſum pugnaverant; credebantque in eâ mentium caligine eum unà rediiſſe. Solus igitur & longè à Sardis diviſus, ferociam animi conſternatione acerrimâ mutavit. An fugere incaſſum conaretur tot telis circumſeptus? an potiùs captivitate redimeret vitam; aut quia capto luitionis ſpes vix erat, ſpiritum temerariâ & impari pugnâ projiceret? Reſpiciebat ad ſuorum vexilla; procul illa receſſerant. Retrò viam paulatim capeſſeret? at obſtabant à tergo conferti. Dum dubitat, dum furioſis votis fortunæ maledicit, interim periculum creverat, jamque ad portas civitatis erat agmen in quo latebat, & ſolum reſtabat ad ſalutem, ut ſe unum ſimularet de Poliarchi militibus eſſe. Multùm ad fraudem juvit, quòd initio prælii ut impuniùs ducem & militem agere poſſet, omiſerat regia inſignia, purpureum ſagulum, caſſidemque vittatam, & ea cuidam Megaloſtheni tradiderat. Ita cum trecentis Poliarchi equitibus intravit inimicæ civitatis munimenta, hactenus quidem fraude idoneâ: Sed quò deinde ſuccederet? Militibus omnibus hoſpitia aut tentoria ſua erant. Si alicui manipulo ſe adderet, non lateret in paucis, qui plures, & armis occultus, fefellerat. Sin omnium conſortia fugiebat, quid erat aliud quàm ſolitudine ſuſpicioſâ ſe prodere?

Quamdiu igitur paucæ hæ turmæ circa forum ſtete-

runt (illuc enim convenerant, accepturæ ducum imperia) haud ægrè multitudinis beneficio tutus fuit. Sed non multò pòst à Poliarcho nuncius venit qui juberet illa equitum agmina quæ urbem intraverant, ad hoſpitia ſua divertere, & Reginæ intra urbem eâ nocte præſidio eſſe. Hanc vocem Radirobanes penè exanimis accepit. Sparſim enim equites turmas laxabant. quiſque occupabat notas domos. Hoſpites, caloneſque, expediebant officia. Ipſe, tanquam domum quæreret, unus circuibat omnes vicos, neſcius quos potiſſimùm fugeret, niſi quòd obvii quique formidoloſiſſimi erant. Omnibus inviſus, & ſi caperetur ſolo redemptionis ſuæ pretio fortè ſervandus, magis magiſque auctam cum irâ formidinem vix tenebat aliquoties impetu ſumpto ut hoſtem confeſſus, & aut moriturus ſtrenuè, aut ſalutem in præmium audaciæ laturus, prorumperet per portæ cuſtodiam. Una quippe tantùm erat in illo tumultu, quæ curribus & equis pateret, magnis quoque copiis obſervata. Nemo in viâ accedebat propiùs frænum, aut intuebatur in euntem, quem non tanquam in ſe intentum novo horrore refugeret.

Cùm pererratâ urbe non modicum tempus conſumpſiſſet in illo timendi ſupplicio, nec differri ampliùs poſſet aliquod conſilium; occurrerunt agaſones cum equis dominorum, quos ad aquam ducebant. Eos Radirobanes ſequi inſtituit, ſi quâ eorum ductu poſſet ad flumen pervenire. Urbis autem ſitus hic erat. Altero à munimentis ſtadio fluebat amnis, eâ parte quâ itur ad mare; quâ & hoſtes caſtra locaverant. At quo latere urbs erat Sardis maximè averſa, ad ipſa mœnia pertingebat lacus ingens, ſex ut minimùm ſtadia latus, duodecim in longum protenſus. Nec erat præter hunc lacum quo equi lavarentur aut biberent. Illic autem nullum ab hoſte periculum; civitate per tot aquas, niſi navigiis non perviâ. Exiguam ergo portam, quæ ad crepidinem lacûs patebat, aliquot militum ſtatione firmaverant, aperiebantque bis de die, animali-

bus

bus adaquandis, & ad cæteros civium uſus. Ad illam tunc calones proceſſere; Quibus Radirobanes miſtus poſtquam ſpatia undarum vidit tam ingenti campo porrecta, vix ſpem enatandi eſſe ratus, tamen veluti ultimo horrore vires collegit, & ſic per vota (ut deinde ſuis narravit) Neptunum affatus eſt. O potentiſſime illorum deorum qui eadem cum hominibus elementa incolunt, [1] cujus dona ſunt fluvii, fontes, lacuſque, has undas, quas ſalutis incertus nunc ineo, mitiga, ô bone. Ferant me; & in deſtinatas ripas placidè agant. Iſti præterea equo (nam & illi generi præes, [2] equumque excuſſiſti à verberatâ humo) iſti inquam qui mihi deſtituto pro cymba & vectore eſt, ſuffice vires, ut quem impetu ſuo hoſtibus tradidit, eodem eripiat. Tum ego de Afrorum manubiis expreſſam in ære tui beneficii, meique periculi memoriam, [3] in Calaritano littore conſtituam; quà tibi fanum & nemus mei Patres ſacraverunt. His votis tacitè obligatus, primùm libavit aquas, in vadi commoditatem leniter deſidentes; Equum deinde potu refectum paulò egit ulteriùs, fruſtra admonentibus qui cum eo erant in lacu, vaſtam in proximo altitudinem latêre. Ille autem contemplatus ad quam breviſſimè ripam ſinus undarum ferrent, utrimque calcaribus impulit equum, qui jubâ ferociter concuſsâ dedit ſe protinus in undas, ſoloque eminens vertice incumbentem dominum ferre cœpit quà juſſus eſt. Exclamant ex crepidine, & primis undis Mauri, errorem aut caſum arbitrati, & monent quâ commodius parte habenas reflectat. Sed paulatim procedebat in altum, omnibus qui id videbant, ut in miro & ſubito caſu, diverſa de eo jactantibus, nec dubitantibus quin periret. Jamque illum non vivere, ſed

1. *Cujus dona ſunt fluvii, fontes.*] Sapiente teſte, ad locum, unde exeunt flumina revertuntur ut iterum fluant.

2. *Equum excuſſiſti.*] In lite Neptuni cum Pallade: hæc oleam, ille equum bellatorem humo eduxit.

3. *In Calaritano littore tibi fanum.*] Hic antiquum fuiſſe Neptuni delubrum, Plinius author eſt. Dicitur à Calari principe Urbe, quæ littori proxima eſt.

ſed cadaver deferri fluctibus credebant; utique poſtquam longè receſſerat, & tantùm ex colore adhuc aliquid ſupra aquam eminere noſcitabatur.

At Radirobani, ut timorem latè circumſtans periculum, ita ſpem dabat validiſſimus equus, quem voce, motiſque interdum habenis revocabat ad virium memoriam. Præſtabant & facilem curſum aquæ in neutram partem obnoxiæ; Nam nec aliquò fluebant, & tunc ſolito placidiores erant, ceſſantibus ventis. Cœpit tamen ægriùs equus emoliri aquas ſpiritu, videbaturque deficere; cùm in mediis fluctibus arena ſublimis, neque cedens veſtigio, natandi neceſſitatem opportunè intermiſit. Stetit ergo difflandis feſſus aquis, totoque pectore altior, tanquam laborem miraretur, ſe anhelitu levabat. Sed Rex veritus ne exerciti nimio motu nervi poſt quietem rigerent, breves inducias ad reſpirandum fecit; adhucque calidas ſuffragines motis calcaribus egit in lacum. Suffecit animoſo equo concitum corpus, undiſque & intentione natandi differentibus mortem, ad ſupremam ripam vexit. Tunc liquente ſpiritu vix moratus dum dominus ſine lapſu deſcenderet, ſe in arenâ explicuit. At Radirobanes ad exhauſti magnitudinem periculi horrens; quòd in civitatem hoſtium intraſſet, quòd per immenſum inde lacum, & penè graviora ipsâ morte pericula, effugiſſet captivitatem; novo metu excitabatur; timebatque aut terrâ aut lacu venturos, qui vincula, vel ſi recuſaret, mortem darent. Longè enim ab eâ lacûs ripâ, ſuorum caſtra erant. Sed ſolatio fuit quòd prima nox ingruebat, ſemper ad latebras fugamque ſecurior.

CAPUT

CAPUT XX.

ARGUMENTUM.

Redditus ſuis Radirobanes ad nova prælia animos comparat. Utrimque timor ad cruenta ſacra adigit: hinc Hyaniſbe puerum Saturno mactandum profert: inde Sitalces pro exercitu ſe devovet. Sed utrimque hæc religio barbara huic à ſervo Sitalcis, inde à Poliarcho arcetur.

INTERIM Poliarchus diviſis militibus qui in urbe pernoctarent, aut eſſent intra vallum, ipſe breviter Hyaniſbæ colloquutus, non manſit in Regiâ; ſed in caſtris ſibi prætorium juſſit ſtatui, ad omnes fortunæ articulos intentus, ſi qui commodè in hoſtem ſe præberent. Nec ceſſaſſet inter tenebras, niſi illum Sardorum conſternatio Regem quærentium retraxiſſet ad cavendi ambigendique conſilia; quia incertum erat, quæ cauſa tot in illorum caſtris voces attolleret, tot faces immenſis circùm campis accenderet. Namque Sardorum duces ad Regis tentorium collecti, cùm mutuò interrogaſſent, num rediſſet, num divertiſſet in caſtrorum aliam partem; quis denique pugnanti adfuiſſet, quis texiſſet recedentem ab acie; poſtquam quiſque diverſa dicebat, omnes uno impetu ad triſtiora converſi ſunt. Cæſum captumve crediderunt. Nec aberant à rixâ: Quos cum Rege fuiſſe, quos ſervaſſe, quos ſaltem vera de eo poſſe renunciare oporteret. Sed maximè militum vulgus, ſive curâ, & amiſſi Principis deſiderio, ſive inſaniâ correpti, non expectato ducum imperio, quorum reverentia ex Rege pendebat, ſolverunt diſciplinam. Hi avios petivere campos, ſi Princeps erraſſet, compellatum reducturi; Plures accenſis facibus cruentum prælio campum ſcrutabantur, in cadaverum ora proni, illicque timentes quod quærebant invenire. Ita Sardorum vocibus, igne, procurſu, undique arva fervebant. Speculabatur omnia de caſtrorum aggere Poliarchus; &

ſeu nocturna hæc [1] bacchantium militum religio eſſet, ſeu ullius alterius dei furor, aut ars denique militaris in ſe parata; in omnia ſolertiam, excubias, vota composuit.

Cæterùm in illo officio atque tumultu occupatis ſubitò nunciatur, Radirobanem in tentorium rediiſſe. Quippe ille ad ultimam lacûs ripam expoſitus, antequam noctis caligo uſum oculorum eripuiſſet, ſtrenuè ſpeculatus eſt quo itinere pervenire poſſet ad ſuos. Tum paluſtrem ripam ſequutus eſt, ut ſi qui inſtarent fugienti, inter arundines lateret. Ita lacum circumivit, & deinde extra viarum frequentiam, per foſſas, aut mœnitos ſepibus campos, ad ſuum vallum contendit. Hoc ipſum formidoloſum ei fuit, quòd ſparſi cum lampadibus milites clamoribus cœlum impleverant; neſciuſque ſe diligentiâ illâ quæri, omnium anxiè faces & vultus fugiebat. Tandem in tentorium pervênit; Monitæque cohortes omittere ominoſam, jamque ſuperfluam de ipſo quæſtionem, pari licentiâ in læticiam effuſæ, omnes ad Regis fores venerunt; Quo viſo cùm diu plauſiſſent, ad ſtationes, aut contubernia, ægrè receſſum eſt. Interim Virtiganes, Sardorumque præcipui, ad Radirobanis genua accidentes, cum fletu rogabant, quæ fortuna, quodve conſilium, eum à ſuis tam diu avertiſſet. Ille prolixè diſcrimen memorabat, ſtupentibus cunctis, timoremque ambitiose promentibus. Dumque certatim omnes, aut gratias diis agunt, aut Regi tanquam fortunæ fatorumque victori adulantur; quidam Poëta Virtigani familiaris, extemplo in eum caſum verſibus ſic luſit, ut diceret Radirobanem ſuis Sardis eſſe pro Sole; qui ab eo abſente emarcuiſſent, & ex reſtituti ſpiritu vultuque penderent.

Ergo auſa fœdare diem, noſtrumque tenebris
Sic nubes miſcere polum? Quæſivimus omni

Æthere

1. *Bacchantium religio.*] Ad morem Mænadum Orgia celebrantium, quæ phanatico ſpiritu agebantur, & ad Ceritarum furorem alludit. De quibus ſupra.

1. *Hunc*

Æthere pallentis nutantia lumina Solis:
Ille aberat; proh fata deûm! seu texit opaco
[1] *Hunc soror occursu, cœli seu calle latenti*
[2] *Fatidicas pronus Cyrrhæ descendit ad umbras.*
Tunc verò quantis arserunt pectora curis?
Excidimus miseri nobis. Ah cedite gentes
[3] *Parrhasiis natæ fœta inter robora sylvis.*
Scilicet exangui fugientem horrore sequuti
Titanem, [4] *Occiduas propiùs pulsavimus oras*
Planctibus, æternis ceu gens damnata tenebris.
Ni redis, ô hominum præses, [5] *jam fræna remittat*
Justus honos legum, peccentque impune tenebræ.
Quid sine te gens tota hominum? quo funere damnas
Discessu nos Phœbe tuo? Resolubilis aër
Obruet informem spissatis nubibus orbem:
Et se se in gelidas solvet natura pruinas.
Parcite Mortales lachrymis, nec perdite planctus,
Purpureum redit ecce jubar, capitisque corusci
Fulget apex. Cernis radios, assuetaque sceptro
Brachia, & igniferas pharetrâ lucente sagittas?
Salve cura deûm, & nostros ne desere cœtus.
Nec facies. [6] *Sint noctivagæ nemora alta Sororis;*
At tu urbes hominesque habeas. Tibi cura benignum
Ferre diem, & cunctas solio componere terras.

Posterâ

1. *Hunc soror occursu.*] Seu Luna soror Solis Radirobanis fratrem obtexit, & Eclipsim pati coëgit; fit enim Solis Eclipsis per interpositionem Lunæ.

2. *Fatidicas pronus Cyrrhæ descendit ad umbras.*] Cyrrha oppidum Phocidis ad radicem montis Parnassi, in quo Apollo religiosè cultus.

3. *Parrhasiis.*] Arcadicis, à Parrhasio monte. Credebantur Arcades ex arboribus natæ gentes inter robora, inquit Barclajus. Virg. l. 8.

Gensque virûm truncis & duro robore nata.

4. *Occiduas pulsavimus oras.*] Planctu nostro occidentem implevimus.

5. *Jam fræna remittat Justus honos legum.*] Nisi lucem reddideris, peribunt omnia. Plato in Thæteto de aurea Homeri catena loquens, quia quousque solis circuitus perseverat, omnia tam Deorum quam hominum sunt atque servantur: sin autem hic quasi ligatus staret, confestim omnia dissolverentur eveniretque quod dicitur, sursum deorsum omnia.

6. *Sint noctivagæ nemora alta Sororis.*] Sive quod existiment aliqui nemora esse in Luna, sive quod illa dicatur recumbere in Sylvis, tanquam sibi dicatis.

Posterâ luce invicem adversariorum vires expertis lentiora fuere consilia, uno Poliarcho adhuc prælium cogitante; Huic enim arma placebant, Radirobanis odio, & desiderio petendæ Siciliæ. Sed Reginæ precibus dedit, ne eo die quietum hostem lacesseret. Mirum fuit de exitu belli tam acriter Hyanisbem cœpisse diffidere; & ipsam Radirobanis temeritatem solicitudine fuisse mutatam. Quippe animus utriusque ex immanitate sacrorum ad quæ confugerunt emicuit. Nam Regina deligi ingenuum [1] puerum jussit, qui Saturno immolaretur. Piaculi consuetudo à Tyriis erat orta; qui crudelitatem moris infandi in Africâ Carthaginensibus suis colonis tradiderant. Externamque & barbaram devotionem in deos territa Hyanisbe usurpabat; quia miseri aut anxii mortales terribilia & incognita remedia arcanam vim habere existimant. Apparabatur funesti sacri ratio, [2] infulasque victima accipiebat: Nec Sacerdos deerat sceleratæ pietati. Cùm hoc verò Poliarcho nunciatum est; statim turbatus exiliit; & ad Hyanisbem properans; Si hoc, inquit, fœdæ sævitiæ auxilium, Regina, in hostes tibi placet, patiaris me abire. Nunquam enim vires meas illi superstitioni miscebo; nec committam ut mei milites numinis fortitudinem videantur induisse, quodcunque est quod tam turpiter placari amat. Nolo, inquam, extorquere à diis pudendo pretio victoriam; qui non de illis sunt quos debemus colere, vel aversantur hanc deceptæ mortalitatis infamiam. Proinde aut hunc ex vinculis puerum, aut me ex finibus tuis mitte. Quamquam Hyanisbe verebatur Saturnum, erat tamen

1. *Puerum, qui Saturno immolaretur.*] Saturno fieri solita sacra humanis hostiis, testis est Plato in Minoë, ritumque usque ad Herculis tempora perductum, unde à Saturando dictus est Saturnus, qui propriis se filiis saturavit. Dionysius, λέγουσι δὲ καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ Χρόνῳ τοὺς παλαιοὺς ὥσπερ ἐν Καρχηδόνι, &c. Nam ut ait Plutarch. in libello de superstitione, *Carthaginienses sponte liberos huic Deo mactabant; qui liberos non haberent, emebant immolandos.*

2. *Infulasque victima accipiebat.*] Sinon apud Virg. Æneid. l. 2.

Et salsæ fruges & circum tempora vittæ.

Et infra,

—— *Vittæque Deûm quas hostia gessi.*

1. *Sital-*

men præſentior Poliarchus. Ademptæ ſunt puero vittæ; juvitque hoc ipſum populi mentes, quòd Poliarchus non ſolicitabat extrema remedia. Num enim tantus dux belli incerta ignoraret; aut niſi in proclivi ſentiret eſſe victoriam, hanc unius pueri ſanguine dedignaretur à fatis comparare?

Eodem tempore, quaſi ſuperſtitionibus conveniſſet utraque caſtra corrumpere, quidam ſenex inter Sardos illuſtris (Sitalces appellabatur) olim ſtrenuus manu, tunc conſilio ſpectabilis, venit ad Radirobanem, qui fortè cum ſuorum delectis varia ſuper bello agitabat; obtulitque ſuum caput, quo à diis manibus paciſceretur victoriam. Nec intereſt, inquit, quòd privatus ſum. Satis erit ſi me Rex meus devovebis, ut ſalutem publicam ſuſtineam, procuremque. Poſtquam ero legitimo ritu morti ſacratus, laceſſam hodie cum modicâ turmâ bellum, in quo terrorem ac diras mecum in hoſtem ferens, cædar à neſcientibus me in exitium ſuum perire. Nonnihil cunctatus Radirobanes ad læticiam oblatæ, ut ſperabat, victoriæ; gnaruſque hanc ſui capitis devovendi vim ab Italicis vatibus efficacem cenſeri, effusè Sitalcem laudavit; Et quoniam, ait, nobis tuo interitu victoriam trades, nec poteris ſentire præmia quæ mereris, at ſcias tuæ ſtirpi apud me immotam gratiam manere; ut nemo Sardorum vivere malit, quàm familiam ſuam ad gloriam evehere quam in tuâ mirabitur. Age ſtrenuè; & breviſſimi fati curſu redime famam, quam nulla mors extinguat. Vocavere ergo Pontificem, qui devotionis ſacramentum more Hetruſco perageret: Subitoque [1] Sitalces prætextâ indutus,

1. *Sitalces prætextâ indutus, velato capite, &c.*] Hic Hetruſco Romanoque ritu pro ſuo Rege totoque exercitu, quemadmodum ſupra dicti ambo Decii, Curtius, & Codrus Athenienſis ſe devovere diris omnibus, hoſtilibus copiis prius devotis. Unde infra ait, hanc ſui capitis devovendi vim ab Italicis vatibus efficacem cenſeri. De Decio Mure, qui ſe pro exercitu R. in bello Latino devovit, ita T. Livius lib. 8. cap. 9. *In hac trepidatione Decius Coſ. Marcum Valerium magna voce inclamat: Deorum, inquit, ope, Valeri, opus eſt. Agedum*

tus, [1] velato capite, super abjectum constitit telum, tangensque subjectâ manu mentum, [2] sequutus est omnia verba Pontificis, quibus adversas Gallorum Maurorumque legiones, secum diis manibus, & Telluri devoveret. His patratis, Tempus est, inquit, adhuc recenti religione, ut terrorem, fugam, interitum, in hostes devolvam. Date levis armaturæ aliquos, qui excursionis specie mecum tendant ad hostium vallum. Exciemus ad prælium vel eos saltem qui pro custodiâ castrorum stabunt; nostrisque per fraudem refugientibus, ego pertinaciâ extorquebo mortem ab hostibus. Et meo sanguine damnabuntur funeribus; poterisque execratos cùm lubebit ad satietatem debellare.

Plerisque Sardorum quàm mira tàm certa videbatur Sitalcis oratio. Statim sagittariorum aliquot turmæ homini datæ, per quos hostem provocaret ad certamen. Sed Sitalci servus erat, diu liberaliter habitus, & charitate domini plus quàm patriæ flagrans. Is herum insanire in tam

dum pontifex publicus Populi Romani præi verba, quibus me pro legionibus devoveam. Pontifex eum togam prætextam sumere jussit, & velato capite manu subter togam ad mentum exerta, super telum subjectum pedibus stantem sic dicere: Jane, Juppiter, Mars pater, Quirine, Bellona, Lares, Divi Novensiles, Dii indigetes, Divi quorum est potestas nostrorum hostiumque; Diique Manes, vos precor, veneror, veniam peto feroque: uti populo Rom. Quiritium vim victoriamque prosperetis, hostesque populi R. Quiritium terrore, formidine morteque afficiatis. Sic ut verbis nuncupavi, ita pro repub. Quiritum exercitu, legionibus, auxiliis populi R. Quiritium, legiones auxiliaque hostium mecum Diis Manibus Tellurique devoveo. Hæc ita precatus, lictores ire ad T. Manlium jubet, matureque collegæ se devotum pro exercitu nunciare. Ipse incinctu Gabino, armatus in equum insiluit ac se in medios hostes immisit. Conspectus ab utraque acie aliquanto augustior humano visu; sicut cælo missus piaculum omnis Deorum iræ, qui pestem ab suis aversam in hostes ferret. Idem Livius l. x. *Luendis periculis piacula simus. Jam ego mecum legiones hostium mactandas Telluri ac Diis Manibus dabo, hæc locutus M. Livium Pontificem præire jussit verba, quibus se legionesque hostium pro exercitu populi R. Quintium devoverat & post 2. precationem hæc execratus in se hostesque qua confertissimam cernebat Galloeum aciem concitat equum, &c.* Plut. cap. 37. Paral. Cic. Tusc. Quæst. l. 1.

1. *Velato capite.*] Vittis redimito, more hostiæ immolandæ, de quo superius.

2. *Sequutus est omnia verba pontificis.*] Livius: *Agedum pontifex, præi verba quibus me pro legionibus devoveam.* Idem: *Votum in hæc verba præeunte P. Licinio pontifice maximo, præfante carmen, devovisse se eos pro patria, Quiritibusque Romanis.* Ibidem: *sunt qui Marco Fabio Pontifice maximo præfante carmen devovisse eos se pro patria Quiritibusque Rom. tradant.*

1. Tr-

tam properæ mortis voto existimans, postquam dissuadere non potuit, clàm ad Poliarchi castra conversus est; deductusque ad illum; Venio, inquit, patriæ meæ proditor; & ab illâ salutem, à te autem tuisque perniciem aversurus. Nec grandius præmium efflagito, quàm ut illius vitam servetis, cujus mors vobis in exitium destinata est. Raptim deinde exposuit furiale Sitalcis consilium: Quo audito, Poliarchus non tam exhorruit ad Religionis infernæ vim (neque enim credebat ex unius desperati, aut furentis, voluntariâ morte totas acies profligari) quàm [1] terrorem præverti concupiit in suis facilè illapsurum superstitionis ingenio. Itaque indicem, si vera afferret, sperare præmia imperavit; & indutum Gallicis armis, vinculisque tamen cohibitum, sagittariis addidit, qui in procinctu intra castra constiterunt, ut si, quod servus monuerat, levis armatura à Sardorum vallo procederet, ingruentes refellerent. Iis autem præceptum est, ut terrore minisque plusquam vulneribus certarent, ne in Sitalcem, quem inviolatum præstari volebat, temerè peccaretur. Servo autem sua & domini libertas decreta est, si maturè pugnantem commonstraret. Vix ea Poliarchus edixerat, cùm velitatio à Sardis coorta est Sitalcem ducentibus. Illicò erupere à Poliarcho præparati; & ex adverso Sardi haud multùm cunctati missilibus, simulatione fugæ deserunt Sitalcem, avidum perire, & mortis spe majora humanis viribus audentem. Sed servus inclamabat illum esse quem servari Poliarchus præceperat. Ergo in medium turmæ furentem excipiunt; & armis contecti perferunt ictus, exarmantque circumventum. Inde abnuentem se dedere, & solicitantem contumeliis iram hostium, tamen trahunt ad castra: quo conspecto, Poliarchus, Meliùs, inquit, apud nos quàm apud deos manes cœnaveris. Nec ingere maledicta; quasi crudeles simus qui

1. *Terrorem præverti concupiit.*] Cavendum ne dubitantem aut formidantem exercitum ad pugnam publicam aliquando ducas. Veget. l. 3.

qui coëgimus te vivere. Ubi enim de hujus belli exitu disceptaverint fata, in nobis mora non erit si tunc quoque persequi mortem volueris. Sed nolo apud Umbras glorieris, quasi in tui mercedem nostra omnium fata dii prodegerint.

Uno deinde captivorum accito, eâ lege illum ad suos dimisit, ut Radirobani nunciaret, benè habere in Gallicis castris Sitalcem: Igitur curam de amici valetudine omitteret; Victurum hunc saltem ad exitum belli. Nam & Tellurem, & inferos deos, recusasse victoriæ precium quam dare non poterant. His à captivo nunciatis, accendit Radirobanem cœpti infœlicitas, simulque insultatio exprobrantis superstitionem Poliarchi. Necdum certus an Poliarchus ille esset quem amabat Argenis, animi tamen odiique augurio suspicionem fovente, verum exprimere statuit perplexâ epistolâ, quam Poliarchus ut vanam obscuramque negligeret, si fortè cum Argenide nulla fœdera iniverat; sin autem erat ille quem Selenissa prodiderat, statim historiam agnosceret, daturus haud dubia iracundiæ & æmulationis indicia. Neque mora, & uni vicissim ex Gallis quos habebat captivos, literas ad Poliarchum tradit; quas detulit ille ignarus conviciorum quibus contumeliosissima cera legentis oculos implevit. Non enim Argenidi, non Hyanisbæ Radirobanes pepercerat. Ajebatque se mirari, quòd Theocrine post contubernium juvenculæ Principis hæreret Hyanisbæ. Ut puellam fefellisset, sic ab anu justo Cupidinis telo esse deceptam. Sed se vindicem adesse Siciliæ, [1] cui recisam simulatæ Palladis cervicem vovebat. Irâ turgidus Poliarchus, nec jam magis Hyanisbæ quàm sibi gesturus hoc in Radirobanem bellum, codicillos quidem pressit; cæterùm tam commoto eâ vesperâ vultu fuit, ut constaret nihil parvum agitari. Præter conviciorum fœditatem, adhuc animus turbabatur

1. *Cui recisam simulatæ Palladis cervicem vovebat.*] Nempe Theocrines, quæ sub Palladis nomine culta fuerat.

tur ad nomina Theocrines & Palladis, quærebatque apud ſe quis hæc Radirobani ſecreta retexiſſet; donec memor Argenidem ultimo quod inter eos fuerat colloquio eſſe queſtam de perfidiâ Seleniſſæ; ipſe rem omnem inde emanaſſe conjiciens, cœpit frendens, unâque iracundiâ Radirobanem atque anum complexus, ſibi de utroque ſupplicium deſtinare.

CAPUT XXI.

ARGUMENTUM.

Repetito certamine alter in alterum ſe quærentem toto impetu convertitur. Suorum tamen pietate dividuntur. Juſſus miles Regibus arenam reſtituit. Tum Poliarchus directo in jugulum Radirobanis ferro, ſincere victor exiſtit.

UT verò illuxit, ferro non verbis refutaturus injurias, exercitum in ordines juſſit ire; præmonitâ Hyanisbe ne cui inter pugnam portæ urbis paterent. Nec ſe quidem de victoriâ dubitare; ſed ſi qui ſuorum fugiſſent ex acie, nolle ſe intra munimenta hos recipi. Nunquam alacrior militibus viſus convenientibus verbis unumquemque affatus eſt. Gallis, adjutæ Hyanisbes quæ ipſos decora manerent referebat. Mauros tyranni odio ſacra patria everſuri agebat in iram. Utriſque ſpolia oſtendebat, & in vicino eſſe Sardiniam; quam, inquit, ſi in iſto quem videtis campo vicerimus, obnoxiam nobis eo modo habebimus quo Radirobanes Africam vellet. Omnes quidem illa verba, ſed plùs vultus dicentis permoverant. Nec ſegnior acuendis militibus Radirobanes multos ſibi in eâ victoriâ triumphos fingebat. Nam Poliarchum Argenidis ſponſum eſſe inde crediderat quòd tam ſubito imminebat certamine quaſi pridianas literas vindicaturus. Si hunc ergo occideret, illo ipſo vulnere cogitabat, & ſe ſummum de Argenide ſupplicium eſſe ſumpturum, & à regno dejecturum Hyanisbem; quâ ſubactâ ipſe Mauritaniæ ſceptro auctus trajiceret in Siciliam, non

non habiturus ex hoſtibus qui victoris ora ferre, aut ipſius impoſterum imperiis intercedere auderet.

Hac immani ſpe ferox, inſtructos ordines admovit venienti Poliarcho. Nemo erat, qui non de fortunâ partium decreturum illum diem conjiceret. Intentior itaque cura ſpem civium variis terroribus miſcebat. Prohiberi à muris civitatis non ſenes poterant, non flebilior turba oneratæ liberis matres, quos innoxios paſſim diis oſtendebant, veneratæ ne teneris corporibus hoſtis illuderet.

Balearici, qui in Radirobanis acie erant, Numidas inchoandæ pugnæ præmiſſos ſuis fundis turbavere. Sed Poliarchus equites Gallos procurrere juſſit, ſpatiumque funditoribus adimere quo ſaxa librabant. Numidia autem monuit, ut relictâ prælii fronte leviter obirent hoſtium latera, & quamplurimos à pugnæ recto ordine in ſe diſtraherent. Contrà Radirobanes ſatis agebat; aliquot turmis equitum circuire hoſtium cornua imperans, & à tergo incautos adoriri; Simul Gallicæ Africanæque linguæ peritos miſerat, qui tanquam Poliarcho jubente proclamarent inclinare ad Sardos victoriam, profugerent Galli Maurique. Lixam ad receptum patere. Ea vox non paucos initio perculit, riſu deinde excepta eſt; & pari vociferatione à multis relatum eſt, ut fugerent Sardi. Nihil medii inter utramque aciem erat, obſtabant corporibus corpora; telum telo frangebatur. In tam arctis ordinibus, aut cadere aut vincere unicuique ſupererat. Hortantium quoque clamor, queſtibus ſauciorum, & fragore armorum permixtus, terribili ſono in urbem ferebatur. Galli præſtabant equitibus. Sardi, & Ligures, phalange non cedebant. Sed Ducum præcipuum opus fuit. Hinc Poliarchus præter ingenium ſævus, non planctus, non vota audiebat deprecantium mortem; ſive aures belli ardor occluſerat, ſive in Radirobanem ira; qui ex aliâ parte perruptos vi ordines ſolus ſæpiſſimè intrabat tanquam oblitus erroris quo inter hoſtes provectus ingratiis

tiis Lixam pervenerat. Ita Sardi ſub Poliarcho laborabant, cedebantque circa Radirobanem Galli ac Numidæ. Sed grandior ira Poliarchum torquebat, nec vulgari ſanguine reſtinguenda. Unum erat Radirobanis pectus quod maledicti in Argenidem & Hyanisbem conſcium ſuo vulnere expleret ſævientem. Per ſuos igitur hoſtiumque manipulos, quærere hoſtem cœpit dignitati & iræ ſuæ parem, multùm quoque inclamitans, ut ſi auderet, ſi vir eſſet, proprio diſcrimine totius belli fortunam provocatus exciperet. Vicit acrem & confuſum præliantium cadentumque tumultum vox ſæpè repetita aliiſque mandata; & ad Radirobanem haud quietiora cogitantem allapſa eſt; quem hoc unum puduit, quòd prior non vocaſſet. Ocyùs cætera reliquit certamina, omnibuſque ſubmotis properavit in æmulum. [1] Non leones Africa illa, non ſerpentes tanto furore incitatos aſpexerat. Brevi tamen colloquio ſuſtinuerunt avidas manus; Priorque Poliarchus; Ades, inquit, ô latro; da pœnas turpiſſimæ noxæ. Non mihi hodie elabêris, [2] non ſi pleniùs quàm Achillem inviolabili Styge tua mater te intinxit. Tibi, Domina, ſacrum hoc fero; ſi tam turpem hoſtiam fortè accipies. Et Radirobanes, Prodis tandem de Gynecæo molliſſime amator? Sed præteritæ vitæ probra mors inter arma celaverit. Ne dubita, tanquam vir eſſes, jugulum dare.

Neutri vacavit alternis contumeliis prolixiùs reſpondere. Ira quæ addere vires ſolet, jam nimia, impotenſque, penè debilitaverat manus. Coierunt tamen pectoribus, equis, telis; non molliùs quàm ſi alliſas rupibus rupes turbo conferret. Sed ictibus fortuna tunc abfuit; & equi,

1. *Non Leones Africa illa.*] In qua frequentes ſunt. Teſtis eſt Sil. ſeptimo:

Jam cernes Lybicum huic vallo aſſultare Leonem.

2. *Non ſi plenius quàm Achillem inviolabili Styge tua mater te intinxit.*] Thetis ut filium ſuum Achillem invulnerabilem redderet, adhuc infantem mater Stygis undis immerſit, prætérquam ea pedis parte qua comprehenſus ab ipſa fuerat dum ablueretur.

equi, quamquam illo concursu læsi, ad cæteram pugnam non fuerunt inutiles. Circumactis ergo habenis, uterque jaculum altè amento quassatum vibravit; quod invicem parmâ excussum est. Supererat unicuique missile alterum: Id ne frustra periret, diu armorum aditus oculis manibusque metiti sunt. Tandem Radirobani nihil certius visum quàm equum hostilem confodere. quod ne impunè esset, equum illius vicissim Poliarchus ferit in capite. mox ambo veriti lapsum, aut bestiarum jam in morte insanientium fugam, velut pari consensu in terram desiliunt, raptisque bipennibus, quæ pendebant ex equis, ad certamen præcipitant. Sed suorum pietate divisi sunt. Quippe media Gallorum agmina atque Sardorum, intervenere furentibus. Hæc verò auxilia cùm uterque aversaretur, ægrè tandem, nec antea quàm sæpiùs jussus, recessit è medio miles, Regibusque arenam restituit; qui adhuc integri, omissis bipennibus, lævâ clypeum tenuere, dexterâ hastam; quam ab hoste venientem Poliarchus eludens, certiori ictu Radirobanem tetigit, vulnusque haud modicum fecit in latere. Strinxere inde ferrum; sæpe ita conserti, ut solo capulo ora aut pectora liceret verberare. Nulla pars corporis, nulli armorum nexus intentati supererant. Horror omnes, & deinde misericordia permovit, tantorum spirituum Principes incolumi exercitu perire. Rursus igitur agmina coierunt, diviseruntque pugnaces. quod uterque in dedecus suum accipiens, proximos cum irâ & imperio rogavit, ecquid victum se crederent, quem sic tegere, sic à pugnâ properarent eripere?

Sic militibus, ducibusque discussis, redeunt ambo ad postremum discrimen; animis quidem invictis; sed multi sanguinis jactura vires abstulerat; anhelisque corporibus jam nec certi nec validi erant ictus. Plus animi tamen & sanguinis Poliarcho restabat. Memor deinde causæ quæ odium fecerat; nec dubius nisi vinceret perituram

ram dolore Argenidem; altiùs ſuſtulit ferrum, eoque [1] in Radirobanis jugulum oblique intravit, inter galeæ loricæque commiſſuram. Ille ſe mori intelligens, feſtinanſque ad vindictam, curſum in Poliarchum præcipitat, affligitque ſui corporis mole incautum; ſic ut in terram ambo deciderent. Statim militum ululatu cœlum inhorruit, his unum, his alium occidiſſe, pleriſque utrumque expiraſſe credentibus. Et quia ſub premente Radirobane Poliarchus ceciderat, pejori omine mens Gallorum, Maurorumque vertebatur; ut nec defuerint qui ad Hyanisbem decurrerent triſtia de eo nunciaturi. Inundavere in campum confertiſſima turba Gallorum atque Sardorum. Nulla Præfectis reverentia; nihil vexilla ordineſque tunc poterant. Suum cuique videbatur ad Reges decurrere, eoſque ſeu occidiſſent, ſeu viverent, ab arenâ eripere. Adeò ut tumultuoſa auxilia Poliarchum penè obruerint; Sed jam ille paulatim ſe expedierat ab hoſtis complexibus; & ultimo ſingultu explicitum ferro adhuc tentabat. Hunc verò ut vivere, & erigi, Galli ſimul Maurique conſpiciunt, ingenti feroces gaudio provehuntur in Sardorum promptiores Radirobanis cadaver tegentium, ipſumque Poliarchum infeſtantium telis. Sed diſcrimen breviſſimum fuit. Nam & victoriæ lætitia Poliarchum refecerat, & Galli impigram opem ferebant. Senſim igitur Sardi ceſſerunt; aliquid quoque ſuæ virtuti imputantes quòd tantâ in clade à fugâ temperabant. Illis igitur latè ſubmotis, hoſtili potitus corpore, ſpoliiſque opimis, Poliarchus ſyncerè victor fuit.

JOAN-

1. *In Radirobanis jugulum.*] Num ultimum Luſitaniæ Regem arguit, qui cum expeditionem ſuſcepiſſet in Mauritaniam à Mauris cæſus eſt?

JOANNIS BARCLAII
ARGENIS.
LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

ARGUMENTUM.

Ubi Legatis corpus Radirobanis repetentibus redditum, Poliarchus vulneribus æger abscedit in thalamum. Sed hunc Themison Afer pristinæ tandem saluti reponit.

EO modo intra paucissimos dies profligatum est bellum, longiori mole attriturum mutuas opes, nisi in cupidos Principes incidisset, & qui privati sui fati rem omnium publicam fecerunt. Cedentibus Sardis minùs infestus in castra reditus fuit, quòd nec effusè fugerunt, & conscius vulnerum Poliarchus properavit in urbem redire. Interim tamen, dum medici subito remedio sanguinem sistunt, de proximâ arbore [1] exscindi ramum jubet, quem aptatum trophæo, armisque Radirobanis indutum, reclinavit in humerum suum. Sic ornatus conscendit in currum, quem equi candidi trahebant; pulcherrimoque spectaculo, circumfusus militibus, opima spolia gestans, ad Martis delubrum provectus est. [2] Nulla enim in Africâ erat Feretrii Jovis religio.

1. *EXscindi ramum jubet.*] De trophæis vide supra arborem armis Lycogenis ornatam l. 3.

2. *Nulla erat Feretrii Jovis Religio.*] Feretrius Jupiter dictus est à ferenda ope, vel ferendis spoliis. Nam Romulus devictis Ceninensibus, hostilia spolia ferculo in Capitolium detulit, in quercu suspensa consecravit, condens templum Feretrio Jovi, authorque posteris fuit, ut rapta ab hoste spolia eo deferrent. Ita Livius l. 1. *Jupiter Feretri,*

ligio. Populus omnes vias impleverat, ut per ſubitam pompam licuit ornatus, frondibuſque qualcunque ſors obtulerat nunc onerans manus, nunc vias quà triumphus pergeret ſternens. Tunc in victorem laudes, tunc mutua de Africæ ſalute gratatio. Hyanisbe in veſtibulo templi opperiebatur Poliarchum; cui de curru deſcendenti in hunc modum locuta eſt; Priuſquam hæc ſpolia propitio Marti ſiſtis, Magne Rex, ſine me ea tibi dicere quæ tu mox diis. Tuâ virtute ſoſpites ſumus. Reddidiſti liberos cœli hauſtus; unicuique de populo ſuos agros, neceſſitudines, lares; Mihi verò purpuram, mihi abſentem filium aſſeruiſti. Exige à nobis quicquid voles, beneficio tuo minus erit. O fata! Quid quòd video vulneratum; & audio non ſine diſcrimine viciſſe? Victima ipſe fuiſti, cujus ſanguis mihi propitiaret victoriam. En igitur Radirobanem modò formidoloſum Africæ, jam ingeſtum humeris tuis armorum ſuorum ſpecie; & quo propius diſcrimen fuimus, nunc gratiori horrore noſtros oculos perfundentem. Veni ad Deorum templa, Heros, quos olim augebis: Et ſive [1] his ſpoliis ad noſtros tholos affixis tuam virtutem luminibus Afrorum conſecras; ſive tantum monimentum diis Gallicis in patriam tranſmittis; ſcias nihil obſtare [2] quo minùs aras tibi ſtatuam, diemque, & [3] flaminem,

tri, hæc tibi victor Romulus Rex regia arma fero, templumque iis regionibus, quas modo animo metatus ſum, dedico ſedem opimis ſpoliis, quæ Regibus hoſtiumque ducibus cæſis me authorem ſequentes poſteri f rent. De Jove Feretrio extat Elegia Propert. quam ſic concludit:

—— *cauſa Feretrî*
Omine quod certo dux ſuit ante ducem.
Seu quia victa ſuis humeris hæc arma ferebant.

1. *His ſpoliis ad noſtros tholos affixis.*]

—— *figamque ſuperbis*
Arma tholis ——

Horat. l. 1. Epiſt. 18.

Sub duce, qui templis Parthorum ſigna re- (*fixit.*

2. *Quo minùs aras tibi ſtatuam, diem, & Flaminem.*] Ut Auguſto apud Tacit. & Suetonium. Hæc fuit conſentiens obſervatio præcipuè apud Lacones, ut eximios præclaroſque viros, qui obviam eundo periculis Rempublicam auxiſſent, ob egregia facinora civibus & patriæ exhibita, conſecrarent illis divinos honores & humano faſtigio ampliora voverent, templa ſcilicet; diem ſolemnem, Flamines, ſodales, pulvinar; & aras immortalitatis argumenta. Ovid. l. 14. de Æneæ Apotheoſi:

Nuncupat indigetem temploque ariſque recepit.

3. *Flaminem.*] Dicti ſunt Flamines, quaſi

Fila-

nem, niſi quòd te inter mortales agere quàm diutiſſimè exopto. Hæc oratio ingenti populi plauſu excepta eſt; inter quem Poliarchus; cùm quæ ſuam modeſtiam decebant Reginæ reſpondiſſet, [1] ad Gradivi fores venit. Adhuc [2] cruentum de prælio religio erat ad aram accedere, de ove libare. Satis fuit ſacerdoti trophæum tradidiſſe, numenque compellare à limine, acciperet libens, & paria ſæpè munera ſibi dari annueret. Dum ſic orat, ſenſim vulneribus cœpit vinci. Jam pleraque enim frigebant & dilatâ curatione tumuerant. Adhuc tamen, ne Reginam & milites terreret, in diſſimulatione duravit; nihil aliud profatus, quàm aliquantulum quietis feſſa labore membra repoſcere.

Ibat ergo ad Regiam, comitante Hyanisbe; & militum multis in eo adhuc quo pugnaverant habitu latus utriuſque ſtipantibus. Sed nondum veſtibulum ſubibant, cùm à Sardis adeſſe legatos nunciatum eſt. Quippe Sardi nec vivum à ſe Regem eſſe protectum, nec mortuo ſaltem habitum honorem, ut in majorum tumulis condi poſſet, impatienter dolebant. Timor inde inter illos vulgatus eſt, ne captivo cadaveri hoſtis illuderet. Igitur in ipſo tumultu, quatuor Optimates magis ſuo quàm communi conſi-

Filamines, à filo, quo velabatur caput, cum per æſtum pileum ferre non poſſent. Tres apud Romanos fuere præcipuè Flamines, Dialis, Quirinalis & Martialis. Ita Livius lib. 1. Dio. Halicarn. lib. 2. τοῖς καλουμένοις. Aſtipulatur & Plutarch. in Numa, quamquam à Livio diſſentiat: denique Varro, Scaliger, Virgil. lib. 3. & 12. Lucan lib. 1.

1. *Ad Gradivi fores.*] Mars dicitur à gradiendo, quod gradatim & per ordines in acie inceditur, aut certe à vibratione haſtæ, quod Græci κραδαίνειν.

2. *Cruentum de prælio religio erat ad aram accedere.*] Mos erat ut aqua abluerentur qui cædem hominum vel animalium commiſiſſent, ad commiſſi piaculi luſtrationem. Virg. l. 2. in fine:

Me bello è tanto digreſſum & cæde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

Homer. l. 6. Iliad.

Χερσὶ δ' ἀνίπτοισι Διῒ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Ἅζομαι· οὐδέ πῃ ἔστι κελαινεφέϊ Κρονίωνι
Αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Sic dicebat Hector rediens à pugna, manibuſque illotis Jovi libare ardens vinum pudet me, neque aliquo modo licet Nubicogæ Saturnio ſanguine & pulvere pollutum præceps fundere.

1. The-

consilio, re tamen cum præcipuorum aliquot breviter pensatâ, sumpsere legationis infulas, & omnium Sardorum nomine Lixam venerunt. Hos verò, Reginâ annuente, Poliarchus venire, & dicere statim jussit in ipso regiæ vestibulo; quasi contemnendam legationem non seriò, aut per ocium, & in cultu dignitatis; sed tumultuariè in viâ auditurus. Unus erat legatorum cui cæteri communem orationem mandaverant. Is convenientissimo sermone Poliarchum monebat, ut clementer fortunâ uteretur; neu contemneret tanquam victos Sardiniæ deos; aut etiam suos, duriori in hostem occisum lege offenderet. Venisse se repetituros Regis corpus. Ignobilia etiam esse odia quæ ultra mortem procedunt; nec disparis laudis fore & vitam extorsisse pugnanti, & jam victo indulgere. Meminisset Radirobanem regii ordinis reverentiâ saltem à tumulo non arcendum. Si [1] Theseum imitaretur, ne insepultos hostis [2] manes pateretur errare: [3] Sin esset Achilles, contrà auro vile non fore genti Sardorum Principis sui corpus. Ad extremum addidit preces, & inter viriles gemitus peroravit. Poliarchus contemptim ad eorum monita respondit, se eundem genium, deosque eosdem in consilio habiturum ad regendam victoriam, quos ad comparandam habuisset. Cæterùm iis qui mori scelere meruissent, ne quietam quidem mortem esse debere. Nisi fortè & dii, quos illi toties appellabant, defunctorum umbris parcunt. Horrere omnium memoriam ad Radi-

1. *Theseum imitaretur.*] Is Thebanarum matrum querelis motus Creontem Thebanorum Regem propinquos prohibentem funeris officio, indicto bello vita exuit: unde infra, *Nullas hic esse Thebas.* Stat. in Thebaide.

2. *Manes pateretur errare.*] Per centum annos supra ripam Stygis quod naulo carerent. Teste Virg. 6. Æneid.

Hæc omnis quam cernis inops inhumataque turba est.

3. *Sin esset Achilles contra auro vile, &c.*] Priamus audita Hectoris nece, ejus corpus auro multo redemit. Virg. 2. Æneid. & Horat. 4. Carm.

Hectora Priamidem animosum atque inter Achillem.

Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta
Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt,
Centum errant annos volitantque hæc littora circum.

Radirobanis flagitium, [1] qui captato tempore sanctissima cum Hyanisbe fædera violavisset. Denique (inquit) scitote mei juris non esse quod petitis. Reginæ arbitrium est, sævire an misereri malit. Huic enim pugnavimus; hujus cum cæterâ victoriâ Radirobanes vester est. His auditis, Legati, jam cœpto diffidentes, vertebantur ad Reginam. At illa abnuebat usurpare licentiam quam Poliarchus suo sanguine fecerat. Diu ergo altercati uter ferret sententiam, seipsos & legatos suspenderunt. Sed in Poliarcho vulnerum dolor moram non ferebat; sciebatque præterea præsentibus maximè nec diu libratis beneficiis candidæ liberalitatis genium inesse. Itaque urgenti Reginæ, ut ipse aut absolveret legatos, aut in alium diem differret; Intelligo, inquit, ô Domina, quid sensûs tibi sit. Nam si pro acceptis injuriis ulcisci cadaver velles, ipsa palàm imputares hanc severitatem tibi. Nunc præterquam quòd es misericors, vis liberalitatis authorem me videri quam promis in Sardos. Tollant sanè, si sic jubes, inutile cadaver impii Regis, flammisque non sensurum imponant, quæ viventem meliùs excepissent. Certè, inquit Hyanisbe; & intelligant [2] nullas hîc esse Thebas, & Poliarchum vicisse, non Creontem: Cùm autem sepulto epigramma facient, meminerint inter illius victorias, hanc civitatem [3] bis ab ipso intratam.

Hæc modico risu locuta à legatis avertitur; quibus ex Poliarchi imperio redditum corpus est, ut erat, armaturâ spolia-

1. *Qui sanctissima cum Hyanisbe fædera violavisset.*] Sive sermo sit deprivato hospitii fœdere, quod porrecta tessera fiebat. Quod si de solemni, liceat hic raptim delibare ineundi fœderis ritus. Fecialis porca exhibita sceptrum tenens pro simulachro Jovis, filo lanæ caput velatus & verbena, Jovem, Martem cæterosque Deos obtestabatur, & dira precabatur obsecratione, ut si quis fœdera violasset, ita illum Jupiter feriret, quemadmodum ipse porcam, quam lapide percutiebat, immolabatque primo diluculo aqua & igne in sacris adhibitis. Hanc fidem socialem & sanctissimum fœdus arbitrati sunt, quo nullum sanctius firmiusque fuit.

2. *Nullas esse Thebas.*] Nullum Creontem, qui sepulturam arceat. Vide supra.

3. *Bis ab ipso intratam.*] Semel abreptam equo inter turmas hostiles: iterumque mortuum.

ſpoliatum. Ipſe tandem perfunctus publicis curis, nec ampliùs ingredi valens, inter ſuorum manus pervenit in thalamum: vixque moratus dum lorica laxaretur in ſtratum ſe conjecit. Quamquam medicos ſecum advexerat, memor tamen in Hyanisbæ aulâ celebres eſſe, ſibique, cùm à peiratis læſus illic ægrotaviſſet, perſpectos, voluit eos quoque advocari. Admoti igitur duo Galli totidemque ex Mauris, expectatione profundiùs læſum, mutuo inter ſe terrore muſſabant. Præcipui periculi vulnus erat in latus deſidens, & explorantibus dubium an receptum in vitalia eſſet. Sub hæc percunctanti Reginæ quid ſentirent; clàm referunt, eſſe in incerto Regis ſalutem. Illa prudenti diſſimulatione rem tegi mandavit, ne qui motus in ſuis aut hoſtium caſtris exiſterent. Tum ampliſſimâ pollicitatione medicos adhortata, ne quid fidei aut artis omitterent, ipſa dum nudantur, dum explorantur vulnera, adeſſe ac videre ſuſtinuit. Multum cruoris effluxerat (nam & ſtatim ac in thorum procubuit, ex omnibus vulneribus proruperat vis ſanguinis) lentoque nec æquali venarum pulſu, manus ſæpè tentata peritos terrebat. Medicis itaque operam certatim promentibus, unus illorum, [1] Afer, Themiſon nomine, oris propemodum temnendi, ſtaturæque breviſſimæ, cæterùm arte ſuâ, & eventu conſiliorum conſpicuus; Nihil agimus, inquit. Aliam mortem Regi timeo, quàm quæ iſtis vulnerum meatibus ſeſe inſinuet. Neque enim putemus quicquid ſanguinis ferro tactum eſt, & loco dimotum, ab corpore effluxiſſe. Sed & omnis cruor in venis nimio motu extra temperiem cum ſuâ fæce efferbuit: Coibit igitur adhuc calidus, turbatuſque, in opacam ſaniem, & occupatis coſtis ſpirandi libertatem, & mox vitam, ni cavemus, eripiet. Quid, inquies, remedii? Non aliud quàm ut regiam in lacerto

1. *Afer Themiſon.*] Talis apud Herodotum & Corn. Celſum medicum magni nominis eſt Aſclepiadis diſcipulus. Juvenal. *Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno.* Et Apul. l. 1. Apolog. *Themiſon ſervus noſter medicinæ non ignarus.*

lacerto venam ſolvamus. Ita laxato ſanguini turbatio adimetur quæ in tabem ſe cogeret. Omnes ad hanc vocem horrebant. Nam quâ manu, quave audaciâ, exhauſto corpori, vitæque vix in tantillo ſanguine hærenti, adhuc aliquid eriperent? Vicit tamen medici aſſeveratio, eum non aliter vivere poſſe. Delibavere itaque venam, triſtiſſimâ expectatione multorum. Singula deinde vulnera propriis remediis foverunt; quietique relictum vetuere ullo tumultu ullove negocio in eam noctem ſolicitari. Neque tamen Hyanisbæ perſuaſum eſt ut abiret. Haud procul à thoro in hemicyclo acquieſcens, accedebat identidem ad jacentem, nunc verita ne is defeciſſet, & anxiè legens anhelitum; nunc ſervorum ſedulitatem prævertens; & omnia officia exhibens vix ſcienti à quo tam prolixè juvaretur.

Vix demum Hyanisbe, urgentibus ſuis, & deficiente jam nocte, ſeceſſit in thalamum ſuum. Nec multum ſomni ceperat, cùm Principum concurſu excitatur, ſimul geſtantium gratulari, ſimul quìd in re novâ fieri ipſa vellet quærentium. Quippe cùm in Sardorum caſtris totâ nocte aliquid tumultûs auditum eſſet, primo mane nec eorum viſebantur in flumine naves, nec quicquam circa vallum aut cuſtodiæ erat, aut omnino frequentiæ. Miſſi deinde à Micipsâ qui ſolitudinem explorarent, retulerunt Sardos abiiſſe; & pretioſiora contentos avehere, non pauca reliquiſſe victoribus. Liquidiori ſimul luce extrema profugientium claſſis conſpecta eſt. Amiſſo enim Rege, expers conſilii cum cæteris purpuratis Virtiganes, non deſperaverat modò victoriam (nam cui vincerent, vel cujus auſpicio; nihil unum aut velle, aut timere jam adacti?) Sed & ferociam hoſtium illo aggere ſiſti poſſe diffiderat. Præterea civilibus malis exercenda Sardinia armatos revocabat. Duo enim poſt Radirobanem erant qui ſceptrum depoſcerent, ex duobus Radirobanis patruis geniti: quorum unus Harſicora, ex juniori natus, ſed ſenior,

nior, suæ ætatis rationem volebat haberi: Alter Cornius dicebatur; nec suum nascendi ordinem, sed parentis referebat. Tot malorum præsagia, cùm præterea militem spes, & alacritas defecisset, ducibus persuaserunt, ut sine classico spargi per castra imperium juberent colligendi subitò vasa, & Afris insciis solvendi ex littore.

Hanc fœlicitatem nunciaturi Reginæ, plurimi Optimatum convenerant; quâ auditâ; Utinam, inquit, hæc læticiâ frui possit, qui eam nobis peperit. Utinam, Poliarche, non sim de te impensiùs dolitura, quàm de hostium clade nunc gaudeo. Simul intra Poliarchi limen processit, paucissimis matronarum & Procerum comitata. Languebat ille, vigiliæ & sopori medius, inter omnes ægritudinis summæ notas. Gemitum tamen, questuumve solatium nulli dolores expresserant. Eadem majestatis constantia quæ valenti adfuerat, penè pereuntem comitabatur. Vox quidem debilior erat; nec quæ accipi, nisi à proximis, posset; cumque Reginam vidit; Numquid, Domina, ab hoste turbatum est; Sive sospitem dii me facient, brevi ulciscar contumaces; sive umbra tantùm ero, adhuc terrorem injiciam. Interim permitte rem tuo Micipsæ, & si placet, Gelanoro. Hæc verba, quamquam tenuissimo sono exilia, eo affectu urgebat, ut in vultu videretur vividioris coloris aliquid arsisse. At Hyanisbe; Nihil opus, inquit, ô Rex, aliis armis. Nam quis tuæ victoriæ succedere dignus sit? Tu rem heri consummasti, omnium viribus in uno Radirobane excisis. Aufugerunt perduelles turpi noctis auxilio, sociis insepultis, castrorum integro aggere, & prædâ quam avehere celeritas vetuit diripientibus relictâ. Poliarchus ad has voces erectior videbatur, percurrente totum corpus sensu successûs. Ergo lætitiam vulgi inhiberi non voluit, ad templa, ad littora, ad convivia properantis; quamquam adhuc de ipso timeretur, juberetque Hyanisbe differri publicam læticiam, donec illam sua valetudine auxisset. Totam Lixam vana

ambitio exhausit castra hostilia intrandi; & de summo littore devovendi abeuntes. De spoliis deinde rixari, ut vix diis Regibusque servarentur primitiæ.

Cùm verò attrectanda fuerunt vulnera Poliarchi, novandaque remedia; Principes amicorum, circumstetere lectum, à medicorum vultu miserrimè pendentes. Aderat medicus qui pridie sanguinem mitti jusserat. Is fasciam quæ circa gravissimum vulnerum erat resolvit. [1] Nondum enim medicina trifariam erat secta. sed iidem de morbo sententiam dicebant, diluebantque remedia, & manus ægris membris, aut sauciis admovebant. Tunc verò visum instar prodigii, jam saniem in pus ematuruisse. O deorum munus! exclamat Themison; Reddite quicquid debetis cœlo, si qui pro salute Regis vovistis. Nunquam ego ad hunc diem tam certa ac subita salutis indicia vidi. Abest febris; non modò vulnera non ardent, sed tanquam in mitigatis tempore plagis pars syncera quicquid emortuum est segregat, resolvitque. Omnes, [2] tanquam ex adyto oraculum esset, illas voces acceperunt. Amentes gaudio hi lachrymas mittebant, hi proximos amplectebantur. Deciderunt & in pavimentum multi, [3] Apollini, & Æsculapio, & [4] Hygiæ, commendantes inceptum beneficium. Nemo tamen Reginæ animum æquabat. [5] Cœlesti Punicæ [6] hecatombem vovit, & ludos, cœpitque bonâ fide tunc primùm percipere victoriæ voluptatem. Publicè quoque tridui vacationem hilarior pietas fecit. Poëma Nicopompi quod [7] Soteria dixit, quamquam

1. *Nondum medicina trifariam erat secta.*] Scilicet in Prognosticam, Pharmaticam, & Chirurgicam, ut nostra ætate.

2. *Tanquam ex adyto.*] Tanquam certissimas, quales ex tripode, vel cortina sortes redderentur.

3. *Apollini, Æsculapio.*] Medicinæ inventoribus.

4. *Hygiæ.*] Ὑγίεια *salus* Latinè dicitur, fingiturque Æsculapii filia, quia medicina parit salutem. Ejus imago Corinthi servabatur, teste Vincentio Cartari in Æsculapio. Ædes quoque saluti structa Nerone regnante.

5. *Cœlesti Punicæ.*] Deæ cœlesti. De qua supra.

6. *Hecatombem.*] Ἑκατὸν βοῶν, Sacrificium centum boum. Hoc sacrificium non fiebat ab exiguæ fortunæ viris, sed à principibus.

7. *Soteria.*] Carmen est gratulantium post salutem reparatam.

1. *Gallica*

quam multò pòst conditum (quippe rem ſerò in Siciliâ abſens reſcivit) tamen operæ precium hîc referri; quia, tanquam adfuiſſet, ſubitam celebrat præſentemque lætitiam.

Vivet iô. Quid ſe, velut acceptura merentem,
Anguſto vacui ſtipant jam limite cœli
Aſtra; vel Elyſii ſperant hæc gaudia manes?
Vivet, & humanas multùm dignabitur oras
Sceptrigerûm egregius Regum, qui cæde tyranni,
[1] *Gallica Sardois celebravit robora faſtis.*
Quà Stygiis limes niveis diſcriminat arvis
Inſontes animas, nullique adeunda vireſcunt
Supplicio nemorum late convexa piorum,
Belligeri errabant manes, quos inclyta virtus
Exemit pœnis, & tuta [2] ad flumina Lethes
Rixarum oblitos ſerò concordia junxit.
Dumque per adverſi regnum illætabile Ditis
Pœnarum infandas ſpecies, igneſque, [3] rotaſque,
Securi aſpiciunt, motoque è vertice Diras
Impia terrifico quatientes ſibila nutu:
Ecce recens Stygias turba adventabat ad oras
Sanguineo informis cultu, nondumque remiſſis
Enſibus, & ſævæ crudelis imagine pugnæ.
Mirantur ſummo Elyſiæ de margine ſylvæ
Magnanimi Heroës numerumque habitumque virorum,
Telaque & ereptis immania vulnera membris;
Qualia non rubris [4] Simois lavat horridus undis,
Dum Phrygias acies, adverſaque [5] ſigna Pelaſgûm

Hinc

1. *Gallica Sardois celebravit robora faſtis.*] In Sardoum calendario ſeu annalibus, Gallorum virtutem commendavit. Senec. cap. 14. de conſolat. ad Polyb. *Ad faſtos & annales te perducam publicos.* Et Suet. in Tiber. cap. 5. *Te in faſtos actaque publica referam.*

2. *Ad flumina Lethes rixarum oblitos.*] Qui de hoc bibiſſet, præterita obliviſcebatur. Silius l. 1.
Infernæ poculis referens oblivia Lethes.

3. *Rotaſque.*] Ixionis. Ita Georg. 3.
Atque Ixionei vento rota conſtitit orbis.

4. *Simois horridus undis.*] Fluvio Troadis: qui non longe aberat ab caſtris Græcorum, in eoque vulnera, quæ prælio acceperant, abluebant.

5. *Signa Pelaſgûm.*] Græcorum à Pelaſgis

[1] *Hinc ferus Æacides, majorque hinc submovet Hector.*
Tunc ita mussantes; Quod vasta in vulnera ferrum,
Quæ tantæ valuere manus? Non sæcula nostra
Has tulerant vires. Sic ô mortalia crescant
Robora; nec summo timeat Deus omnis Olympo!
Talibus intentos dictis, mox grandior umbra
In se se advertit, Stygiis quam [2] *cymba laborans*
Vix dederat ripis; Necdum caligine torvos
Mutarat vultus [3] *functi novus incola mundi.*
Quin etiam amissi superant insignia regni,
Murice picta chlamys, [4] *nec adhuc direpta comarum*
Vincula; Et erecto fulgebat dextera ferro.
Sed multo informes squalent in sanguine vultus,
Pectoraque; & scissas fallunt spiramina fauces.
Haud mora correptum, quà stat fera [5] *judicis urna,*
Nil veritus traxit lictor. Cessere reorum
Vulgares animæ; vertitque huc ardua Minos
Lumina. Terrificos sequitur reverentia vultus;
Et quanquam assuetas movit formidine sedes.
Ille autem jussus (nec detrectare potestas)
Pandere quæ vitæ series, quo funere raptus,
Quid meritos portet suprema ad Tartara manes,
Incepit nondum dejectus, & improba movit
Ora memor regni. Tristes siluere cavernæ,
Atque audituras voluit Styx molliùs undas.
Si qua Radirobanis nomen fortuna sub umbras
Attulerat (certè hostiles huc sæpè catervas

Egi,

Pelasgis populis vetustissimis, qui ab Arcadibus originem traxerunt. Strab. l. 5. & Plin. l. 4. cap. 5.

1. *Hinc Æacides.*] Achilles filius Æaci. patronymicum. Vide hanc pugnam apud Homerum, lib. 21. Iliados.

2. *Cymba laborans.*] Charontis inferorum portitoris pari modo cymba eadem fingitur laborare sub Ænea subeunte inferos.

3. *Functi novus incola mundi.*] Radirobanes.

4. *Nec adhuc direpta comarum Vincula.*] Diadema caput vinciebat adhuc.

5. *Judicis urna.*] Minois, vel Rhadamanthi, vel Æaci. ut Horat.
Omne capax movet urna nomen.
Et Virg. 6. Æneid.
Quæsitor Minos urnam movet.

1. *Lassavi*

Egi, & rumpentes [1] lassavi stamina Parcas)
Ille ego Sardoâ modò formidabilis Aulâ
Advenio. Me gens certis Balearica fundis,
Me Ligures timuere. Sed ô quid inutile jactem
Robur, & armatis insignia castra maniplis,
Si nulla extincto superest reverentia sceptro,
Et virtus hîc sola valet? Quid me [2] urget Enyo?
Horrentes differ stimulos. En sponte profabor.
Heu nimiùm fisus regnis, meque inter amicæ
Fortunæ obsequia, & primævi sanguinis annos,
Mortalem oblitus, non fas, aut jura colebam,
Non Superos. Deus ipse mihi, frangique voluntas
Nescia: Tum meritæ nusquam mens conscia famæ;
Nec fidi comites, vilisque ad singula plausus.
Quid memorem Siculo meditatos littore raptus,
Quid Libycas acies; & nullo in limite vota?
Cum subitò mihi sæva dies, inimicaque fata,
Ultoresque dei. Simul his suspiria duxit:
Et siluit. Sed plura ferox tunc poscere Minos,
Quæ sævæ fortuna necis (proh triste superbis
Supplicium!) & quantis victor se tollat in armis.
Ille, inquit, quo se jactavit Gallia Rege;
Cui non fama prior, cui non certaverit ætas
Ulla Patrum; non me ille tamen non mortis inultæ
Dejecit fatis. Sensit quoque mutua ferro
Vulnera, & hi raptum tardè emisere lacerti.
Nunc jacet exanguis victor, lucemque supremo
(Sic reor) obtutu quærit. Proh numen! & ista
Num prior antra subit? Dixit, liventia circum
Ora ferens, cæsi manes ceu quæreret hostis.
Finis erat; justisque ratæ sortitibus urnæ

Tan-

1. *Lassavi stamina Parcas.*] Vitæ multorum filum mea virtute ferroque rescindens. Trium Parcarum tria munera hæc sunt:

Clotho colum gestat, Lachesis net, Atropos occat.

2. *Urget Enyo.*] Pro furiis sumitur.

1. Tan-

[1] Tantaleum ad laticem, & refugi mala pabula rami
Damnatum, [2] anguicomæ raptim abvexere Sorores.
Spargitur Elysiis velox tunc rumor in arvis,
Te Poliarche mori. Torvus sic dixerat hostis;
Sic metuunt, sperantque pii; comitemque ducemque
Te cupiunt, spondentque solo meliora relicto.
Quis prior alloquio; quis inanem tangere dextram;
[3] Quis monstrare vias, lucosque, animasque potentum
Heroum, cupidas versat gravis ambitus Umbras.
Hæc dabit herba thoros; istâ sua tempora lauro
Cinget, & hic fessos melius fons abluet artus.
Sic fremit [4] (Hyblæis si Regem abvexerit error
Vallibus, & reducem præmissis nunciet alis
Turba minor) lætum per cerea limina vulgus;
Angustantque fores, parvasque citantia vires
Agmina, stridenti properant se credere cœlo.
Ecce autem cæci rediens per nubila mundi
Castor adest. Tunc fortè poli statione relictâ
[5] Mutabat cum fratre vices. Et lucidus astro
Se fundebat apex, & habebant tempora flammas:
Purpuraque ex humeris, & vultu Martis imago.
Haud mora decepti sic te descendere Manes,
Sic Poliarche putant; longè simul obvia pandunt
Agmina; [6] Ledæi propior cùm Numinis arsit
Vultus, & errantes se collegere catervæ.

Miran-

1. *Tantaleum ad laticem.*] Ejusdem supplicii participem qui sacrilegii fuit: Nam Tantalus cum filium Pelopem Diis apposuisset comedendum, ad inferos detrusus est, ubi perpetua fame sitique torquetur, pomis & aquis circumfluentibus illusus. Horat.
Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina.

2. *Anguicomæ sorores.*] Furiæ.

3. *Quis monstrare vias, lucosque, animasque potentum.*] More Anchisis. Virg. 6. Æneid.

4. *Hyblæis vallibus.*] Siculis: Ubi frequentes apes, quæ Hybla pascuntur. Martial.
Cum dederis Siculis, mediis de collibus
Hybla.

5. *Mutabat cum fratre vices.*] Polluce, quo oriente occidit Castor. Virg. 6.
Si fratrem Pollux alterna nocte redemit
Itque reditque vias toties.

6. *Ledæi Numinis.*] Castoris filii Ledæ, quam Jupiter compressit sub imagine cygni. Dixit enim in poëmatis fine, *finierat Castor.*

1. *Cylla-*

Mirantem cinxere tamen, mistisque rogarunt
Vocibus (interea pressis suspensus habenis
Constitit, atque omnes respexit [1] *Cyllarus umbras.)*
Dic age (nam Superis vidisti hæc prælia campis)
Quo regis stant fata loco, quem Gallia nobis
Mœsta dabit, nostrosque subit quo limite campos?
Substitit incertus primùm; mox sydere toto
Risit, ut irato si pelleret æquore Castor
Nubila & in lætas descenderet igne carinas.
Audite, ô Manes, vestrisque haud debita lucis
Gaudia frustrato faciles nunc ponite voto;
Ponite. Nec dispar Superos spes nempe fefellit.
Vidi ègo pugnantis vultusque, animosque, piumque
Robur, & extremo nutantem in sanguine vitam.
Vidi ego quærentes Superos, quâ parte juberet
Ætheris hanc puris animam concrescere flammis
Juppiter; [2] *Eoo mallet, cælove cadenti*
Credere, perpetuæ nitidam vel jungeret Ursæ.
Cùm pater omnipotens; Non hoc sub tempore, dixit.
Hunc nostro egregium juvenem dare munus Olympo
Decretum est. Restant terris quæ maxima victor
Bella gerat. Nondum hunc omnis locus, omnis Enyo,
Omnia lustrandi sensere piacula mundi.
Aspice quæ species membris; ut Martia fortis
Bella decet, [3] *placidæque tamen non asper olivæ est.*
O decus! O proles nulli aspernanda deorum;
Atque utinam concessa mihi! Placata dedisses
Tu mihi tu veniam conjux, [4] *huicque ubera parvo;*

Can-

1. *Cyllarus.*] Equus Pollucis. Vide supra lib. 3. Virgil. lib. 3. Georgicorum:
Talis Amiclæi domitus Pollucis habenis Cyllarus.

2. *Eoo mallet cælove cadenti, &c.*] In Orientali plaga, vel in Occidentali, vel Meridionali, sub zona torrida, vel in Septentrionali juxta Ursam.

3. *Placidæ non asper olivæ.*] Pacis amans, cujus oliva Hieroglyph.

4. *Huicque ubera parvo.*] Lac Junonis dormientis Hercules admotus sugebat, at expergefacta Juno eum repulit & lac effudit. Inde facta via lactea, & in terra lilium.

1. *Pae-*

Candida nec sparso micuisset semita lacte.
Non hæc non uni debentur gaudia sæclo,
Ille diu florens juvenisque; diuque senescet.
Longius indulgent Parcæ: Dabit ille nepotes,
Æternam terris sobolem, quæ limite fœlix
Insurget patrio, seniumque his exuat astris.
I, gnate, accelera; læto cui germina succo,
[1] *Pæoniæque artes, morbique & vulnera parent,*
I precor: Arcanos plagis infunde liquores,
Qui superant mortem, qui saucia numina curant,
[2] *Sive meus Mavors,* [3] *Phrygio seu pulvere læsa*
It Venus, & strictum [4] *Tydeidæ exhorret ad ensem.*
[5] *Quin & Pergameo paulùm se tollat ab angue*
Filius, ac Mauros tecum illustrare penates
Approperet solers. [6] *Timeat nec fulmina rursus,*
Invidiamque meam: Nunc ô nunc annuo vinci
Fata libens, tanto quocunque immitia Regi.
Sic fatus genitor, Regisque ante ora jacentis
Jam stabat medico circum præcinctus amictu
Phœbus, & occultâ purgarat vulnera lymphâ.
Nunc parcente manu plagarum angustat hiatus,
[7] *Nunc sociat gnato plantasque, artesque, manusque,*

Et

1. *Pæoniæque artes.*] Medicina: nam Pæon medicinæ peritissimus, quem Homer. l. 5. Iliad. *In calce scribit curasse Martem ab Diomede vulneratum.*

2. *Sive meus Mavors.*] Diomedes vulnus fecerat Marti in bello Trojano, Martem autem sanavit Pæon jubente Jove.

3. *Phrygio seu pulvere læsa It Venus.*] Venus bello Trojano succurrens gnato Æneæ in manu læsa est à Diomede, inquit Homer. in eadem Iliad.

4. *Tydeidæ exhorret ad ensem.*] Diomedis filii Tydei. Patronymicum.

5. *Quin & Pergameo paulùm se tollat ab angue filius.*] Æsculapius adsit; Romanis Epidaurum profectis tempore pestilentiæ, ut Æsculapium Romam deportarent, grandis serpens navim ingressus est, quem illi Deum Æsculapium esse rati secum abvexerunt. Ovid. l. 15. & Martial. l. 9. Epist. 17. de Earini coma:

Consilium formæ, speculum dulcesque capillos,
Pergamea posuit dona sacrata Deo.

Id est, Æsculapio.

6. *Timeat nec fulmina rursus.*] Æsculapium fulmine percusserat Jupiter, quia in vitam reduxerat mortuos ab inferis. At vero ait se velle ut Æsculapius tuto exerceat artem & afferat Poliarcho salutem.

7. *Nunc sociat gnata plantasque.*] Æsculapio filio Apollinis & Coronidis Nymphæ.

1. *Absen-*

Et multum ambrosiæ venis cessantibus addit.
Protinus exhausto redeunt in pectore vires.
Pallor abit. Sensit Superos nova vita faventes.
Quare agite, ô Sancti manes, celebrate Camœnis
[1] *Absentem Elysiis. Teneat seu sydera virtus,*
Sive habeat terras, seu vestris incolat umbris,
Semper chara piis, plaususque, & vota meretur.
Finierat Castor. læto fremuere tumultu
Securæ Umbrarum sedes; unoque favore
Et maria, & tellus, & ovans respondit Olympus.

CAPUT II.

ARGUMENTUM.

Arsidas & Gobryas collatis consiliis ab invicem distrahuntur, ille Africæ oram legit, hic in Siciliam descendit. Interim Archombrotus acceptis Reginæ Mauritaniæ codicillis, quibus remitiri iter in patriam jubetur, ancipiti inquietæ mentis æstu jactatur. Tandem Regis amicitia fretus ac fœderis propediem ineundi certior, navim armamentis instrui imperat.

IN hunc modum processerunt aliquot dies, nullius tempestatis novitate notabiles (nam & Poliarchus expectatione celeriùs vires recipiebat) donec literæ quas Arsidæ commiserat Argenis, rursus turbulentæ fortunæ ludos instauraverunt.

Nam ut Gobryas, Arsidasque, exegere in inopi littore noctem, quò post tempestatem successerant, cœperunt collatis sententiis pensare quò ire, aut quid facere, præstaret. Classem, militesque habebant, hanc quassatam, egentemque auxilii; integros illos, & desiderio sui Regis flagrantes. Materies illis locis deerat, vasto solo, nec arborum patienti. Utcunque tamen refectis ratibus, aquam ex fonte, qui, rarum in Africâ decus, haud inde procul fluebat, comportant. Sparti quoque copia erat sterilibus in terris, magno ad armamenta auxilio. Jamque adversi venti ceciderant. Sed quas terrras aut quæ maria peterent,

1. *Absentem Elysiis.*] Poliarchum redditum saluti atque superstitem.

rent, ignari quò tempestas egisset Poliarchum? Incertos animos explicuit tandem Arsidas, qui Gobryam his verbis secretò compellavit. Nimia silentii fides nunc criminis instar esset, ô Gobrya; si aut tu Regis tui consilia sic apud me taceres, aut ego legationis meæ summam à te averterem, ut communi consilio non possemus nobis ipsis, dominisque consulere. Quid autem interest, quod jam invicem scimus superstitioso inanique silentio dissimulare? Age, Gobrya, nonne in Siciliam navigat ista classis? Tum Gobryas illâ libertate erectus; Tu verò, Arsida, inquit, nonne ab Argenide ad Poliarchum venis? Utroque fatente, arctoque complexu sanciente novam fidem, simpliciùs inter se ad reliquæ consultationis ordinem secesserunt. Monebat Gobryas paucissimos ex ducibus esse, quibus Poliarchus hoc petendæ Siciliæ prodidisset consilium; cæteros falli longioris expeditionis specie. Cæterùm sibi maximè uni, omnia Regem familiarissimè monstravisse; Promissas Argenidis nuptias hoc exercitu vindicandas, tam adversus nescio quas Siciliæ leges Gallicam affinitatem prohibentes, quàm in Regem Sardiniæ, intempestivum & gravem Virgini procum. Tunc Arsidas, discessisse ex Siciliâ quidem Sardos, sed atrociori fluctu inundare salutem Poliarchi atque Argenidis. Esse enim nescio quem Archombrotum, cui filiam Meleander despondisset. Solis Gallorum armis posse hoc nefas præverti. Properet in Siciliam Gobryas cum copiis illis. Id solatium Argenidi fore, ut securior majora expectet auxilia, aut si necessitas non patietur moram, cum eadem classe profugiat. Sed & Poliarchum anticipatâ diligentiâ, aut illic jam esse, aut statim adfuturum. Quòd si, inquit, aderis prior, finges cursum destinatum in Græciam; missoque præcone, flagitabis à Meleandro, ut in anchoris liceat stare, donec socios quos tempestas divulsit in unam classem exceperis. Dabo autem ad Argenidem literas; sed quas ipse scilicet reddas. Colloquendi rationem res locusque,

que, & tua induſtria aperiet. Huic ſi obſequêris, ſcis quanto apud Regem tibi honori futurum ſit. Hîc Gobryas; Amplector tuam fidem, ſolertiamque, mi Arſidâ. Sed cur nobis in patriam te comitem non præbes? Poſſes utcunque meum adventum conciliare Meleandro; & hercule me ad Argenidem duceres. Imo, inquit Arſidas, ſi tibi videbitur, mihi triremem relinques. Hac ego pererrabo Africæ littora, ut ſi quà Rex veſter tempeſtate ejectus eſt, literæ mihi commiſſæ non pereant; & ipſe præterea me referente intelligat quo loco in Siciliâ res ejus reliquerim.

Poſtquam ita convênit, Arſidas accepta triremi, quæ velox, & maris oras legentibus commoda erat, deſtinatam navigationem exorſus eſt. Gobryas autem cum navigiis quindecim, in quibus præter nautas, claſſiarii bis mille & ducenti merebant, in Siciliam curſum inſtituit. Nec diſtulerunt operam venti; non quidem à puppe propitii, ſed ita diſpenſati ab Occidente, ut & ab Africâ Siciliam, & ab Siciliâ Africam petentium obliqua vela impellerent. Quippe eodem tempore Archombrotum fata vehere properabant in Africam, cum egregiâ hominum manu, navibuſque omni ad bellum commeatu quantum ſivit feſtinatio, inſtructis. Is enim literas matris per ſervum maturè acceperat, quibus illa monebat in exitium Africæ Radirobanem armari, nuptiaſque jure materno differebat, donec in Africam tranſmiſiſſet, conſociaſſetque cum ipsâ conſilia. Quamquam gemino motu penè mens Archombroto ſubmota eſt, indignatione in Sardos, & dilatarum nuptiarum dolore; tamen tota Africa amori cedebat, ardentiuſque agitabat cur matri placeret tamdiu ſe torqueri, quàm quibus auxiliis hoſtem à patriâ arceret. Quid Meleander deinde cogitaret, quidve Argenis? quoties ingrata mora res perdidit, & indignata eſt non ſtatim admitti fœlicitas? Sic turgens, duramque ſæpiùs matrem tacitis intra ſe queſtibus accuſans, breve mitigando animo

tempus ſumpſit. Inde primâ dolendi furendique nube conſumptâ, conatus in Radirobanem vertere quidquid ira ſuggeſſerat, ad Meleandrum ivit; illique his verbis locutus eſt. Utinam meum genus (Rex) profeſſus antè eſſem, cùm me Siciliæ gravem & incommodum eſſe aliena injuria non cogebat. Nunc ſimul & indicium generis mei facio, & aſſerendæ dignitati efflagito veſtra auxilia. Hyanisbe Mauritaniæ Regina mater mea eſt. Ea literis ſignificavit imminere formidoloſum ſibi & Mauritaniæ hoſtem. Quamquam in regni diſcrimine moveri debeo, plùs tamen abominor ipſum matris periculum. Iram præterea geminat mali author. Ille ſcilicet Radirobanes, ille latro, quem in tuum & Argenidis caput graſſantem hinc fata depulerunt, rurſus muliebrem prædam petit. Nec ab eo timerem Mauritaniæ meæ, niſi quòd imparatam aggreditur. Ibo igitur; &, ſi in generum placeo, ſuccinctus tuis viribus; Addamque Radirobanem Lycogenis fatis. Et Sardinia Mauritaniæ ſerviet, Mauritania verò Siciliæ. Nam cur ante hoc bellum nuptias faciamus, in quibus inſtantia arma, & incerti eventus, ſyncera gaudia eſſe non ſiverint? Si vincemus, pulcher erit hymenæus pompâ triumphi: Sin aliter fata ſtatuunt, nolo paucorum dierum maritum Argenidi eſſe.

His auditis, non pauciora quàm quæ Archombrotum agitaverant moverunt Meleandrum: Simul audire quòd Archombrotus erat Hyanisbes filius; ſimul in Radirobanem peti auxilium; ſimul nuptiis filiæ quas tantopere urgebat, injici moram. Tot cogitationum velut agmine plenus, in gaudium mœroremque anceps erat. Archombrotum tamen imprimis amplexus eſt, audito Mauritaniæ nomine chariorem. Dives regio, & olim hoſpita Meleandro, commendabat tantarum opum juvenem, jam antea indolis virtute chariſſimum. Deinde in inſignem pietatem referebat, quòd ille aſſerendæ parenti nuptias poſthaberet; ignarus hanc in fervido juvene, & adacto

matris

matris imperiis, non ſpontaneam eſſe virtutem. Radirobanem verò acerrimum ſibi hoſtem ſciebat; & in lucro ducebat cum eo potiùs apud Mauros quàm in Siciliâ ſuâ decernere. Regni quoque periculum quod ad Archombrotum ſpectabat, & ipſius Archombroti gratia ejuſmodi beneficio occupanda, facilè impulerunt animum ad armorum conſilia. Ergo in bellum ſocietate promiſsâ, jam illum, ut Reginæ filium magnificentiùs cultum, nihil ampliùs diſſimulabat ſe generum optare. Gratulatus quoque filiæ eſt, quòd nuptura clariſſimo Principi eſſet. Quæ omnia ſic Argenis accipiebat, ut fati ſibi exitium maturantis præſagia; uno tamen hoc læta quòd inducias ei dabat expeditio Archombroti in Africam. O turbida mortalium conſilia! Jam occultè Radirobani Argenis favebat: is illi placebat hoc in Africam bello; hujus impetum commendabat Numinibus; non tam ut vinceret, quàm aut ne vinceretur, aut in mutuâ clade occumberet.

Ubi verò vulgatum eſt, Argenidis cum Archombroto nuptias ſolo bello differri quod in Mauritaniâ inſtabat, haud mora omnium Ordinum primos ad ejus limina ambitio adegit. Arma certatim, equos, navigia ornabant. Nemo erat in patriciâ juventute qui non offerret operam, ſumptuque ad bellum, & maturandæ profectionis acri hortatu, novo Principi ſe probaret. Ea Argenidi triſtiſſima erant, ad quam multi præterea veniebant gratulatum quòd Mauritaniam ſuo ſceptro conjungeret; etiam laudibus efferentes Archombrotum, eiq; propitios deos, & brevem in Siciliam reditum incommodiſſimâ humanitate optantes. Nec Poëtæ defuerunt tam publico argumento; quorum unus operâ Timocleæ, jam olim ſibi familiaris, ad Argenidem pervenit, & muneris ſui ignarus porrexit hos verſus indignanti.

[1] *Inſtat Hymen, totiſque parat connubia votis;*

Inſtat

1. *Inſtat Hymen.*] Nuptiæ: eſt enim Hymen nuptiarum Deus, qui in nuptiis invocabatur, inquit Catull. in Epithal. *Hymen ô Hymenæe, Hymen, Hymen ô Hymenæe.*

 1. *Nunc*,

Instat Hymen: Sed tu cupidum succendere castas
[1] Nunc prohibes Gradive faces. O dure, [2] tuisque
Sævior Odrysiis, sic nostra in gaudia pugnas,
Et sancto gemitum ferus internectis amori?
Quid queror invidiam Superûm? Sunt ista faventis
[3] Signa deæ, Paphias fumant cui thura per aras.
Illa coronatis genialem auctura triumphis
Lætitiam, differt avidas paulùm improba flammas,
Extimulatque morâ; Ceu parvæ aspergine lymphæ
Grandior exurgit, læsusque irascitur ignis.
Nunc age Threicios molire per ardua currus,
Armipotens, Libycæque petens discrimina pugnæ;
Hunc Regem, ceu tu Superos fortissimus inter,
Sic [4] hominum primum, magnæ tege numine dextræ.
Vos quoque (Sicaniâ thalamos [5] dum mater in Aulâ
Apparat, & similes miratur Cypria vultus)
Ite leves pueri; bellum vocat; ite per auras;
Et vos arma decent, nec frustra tenditis arcum;
Ite Cupidinei cœtus. Sed parcite telis,
Inque feros [6] vester potiùs stet vitricus hostes.
Victores Libycâ postquam remeabitis orâ,
Gratior hîc vestras vacuabit pugna pharetras.

Et Archombrotum quidem ab amandi dolendique anxiis curis nonnihil revocabat hæc præsens armorum intentio. Nunc ille laudare, nunc acuere suorum studia; videre in armis præludentes vero discrimini; instituere qui commeatibus, qui telis, qui navigiis providerent. Auxilii enim non vis modò, sed gratia, celeritate constabat; ut senti-

1. *Nunc prohibes Gradive faces.*] Nuptias enim bellum prohibebat, pro quibus sumuntur hic faces. Metonymicè.

2. *Tuisque sævior Odrysiis.*] Equis Thraciis: alludit ad sævitiem equorum Diomedis. Odrysia Thraciæ urbs eximia. Synecdoch.

3. *Signa Deæ.*] Veneris.

4. *Hominum primum.*] Archombrotum, juxta Etymon.

5. *Dum mater Cypria.*] Venus, quam mox Cypriam vocat.

6. *Vester stet vitricus.*] Mars, Cupidinis vitricus; vel pater, ut aliis placet; fuit enim Mars procus Veneris. Ovid. Metam.

1. *Lita-*

ſentiret Hyanisbe, & intelligeret Argenis, quàm ſtrenuus eſſet. Intra pauciſſimos dies, parata in anchoris ſtetit claſſis triginta triremium. Minora navigia viginti, ad armamenta, & varios uſus, comitabantur.

CAPUT III.

ARGUMENTUM.

Delectum Timonidem Meleander monet; eum qui legationem obit, diſertum, prudentem, expertum, Regni magis quam ſui amantem eſſe oportere.

MELEANDER fidum hominem, & negociorum uſu exercitum, addere Archombroto haud imperitè cogitavit, tanquam ad Hyanisbem legatum. Ita enim reſcire ſe poſſe, quicquid non hoſtis modò, ſed ipſa cum filio Hyanisbe moliretur. Vices rerum, & experientia regnandi, multam ſolertiam capaci animo impreſſerant. Nullam tamen ſuorum negociorum partem cautiùs exigebat quàm delectum eorum quibus ad exteros Reges aut populos legationem concrederet; reputans illos venarum inſtar eſſe, quæ pro ſuo habitu, occultam ſalutis aut morbi vim ex diverſo tractu terrarum inſpirarent in patriam. Erat expertus, cùm illi ſe priùs, quàm dominum fidemque reſpiciunt, rem patriæ, dignitatem, conſilia, aut ſilendo, aut annuendo prodi. Cùm autem turbulenti impetu animi, aut imperitiâ ſuperbâ laborant; hinc quidem aſperiùs obloquendo, illinc verò renunciando deteriora, ſæpè turbas concitare quæ ſuperfluæ initiò, ex mutuâ contentione, & ſubinde creſcentibus cauſis, in neceſſarios motus exæſtuent. Pone denique (ajebat) eos eſſe æquabiles; At niſi ingenii vigor accedit, & conſcius fraudum quæ in illos parabuntur; non modò non conſilia gentium deprehendent ad quas legati ſunt; ſed ſimulatione & quodam obſequio capti, dominos quoque ſuos, nihil verum aut exactum referentes, peſſimâ ſimplicitate decipient. Præter hæc, curabat Meleander ut genio Regis aut populi

quem adiri oportebat, commodiſſimus eſſet orator, haud ignarus conſortia morum ad familiaritatis ſuavitatem plurimùm procedere, & ægrè mortales cavere ab iis quos amant. Inter has artes magis anxiè penſabat, quos ſic dimitteret ad Reges exploratum, quàm quibus præcipuas imperii vires in ſuâ Siciliâ traderet. Nec aut amicitias, aut familiarium commendationem ſequutus, etiam ſolebat iraſci, ſi quis auderet ſic dubio pendentique neceſſarios ſuos aut affines objicere.

Tunc verò impenſiùs deliberabat, ecquem ſibi quàm Archombroto futuro Principi fideliorem eligeret. Biduum tacita conſultatio extraxit; & denique ſedit rem mandare Timonidi; cui ad ſe vocato ita loquutus eſt: Si eſſes edocendus quam curam, quamque fidem legati nomen velit, non ego te impari onere opprimerem. Volo te in Africam cum Archombroto proficiſci, & meo nomine ſalutare Hyanisbem: apud eam deinde hærere, donec à me ſucceſſorem accipies. Quæ illi Reginæ de bello, de filio, de affinitate nuncies, te hodie Cleobulus docebit. Unum ipſe admoneo, ne cujuſquam gratiam meæ anteferas. Quid illic agatur; quid velint, aut poſſint, ne peperceris referre. Nec time ne hæc fides tibi periculoſa ſit, ſi quid ſcribas quod hi nolint quos lædere nolles. Diu eſt enim quòd ſilere perdidici. Timonides non lætior fuit acceptâ dignitate, quàm de ſcopulis qui in eo curſu latebant ſolicitus; Sciebat (nam Arſidæ & Nicopompo erat familiariſſimus) Archombrotum Argenidi non placere. An hanc autem obiret provinciam gratus utrique? Quòd ſi alterutri in odium veniret, credebat manſuram offenſæ memoriam multò altiùs in læſo, quàm gratiæ in illo quem juviſſet. Sic igitur Regi; Nec dubito de ſilentii tui fide, Rex; nec arbitror commiſſuram Hyanisbem, aut Mauros, ut quidquam nunciem quod tegi oporteat. Sed fortuna varia eſt, ſed tempus, ſed homines; denique eſtis Reges. Si quid tale occurret, non tantùm in tuâ, ſed &

Cleo-

Cleobuli manu, fata utique mea erunt; ad quem (utpote Præfectum ſecretorum) legatos deſtinare literas ſuas jubes. Et de tanti hominis fide anxius non ſum: Sed quid ſi alteri hanc literarum præfecturam mandabis? quid ſi vicariis ſuis ipſe? Ut non hæc fiant; at hoc ipſum nimis ſupplicii mihi erit, poſſe contingere. Tum Rex. Non injuſti (inquit) hi metus: Verùm ſi qua ejuſmodi erunt ſcriptis mihi ipſi literis omnia ſecurè commiſeris. At Timonides. Scilicet inſolentiam ad te ſcribendi omnes ſuſpectam non habebunt? Aut non invidioſum mihi apud Cleobulum, ſi tanquam damnatâ ejus fide, ſuo muneri, & integritati ſic detraho?

Perplexus ad hæc verba Meleander cœpit ſolus ſpatiari, ratus quæ Timonides tanquam pro ſe attulerat, ad Regum ipſorum ſalutem pertinere. Tunc verò poteſtatem Præfecti ſecretorum animo volvens, non ſine horrore cogitabat quantum ille acceptis legatorum literis poſſet. Tanquam arbitrum rerum, nihil hunc magis quàm quod placet Principi referre. In hac verò libertate, quas cum exteris amicitias ſi velit, non obruat; aut injurias atque fraudes præcorruptus non mulceat? Quòd ſi perfidiam quæ argui poſſit, prudenti ſcelere vitabit; at ipſa negotia narrando torquere, verbiſque premere, aut elevare omnia poterit; tanquam hoc quoque orator mandaviſſet. Ita ſimul & eadem & diverſiſſima erunt, quæ illi Præfecto legatus, & Regi ille tradet. Parvo momento deflecti aut intendi negocia poſſunt: & ex ſupercilio aut remiſſione dicentis, ſubitam efformamus, & maximè efficacem, in mentibus imaginem rerum quas primùm audimus. Tantæ quoque potentiæ viros clàm vicini Principes ſolent vel muneribus aggredi, vel, quod valentiſſimum ambiendi genus eſt, arcanâ familiaritate, penè tanquam æquales ſic colere, ut vix intelligant ſe ſolicitari ad turpiſſimam ſervitutem. Si igitur his machinis aut omnino conceſſerint, aut debilitatam ſaltem fidem, non oppo-

nent illius Principis consiliis quem illicito fœdere sic amabunt; idque apud exteros legatus persentiscet; quæ Regis commonendi sit ratio? Huic scilicet quem accusat literas mittet? hunc jubebit sua crimina ferre ad Regem? hunc seipsum acerrimâ accusatione proscribere? Nempe hoc infrequens, dices; Nec deesse alios Optimates, per quos scilicet tunc legatus ferat ad Regem proditionis indicium. Imò verò ardua erit tantæ accusationis provincia (in qua scilicet aut actorem aut reum perire necesse est;) si illam hominibus credideris, qui ut sint secretissimi ac penè ut taceant, adhuc nimis loquuntur, ac non potiùs codicillis insontibus, mutis, sui expertibus; quos Rex unus & legat & premat: Quid si præterea tectiora aut minora scelera erunt, aut de quibus ipse legatus addubitet? An invidiosissimâ delatione violanda tunc fama Præfecti secretorum, delectis hominibus qui hunc apud Regem insimulent? Nulla pax rebus, nulla dignitati securitas. Et sæpè legatus tantis inimicitiis posthabebit officium. Sed ut ejusmodi Præfecto fides & probitas insit; at saltem, quod sæpe fit, si in gerendis rebus dissentiet legatus ab illius sententiâ, & quid ipse censeat referre Regi volet; quî hoc fiat, si per hunc solum sensus suos Regi ostendit? Non enim in se pugnabit iste Præfectus: non se deseret, non fovebit adversa, legatum odisse pronior, quàm sensus illius Principi commendare.

Meleander cùm hæc omnia ejus animo nec cogitans subjecisset Timonides, agitare simul cœpit de remediis in illa discrimina. Erat quidem tanta virtus Cleobuli, ut in eo non hæreret suspicio; Sed ordinare non tantùm in præsens, verùm ipsis nepotibus rempublicam Reges debent; & ineptissimi in unius hominis virtutem cultûs & admirationis est, publicum munus si quo ille fungitur multiplici liberaque potestate attollere; quasi fatale sit ut ea semper dignitas cadat in probos; cùm potiùs armatura sit viribus suis temeritatem eorum qui ambitu vel errore in eam

in eam ſuccedent. Secum ergo conſtituit anxiè legatis præcipere, ut quoties iſti Præfecto ſcribent, ad Regem etiam deſtinent codicillos; non prolixos illos quidem, nec graves negociis; niſi occurrant quæ non interpoſitâ alterius fide nunciare præſtiterit. Hac arte, nec laboraturum Regem brevium literarum, & plerumque non ſeriarum, lectione; ignarumque Præfectum quid illic ſcriptum ſit, bonâ utique fide quæ ipſi legatus mandaverit, quæque ſenſerit, relaturum. Sed & hunc quoque præter legati invidiam accuſari improvidum poſſe, non ſuſpectâ illius ad Regem literarum frequentiâ. Ea autem ſic demum proceſſura, ſi Rex tanquam ſalutis aliquod pignus, acceptas epiſtolas continuò leget, & cæterorum omnium oculis ſanctè ſubducat. Ita enim & legatis in ſecuro futuram libertatem; & neminem reſciturum ſeria an quotidiana perſcripſerint; quò Regi magis in integro, diſſimulandi conſulendique poteſtas ſit.

Sed inſtituenda hæc ſenſim, & propemodum non ſentiente Cleobulo: & auſpicandi pulcherrimam rationem offerri hoc diſceſſu Archombroti; quaſi daret ſuo in eum amori, ut de ipſius valetudine juberet Timonidem deſtinatis ad ſe literis nunciare. Clàm igitur Timonidi imperat, ut ſi quæ eſſent ſoli Regi perferenda, uni ſibi concrederet; & ne ſuſpicioſæ literæ eſſent, ſi rariùs & veluti extra ordinem mitterentur, ſcriberet non Cleobulo quàm ſibi frequentiùs. His præceptis ornatum dimiſit; cumque paulò pòſt adeſſet Cleobulus, rurſus juveni imperavit, quàm ſæpiſſimè ſcribere, nec Cleobulo modò, ſed ſibi, de valetudine ſucceſſuque Archombroti; Paria facturus ut quiſque ab eo legatus mitteretur ad exteros; donec mos ipſo legatorum ambitu convaluiſſet, amantium hoc per literas majoris dignitatis cum Rege conſortium.

CAPUT

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

Dum Archombrotus ſolvit in Africam applicitur us, appulſus in Siciliam Gobryas, Argenidem occulte adit, pretioſamque purpuram in hoſpitii quaſi mercedem rependit. Non recuſat virgo munus, hoc ipſo ad commoditatem colloquii uſa. Certiorem facit Argenidem Gobryas eum brevi cum delecto milite aſſuturum.

OMNIBUS ad navigationem maturis, cùm Archombrotus ſalutaret Argenidem, diſceſſumque excuſaret; illud quoque miſerrimam virginem torſit, quod is necdum ſentiret ſe deſpici; Et ipſa ſui amoris opinione inimicum auxiſſet tot opibus, tot ſtudiis Siculorum. Faſtidiosè ergo reſpondit, probare ſe quòd ad matrem rediret. Nemini enim meliùs quàm domi ſuæ eſſe. Tetigit Archombrotum non perplexa verborum acerbitas; quam dicentis ſpecies & auſteritas augebat. Sed nec queſtus, nec jurgia, tempus aut locus ferebant. Potiùs veluti non ſenſiſſet ſe ad exilium invitari, reſpondit, ſanctiorem patriam, & cui plus deberet, illam videri, quæ dominæ, quàm quæ ſibi primam lucem infuderat. Dum hæc loquitur, intervenit Meleander, quo conſpecto remiſit Argenis de rigore verborum, refecitque invita Archombrotum; Qui poſtquam [1] litavit in arenâ, cum omni exercitu ſubiit mare: Satis loquutus Proceribus qui in eâdem triremi vehebantur; ſeceſſit tanquam acquieturus, & animum laceſſentibus curis aperuit. Nam Argenidis ſermo turbulentiſſimè in mentem redierat. Quid verò excitaſſet hanc in virgine crudelitatem? Penè ridiculè admonuiſſe quietis domeſticæ, an erat improperantis quòd omnino abibat, an ſimpliciter ſua fœdera aſpernantis? Sub hæc reputans

1. *Litavit in arenâ.*] Scilicet Neptuno, Ventis, tempeſtati. Ut paſſim Æneas apud Virg. l. 5.

Ipſe caput tonſæ foliis ornatus olivæ
Stans procul in prora, pateram tenet extaque ſalſos
Porrigit in fluctus & vina liquentia fundit.

Valerius l. 1. Argonaut.

Ipſe ter æquoreo libans Carcheſia patri.

Et Apollinius l. 2.

Αὐτὸς δ' αἰσονίδης χρυσέῳ ποταμῷ ἐκ κυπέλλῳ, &c.

1. *Aru-*

putans quicquid antea ab Argenide aut mite aut ſeverum acceperat, vix regebat moleſtiſſimam metuendi ſperandique diſcordiam. Quod præterea [1] Aruſpex in littore ſignificaverat, numina navigationi annuere; ô dolor! an ſic intelligendum, ut dii interdicerent reditum, proſperis ſed veluti fatalibus ventis diſceſſum urgentes? Hæc & ſimilia dolendi argumenta congerentem, urebat maximè Poliarchi memoria; de quo, præter antiquas ſuſpiciones quæ jam æmulationi ſuffecerant, quicquid erat à Seleniſsâ retectum famâ gliſcente cognoverat. Inter ejuſmodi cogitationes acerbitate pleniſſimas, ſuſpenſo juveni, ſuiſque doloribus nimiâ contemplatione indulgenti, dabat utique fiduciam Meleander, amore in ipſum præcipuus, & nuptiarum conciliator. Sed quid ſuarum rerum diſplicebat Argenidi? aut potiùs quis puellæ tantopere alius placebat? Ille nempe Poliarchus; Quem, ô, inquit, ſi mihi fata obvium dabunt, quantò lubentiùs quàm ipſum Radirobanem, hac manu, hoc ferro, de amore atque vitâ dejiciam! Et verò meretur odio meo oppetere tot malorum mihi author, ac virgini; quam niſi carminibus teneret, ego tam claro ſanguine, tam opulento regno, tot amoris indiciis, ac etiam (fas ſit tacitè cogitare) non ignobili fortitudinis exemplo, flexiſſem. Sed illum ſuâ obſcuritate tutum unde quæram, aut quò perſequar? Niſi eſſet hac ſpe minor quam improbè concipit, non tamdiu abeſſet; aut ubique ſecretus fugeret conſcientiam Meleandri. Hei mihi! ſed & ſi occurret patebitque iræ meæ; & eâ forſitan quam meditor ultione jam dubiam virginis mentem pejùs à me averterim. Imò certus ſum vitam illius mihi obſtare; An item ſit obſtitura mors viderint dii. Certè nec de mortuo quicquam ſperare ipſa poterit; & ſciet utique fortiſſimum fuiſſe qui vicerit.

Sic apud ſe digerebat Archombrotus malè ſana conſilia,

1. *Aruſpex in littore ſignificaverat.*] *Ne inauſpicato ſe alto crederent*, ut infra.

1. *In-*

lia, interdumque dolebat, quòd Poliarcho olim amico ſic iraſci cogeretur. Nondum verò ab illius oculis Siciliam venti removerant, cùm Gobryas haud procul Syracuſis anchoras jecit; miſſoque ad terram præcone ubi Rex degeret quæſivit: Cumque audiſſet imminentem pelago arcem, quæ Epeircte dicebatur, ab illo tunc incoli, ipſe unicâ triremi Syracuſas conceſſit, tanquam commeatuum causâ. Miſit inde delectos, qui Regi ſignificarent Gallorum magnam claſſem in Græciam indeque in Aſiam navigantium, tempeſtatibus ſparſam per æquor fuiſſe. Hujus partem in Siculo mari expectare ſocios, ſi fortè ab errore illuc quoque agerentur. Petere ipſum ducem, ut liceat colloqui Regi. Nam Principis tanti conſpectum, pro maximo tempeſtatis precio ſibi fore, quæ hæc littora dediſſet. Meleander, ut humanitate præcipuus erat, quamvis ambigeret quid Gallorum tanta claſſis in Græciam vellet, tamen ad colloquium invitatus non renuit. Venit igitur Gobryas cum amicis ſervuliſque omnino viginti: Cui Epeircten intranti obviam miſſus Eurymedes, ad ſe hoſpitem deduxit; & humaniſſimum expertus, haud perfunctoriè commendavit Meleandro. Poſterâ die deductus ille ad regiam, ſui expectationem, quantam Eurymedes fecerat, facilè implevit: Niſi quòd ſentiebat Meleander, cùm quæreret cui cœpto hanc Gallia claſſem ornaſſet, non ſyncerè aut ſimpliciter reſponderi. Itaque exploratorem veritus eſſe, honorarios cuſtodes clàm tribuit; qui incautum, nec ratum ſe timeri, ſolerter obſervarent.

Sed Gobryam altior cura verſabat, quâ arte quove ductore, ſecretò colloqueretur Argenidi. Memor tandem purpuram, quæ nullibi precioſiùs fulgorem, quam in Galliâ admittit, in navibus ſuis eſſe, ei à Poliarcho præparatam; hanc afferri ad ſe jubet, tanquam in hoſpitii gratiam regiæ virgini donum. At illa jamdudum non minoribus curis concuſſa, ſecum vehementer quærebat, an

ſperare

ſperare auderet has naves à Poliarcho præmiſſas majorem comparante exercitum. Sed parumper huic ſolatio innixi, rurſus conſuetudine lugendi ad deteriora revoluta eſt; ut & ludibrio ſibi eſſet hac tantillâ jucunditate ſpei quam hauſerat. Sed quid Arſidas morabatur? cur non procedebant promiſſa Poliarchi? In ipſo, an fortunâ, tarditatis cauſa erat? Exierant deſtinati menſes ad reditum. Ipſa vivebat non illius auxilio, ſed infœlicitate Archombroti, quem in Africam bella vocaverant. Heu in meos luctus, fortis, & ſapiens, & dignus amari, Poliarche! cur ego te vidi; cur etiam una placui quam multiplici morte conficeres? Ego ſi te neſciiſſem; hoc quidem ipſo vixiſſem miſera; ſed ſaltem non ſenſiſſem. Non deerant toto orbe quas amares fœliciùs. Do virtutum tuarum immeritas pœnas, quarum unaquæque me diviſam, me fortaſſe contemptam ad interitum adigit. Hei mihi! quid ſi & ipſe non leviora jam quereris? quid ſi dolore quem ſentis, & illo quem in me ſuſpicaris, obrutus jaces? timeſque præcipuè ne tibi potiùs irata quàm fortunæ, in culpam fatorum te tranſcribam? Sponſi fœlices quibus vel celeriter ſucceſſit; vel qui deorum contumaciam & dolos exierunt ſubitâ morte!

Sic fortè querenti cùm jam aliquot dies in aulâ Gobryas traxiſſet, nunciavit Eurymedes, hoſpitem Gallum ei donum afferre purpuram in Galliâ tinctam. Non recuſavit virgo munus aſpicere; hoc ipſum ad commoditatem colloquii à Gobryâ ſubornatum; & majora quàm quæ credebat Eurymedes afferri, penè jam ſentiens. Cùm ergo intraſſet Gobryas, explicuiſſetque [1] invidioſam vel Tyriis muricibus mercem, non Argenis ſatis quæ monſtrabantur cernere; non aut loqui compoſitè, aut loquentibus ſe præbere. Adeò omnes ſenſus rapuerat trepida expectatio aliquid de Poliarcho audiendi. Parum aberat quin

1. *Invidioſam vel Tyriis muricibus mercem.*] Pretioſiorem Tyria purpura, quæ optima eſt.

quin prior interrogaret ignotum. Sed Gobryas illi admotus, cùm muneri inſpectando intentiſſimos omnes vidit; voce ſubmiſſâ; Ut, inquit, hoc donum author preciosus faciat; miſit ille ad quem Arſidam legaviſti. Exciderant ad hoc verbum Argenidi vires; ut ex trepido ſilentio intelligeret Gobryas altiſſimè tactam eſſe. Itaque alia quædam publicè loquuta, velut muneris gratias haberet, ſecretò Gobryæ dixit. Quæſo te, hoſpes, hac veſperâ [1] domi ſies. Arceſſam te, ubi ſublapſa frequentia ſolitudinem faciet. Sub hæc Gobryas diſceſſit; & ipſa laudare impensè inter mulieres cœpit oblati velleris nitorem; precium deinde augere, & ſic loqui Timocleæ; Hoc donum ſimplicis liberalitatis credi vix poteſt. Facilè hoſpitem cenſeam Regi aliquâ de causâ ſupplicaturum; & hoc munere ſibi ſuffragium meum parare voluiſſe. Nam & oravit, ut ſe, ubi ocium eſſet, liberiori colloquio dignarer. Volo hodie hac curâ defungi: Ut ſi quid impetrabile in votis eſt, operam promittam; Sin latent graviora, ne ſupplicem vanâ ſpe extraham; & non imparia ſuæ purpuræ dona remittam diſceſſuro. Haud multò pòſt in hortum ſeceſſit; qui fortè Meleandro ad venationem profecto infrequens erat. Itaque ipſo viridarii ſecreto admonita, Timocleæ imperavit, unum ex corporis cuſtodibus mittere ad Gobryam, qui eum ad hortum produceret. Ille Argenidi ſibique non defuit; cui vulgaria aliqua percunctanti cùm publicè reſpondiſſet, paulatim veluti lapſo ad varia ſermone, magiſque intenſo, ſecerni à reliquis cæperunt, ſolique ambulare. Tum Gobryas; O domina, inquit, non Siciliâ tantum & Galliâ tuâ, ſed quantumcumque in urbe regnorum eſt digna; ignoſce Regi meo quòd me priorem vides. Cauſam moræ ingratiſſima tempeſtas facit, quæ cum claſſe venientem depulit à curſu. Nos quoque ejecti in Africam fuimus: Ego, inquam, & Arſi-

1. *Domi ſies.*] Pro *ſis.* Ita Plaut. Terent. paſſim.

1. *Auſter*

& Arſidas, qui pridie tempeſtatis in me inciderat. Et is quidem per Libyæ oras tuum Poliarchum veſtigat, legationem obiturus quam mandaſti: Iſthuc verò navigavi, ſive Rex jam adeſſet, acceſſurus exercitui quem maximum ducit; ſive adhuc expectaretur, tibi interim traditurus tantillam hanc claſſem. Etenim tuum nutum ſimpliciter manemus. Utere noſtro ſanguine quâ placebit. Scio te ſolam eſſe, in quâ veriſſimè Rex meus aut deſpici poſſit aut coli.

Sic loquutus, literas Arſidæ porrigit, in quibus ferè eadem quæ ipſe memoraverat continebantur: Quibus lectis: ut amor nunquam quietus eſt; Quid ergo credemus (inquit Argenis) Rege veſtro eſſe factum? Si pepercisset illi tempeſtas, an credis diligentiorem alium futurum, ex quo de ejus adventu cognoſcerem? Hîc Gobryas, quamquam & ipſe non intactus eo metu, tamen multa congeſſit, quibus naufragii ſuſpicionem averteret. Nam nec, inquit, cum unâ aut alterâ navi maria ſulcat. Naves longæ, & triremes ultra quinquaginta ſunt quæ illum comitantur. Etiamſi prætoriam navim (quod dii non ſiverint) tempeſtas ſolviſſet, an tot nautæ, tot milites, non manus & humeros præberent, quibus chariſſimus Rex proximo navigio imponeretur? Sed nec credendum eſt, aut totam Regis claſſem obrutam undis; aut qui cladi ſuperfuiſſent non jam nobis funebria nunciaturos. Nimiò citiùs quæ obſunt, quàm quæ optamus, amat fama ignobili gaudio nobis ingerere. Ne injuſto denique metu crudeles nobis ſimus; reſpice has triremes quas duco. Iiſdem cum Rege fluctibus jactatæ ſunt. Nullam tamen ex iis tempeſtas expugnavit. Vel itaque Regem, in remotiores delatum oras exiſtimo; vel corruptis vi ventorum armamentis jacturam reparare. Neque enim ſoli navigationi, ſed & bello exercitum adornat. Intra paucos hos dies, videbis, Regina, ferventem Siciliæ oram fortiſſimis viris; qui omni ſtudio exprobrabunt hoſtibus tuis, ſi quos hîc habes,

quòd virtutem apud ſe genitam indiligentiùs coluerunt quàm nos externi. Erecta conſolatione tam magnificâ virgo, adhuc tamen de Poliarcho anxia erat. Ardebat præterea Gobryam prolixiùs percunctari tam de illis quæ ſciebat, quàm de ignotis. Dum enim de Poliarcho loqueretur, ſeria ac levia virtute amoris delectabant. Sed nec tempus ſinebat, jam veſperâ obſcurum, nec familiarium curioſitas inter ſe quærentium, quid tantum cum Gallo loqueretur. Rurſus igitur ſuam opem promittenti: Ego, inquit, quid ex re veſtri Regis ſit, maturiùs expendam. Tu cum Eurymede ſis frequens, cui ipſa commendabo amicitiam tuam. Finge autem idoneas cauſas non recedendi à littore; hiſque ego favebo apud patrem. Facilè quoque inibo rationem, quâ ſæpiùs ad colloquium meum, & ſine ſuſpicione, pervenias.

Hoc dimiſſo, cùm quæreret Timoclea, ecquid ille voluiſſet; Nihil magnum, inquit, Argenis: niſi fortè nondum explicuit animum ſuum, & primo congreſſu noluit gravis eſſe. Laudavit benignitatem hoſpitii; oravitque ut ſuarum navium una, cui ſupellectilis pretioſiſſima inſunt, in hunc portum recipiatur, non iſthic plus biduo hæſura; intra quod tempus quædam tempeſtate corrupta refici poſſint. Ad hoc ſe operam meam apud Regem expetere. Sub hæc verba in cubiculum virgo regreditur; accerſitumque ad ſe Eurymedem jubet agere hoſpitis curam; quoque ſolertiùs falleret; Eſt, inquit, ut illi xenia paremus, ſaltem iis quæ obtulit nec pretio nec venuſtate cedentia. Hæc dum quærimus, vide ne ad diſceſſum ſe comparet. Satis erit brevem ad moram vel dilata venatio, vel promiſſum ſpectaculum. Iterum moneo, cave, Eurymedes, ne improviſus hinc abeat. Ita inſtitutum ubi dimiſit, & quietis ſpecie nox dedit ad curas libertatem, tunc reputare exitus omnes cœpit; tunc ex re conſilium capere, fortiuſque quàm antea, & Reginæ more dolere. Poliarchum, ſi vivebat, eſſe venturum, jam ipſa

Gobryæ

Gobryæ claſſis, jam Arſidæ literæ certiſſimâ ratione monſtrabant. Quærenda igitur remedia, quibus illi vivam quoque ſe ſervaret. Sin ille perierat, ſe demum non victuram. Sed quâ ratione, quove prætextu, Gobryæ claſſis aſſideret Siculo littori? Neceſſarium tamen hoc erat ad ea quæ cogitabat ſubſidium. Sic enim decreverat; Si priùs rediret Archombrotus, quàm de Poliarcho quicquam certi eſſet allatum, clàm fugere ad has naves; & vel inde petere Galliam, vel coactâ Siculorum factione, abſtinere à nuptiis ad quas pater adigeret. Haud incommodè tandem ita rem commenta eſt. Primo mane ad Meleandrum ivit; & Siciliæ ſolitudinem queſta, vereri ſe dixit, ne Radirobanes, ubi Archombrotum audiſſet cum præcipuis Inſulæ viribus iſſe in Africam, rurſum raptui imminens aut ipſe veniret, aut militum in ſe partem ad improviſum bellum emitteret. Nihil ergo ſecurius, quàm Gallos aliquo propitio numine ad ſe advectos mercede conducere, qui littorum cuſtodiam agerent; ut ſi bellum ingrueret, peregrini jacturâ ſanguinis, Silicia defungeretur periculo. Negocium unius menſis fore; intra quem poſſint de Archombroto & Radirobane referri certiora. Et Gallos nondum (ut audiverat) ex tempeſtate ad navigationem inſtructos, non ægrè tantilli temporis moram addito precio audituros: qui præterea nec tam pauci ſunt (inquit) ut juvare non poſſint; nec eo numero, ut metui à Siculis debeant, ſi auxilium in perfidiam mutent. Cùm patrem his verbis permoviſſet, ſecretò deinde Cleobulum, & poſtea Eurymedem vocat. Urget ſuos de Radirobane metus. Gallorum præſidia oſtendit, quorum opera haud magno precio emi poſſet. Cumque illi in contrarium diſputarent; nam nec ignotis benè credi, nec viros Inſulæ deeſſe; liberiùs Argenis; Si hoc, inquit, Siciliæ non tribuitur, at meo timori tribui volo. Regem in meam ſententiam jam perpuli. Mihi non probabitur, qui eum in aliam partem conſiliis ſuis flectet. Hæc imperioſiùs ur-

gentem, neuter ausus est importunâ irritare prudentiâ. Regi quoque ambitiosè authores fuerunt, præsertim cùm Argenis adesset, ut Gobryas ad littoris custodiam invitaretur: Et ille, quandoquidem ita censetis, inquit, tu homini colloquêris, Eurymedes. Sciscitare an hîc moram pati possit. De mercede deinde viderimus. Eurymedes mandato defunctus, Gobryam non difficilem habuit; haud ignarum id commentum ab Argenide esse. Operam igitur suæ classis in mensem promittit, solâ mercedis mentione offensus. Nam quò magis probaretur, liberale præsidium, & in amicitiæ tesseram offerebat.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

Dum Arsidas in Mauritaniæ portu spatiatur, Regionis præfectus ad eum blandè accedit, de patria, de negotiis rogans. Ille ubi se Gallum; Maurus in amplexum insilit. Stupet Arsidas ad insperatam benignitatem in externa gente. Ad ea quæ de Poliarchi victoria narrantur, velut ad monstra obstupet. Interim in præfecti domum pervenitur, & mensæ accumbitur. Sed dum Arsidas poma nova stomacho licentius ingerit, subito frigore nervi laxantur. Tum Phorbas patrono, quem fato propinquum reputat, pretiosum sacculum suffuratur.

IN hoc statu res Siciliæ erant, dum Arsidas omnibus Africæ partibus triremem applicat, & quacunque se brevia terris insinuant, scaphâ provectus interrogat agrestes, si qua de illis littoribus visa esset classis externa, aut ullos omnino mortales ad eos tempestas rejecisset. Jamque irrito labore defessus languebat, æstum præcipuè non ferens, quem [1] Auster inspirabat ab arenis mediterraneis allapsus; cùm opportunissimè factum ut Mauritaniæ fines contingeret, succederetque ad littus, in quo non grandis portus, & inde stadiis octo modicum oppidum incolebatur. Fortè fuit, ut tunc in portu spatiaretur illius regionis Præfectus, inter paucos fortitudine & prudentiâ insi-

1. A*uster inspirabat.*] Ventus meridionalis calidissimus. Virg. I. Georgic.

——— Unde serenas
Ventus agat nubes, quid cogitet humidus auster.

insignis. Ille Arsidam videns, quem vultus habitusque peregrinum hominem esse monstrabat, blandissimè accessit; & tam magistratûs sui quàm humanitatis officio, de patriâ & negociis rogavit. Cumque Arsidas, quò multa, & varia memorandi necessitatem effugeret, quia Gallicâ triremi vehebatur, se simpliciter Gallum esse dixisset, statim Maurus insiluit in amplexum; &, satis est, hospes, audivisse Galliæ nomen, inquit. Omnia vobis debemus. Procede sodes in urbem hanc; & quacunque te navigatio vocabit, primùm apud nos à jactatione sali refectus, novis commeatibus triremem onera. Stupebat Arsidas ad insperatæ benignitatis prodigium, in externâ gente atque incognitâ. Subire igitur terram comites jubet. Præfectoque dexterior, & ab omnibus cultus, proximi oppidi viam exorsus est. Veritus deinde ne procedentibus colloquiis proderetur non à Galliâ venire; videreturque humanitatis officia aliis debita, aut parata, quæsiisse mendacio, paucis recensuit, esse quidem se Siculum: Sed quia Gallicis remigibus utebatur, quærebatque præterea Galliæ Regem, se Gallis, cùm de gente rogaretur, annumerasse. Nempe, subjicit Præfectus, illum quæris, absque quo in servitutem externam omnes Mauri concessissemus? Monstra hæc Arsidæ erant; omnium quæ illic Poliarchus gesserat ignaro. Ergo ne aut ipse diutiùs, aut Præfectus erraret, haud perplexè rogavit quid novi accidisset; quodve beneficium à Galliâ processisset ad Mauros. Se enim vi ventorum in ultimâ Africâ propulsum, & diu jam errantem, hæc nescire. Tum Præfectus aggerere omnia cupidè cœpit; quâ insolentiâ Radirodanes bellum movisset; &, ut veluti ad condictum, diis ferentibus cum exercitu advenisset Rex Galliæ. Quæ deinde belli fortuna, quàm varii sub brevissimo tempore casus. Sed ambitiosè morabatur in Radirobane occiso; ut pugna acris fuisset; ut anceps aliquandiu fortuna; & victor haud perfunctoriè vulneratus. Ast ubi narrandi serie Radirobanem Gal-

lici Regis manu perculſum in terram deduxit; non tenuit diutiùs lætitiam Arſidas; ſed vultu ſic diffuſo ut conſtaret lætitiam non fingi; Cæſus ergo eſt Radirobanes? Ille Sardiniæ Rex? ille nuper à Siciliâ reverſus? & quidem à Gallico Rege? cui, ne fruſtra exultem, quod nomen, mi hoſpes, eſt? Tum Maurus; Geminum illi nomen eſt, inquit: quo errore & diu lapſus ſum, & vidi alios errare. Modò enim Poliarchus, modò Aſtioriſtes à ſuis appellatur. Aſſertus eſt hoc ſermone Arſidas in certiſſimi gaudii ſenſum; adeò ut & Mauros qui eum deducebant penè in eandem affectuum ſuavitatem adigeret. Non curarum meminerat, non laboris. Tantum, quaſi diis loqueretur, rogabat quæ fata, quæ ſortes, inimiciſſimos Reges compuliſſent in Africam; aut quod numen ſic ordinaviſſet, ut ſanguis Siculis odiis debitus tanquam Africanæ utilitati penderetur. Ad ſe deinde ex hac contemplatione regreſſus, quærebat quò ſe ab illâ victoriâ Poliarchus recepiſſet; At Juba (ita Maurus vocabatur) retulit adhuc vi vulnerum ægrum, jacere in Mauritaniæ regiâ urbe. Illinc omnino expedito equiti quatuor dierum viam eſſe.

Inter hos ſermones in urbem pervenerant; & Arſidæ peritos viarum expoſcenti, quibus duceretur ad Regiam (nam recruduerant venti, & timebat ne repetitâ injuriâ tempeſtas penè repertum Poliarchum eriperet) Juba negavit itineris copiam ſe facturum, [1] priuſquam exta Hoſpitali

1. *Priuſquam exta Hoſpitali Jovi ſimul proſecuiſſent.*] Ut jus firmarent hoſpitii, ſimul exta comederunt. Ovid. 12. Metam.

Cujus ut impoſuit proſecta calentibus aris,
Et Diis acceptus penetravit in æthera nidor,
Sacra tulere ſuam, pars eſt data cætera menſis.
Diſcubuere thoris proceres, &c.

Immolante Rege Vejentium vocem Aruſpicis dicentis, qui ejus hoſtiæ exta proſecuiſſet, ei victoriam dari, exauditam. Titi Livii lib. 5. Proſecta dicebantur minutæ particulæ, quòd exta cocta ſolebant proſecari, quorum partem adolebant, partem conſecrabant dabantque ſacerdotibus, partem ſibi apponebant. Tranquil. in Auguſto, *ſemicruda exta rapta foco proſecuit.* Et Lucan.

——— Si pectora pleno
Sæpe dedi, lavi calido proſecta cerebro.

Et Ovid.

Inde ubi libavit proſecta ſub æthera ponit.

De

ſpitali Jovi ſacrata ſimul proſecuiſſent. Æſtus erat; & in horti umbraculis deductus Arſidas ſuper appoſitos thoros epulas expectabat; gratiſſimis Jubæ ſermonibus, de bello, & Poliarchi victoriâ, moram ſubinde fallentibus; cùm tandem opulento convivio menſæ convivas ad ſe convertunt. Et ſubitum luxum miratus Arſidas, nihil tamen altiori intentione ſpectabat, quàm [1] inter promulſidaria eſſe varii generis poma ita glacie circumvenienti inſerta, ut aliorum pars emineret extra hoc frigus, alia prorſus condita tamen ſub lucentis aquæ cruſtâ nativo colore cernerentur. Quid potiſſimùm crederet ambigebat, novitate illâ concuſſus. Certè enim hæc poma recentia erant; rurſuſque ſub illorum menſium ſyderibus aqua frigore non coibat. Tum ne fictâ imagine luderetur, primùm manum glaciei admovet; quæ ut juſto rigore digitos uſſit; ut non poſſet dubitari quin aqua hæc eſſet; & veriſſimo quidem gelu concreta; mox & poma dentibus tentat; & hæc quoque nativo ſapore mitia erant; niſi quòd ad nimium algorem obſtupeſcebat guſtus. Delectatus admiratione hoſpitis Juba, invitabat ad cibos admiratione nimiâ cunctantem. Sed Arſidas cum riſu quæſivit, [2] quâ ille ex Scythiâ cum Africæ arboribus miſtâ hanc guſtationem prompſiſſet: Tum Juba; Ut magis mireris, inquit, cùm in hortum intraſti, hæc poma adhuc ex arboribus pendebant, & quæ modò eſt glacies ex fontibus unda manabat. Geminato ſtupore Arſidas hæſit, exquiſiitque ab Jubâ, quo carmine, quove in antro, tam ſubitò natura ſe mutaret. Et ille, Nova eſt, inquit, apud nos hæc ratio revocandi arte hyemem ſub medio ſole; quam exequar poſtquam

De hoſpitali Jove, vide lib. 3. cap. 7. Virgil.

Juppiter hoſpitibus, nam te dare jura loquuntur.

1. *Inter promulſidaria.*] Vaſa, quibus promulſis continetur: eſt autem promulſis genus cibi dulcioris mulſo conditum, quod ante mulſum & cœnam proponebatur.

2. *Quâ ille ex Scythia.*] Mirum Arſidæ videbatur, quod tanta glacies, quæ in Scythia frigidiſſima regione communis eſt, reperiretur in Africa, quæ ſita eſt ſub zona torrida.

quam mulſum guſtaveris. [1] Aderat puer Ægyptius cum mulſo, quod in calice præferebat & ipſo ex glacie facto: quo exhauſto cùm in terram à puero collideretur, doleretque Arſidas fragile quidem, ſed in æſtatem pretioſum vas perire; Noli indignari, (inquit Juba) in ſingulas potiones uſus ejuſmodi ſcyphorum eſt. Iteratò eundem in menſâ conſpici vile eſſet. Nihil ampliùs guſtabat Arſidas, avidus cognoſcendi quâ arte ad naturæ veritatem ſic perveniretur; Cùm allata ſunt variarum formarum ex ære prototypa. Orbium, poculorum, paropſidum, omnis denique convivalis inſtrumenti ſpecies erant. Tum Juba; hæc ſunt clauſtra, quæ aquis infuſis glaciem concipiunt. Quippe unumquodque operculo ſuo ſic tegitur, ut oræ invicem cohæreant, exceptâ foraminis anguſtiâ, per quam aqua liquitur in interiora; quo modo ex ſtanno vel plumbo fuſilis ſupellex conflatur. Alveolo deinde ligneo illa deponimus, cujus fundum ſale primùm nigro illo, parumque contuſo, & mox nive, contegitur; quæ nobis ſemper ad manum eſt, fulta ſtraminibus, & in umbrâ antrorum toto anno inviolata. Supra ipſa deinde prototypa, in alveolum ſic demiſſa, pari modo nix quoque aliquoties cumulatur, ſale toties interjecto. Ita hæc aqua illo in ære ad glaciem præparata, accipit undique cicumjectæ nivis frigus; quam ſal acri miſturâ vetat liqueſcere; in locis præcipuè umbroſis, qualia vini aut olei apothecis effodimus. Trium circiter horarum ſpatio coit aqua, & ſi quæ poma inſeruimus, qualia nunc miraris, hærent ſepta in glacie. Æſtu deinde languentibus grata eſt hæc vis nimii frigoris; quam & ipſa novitas commendat. Nuper enim neſcio cujus non inepta luxuries, hoc ſolatium invenit.

Oblectatus narratione Arſidas, licentiùs marcenti ſtomacho ingerebat hæc poma, quibus corrupta frigore aqua rigo-

1. *Aderat puer Ægyptius.*] Ita Petronius: *Tandem ergo diſcubuimus, pueris Alexandrinis aquam nivatam in manus infundentibus, iterum circumferebat puer Ægyptius clibano argenteo panem.*

1. *Calidæ*

rigorem infinuaverat; fimul avidè novis femper ex glacie calicibus bibebat, fummo frigore fitim, ut folet, acuente. quamquam interdum Juba monebat, periculofam intemperiem effe, nifi parcè utentibus. Sed cùm de prandio furrexiffent, & Arfidas [1] calidæ ufum multo joco traduceret, paulatim omnes nervos receptæ hyemis malignitate ita laxari fenfit, ut egeftas hinc inde epulas penè anima fequeretur. Juba non mifericordiâ tantùm motus; fed & metu, ne huic fponte mortem crederetur propinaffe, nulli fedulitati parcebat: Solari Arfidam, medicofque urgere; & nunc fuos, nunc illius miniftros verbis convenientibus affari. Ut verò in deterius fama attollitur, Arfidam fato propinquum haud tardè vulgatum eft. Dum trepidant comites, fervulique; quidam illius mercenarius [2] ex Eubœorum coloniâ, qui in Ofcis Neapolim condiderant, tempus locumque furto nactus, haud modicam prædam egit. Sacculus erat ex carbafo quem fub vefte reconditum idoneâ curâ Arfidas fervabat. Illic pretiofum aliquid ineffe Græculus diu antè conjecerat. Dumque veftes laxantur ægrotanti, & fui ignaro, ipfe familiaris officii fimulatione acceffit, detraxitque non fentienti farcinam, & cæteris pietate & metu occupatis, fefe domo proripuit.

CAPUT

1. *Calidæ ufum.*] In hoc ufu Romanæ fuere quondam deliciæ, unde Tiberius Cl. Nero, dictus eft per jocum, Biberius Caldius Mero. In Tefmophoriis & hanc libabant aquam. Juvenal. Sat. 5.

Quando vocatus adeft gelidæ calidæque minifter

Et Martial. lib. 14.

Frigida non deerit, non deerit calda petenti.

Ubi repete decoctam illam, Neronis delicias. *Huic* (ait Sueton in Nerone) *cum clandeftinus ad villam introitus pararetur, aquam ex fubjecta lacuna potaturus manu haufit, & hæc eft, inquit, Neronis decocta.*

2. *Ex Eubæorum coloniâ.*] Cumani conditores Neapolis, quæ quondam Parthenope dicta eft: hanc cum demoliti effent, ut remetirentur in patriam, pefte ingravefcente ad eam inftaurandam urbem compulfi funt, quæ ex illa Neapolis, hoc eft urbs nova appellatur.

CAPUT VI.

ARGUMENTUM.

Ubi ſentit Arſidas ſubreptum ſibi chariſſimum pignus, interminatus domeſticis, ſtrato exilit. Phorbas pavore perculſus, reconditas in ſacculo Argenidis litteras Poliarcho reddit, Arſidæque diſcrimen prætexens magno ære donatus eludit.

UBI autem primo impetu mali ſedato, Arſidas loqui potuit, à Medicis quæſivit, quid de periculo ſuo, quid de itinere ſentirent. Medici proſpera eſſe ſigna ad valetudinem reſpondent: Sed ventriculum & cæteros nervos, qui intemperie frigoris afflicti, febrim toti ſanguini aſperſerant, aliquâ quiete recomponendos eſſe. Optimè actum iri, ſi non ultra quatriduum morbus profectionem differret. Ille cum diis queſtus tali in tempore moram offerri, ad Jubam convertitur. Et literas, inquit, quas ad Regem Poliarchum habeo, nefas eſſet hîc ſiſti meo caſu. Si dabis qui viæ duces ſint, has ſtatim per unum ex meis tranſmittam ad Regiam. Hîc deinde acquieſcam patientiùs, donec ire per morbum licebit. Laudavit Juba conſilium; addiditque; præſtò eſſe qui quemcunque Arſidas deſtinaſſet, ad Regiam comitarentur. Tum Arſidas faſciculum quærere, cui erant literæ Argenidis commiſſæ. Prorſus is erat qui domeſticâ mercenarii fraude perierat; quem ut à veſte divulſum obſtupuit, & vidiſſe omnes negarunt, ſtatim vires furioſa indignatio ſuffecit. Prohibentibus medicis exiliit de lecto, interminatuſque eſt domeſticis ſuis mortem, ni properè redderetur chariſſimum pignus. Urgebat inſanus quæſtionem, deoſque appellabat & homines; nec ſine ſuſpicione circumſpiciebat in Mauros, qui primùm ægrotanti adfuerant. Spoliatam deinde intuens veſtem, nunc ora dilanians, quærebat quis familiarium propiùs ægrotantem acceſſiſſet. Sed omnes adfuerant, & tali in ſtatu in pietate poſuerant tangere collabentem. Tum demum eadem

dem doloris acerbitas, quæ languentis robur intenderat, consumptis viribus, pejùs invalidum dejecit. Ægrè suffitu, & violentis odoribus reddita vox est: quâ ut primùm uti licuit; Si me, inquit, fortuna destituit, morbo, & furum audaciâ violatum: at non ego me deseram, non Principes meos. Date ceram & stylum. Hodie ad Regem scribam. Intra biduum, etiam vitæ periculo, utcunque lecticâ viam exordiar. Protinus Phorbantem vocate: Hunc volo cum meis hodie literis proficisci. O fortuna! Is ipse [1] Phorbas erat, qui cum furto aufugerat. Ergo & in navi, & per urbem missi qui quærerent, tandem renunciant, frustra operam à se consumptam. Statim Arsidæ suspicio sceleris incidit: quam tamen dissimulans, ad forum, ad portum, redire præcepit, qui non profuturâ diligentiâ absentem vestigarent. Nec segniùs advocat Jubam; submotisque cæteris; Fallor, inquit, aut perfidia mercenarii mei hanc ægritudinem mihi facit. Cur enim lateret, præsertim me ægro, & vitæ ambiguo; nisi prædam scelere nactus, non me tantùm, sed & Africam fugeret? Si amatis Poliarchum, vindicate injuriam quam latro huic intulit. Dimitte ad proximos portus, qui nuncient ne ullus temerè peregrinus in navibus recipiatur. Sed quàm occultissimè potest procuranda hæc quæstio; ne si rescifcat exploratores in littore esse, aliâ fraude nostram solertiam eludat. Ego apud meos hodie dissimulabo me quicquam duriùs de eo suspicari; ut fallamus flagitii consortes, si quos fortè apud nos reliquit. Juba rem curæ sibi fore asseruit; statimque per homines fidos vicinorum portuum magistratibus quæ videbantur scripsit.

Sed hæc Phorbas antè conjecerat, meriti sui conscientiâ acuente metuendi solertiam. Is perpetrato scelere adhuc ignarus quid esset in furto; latebras ad recognoscendam prædam, quæsivit; scilicet si nihil inveniret perfidiâ & peri-

1. *Phorbas.*] Alludit ad vernaculum nomen, *Fourbe*, de quodam Phorbante agit. Ovid. lib. 11. & Virg. lib. 5.

& periculo dignum, omnia ad Arſidam relaturus, quaſi hæc ægro, nec ſentienti, ad tutiorem detraxiſſet cuſtodiam. Ecce autem exſolutus faſciculus catenulam primùm dedit ex gemmis, quæ nexili auro ligatæ, per æqualia ſpatia tumebant; Tres deinde annulos cum grandibus gemmis, modico lino diviſos, ne attritu venuſtas artificii periret. Pauci in fundo reſederant nummi ex auro; quæ omnia Arſidas, ad incerta fortunæ, corpori ſuo applicita ſervabat. Præter hæc, tabellæ inerant, longè Arſidæ pretioſiores reliquo cenſu, illæ quæ itineri dederant cauſam, ab Argenide ad Poliarchum. Phorbas omnibus diligenter inſpectis, ſuæ quidem audaciæ gratulabatur gemmas & aurum. Sed hæ eum litteræ turbabant. Ad Poliarchum videbat eſſe miſſas. Unde tamen, aut à quo, non noverat; & verebatur, ne plus illæ turbarum, plus in eum exploratorum cierent, quàm aurum aut gemmæ. Ire ad portus non placebat, vix dubius hos in ſe obſideri. Interiora Africæ, nec fidem in hominibus promittebant, nec exitum, quod quærebat, habebant in Europam. Tandem ſceleris & neceſſitatis ingenium, ad novi facinoris pericula incertum coëgit. Iret ultrò ad regiam; Poliarcho eas literas daret, & in ipſo ſcelere, præmia ſummæ fidei ambiret. Poſtquam igitur fallendi rationem, omnemque mendacii contextum polivit, in proximum oppidum profectus, illicque percunctatus quæ via ad regiam duceret, celerrima ſibi & illi quem viæ ducem aſſumpſerat jumenta conquiſiit. Tertio die, urbem ex montis cacumine inſpexit: Tum equo, & ductore dimiſſo, ipſe ſolus pervenit ad cuſtodes, vultuque pallenti (quippe quem excompoſitò exterminaverat curſu) ſe ad Regem Poliarchum feſtinare, ambitioſè iteravit. Illico deductus ad arcem eſt. Et tunc quidem minùs vacabat Poliarcho, poſt longam fortè inſomniam acquieſcenti. Sed Phorbas ad Gelanorum deductus, cum ſupercilio monſtrabat, ſe magna, & quorum procuratio celeritate conſtabat, nunciaturum

turum advenisse. Quis esset dicere jussus; Regi, inquit, meliùs dixero. A Siciliâ ad eum advenio. Litteras fero; & heu vereor ne hac ipsâ morâ quam facitis, corrumpatur negocium, cui delectus, penè in cursu spiritum amisi.

Siciliæ nomen audisse; illinc quoque afferri literas, & nuncium aliquid ingens trepidatione præferre, visæ sunt Gelanoro causæ idoneæ dormientem Poliarchum compellandi. Sedatior tamen accessit ad stragula; ne terrorem à somno excitatis, & adhuc sui incertis, periculosum, primæ Regis vigiliæ infunderet. Tussi igitur, & modico vestigiorum strepitu pulsatum, ita affatus est. Adsunt, Rex, à Siciliâ literæ; & nuncius nescio quid festinat. Nihil cunctatus Poliarchus resedit in lectulo, & nuncium adduci præcepit. Intrat ergo immani fiduciâ cubiculum Phorbas quod secundum deos potissimùm timere debuerat; ornatamque fabulam, non plùs verbis quàm gestu & fronte, in hunc modum exorsus est. Ego, inquit, ex Arsidæ amicis sum, ô Rex. Is ad te Siciliâ proficiscens, inde secum me abvexit. Cùm te diu quæsiisset, tandem ad victoriæ tuæ famam cursum huc tenuit. Nec jam procul eramus littoribus, cùm nostrum navigium peiratæ tribus lembis circumsistunt. Arma pauci habebamus; placuitque compluribus ante pugnam deditio. Ita proditus Arsidas cum familiâ & sarcinis in eorum potestatem concessit. Sed cùm direptis omnibus, novæ prædæ studio flagrarent, princeps eorum strictam in Arsidæ ora sicam intentans; Video, inquit, ex cultu & supellectili te hominem magnarum opum esse. Itaque nisi præter hæc quæ cepimus tria talenta præsentia numeras, ego ex his catenis (nam illi catenas jam dederant) jugulo soluto in mare te provolvam. Et Arsidas; Unde mihi præsentia hæc talenta, cui nec libertatem reliquistis? Imò, subjicit prædo, cùm de tuâ navigatione percunctarer, te ad Mauritaniæ Regiam ire professus es. Certè non te oportet illic esse ignotum. Quemcunque tuorum volueris, eâ lege

vincu-

vinculis eximam, ut nisi intra hoc triduum sit in isto littore cum pensione quam poscimus, certissimè pereas. Nec fraudem mediteris; aut in nos vindices provoca. In statione sumus unde liber prospectus est. Non mari, non terrâ, insidias locus capit. Si is quem miseris præter se ullum adduxerit, capite lues. quin si interim naves in nos fortuna propulerit, fortunæ pœnas dabis. Cùm sic impiâ & barbarâ voce dixisset, dejectus Arsidas semel atque iterum nos omnes intuitus, tandem me propiùs jussit accedere; Et vide, inquit, mi Phorba, quantum fidei tuæ credam. Ex diligentiâ tuâ nunc pendeo. Vade ad Regem Poliarchum: quo loco sint meæ fortunæ significa. Non ille talentis tribus parcet in re meâ capitali. Et ne ambigere possit, quin vera pericula nuncies, has literas accipe. (simulque de intimo sinu extraxit.) Scriptæ ad illum sunt. Quis scripserit tuâ scire non interest. Ferendas tibi trado, non tantùm ut pignus sint fidei tuæ; sed magis ne pereant, si me isti peiratæ immerentem conficient. Ita dimissus, ad te, Rex, altero ad meridiem die pervenio: tantundem ad reditum superest, si vis Arsidam vivum aspicere.

Inter hæc dicta, literas Argenidis Poliarcho tradiderat, quasi missas ab Arsidâ; quas integro lino sinceras ut tentavit; simulque solitum Argenidis ad se signum conspexit in cerâ, læto horrore infremuit. Simul tamen in periculo Arsidæ commotus, dum solvit epistolam, O quicunque mortalis es, inquit, cui Arsidæ fata commissa sunt; si strenuus eris, & eum mihi reddes, crede non te talenta prædonibus tria, sed tibi ipsi ingentes divitias portare. Adeò memorem beneficii me dices. Tu Gelanore, propera huic aurum quantum satis est dare. Jam promptum esse oportuit. Vade, ne difficiliores ex morâ prædones sint. Sed ô, an incolumi Arsidâ in hos posse iri existimas; & nefarios de suis lembis ad cruces deferri? Abominatus Phorbas meritum crucis omen, manum utramque vehementer

menter intendit, ſtrictiſque oculis, Cave, inquit, cave ô Rex, in hanc mentem te dederis. Lembi prædonibus veloces ſunt. Inſederunt plagam apertam. Truncum mehercule Arſidam vobis diſpergerent, fugaque inultâ deſpicerent infœlices inſidias.

Jam Poliarchus ſolutas tabellas legebat. Vera erat Argenidis manus. Sed omnino lamentabilis oratio. Facinus, vindictamque videbat Seleniſſæ; ſimulque Radirobanis impiam mentem, qui nefas non habuerat pudiciſſimæ virgini probra ingerere. Sed hunc quoque jam non vivere; & quidem à ſe victum, ſolatio erat. At quid in Archombrotum remedii, urgente hymenæum Meleandro, & bimeſtri ſalute vix donatâ Argenidi? Cùm deinde [1] in ultimam ceram oculos flexit, ubi ſolet dies exaratæ epiſtolæ aſcribi; jam tempus quo aut ipſum redire, aut mori Argenidem oportuerat, effluxiſſe intellexit. Nunc igitur ſe damnare; nunc iraſci tempeſtati, nunc Africam devovere, in quâ ſervandâ putabat ſe periſſe. Sed omnia in Archombrotum vota, omnia odia recidebant. Ego me, inquit, ego ad tuam perniciem me ſervabo, atrociſſime æmulorum. Sequar fatum Argenidis, ſed perfunctus tuæ mortis ſolatio. Defuncti quoque pugnabimus: Pacem nec experiar nec concedam. Dum ejuſmodi æſtu pectus concutitur, cœpit invitus dubitare, an Argenidi fides ad promiſſæ mortis conſtantiam duraſſet. Quàm enim naturale, ut vitam amemus? quàm grata vis quæ ſicam in noſtra viſcera euntem moratur? Denique Poliarche (cogitabat) finge oblatas nuptias, finge durum illi patrem, & deſtinatam illuxiſſe miſeriis tuis diem; an velles hanc periſſe?

Tanto turbine multò ægriùs quàm vulneribus afflictus, acciri Phorbantem jubet; cui aurum interim numerabatur; increpatque navigationem lentiſſimam, quòd ſecundum

1. *In ultimam ceram.*] In finem Epiſtolæ. Sueton. in teſtamento Jul. Cæſaris, *reliquos in ima cera hæredes inſtituit.*

dum post mensem, demum Arsidas adesset. At ille errores cum fide memoravit; ut [1] Cumis necessaria mora fuisset, ut in Gobryam incidissent, ut ab Italia venti impegissent classem in Africam. Lætus, quà esse tunc licebat, Poliarchus de Gobryâ audivit; & quid illo factum esset percunctatus est: nescio, inquit Phorbas; nisi quòd subaudiebam illum in Siciliam navigare. Aliquid spei miserrimo amatori subjecerunt hæc verba. Sed Phorbas; Perdimus Arsidam, ô Rex, tam lentâ cunctatione. Patiaris grassatoribus hunc eripi, multò tibi certiora quàm quæ possim memoraturum. Pietatem mercenarii collaudavit Poliarchus; quartumque addi talentum præcepit; Forsitan quippe fore ex usu, absolutis latronibus non inanem Arsidam esse. Equum præterea notissimæ celeritatis attribuit; in quem Phorbas inscendens Mauritaniam prætergredi festinavit, & se remotis littoribus cum prædâ subducere.

CAPUT VII.

ARGUMENTUM.

Vix interjecto biduo Arsidæ in regiam accedenti Poliarchus totum Phorbantis mimum non sine mutuo stupore exponit.

AT verò Poliarchus, quamquam ex vulneribus vixdum ingredi valens, non differendum in Siciliam iter esse constituit. Acquiescere enim in navi se posse; & necessaria ad curationem accipere. Id quidem Gelanoro non placebat; sed nec frustra repugnare sustinuit. Erat tamen Arsidas expectandus, quem in tertium diem Phorbas promiserat. Ergo præcipiti domino, & parari discessum jubenti, diligenter parebat Gelanorus. Rectores triremium, classiarios atque nautas ad officia vocabant. commeatus portabantur. solumque profectioni satis instru-

ctæ

1. *Cumis necessaria.*] Cumæ civitas est Campaniæ ad mare juxta Puteolos, à Cumæis Asiæ populis & Chalcidensibus extructa.

1. *Auto-*

ctæ ſignum jam deerat. Nec poterat inhibere Hyanisbe feſtinationem hoſpitis adhuc cruda vulnera miſſuri in diſcrimen; quæ tam ſubita conſilia eſſent, aut quid illi contigiſſet turbulentâ profectione dignum, nec apud ſe conjiciens, & verita nimis anxiâ & indecenti curâ exquirere. Is per ægritudinem animi excuſsâ quiete, nunc Argenidi timens, nunc in Archombrotum odio æſtuans, eâ nocte adhuc imbecillem valetudinem turbavit. Supprimere tamen morbum tentabat valentibus verbis, ne ſuorum conſenſu vetaretur per immaturæ navigationis pericula vitæ ſuæ illudere.

Cæterùm vix biduum à Phorbantis diſceſſu proceſſerat, cùm Gelanoro regium cubiculum fortè egreſſo Arſidas occurrit, adhuc quidem ex morbo, ſed multò plus indignatione & mœſticiâ mutatus. Scilicet celeriùs quàm expectaverant medici receptis viribus, poſtridie quàm in eum Phorbas peccavit auſus eſt ſe in lecticam conjicere. Reliquis diebus non dubitavit equo vehi, amiſſarum literarum dolore, non ſe, non iter, laboremve reſpiciens. Quò prædonem perſequeretur? quibus verbis ſe excuſaret Poliarcho? aut quâ fronte rediret ad dominam? Ita anxius regiam intravit; & quà Poliarchus habitabat deductus eſt. Gelanorus inſperatò conſpectum lætiſſimo vultu excipiens, Nolo, inquit, alius Regi nunciet te veniſſe. Ibo, & illum hoc gaudio implebo. Sed Arſidas Gelanoro fortunam excuſaturus; Mane, ait, Gelanore. Eſt quòd priùs meæ cladis acerbitatem intelligas. Ille ratus de captivitate, prædonumque avaritiâ, qualem Phorbas narraverat, eum queri: Scimus hæc omnia, inquit, & præterea mox commodiùs dixeris Regi. Inter hæc verba Arſidæ elapſus eſt, præcipitatione gaudii nihil moratus revocantem. Obſtupuit Poliarchus, Phorbantis diligentiam æſtimans, qui tam ſtrenuè Arſidam exemiſſet prædonibus; Juſſumque accedere, & ſibi tunc primùm ut Regi loquuturum amplexu occupans, non eſt paſſus vene-

rabundum procumbere. Sed hîc diu uterque erravit, dum Poliarchus quæ Phorbas de latronibus finxerat, pergit loqui; & ille de ipso Phorbantis facinore Poliarchum dicere putat; miratus quæ tam propera fama hanc jacturam literarum ad eum detulisset. Dii benè, ô Arsida (inquit Rex) quòd te post tempestates, post latrociniorum mala, habemus incolumem. Tua clades, ex quo eam accepi, mihi plùs doluit quàm forsitan tibi. Tum Arsidas; & hoc in ea maximè acerbum mihi, Rex, fuit, quòd te scirem gravissimè illam laturum. Sed ignosce tuo Arsidæ. Infœlicitate meâ, non scelere læsus es. Nec subirem tuos vultus, aut auderem experiri quid de me tua ira decretura sit, nisi scirem quàm sapienter intelligas non in cujusque potestate domesticorum mentes esse, aut fortunæ injurias. Tum Poliarchus: Quæ autem irarum hæc in te causa, mi Arsida? An quòd maris pericula me propter subiisti? quòd te peiratæ, quòd tempestas diripuit? Ubi verò noster Phorbas? in quo ornando testari me decet quàm sis mihi eximius. Illudi se à Poliarcho Arsidas credens: Utinam verò adesset ille Phorbas! Innocentiam meam suâ pœnâ assereret. Sed unde tibi (ô Rex) Phorbantis hoc nomen? Quia, inquit Poliarchus, oblivisci non possum hominis tantâ fide tuas res measque accurantis. Utinam hunc vidisses, Arsida, nullas moras apud me ferentem, ne noxiæ tibi essent. Dum respirat, dum aurum numeratur, dum mihi flagitanti tuos casus in compendium confert: inquietudine animi suspensus, jam viam ad te omni voto gestuque videbatur præcipere. Quonam autem evasere peiratæ? Credis si in eos naves dimittam, posse eorum cursum intercipi? Quos verò mihi peiratas, subjicit Arsidas, aut quam Phorbantis fidem memoras? Quem si ego; quem si tu. O Numina! ut libenter in diem non differrem quod debeo! Illum Phorbantem dico, inquit Rex, per quem nuperrimè istas Dominæ meæ literas captivus misisti. Quid autem nunc videris fidissimum amico-

amicorum ignorare? Arſidas iis literis viſis, turbatiſſimo affectu, necdum ad læticiam apto, expalluit; Diuque hoc ſolùm repetiit, Literas habes? & à Phorbante habes? Quæ hæc monſtra, quæve inſomnia, ô Rex? Tum recepto ſpiritu; Propè, inquit, illi ignoſco, qui in totum noluit me perire. Sed ubi is eſt? Hominem non vidi, retulit Poliarchus, ex quo quatuor à me talenta prædonibus ferenda accepit, qui te tenebant. Tum Arſidas. Imò nemo captivum me habuit. O ſolertiſſimum caput! ô [1] Autolyci parem! Ergo perfidiæ laudem & præmia invenit? & poſt me expilatum, non te etiam fruſtra tentavit? Ordine deinde cuncta recenſuit; Ut ipſe apud Jubam ægrotaſſet, ut ſpoliatus à Phorbante veniret excuſatum quòd literæ Argenidis periiſſent. Huic contrà retulit Poliarchus non ſine mutuo riſu, tragœdiæ ordinem qualem Phorbas intulerat: cui ſaltem, inquit, ignoſco, quòd hanc epiſtolam tot talentis permutavit.

Sed negotii moles, quod tunc maximè vertebatur, non eſt paſſa ſermonem utriuſque in Phorbantis facinore diutiùs verſari. Itaque ſemotum Arſidam cùm de Argenidis valetudine Poliarchus rogaſſet: An tu exiſtimas, inquit, adhuc vivere miſerrimam virginem, & quam invitus miſeram facio? Quid auxilii, quid conſilii habes? quo ſatis interitu Archombrotus peribit? Solverem ab Africâ vel hodie, Arſida. Sed hac nocte recruduerunt vulnera; ut non poſſim maritimam jactationem ferre. Interim dum vires recipio, validiſſimam meorum militum partem tibi & Gelanoro tradam. Conſuletis Dominæ veſtræ; ſi modò fortuna expectavit auxilium. Strenuè ego adero; & vel morte vel victoriâ quietem inveniam. Referebat Arſidas

1. *Autolici parem.*] Hic filius Mercurii & Chiones Ducalionis filiæ. Ayus Sinonis qui Trojam prodidit; ſolebat non modo ſe, ſed etiam furta in varias formas transſmutare. De hoc Homer. Plaut. Ovid. Metamorph. 2.

Naſcitur Autolicus furtum ingenioſus ad omne.

Alter fuit Parnaſſi incola qui furto vicinorum bona ſurripiebat. Strabonius l. 9. fuit ille comes Jaſonis.

 1. *Ulti-*

ſidas tam quæ Argenis abeunti mandaverat; quàm quæ omnino à diſceſſu Poliarchi contigerant: Maximè loquebatur de inſtitutis à Radirobane ludis, quorum fraude captivitas parabatur Argenidi. Neque parvam in his ſermonibus partem habebat Seleniſſa; ut peccaſſet, utque in ſe ſtatuiſſet [1] ultimas pœnas: Tum Archombroti gratia apud Regem, & in virgine ambiendâ blanditiæ. Tertius colloquendo aderat Gelanorus. Nam hunc omnis arbitrum vitæ nihil ſuarum rerum Poliarchus ſinebat ignorare.

CAPUT VIII.

ARGUMENTUM.

Dum Poliarchus & Arſidas ſua & Siciliæ fata diſponunt, Micipſa miſſus ab Hyanisbe, Poliarcho nuntiat Hyempſalem filium patrio littori applicuiſſe: hunc nil prævorſurum officio ad Poliarchum veniendi. Sed ingreſſa thalamum Regina, filium manu tenens velut ad monſtrum repente cohorret.

DUM igitur illi ſua, & Siciliæ fata diſponunt, præcipuumque omnium Archombroti exitium habent; Micipſa ab Hyanisbe miſſus ad Poliarchum venit; nunciatque Reginæ filium patrio tandem littori claſſem applicuiſſe. Huic, ubi in Regiam aſcenderit, nihil prævorſurum officio ad Poliarchum veniendi. Simul exultantium tumultus cœpere in regia audiri. Populus pars veſtibulum implebat, pars ad portum ferebatur. Coibant Optimates ad Reginam, ambiebantque mitti ad Principem. Etenim Archombrotus lembo præmiſſo qui eum adventare ſignificaret, mox ſtrenuè ſequutus jam erat in littore. Naves eum comitatæ hæ ad portum, qui oſtio fluminis dexter erat, ſtatutæ ſunt, hæ per adverſum flumen ventis ac remis agebantur; Militibus qui ſe ad bellum venire crediderant, interdum querentibus quod nemo obſtaret. Ipſe Archombrotus, ut primùm in arenam exiluit, deos patrios,

1. *Ultimas pœnas.*] Mortem.

1. *Exci-*

patrios, telluremque, & auras quas naſcens traxerat veneratus, circùm deinde oculos tulit in populum, plauſuque & acclamatione ferventibus prolixè reſpondit vultu hilari, & facilitate oris nihil deſtruente majeſtatem. Ad præcipuos inde converſus, [1] excipiebat oſcula dextræ data, recognoſcebatque antiquas neceſſitudines; & verba utique tempore & ſerie ambientium paſſim arctata, ut plurimùm eadem diſpenſabat in varios. Diu in eodem veſtigio hæſit, numero ſalutantium urgente. Toto deinde itinere proximos, de Reginâ, de patriæ rebus, & Radirobanis injuriis rogabat. Strictim omnia referebantur, ſed à variis, nec quid unum narrantibus. Hoc unum ingerebatur, defunctam periculo Africam; Gallos fuiſſe præſidio; Radirobanem occubuiſſe.

At verò Hyanisbe alios priùs ſe filio frui impatiens, quamquam & mater & Regina, omiſit majeſtatem, exceſſitque cubiculo, & prætextu videndi quàm alacer circum filium populus eſſet, quamque ipſe inſignes (ita enim referebatur) milites duceſque haberet, ad atrium proceſſit, indeque quà ſe primæ palatii fores demittebant in oppidum. Et hanc procul conſpicatus Archombrotus deſcendit ex equo, majoribuſque veſtigiis, & alacritatis genio citatis, medium iter confecit. Ac ut primùm pervenit ad matrem, ſtolamque extremam oſculis ſtrinxit, flens illa gaudio non diſtulit coram populo blanditias quæ ſecretò debebantur. Tum illius dexteram tenens, Laudo pietatem, ô fili, quòd tanto apparatu ad tuendam parentem veniſti. Sed ne ſolus ſis cui maternum affectum debeam, Rex Galliæ effecit; cujus victoriâ ſumus incolumes. Ille à Mauritaniâ tuâ exitium depulit; ille matrem tibi ſervavit, quæ nunc in Sardiniâ ſerviret: Ipſe tyrannus malè tenta-

1. *Excipiebat oſcula dextra data.*] Plutarch. in Cæſare Popilium Lænatem inducit petenti ſenatum Cæſari ipſo die ſuæ necis dextram oſculantem. Et prætextatus apud Macrobium dominos inculpat, qui ſpe lucelli ſervorum manus oſculo premerent; hoc ſigno ſignificat alicui ſe fidei credere alienoque dominio, qui mos hactenus invaluit etiam in abſentes per litteras.

tentatam Africam ſanguine perfudit. Omitto illi Regi adhuc aliquid ampliùs nos debere; quod & ipſe, & præter me omnes ignorant. Veni, fili, neque antè diis patriis luſtrari propera, quàm illum ſalutaveris adhuc ex vulneribus jacentem quæ hoc ſceptrum tibi aſſeruerunt. Archombrotus tot beneficiorum magnitudine perculſus, ſubitâ Gallici Regis charitate flagrabat; ſæpè tamen excuſans quòd externis Principibus lentior fuiſſet in parentis patriæque diſcrimine.

Jamque ad Poliarchum præmiſſi, nunciaverant ſi ipſi vacaret, Reginam cum filio adfuturam. Is, niſi morbo prohiberetur, ſe occupaturum officium reſpondet. Simul ex Optimatum ſuorum præcipuis duos ad Reginam & filium legat. Avidiſſimè expectabat Principem videre, quem Maurorum vocibus, & ipſius Hyanisbes confeſſione, in rariſſimis eſſe acceperat. Sed Hyempſalem appellabant; vero ſcilicet nomine, paſſimque uſitato. Clàm enim Archombroti nomen aſſumpſerat, diſſimulando generi, cùm ſecretus, cultuque privato in Siciliam iret. Circa Poliarchum Proceres Galli quàm maximo cultu erant. Proximus Arſidas colloquebatur. Sed poſteaquam Regina intravit, Archombrotum manu tenens, ſubito veluti monſtro perculſa eſt. Nam ut primùm Poliarchus Archombrotum aſpexit, viciſſimque ab illo eſt cognitus (ô fatum!) quæ procella, quodve fulmen, celeriùs deſtinatos curſus exequitur, quàm tunc rabies, & indignatio, & avidus ſanguinis furor, mutatis utriuſque animis vultus quoque corrupit? [1] Ceu Meduſam aſpexiſſent ſteterunt immoti; mox trucibus oculis, necdum tamen omnia impetui indulgentibus, à fronte ad veſtigia contemplationem deduxere. Stupebant fremebantque attoniti. Quæ hæc enim deorum ludibria? Ut ſe mutuò colerent coiviſſe acerbiſſimos hoſtes, nec ingratiis in alterno vulnere immo-

1. *Seu Meduſam aſpexiſſent.*] Ad aſpectum capitis Meduſæ omnes in ſaxum riguiſſe habetur, ſupra.

immorituros. Repeteretne Poliarchus ab Archombroto Argenidem ſuam, quam vel nuptam vel extinctam credebat? Quicquid ſanguinis pro Hyanisbe pugnans non fuderat, an tunc in illius calamitatem miſceret ſanguini Archombroti, & indignam utroque orbaret ſolatio? Sed multò acriùs fortunæ diiſque omnibus iraſcebatur Archombrotus, indignatus illi hoſti ſe patriam atque matrem debere. Erubeſcebat ad pietatis & odii coëuntes affectus. Nam nec poterat niſi hominum ingratiſſimus, urgere fatale cum Poliarcho diſſidium, nec illo fœlice vivere. Senſim in utroque exuperabat inſania; nec aliud præter reverentiam Hyanisbes obſtabat quin polluerent [1] ſanctitatem hoſpitii, & vel [2] nudis manibus nimis lenta arma præverterent. Nec minùs Arſidas viſo Archombroto vires amiſerat; trepidanſque; Perimus, Gelanore: Niſi ſe medium aliquis genius immittat, ſine ſcelere & ſanguine non abibit hic dies. Is ergo Hyanisbes filius erat? nemo ſcivit? nemo nefaſtos occurſus prævertit? O fœlix Sicilia, quæ furores, quos fecit, ſaltem non aſpiciet!

Hyanisbe inexpectato filii hoſpitiſque horrore perterrita, & ignara quid potiſſimùm ſuſpicaretur; priuſquam intractabili veſaniâ furor erumperet, dividere malè coactum par inſtituit; de morbo deinde atque remediis quæſitura. Ergo primùm Poliarcho; Ignoſce, chariſſime hoſpes, quòd te intempeſtivè de quiete exegimus. Cura valetudinem, ſine quâ nec olim ſalvi eſſe potuimus, & modò non volumus. Imus ad deos oratum, ut hic dies tibi nobiſque fœlix illuxerit. Converſa deinde ad filium adhuc in Poliarchi vultu cunctantem, voce ſubmiſsâ, de cubiculo exire ſecum præcepit. Sequebatur ille imperium; Nec aliud Poliarchus adjecit, quàm ſe deos quos adibat

1. *Sanctitatem hoſpitii.*] Hoſpitii fœdera crediderc ſancta, quæ ante aras Jovis Hoſpitalis & Penatum firmaverant, unde violatores Buſiris & Diomedes eadem pœna affecti ſunt, qua plectebant hoſpites ſuos. Vide ſupra.

2. *Nudis manibus.*] Non ferro, ſed lucta magis pugnantes.

adibat Regina ei propitios optare. At non ad templa Hyanisbe processit. Major tumultus animum agebat quàm qui durare posset in votorum solemnibus. Cæterùm hæc Principum inexpectata aversio, ingenti consternatione regiam primùm, mox & urbem, & milites implevit. Pavidi quæ hæc odia essent quærebant, aut fingebant. Optimates qui Poliarcho astiterant, sequuti violentiam Regis offensi, quamquam ignari cur Archombrotus hostis esse meruisset, jam arma inter se, pugnamque, & cædes loquebantur. Ubique in oppido factionibus laborabant paulò antè conjunctissimæ mentes, Galli, Maurique, & qui Siculi cum Archombroto advenerant. In tanto tumultu dissidere facilius plurimis erant, quàm deliberare cui se parti addicerent. Etenim præter Gallos, qui omnes pro suo Rege steterunt, vix aliquis fuit qui non diu ambigeret. Nam Mauris in Poliarchum stare, quem salutis suæ authorem paulò antè cecinerant, videbatur inhumanum. Siculorum quoque multi eundem eximiè amabant. Tamen in tanto favore, juxta seditionen ubique motus increverat.

Regina in tot curas una distracta, nunc tumultum exarmare, nunc filium, nunc Poliarchum mulcere est adorta. Et filio quidem primùm, ubi soli fuerunt, ita loquuta est: Mi Hyempsal; expectabam reditu tuo tanquam inter duos filios triumphare. Sed utrumque intempestivus furor in meam perniciem, &, ni cavemus, in Galliæ & Mauritaniæ stragem concitat. Qui hi motus fuere? qui oculi quibus aspexisti Poliarchum? Me miseram! quàm penè nefas vidi? Sed non quæro odii causas; non uter æquiùs inimicitiis arserit. Te nunc tantùm per patrios deos, & si tibi viles sunt, quia hos nobis Poliarchus servavit, per Siculos illos, quos cùm abires ab Insulâ veneratus es; perque Argenidem tuam oro; des spatium iracundiæ tuæ, donec matrem audiveris. Non peto nunc odia poni, sed differri, mi fili: Ego de reconciliandis animis vestris videro.

dero. Tu, si hoc abnues, at consule saltem, quâ ratione possis famâ incolumi obruere beneficiorum memoriam quæ huic debemus.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

Poliarchus in hostili domo diutius versaturum negat. Attamen Reginæ lachrymis vincitur. Hæc mutui odii caput edocta utrumque æmulum componit, litterasque filio promittit, Meleandro deferendas.

HÆc confuso cum majestate metu simul imperans & trepida loquebatur; cùm illi relatum est, Poliarchum parare discessum ab Regiâ. Is enim postquam æmuli conspectu saucius cœpit odisse illam domum, ne suspicione quidem vacavit, noxæ fore si in hostis potestate perseveraret, si ipsi, si illius matri se crederet. Accendebant jam spontè turbatum Procerum voces, urgentium metus, & sedulitate monendi fingentium pietatem. Protinus ergo jubet Tribunis militum edici; ut ad regiæ fores militum partem sistant, sibi discedenti præsidium; confestim alii ex urbe educantur; & castris locum eligant non longè à navibus: In iis se inter suos pernoctaturum. Ne tamen aut nimiâ præcipitatione peccaret, aut Reginam læderet adhuc immeritam, Cubiculi Præfectum cum ejusmodi mandatis ad eam destinat; Habere se hospitii gratias, charitatisque in suorum vulnerum discrimine perspectæ. Recentibus filii amplexibus occupatam nolle ad salutationem provocare. Necessariis rebus suis se ab Regiâ quidem discedere: Sed priusquam solvat à littore, beneficiorum gratiam præsenti habiturum, si illa patietur. Hyanisbe his auditis gravissimè concussa est. Exibat à laribus suis optime meritus hospes, sibique præterea virtutum commendatione charissimus; & exibat quidem, ô facinus! aut hostis, aut tanquam ab hostibus. Quid faciat? quem priùs alloquatur? utrum, si necesse sit, æmulorum possit priùs non amare? Sed tamen filius pote-

rat credi ſeu viribus ſeu pudore ſibi facilior. Ad eum igitur verſa; Spondes, inquit, ô fili, dum mox redeo, quietem hîc agere? Sponde, per jura materna te obteſtor; quæ ſi reſpuis, nec hereditatem meam debebis agnoſcere. Cùm ille promiſiſſet; ipſa properè ad Poliarchum ivit jam limen cubiculi egreſſum, & equi quo veheretur frænum capientem in manum. Quamquam enim invalidus, tamen vehi lecticâ noluerat, ne Archombroto ſpeciem daret ſimulatione valetudinis certamen detrectantis. Hunc vultu Hyanisbe aſpiciens qualem habere ſolet calamitoſa innocentia, pænulam quoque diſcedentis corripuit; Et per, inquit, tua in nos beneficia rogo, ut priuſquam fidem meam diſceſſu tuo damnes, in ſecretum admittas tibi pauca prolocuturam. Puduit Poliarchum tantæ ſupplici id negare; rediitque in arcanam cubiculi partem; Quæ poſtquam arbitris vacavit, Regina lachrymas præmittens, Dii ſunt teſtes, ait, me nec fraude, nec conſilio malo objeciſſe oculis tuis illum propter quem me miſeram averſaris. Utinam eum adhuc ignorares, utinam abeſſet, mihi fortè plus mali ſuo adventu allaturus, quàm Radirobanes unquam molitus eſt. Si in meâ poteſtate illius animus eſſet; frangerem eum tibi, Rex, tam altè quàm tibi ſubjectam me aſpicis. Inter hæc verba, immemor majeſtatis, ſe demiſerat ad repugnantis pedes, crebroque ſuſpirio natans verba perdiderat. Poliarchus haud ſeciùs quàm matrem veneratus illam ſuſtulit ab humo; queſtus non minorem ſibi injuriam fieri à Reginâ ſupplicatione tam abjectâ, quàm ea erat, quà ejus filius ipſi illuſerat. Tum Regina; Quæ ergo contumelia eſt quâ te ille laceſſivit; aut quibus in terris in hæc malorum ſemina vos antea fata junxerunt? Poſſum hoc à te audire, hoſpes? Is enim dicere negat. An tu quoque obſtinato ſilentio me perdes; & neſciam quo me fulmine Jupiter ſubvertit? Ne abſiſte, ne, obteſtor, meis penatibus, donec conſtiterit illud malum carere remediis. Pleraque tempore mulcentur,

tur, & odia quæ ſilentio fovemus, profeſſa ſæpiſſimè expirant. Quòd ſi te & filium meum una domus non capit, ille recedet. An times vitam tuam mihi committere? Imple Gallico præſidio regiam. Præter tuos nefas erit armatum hîc conſpici. Nam ſi perſtas, ſi miſeram relinquis, ejiciam domo mecaſtor & filium. Cur te ad naves aut caſtra ſedente, regiam occupet periculo tuo emptam? Ergo pugnam depoſcitis? & tu quidem non jam viribus corporis nixus, quæ pro meâ ſalute exhauſtæ ſunt; ſed odio, & forſitan jubentibus fatis; quæ ſi in alterum veſtrûm peccabunt, ſequar ego morientem, & ſuperſtiti furias meæ mortis relinquam.

Adjecit deinde novos fletus, & familiariter pænulam quam ille diſceſſurus geſtabat, de collo diripuit; tum cunctationem dubitantis pro aſſenſu callidè uſurpans, gratias beneficii egit quod nondum acceperat. Vicit igitur Poliarchum tam vehemens & pertinax flentis oratio. Ego, inquit, ô Regina, diſceſſum quem tantopere abominaris, imputabam humanitati. Scis non ſemper in poteſtate inimicorum eſſe impetus quibus odia fervent, quique potiſſimùm mutuo aſpectu concitantur. Cogitavi itaque hanc arcem relinquere, ne aut ego aut filius tuus faceremus quod dolere tibi poſſet. Si tamen ita cenſes, bidui moram hîc patiar; ut deinde me potiùs negocia abduxiſſe videantur, quàm inimicitiarum atrocitas: Eâ lege ne interim ille me, aut hunc ego conſpiciam. Cultum autem quem hactenus tibi habui, cave, Regina, putes his jurgiis eſſe libatum. Neque enim vel tu efficies ut eum amem, vel ille ut averſer genium tuum. Atqui, refert Hyanisbe, deos ſpero intra id biduum compoſitis animis, exituram malignitatem ſortis, quæcunque vos in diſſidia cæcavit. Sub hæc, Gallorum proximos ipſa advocat; ſubridenſque, Plus, inquit, mihi Rex veſter curæ, quàm omnibus vobis (Proceres) fuit. Affectâ valetudine, necdum cicatricibus ductis, non prohibebatis itineris laborem experiri.

Ego autem evici ne ſic perire velit. Extemplo mutata militibus imperia ſunt; & urbem tam inquietis modò rumoribus laborantem nova hilaritas compoſuit. Quippe omnia in majus famâ tollente, jam plena reconciliatio rediiſſe Principibus, jam ira deſiiſſe in certiora amoris pignora vulgabatur. Ita facilè Gallis Mauriſque convênit, qui inviti diſſenſerant: Memorque promiſſi Hyanisbe, edixit, ne quis in aulam cum armis præter Gallos intraret.

In hunc modum primâ acie mali elusâ; Regina ad maturiora remedia ſe convertit. Sed ea reperire aut aptare non poterat, quamdiu ignorabat quæ illos cauſæ inter ſe committerent. Dumque dubitat unde certiùs hæc haberet, dedit ſe opportunè occaſio. Timonides Meleandri ad eam legatus, quò ſui Regis dignitatem tueretur, Archombroto in urbem procedente hæſerat apud naves; per ſe deinde non miſto comitatu ſecunduſve alteri, Reginam aditurus. Sed illi maturè de hoc tumultu relatum eſt. Nam & quidam ex Siculis comitati Archombrotum, huic properaverant nunciare, Poliarchum, quem diu in Siciliâ viderant, Gallorum Regem eſſe; hunc apud Hyaniſbem ægrotare ex vulneribus; & ad conſpectum Archombroti mutuo odio fuiſſe ſuccenſum. Adjecerunt Arſidam adeſſe Poliarcho. Mira hæc omnia viſa Timonidi. Erat Poliarcho in primis amicus; & olim ad eum à Meleandro legatus cum armillâ quam Eriſthenes veneno corruperat. Hunc ergo adeſſe, & purpurâ quidem inſignem, lætiſſimus audivit. Sed unde Arſidas adveniſſet haud immeritò mirabatur. Faciliùs de Archombroti diſſidio rem conjecit: ab Argenidis amore eſſe hanc iram. Senſim enim in Siciliâ tanti arcani fama eruperat: Ut nec cuiquam jam dubium eſſet quid Radirobanes peccaſſet in Argenidem, aut cur Seleniſſa periiſſet. De ſeipſo deinde ſolicitus, cogitabat utri parti præſtaret accedere. Nam ſi ſpecie officii ſui in medio perſeveraret, omnibus fore ingratum, nec inultæ, quicunque illorum viciſſet, ſolertiæ. Ad Poliarchum

chum trahebat amicitia vetus; & Argenidis in eum animus: Revocabat ad Archombrotum Meleandri memoria; & habita ſibi fides quam nefas ducebat violare. Adhuc ſui incertus præmiſit qui Reginæ nunciarent ſe venire. Saltem enim explorare confeſtim rem debebat, & exactam Meleandro perſcribere. Fluctuanti Reginæ ſpes ſubitò facta eſt, per hunc legatum poſſe cauſam reſciri tam periculoſi odii. Et properè illi loquuta, poſtquam de Meleandro quæ decebat rogavit; deflere Poliarchi & filii diſſidium cœpit; illudque potiſſimùm, quòd neſciret tanti odii initia, ideoque nec medendi rationem. Nihil cauſæ videbatur Timonidi, cur tegeret non ſecretam, aut pudendam diſcordiam. Paucis ergo monſtravit, Poliarchum tenuioris fortunæ ſpecie diu in Siciliâ fuiſſe; & amore captum Argenidis ſperaſſe nuptias quæ deinde paratæ ſunt Archombroto. Nihil itaque mirum ſi æmuli, & imminentes tanto utique voto, acerbè & pro materiâ rixabantur. Rediit Hyaniſbæ animus ad hæc verba; ut vix coram Timonide læticiam teneret; Cumque ille dubitaret an incolumi Archombroti gratiâ poſſet ſalutare Poliarchum, ipſa ultrò ut iret admonuit. In ſe enim recipere id & gratum filio ſuo fore.

Poſtquam Timonides diſceſſit, parumper Regina cogitavit, quo ordine rem maximam exequeretur; certa ex ſe pendêre tantæ litis fortunam & exitum. Magnificè intumuerat, audebatque fortunam deſpicere. In memoriam quoque redierat, Poliarchum ab ipsâ invitatum ut in Sardos ferret Africæ opem, vultu commoto rogaviſſe, an Argenis Radirobani nupſiſſet. Hinc & amare Poliarchum credebat, & vera Timonidem retuliſſe. Cæterùm ſic apud ſe conſtituit; ſi tractabiles juvenum animi eſſent, hos in Siciliam dilato morbi remedio mittendos; Maximè quòd in Meleandri conſenſu pars ſanitatis eſſet. Sin hæc odia ſine clade durare non poterant, confeſtim certiſſimâ pace exarmandum ſævientium furorem. Redit ergo ad filium

jam paulò imperiosior, & quasi docente Poliarcho de inimicitiis comperisset. Non mihi placet, inquit, silentium tuum, maximè cùm nec pudenda aut te indigna sint quæ retices; & hæc eadem ab æmulo tuo rescire potuerim. Amatis Argenidem. Magnum vulnus juvenibus, & odii ambitiosa materies. [1] Virgo, ut audio, quam in diis non est qui aliquâ dote non auxerit. Sicilia est in hereditate; Et quod acribus animis præcipuum est, neuter à certamine excidere sustinet. Ignosco nobilibus stimulis; Diisque simul gratias habeo quòd non est supra medicinam iste morbus. Ego quod creditis neminem deorum posse efficere, utrique hoc negocium sic peragam, ut simul odia ponatis, ametisque Argenidem, & sit ipsa utrique propitia. Scis, mi fili, sustinuisse me Argenidis nuptias, quibus instabas, donec ad me rediisses. Obsequutus es imperio. Intelliges non me frustra hæc jussisse. Sed sunt quædam de quibus te percuncter, si sperare modò possum ex amatore & æmulo vera audire. Quid moræ est votis tuis Poliarchus? Siquidem nunciabas, modò annuerem, omnia ad hæc nuptiarum fœdera tibi procedere. Dic, gnate mi; Nam & tua interest, ut hoc intelligam. Perplexus Archombrotus quæstionem hanc audivit; quia pudebat confiteri, Poliarchum placere Argenidi. Nihil igitur officere nuptiis suis Poliarchum respondit. Sed se irasci æmulationi illius, qui quoad poterat simplicem Argenidis animum molestis & inutilibus fabulis impleret. Tum subdolè Regina; Quid si autem his artibus mentem virginis avertet; an ne sic quidem obstabit hymenæo? At concitatior juvenis? Cogeretur me hercule puella à parente, cui non minùs quàm mihi probantur hæ nuptiæ. Exilium deinde Poliar-

1. *Virgo quam in Diis non est qui aliqua dote non auxerit.*] Ad Pandoram alludit, quam authore Hesiodo à Vulcano Jovis imperio fabricatam singuli Dii singulis donis auxerunt, Pallas sapientia, forma Venus, Apollo musica, Mercurius dicendi lepore. Inde Pandora dicta, quasi omnium donum vel omnibus dotibus aucta.

1. *Præ-*

Poliarchi à Siciliâ memorat, bellumque in Lycogenem, & victoriam ſuam. Sed quamquam toto narrationis contextu ſibi favebat, non latuit Hyanisbem illum quidem Meleandro, ſed Poliarchum Argenidi eſſe præcipuum.

Multò igitur quàm antè hilarior, cum filio cœnavit. Satis enim in eam noctem quæſitum videbatur. Poſtero die ad Poliarchum redit, non inſtructa verbis modò, ſed & conſilii ſerie, quam nox & mora ſuggeſſerant. Poſtquam blandiùs compellavit, juſſitque extra ſermonum ſuorum arbitrium qui aſtabant conſiſtere; Mirabar, ô hoſpes, quid tu ac filius meus eſſetis irati; Sed audio id amoris utique magni & excuſabilis ingenium eſſe, unamque Argenidem facere veſtram litem. Si ita eſt, ego me vobis ſalutarem profiteor. Sola ſum, cui ad utriuſque morbum medela ſufficiat. Quid in re placidâ, tot queſtibus, tot jurgiis opus? Adhuc res in integro eſt; fœdera imperfecta, innupta Argenis. Ego te lætum, & ſine pugnæ diſcrimine victorem; ego te filio pacatum (quid horres, abnuiſque?) efficiam. Nec mirere quî procedere poſſit pollicitatio tam immanis. [1] Prædem hanc manum accipe, nihil me præter id quod futurum eſt dixiſſe. Confuſus tot ambagibus Poliarchus, & propè ſe deludi exiſtimans, omittere Reginam aut orationem obſcuram, aut hos omnino de Argenide ſermones rogavit; At illa; Adhuc majori monſtro te ſuſpendam, ſuaviſſime hoſpes; Volo enim mihi Argenidem debeas, neque hanc tamen filio meo eripiam. Sed ita fatum eſt, ut ſubito apertoque remedio curari non poſſitis. Simul vobis in Siciliam eundum eſt; & literæ quas vobis committam reddendæ Meleandro. Illicò finientur diſſidia, & uterque de amore deſinet

1. *Prædem hanc manum accipe.*] Dextram porrigimus, ſi quid data fide futurum pollicemur, in ipſa enim fidem ſacratam Numa Pompilius voluit, & ſi quid firmum Perſæ illibatum volebant, illud dextra fideique pignore ſanciebant. Ovid. l. 5. Metam. de Philemon.
Ut pignus fidei dextras utraſque popoſcit.

1. *Arn-*

desinet queri. Insanire Hyanisbem Poliarchus credebat; cùm suos illa Penates, [1] arulamque deinde afferri imperavit; Quæ postquam mensæ imposita prunis concrepuit; nebulaque suffituum obtexit breves deos, his diris Regina se obstrinxit. Audite præsentes genii, Præstitum vigiles formæ; qui apud nos nati, hanc domum & patriam servatis; Si quicquam Regi Poliarcho mentita sum, aut nisi ei consilio meo incolumitatem, quietem, gaudium fero; Destituite hanc domum præsidio, vel eâ integrâ mihi & filio malum & perniciem date. Poliarchus ad religionem obstupuit, Reginæque respondit, se diis iisdem quos ipsa appellaverat, innocentiæ testibus uti posse. Nam priusquam Archombrotus pedem in Siciliam penetraret, sibi Argenidis affinitatem fuisse promissam. Res illum benè compositas intempestivis desideriis turbasse; & quia virgo mutari fastidiebat, solicitasse ad tyrannidem Meleandrum; ut liberam & Principem virginem durus pater mittere vellet in coacti matrimonii servitutem. His & similibus verbis paulatim repetentem animos, qui qualicunque pace decesserant, continuit Regina: Neque enim se venisse ut iræ tumorem subjiceret; sed ut reconciliatione, quam certam afferebat, cum ipsis frueretur. Quantulum autem est quod peto, amicissime hospes? nimirum ne antè ad capitalem rixam descendas, quàm videris perfunctum Meleandrum lectione epistolæ, quam ego perscribam. Pollicere mihi modò hanc à jurgio armisque continentiam, ô Rex. Ego tantundem de filii mei patientiâ & fide recipio, & assero tibi. Vobis deinde per me licet, armis & odiis cuncta miscere.

His auditis, illum diem ad deliberandum Poliarchus poposcit: moxque Regina iisdem pollicitationibus filium adorta est; cui & ipsi ea esse deliramenta videbantur. Sed petere,

1. *Arulamque deinde afferri.*] Ad firmandum juramentum coram Penatibus, quos appellat Præstitum vigiles formas, unde erant illis canes custodes familiæ. Tacit. Annal. 11. *Complexi dextras ante aras Deûm pepigere.*

I. San-

petere, & promittere perſeverantem, duriſſimum erat pertinaci iracundiâ repellere. Et viſum utrique eſt, nihil eam nimium flagitare. Moræ ſiquidem pretium erat, ſi illius ad Meleandrum literis, ſine armis & ſanguine exitum inveniret contentio. Sin in vanum promiſſa reciderent; adeò ejus veniâ pugnare licebat, ut nec jure ei poſſet iraſci qui per alterius cædem viciſſet. Itaque aſſentientibus illis in hunc modum fœdera perſcripſit, ut neuter præteritas exequeretur injurias; neuter ſuos concitaret ad pugnam, donec ſimul vidiſſent Meleandrum. Irent in Siciliam, quamprimùm vulnera Poliarchi navigandi poteſtatem facerent, neuterque dolo malo in induciarum leges peccaret. His ita compoſitis, deinde Hyanisbæ difficillimum fuit, à juvenibus impetrare ut ſibi colloqui ſuſtinerent; quod, inquit, potiſſimùm urgeo; ut civium militumque jurgia tollantur, quæ fortaſſe vel vobis invitis paulatim exardeſcent, niſi publico pignore temporariam hanc pacem firmetis. Quid deinde gravamini vos videre, quibus adeò certa ſum interceſſurum fidiſſimæ charitatis ſacramentum, ut ſi eo me voto fata fraudaverint, non repugnem vel hoc odio quod nunc inter vos eſt vindicari meorum promiſſorum vanitatem? Nec contenta authoritate & gratiâ ſuâ Poliarchum filiumque tentare; Gelanorum & Arſidam, quos apud Poliarchum potentiſſimos eſſe videbat, precibus & donis aggreſſa eſt: item eorum præcipuos, quibus familiariùs utebatur Archombrotus. Impetrato inter eos colloquio; quid ambo loquerentur, quiſve inciperet, vanâ & anxiâ penſitatione libratum eſt. & coram Hyanisbe (nam Poliarcho filium adduxit) ſe intra præſcriptas formulas tenuerunt. Nec ſæpiùs coire ferebant; Quamquam amicitiæ genius qui eos in Timocleæ domo primùm aſſlaverat, jam hoſtilibus animis ſe rurſus quærebat inſinuare; fatiſque mutuò ipſi iraſcebantur, quæ hanc odiorum neceſſitatem feciſſent. Sed in mitiora lapſos conſilia, revocabat identidem imago aſſidua Arge-

nidis, pudorque ne priores viderentur reconciliationem optavisse.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

Jam in procinctu sunt, cum unum ex vulneribus Poliarchi adeo magnis doloribus incensum est, ut membris adhuc imbecillibus febrim refunderet. Interim fama vulgante Sardiniam incendio civili flagrare, ad eam subigendam Hyempsal accingitur. Subactâ mox insulâ audit cladem hanc ob violatam sanctissimi Religionem templi accidisse. Motus reverentiâ cùm loci, tùm Mystarum, aliquos in Africam secum ducit.

PER eosdem fortè dies incommodùm accidit, quòd unum ex vulneribus Poliarchi inter majora & periculosiora neglectum, adeò magnis doloribus incensum est, ut adhuc imbecillibus membris febrim refunderet. Nec ipsi quàm Archombroto ægrius erat, navigationem differri. Nam in induciis erat ne altero absente alius in Siciliam iter præciperet. Ergo impatientes moræ, & saltem scribere cupientes; ne literæ insidiis occuparentur, ex fidissimis aliquos eò legare constituunt. Et Archombrotus quidem Meleandro atque Argenidi scripsit, nullâ in Poliarchum contumelia; sed tantùm excusans quòd tardiùs rediret, tum ex matris imperio, tum ne fœdo timore invaletudinem æmuli Regis videretur in occasionem habuisse rei gerendæ. Ferendis epistolis quidam Bocchus notæ in Archombrotum fidei delectus est. At verò Poliarchus diu secum exegit, an & scriberet Meleandro. Sed obsequutus est suadenti Arsidæ, scripsitque ne saltem Argenidis patrem videretur negligere. Magis quæsitum est an Arsidas cum iis literis in Siciliam rediret. Verebatur suspiciones Regis; & in tanto favore Archombroti cæca & ex transverso pericula. Sed si redibat, hactenus tempestas excusabat hunc cum Poliarcho congressum: sin cum eo perseverabat, poterat deprehendi furtiva legatio. Ergo eum placuit proficisci: Et huic quoque Timonides amicitiâ & factione junctissimus, literas suas ad Regem & Cleo-

Cleobulum credidit; ſic publicæ rei memor ut & ſuam prudentiſſimè curaret.

Interim ex Sardiniâ afferebatur, flagrare omnia civili incendio, Harſicora, & Cornio, Radirobanis nepotibus regnum quod ambiebant atroci bello perdentibus. Statim Archombroto ſpes facta eſt, gentem factionibus diviſam, & adhuc arma Africæ horrentem, ſi celerem hoſtem haberet, opprimi poſſe. Ne ergo collectæ ex Siciliâ vires perirent, ſecunduſve Poliarchi triumphis apud ſuos Mauros eſſet (quandoquidem tunc vacabat; morbuſque Poliarchi differebat Siciliam) exercitum quem in Africam vexerat, adjunctis Maurorum auxiliis, illuc egit. Matri tamen & Poliarcho pollicitus, ſive vinceret, ſive adverſis uteretur numinibus, non uno plùs menſe abfuturum ſponte ab Africâ. Dimiſſum his legibus excepit præſentiſſimus deûm favor, penè ſuprà quàm voluiſſet. Adeò enim fuit victoria in proclivi, ut præter audendi invadendique conſilia, & unius pugnæ laborem, vix fortitudinis experimentum fortuna reliquerit. Primùm vacuos portus nactus, præſidio illic relicto explicuit milites, mox & inſedit verticem montis unde illa inſalubris, ſed ſegetibus fœcunda Sardinia proſpici poſſet; probavitque nomina quæ veteres à ſoleæ aut veſtigii formâ indiderant, [1] Sandaliotin aut Ichnuſam appellantes. Jam duobus præliis Sardi inter ſe ſuper regno vires contulerant; & cruenta certamina abſumpſerant fortiſſimos Optimatum, ac militum. Sic miſeri patriam exhaurientes Archombroto pugnavere; Cujus copiis in monte conſpectis, miſerunt qui de hoſtium genere ac numero referrent. Nam nec longè in ſubjectâ planicie, bina illa patruelium caſtra conſtiterant. Cumque audiſſet Mauros adeſſe ac Siculos, mare quoque claſſe eximiâ poſſeſſum, omiſere conſilium quod ad ſalutem unum ſupererat, civilia odia ponendi, con-

1. *Sandaliotin aut Ichnuſam.*] Hæc nomina ſortita eſt Sardinia à forma ſandali, ſeu calcei.

conjunctiſque viribus eundi in hoſtem externum, & adhuc ignarum regionis. Alter quoque eorum Harſicora, jam proximâ fractus acie, deſperanſque victoriam, ut regnum æmulo ſaltem eriperet, deditionem ſuorum fecit Archombroto. Adeò penatum & patriæ charitas civilibus odiis concedit; ut patriam everti, ſibique alienum jugum accedere ſæpè homines malint, quàm alicui populari concedere. tanquam parendi vilitas augeſcat, ſi te notis ſubmiſeris; & ſublevetur peregrinitate dominorum. At Cornius nobiliori impetu virtutem ultimam collegit; ſuoſque eduxit ad prælium; & provectus in æmulum qui ad Archombrotum defecerat, illi vitam quidem eripuit; ſed nec ipſe ſupervixit numero Maurorum obrutus; qui patruelium ſanguinem funeſto ambitionis exitu miſcuere. Præcipua quoque hoc prælio Archombroti fortitudo Sardos perterruit; quibus tandem aut oppreſſis, aut fugâ dilapſis, ipſe uſus fortunæ impetu, ad præcipuas arces admovit exercitum. Vix aliquot velitationibus interceſſere victi. Præcipuus labor fuit ad Calarim, effuſo inconditè populo ad certamen: Sed intra mœnia compulſi, mutatis poſtero die animis de deditione legatos miſerunt. Virtiganem mors opportuna ſubduxerat, ne tot mala intueretur. Pauci externos dominos non ferentes, ſe ad [1] Cunicularias inſulas recepere, anguſto in freto quod à Sardiniâ Corſicam dirimit. Inde tranſmiſerunt in Corſicam; quâ etiam ſequente victoriam, adverſæ Liguriæ montibus latuerunt.

Cæterùm haud obſcura inter Sardos fama erat, contigiſſe irâ deûm hanc Regibus, & patriæ cladem; ob violatam à Radirobane religionem templi, quod ſanctiſſimum habebant, decem à Calari millibus, [2] Jovi cæleſti nuncupatum. Multa fuerant ex auro argentoque ad aram dona-

1. *Cunicularias inſulas.*] Parvæ ſunt Inſulæ inter Corcyram & Sardiniam, ſic dictæ à cuniculis, quibus abundat.

2. *Jovi cæleſti.*] Ad differentiam Jovis inferni.

donaria: [1] & ipſius numinis breve ſignum ſolido auro priſci Reges ſacraverant. Quæ omnia Radirobanes in Africam trajecturus, inani mutui nomine in ſumptum belli diripiens, ipſos quoque ſacerdotes contumeliosè repulerat; jam tum quidem multorum triſti præſagio, quod mox omni in Sardos calamitate aſſertum eſt. Nihil enim illo templo ducebant divinius, & Sacerdotes inclytæ famæ, [2] pro præſentibus penè numinibus populo erant. Is rumor de ſacrilegio Radirobanis, & templi ſanctitate, ut à multis jactabatur, ad Archombrotum pervenit; qui ſeu tactus curâ numinum, ſeu Sardorum animos pronâ in ſuos deos veneratione captaturus, templum inviſit. Ipſe ſitus, & locorum ſacer horror, ſuaviſſimi terroris pietatem ſubjecit incogitanti. Aſperæ erant rupes in radicibus collis, quas anguſtus limes ſecabat. His ſuperatis, brevia latè virgulta placebant, alto ſilentio, & incultâ ſimplicitate. Mox ingens porticus viſebatur, ita lumen ſuperne accipiens, ut nec tota caligo abſcederet. Subeunti porticum Archombroto, obvii hi verſus fuerunt, quos ligneæ tabulæ impoſitos ſic intrantibus Sacerdotes objecerant, ut vix omitti poſſent.

Non iſthic aurata domus, luxuque fluentes
Sunt epulæ, [3] ſpondave ſopor pretioſus eburnâ,
Aut in carbaſeo Tyrius velamine murex.
Non gemmâ vibrante nitor, non perſona cantu
Limina, non prono famulantum examina collo,

Atque

1. *Et ipſius Numinis breve ſignum.*] Quamquam ad ultimam expugnationem templi Sandioniſiani referri hæc poſſint, rectius tamen ad imaginem crucifixi auream, quam ſuper altare templi ex munificentia Ludovici VII. Sugerius Abbas collocavit, inde vero avulſit pro ſumptibus ſacræ factionis unus è principibus, qui alligatam huic ſigno vindictam anathematis celeri morte paulo poſt expertus eſt. Mitto decora alia, de quibus hic mentio fit avulſa ex ara atque gazophilacio, quod in tota Europa pretioſiſſimum eſt. Ibi enim aſſervantur Regum donaria.

2. *Pro præſentibus pæne numinibus.*] Quaſi ſua præſentia lites dirimerent, ſolarentur mœſtos, &c.

3. *Spondave ſopor pretioſus eburnâ, Aut in carbaſio Tyrius velamine murex.*] Nempe iſtorum in Africa, ex qua ortus Archombrotus, frequens erat uſus.

 1. *Illud*

Atque avidas quicquid trahit in certamina gentes;
Sed nemora, & nudæ rupes, neglectaque squalent
Confraga: Sunt epulæ viles, jussæque quietis
Hora brevis: Duro velantur corpora texto:
Et labor in pretio, & vitam mors longa fatigat.
At neque crudeles Diræ, vigilique flagello
Sævit cura ferox, falso non abditus ore
Ipse sua insanus furit in præcordia livor.
Alma quies, parvisque habitat Concordia tectis,
Et semper niveo veri de pectore risus.
Ipsa suæ meminit stirpis, seseque deisque
Mens fruitur fœlix, & novit in astra reverti.

His perlectis Archombrotus porticum intravit, ad cujus latera pauperes duæ aræ habebant lignea signa; [1] illud quidem Prudentiæ, quæ serpentes gestabat caudâ reductâ vitantes magici carminis imperium; [2] aliud Fortitudinis, manu utrâque prægrandem gestantis columnam. Jam ex templi mystis duo, admoniti Archombrotum adventare, ad eum decurrerant; ex quibus percunctatus de his aris, audivit Fortitudinis quidem atque Prudentiæ simulachra posita esse, ut qui in eorum familiam volunt ascisci, intelligant inconsultos impetus non placere numinibus; sed animos sic ad robustam prudentiam exactos, ut sententiam non temerè capessant aut ponant. Signa autem esse ex ligno, ut egestatem (quâ spontaneâ amant perfrui) humilitas non preciosorum deorum portendat. Archombrotus in eos intuitus, quia vilis corporum cultus non degenerabat à tam grandi Philosophiâ; notavit macie

1. *Illud quidem Prudentiæ.*] Hujus Symbolum est serpens, tum quia magicum carmen sit declinare aure ad humum applicata, instar aspidis surdæ & obturantis aures suas; tum quia, ut servet caput, in quo anima tota est, reliquum corpus exponit. Pierius in Hieroglyph.

2. *Aliud Fortitudinis.*] Sic depingitur Fortitudo à mox laudato Pierio. Cæterum hoc virtutum par monasticam vitam petenti significat esse necessarium; prudentiam, qua nil inconsulto agatur; fortitudinem, qua viriliter divino cultui se quisque mancipet.

1. *Auro*

cie quoque confectos vultus eſſe; & tanquam aſſuetos cœleſtibus motibus oculos non benè durare in pompæ regiæ conſpectu. Hos ergo religioſiùs veneratus, poſtquam porticum emenſi ſunt, rogavit, quis ipſis deorum aut hominum præſcripſiſſet hanc vitam; unuſque ſubridens, Fœlicitatis, inquit, cupiditas; quam vos quoque, ſed diverſiſſimo veſtigatis itinere. Vos opes quærendo, nos fugiendo, experimur quæ ſint ſecuriores divitiæ; Mentes quoque & corpora labore multiplici laſſamus; vos quidem ut ad ſumma humanarum rerum faſtigia perveniatis; nos verò ne quid tale cupiamus. Ita dii nobis humilitatem, vobis curas, utriſque laborem dederunt.

Hæc leniſſimi Sacerdotis libertas ita placuit Archombroto, ut illius genium domus jam intentiori affectu ſuſpiceret. Interim & cæteri myſtæ coiverant; à quibus deductus ad templum eſt, ſtatutuſque ad concipienda vota; haud longè à cœleſtis Jovis arâ; quam ſolam iis vatibus licebat [1] auro ſericoque excolere. Sed & illa ornamenta Radirobanes detraxerat. Quod ut à proximis Archombrotus intellexit, Curabo verò, inquit, ut injuria, quam ſacrilegio proximam hæc ara accepit, deleatur ab oculis veſtris, & ſummi Jovis memoriâ. Simulachrum ex auro majoris ponderis quàm antea fuit faciundum locabo. Cætera quæ ad numinis cultum ſunt eâdem indulgentiâ jubebo cumulari. At illi, deos gratiam habituros retulerunt; Se quidem nihil auro vel divitiis moveri; niſi quò vulgus ad aræ majeſtatem ſuſpenſum ſumma omnia de diis conjiciat. In cæteris, præoptare intra ſuæ domûs ſepta facillimæ egeſtatis ſecuritatem. Scire ſe quoque ex ejuſmodi divitiis quæ à templis diripi poſſunt ſæpiſſimè concitari aviditatem impiorum. Nec Radirobanem peccaturum fuiſſe niſi incauta majorum in deos liberalitas, avaritiæ ſuæ irritandæ veluti inſidias ſtruxiſſet. Præſtare

his

1. *Auro ſericoque excolere.*] Nempe vittis, pro antiquo ritu, ut ſupra; hic nota fuſe deſcriptam vitam monaſticam.

his rebus ſana ornari, quæ aut ægrè de ſuo loco detrahas, aut inutilia violando effeceris, quàm pondere invidioſi metalli quod multos ſuo precio invitat ad opulenti facinoris audaciam. Hinc iiſdem ducentibus, hortos primùm, mox & cellas eorum, nec ambitioſa triclinia aſpexit. Anguſta ſuppellex, vilia ſtrata erant; Omnia tamen ſic ad mundiciem facta; ut ſcires fortes animos aſpernari luxuriem, non marcidâ vilique rerum ſuarum incuriâ jacere.

Contemplatus omnia Archombrotus, gaudenſque difficillimæ virtutis non laborioſo aut ingrato conſpectu, unum ex illis, magnæ ſenem majeſtatis, omnem ejuſmodi vitæ ordinem, omnes leges, atque modum, jubet expromere. At ille; Quid lucri ſit nobis, ex eorum abdicatione quæ mortales precioſiſſima habent, parco nunc dicere, ô Rex. Nam & magis quærere videris, [1] quid agamus in iſto ſeceſſu, quàm cur in eum convenerimus; & præterea non verbis humanis ſolet oſtendi hujus aſperitatis utilitas. Dii ſunt ſoli qui arcano ſermone iis quibus viſum eſt, hanc novam oculiſque & ſenſibus cæterorum ereptam fœlicitatem commendant. Dicam tamen noſtrorum ſtudiorum eſſe finem, ea mereri quæ ſuis amicis numina indulgent. Huic cœpto commodiſſimum putamus, in vitia, & immodicas cupiditates, aſſiduâ pugnâ decernere. Itaque quanto ambitu cæteri ad imperandum nituntur, nos refugimus à faſtu, & facilitati parendi animos aptamus. Uni ex noſtris facimus annuum in nos imperium, non emptis aut turbulentis ſuffragiis. Grave munus eſt illi quem ab ocio communi ſevocat ejuſmodi præfectu-

1. *Quid agamus in iſto ſeceſſu.*] Commendat clauſtri fœlicitatem, humilitatem, paupertatem, obedientiam, mortificationem, mutuam charitatem, orationem, contemplationem. Ad Benedictinam reformationem videtur alludere ex his ſequentibus. Sic enim pergit: *Ne te offendat vitæ noſtræ inſolentia: ſcio enim & quoſdam nova omnia ad rerum publicarum ſecuritatem nimis univerſa ſententia damnare: Et, paucos annos eſſe, ex quo labentem in Deos pietatem hoc crudo vitæ robore ſuſtinere tentavimus.*

1. In-

fectura: & solâ spe redeundi anno emenso in ordinem, succedit ad exigui navigii clavum. Tantâ autem religione obsequimur, ut hunc putes despexisse in animos nostros, nobisque imperasse quod spontè malebamus. Præcipua tamen est cautio (ut homines sumus) si aut duriùs imperitet, aut nos segni vel rebelli consilio, abeamus à reverentiâ; ne foris hæc jurgia prodeant. Actum erit de pace quam quærimus, si ad externos arbitros, aut judices deficiemus. Secundum hoc parendi institutum, præcipua nobis est in socios comparesque amoris integritas. Invicem excusamus, ac patimur, si quid animorum habitus fortè pugnant, geniique diversitas fastidit. Nobisque irascimur, cùm quid in socio laudare, aut ferre non possumus. Vestitus, ut intueris, vilis; mensa frugalis; quietis tempora interstincta vigiliis. Ita domito corpori imperamus; nec (quæ maxima hominibus cura est) metuimus vices periclitantis dignitatis, aut voluptatum fugitivos & mutabiles vultus, quarum commoda spontè nescimus. Sed quamquam minimo contenti, tamen quæsito labore fatigamur, compertis ocii malis, quo vires non frustrà humano datæ generi solvuntur, & fit sensim desiderium vitiorum. Itaque quicquid temporis à Numinis cultu est vacuum, destinatis quisque officiis colimus. Qui plùs ingenio, & animi luce valent, in contemplationes sublimium rerum distribuuntur, quas deinde subjiciant oculis, & veluti ex alto deducant, ad usum mortalium: Cæteri, quam quisque natura artem admovet, sequuntur; ut & sufficiamus nobis, & alios juvemus. Neque extollendis hæc nobis, sed purgandis apud te recensui; ne te offendat nostræ vitæ insolentia. Scio enim & quosdam nova omnia ad rerum publicarum securitatem nimis universâ sententiâ damnare: & paucos annos esse, ex quo labentem in deos pietatem hoc crudo vitæ robore sustinere tentavimus.

Jam Archombrotum longior sermo, & juvenilis im-

patientia ad alia adverterat. Itaque veluti cætera auditurus, eundem myſtam jubet poſtridie Calarim ad ſe venire. Ipſe ad remiſſiora inter ſuos convertitur; qui ex illius vultu pendebant, laudari an traduci præſtaret hos rigidæ virtutis conditores. Ubi tamen ad publicas curas, nocturnum ocium fuit, ſummæ utilitatis res illi viſa eſt, ejuſmodi exemplis imbui populum, & vocari ad deorum reverentiam. Cùm igitur illi myſtæ poſtero mane ex imperio ad ſe venerunt; quatuor ex ipſorum familiâ ſibi dari præcepit, qui Africam illis ſacris initiarent. Confeſtim ex ſenioribus duo, totidem de juvenibus dati. Ac ne Afri contemptu aut odio Sardorum, qui hoſtes modò fuerant, eam faſtidioſiùs diſciplinam acciperent, delecti ſunt omnes externi; Ligures duo, totidemque ex Gallis. Nam ex variis gentibus in eam domum multi conceſſerant.

Omnibus ad reditum comparatis, Archombrotus cùm commodioribus locis impoſuiſſet præſidia, per præconem in concione proclamat, ſe matri Hyanisbæ quæſiiſſe Sardiniam. Id deos annuiſſe, ne utrique ampliùs genti diſcordia Regum in perniciem eſſet. Jure quoque majorum debitam ſuæ ſtirpi Sardiniam tandem fata reddidiſſe. Inde Sardis Proceribus ſecum aſſumptis, iiſque præcipuè qui Reges ſanguine contingebant, tam opportunis uſus eſt ventis, ut triceſimo ex quo abierat die, novi regni [1] infulas fronti matris circumdaret. At verò Poliarchus & id fatum incubuiſſe Sardiniæ gaudebat; & hoc ductu Archombroti contigiſſe cruciabatur; adhuc ignarus quantum ſibi illâ victoriâ eſſet effectum.

CAPUT

1. *Infulas.*] Meton. pro diademate, diadema pro Regno Sardiniæ, quam & matri & ſibi Archombrotus ſubegerat.

1. *Peti-*

CAPUT XI.

ARGUMENTUM.

Gallo milite in Myſtarum veſtem inſuetam vernaculo ſcommate ſatis jocato, unus ex Myſtis, ex panno os canum exerit. Tunc miles jocis in ſeria verſis, reluctantis genibus ſe advolvit, Regem ſuum expreſſis gaudio fletibus appellans. Is rumor caſtra, mox aulam pervadit. Excitatus ad hæc Poliarchus, jamque certior, in cellum Aneroeſti irrumpit. Et uterque fatorum ſuorum ſeriem viciſſim evolvit.

FORTE inter milites Gallos qui ſpectaturi reditum Archombroti ſe cum vulgo ſtipaverant in arenâ; quidam avidiùs hæſit in amictu oculis ſuis inſueto, quem ſeveri illi myſtæ à templo Sardiniæ in Africam traducti induerant. Propiùs ergo acceſſit, ſocioque Gallicis liberè verbis, in eas veſtes jocatus eſt. Converterunt illico vultum ad patria verba myſtæ iidem, utpote Galli, in quos joci deſtinabantur; & hoc etiam mirati, in tam longinquâ parte terrarum ſtatim repertos eſſe homines qui Gallicè ſcirent. Alter eorum præcipuè, jam provectæ ætatis vir, cùm de veſte (ea circa totum caput fluebat) ora prompſiſſet, militemque in ſe ludentem, aliquoties tanquam intelligens eſſet intuitus, facilè aſtantibus Gallis ſuſpicionem fecit haud alienæ aut remotæ à Galliâ regionis. Nam & color conveniebat, & oculorum decens vigor; nec corporis ſeſe venuſtè inferentis gentilem habitum pietatis ſimplicitas in totum deleverat. Et hunc quidem magnâ præter cæteros curâ obſervare miles cœpit, qui temerè ludibundus acceſſerat; quia ſtatim ictæ memoriæ viſa eſt illius viri ſpecies, tanquam olim nota, recurrere. Hunc igitur poſtquam in urbem eſt ſequutus, ut conjecturam ſuam aſſereret, jam in hoſpitium intrantem Gallicè ſalutavit; Nec alter humanitatis & linguæ commercium abnuens, eum ſalvere quoque juſſit.

Sic tunc quidem diſceſſum eſt. Sed inquieta deinde ſolicitudo totâ nocte militem habuit, interdum objurgantem curam ſuperfluam, ſatiſque mirantem quid ſcili-

cet ſuâ tantum intereſſet vatem hunc noſſe. Die vix orto repetit Myſtarum hoſpitium; & colloqui iis petit. Sed jam illi ſimulatione ſolitariæ pietatis impetraverant ab urbe ſeceſſum in proximum fanum, quod arcano luco devium erat; revera Gallorum conſpectum vitaturi, quos in Africâ improviſos habuerant. Accendit militem hæc ipſa abſentia; præcipitatoque itinere eos antè deprehendit quàm ad templum pervenirent. Tum verò cùm eos ſalutaſſet; quaſi hoc iter aliorum negociorum causâ eſſet exorſus; Multum, inquit, debeo fortunæ, ô Jovis Sacerdotes, quæ mihi ſic vicinum ad nemus procedenti vos obtulit: ampliùs quoque debebo, ſi quod ominor, ſperoque, populares mei eſtis. Pœnitebat ſenem myſtam quòd ſubito & improviſo errore, ſe pridie Gallico ſermone prodiderat. At ne inficiando faceret altioris rei ſuſpicionem, irritaretque curioſam militis mentem, & brevi colloquio fortaſſe explebilem; ſe quidem Gallum eſſe reſpondit, ſed apud exteros à primâ adoleſcentiâ vixiſſe.

Ita initiato ſermone, cùm ultro citroque perplexæ quæſtiones fuiſſent, magis magiſque fixus in dicentis ore miles exhorrebat ad pridem notos vultus, & à quibus ſæpiſſimè juſtiſſimâ veneratione pependerat. Præter oris argumentum, tenor vocis certam ad fidem cogebat ultrò credere cupientem. Poſtquam verò & notiſſima cicatrix lævâ in manu apparuit, (hanc enim conſpecturus, quaſi in amicitiæ teſſeram myſtâ repugnante amplexus eſt,) victus ingenti ſuſpirio exclamat; Ubi verò tamdiu latuiſti, Optime Regum? Non omnes tui cives peccaveramus, quos heu! miſeros deſtituiſti. Quis verò iſte amictus? quæ à comitibus ſolitudo? quàm omnia faſtigio tuo indigna! Simul repugnantis genua tenens, flere ubertim cœpit. Ille inſanire militem clamitans, riſuſque & indignationis ſpecie mutatus ad ſocios ſuos faſtidiosè convertitur. Sed & illos iſte militis ſermo turbaverat; in ſententiâ perſeverantis; Hunc Regem ſuum eſſe, hunc Aneroëſtum appellari:

pellari:

pellari: non se abscessurum à latere; deorumque beneficio usurum, qui tot annis frustra optatum sic denique reddidissent. Tum senex inter jurgia, fictumque stuporem, se paulatim ad aurem militis admovit; &, ô miles, si tempore, inquit, memoria tua vel oculi labascunt, aut aliquâ oris similitudine captus erras, modestiæ erit hos pacatiùs ludos movere. Sin Rex tuus sum; hoc primum civis officium exigo à te, ut sileas; &, si lubet, me sequaris donec soli colloquamur. Tarda erat hæc cautio. Etenim quamvis miles parebat, quidam tamen ex Gallis, & Afris, qui in comitatu erant, novitate erecti, amantesque rem tantam primi dare in populum, illicò in urbem dilabuntur. Cohortes duæ erant in Poliarchi castris ex illarum Alpium gente, cui Rex Aneroëstus imperitaverat. Illi sparsam subitò famam amplexi, sub æstum novitatis nunc stupore nunc temeritate reciprocante, tota protinus castra, mox & urbem, eo rumore implent.

Poliarchus cum Hyanisbe erat, refectis scilicet viribus certum diem navigationi in Siciliam constituens. Hac consultatione occupatum Gelanorus dubio inter credentem & aspernantem vultu adortus: Nescio, inquit, quid de Rege Aneroësto inaudio; Hunc advectum à Sardiniâ cum cætera prædâ, & quamquam in veste abhorrenti à cultu regio; tamen à populari milite agnitum esse. Excitatus Poliarchus repentino impetu animi in spe nimiâ caligantis, respondit, si vera res esset, hos se pro parentibus habiturum qui Aneroëstum reddidissent: oppidò vitâ ipsâ charius munus; iisque se debiturum qui vicissent Sardiniam, non modò quod amici, sed propemodum dii merentur. Hæc verba Regina avidissimè excepit, pro maximo deorum munere ducens, si tot nominibus devinctus Poliarcho suus Archombrotus, vicissim ducente fortunâ fecisset quod juvaret Poliarchum. Porrectiori igitur vultu, & quasi sponte gaudentem stimulatura, quid accidisset rogat; aut quis ille vir per tot vota seu quæri

seu

ſeu reperiri dignus. Omnia Poliarchus compendio amplexus; In primâ pueritiâ ſe à prædonibus captum docet, ductumque ad Regiam Aneroëſti, qui multos Alpium ſinus tenebat. Illic ita eductum, optimi Regis curâ, quid in eâ fortunâ & ætate ſenſerit ſorte regiâ indignum. Hinc ſe adhuc parentibus ignotum, belli caſu & fœliciſſimâ captivitate eſſe receptum. Priùs verò quàm assereretur in ſuæ ſtirpis decus, & à patre agnitus eſſet, Aneroëſtum ſeditione populari cum duobus quos habebat liberis, ut ferebatur, cecidiſſe in prælio. Sed liberorum quidem corpora inter cæſorum cumulos eſſe reperta; Aneroëſtum nuſquam inventum. quem ſi ſtragi clementior fortuna ſubductum in illum diem ſervaſſet, ſibi tunc demum propitios deos, vitamque ſine exceptione fœlicem contigiſſe. Sed temerè tantillis indiciis ſumma hæc gaudia præcipi; Militem decipi poſſe; aut deorum hunc vatem forſitan ambitioſam fabulam ſimilitudini vultûs, ſi qua illi cum Aneroëſto extitit, aptaviſſe. Omnia impigrè excutienda. Plurimos ſecum eſſe ex illius Regis domeſticis; inter eos, quemdam Creſtora, amicorum Aneroëſti præcipuum. Se ipſum, quando valetudo hæc erat, tanquam ſalutandi numinis causâ iturum ad fanum in quod ille ſacerdos receſſerat.

Hyanisbe ſpei favens, quam ratam optabat, benè de diis ac fortunâ Poliarchum credere imperat; comitemque ad templum ſe promittit. Haud mora, accerſitus eſt Creſtor, olim Aneroëſti familiariſſimus, juſſuſque præcedere, & ſenſim omnia explorare, dum Poliarchus cum Reginâ ad viam ſe comparat. Major erat ſpes, quàm ut Creſtor eam caperet. Sic propior contemnenti, revocatuſque ad lugubrem memoriam chariſſimi Regis, tanquam inutilem provinciam exorſus, cum pauciſſimis comitibus lucum intrat; nec longè à templi veſtibulo myſtas illos adhuc cum Gallo milite, qui rem prior deprehenderat, loquentes conſpexit. Tunc veluti militis affatum peteret,

teret, ſparſos per omnia oculos injecit in Aneroëſtum; Percurrit illicò tota præcordia,(ut in magnis & ſubitis ſolet) exultantis ſanguinis acerrima tempeſtas; Mox verò de geſtu, ac voce, & cicatricibus, poſtquam Regem haud dubiè agnovit, exſolutis gaudio nervis, ſe ad proximam arborem excepit; cùm nec loqui jam poſſet, nec moveri. Sed nec Aneroëſtus ad illius adventum minùs contremuit. Veteris amici conſpectus blandiſſimo dolore incautum percuſſit. Simul timor eum invaſit, ne à ſuis agnitus ſuaviſſimæ ſolitudini eximeretur.

Aderat interim Poliarchus, præmiſſum ſcilicet Creſtorem, impatienter ſequutus, templumque ſubibat cum Reginâ; cùm oblitus ſui Creſtor, relictis ſtatim myſtis ad eum decurrit. Jamque ſatis quid afferret perplexo anheloque gaudio oſtendens; Habemus, inquit, Aneroëſtum, habemus Regem veterem meum, tuum alumnum. Ipſe eſt; ipſe, ne dubita. Pergiſne ad illum, Rex? an protinus tibi hunc ſiſto? Nihil moratus Poliarchus quà Creſtor monſtrabat ſe contulit. Sed Aneroëſtus ſe interim arctam in ſemitam, quâ devius maximè lucus erat, conjicere moliebatur; eum diem latere ſi poſſet, per deſerta, & gentes ignotas, alia templa deoſque alios petiturus; Invitabatque militem, ut ſi ſibi tanquam Regi morigerus eſſet, aut comitaretur fugientem, aut hoc furtum ſuo ſilentio ſanctum haberet. Miles quidem repugnabat; adhucque in eâ rixâ erant, cùm acceſſit Poliarchus, nihil penè jam dubitans, quin verè Aneroëſtus eſſet. Ut tamen ad illum pervenit, quia ingens multitudo coiverat, & turbatiſſimus ſenex non ferebat hunc tumultum, aliam veniendi cauſam commentus eſt. Lætor, inquit, Gallicam pietatem exteris quoque gentibus eſſe illuſtrem. Ego deos, Antiſtes, tuâ operâ exoratos mihi volo, ut ad ea quæ animus deſtinat,propitii adſint. Veni ſodes ad templum hoc, quæ vota vel ſacra magis è re meâ exiſtimes commodiùs monſtraturus. Exanguis illicò Aneroëſtus ſequebatur trahentem.

hentem. Nam Poliarchus ejus lævam corripuerat. Angustum erat fanum, armatique ad fores cohibebant avidissimum vulgus. Hyanisbe cum suorum præcipuis jam stabat in testudine; quò postquam & Poliarchus cum Aneroësto receptus est, eosque sequuti ad quadraginta circiter viri, statim de imperio Poliarchi clausum est limen. Eò acrior vulgi militumque expectatio increvit. Populus ab urbe decurrerat; vix in castris servabantur stationes. Sic ambitum omnem templi confertissima corona circundedit. Sive tamen reverentia Regum, qui intus consederant, sive perplexæ rei subita magnitudo, adeò circumstantium voces licentiamque continuit, ut ad ea quæ intus agebantur, satis quies & libertas superesset Principibus.

Jamque rem ordiri Poliarchus altiori sermone parabat, cùm Micipsa ab Archombroto ad Hyanisbem venit. Is quippe hominum tumultu excitus, nec jam procul à luco, optabat tantæ quæstioni adesse, si Poliarchus pateretur. Mora in Poliarcho non fuit. Nam & ipse quicquid erat hoc gaudii ex illius habebat victoriâ. Dilatâ igitur quæstione opperuere adventum Archombroti; quo inter septa admisso, ita ad Aneroëstum Poliarchus; Quod nomen tibi esse, vir optime, parentes voluerunt? aut quæ causa à Galliis in Sardiniam commigrandi? Ita effusiori principio utentem, spontè Aneroëstus ad destinatam quæstionem coëgit. Nam & constantiam motu primo excussam receperat; & non Crestore tantùm, aut milite, sed aliis illic multis videbat argui suos vultus, si silere, aut negare obstinavisset. Qui, sis, inquit, hauddum scio; nisi quòd ex purpurâ intelligo Regem esse: & lingua est qualis in Galliâ gentiis solet. Amicum te esse existimem; quòd videam te amicis quondam meis hîc uti. Nam & Crestora, & Simplidam agnosco, familiares utique meos. Igitur, ut amicum, liceat per deos exorare, ut abire me sinas quò destino. Sed si fortè me odisti: quid vis ultrà supplicii?

plicii? Regnum amiſi, nec repeto: ſpontè exul, ne vel inimicis officiam. Placet egere; & num velim ignorari, ipſi ſciunt per quos hodie repertus ſum. En me priſtinæ ſortis oblitum; adhuc ingere graviora; præter deûm iram nihil eſt quod recuſem. Sin præterea non putas, aut non tibi expedit eſſe me Aneroëſtum; ne time. Sinas modò ad ſolitudines abire. Ubi nemo ad verum coëgerit, Aneroëſtus non ero.

Hæc modeſto, ſed grandi ſupercilio dicentem, nemo immotus audierat. maximè ubi Creſtor, manu illius ſublatâ prodidit cicatricem, quam ex vulnere ſuperfuiſſe Regi Aneroëſto populares meminerant. Ipſe quoque Poliarchus repetebat oculis vultus ſibi puero toties viſos. Etiam aures, quamquam diu deſuetæ, redibant ad familiarem olim ſonum; & pietatis tenerrimo ſenſu trepidum pectus lababat. Nondum tamen ſe confeſſus, exegit ab Aneroëſto, cur patriâ exceſſiſſet, cur latêre, cur ſqualere ſic vellet. Tum ille. Nimis heu ſciunt mei, quorum & aliquot iſthic aſpicio, quo me turbine fortuna everterit. Furore malorum civium ad arma excitus ſum. Auſi illi aciem in me educere; & filii mei (nam duos habebam, tunc primum florem adoleſcentiæ ingreſſos) dum incautiùs pugnant, ambo pro patre, & in oculis patris occubuere. Perire & ego tunc poteram, ſi fatum fuiſſet. Sed opinor mens deûm in fugam me compulit. In proximo ſaltu delitui. Hinc converſus ad externa auxilia, perpetuo montium dorſo ad Ligures ſum delapſus. Illic enim validiſſimæ gentes mihi omnis fortunæ ſocietatem promiſerant. Per has regnum repetere animus fuit. Cùm deſcendiſſem ad proximum mare, [1] petiturus illam eximiam à Jano conditam urbem, ignotus in obvium intravi navigium. Sed nos venti in Sardiniam rapuere; dumque nautæ in anchoris

1. *Petiturus illam à Jano conditam urbem.*] Forte Janiculum, vel Antium, in quo ſitum erat Fortunæ templum, ut ſupra.

choris morantur, templi fama unde nuper advectus sum me ad exorandum Jovem traxit. Illic verò & locorum speciem admiratus, & sacerdotum vitam; deponere omnes curas constitui; jactatusque humanis tot cladibus, tandem deos experiri. Nam cur patriam amarem tot meorum sanguine perfusam; rursusque non hostium magis quàm sociorum cruore mihi parandam? Cui sceptrum deinde relinquerem? aut quid dulce in vacuâ domo? Duos omnino genueram; tertium olim fortuna tradiderat, non infra liberorum charitatem acceptum; quem de avi nomine Scordanem vocaveram. Mi pupe, si saltem superesses, ego te in sanguinis jura adoptione promotum Regem facerem. Tu aleam belli, tu casus, tu labores lenires. Sed ille diu antè & omen & initium tot malorum, dum Gallos qui Rhodanum incolunt bello lacessimus, præda hostibus fuit; & amissi memoria non deinde mihi diem molestiarum exortem reliquit.

Sic dolenter hos casus referenti, non ampliùs poterat Poliarchus solatia differre; sed collectis diu lachrymis subitò madens, se in illius collum projecit; paulumque cunctatus ne vox suspiriis enervis abiret à majestate; O optime pater, inquit, seu te mavis dominum vocem, si tibi Scordanem habere tanti est, en illum tibi reddo; tu eo fruere, tu redi ad vitam. Ego Scordanes sum. In hanc vocem fixis uterque sed inutilibus oculis dulcissimo errore elanguit. Par cæterorum admiratio erat alto silentio marcentium, ut nil loqui aut quærere vacaret. Hærebant omnium animi, paratos, ac veluti exertos affectus, quacunque Poliarchi & Aneroësti colloquia jussissent impensuri. Denique Aneroëstus. Ut Scordanes sis? ô Rex? Ut Scordanes, inquam, meus? Ut vivas, ut imperes, ut teneas Aneroëstum? Dii boni! sed quo pignore affirmatis vestrum hoc munus? At Poliarchus; Vides præterea, inquit, tuum deorumque illorum ultorem, quos in te pellendo improbi cives violaverunt. Oppetiere nefarii, aut

acie,

acie, aut lictorum ſecuribus. Illis ego prædam eripui; tuoque regno potitus ſum; quod nunc tibi incolumi, pater, reſtituo. Quibus viribus quæris tantum in hoſtes potuerim? Britomandis filius bellum hoc geſſi. Nunc & paternum imperium (dii enim meum nuper parentem ſibi ſociaverunt) tibi trado. Tibi ego, tibi Pater, ſecundus ſim. Tibi obſequi glorioſius erit, quàm cæteris imperare.

Novo ille gaudio refectus, ſæpiuſque ad deos votis & luminibus rediens, amplexus eſt Poliarchum. Jamque & Hyanisbe acceſſerat, & Archombrotus Aneroëſto reperto deos faventes, ſuamque victoriam, gratulabatur. Nec abnuebat Poliarchus tantum ſibi hoc caſu præſtitiſſe Archombrotum; quantum is ipſi, Radirobanis morte. Creſtor ac Simplidas, cæterique, ut licuit, Aneroëſto admoti, non oſculis, non alloquio explebantur. Supra omnia jactante ſuam operam milite, gaudioque & ſpe præmii feroce, qui Regem prior agnoverat. Sic diviſus in multos vix tandem ad Poliarchum Aneroëſtus redit. Ambo mediam Hyanisbem excipiunt. Archombrotus, proximus matri, præibat. Ita templo digreſſi, per militum & populi cuneos viam ægrè moliti ſunt. Adeò dum officio omnes certant, dum cernere aſpicique concupiunt, nulla viarum libertas ſatis explicat ab urbe caſtriſque proruentes. Nam & illi in quorum rem nihil erat ſeu Aneroëſtus, ſeu Gallia, tamen ſive adulaturi lætiſſimis principibus, ſive ſponte in immodicam hilaritatem proni à ſalutatione plauſuque non ceſſabant.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

Eo quod Deus exiſtat, iſque ſanctus ac ſcelerum vindex: inde infert Aneroëſtus nil antiquius eſſe debere, quam à vitiis declinare: alia autem nobis inſita ſunt, alia ab aliis in nos incurrunt: priora tollit ſolitudo clauſtri, ubi ſuis alimentis deſtituta exſpirant. Hic alià quoque tolluntur, cum exemplo plures quàm ingenio peccent, hoc maximè ævo quo in gloriæ titulis ponitur ipſa peccandi audacia, timidique & inepti gerendis negotiis reputantur ii, qui Deo obſequuntur. *Subjicit familiaria Regibus vitia, qualia ſunt: Vicinis gentibus diſſidiorum ſemina jacere; ad ſecretorum proditionem ſollicitare: vulgi incommoda non curare, ſi bello utiles viri eas intulerint, aliaque Machiavelli conſilia. Fortium eſſe ſancto virtutis fræno fortunam regere egregiè probat Aneroëſtus.*

UBI in regiam venerunt; affuere ex Poliarchi imperio, qui regio indumento Aneroëſti paupertatem mutarent. Sed ille nunc tenere ſuam veſtem, nunc purpuram manu repellere; Mirantique & multùm obteſtanti Poliarcho, ut mœſticiæ inſignia poneret, negavit ita de ſe meritos eſſe deos, ut ab illorum familiâ abiret. Benè ceſſiſſe, quòd is regno ſuo potiebatur, quem omnibus votis heredem optaſſet. De cætero, rurſus nolle impacatis negociorum fluctibus exerceri. Ne ſibi pretioſiſſimam paupertatem eriperent; aut crederent rebus ſuorum inutilem eſſe, qui familiariùs ad acceſſus deorum promotus, eos amicis conciliaret. Multa hæc & ſeria optimi ſenis ad vitam obſcuram pertinacia, confeſtim variis ſermonibus præbuit cauſam; dum illi conſtantiam laudant; hi verò mirantur quid ad deorum cultus faciat tantus rigor in moribus. Nam nec deerat argumentis Poliarchus, quibus Aneroëſti hæc auſtera incuſaret conſilia, revocaretque cunctantem ad aſſuetas Regibus curas. Aneroëſtus omnium voces (plures enim eadem ſuadebant) excipiebat patientiſſimo ſilentio; adeò ut crederent multi hæc ad animum pervenire gaudentem expugnari. Ita diu cunctatus, ſive ut omnia quæ ingerebantur unâ oratione everteret, ſive ut interim dato ſpatio ornaret defenſionem, mere-

retur-

returque audiri pari omnium pace; vultu tandem modeſtè ſublato in hunc modum exorſus eſt.

Summam aliquam eſſe mentem, quæ omnia condiderit, ipſa lex Solis nunquam exerrantis ab orbitâ, tum Lunæ & cæterorum ſyderum ordo totiuſque naturæ ingenium, ſatis hominibus perſuadet, quos nec ſapientiæ ſuæ ſuperba opinio, nec brutis animantibus pejor negligentia cæcavit. Putes autem ſanctum hoc Numen, à quo tot ſunt eximia, Deum, inquam, qui omnium origo virtutum, fas rectumque mortalium animis ingeneratâ ratione præſcripſit; iis vitiis delectari quibus paſſim naturam corrupimus? Non poteſt hanc quam cernimus legem naturæ dediſſe niſi juſtiſſimus author; Juſtus autem ille non erit, ſi feret abire impunè tot ſcelera. Ubi igitur amor recti, & ambitus ineundæ cum diis amicitiæ, ſimulque cœleſtis iræ timor, tetigit animum; nihil illi antiquius eſſe debet, quàm recedere à vitiorum periculis jam tot mortalium exitio infamibus. Ea verò pericula partim nobis inſita habemus, partim ab aliis in nos incurrunt: Et in hæc omnia efficaci remedio, iſtam ſolitariæ ſeveritatis religionem invenimus. Primùm enim cupiditates immodicæ, quibus ipſi nobis ſumus infeſti, ſic in hoc genere vitæ fracto impetu exarmantur, ac ſi feris manſueſcere edoctis, dentes quoque & unguium aciem ſubtraxeris; ut neque deinde ſi in naturam redierint facilè poſſint habere quo ſæviant. Nam deſiderium voluptatum contrario ſeveritatis uſu ſuam pertinaciam apud nos dediſcit; & ſi veluti ex cinere illa flamma reſurget, nihil tamen in egenâ ac veluti agreſti domo effecerit, in quâ deſunt ſuperfluæ inſtrumenta luxuriæ. Aviditatem quoque fruſtratur ſimpliciſſima paupertas; & ad ſuperbiæ ſtimulos erubeſcit ſqualida vita, & ſe ipſam deſpiciens. Sic illa, ſic cætera mentium mala, ut eſt ira, invidia, timor, audacia, in hoc ſancto rigidoque ſecreto, tanquam deſtituta alimentis incendia, expirant; Præſertim ubi mens vitiorum ju-

go excusso sibi ipsa se reddidit; timidæque cupiditates, & assuetæ parêre, priusquam aliquid velle ausint aut nolle, consulunt rationem. Eo modo, qui nobis acerbissimi sumus hostes, reciso aut correcto effrænis naturæ impetu, ad sanam utilemque virtutem adigimur.

Venio ad hæc tela quæ in nos ex aliorum hominum contagione comparantur, sæva illa, & nimiùm certa; Siquidem plures existimem exemplo quàm ingenio peccare. Quia morum consortio placere amicis cupimus; rarumque est diu vivere cum improbis, nec de vitiis primùm molliùs sentire, mox illis & infici. Superbiam, aliorum ambitus accendit; contentionem ad opes, cæterorum aviditas. Fraudibus appetitus, animum antea fortè insontem, ne inultus sis, ad fraudes applicabis; & ex hostium in te odio disces odisse. Cùm præterea multi in virilis gloriæ titulis ponant ipsam peccandi audaciam: timidosque, & gerendis rebus ineptos, eos existiment qui diis obsequuntur; illius opinionis metu haud pauci assuescunt peccare; magis scilicet ut illis probentur quibus virtus est vilis, quàm quòd sint vitia apud ipsos in pretio. Hæc autem omnia à domesticis suis submovet familiæ nostræ integritas, in quâ, ut paucis absolvam, contagionem improborum vitamus, & præter suspicionem ignaviæ timere deos licet.

Sed ut pressiùs ad me accedam; quoties ipsa fortunæ negociorumque malignitas, Reges ac Principes viros summis illecebris, præmiisque invitat ad peccandum? maximè cùm ea occurrunt, in quibus illud quod æquum est videtur discrepare ab eorum gloriâ, aut securitate regnandi? tunc quidem simulare, ac fallere, & dissentire à suis utique verbis, egregium in Regibus putatur; quasi dii quam ipsis imposuere mortalium regendorum provinciam, sine subsidiariâ vitiorum scelerumque cohorte administrari non posse voluerint. Nunc vicinis & immeritis gentibus subjicere dissidia amant; ut occupatis & infœlicibus

licibus aliis, ipsi certiùs vacent: Nunc sociorum Regum amicos largitione ad secretorum proditionem solicitant. Quid mulctare interdum in cautionem innoxios, quasi crimen sit posse peccare? quid vulgi negligere injurias, si bello utiles viri eas intulerint? Ea omnia qui sagaciùs fecerit, adeò famæ plus comparat, ut vel ex istis qui adsunt multos mirari existimem, quòd hæc tanquam injusta, diisque invisa, perstrinxerim. Atqui illa mihi grave regnum fecerunt; non tunc quidem cùm ipse regnarem, eademque peccarem, aut paria; sed ex quo caligine utilitatis & consuetudinis excussâ, jam veluti sequester nubem miratus sum unde evasi. Ignosce, Regina, tuque mi fili. Vestram sortem non damno. Fortium est, vestrique similium, sancto virtutis fræno, regere nimiæ fortunæ, & exerrare conantis libidinem. Sed ego debilior timeo illis turbinibus impar esse. Neque verò purpura sola iis periculis infesta est. Omni ordini, omni penè ætati vitia insidiantur; Ingensque in cuncta remedium est à nostrâ disciplinâ, quæ jubet ea pro vilibus habere propter quæ alii peccant.

Poliarchus tam insuetam rigidamque sapientiam nondum probans, interpellat dicentem. At si te, inquit, optime pater, omnes audimus, deerunt oppidis cives; Non arva exercebit agricola; Non nauta, non vector singularum commoda regionum mutatis mercibus pervulgabit in cæteras. Deerit artibus cultus, quascunque non necessarias hominibus esse vestra severitas putabit. Sola erit in vestris desertis frequentia; ac quoniam connubia respuitis, unius seculi genus humanum. Assentiebatur Poliarcho Hyanisbe; multique, tanquam publicam causam agenti, vultu & oculis favebant. Sed Aneroëstus, quasi in se seductus; mox frontem hilariùs porrexit; ut eum scires parum Poliarchi argumentis moveri. Si quem verò ex istis qui nos audiunt (ait) animus subit experiendæ suavitatis quam habet nostra austeritas, ne illum, ô fili, ar-

gumenta tua deterreant, neve ſuo cœlibatu credat ſolitudinem quam times orbi inducere. Ultrò nobis accedat: Adhuc populis proletarii ſupererunt; adhuc artificia vigebunt; reſtabuntque non modò quot ſat erunt urbibus terriſque colendis; ſed etiam quos exuberante hominum genere fata gregatim [1] aut vehementi Sirio, aut terrâ movente, aut denique bellis exhauriant. Deſine, inquam, vereri, ne toti hominum generi deſiderium veniat ſe in diſciplinam noſtræ Philoſophiæ dedendi. Dii enim hoc beneficium magis habent eximium, quàm ut illud tanto populo indulgeant; Nemini autem abſque eorum impulſu venire hæc ritè mens poteſt; nemoque in eâ, niſi iiſdem juvantibus, durare; Quia defecti animi ſuavitate humanâ (quam nos ſcilicet omnem abjicimus) tanquam ab exosâ cruce diſcederent, abſque arcano paſtu eſſet divinæ voluptatis. Ut verò non aliis quàm in legitimam lectis militiam numerat Imperator ſtipendia: Ita Superi iis ſolis quos ad hoc vitæ genus ipſi accerſivere, hanc guſtationem promunt ſolidæ ſuavitatis, & ad conſtantiam valituræ. Si quis igitur non tam ſibi propitius quàm fortunæ iratus (quia fortè non ſpes illi, aut ambitus, ſucceſſit) noſtrum portum turbulento petit ingenio, in quo ei impunè liceat indignari querique de fatis; hunc ego niſi certâ Deûm ope exuat hos affectus, nec fore conſtantem in diſciplinâ auguror, & plus mali invecturum noſtros in mores, quàm boni in ſuos. Præterea, qui levi impetu, (qualis ſæpè adoleſcentum eſt) ex quadam inconſultâ teneraque imagine quam de virtutis præmiis concepere, ad labores noſtros accedunt, illi, ut librata fundis ſaxa, primùm quidem in his ſtudiis immodicè fervent, mox ceſſante machinâ mirantur ſe languere. Præter ſtimulos pietatis, metumque deorum, rationis, forti-

1. *Aut vehementi Sirio.*] Nimio æſtu & peſtilentiâ; nam Sirius eſt ſtella, quæ videtur in ore canis cœleſtis, & quæ ſoli conjuncta æſtum duplicat, dictus eſt Sirius, ἀπὸ τοῦ σειριᾶν, à Siccando; ingentes morbos æſtus iſte parit.

I. *Puta*

fortitudinis, patientiæ res est; quæ omnia cadunt in paucos. Non veste quam gerimus, non nomine, non domo, constat nostra disciplina, addo nec laboribus corporis; quos haud rarò graviores avaritia vel ambitus imperat, aut in damnatis exigunt metalla vel remi. Sola est animi simplex ac hilaris in deos propensio quæ hæc omnia consecrat, inutilia alioquin, aut sæpè profana. Quippe abjicere divitias, à dignitatibus recedere, prohibere ab animo inquietas humanarum rerum curas, magnæ demum virtutis est, si hæc fiant conciliandorum sibi numinum causâ. At si quis ab honoribus aut divitiis abit, ut ea jactetur reliquisse, vel ut ad majora perveniat; si quis negocia effudit ut torpescat in ocio, aut de paupertate se jactat, quam minantem ideo sponte prævenit ne necessaria videretur; illum quidem fraude nihil profuturâ vel hominibus vel etiam diis imponere velle existimo.

Non igitur omnes, (fili,) ad hanc Philosophiam compello. Nam pro ingenti mortalium numero, pauci omnino volent sectari vitæ nostræ reconditam fœlicitatem, & ex his ipsis adhuc quosdam suo, non deorum consilio nixos, aut frustra aut cum pernicie illam viam instituros denuncio. At omnibus saltem bonis precari me dices hanc mentem, ut à rerum civilium tumultu ad nos secedant. Ne id quidem mihi in votis est. Quis enim pia bella improbis inferet; quis Rempublicam geret; aut unde impotentibus vitiis frænum; si omnis se virtus ita in solitudinem ac paupertatem det, ut fracta & absens, non viribus aut pudore sceleribus impiorum possit obstare? Magna est provincia, quam dii illis destinant, quos sorte nascendi, vel secretis stimulis, jubent, non fugâ sed bello in vitia certare; neque cupiditates enecare, sed regere. Tales viros & esse, & honoribus frui publicè interest; tum sacris præsidere, tum fieri patresfamilias, impiisque in hoc terrarum orbe mistos, temperare illorum audaciam in deos, numinumque in mortales sæva consilia. Ut cæteros

hîc omittam; quid ſapienti Rege fortique præſtantius? Si exemplo, ſi legibus emendabit ſæculum, ſi ad deorum cultum ſuo exemplo cives adiget, quantò fœcundior virtus hæc erit, quam ſi in ſolitaria ſanctitate ſeneſceret? Cur igitur majorem hanc palmam ipſe à diis non expetam quæris? Quia arcano ſenſu admonuere me conſilii ſui, ut ſenectutem meam oblectem ſuâ pace, nec de regno jam curem, quod non præter eorum arbitrium amiſi; Sed hodie maximè viſi ſunt, hanc mihi quam amplector ſolitudinem imperare, poſtquam, ô fili, in te relatam intellexi mei regni, domuſque fortunam. Tanti heredis quem dii ſponte tribuerunt auſpicium facit, ut quod regnum in hunc libens deponerem non ſuſtineam ab eo recipere.

Scio quid præterea dicturus ſis, optime fili: ſi à negotiis abhorreo, ſi templa nunc tantùm, & victimæ, & cæteri deorum cultus placent; at in tantâ tuâ fortunâ ſervorum greges fore, qui maneant meos nutus; qui lectulos ſternant, qui convivia parent, & euntem ſtipent ad templa. Illas autem divitias nihil periculi aut turbidi habituras, quia dum ſoluto animo diis vacabo, tu in ſolicitudinem ſuccedes, illique præterea quos præpones familiæ meæ. Ne ſic quidem mihi perſuadebis abjicere inopiæ libertatem. Nam ut abſit hæc cura parandi aut ſervandi divitias; certè alia mala ab opulentiâ abeſſe vix poterunt. deliciarum conſuetudo, corporis blandiens cura, pietatis quaſi ſuperfluæ oblivio; tum illi affectus, qui ſerie juncti divitiis hærent, ſibi eſſe in precio, alios tanquam ex ſolio deſpicere, nullam ferre injuriæ imaginem, & aſſenſu eorum corrumpi, qui adulationis præmia quærunt. Nec facilius putem admiſſis opibus cæteras cupiditates excludere, quàm in concitato mari, ſe rapidiſſimo alicui fluctui permittere; ſed in alios nolle devolvi. Cùm igitur quod reliquum eſt vitæ, donare deorum cultui ſit animus, liceat infeſtam huic conſilio opulentiam fugere, ne ſuo utique guſtu, eorumque affectuum quos perpetuò comites

comites habet, captæ & impari menti vitia reponat, graveſque cogitationes & fruſtra in ſydera conantes deducat in terram. Quid miraris me ad paupertatem reſpicere, non quidem in quâ egeam, ſed parvo contentus ſim? quæ neglecto corpori inducat ſui contemptum? quæ vacuo animo libertatem faciat cœleſtis commercii? ac ne me tuæ gloriæ ſalutiſque incurioſum exiſtimes, quæ tibi, tuiſque exercitibus, fili, propitios deos paret?

Tam ſeveram orationem adeò miti & compoſito vultu habuit, ut conſtaret non hanc fingi conſtantiam, à quâ cuperet cogentibus amicis diſcedere. Omnibuſque non adumbratam virtutem veriùs, ut ſolet, colentibus; Saltem, inquit Poliarchus, noſtrum in Siciliam iter ne deſere, ô Pater. Te Dii verebuntur. Seu mari, ſeu terrâ, fœlix auſpicium facies. Ubi in Galliam redierimus, ſpondeo quo placebit inſtituto te victurum. Et id quoque patriæ debes, ut hanc potiſſimùm tuo exemplo facias meliorem. Parum moratus Aneroëſtus, id ſaltem flagitanti non negavit. Ad convivium deinde ab omnibus itum. Jam enim patientior Archombroti Poliarchus, cum eo apud Hyanisbem cœnavit; ſatiſque viribus inſtauratis, diem cum Reginâ ad profectionem deſtinavit, qui poſt eum ſecundus luceſceret.

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

Poliarchus & Archombrotus ad Siciliam navigationem adornant. Hos Hyanisbe ante ipſas fumantes aras ad ſacramento firmandum adigit, nii ſe pactis induciis praevorſuros.

SCRIPSIT igitur Hyanisbe promiſſas ad Meleandrum literas, filioque commiſit, cum arculâ quam à peiratis eripuerat Poliarchus; Identidem admonens, ut hanc inſtar fatalis ſarcinæ cum curâ ſervaret, offerretque Melean-

leandro. [1] Puta autem (inquiebat) Erichthonium tibi tradi à Pallade. Si vincula resignas, si quid feras intueris, fortasse te perdes, & operam meam. Sin trades Meleandro arcam intactam, videbisque ex eâ depromi fœlicitatem tuam, æquum erit te Regi Poliarcho habere gratias, qui latronum scelere amissam restituit. Agitatum deinde est, an unâ triremi vehi uterque posset. Sed majestas, & æmulatio, securiora flagitabant consilia. Tutius visum, distinctâ quoque classi ire utrumque: sed qui prior appulisset, alium in portu expectaret. Inde ambo sustinerent conjuncto comitatu proficisci ad regiam.

Interim nomina atque officia familiis Regum assueta Archombroti domesticis imponebantur. Ipse majestatis insignibus cultus est, appellatusque à matre Sardiniæ Rex, ne dignitate inferior æmulo esset. Memor quoque Hyanisbe se Gallorum fortitudine esse servatam, discessuris Poliarchi militibus numeravit viritim donativum. Edicto deinde discessu nulli ordines aut homines cessabant. Maurorum Procerum multi, Principem comitaturi impleverant rates. Siculi qui cum Archombroto venerant, laborabant inter se factione. Multis enim pristinus in Poliarchum favor redierat. Inclyta virtus, paulatimque vulgatum sub Theocrines nomine robur, & facti ad gratiam mores, valebant tunc maximè cùm eum Regem aspicerent. Rursus quòd & ipse Archombrotus virtutibus famâque erat clarissimus, quodque ejus auspiciis à Siciliâ venerant, pudore onerabat transituros ad æmulum. Nam affinitas cum Argenide, quæ potentiùs quàm cætera traxisset obnoxios, in incerto sic erat, ut passim moderarentur affectibus; essentque in adversam factionem clementes, ne si ea vinceret, excusationi & gratiæ locus deesset.

Erat

1. *Puta Erichthonium tibi tradi.*] Hanc cistellam ne curiose inspexeris, sed arcanam habe, non secius quam Erichthonium, qui à Pallade matre creditus est Aglauro & sororibus in cistella reconditus cum mandato, ut ab hujus abditæ rei curiosa inspectione caverent. Ovid. Metam. 3.

1. *In*

Erat vetus[1] in littore ara; Incertus quis Regum posuisset; Pollebatque religione, quam tot secula auxerant. [2]Illic Neptuno, ventisque, aut thura pauperes Nautæ, aut victimam solvebant, sive in mare irent, sive terra recepisset incolumes. Ad eam Poliarchum & filium jam classem petituros, coëgit Hyanisbe; Nec dubito, inquit, utrique ad ea quæ mihi promisit integram fidem fore. Sed de præteritis tantùm jurgiis hactenus cavi; Scio verò quàm facilè cupidis belli principibus ea eveniant, quibus soluta esse induciarum pacta aut jactent aut credant. Præterea vestrorum amicorum aut militum culpâ, oriri possunt novæ injuriæ, neque istis comprehensæ induciis. Si quid erit hujusmodi, ego vos per Sanctissimam aram dei, cujus regna jam subitis devinctos hic cupio, ut illa nova annumeretis veteribus, quorum ambo vindictam mei causâ distulistis; neu quis turbo fœlicitatem præcipiat in quam ego vos mitto. Agite, charissimi juvenes, & mulieri vestrâ causâ anxiæ hanc veniam date. Interim paribus votis utrumque commendabo numinibus. Nam si rationem possum inire, cui plùs timeam, deos veneror ut mandata mea neuter accuret, aut sospitem deinde aspiciat. Victi sunt tam ingenuo amore, quodque illa jubebat ad aram sanciverunt. Tunc utrumque illa amplecti, & nunc uni nunc alteri per littoris spatia se jungere, plurima & sæpe eadem monens, nec satiata abeuntium vultu, salutatos jussosque valere, iterum revocato sermone morabatur. Neque illi ad tot suspiria immoti restiterant. Aneroëstum quoque cum Poliarcho navigaturum Regina anxiè monebat, ut in eam firmandorum fœderum curam succederet. Nihil illi Poliarchum, nihil negaturum Archom-

1. *In littore ara.*] More Argonautarum. Appollonius l. 2.
Τᾷ δ' ῥέξομεν οἷα πάρεσι βωμὸν,
Βωμὸν ἀναστήσαντες ἐπάκτιον.

2. *Illic Neptuno, ventisque.*] Homer. Odyss.
Ῥέξας ἱερὰ καλὰ Ποσειδάωνι ἄνακτι,
Ἀρνειὸν ταῦρόν τε, συῶν τ' ἐπιβήτορα κάπρον.
Et Virg.
Nigram hyemi pecudem, &c.

1. *Europa*

chombrotum. Tanquam patrem, deorumque interpretem, eum utrimque valiturum. Quàm ſæpè mortales, & maximè juvenes, ad ſalutem compellendos. Denique cogitaret, maximum ſibi [1] Europæ Africæque depoſitum creditum eſſe. Aneroëſtus ſolicitudine Reginæ laudatâ, ſe illius quidem, & juvenum, ſed deorum maximè causâ, hanc provinciam curaturum promiſit.

Tandem hoſpitali officio datum, ut prior Poliarchus ad naves deduceretur, etiam comitante ad undarum confinia Archombroto. Cæſæ de more tunc victimæ, [2] quarum exta poſt rogatam Neptuni, deorumque qui maris potentes ſunt pacem, ambo duces primos in fluctus projecerunt. Tunc & ipſe Archombrotus in prætoriam ſuam ſcaphâ delatus eſt. Strepebant longè littora voce nautarum, rudentumque gemitibus, & pelagus eruentibus remis. Addebat & claſſicum miles, per opportuna navigiorum loca in pompam diviſus. Dubitabat Timonides lætari deberet, an dolere, quòd legationis onus tunc reditum ſibi prohibebat in patriam. Certè enim futura illic omnia ſciebat ſummo in motu; quali tempore in fortunâ eſt an præſtet abeſſe an miſceri tempeſtati. More tamen humani ingenii, cùm utrumque eſſet intutum, maximè redire placuiſſet; non aliâ magis causâ, quàm quia non licebat. Cæterùm induciis ritè ſervandis, inter Reges convenerat, ut ſi qui Gallorum in fœdera peccarent, Archombroti arbitrium eſſet; Ex illius etiam comitatu noxam eandem quicunque meruiſſet, de eo Gallorum eſſet judicium. Ne confusâ denique claſſe irent, partiti ſunt maria; pauloque interior Archombrotus navigavit; Poliarcho curſus apertos, & ne obſtaret Archombroto, niminum

1. *Europæ Africæque depoſitum.*] Galliæ & Mauritaniæ Reges Poliarchum & Hyempſalem & Archombrotum.

2. *Quarum exta in fluctus projecerunt.*] Ovid. Metamorph. lib. 2.

Inque Deos pelagi vino ſuper æquora fuſo
Et pecoris fibris, &c.

Ut Virg. Æneid. 3.

——— *Extaque ſalſos*
Projicit in fluctus.

1. Semi-

minum æquoris permittente triremibus. Erat ex Siciliâ Poëta, qui discessuris Principibus breve hoc carmen cùm tradere vellet, à Timonide est prohibitus; quia illis versibus de eorum inimicitiis meminerat, quarum memoriam sic objici inconsultum videbatur.

Cærulei fluctus, assuetaque flamina curvis
Horrendum irasci ratibus; nunc parcite raucis
Nunc animis: Tantùm liquido quâ tramite fines
Quæruntur Siculi, placidis Notus ingruat alis.
Non cùm Thessalicæ primùm de margine ripæ
[1] *Semideos Argo vexit trans cærula Reges,*
Tantus honos puppi, tot credita fata procellis.
Europæ Libyæque deos cerno æquore toto
Omnia solicitas partiri in munera mentes.
Hi puppes, querulos alii torquere rudentes
Adproperant; alii rostris venientibus æquos
Subjiciunt fluctus aurasque ad carbasa ducunt.
Præcipuè niveo latè subnixa volatu
Pax Jovis imperio verba inter talia pontum
Mulcet, & alternis classes amplectitur alis.
Este deûm jussu mites vectoribus undæ;
[2] *Tuque ferox sanctas Discordia spargere bello*
Non ausis sperare rates. Satis arma cruorque
Hactenus, & dubiis pulsata timoribus Aula.
Nunc mihi debentur mentes, quas fœdere longo
Componam. Nec quòd sunt Martia pectora Regum,
Desperanda quies. Eadem quæ fervere bello
Corda jubet, jubet emeritos mitescere virtus.

Dies

1. *Semideos Argo vexit.*] Alludit ad Argonautas, qui cupidine velleris aurei quod Phryxus in insulam Colchidem transvexerat, expeditionem Colchicam susceperunt è quibus Jason, Hercules, Orpheus, Nestor, Castor, & Pollux, &c. Thessaliæ principes inter deos relati. Sensus est, non tantus honos fuit navi Argo, dum semideos vexit in Colchidem, quæ sita est trans cærulea, scilicet Ægeum mare.

2. *Tuque ferox sanctas discordia.*] Etiam illa culta fuit divinis honoribus, nam in Pelei & Thetidos nuptias cum non invitata venisset, pomum projecit inter Deas, tot malorum caput.

1. *Lily-*

Dies jam plures erant ex quo in Siciliam applicuerat Arſidas, Poliarchi atque Timonidis ad Meleandrum & Argenidem literas ferens; Nec tardior multò Bocchus advenerat, Hyanisbes & Archombroti legatus. Sed utroque celerior fama, mox certis firmata authoribus, jam in Siciliam pertulerat, Poliarchum ex Galliæ Regibus maximum, in Mauritaniâ cum Radirobane pugnâ congreſſum, vitam hoſti eripuiſſe. Id mercatores nunciabant, qui Radirobane profligato, priùs tamen quàm cum Siculâ claſſe Archombrotus perveniſſet ad matrem, diſceſſerant ab Africâ. Motus rei novitate Meleander præcipuum mercatorum jubet ad ſe acciri; Tum ab eo diligenter percunctatur, ipſene audita referret, an adfuiſſet diſcrimini. Mercator, ſe tunc verò in Mauritaniâ fuiſſe reſpondit, cùm primò in auxilium Hyanisbes Rex Poliarchus exercitum expoſuit; & mox ſummis viribus Sardi venerunt. Bis deinde pugnatum referebat; tum Radirobanem à Poliarcho interfectum; quamque inconditè Sardi ab Africâ ceſſiſſent. Vix fidem faciebat Meleandro; qui Radirobanis caſum animo volvens, & fœlicitatem Hyanisbes, maximè tamen hærebat in nomine Poliarchi; illene eſſet ſui ſervator, ille Lycogenis hoſtis, ille privato ſub habitu ſibi olim chariſſimus; ſed & denique expulſus injuriâ.

Neque minùs Argenis (nam eadem omnia ab accerſito mercatore acceperat) ſtupebat ad omnia lætis quidem, ſed ſuſpicioſis pluribus rebus tacta. Præcipuè mirabatur quid Poliarcho tantum commercii eſſet cum Archombroti matre, ut deſpectâ Siciliâ ejus præſidio vacaret. Ergo abſenti æmulo, & ignaro, conficiebat hæc bella, fidei & reditûs immemor, dum fœdam lachrymis ſponſam, omnis dies, omnis ſolitudinis locus exercet. Oderat ipſa amantem Archombrotum, non aliâ magis causâ, quàm quòd ſe Poliarcho ereptam volebat; Et ille eundem æmulum, oblitus amoris & odii, ſic juvabat, ut deinde florentior procus in Siciliam rediret. Sed turbatum his cogitationi-

bus

bus virginis animum, placabat Radirobanes cæſus; proclivique in Poliarchum animo, Forſitan ille, dicebat, non Hyanisbæ, ſed mihi pugnavit; nec juvari Archombrotum, ſed Radirobanem everti ſic voluit. Nihil gratius accidere poſſe putabam, quàm ſic Radirobanes periret. Cumulaverunt beneficium dii, ut Poliarchi maximè ferro pœnas dederit. Inter hæc oblectabat animum ſuum victoriæ magnitudine quâ Poliarchus celebrabatur, ſperabatque confeſtim aliquid literarum ab ipſo accipere. Nam & commodùm acciderat, quòd ille mercator vel non audiverat in Mauritaniâ quanto ille periculo vulneratus jaceret; vel cætera Meleandro & Argenidi referens idipſum negligenter omiſerat.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

Meleander & Argenis audito Principum adventu, & concordiâ variis cogitationibus diſtrahuntur. Volentem obviam ire Meleandrum legati arcent, rogantque in regia remorari.

AT verò cùm Arſidas veniſſet ab Africâ; ut certior, ita acrior motus Principum mentes egit. Nam ille, Poliarchi & Timonidis literis Regi porrectis, eadem quæ in iis nunciabantur longiori oratione expoſuit; maximè in Poliarchi laudibus hærens, quàm latè diceretur imperare; qualibus viris, quantâ opulentiâ claſſem inſtructam adveheret; Ut benè pugnaſſet in Sardos; jamque ex vulneribus convaleſcentem adventus Archombroti atque conſpectus, irâ, odio, æmulatione turbaſſet. Nec fuiſſe certamen dilaturos, niſi interceſſiſſet Hyanisbe furoribus, cujus precibus ambo dederunt, ut vel Meleandro conciliatore redirent in gratiam, vel in Siciliâ potiſſimùm odia exequerentur. Ne inimicitiarum quidem cauſam multùm Arſidas diſſimulabat; quas ſciebat & à Timonide eſſe perſcriptas, & à Boccho, ubi mox adveniſſet, offerendas

in publicum. Cùm verò adiisset Argenidem, & omnia narrando extulisset (ut solent qui se credunt libenter audiri, referuntque absentia) facilè excussæ suspiciones sunt, quæ virginem urebant. Omnis læticiæ Gobryas consors, captatis temporibus, nunc clàm nunc publicè conveniebat cum Argenide aut Arsidâ. Iisdemque diebus Bocchus adveniens, quæ Arsidas attulerat confirmavit.

At Meleander quicquid spei aut consilii post expulsum Radirobanem sumpserat omittens, penè certam expectabat perniciem. Frustra non esse quòd cum suis Gallis Gobryas in Siciliam venerat. Parva Lycogenem, vel Sardos potuisse. Nunc Galliam, nunc Mauritaniam, quibus armis aut copiis Sicilia sustineat? Sic dubius, & fatis iratus, jubet Gobryam vocari. Et ille tunc fortè cum Argenide erat; quæ nihil dubitavit, quin pater de Poliarcho interrogaturus illum accerseret. Nam super eâ rerum novitate sciebat acerrimè esse commotum. Monet ergo discedentem, ne timidè agat, aut de suo Rege dissimulet. Eo loci rem esse, ut paulatim exui larvam oporteat. Fortè qui vocando Gobryæ missus erat, retulit Regi, eum loqui Argenidi, & confestim adfuturum. Hoc quoque Meleandrum cœptæ suspicionis pondere altiùs pressit. Tamen venientem Gobryam hilariter intuitus, Quid tu, inquit, bone vir, tot diebus dissimulasti Principis tui nomen? cui mehercule tantum debeo, ut me in ingratitudinis discrimen perduxeris, non hactenus passus ejus gratiâ te meliùs haberi. Excusavit silentium Gobryas. Neminem quippe ipso Meleandro meliùs scire, non esse sui juris, qui ad Principum amicitiam vocati sunt. Timuisse effundere, quod nesciebat an celatum suus Rex mallet. Addidit subitò Meleander, habere se à Poliarcho ex Africâ literas, quibus significabat se propediem adfuturum. Sed hoc ipsum diu est, ait, quòd resciebas, (Gobrya;) ideoque cum classe illum isthic oppertus es. Imò, inquit Gobryas, nihil de tempestate (Rex) mentitus sum, quæ me à cæterâ classe

classe divulsit. Nec deinde aut meum Regem, aut comites vidi. Hanc autem Insulam petii, quia licèt incertus quò Rex tendat, aut quid paret, ab eo tamen audivi, navigationis suæ ordinem præter Siciliæ oram dirigi oportere.

Nihil ampliùs à Gobryâ Meleander elicuit, eoque relicto solus in secreto conclavi diu animum variis cogitationibus vexavit. Cur scilicet Gobryam præmisisset Poliarchus, cur cum tantâ ipse classe discessisset à Galliâ, nisi vindicaturus bello Argenidem; & fortasse volentem? Num eâ spe hactenus illa despexisset Archombrotum? Num ipsa hos motus excivisset è Galliâ? Literæ Radirobanis, Selenissæ mors, & Theocrine, & Pallas, ingerebantur trepido animo, & in calamitatis fastigium filiam denique timenti. Repetebat etiam animo virtutes Poliarchi, sibique præstitam tanquam à virgine opem, & omnia genero digna. Pudore deinde quòd eum ejecisset, quòd non sine periculo abire passus esset, illum amare verebatur. Nam & illi justum sui odium aut despectum inesse credebat. Denique si affinem eum vellet, præter famam levitatis nunc respiciebat ad patrias leges, hæc cum Gallicis Regibus vetantes connubia; nunc ad Archombroti potentiam, Mauritaniæ viribus, & Siculorum favore eximium. Nec cum filiâ jurgari distulisset: Sed adhuc ignarus quid molirentur dii, ne eum qui sibi è duobus gener debebatur offenderet, tenuit iram: Nisi quòd semel indignanti excidit; Expectas mea filia Poliarchum, quem oppidò parum amas, cùm nisi suo aut Archombroti sanguine fœdatum nolis aspicere. Illa præparato silentio atque vultu, ea verba sic tulit tanquam non intellegentem præterlapsa. Cleobulus verò atque Eurymedes, & cæteri Optimatum, haud parum de consiliorum sagacitate remiserant; si quid noxium struxissent Archombroto, Regem reveriti; nec dubii se in Poliarcho violare Argenidem. Timebat Gobryas, ne tanto in motu abire juberetur à Regiâ. Anticipatâ

ticipatâ igitur necessitate exilii, tanquam suas triremes curaturus, ad eas revectus est; habuitque, ut cum Argenide convenerat, in statione dispositas.

Inter hæc Poliarchus propitiis ventis ferebatur ad insulam. Prima [1] Lilybæi cacumina, se venientibus aperuere, & mox remis inter hilares militum tonsarumque clamores crebriùs actis, certiùs terra innotuit. Denique circa Ægusam insulam sistitur classis; incerto Poliarcho, an Syracusis, an versus Epeircten esset quærendus Meleander. Sed missi Lilybæum qui certa referrent, Panormi esse Meleandrum renunciant. Drepanum igitur versis aguntur triremes, superatoque [2] Agathyrso, prope Paconiam insulam Gobryas cum suis navibus exceptus est. Has enim ad omnes Regis motus circumagebat, si quid Argenis imperaret, præstò futurus. Opportunissimè repertum non aspectu Poliarchus, non amplexibus satiabat. Nunc ille amplecti genua, nunc manum venerari; Regem incolumem atque victorem tenere adeò lætus, ut non militia, non ætas, aut sexus, lachrymas cohiberet. Cœperat quoque gratulari victoriam amicorum præcipuis; cùm diversum revocans Poliarchus, rogavit ecquid illic egisset; num in Siciliam intrasset pace Regis; num vidisset, num adiisset Argenidem; quid tunc denique in insulâ aut consilii esset, aut virium. Ille à principio rem totam exorsus, variâ voluptate perfudit Regis animum; nunc extollendo fidem Argenidis, & charitatis constantiam, nunc belli Africi famam, quæ illic inclytum apud omnes victorem fecisset. Sed addebat, Meleandrum, quamquam ad benevolentiæ speciem se cogebat, non tamen simpliciter amicum videri; seque consilio Argenidis rediisse ad classem, & ea littora observare. His monitis instructus Poliarchus, & maximè de Argenide lætus, evestigio anchoras jecit, illic certus

1. *Lilybæi.*] Promontorii, quod respicit Mauritaniam, Panormum, Drepanum Siciliæ urbes.

2. *Agathyrso.*] Siciliæ insula est.

certus Archombrotum ex fœdere opperiri. Nam is ſenſim claſſe divisâ lato in mari etiam à conſpectu abiverat.

Qui primi de navibus Poliarchi ad Meleandrum nuncii fuere, fidem ægrè fecerunt, tot naves, tantum belli apparatum cum eo advenisse. Et ſub tantæ tempeſtatis diſcrimine, parum literis Hyanisbes credebat pollicentis innoxium fore exercitum. Magis mulieri iraſcebatur, quæ ab oculis ſuis avertiſſet hoc bellum, mandaſſetque Siciliæ. Accerſit deinde Argenidem, nec jam invidiosè, ſed anxiè rogat, bellumne in Siciliam illis armis inſtructum ſit. Se enim ſatis ſcire, nihil eâ invitâ vel inſciâ Poliarchum moliri. Illa, nec ſe adeò Poliarchi conſiliis miſtam reſpondit, nec, quod ſciret, Poliarchum Siciliæ eſſe infeſtum. Cæterùm quamquam ad diſſimulandi prudentiam ſexu, & negotiis facta, exundantem tamen læticiam non ſatis capiebat; hoc uno macerata, quòd ceſſabant vicina auxilia, nec cum exercitu Poliarchus veniebat ad Regiam: Nihil enim jam aut breve aut celere erat impatientiâ moræ confectæ.

At verò Archombrotus, tanquam Regem conventurus Syracuſis, jam penè ad Pachynum proceſſerat, cùm intellecto errore, vela retro ad Lilybæum egit. Hujus quoque mox viribus ad Meleandrum perlatis, eum novus ac propior metus inceſſit. Hinc furere amantem Poliarchum; hinc Archombrotum Mauritaniæ viribus auctum redire ad nuptias. Sat conſtare nihil ad mitiganda jurgia profuiſſe, quòd Poliarchus pro Hyanisbe in Radirobanem pugnaverat. Nam ſi ideo reconciliatione junxiſſent æmulas mentes, non utique curſu diviſo ab unâ Mauritaniâ in Siciliam navigaturos. Ergo triſti diſcrimine, lacerandam ſub inſaniâ utriuſque Siciliam, vel ſaltem imbuendum mutuo ſanguine mare, Argenidemque parandam alterutrius naufragio! Quæ Scylla, quæ Charybdis tot unquam funera hauſiſſet? Feralem poſt tot odia, & omnibus gentibus ominoſam tantorum cruore Principum

fore Siciliam. Num denique aut ipse Poliarchum sanguine Archombroti perfusum posset aspicere, aut Argenis amare Archombrotum Poliarchi spoliis gravem? Jura deinde gentium invocabat; quòd de filiæ nuptiis statuendi sibi libertas eriperetur; quòd affinitas, quòd amicitia peteretur vi, armis, ingratiis. Tantis in malis, tamen regni habenas in totum non reliquit. Statim ad se prælio idoneos cum armis præcepit coire. Naves præterea objecit portui, ut defensionis saltem species esset. Sed præcipuum fiduciæ in seipso & Argenide erat. Nam & omnia se ab Archombroto impetraturum credebat, nec verò obstiturum Argenidi Poliarchum.

Inter hos motus relatum est Regi, naves Archombroti admotas Poliarcho eâ pace stetisse, tanquam si una hæc classis fuisset. Vix credenti nunciatur esse in portu legatos, qui ab Regibus Poliarcho & Archombroto venire se dicerent. Namque ubi ad Paconiæ oram Archombrotus Poliarcho suas copias conjunxit, Siculi qui simul navigaverant, festinantes in patriam, flagitaverunt quidem illicò agi ad portum; Sed uno consilio uterque Rex vetuit, ne qua navis à classe discederet: Ipsi in lembo Gelanorum & Micipsam ad Meleandrum miserunt. Obstupuit ille ab his simul Principibus legatos venisse. Ea res quoque turbavit Argenidem. Igitur æmulis convenisse? Tantâ lite cessisse alterutrum? Uter suam gratiam in liberandâ bello Siciliâ facere voluisset? quo fœdere, quave lege hæc dirempta odia essent? Regem quoque vocari Archombrotum adhuc insolens auribus erat; timuitque Meleander ne fatis cessisset Hyanisbe. Et is quidem lætior erat, spe pacis injectâ. At non Argenidi constabat quid doleret gauderetve; nisi quòd metuebat hæc pacta, cœperatque vereri, ne de suis nuptiis illi arbitria fecissent. Quid autem, cogitabat, si ut vile aut facile pignus me sortibus permiserunt? quid si ad Archombrotum rejecta sum?

Ubi verò cum Micipsa Gelanorus ad Regem pervenit

tunc

tunc filiæ colloquentem, omnium oculos avidiſſima in eum expectatio convertit. Et Rex utrumque amplexus eſt; Statimque Gelanorus (nam honori Galliæ datum, ut ante Micipſam loqueretur) Poliarchus Galliæ Rex, inquit, & Archombrotus Sardiniæ, tuo in mari cum claſſibus, ô Rex, ad Paconiam inſulam hærent, miſeruntque nos oratum ut tanquam amicis ſubire portus liceat & in tuum conſpectum unà venire. Adjecit deinde Micipſa, non expectaturum fuiſſe Archombrotum ulla fidei pignora, aut legationem præmiſſurum; niſi quò ita res erat, ut neque ritè Siciliam tangere, neque Regem poſſet adire, niſi comite Poliarcho. Reſpondit Meleander, patêre amicis Siciliam. Succederent portubus quos ex inſulâ totâ mallent, ſe in extremo littore excepturum venientes, aut obviam quoque navigantibus iturum. Retulere ilicet ambo legati; ſuis Regibus fore gratiſſimum, ſi occurſu omiſſo eos ipſe maneret in Regiâ. Tum Meleander, Renunciabitis ergo Regibus veſtris, hoc me illis etiam dare, ut officium potiùs meum quàm eorum mandata negligam. Debebam vel ad Paconiam occurrere; At quando ſic jubent, huc illos opperiar. Tum Gelanorus, Eſt præterea, inquit, quod nomine mei Regis efflagitem. Eum aliquot Siculorum inimicitiis eſſe infeſtum, ipſe Rex noſti. Nunc ut tutò huc commeet, petit exercitum ſuum in Siciliam admitti. Nihilque milites nocituros, regiâ fide ſpondet. Exhorruit Meleander renovatâ utcunque injuriarum memoriâ; Simul vires in regnum accipere, incertum an ſat amicas, eò gravius formidabat, quòd armato Poliarcho quicquid ſtrueret, quicquid optaret, nihil negari, niſi cædibus & diſcrimine poterat. Sed & pejora inſtare videbantur, ſi ipſe ad bellum vix paratus, & de Argenidis fide jam dubitans, inficiaretur hanc veniam inſtructiſſimo Regi, & forſitan ita belli cauſam quærenti. Ergo metum altè recondidit, & quò prolixior humanitas eſſet; De commeatu etiam, inquit, providebimus, Gelanore. Ne-

que me ſine militibus putabo, quamdiu Regis amici exercitus in Sicilia erit. Quæſiit poſtea cur Archombrotus Rex Sardiniæ appellaretur; & an valeret Hyanisbe. Multa quoque Gelanorum de victoriæ & vulneribus Poliarchi percunctatus eſt; verbis maximè humanitati & lætitiæ accommodatis. Argenidi, præter quædam vulgaria, nihil publicè Gelanorus dicere debuit; nec privatim ad eam aditus fuit, quamquam anxia, & ſalutis incerta, ſæpiſſimè in reſpicientem intuebatur. Tempore denique conſtituto, ut inde quarto die, ſi venti paterentur, Poliarchus & Archombrotus venirent, legati repetunt lembum, eumque omnibus remis in Paconiam concitant.

Perplexa interim Meleandro omnia erant; Argenidi nihil magis addebat animos, quàm quòd Poliarchus cum exercitûs robore admitti petierat. At Rex nihil ærario, nihil commeatibus parcendum arbitrabatur, ſive amicus veniebat Poliarchus, dignâ pompâ culturus tantum Regem; ſive ſuberat aliquod nefas, ſaltem magnificè periturus. Itaque omnis generis cibos, & cætera à mari venientibus ſolatia, convehi juſſit. Quæ autem in ſupellectili precioſiſſima erant, Regiam ornavere; aureis & eburneis lectis, tapetumque coloribus, & egregiis ex ære vel argento ſimulachris. Populum qui ad eventum atque ſpectaculum Panormum confluxit, anguſtè mœnia capiebant; Et cùm regiam publicè ornari aſpicerent, hominum ingeniis ad laſciviam pronis, ignari quid gauderent, curve timere deſiiſſent, repentè in læticiam effuſi ſunt. Quæ cuique divitiæ, ferebant templis ſacra; Alii extis pleni, quibus opulentiores litaverant, per ludos & choreas diis gratias agere ſe credebant. Nec averſatus eſt Meleander hos temerè exultantium ludos; utique omina captans, compulſuſque in tanto tumultu ad læta aut triſtia, ex ſuperſtitionis arbitrio.

CAPUT

CAPUT XV.

ARGUMENTUM.

Ubi Principes in Siciliam appellunt, tanquam rixarum obliti, ad aulam Meleandri perveniunt. Huic Archombrotus arculam cum litteris tradit, quas Rex dum legit, identidem in Archombroti mittere oculos, ad lectionem Epistolæ, ad mutua oscula cum cum Argenide provocare, frendente interim Poliarcho, quem eventus rerum hactenus latuit. Donec Archombrotus Poliarcho Argenidem ultro cedit tot monstris attonito.

QUARTA dies illuxerat, & procul antemnæ viſebantur venientium Regum. Eurymedes, & Arſidas, à Meleandro cum navibus ad utrumque dimiſſi, auxerant claſſem. Littus Proceribus & populo plenum, tanquam deos ea pompa adveheret. Sed non prætoriæ naves ad portum primæ appulſæ ſunt. Tunc portus viginti ſtadiis diſtabat ab oppido. In eum Gallici exercitûs partem Gobryas tribus vix horis explicuit. Sex armatorum millia fuere. Mauros quoque ad duo millia Micipſa adduxerat. Stabant per cohortes, & vexilla, tanquam in aciem irent, armis inſtructi, niſi quòd galeis ut plurimùm capita nudaverant. Tandem regia navis Poliarchum Siciliæ dedit; quâ tactâ veluti genio terræ graviores affectus inſpirante, jam propiori ſpe metuque, penè ad oris mutationem exhorruit. Cæterùm in ſummâ arenâ expectavit Archombrotum; qui non integrâ horâ ſerior in idem littus deſcendit. Aderant à Meleandro equi, in quos ambo aſcenderunt regio cultu eximii. Poliarchus [1] gentile ſagulum multo colore variatum, [2] braccaſque geſtabat propemodum ſub gemmis latentes. Aureus torquis cervicem lævumque

1. GEntile ſagulum.] Galli virgata ſagula cum torquibus aureis geſtabant, ut ſupra dictum eſt. Et Virg. lib. 8.

Virgatis lucent ſagulis.

Livius lib. 1. Belli Punici; *multi ſæpè militari ſagulo opertum conſpexerunt*. Suet. in Auguſt. cap. 26.

2. *Braccas.*] Gallia Narbonenſis, quæ mari Mediterraneo alluitur, Bracchata ideo dicta fuit ab uſu Braccharum apud incolas. Vide Diod. lib. 6. Suet. Comment. Cæſaris de Bell. Gall. lib. 10. cap 21. Pompon. Melam, Ovid. Elegia 10. lib. 3. Triſtium:

Pellibus hirſutis arcent mala frigora bracchis.

Quaſi *ῥάκκας*.

vumque humerum cingens, eburneam gladii vaginam fibulis gemmeis tenebat. Lacertos aliquâ parte nudos colebant armillæ recocto auro fulgentes. Verticem propexâ & rutilâ cæsarie vel sine alio cultu placiturum, insuper [1] regia fascia ex murice, auroque revinxerat. Super hæc eminebat oris decor, & amœnæ gratiæ genius, cujus virtute omnes ipsius motus, omnes nutus placebant. Ergo populus in illum intueri, plaudere multi, & qui eum in privato habitu vidisse meminerant, seipsos accusare quòd jam tum non deprehendissent indolem illam nisi Regibus à diis non tribui. Cùm verò & ipse Archombrotus evasit in equum, vix formâ deterior, aut fortunam minori spiritu implens, amictuque insignis quem Mauri regium habebant, incerta ac propè divisa aliquandiu studia fuere; moxque votis meliori præsagio confusis, utrique mirabili consensu applausum est.

Ibant ergo, tanquam rixarum immemores, suis & Siculis Proceribus medii, longâ militum, longiorique populi turbâ, viam præeunte atque claudente. Quicquid à portu ad urbem itineris erat, intuentium & comitantium series uno examine obtexit. In urbe matronæ virginesque fenestras impleverant, mistis pueris, quibus ad spectaculi tanti memoriam, animos aut subito metu, aut lætitiâ pulsabant. Humanissimi Reges, memoresque qui eos sic colerent haud esse suos cives, non deerant salutando, non oculos atque manus ferendo ad populum; donec in regiæ vestibulo Meleander apparuit. Hunc ad se pedibus properantem ubi simul conspexere, de equis desilierunt. Excusantem deinde quòd non præstò ad portum fuisset; neque verò id dedisse superbiæ, sed eorum legatis qui quò progrederetur præscripserant; ambo lenissimâ oratione vetant in juvenes, & jam olim hospites, super-

1. *Regia fascia.*] Diadema. Regum capita insigni fascia ornari solita sunt, Imperatorum verò corona aurea & lauro; quoniam ea pars hominis sanctior in homine est, propterea ibi insigne honoris & diadema esse voluerunt.

1. Gem-

ſuperfluo cultu eſſe. Gratulatus deinde Poliarcho victoriam, & Archombroto Sardiniam, perplexè querebatur, quòd olim paſſus eſſet tantæ Galliæ Rex privatæ ſe ſortis in Siciliâ haberi.

Jam ad aulam pervenerant; invitabatque hoſpites Meleander ad ſolia, quibus excepti colloquerentur. Sed illi tunc rati adveniſſe gerendæ rei tempus, ſuſtinuere ambo gradum; porrigenſque Meleandro Archombrotus literas matris, poſtulavit ut eas extemplo perlegeret. Priùs enim acquieſcere ſe non poſſe. Idem & Poliarchus rogavit. Rex miratus quid hæ literæ haberent tam celeriter procurandum, [1] gemmam ſolvit, & prolixas exorſus eſt. Neque mora, Poliarchi & Archombroti anxios vultus, haud parvæ perturbationis notæ percurrere cœperunt. Quippe illos codicillos uterque tanquam propria fata ſpectabat. Si ſeciùs quàm promiſerat Hyanisbe, res ceſſiſſet, ſi aut nulla fœdera, aut ingrata offerrentur, jam comparabant ſe ad jurgium; jam arma, jam furorem animis præcipiebant. Arculam quoque (ita mater juſſerat) Archombrotus Meleandro ſimul cum literis obtulerat, quam olim Poliarchus vindicaverat à peiratis. Neque multum ex epiſtolâ Meleander legerat, cùm attoniti inſtar nunc ſeipſum cæpit affari, nunc in Archombrotum mittere oculos, repetere deinde epiſtolam, morarique in omnibus. Puſilla erat clavis incluſa literis: ea ſcilicet qua reſerari arculam oportebat; Eam Rex avidè manu tenens, perſeverabat in lectione Epiſtolæ. Nihil ampliùs Poliarchus vel Archombrotus dubitabant quin aliquid magni efficaciſſimæ literæ afferrent. Tandem ad menſam vicino parieti applicitam Meleander accedit, ſoluſque curiosè in apertâ ciſtulâ recognoſcit quid lateret. Aliquot epiſtolæ inerant; quas ille perlectas cum ſuſpiriis & fletu oſcu-

1. *Gemmam ſolvit.*] Sigillum rupit, quod gemma inſculpta effinxerat juxta priſcum morem.

osculabatur. Annulus quoque, & arcanæ rei pignora quædam ipsi notissima, fidem seni faciebant, vera scripsisse Hyanisbem.

Ergo victus magnitudine improvisi affectûs; simul à Poliarcho petit, ut excuset necessaria quædam arcana breviter exequentem, simul mirantem Archombrotum rapit familiariùs ad eandem illam mensam,& oculis literas Hyanisbes objicit; quas ille dum legit, Meleander in ejus collum effunditur; moxque juvenis objectus ad genua, confusione oris, alioque quàm solebat venerationis genere, omnium qui astabant mentes permovit. Præcipuè Poliarchum scena illa turbabat. Videretne æmulum suum, ad amplexus, & omnia intimæ charitatis indicia acciri? Staret ipse interim neglectus Meleandro, relictusque scilicet qui colloqueretur Eurymedi? Is enim officii causâ paulatim ad illius latus accesserat, dum Archombroto Meleander loquitur; ne indecenter in mediâ aulâ solus ille Rex esset. Hæc tumidè agitanti ingens ad sævissimam indignationem pondus accessit. Nam admonita Argenis à patre se vocari, intrat cœnaculum, cumque Rex aliqua venientem docuisset quæ percipi à remotis non poterant, spontè ipsa cervicem Archombroti petentis osculum utraque manu junxit. Miscuere deinde lachrymas quas gaudio esse expressas ex reliquo vultu scires; dextramque tanquam in fidissimi amoris sacramentum, in cupientis Archombroti manum inseruit.

Jam vicerat furor Poliarchi patientiam, eratque impetus hæc invisa sibi gaudia turbandi. Ignarus quos pejùs devoveret, Hyanisbem, Meleandrum, Archombrotum; adhuc aliquid ampliùs irascebatur, eminente rabie in Argenidem, quam ulcisci saltem illatâ sibi morte decreverat. Et ut omni sermone celerior est cogitatio, præsertim irata, multa ille atque atrocia brevissimo tempore animo suo complexus est. Hanc igitur mihi gratiam retulit Hyanisbe, per mea meorumque vulnera incolumis? Patebam

incau-

incautus venenis; Ejus medicos adhibebam ægritudini meæ; Sed noluit me perire, nisi antè contemptus, & coram violatus, non abjudicatam modò, sed fascinatam Argenidem in sui filii collo aspicerem. Misisti me ad istius mortis atrocitatem, venefica? Hæ sunt literæ; hæc promissa, hæc concepta in penatum deorum auribus sacramenta? Stolidiorem me, qui fidem expectabam in Africâ. Sed non inulta fefelleris. Contraham tecum certamina, contraham herculè ad internecionem tuæ gentis. Quid cogito amens; & longorum solatiorum spem, tanquam victurus, solicito? Nonne vides quos perire illicò, sed tecum oporteat? Ibo; & carnifici illi adimam spiritum, qui per meam victoriam Sardiniæ regno potitus, etiam hymenæum occupare non dubitat; & inverecundæ Argenidi saltem ejus sanguine ruborem faciam. Tum malignum hunc senem, hanc larvam, hanc fabulam, obtruncabo, priusquam ad auxilium ulli procurrant. Simul ipsi Argenidi, Argenidi, inquam. Hæsit miser in cogitatione decreti crudelis. Sed quid attinet virgini amenti sanguinem mittere? Meliùs flagitii sui memoriâ, & meo vulnere morietur. Aperiam meum pectus, &, ubi cruore exundabit, injiciam me totum in furiarum omen trepidanti. Nam nisi mori sic vellem, possem excire meos milites, possem hæc tecta incolumis in hostium capita effundere. Sed vivere nolo, ne reconciliari possim Argenidi.

Hæc & similia furoris consilia agitandi spatium fuit, dum primæ amoris blanditiæ, Meleandrum, Archombrotum, atque Argenidem, per cæterarum rerum oblivia trahunt. Præcepsque, & obfirmatâ ad facinus mente, jam tangebat capulum; cùm numina tam fœdè errare insontem non tulerunt. In ipso igitur articulo, ignarus harum furiarum Meleander, ad illum accedens, Ignosce, inquit, hospes, quòd nos ab officio tui colendi paulisper insperata avertit lætitia, quam non minùs fortè gaudebis, quàm me modò & Argenidem vidisti. Veni mortalium

charis-

chariſſime, fœlicitatis noſtræ compar, & intellige quid hic dies de te meruerit. Mutatus hoc ſermone Poliarchus, & in tantâ varietate affectuum neſcius quid expectaret, ſentiretve, non repugnavit ducenti Meleandro. Ubi verò propter Archombrotum, & Argenidem conſtitere, tum Meleander jam non adeò preſsâ voce, ut circunſtantium proximi non audirent; O fœcundum, ait, hunc diem! ô meæ ſenectuti propitium, quam antea in unâ filiâ acquieſcentem, duobus & talibus liberis auxit; Abſit Cœlitum invidia. Quis me mortalium fortunatior; aut cui precioſius debeat eſſe id pauxillum vitæ quod ſupereſt? Ergo per tot ambages, per tot minarum tormenta, erumpens induſtria fatorum, hæc mihi præſidia, hæc decora familiæ parabat? Deſine Archombroto iraſci, ô hoſpes, ô maxime Regum, & quod utroque præſtantius nomen eſt, Poliarche. Diu eſt quòd ſenſi odia veſtra. Uterque amabatis Argenidem; utriuſque erit Argenis. Huic enim quam genui, in ſororem affectus durabit. Tibi autem, niſi aliter ſentis, eam uxorem deſpondeo. Nam quòd à Siciliæ hereditate excidit, agnito fratre, nihil minùs, ut te novi, aut tu amabis, aut Regina hæc erit. Quippe Sardinia, & quicquid Radirobanis fuit (quod deinde & paſſus es Archombroti eſſe) hanc in dotem ſequetur. Ita mecum filius meus conſtituit. Tu Archombrote prior omnem inimicitiam ejura; & Regi Poliarcho ſororem tuam trade.

CAPUT XVI.

ARGUMENTUM.

Coactæ plebi litteras Reginæ Mauritaniæ Præco, imperante Meleandro, prælegit. Atque ubi conſtitit Annam Meleandri primam uxorem, ac ſororem Hyaniſbes Hyempſalem Regi peperiſſe, qui plauſus!

PUTASSET hoc quiſquam? Archombroto conciliatore, dextramque puellæ admovente, invitabatur ad Argenidis nuptias Poliarchus, qui in tali fortunæ ludo cunctabatur

ctabatur credere ſe eſſe fœlicem. Erubeſcebat quoque Argenis; & modò dum obſtabant votis bella, vel pater; tam viriliter audax, tam propè contumax in parentem, & ſequutura Poliarchum quocunque juberet; nunc facilibus rebus, ſe virginem eſſe meminerat. Poliarchus ſimul virgini manum dare, ſimul gratias agere Meleandro; etiamque mirari quâ ratione Archombrotus tam ſubitò evaſiſſet Argenidis frater. Tum, ut fit in magnis & repentinis rebus, omnes ſine ordine, ſimulque loquebantur. Redibat juvenibus mutua inter ſe gratia, quam olim auſpicati apud Timocleam fuerant. Senex cum virgine receperat ſpiritum; & Principum alacritas ſe in intuentes diffundebat. Stabant nunc Proceres ſilentio defixi, nunc confuſis inter ſe vocibus aulam implebant. Plures quoque ad famam intraverunt. Nec ingrata Meleandro frequentia fuit. Nam tantas res, tamque publicas, ab omnibus ſciri intererat. Itaque clarâ voce, quamque in ſene impetus gaudii fortiùs pulſabat; Optimi cives, inquit, & hoſpites, quos hic dies in multiplicis fœderis ſanctitatem coëgit; Agite omnes, gratamini Regibus veſtris, & quod ſupereſt lucis inter ſacra impendite. Venire in craſtinum univerſos jubeo ad aulæ veſtibulum. Illic & populus præterea & milites implebunt concionem, ne quis deorum conſilia ignoret, qui neſcio an aliis unquam veriùs quàm nobis indulſerint. Vos tamen & cenſeo æquum jam nunc compendio tanta gaudia præcipere. Comperi Archombrotum ex me genitum eſſe. Hunc mihi uxor inſcio peperit. Regi autem Poliarcho filia mea nubet. Ite læti, & omnium pulcherrimum diem, ſi lubet, pervigilio vocate. Ego interim cum genero & filio quæ in rem ſunt conſtituam.

Sic dimiſſis Proceribus, Poliarchum in interiorem regiæ partem duxit, eâ veſperâ inter chariſſimorum conſortia exultaturus. Quæ tum vota ſingulorum, qui ſenſus fuere? Caſtiſſimæ Argenidi aderat fructus conſtantiæ;

per-

perviceratque tot malis, ne quà videretur optimâ ſorte dignior eſſe. Poliarcho jam æmulationis, jam ægritudinis oblito, jucundiſſimum erat traduci ſoceri riſu, quòd oſculis invidiſſet quæ Argenis Archombroto ſororiâ charitate poſuerat. Utrumque præterea Meleander ridebat, nunc generum Archombrotum, nunc Poliarchum Theocrinem vocando. Et ab Argenide quærebat Archombrotus, quid ſe agnito lætata potiſſimùm eſſet; an quòd fratrem ſe haberet, an quòd ſponſum non eſſet habitura? Inter hos jocos, vix quicquam negociis permittebat hilaritas. Ipſe Aneroëſtus ſupercilium poſuerat, audebatque lætari; & quamquam in ſubhorridâ veſte, Regis in modum à Meleandro & Argenide colebatur. Pauci erant ex ſecretiori cohorte amicorum tantæ remiſſionis conſcii. Tamen Aneroëſtus, Ibburranes, Dunalbius, cum Regibus cœnaverunt. Gelanorus, Arſidas, Gobryaſque intererant, Mauruſque Micipſa, & cum Cleobulo Eurymedes. Nicopompus bis à Rege vocatus paulò ſeriùs venit. Nam condendo epithalamio ſeceſſerat. Una porrò ex Matronis Timoclea Argenidem comitabatur. Hi propemodum ſoli Regibus ad eam cœnam miniſtri fuere. Et omnibus quidem præcipuus de Poliarcho erat ſermo, ut amaſſet, ut tanquam ſuæ ſortis oblitus adiiſſet pericula, ignotus, prodigus ſui, nec à fortunâ, nec ab hoſtibus tutus. Unde is ardor, quæve initia ad tantæ conſtantiæ amorem fuiſſent! Ille verò avidiſſimè audientibus referebat, ſe de Argenidis formâ atque virtutibus multa inaudiſſe in Galliâ; hinc ſubjectos juvenili animo ſtimulos, quos tantæ indolis admiratio, aut veriùs ipſa fata ſenſim auxerunt; Ac cùm ſciret ſpem connubii Siculis legibus interciſam, quæ Gallicas damnabant nuptias, hoc velut obice irritatam cupiditatem acriùs exarſiſſe; Et ſe quidem ſimulatâ pietate in deos externos, quaſi eorum templa peteret, ſolum cum Gelanoro (qui quamquam ingenuus ſpontè liberti perſonam induerat) navigaviſſe in Siciliam, eo con-

eo consilio ut præsens agnosceret essetne par famæ Argenis, & eo bello digna quod ipse in Siculas leges meditabatur; si illâ, ut aliquando fore sperabat, obsequiis suis demeritâ, eæ solæ morarentur felicitatem suam; Cùm verò Siciliam intravit, ne usurpare quidem oculis virginem licuisse, quam scilicet munimentis arcis inclusam nefas erat à viris tunc conspici. Hinc fœlicissimæ temeritatis consilium se sumpsisse, ut muliebri stolâ virginem simularet, ut Selenissæ imponeret, appellareturque Theocrine. Cætera narraturum adjuvit Meleander, inter risum stuporemque repetens memoriâ, quàm ille omnia similis puellæ venisset; quàm lachrimabili fabulâ elicuisset misericordiam suam, aditumque invenisset ad Argenidem; quâ denique virtute, quo robore, domuisset Sicarios qui in arcem intraverant, & de Theocrine facta Pallas fuisset.

A Poliarcho deinde ad Archombrotum sermone traducto, plurima quoque in eo mirabantur. Ergo ille debebatur Siciliæ Princeps, insciusque quem coleret Meleandrum amaverat! Ut diu Hyanisbe habuisset rem secretam! ut tempori retexisset! quàm similem repertis ad aurium voluptatem commentis dii hunc contextum rerum dedissent! Eos interim docebat Meleander suum in Africâ conjugium; & quantum fas erat per præsentem læticiam, ingemiscebat uxori defunctæ: Sæpiusque, & per partes cuncta narrando, ea ipsa digerebat quæ postridie in concione dissereret.

Multùm noctis processerat, cùm à cœna recessum est. Ubi prope ortum sol fuit, quotquot Panormi erant, impediti frondibus caput, confluxerunt ad regiam. Angusta multitudini atria erant. Hi in muros evasere, aut subitaria theatra impleverunt. Alii applicuerant scalas, quibus plùs justo oneratis, haud paucæ defluxerunt in subjectos. Ad ipsas Palatii fores, exiguæ scenæ species penè ad altitudinem hominis attollebatur. Illic Regum sugge-

ſtus eminebant; duo quidem fronte æquali quibus Poliarchus & Meleander ſederunt; Totidem paulò interiùs ad latus receſſerant, Archombroto Argenidique ornati. Poſtquam Reges præbuere ſe populo, & præco plauſum compeſcuit; nonnihil moratus Meleander; Si quid ominoſum, inquit, afferrem, (optimi hoſpites, atque cives) arte aliquâ eſſet opus, & veluti condimento, quo illud apud veſtra mitigarem ingenia. Nunc quid opus eſt anxiâ eloquentiâ commendare deorum munera, quæ ipſi tantopere ornarunt? Affero vobis læticiam, Regibus gentibuſque pacem ac fœdera, hoſtibus noſtri nominis pavorem, tumultus, exitium. Nec vos credo hæc ipſa ad quæ audienda conveniſtis ignorare. Aliquis deus, & ipſa ſi quod numen habet fama, haud dubiè ſparſit in vobis celebrari hunc diem filiæ meæ nuptiis cum Rege Poliarcho, & veluti altero natali filii mei (flexaque cervice in aſſurgentem Archombrotum reſpexit.) Quem cur tamdiu ignorarim, cur nunc demum agnoverim, operæ precium erit (cives) & vos quoque cognoſcere. Accipe Reginæ Mauritaniæ literas, Præco, & quantum voce vales publicè recita.

Tum præco traditam epiſtolam in hunc modum exorſus eſt. Regina Hyanisbe Regi Meleandro ſalutem. Tuâ virtute an vitio dicam factum, ut ante hunc diem non cenſerem gaudium tibi dandum, quo nunc mirantem impertiar? Nam & vitio duco, quòd cum Annâ meâ ſorore nuptias me celatam voluiſti, nec deinde eâ extinctâ quæſiiſti, an inde tibi aliquid ſupereſſet. Virtutem porrò tuam ſic colui, ut tradere tibi ſtirpem noluerim, niſi experimento priùs capto, an te digna adoleſceret. Nunc cùm omnia generi conſentiant, aperiendum eſt quod tot annis apud me continui. Cùm ſororem meam Annam tibi occultis nuptam auſpiciis, apud nos reliquiſſes in tuam Siciliam iturus, effluxiſſentque menſes quibus ipſa creſcentem uterum variâ arte celavit, tandem cœpit acri-

ter

ter ægrotare. Nos alium morbum ratæ inutilia ferebamus remedia. Sed illa mortis omen concipiens, ita me ſolam affata eſt. Ignoſce, mea ſoror, non aliam deprecanti quàm ſilentii culpam. Meleandri Siciliæ Regis uxor ſum. In partu jam laboro; nec incolumis, niſi dolores fallunt, enitar. Si quid ex me natum vivet, tuum arbitrium eſto, ſoror, vel alere, vel patri tranſmittere. Mallem tamen ſecretum aſſervari; ne me populus matrem priùs quàm nuptam intelligat. Cæterùm ſupprimendi fœderis noſtri cauſæ variæ fuerunt; tum quòd Numidam Cyrthum, importunum mihi procum, & vi fortè uſurum, metuebamus; tum quòd Meleander regiâ pompâ, quam ornaturus diſceſſit, ſibi me jungi concupiit; denique miſeram me pudor tenebat; quem heu timeo etiamnum & loquendo ne violem. En, ſoror, ad pulvinum conjugii leges ipſius Meleandri manu ſcriptæ, quibus & ego meo nomine appoſito addidi fidem. (ſimulque tabellas tradidit) In iſtâ autem pyxide ſunt arcanorum noſtrorum conſciæ notæ, aliquot literæ, annulique, & ex utriuſque crine armilla. Cùm hæc oſtendes, ſciet me tibi omnem rem credidiſſe. In ipſo ſermone vocem amiſit. Ego refectam ſolata, paucas fidiſſimarum matronarum advocavi; & ſedulò quæ neceſſaria erant curavimus. Sed vincebat artem dolor. Peperit tamen filium; quem oculis viventis admovimus. Petii deinde, an cogere vires poſſet ad breviſſimam ſcriptionem; neſcio quo numine ad res quas hodie agimus jam tum meam curam inſtituente. Fecit illa, & in tabellis exaravit ſe mori, ſe filium tuum mihi relinquere. Agnoſces manum illius (ô Rex) quamvis literas malè ductas morbi tremor confuderit. Nec multò pòſt inter meos complexus extincta eſt. Quatuor omnino matronæ mecum erant. Ego cuidam Sophonemæ, cui apud me potiſſimùm fides erat, infantem permitto; ageret ejus curam; nutricem inveniret ignaram quem aleret. Verita quoque ne quid ex tot conſciis ulla effunderet, per eandem dein-

de Sophonemem cæteras fallo, ut crederent infantem obiisse. Inter eosdem dies frater Juba decedens reliquit mihi regnum; & vir Syphax, fatis quodam agmine in nos ruentibus, vitâ functus est. Ego tot luctibus plena, non tui Meleander, non sororis oblita sum. Prægnantem me fingo; deinde posthumum edere mentior, adjuvante eâdem Sophoneme. Supponi tunc mihi tuus non potuit. Nam non convenisse tot mensium infans puerperæ. Sed commodum fœtum Sophoneme cunis inseruit; quem deinde meo jussu alendum abvexit; Ego simulans fascini metum, vetui ne quis ultra nutrices, unamque Sophonemem, filium meum inspiceret. Ita biennio circumacto facile fuit Hyempsalem tuum (ita moriens mater appellavit de nomine avi) tanquam ex me natum ostendere. Huic me deinceps, huic & regnum servavi. Nullæ me impulere ad nuptias vicinorum Regum preces. Postquam annorum viginti trium fuit, apud illum commendavi virtutes tuas: hortata sum, ut in rudimentum regnandi ad te profectus, animum suum formaret ex tuo. Et hæc faciliùs effecturum si omitteret suæ fortunæ insignia, nec pro matre me jactaret; Ne indulgentia tua, & cæterorum adulatio, crudam illam veramque virtutem auferret, quæ sæpè Principibus viris negata, privatorum discrimina & fortunam nobilitat. Obsequens dicto ivit; & mirum est adeò placuisse, ut magnus Rex filiam novissimo conjugio susceptam & in quâ liberorum summam tibi credebas, ei velles despondere. Cùm id mihi nunciasset, quamquam illius virtute & genio tuo læta, qui fecerat ut adhuc ignotum filium amares, tamen ad incestarum nuptiarum omen expavi, ne frater sorori jungeretur. Adhuc me alia pericula terrebant; Radirobane in Africæ perniciem cum exercitu veniente. Igitur nostro Hyempsali, quem Archombrotum appellatis, ita scripsi, ut nuptias jam apud vos ut audio constitutas differrem; & ipse ad auxilium meum accitus cum classe veniret. Sera tamen fuissent auxilia,

xilia, nec inveniſſet quam juvaret, ni Regem Poliarchum cum Gallorum ſuorum exercitu nobis tempeſtas dediſſet. Hujus virtute, [1] opima Radirobanis in Martis noſtri templo ſunt. Sed penè triſtiora fuere apud nos pace quàm bello diſcrimina: Poliarcho atque Hyempſale ſæviſſimâ æmulatione ardentibus. Cauſa odii tua Argenis; cujus nuptias uterque ſupra humanæ cupiditatis morem ambit. Intellecto filii tui errore, ab iis impetravi, ne priùs furioſa lis ad ferrum perveniret, quàm tibi tradidiſſent has literas. Illicò utrumque voti compotem fore. Quod ita demum erit, ſi tuum filium agnoſces, & Poliarcho Regi, quo propior factis deorum, & virtutibus, hodie nemo vivit, filiam tuam dabis uxorem. Dotem ex tuis vel meis rebus ei dicas permitto. Sicilia, Mauritania, recenſque incrementum Sardinia, ſatis erunt, ut & filius opulentiſſimè regnet; & gnata pro genere & ſorte collocetur. Mitto in arculâ quicquid arcani mihi ſoror moriens reliquit; inter cætera ultimas ad te literas, quibus ſe ſuperſtite filio extingui ſignificat. Quæ omnia ipſo hoc anno tantùm non perierunt. Arculam, proh nefas! rapuerant peiratæ. Sed Rex Poliarchus cæſis latronibus mihi inviolatam reſtituit. Ita pro parte huic etiam filium tuum debes; debeo ego regnum, jamdiu tuo Hyempſali deſtinatum. Præter Argenidem nihil ad hæc opera mercedis eſt. Vale; & fœlicitate quam dii faciunt ſenium tuum oblecta.

CAPUT

1. *Opima Radirobanis.*] Vidimus erecta in Martis templo Radirobanis trophæa.

CAPUT XVII.

ARGUMENTUM.

Poliarchus Archombroto vicißim ſororem ſuam offert. Mox lætitia in plebe, auſpiciaque geminantur. Aneroëſtus ſcenam claudit, cum Numine plenus Meleandro, & Hyempſali, Poliarcho, & Argenidi fœliciter ominatur.

LONGISSIMAS literas raucus præco vix abſolvit. Lectionem confuſæ in populo voces ſequutæ ſunt. Plerique audierant, alii quærendo rogandoque peritos turbabant. Multis quoque literæ erant obſcuræ; quod futurum haud dubius Meleander, cœpit has ipſas aliâ oratione exponere. Hiſtoriam ſuæ juventutis repetiit; ut patre jubente uxorem olim duxiſſet Brutiorum Principis filiam, quæ ſexennio nupta ac ſterilis, deceſſerat ex vulnere, quod de equo inter venandum lapſa in ſtipite accepit. Tunc ſe triceſimum quintum ætatis annum egiſſe, patre adhuc ſuperſtite. Eâdem tempeſtate regnaſſe in Mauritaniâ Jubam Siciliæ amicum, ad quem cum paucis comitibus profectus eſt, avertendi luctûs causâ, quem mors uxoris faciebat. Deinde memorabat duas ſorores Jubæ fuiſſe. Seniorem Hyanisbem, Syphaci, potenti illic viro collocatam; Annam juniori nomen fuiſſe, eamque habuiſſe ex Numidiâ procum, qui Cyrthus dicebatur, tantarum virium hominem, ut hunc Juba, quamvis ſibi non probatum timeret offendere. Se interim Annæ amore correptum; virginique illum Numidam exoſo placuiſſe. Secretis ergo fœderibus conſenſiſſe utrumque in nuptias; eaque admonente contrahendas ex Siciliâ vires priuſquam huic Numidæ palàm obſtaret, ſe navigaſſe in patriam; Et illic, ne promiſſo tempore in Africam rediret, patris funere fuiſſe tardatum. Inter has moras de Annæ interitu audiviſſe, & omiſsâ Mauritaniâ amaviſſe Siculam virginem, patruo ſuo genitam; ex quâ nata erat Argenis. Cætera ex Hyanisbes epiſtolâ habetis, Optimi cives, ut ipſa fratri

fratri Jubæ in regnum ſucceſſerit, ut hunc mihi filium Anna pepererit. Veri pignora in obſignatâ arculâ miſit; mihi quidem maximo præteritarum rerum ſenſu recognita.

Tum in Poliarchum intuitus; Te verò maxime Regum, inquit, quo nomine compellem; cujus munus eſt quòd vivimus, quodque regnamus? Tu me vinculis, tu Argenidem exemiſti, cùm in Gynecæo Lycogenis mancipia fuerent. Tu in acie meis militibus præiviſti ad victoriam iter; denique unus hoſtes fudiſti Inde meo heu malo, & quicquid excuſes dedecore, exceſſiſti Siciliâ. Nec contumeliæ noſtræ tuam bonitatem vicerunt. Læſus quoque amaviſti Argenidem. Quid dicam te indicia per quæ ego ad filii notitiam, ille ad patrem perveniret, inveniſſe diis ducentibus apud peiratas,& virtutem ſervaviſſe? In Africâ autem non triumphare Radirobanem quantæ molis res fuerit, nondum toto ſanguine reparato, in tuo vultu pallor oſtendit. Utinam nomen amares quod me tibi ſubmitteret. Socerum dici mavis. Fœlicem Argenidem in tanta fœdera ituram. Tu quidem tuâ virtute damnaſti nimis formidoloſam majorum noſtrorum ſolertiam, qui ad Gallicam magnitudinem adeò expavere, ut Siculis Principibus interdicerent conjugia veſtra; quaſi tanta affinitas ſervitutis inſtar eſſet. Meruiſti ut conſenſu publico antiquemus omnes hanc legem. Sed & dii fecerunt, ne opus ſit ab ejuſmodi ſanctione recedere. Filium enim ad quem Sicilia perveniat, mihi reſtituerunt. Meam autem Argenidem fortuna non inferior, Sardinia cum Liguribus manet: quæ regna, nihil vetantibus legibus noſtris tuæ Galliæ adjunget. Hìc Archombrotus, uti convenerat, pacem patris petiit ad dicendum. Mox ita Poliarcho. Sardiniæ poſſeſſio, quam habeo, inquit, quid eſt aliud quàm victoriæ tuæ fructus? Eam debellaſti in Africâ. Veni ego ad triumphum. Tu ergo, chariſſima ſoror, tu quam à me fuiſſe amatam vel ipſe Poliarchus

ignoſcit, ſume regium inſigne, & pro ſpe Siciliæ, in quam me natalium jura inſeruere; terrarum omnium quæ ſub Radirobane fuerunt, eſto Regina. Feres ad virum, quod ipſe victoriæ jure ferre potuerat. Simul diadema Sorori impoſuit; flente quidem præ læticiæ copiâ Meleandro; populo autem tantis acclamationibus rem probante, ut diutiſſimè auribus uſus abfuerit. Poliarchus ut eloquentiâ pollebat, ita cœpit [1] beneficiorum ſuorum memoriam elevare, ut ſolerter augeret; reverentiſſimus Meleandri; Archombroto, Argenidi, populo blandus; ut dubium eſſet arma an pacem magis deceret.

Jamque omnibus ad templum proceſſuris, filius Nicopompi vix decennium egreſſus, patre ducente ſe admovit Argenidi, blandeque epithalamium à patre conditum tradens, ſe illius authorem non ineptâ aut timidâ jocoſitate aſſeruit. Cumque eum Meleander vocaſſet, ſibi & Poliarcho juſſit ejuſdem carminis exemplaria donari, quæ puer præparata manu tenebat; rogandoque cujus opus hoc eſſet, ſæpiùs adegit ridentem mentiri. Pauci verſus, ut ad Principes, & occupatos, erant, ideoque & plures à quibus legerentur habuere.

Lapſus ab aſtrifero feſta ad connubia cœlo
Phœbus adeſt. Vos, ô Superi, vos cernere coràm
Poſſumus [2] Aonii Vates. En panditur æther,
Et longo in noſtras deſcenditis ordine terras.
Dumque faces accendit Hymen, dum Numine pompam
Exornat Regina deûm, parvuſque Cupido
Lene facit vulnus, nulloque exerrat in ictu;
Ecce coronatâ plectrum teſtudine ducens,
Sic pulcher roſeo Latonius inchoat ore.
[3] *Jungite concordes manſura in fœdera dextras,*

Quæ

1. *Beneficiorum ſuorum memoriam elevare.*] Deprimere per antiphraſin, ut alibi paſſim.

2. *Aonii vates.*] Ab Aone fonte Boëtiæ Muſis conſecrato.

3. *Jungite concordes.*] Ita Ovid. Metam. 14.

Inde fides dextræque datæ thalamoque receptus,
Conjugii dotem, ſociorum corpora poſcit.

I. Fax

Quæ non ulla dies, quæ non fata impia rumpant,
Jungite iô Reges. Blandis lux aurea ſurgit
Auſpiciis; Hymenæus adeſt; Date laurea ſerta
Poſtibus, & quinos [1] *fax pronuba ſurgat in ignes.*
Gallica Trinacrios jungunt ſibi numina divos.
O ſocer! ô ſponſi! ſperataque turba nepotum!
Aſpice nunc fœlix promiſſæ virginis ora.
Palladiis hæc forma genis; has alma nitentes
Fert [2] *Cytherea comas; tali Saturnia regnat*
Lumine, vulnificos vel cùm Latonia cinctus
Exuit, eque ſuis magnum petit æthera ſylvis.
Talis ſponſa venit: Tu divûm hæc munera, Princeps,
Cuncta vide; mentiſque bonis tamen acrius omne
Figi animi lumen: mortalia corda puellæ
Eſſe neges, ſorteſque tuas æquabis Olympo.
Illa etiam vultuſque tuos, auroque nitentem
Cæſariem, & caſtis vibrantia lumina flammis,
Cernere gaudet amans; & tunc te mente ſub altâ
Effingit, qualis ſævis quatere ardua bellis
Arma ſoles; nunc quantus eris patria agmina quando
Occurrent reduci; parilique invecta triumpho
Ipſa per effuſas tecum ſpectabitur urbes.
Jamque timet, ne vana ferant hæc gaudia venti
Quæ cernit, redeatque novis inſomnia curis.
Ah ne, Virgo, time: Non hæc efficta ſopore
Lætitia eſt, cupidæve errant ludibria mentis.
Certa vides. Adſunt [3] *genialia numina mecum.*

Stat

1. *Fax pronuba.*] Supra dictum eſt de quinque facibus in nuptiis & de poſtibus laureatis. Martial. lib. 12. Epigramm. 41.
Præluxere faces, velarunt flammea vultus,
Nec tua defuerunt verba Thalaſſe tibi.
Propert Eleg. 2.
Inter utramque facem.
Has faces vocabant nuptiales, tædas jugales, faces legitimas, tædas geniales. Apud Romanos, à pueris quinque geſtatas.

2. *Cytherea, Saturnia, Latonia.*] Venus, Juno, Diana.

3. *Genialia numina.*] Quæ præſident nuptiis, quales ſunt Venus, Hymen, Diana, Jupiter adultus, Juno adulta, Suadela: has dici pronubas & novam nuptam comitari & virum domum deducere nonnulli tradunt.

Stat cunctis mens una deis, vox omnibus una;
Jungite concordes mansura in fœdera dextras,
Jungite iô dextras, tu formosissima virgo,
Tuque viros inter qualis sub nocte serenâ
[1] *Purpureus socios extinguit Lucifer ignes.*
At tu sancta veni, tandemque merentibus adsis,
Exorata Quies. Satis exhausere pericli,
Sat pigras perpessa moras insignia Regum
Pectora; nunc votis expectatoque fruantur
Connubio. [2] *Sic & Tirynthius astra subire*
Non nisi bisseni potuit mercede laboris.
Jungite concordes mansura in fœdera dextras,
Jungite iô dextras. Quò tandem nubila rerum,
Et fœdi cessere dies? En leniùs aura
Ridet, & ingenti cumulant sua dona favore
Cælicolæ. O nunquam tranquilla exordia fatis
Heroum eximiis, nec denique naufraga virtus!

Paratæ ad [3] Junonis Lucinæ delubrum victimæ erant; Auguresque & Pontificum ordo, nuptiis omen facturi. [4] Populus viam hymenæo, aut [5] pæane celebrabat: Et quia Argenidi mater non erat, quæ facem nubenti filiæ luceret, is Timocleæ honos, Poliarchi & Archombroti commendatione

1. *Purpureus socios extinguit Lucifer ignes.*] Lucifer, Sydus Veneri sacrum, quod primum omnium oritur, & ultimum omnium occidit: unde sic appellatum, quod auroræ prævium est. Hesperus vero, seu Vesper dicitur, quod ineunte nocte appareat. Mantuan.

Lucifer Auroræ socios qui cætera vincit.

Et Polit.

Tamque suos vincit comites quam Lucifer oræ
Purpureo rutilans astra minora premit.

2. *Sic & Tirynthius astra.*] Hercules ab urbe Tiryntho ubi educatus est. Virg. 7.

Gerione extincto Tirynthius attigit arva.

3. *Junonis Lucinæ.*] Dicta vel quod partum profert in lucem, vel quod oculis & luci præsit, ut Plin. ait. Vel à luco, qui Romæ Junoni sacer est in Exquiliis. Præest quoque nubentibus; unde & pronuba & conjuga, & domiduca, seu interduca, & socigena, & populonia, & Cinxia dicitur.

4. *Populus viam Hymenæo.*] Nuptiale carmen idem quod Romanis Thalassion. Catull. in Epithal.

Hymen ô hymenæe, Hymen ô hymenæe.

5. *Pæane.*] Hymno Apollinis; sumiturque pro quocunque Deorum Hymno, avertendorum malorum causa; cani solet maximè post victoriam, ut supra, ubi nota ritus nuptiales.

1. *Tute-*

datione collatus eſt. Invocatis genialibus diis, [1] tuteliſque præcipue ignium qui [2] velatæ Argenidi præferebantur, cùm jam in victimas caderet ferrum, Poliarchus ſacrorum miniſtros jubet ſubſiſtere, dieique læticiâ auguſtior ita Archombroto loquutus eſt. Si fas eſt mihi apud te fidem eſſe, ô frater, doleo me marito adhuc matronam te quærere. Mihi ſoror eſt vultu & indole quæ vel ignobilem commendaret; annorum plùs minùs viginti. Si ſolida fœdera inter nos placent, hanc tibi jure fraterno deſpondebo. Et quoniam ritu gentili nulla pars regni in eam cadere poteſt, dos erit talenta ſexcenta præſentia. Meleander ſermonis erat arbiter qui Archombrotum non tam cunctantem aſſentiri (nam placebat affinitas) quàm jus patri facientem ut de nuru ſtatueret, interrogavit an eam ſibi his legibus pactam vellet. Argenidem quoque, quamquam inter verecunda tunc ſacra ſilentium tenentem, monuerat Poliarchus, ut fratrem in mutua fœdera ſolicitaret. Ille ſe conditionem accipere apertiſſimo vultu reſpondit; amplexuſque Poliarchum; Præcepiſti mea vota, fortiſſime Regum. Quis te deus in mei animi ſecreta perduxit? Ergo hæc etiam ſacra mihi abſentem conjungant. Tu fidem, chariſſime, utrimque præſtabis. Admoniti ſacerdotes ut [3] geminarent auſpicia, ſedulitate eximiâ circa templum omnia turbabant; Cumque res emanaſſet in populum, novo gratulantium clamore plenus aër prætervolantes aliquot aves intercepto alarum officio exanimavit. Omnes plaudebant. Omnes erant [4] bacchantium læticiæ proximi; Cœtuque confuſo, nulla diſcrimina ordinum tanta gaudia meminerant.

Diis interim proſecta dabantur: & cùm hoſtiæ, quarum

1. *Tuteliſque ignium.*] Quos cum ſponſo communes habitura erat.

2. *Velatæ Argenidi.*] Flammeo.

3. *Geminarent auſpicia.*] Victimarum exta, pro geminis nuptiis.

4. *Bacchantium lætitiæ.*] Celebrantium Orgia lætitiam imitabantur. Ut ſupra Gonter. lib. 4.

—— Totaque caterva
Acclamante viro fauſtum fœliciter omen.

1. *Vit-*

rum una [1] vittati jecoris fuit, placuiſſent Haruſpici; [2] thure accenſo Sponſi in fœdera nuptiarum ad aram ſubiere. Perpetratis denique ſacris, jam pompa vertebatur ad regiam, cùm in templi veſtibulo Aneroëſtus occurrit diſceſſuris, pallido vultu, & divinandi ſtimulis pleno. Nam meritum pectus numina inſederant. Igitur quaſſans emotum deorum furoribus caput, Salvete, inquit, ô Reges ô numinum cura, exerciti hactenus fatis, nunc eorundem clementiâ experturi nihil virtute jucundius. Fœliciſſime ſenum, ah ne diis exprobra, Meleander, iſtos annos bella ſceluſque tuorum civium conſumptos. Vivida ætas, anniſque adhuc plurimis ſuffectura nihil publicè, nihil domi timebit. Nunc in Africâ videbis Hyanisbem, nunc in Siciliâ illam excipies. Procul mala factionum, procul inſidiatorum atrocitas. Veſtrum ſenium, juventuſque Archombroti, reverentiâ & terrore ſubiget omnes; Hunc triumphantem fœlix pater de proximis Brutiis, Lucaniſque, & Epeirei littore aſpicies; hujus pignora in veſtris adoleſcent amplexibus, longam Principum ſeriem datura Siciliæ; Nec charior tibi gnata nunc Galliæ deſtinata, quàm quæ inde nurus adveniet. At vos ſæculi gemmæ, tu Poliarche, tuque Argenis, ne hîc fidei, hîc virtutum præmia, quæ certa vos manent, expectetis audire. Multa ignoro; multa ſilenda ſunt. Fata ipſa fœlicitatis partem in quam producti eſtis, deos celant, ne illi vobis invideant. Pauca tamen de multis accipite. Qui vos amor hodie jungit, ad ſenium inviolatos deducet. Non eum jurgia, non faſtidia, non ægrarum ſuſpicionum cura libabit. Proferetis imperii fines. Hinc vos Rhenus, hinc Oceanus victores aſpiciet. Timandræ inter nepotum cuneos

1. *Vittati jecoris.*] Pelle obducti: optimum omen ut ſupra.

2. *Thure accenſo ſponſi.*] Seneca Octaviæ actu 4. Scen. 1. refert paucis pene omnes ritus nuptiales.

Vidit attonitus tuam
Formam ſenatus thura cum ſuperis dares
Sacraſque grato ſpargeres aras auro,
Velata ſummum flammeo tenui caput:
Et ipſe lateri civium læta omina
Inceſſit habitu atque ore lætitiam gerens
Princeps ſuperbo.

1. *Pro*

neos exultantis imagines, ſæpe [1] pro Cybele bonus poſteritatis error accipiet. Gloriam veſtram, fortitudinem, nutus, ſuſpicient vicinæ latè gentes; Non abnuent vinci, non regi. Si quò ibitis, ipſa vos ſalus feret. quicquid optabitis, dii vota prævenient. Ac ne fœlicitas mortem deſtituat; nox una feſſos ſenio exolvet, plura mox aſtra exhibitura mortalibus. Nec de famâ dubitate. Hanc præſtabit æternam hiſtoriæ genius, quam in gentibus olim ſparſam nulla vis, nulla ætas extinguet.

1. *Pro Cybele.*] Matre Deorum, nam hæc ingentem deorum turbam Saturno peperit.

—— Qualis Bereryntbia mater
Læta Deûm partu centum complexa nepotes.

Virgil. 6. Vel poſteri Timandram accipient pro Cybele: quia cum Cybeles Jovem plurium patrem Saturni alvo ſicuti alios deſtinatum ſubduxerit clam, crudeliſſimo atque voraciſſimo. Ita Timandra eam imitata eſt, quæ Aſtioriſtem deſtinatæ illi ab Commindorige, ut alio Saturno, morti ereptum, dedit clam alendum ruſticæ mulieri.

Hacte-

HActenus de Argenide, quam utinam Reges & Optimates aſſidua verſarent manu. Studui Laconiſmo, ne faſtidio ſoret moleſta prolixitas: dixi tamen ſatis ad eliminandam noctem, diemque eruendum. Horatius:

—— ſi quid noſti rectius iſtis,
Candidus imperti, ſi non, his utere mecum.

Ζεὺς ἀρχὴ, Ζεὺς μέσσα, καὶ ὕστατα.

ANTO-

ANTONI QUÆRENGI

CARMEN.

AUdiit ut magni primùm Ciceronis ab ore
Eloquii præstante Molon celeberrimus arte
Illita Cecropio manantia nectare dicta,
Obstupuisse diù tacitus, dein fertur acerbis
Aspera Grajugenûm fata incusasse querelis;
Quos decus oblitos priscæ virtutis in armis,
Oblitos doctæ studium immortale Minervæ,
Ipsa etiam patriæ insignis facundia linguæ
Desereret, dominamq; orbis migraret in Urbem.
Quàm mutat Fortuna vices! nunc maxima rerũ
Roma dole; quibus en populis trans ardua claustra
Italiæ, non laude magis fera bella gerendi,
Quàm veteris purè cultum sermonis ob usum
Gaudebas meritò quondam admiranda videri,
Hos inter nunc mœsta vides, te verba sonante
Barbara, & infecto Geticas ab sanguine voces,
Antiqui dulces Latii florere lepores.
Aspice ad Oceani extremos quem Gallica fluctus
Ora Caledonii genuit de stirpe parentis,
Ut simul ingenio, & linguæ vernantis honore
Augusti referat felix BARCLAIUS *ævum.*

Aspice

Aſpice quot famæ jam commendata perenni
Ediderit doctis pridem monumenta libellis.
Et nunc ille animi certiſſima ſigna latentis,
Et docet ingenitos populis deprendere mores,
Subjiciens oculis longè diſtantibus orbem.
Nunc Regum innumeris exercita pectora curis
Sciſſa inter procerum ſtudia, inſidiaſque clientum,
Semper & infidas ſperantibus exprimit aulas.
Ille etiam æratas in prælia ſæva cohortes
Ducit, & humano perfundit ſanguine campos;
Aut feſſæ jucunda ciens certamina menti
Diſſidiis placidos pugnacibus armat amores.
Flexaminæ ô Charites fandi, ô latè inclyta tanto
Dedecus in noſtrum miſeri, terra ultima cive.
Parce tamen mea Roma queri, ſeſe ille tuorum
In numerum jam ſponte refert, nomenq; Latinum
Principis Auſonii donis ingentibus auctus
Provehit, & ſegnes poſt tempora longa Quirites
Ad veteres ſcriptis inſignibus excitat artes.

IN-

INDEX
RERUM, RITUUM, & VERBORUM MEMORABILIUM.

Literæ *a*, *b*, columnas Paginarum indicant, ubi verò litera deest, textus innuitur.

A.

S s *Annu-*

D.

Diei

I.

K.

L.

quomodo

FINIS.

ERRATA sic corrigenda.

PAgina 19. nota 6. pro *Alius tuo jecori*, lege *Alia*. pag. 25. not. 1. pro *Dæmonibus obesse*, lege *inesse*. pag. 21. not. 1. *Gravissimum inter majestatis*, adde *crimina*. pag. 27. not. 1. *Cometesque creduntur*, lege *creditur*. pag. 46. *hanc Dii maris*, lege *hunc*. ibid. not. 2. *Pœnas dabis Aci*, lege *Acidi*. pag. 68. *Nullis spicula*, lege *sed nullis*. pag. 102. not. 1. pro *peperisset*, lege *sustulisset*. pag. 107. not. 1. *Perfectissimus est*, adde *numerus*. pag. 131. not. 5. *Cœli contra*, lege *Cœli canis*. ibid. not. 6. *Tempestatem immiscuit*, lege *tempestates*. pag. 164. not. 1. *Cænotaphio*, lege *Cenotaphio*. pag. 196. *Augurabatur*, lege *augurabantur*. pag. 209. in argum. *Oculos mittenti*, lege *mittens*. pag. 210. not. 1. *Sternendas arces*, lege *acies*. pag. 215. not. 2. *Sardoi*, adde *maris*. pag. 236. not. 1. *Franguntur allisæ*, adde *naves*. pag. 237. not. 4. *Cæcidisset*, lege *cecidisset*. pag. 238. not. 5. *Thesmophoria celebrantur*, lege *celebrabant*. ibid. not. 7. *Linguæ conservatæ*, lege *consecratæ*. pag. 247. not. 4. *Coronæ ex lauris*, lege *ex lauru*. pag. 256. not. 3. *tuba canam*, lege *canant*. pag. 264. in argum. *desertionis*, lege *defectionis*. pag. 281. in argum. *Cleobulus sermones*, lege *sermonem*. pag. 341. not. 2. *morte addicere*, lege *morti*. pag. 366. not. 5. *Virga ut ait*, lege *virga quam ut ait*. ibid. *Mercurio consecrandum*, lege *consecrandam*. pag. 367. not. 7. *in Venetorum ditionem secessit*, lege *cessit*. pag. 388. in argum. pro *aram exarat*, lege *arcam exerit*. pag. 390. not. 2. pro *quod depressa*, lege *quo depressa*. pag. 392. not. 1. *Usurpatum*, lege *usurpatus*. pag. 394. not. 7. *Gyaro cæteris*, lege *cæterisque*. pag. 396. not. 3. *Tentoria*, lege *nota tentoria*. pag. 413. not. 2. *Helluosque alluit*, lege *Heduosque*. pag 427. not. 1. *ab ea acceperit*, lege *acciperet*. pag. 429. not. 1. *tot Heroas Judæos*, lege *tot Herodes apud Judæos*. ibid. not. 2. *Infans aditus*, lege *editus*. pag. 456. not. 2. *in lætitiæ commune*, lege *communis*. pag. 501. in argum. *Huic à servo*, lege *hinc*. pag. 596. in argum. *eas intulerint*, lege *ea*. pag. 618. not. 1. *Unde sic appellatum*, lege *inde*.

Si quæ alia occurrerint, velim, humanissime Lector, tu ipse emendes, & habeas excusata. *Vale*.